

EESTI MAAELU ARENGUKAVA 2014–2020

22.05.2014

Sisukord

1. Sissejuhatus.....	6
2. Liikmesriik ja halduspiirkond	8
2.1 Programmiga hõlmatud geograafiline ala	8
2.2 Regiooni klassifikatsioon	8
3. Eelhindamine.....	9
4. Olukorra analüüs	13
4.1 Üldine sotsiaalmajanduslik olukord	13
4.2 Prioriteet 1: teadmussiire põllumajanduses, metsanduses ja maapiirkonnas.....	15
4.2.1 Innovatsioon ja teadmistebaas maapiirkondades.....	15
4.2.2 Põllumajanduse, toidutootmise ja metsanduse ning teadus- ja arendustegevuse seosed .	17
4.2.3 Elukestev õpe ja kutseharidus põllumajandus- ja metsandussektoris.....	17
4.3 Prioriteet 2: põllumajanduse konkurentsivõime ja põllumajandusettevõtete elujõulisus.....	21
4.3.1 Põllumajanduse majandusharu üldnäitajad.....	21
4.4 Prioriteet 3: toidutarneahel ja riskijuhtimine.....	30
4.4.1 Põllumajandustootjate integreerimine	30
4.4.2 Loomade heaolu	37
4.4.3 Riskijuhtimine	37
4.5 Prioriteet 4: ökosüsteemid.....	39
4.5.1 Elurikkus ja maastikud	39
4.5.2 Veemajandus.....	43
4.5.3 Mullastik	46
4.6 Prioriteet 5: ressursisääst ja keskkonnasäästlik majandus	49
4.6.1 Veekasutuse tõhustamine	49
4.6.2 Energiakasutuse tõhustamine	49
4.6.3 Taastuvate energiaallikate, kõrvalsaaduste, jäätmete, jääkide ja muude mittetoiduliste materjalide kasutamine.....	50
4.6.4 Põllumajandustegevusest tingitud kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamine	51
4.6.5 CO ₂ heite vähendamine, sidumise edendamine põllumajanduses ja metsanduses.....	52
4.7 Prioriteet 6: maapiirkonna areng ja elukvaliteet	53
4.7.1 Ettevõtluskeskkond ja ettevõtluse arendamine.....	53
4.7.2 Maapiirkondade kohaliku arengu edendamine	55
4.7.3 Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia maapiirkonnas	60
4.8 Ühised kontekstindikaatorid	61

4.9 SWOT-tabel.....	67
4.10 Vajaduste kindlaksmääramine	69
5. Strateegia	74
5.1 Eesmärgid sihtvaldkondade kaupa.....	74
5.2 Sihtvaldkondade jaoks olulised meetmete kombinatsioonid	79
5.2.1 Prioriteet 1: Teadmussiirde ja innovatsiooni parandamine põllumajandus- ja metsandussektoris ning maapiirkondades.....	79
5.2.2 Prioriteet 2: Põllumajandusettevõtete elujõulisuse ja kõigi põllumajandusvormide konkurentsivõime parandamine kõigis piirkondades ning uuenduslike põllumajandustehnoloogiate ja metsade säästva majandamise edendamine	79
5.2.3 Prioriteet 3: Toiduahela korraldamise, sealhulgas põllumajandustoodete töötlemise ja turustamise, loomade heaolu ja riskijuhtimise edendamine põllumajanduses	80
5.2.4 Prioriteet 4: põllumajanduse ja metsandusega seotud ökosüsteemide ennistamine, säilitamine ja parandamine	81
5.2.5 Prioriteet 5: Ressursitõhususe edendamine ning vähese CO ₂ -heitega ja kliimamuutuste suhtes vastupidavale majandusele ülemineku toetamine põllumajanduses ning toiduainete- ja metsandussektoris	82
5.2.6 Prioriteet 6: Sotsiaalse kaasamise, vaesuse vähendamise ja maapiirkondade majandusliku arengu edendamine	83
5.3 Strateegia horisontaalsete vajadustega tegelemiseks	85
6. Eeltingimuste täitmine	87
6.1 Eeltingimuste täitmise ülevaade	87
6.2 Juurdepääs EAFRD-le.....	92
7. Tulemusraamistik	94
8. Meetmed	97
8.1 Maapiirkonna määratlus	97
8.2 Rahastamisvahendid	99
8.3 GAEC, väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise miinimumnõuded, asjakohased riiklikud miinimumnõuded	101
8.4 Meetmete kirjeldus	105
Teadmussiire ja teavituse	105
Nõuandeteenuste toetamine	107
Kvaliteedikavades osalemine ja kvaliteedikavade raames toodetud toodete edendamine.....	111
Investeeringud põllumajandusettevõtte tulemuslikkuse parandamiseks	113
Investeeringud põllumajandustoodete töötlemiseks ja turustamiseks.....	118

Põllu- ja metsamajanduse taristu arendamine ja hoid	121
Kiviaia taastamise toetus.....	124
Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamine	125
Väikeste põllumajandusettevõtete arendamine.....	128
Investeeringud majandustegevuse mitmekesistamiseks maapiirkonnas mittepõllumajandusliku tegevuse suunas	130
Metsa majandusliku ja ökoloogilise elujõulisuse parandamine.....	133
Tootjarühmade loomine.....	136
Põllumajanduslik keskkonnatoetus (PKT)	140
Keskkonnasõbraliku majandamise toetus.....	142
Piirkondlik mullakaitse toetus	146
Keskkonnasõbraliku aianduse toetus.....	148
Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus.....	153
Ohustatud tõugu looma pidamise toetus	157
Poolloodusliku koosluse hooldamise toetus	161
Mahepõllumajandus.....	166
Natura 2000 toetus põllumajandusmaale.....	170
Natura 2000 toetus erametsamaale	171
Loomade heaolu toetus.....	173
Koostöö	179
LEADER kohalikuks arenguks.....	185
Tehniline abi	192
9. Hindamiskava	194
10. Rahastamiskava	199
11. Indikaatorite kava.....	205
12. Täiendav riiklik rahastamine.....	231
13. Riigiabi skeemid.....	231
14. Täiendavus muude poliitikatega	232
15. Rakendamise kord	240
15.1 MAKi rakendamise eest vastutavad asutused.....	240
15.2 Seire.....	241
15.3 Kommunikatsioonipõhimõtted ja -strateegia	244
15.4 Teavitus- ja avalikustamistöö tegevuskava	246

15.5 Tegevused toetusesaajate halduskoormuse vähendamise saavutamiseks	248
16. Partnerite kaasamiseks võetud meetmed.....	249
16.1 Partnerid, kellega konsulteeriti	249
16.2 Konsultatsioonid.....	265
17. Riikliku maaeluvõrgustiku tegevuskava.....	275
18. Korraldusametuse ja makseagentuuri poolt teostatud arengukavas sisalduvate meetmete tõestatavuse, kontrollitavuse ja veariski eelhindamine.....	279
19. Üleminekukord	327
20. Looduslikust eripärast tingitud piirangutega alade määratlemine	328

1. Sissejuhatus

Maaelu arengu poliitika on osa Euroopa Liidu ühisest põllumajanduspoliitikast ja seda rahastatakse Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD). Maaelu arengu poliitika eesmärkideks on põllumajanduse konkurentsivõime, loodusvarade jätkusuutlik majandamine ning maapiirkondade tasakaalustatud territoriaalne areng. EAFRD toimib liikmesriikides maaelu arengu programmide kaudu. Eestis koostatakse Põllumajandusministeeriumi koordineerimisel EAFRD vahendite kasutamiseks Maaelu arengukava 2014–2020.

Maaelu arengu poliitika on 2014-2020 programmiperioodil koos struktuurifondide ning Euroopa Merendus- ja Kalandusfondiga kaasatud ühtsesse strateegilise planeerimise protsessi. Selle tulemusel on maaelu arengu poliitikasse senisest tugevamalt integreeritud Euroopa Liidu majanduskasvu ja tööhõive eesmärgid ning peaks paranema erinevate poliitikate koosmõju.

Samas peab maaelu arengu poliitika aitama leida lahendusi mitmetele ühise põllumajanduspoliitika väljakutsetele – kuidas tagada toiduga varustus, tugevdada loodusressursside jätkusuutlikku majandamist, vähendada kliimamuutuste survet põllumajandustootmisele ja põllumajanduse mõju keskkonnale, suurendada konkurentsivõimet, kasutada ära põllumajanduse struktuuri mitmekesisus, suurendada maapiirkondade tasakaalustatud arengut.

Arvestades põllumajanduse ja maapiirkondade ees seisvaid väljakutseid, on Maaelu arengukava 2014-2020 raames kavas keskenduda järgmistele valdkondadele – teadmussiire, konkurentsivõime, toidutarneahela toimimine, keskkond ning maettevõtlus ja kohalik algatus.

Maaelu arengukava 2014-2020 eesmärkideks on:

- Toimiv tootja, töötleja, nõustaja ja teadlase vaheline koostöö, ajakohane teadus- ja arendustegevus ning teadmussiire.
- Elujõulisele ja jätkusuutlikule toidutootmisele suunatud põllumajandussektor on konkurentsivõimeline, ressursitõhus ja jätkusuutliku vanuselise struktuuriga.
- Põllumajandussaaduste tootmise ja töötlemisega tegelevad ettevõtjad omavad turujõudu ning nende vahel toimub koostöö põllumajandussaaduste tootmisel, töötlemisel ja turustamisel.
- Põllumajandusmaa kasutamine on keskkonnasõbralik ja piirkondlikke eripärasid arvestav, tagatud on elurikkuse, traditsiooniliste maastike ja kõrge loodusväärtusega põllumajanduse ja metsanduse säilimine.
- Maamajandus ja maapiirkonna elukeskkond on mitmekesised, pakuvad alternatiivseid tööhõivevõimalusi põllumajandusest vabanevale tööjõule ning tuginevad kohalikul ressursil ja potentsiaalil põhinevatele lahendustele.

Maaelu arengukava 2014-2020 rakendatakse läbi meetmete, mille valik põhineb arengukava koostamise käigus kindlaks tehtud vajadustel ja eesmärkidel. Kokku on 2014–2020 perioodil kavas rakendada üle 20 erineva (ala)meetme. Meetmete arv võrreldes käesoleva programmiperioodiga väheneb, tulenevalt vajadusest keskenduda suurima mõjuga ning enim tulevikuvalmidust suurendavatele tegevustele ning lihtsustada olemasolevat rakendussüsteemi. Arvestades vahendite piiratust on olulise arenguna 2014-2020 perioodil osa toetustest plaanis anda tagastatava abi vormis läbi finantsinstrumentide.

EAFRD rahastamise maht 2014-2020 programmiperioodiks on 95,57 miljardit eurot, millest Eesti saab 725,88 miljonit eurot. Lisaks tõstetakse ÜPP I samba vahenditest Maaelu Arengukavale 2014–2020 107 miljonit eurot. Seega on Maaelu arengukava 2014–2020 Euroopa Liidu poolne kaasrahastamine 832,88 miljonit eurot, mis koos Eesti poolse osalusega annab arengukava rahastamise tervikmahuks 1 002,35 miljonit eurot.

Maaelu arengukava 2014–2020 koostamise osas partneritega konsulteerimiseks on moodustatud juhtkomisjon, kuhu kuulub 29 erinevat organisatsiooni, kes esindavad põllumajandust, keskkonda, metsandust, ettevõtlust, kohalikke omavalitsusi, külaliikumist, kohalikku algatust jm valdkondi.

Ministeeriumidest on juhtkomisjonis esindatud Rahandusministeerium, Keskkonnaministeerium, Siseministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ning Haridus- ja Teadusministeerium. Maaelu arengukava 2014–2020 meetmete väljatöötamine on toimunud nõuandva rolliga valdkonnapõhistes ekspertgruppides. Lisaks juhtkomisjonis esindatud organisatsioonidele on ekspertgruppidesse kaasatud eksperte ja esindajaid täiendavalt u 30 organisatsioonist. Maaelu arengukava 2014–2020 koostamise käigus on toimunud üle 70 juhtkomisjoni ja ekspertgruppide kohtumise.

2. Liikmesriik ja halduspiirkond

2.1 Programmiga hõlmatud geograafiline ala

Eesti asub Põhja-Euroopas ja piirneb põhjas üle Soome lahe Soome Vabariigiga, läänes üle Läänemere Rootsi Kuningriigiga, lõunas Läti Vabariigiga ja idas Venemaa Föderatsiooniga.

Eesti pindala on 45 227,6 ruutkilomeetrit (indikaator 3), millest on metsamaaga kaetud 22 120 km² (49%, indikaator 29). Eesti territoorium jaguneb maakondadeks, valdadeks ja linnadeks. Eestis on 15 maakonda ning 215 kohaliku omavalitsuse üksust: 30 linna ja 185 valda. Eesti moodustab tervikuna nii NUTS¹ I kui ka NUTS II piirkonna. Eesti NUTS III piirkondlikud üksused on:

- Põhja-Eesti: Harju maakond (sh Tallinn);
- Kesk-Eesti: Järva, Lääne-Viru, Rapla maakond;
- Kirde-Eesti: Ida-Viru maakond;
- Lääne-Eesti: Hiiu, Lääne, Pärnu, Saare maakond;
- Lõuna-Eesti: Jõgeva, Põlva, Tartu, Valga, Viljandi, Võru maakond.

Eesti maaelu arengukava 2014-2020 hõlmab kogu Eesti maapiirkonda ja on selles suhtes horisontaalne kava.

2.2 Regiooni klassifikatsioon

Vähem arenenud piirkondade kategooriasse kuuluvad piirkonnad, mille SKP elaniku kohta jääb alla 75% 27-liikmelise ELi keskmisest SKPst. Kuna NUTS II taseme statistilise jaotuse kõigis haldusüksustes on Eesti SKP alla 75% ELi keskmisest, loetakse kogu Eesti territoorium vähem arenenud piirkonnaks.

¹ NUTS – statistiliste territoriaaljaotuste nomenklatuur

3. Eelhindamine

Tulenevalt Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 55 lõikest 1 on eelhindamine programmiperioodi 2014-2020 ettevalmistamise kohustuslik osa. Eelhindamise läbiviimise eesmärgiks on parandada arengukava väljatöötamise ja rakendamise kvaliteeti, toimivust ja tõhusust läbi sõltumatu hindaja antavate objektiivsete hinnangute ning soovitude ja seejuures optimeerides eelarvevahendite jaotamist.

Maaelu arengukava 2014–2020 eelhindamine teostati Põllumajandusministeeriumi vastutusel, kes oli arengukava eelhindamise Tellija. Eelhindamise viis läbi konsortsium koosseisus Ernst & Young Baltic AS, OÜ Hendrikson & Ko ja Balti Uuringute Instituut. MAK peatükkidele valdkonnaspetsiifilise hinnangu andmiseks kaasati eelhindamisse ka konsortsiumiväliseid eksperte. Vastavalt poolte vahel 23. aprillil 2012. a sõlmitud lepingule, oli eelhindamise läbiviimise periood 24.04.2012 kuni 30.01.2014 või kuni Euroopa Komisjon kiidab MAKi heaks. Eelhindamisega paralleelselt viidi läbi ka keskkonnamõju strateegiline hindamine, mille teostas Hendrikson & Ko OÜ. Eelhindamine toimus tihedas koostöös Põllumajandusministeeriumi, uue perioodi ettevalmistamisega seotud tööühmade/ komisjonidega ja maaelu arengukava perioodi 2007-2013 püsihindajate Eesti Maaülikooli ja Põllumajandusuuringute Keskusega.

Arengukava koostamine ja eelhindamine toimusid paralleelselt, võimaldades arengukava iga osa koostamisel ja kujundamisel arvesse võtta eelhindamisest saadavat sisendit. Paralleelselt antavad hindaja objektiivsed hinnangud ja soovitud võimaldasid koostatavat arengukava samaaegselt täiendada ja arvesse võtta asjakohaseid kommentaare, mille tulemusel kinnitatakse ja hakatakse rakendada võimalikult kvaliteetset ja Eesti oludele parimal viisil vastavat arengukava perioodiks 2014–2020.

Eelhindamisega anti sõltumatu hinnang MAKi planeerimise dokumentide vormilisele ja sisulisele kvaliteedile. Eelkõige hinnati MAKi planeerimise asjakohasust riiklike vajaduste ning ELi ja riiklike strateegiliste arengudokumentide kontekstis. Tähelepanu pöörati ka tõhususele ning strateegilise planeerimise põhimõtete järgimisele arengukava koostamisel. Eelhindamise protsess andis arengukava disainimisel sisendit selle täiustamiseks ja parendamiseks. Eelhindamine on aluseks usaldusväärsele arengukava seirele ja hindamisele kogu programmiperioodi jooksul, mis ühtlasi panustab edukasse arengukava juhtimisse, tulemuslikkusesse ning seotud eesmärkide saavutamisesse.

Hindamise peamiseks andmeallikateks olid **primaar- ja sekundaarandmed**. Eelkõige olid hinnangute aluseks MAKi peatükid ning arengukava eelnõu erinevad versioonid, kuid hinnangute andmisel tugineti ka täiendavatele primaar- ja sekundaarandmetele, sh:

- Siseriiklikud ja Euroopa Komisjoni regulatsioonid ja suunised;
- Siseriiklikud arengukavad ja strateegilised dokumendid;
- Varasemate perioodide MAK seirenäitajad ja hindamised;
- Seotud uuringud (sh püsihindajate uuringud);
- Seotud statistilised näitajad (sh püsihindajate kogutud andmed);
- Arengukava rakendavate asutuste protseduurid ja muu seonduv dokumentatsioon.

Eelhindamise sisendi saamiseks viidi läbi ka intervjuud MAKi elluviimise eest vastutavate asutuste esindajatega. Lisaks konsulteerisid eelhindajad Riigikantselei strateegiabüroo, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi majandusarengu osakonna, Rahandusministeeriumi riigieelarve osakonna ja Siseministeeriumi regionaalarengu osakonna ametnikega. Intervjuud andsid võimaluse täiendada või täpsustada sekundaarandmetes sisalduvat informatsiooni ning uurida seonduvate riiklike poliitikate arengusuundi. Intervjuude küsimused kujundati vastavalt puuduolevale või täpsustatavale infole. Intervjuud korraldati poolstruktureeritud intervjuudena, st intervjuuks valmistati ette küsimuste kava, kuid sõltuvalt intervjuu käigust täiendati neid kohapeal vajalike lisaküsimustega.

Keskkonnamõju strateegiline hindamine (KSH)

Keskkonnamõju strateegilise hindamise üldine eesmärk on edendada keskkonnatingimustega arvestamist, tagades seeläbi keskkonnakaitse kõrge taseme ning edendades säästvat arengut. KSH korraldati samaaegselt arengukava eelnõu koostamisega, analüüsides arengukava elluviimisega kaasnevat keskkonnamõju.

KSH läbiviimisel lähtuti strateegilise arengudokumendi spetsiifikast ning kaasaegse keskkonnakorralduse põhimõtetest. KSH protsessi ülesehitamisel on lisaks KeHJS juhitud vastavatest Eesti ja Euroopa liidu juhendmaterjalidest ning teoreetilistest käsitlustest. Keskkonnamõjude hindamisel kasutas hindaja kvalitatiivset hindamist, mille käigus hinnati meetmete rakendamisega kaasnevat otset ja kaudset mõju keskkonnale ja analüüsiti, kuivõrd kavandatavad eesmärgid aitavad kaasa keskkonnanäesmärkide saavutamisele.

Hindamine viidi läbi kahes osas:

1) Vastavusanalüüs

Selle käigus hinnati arengukava eesmärkide vastavust ja koosõla riiklike ja rahvusvaheliste valdkondlike eesmärkidega.

Anti hinnang:

- arengukava eesmärkide vastavusele EL poliitikas seatud eesmärkidele (EL säästva arengu strateegia, ELi bioloogilise mitmekesisuse strateegia aastani 2020);
- vastavusele Eesti keskkonnanäesmärkidele (Eesti Keskkonnanäesmärkide aastani 2030, Säästev Eesti, Eesti Looduskaitse arengukava aastani 2020, Metsanduse arengukava aastani 2020).

2) Välismõjude analüüs

Analüüsi käigus hinnati arengukavas sätestatud meetmeid vastavate keskkonna valdkondade kaupa.

Välismõjude analüüsil:

- anti ülevaade käsitletava valdkonna hetkeseisust ning peamistest probleemidest, võttes aluseks keskkonnanäesmärkide ja valdkondlikes arengukavades püstitatud eesmärgid;
- analüüsiti, milliseid valdkondi arengukava eesmärkide täitmiseks kavandatavate tegevustega mõjutatakse ja millises ulatuses;
- esitati vajadusel ettepanekud arengukava täiendamiseks keskkonnanäesmärkide osas, millega ei ole arengukavas arvestatud.

Lähtuvalt leitud keskkonnamõjust pakuti vajadusel välja alternatiivid planeeritava tegevuste negatiivsete mõjude vähendamiseks ning ettepanekud positiivsete mõjude suurendamiseks.

KSH läbiviimise ajakavast annab ülevaate järgnev tabel.

MAK KSH protsessi ajagraafik

Arengukava etapp	Keskkonnamõju strateegilise hindamise etapp	Etapi toimumise aeg
Olemasoleva olukorra hinnang		Detsember 2011-jaanuar 2013

Arengukava etapp	Keskkonnamõju strateegilise hindamise etapp	Etapi toimumise aeg
Eesmärgid ja SWOT analüüs	KSH algatamine	Põllumajandusministri käskkiri nr 188, 5.november 2012.
	KSH programmi koostamine	November 2012
Meetmete väljatöötamine		Mai 2012-jaanuar 2013
	KSH programmi kohta seisukoha küsimine, <i>KeHJS § 36 lg 3</i>	November 2012
	KSH programmi avalik arutelu ja sellest teavitamine (14 päeva programmiga avalikult tutvumiseks, <i>KeHJS § 37 lg 3</i>)	Jaanuar 2013 Avalik arutelu 29. jaanuar 2013
Meetmelehtede kinnitamine. Arengukava esimene terviktekst		Jaanuar-märts 2013
	KSH programmi läbivaatamine ja heakskiitmine Keskkonnaameti poolt (14 päeva jooksul peale KSH programmi esitamist, <i>KeHJS § 39 lg 2</i>)	Veebruar 2013
	KSH aruande koostamine	Juuni-september 2013
	KSH aruande avalik arutelu ja sellest teavitamine (21 päeva aruandega avalikult tutvumiseks)	November 2013
	KSH aruande esitamine Keskkonnaametile heakskiitmiseks	Detsember 2013
	Keskkonnaamet teeb otsuse KSH aruande heakskiitmise kohta (30 päeva jooksul aruande saamisest arvates, <i>KeHJS § 42 lg 2</i>)	Jaanuar 2014
KSH tulemina vajalikuks osutuvad muudatused viiakse arengukavasse ning Põllumajandusministeerium esitab lõpliku arengukava Vabariigi Valitsusele heakskiitmiseks		Jaanuar 2014

Keskkonnamõjude strateegilise hindamise aruanne on MAKi lisa.

4. Olukorra analüüs

4.1 Üldine sotsiaalmajanduslik olukord

Eesti pindala on 45 227,6 ruutkilomeetrit (ühine kontekstindikaator nr 3²), millest on metsamaaga kaetud 22 120 km² (49%, indikaator 29). Eesti territoorium jaguneb maakondadeks, valdadeks ja linnadeks. Eestis on 15 maakonda ning 215 kohaliku omavalitsuse üksust: 30 linna ja 185 valda.

Eesti oli 2012. aastal 1 294 486 elanikku (indikaator 1), nendest maa-asulates 417 804 ja linnalistes asulates 876 682, mis teeb maaelanikkonna osatähtsuseks 32,3%. Laste ja noorukite ehk kuni 14-aastaste osatähtsus rahvastikus moodustab 15,5%, tööealiste (vanus 15–64 aastat) osatähtsus rahvastikus on 67,3 % ning 65-aastaste ja vanemate osatähtsus on 17,2%. Maapiirkonnas on vastavad näitajad 15,2%, 67,1% ja 17,6% (indikaator 2). Kui linnades on noori vanuses 15-24 kokku 106 421, siis valdades on samas vanuses noori kõigest 73 621. Tulenevalt demograafilistest trendidest on prognoositud, et aastaks 2018 väheneb 15-24-aastaste noorte arv üleriigiliselt ligi 40% ning reas ääremaalistes valdades ja asulates väheneb noorte arv koguni alla poole praegusest.³

Eesti on Euroopas üks hõredamalt asustatud alasid, siin elab keskmiselt vaid 31 inimest ruutkilomeetri kohta (indikaator 4). Enamik Eesti elanikke elab linnades ja neis on asustustihedus märksa suurem – keskmiselt 1300–1400 elanikku ruutkilomeetri kohta. Maapiirkonnas on aga Eestis iga ruutkilomeetri kohta keskmiselt vaid 18 inimest (indikaator 4). Seejuures ei ole viimaste aastate jooksul toimunud suuri muutusi linna- ja maaelanike rahvastikus. Linnades (sh vallasisesed linnad ja alevid) elab 2011. aasta loendusandmetel 67,9% Eesti püsielanikest. 2000. aastal elas seal 69,2% püsielanikest.

Eesti SKP jooksevhindades ühe elaniku kohta oli 2012 aastal 13 172 eurot (indikaator 8), mis on kasvanud 10% võrreldes käesoleva programmiperioodi algusega, st 2007. aastaga. Samas on maakondade elu- ja ettevõtlustingimustes toimunud muutused (sealhulgas põllumajanduse osatähtsuse langus) ning linnaliste piirkondade kiire areng on põhjustanud nii rahvastiku kui majandustegevuse koondumise suurematesse keskustesse ja nende lähitagamaadele. Piirkondliku SKP geograafiline jaotus näitab, et intensiivsem ja tootlikum majandustegevus on ettearvatult koondunud piirkondadesse, kus paiknevad suuremad linnad ja on suurem elanike kriitiline mass. SKP elaniku kohta on maapiirkondades ligikaudu 63% Eesti keskmisest (indikaator 8).

Eesti majanduskasv sõltub oluliselt välisõudlusest, kusjuures peamised eksportijad on töötleva tööstuse ettevõtted. Eelmisel kahel aastal oli kõige tähtsamaks SKP kasvu eestvedajaks töötleva tööstuse tegevusala lisandväärtuse suurenemine. 2012. aastal pidurdas töötlev tööstus aga SKP kasvu oluliselt, olles enim mõjutatud arvutite, elektroonika ja optikaseadmete ning toiduainete tootmise tegevusalade lisandväärtuste kahanemisest. 2012. aastal oli lisandväärtus jooksevhindades 14 738,02 mln eurot (indikaator 10). Põhiline osa sellest toodeti tertsiaarsektoris, mille osatähtsus oli 66,59% ehk 9 814,72 mln eurot. Primaarsektor moodustas kogu lisandväärtusest 3,67% (540,74 mln eurot) ja sekundaarsektor 29,74% (4 382,56 mln eurot). Üle 59% lisandväärtusest toodetakse linnalistes piirkondades, 32% maapiirkonnas ning 8,3% vahepealsetes piirkondades. Eestile on iseloomulik, et riigi SKPst suure SKP osatähtsusega maakondades on põllumajanduse osatähtsus väga väike. Neis maakondades aga, mille SKP osatähtsus riigi SKPs on kõige väiksem, on olukord vastupidine. Kolme suurema SKP-ga piirkonna hulka kuuluvas Põhja-Eestis ja Kirde-Eestis toodeti 2009. aastal üle poole lisandväärtusest (vastavalt 76,4% ja 53%) tertsiaarsektoris. See peegeldab teenindussektori olulist rolli nende piirkondade majandustegevuses. Primaarsektori osatähtsus oli Põhja-Eestis ja Kirde-Eestis tagasihoidlik (vastavalt 0,8% ja 1,5%). Kui veel mõned aastad tagasi

² Ühised kontekstindikaatorid on toodud peatükis 4.8.

³ Uuringu „Eesti regioonide majandusstruktuuri muutuste prognoos“ lõpparuanne, Siseministerium, lk 159

iseloomustas Eesti piirkondade majandust väljaspool Tallinna ja Tartut eeskätt industrialiseerimine, siis nüüdseks on sellele enamasti iseloomulik hoogne liikumine teenindusmajanduse suunas.

Lisandväärtuse loomise seisukohalt jagunevad Eesti ettevõtted majandusharude lõikes väga erinevalt. Vaid vähestes sektorites nagu telekommunikatsioon, finantsvahendus, õhustransport, elekter, gaas ja veevarustus ning kinnisvara on loodav lisandväärtus oluliselt üle Eesti keskmise. Samas on tegevusalade keskmine töövõljalikus⁴ siiski aastatel 2005-2012 kasvanud 14,7 tuhandelt eurolt 24,5 tuhande euroni (+66,4%). Märkimisväärne kasv on toimunud ka primaarsektoris (+53,3%), mis on otseselt seotud struktuursete muutustega ja efektiivsuse ning intensiivsuse suurenemisega selles sektoris (indikaator 12).

Eestis oli 2012 aastal 602,5 tuhat hõivatut, nendest 4,6% primaar-, 29,8% sekundaar- ja 65,6% tertsiaarsektoris (indikaator 11). Seejuures on aastate 2007-2012 jooksul primaarsektori hõive vähenenud 1 400 hõivatu võrra (-4,8%), kuid säilitanud oma osatähtsuse koguhõives. Hõivatute osakaal on majandussurutisest tingitud madalseisust (551,8 tuhat hõivatut aastal 2010) igaaastaselt paranenud, kuid moodustab siiski ainult 95% käesoleva programmiperioodi algustasemest, st aasta 2007 hõivatute arvust. Hõivatutest 8,2% moodustavad ise-enelele tööandjad (indikaator 6), kusjuures nende suurim osatähtsus on primaarsektoris, kus enesele tagab tööd 27,5% kõigist sektoris hõivatutest. Seejuures on nende arvukus aastatel 2007-2012 vähenenud 2 900 võrra (-27,3%). Linnastumise astme järgi jagunevad hõivatud tiheasustusega 46,1%, keskmise asustusega 10,8% ja hõreasustusega aladel 43,1%.

Tööhõive määr oli Eestis 2012 aastal 20-64 aastaste seas 72,1%, mis on viimasel kahel aastal küll paranenud, kuid on siiski sisuliselt alles 2005 aasta tasemel (indikaator 5).

Töötuse määr oli 2012. aastal 10,2 protsenti (indikaator 7), mis on viimase nelja aasta madalaim näitaja. Sealjuures meeste töötuse määr oli 11,2 ja naistel 9,5 protsenti. Kui 2011. aastal oli töötuse määr 12,5 ja töötuid hinnanguliselt 87 000, siis mullu vähenes nende arv 16 000 võrra. Mõnevõrra langes ka noorte, 15–24-aastaste töötuse määr (indikaator 7), mis 2011. aastal oli 22,3 ja mullu 20,9 protsenti.

Eesti peamised vaesust põhjustavad tegurid, mis tulenevad regionaalsest arengust on madalapalgaliste töökohtade domineerimine ja kõrge tööpuudus. Elamine madala toimetulekureessursiga regioonis suurendab elanike riski langeda allapoole leibkondliku ja indiviidi vaesuse piiri. Aastatel 2005-2011 on vaesusriskis või sotsiaalses tõrjutuses elavate inimeste osatähtsus vähenenud 25,9%-ilt 23,1%-le (indikaator 9). Oluliselt suurem on hõredalt asustatud piirkonna vaesusriskis või sotsiaalses tõrjutuses elavate inimeste osatähtsus (25,0%) võrreldes tiheasustusega piirkonna sama näitajaosatähtsusega (20,9%). Piirkondlikus võrdluses on kõige kõrgem suhtelise vaesuse määr Kirde-Eesti elanikel, olles ligi kolm korda suurem kui madalaima suhtelise vaesuse määruga Põhja-Eesti elanikel. Võrdlusena EL27 keskmine suhtelise vaesuse määr on vaadeldava perioodi jooksul olnud stabiilselt 16,3...16,7% piirides.

⁴ Töövõljalikus hõivatu kohta lisandväärtuse alusel tuhandetes eurodes

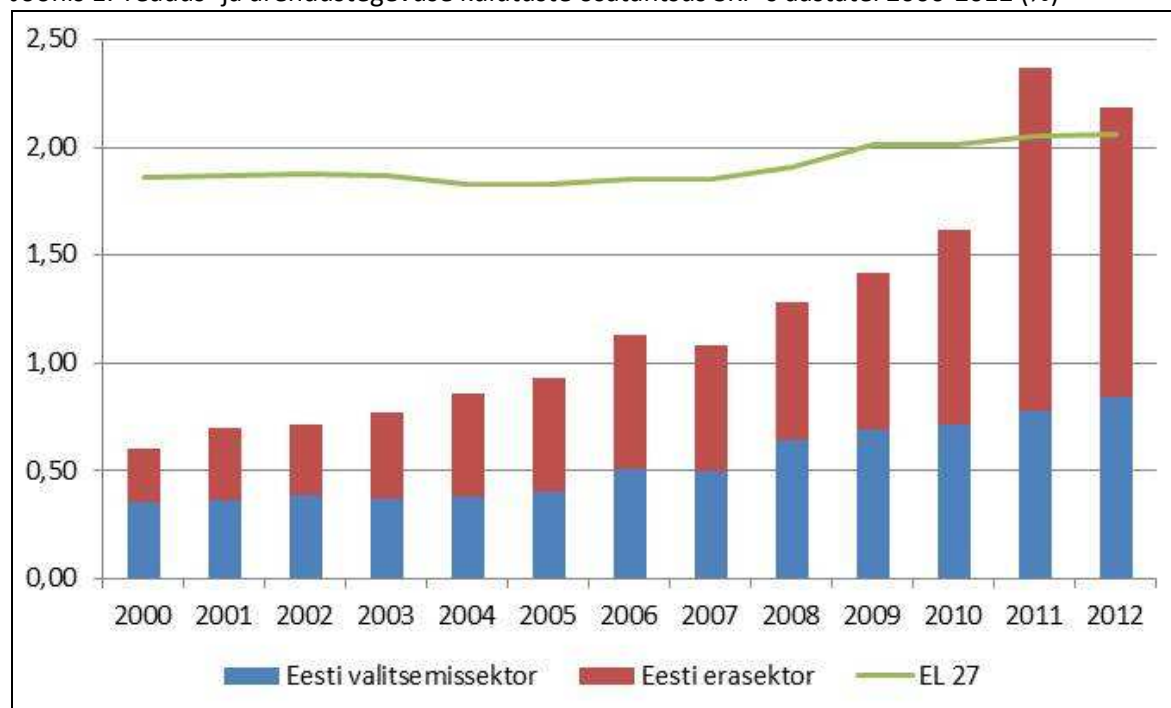
4.2 Prioriteet 1: teadmussiire põllumajanduses, metsanduses ja maapiirkonnas

4.2.1 Innovatsioon ja teadmiste baas maapiirkondades

Eesti siht on liikumine innovaatilise teadmismajanduse suunas, kohandades vastavalt ka oma majandusstruktuuri. Majanduse uuenemine eeldab haritud eestvedajaid ning tänapäevaseid ettevalmistatud tööjõudu, et välja arendada terviklik ja jätkusuutlik Eesti.⁵

2011. aastal moodustas teadus- ja arendustegevuse kogukulutuste nominaalmaht 384,5 miljonit eurot, mis on Eesti läbi aegade suurim (tulenevalt viimaste aastate investeringutest ölitööstuses). Kasv võrreldes eelmise aastaga oli 65%, tõstes kulutused 2,41%ni SKP-st, mis oli 2011. aastal EL keskmisest (2,03%) suurem. Selline struktuurimuutus lähendas Eestit arenenud tööstusriikidele.⁶

Joonis 1. Teadus- ja arendustegevuse kulutuste osatähtsus SKP-s aastatel 2000-2012 (%)

Allikas: Statistikaamet, Eurostat (30.12.2013)

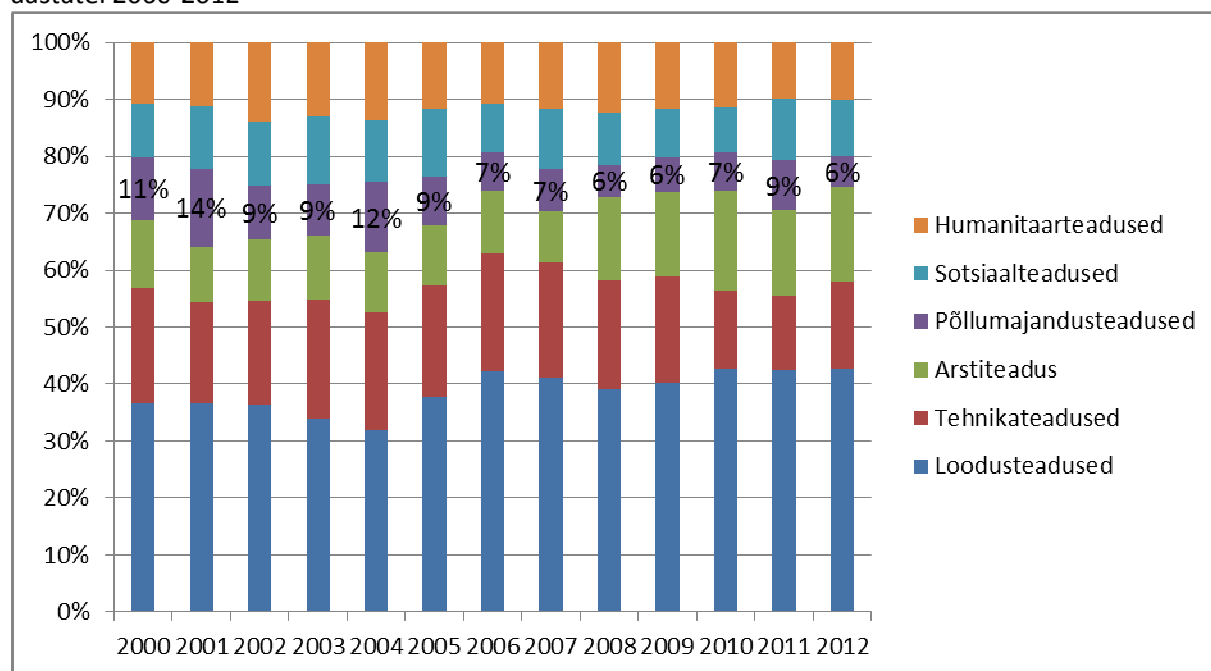
Kulutused teadus- ja arendustegevusele on avalikus ja mittetulundussektoris kokku 13 aasta jooksul kasvanud 5,6 korda (Joonis 2). 2000. aastal olid kulutused teadus- ja arendustegevusele 28,7 miljonit eurot ja 2012. aastal 162 miljonit eurot. Hoolimata ligikaudu 2,8 kordsest kasvust on kulutused põllumajandusteadustele olnud kõige madalamad. Põllumajandusteaduste valdkonda on riik võrreldes eelmiste aastatega enam toetanud. Põllumajandusteaduste valdkonnas tõusid kulutused teadus- ja arendustegevusele kasumitaotluseta institutsionaalsetes sektorites aastatel 2005-2012 82,8%, s.o 4,9 miljonilt eurolt 2005. aastal 9 miljoni euroni 2012. aastal jäädes teiste valdkondadega võrreldes siiski samale tasemele.

⁵ Eesti hariduse viis väljakutset. Eesti haridusstrateegia 2014-2020 projekt. [http://www.elu5x.ee/public/documents/materjalid/Haridusstrateegia_PROJEKT_8_ik.pdf], 12.12.2012

⁶ Eesti statistika aastaraamat 2013. Statistikaamet, 2013. lk 436

2012. aastal oli kulutuste kogumaht teadus- ja arendustegevusele kõrgharidus-, riiklikus ja kasumitaotluseta erasektoris põllumajanduse, metsanduse ja kalanduse rakendusvaldkonnas 17,3 miljonit eurot, kusjuures riik rahastas kulutusi summas 16 miljonit eurot. Enim tehti kulutusi kõrgharidussektoris, 14,7 miljoni euro eest (riigi panus 13,8 miljonit eurot). Alates 2000. aastast on kulutused nimetatud rakendusvaldkonnale suurenenud 431,7%.

Joonis 2. Kulutused teadus- ja arendustegevusele kasumitaotluseta institutsionaalsetes sektorites aastatel 2000-2012

Allikas: Statistikaamet (17.06.2013)

Innovatsioon on investeeringu- ja teadmismahukas valdkond ning ettevõtetes toimuvat innovatsiooni kajastavad tehtud investeeringud põhivarasse. Eesti ettevõtete poolt investeeringutena põllumajanduse, metsamajanduse ja kalapüügi valdkonnas tehti suurim osa investeeringutest kõrgema lisandväärtusega tootmiseks vajalike masinate ja seadmete soetamiseks. Innovatsiooni osas teevad suurettevõtted Eestis ülikoolide ja riigiga tunduvalt rohkem koostööd kui väikese või keskmise suurusega ettevõtted. Väikese või keskmise suurusega ettevõtete võimekus teadus- ja arendustegevust teha on nõrk. Seetõttu tuleb seda teha koostöös teiste ettevõtete, avaliku sektori ning teadus- ja arendusasutustega.

Teadus- ja arendustegevus on konkurentsivõime seisukohalt olulise tähtsusega. Uuenduslikkusest, tootearendusest ja uutest teaduslahendustest sõltub ekspordivõimekus ja lisandväärtuse kasv. Teadus- ja arendusasutuste taristu ja materiaal-tehnilise baasi halb olukord, uurimisgruppide väiksus ja vähene teaduspublikatsioonide avaldamine olid peamised puudused, mis toodi välja nii 2010. aasta teadus- ja arendustegevuse korralisel evalveerimisel kui ka 2012. aasta põllumajandusteaduste sihtevalveerimise aruandes. Oluliseks ohuks põllumajanduse jätkusuutlikkuse seisukohast on teadus- ja arendustegevuse alase informatsiooni vähene levik ning vähene koostöö erinevate osapoolte vahel, et edendada innovatsioonitegevust. 2012. aasta analüüsist põllumajandusteaduste sihtevalveerimiseks ilmnas, et kuigi koostöö teadus- ja arendusasutuste vahel toimib, pole siiski kasutatud kogu valdkondlik potentsiaal. Koostöö edendamine on oluline, et aidata luua seos tipptasemel teadusuuringute ja tehnoloogia ning põllumajandustootjate, ettevõtjate ja nõustamisteenuste osutajate vahel.

4.2.2 Põllumajanduse, toidutootmise ja metsanduse ning teadus- ja arendustegevuse seosed

Tegevusvaldkonnapõhised teadusuuringud aitavad siduda maamajandussektorit otse tarbijate vajaduste ja nõuetega tõstes sealjuures ka kohalike toodete väärtust, parandades ühiskonna suhtumist põllumajandusse ja metsandusse ning õpetades inimesi hindama maamajanduse rolli loodusressursside jätkusuutlikul kasutamisel ning puhtama keskkonna ja inimese hea tervisliku seisundi säilitamisel. Ajakohasel tasemel teadustöö tegemiseks ja rahvusvahelises koostöös osalemiseks on vajalik konkurentsivõimeline teadus- ja arendustegevus, sh infrastruktuuri kaasajastamine, teadustöötajate olemasolu ja nende professionaalsuse arendamine. Selleks koordineerib Põllumajandusministeerium põllumajanduslikku teadus- ja arendustegevust vastavate riiklike programmide kaudu.

Riikliku programmi „Põllumajanduslikud rakendusuuringud ja arendustegevus aastatel 2009-2014“, raames uuritakse muuhulgas taimekaitse- ning väetamistehnoloogiate täiustamist, loomaterwise, toiduohutuse ja -kvaliteediga ning taastuvenergia ja säästliku majandamisega seonduvaid teemasid ning tehakse agrometeoroloogilisi prognoose ja kokkuvõtteid. Programmi „Põllumajanduskultuuride geneetilise ressursi kogumine ja säilitamine aastatel 2014-2020“ tegevused tagavad põllumajanduskultuuride geneetiliste ressursside säilitamise ja säästva kasutamise, mis on eluliselt tähtis nii sordiareetusele kui ka põllumajandusteadusele ja põllumajanduslikule tootmisele üldiselt. Riiklik programm „Sordiareetusprogramm aastatel 2009-2019“ on suunatud Eesti sordiareetuse jätkusuutliku arengu ja olemasolevate sortide säilitusareetuse tagamiseks.

Põllumajandusteaduses on oluline rahvusvahelises koostöös osalemine. Erinevates rahvusvahelistes võrgustikes osalemine annab teadlastele, tootjatele, nõustajatele ja töötlejatele kogemusi ja teadmisi, mida saab võtta kasutusele ja edasi arendada. 7. raamprogrammis on Eesti hetkel partner ja koordineerija 15 projektis, alaprogrammis „Toit, põllumajandus ja biotehnoloogia“ on Eesti kaasatud partnerina 15 projekti läbiviimisesse. Riiklike teadusprogrammide integreerimiseks, ühiste prioriteetide kujundamiseks ja edendamiseks ning ühiste projektikonkursside väljakuulutamiseks on algatatud üle-euroopalised teadusvõrgustikud ERA-NETid.

4.2.3 Elukestev õpe ja kutseharidus põllumajandus- ja metsandussektoris

Tööjõu vajadus põllumajandussektoris

2010. aasta tööjõu ja -turu uuringust⁷ järeldus, et kõikides uuritud sektorites, sõltumata ettevõtte suuruselt, suureneb oskustöölise ja juhtide/spetsialistide vajadus ning väheneb vajadus lihttöölise ja „kõik-ühes“ töötajate järgi. Põllumajanduslike majapidamiste juhtidest enamikul (63%) puudub põllumajanduslik eriharidus, kuigi keskmine põllumajandusmaa pindala ettevõtja kohta järjest suureneb. Praktiliste kogemustega majapidamiste juhtide arv on perioodil 2001-2010 kahanenud 3,4 korda, põllumajandusliku põhiettevalmistusega (nt kutsekeskharidus või kutseõpe põhihariduse baasil) juhtide arvukus vähenes 2,6 korda ja täieliku põllumajandusliku ettevalmistusega majapidamiste juhtide arvukus vähenes 1,3 korda (Tabel 1).

Tabel 1. Põllumajanduslike majapidamiste arv nende juhtide põllumajandusliku ettevalmistuse järgi, 2001-2010 (indikaator 24)

Näitaja	Praktilised kogemused	Põllumajanduslik põhiettevalmistus	Täielik põllumajanduslik ettevalmistus	Põllumajanduslike majapidamiste arv	Hõivatute arv (põllumajandus, metsamajandus, kalapüük)	Põllumajandusmaa (ha)
---------	-----------------------	------------------------------------	--	-------------------------------------	--	-----------------------

⁷ Tööjõu kompetentside ja oskuste taseme ning tööturu vajaduste väljaselgitamine põllumajandus-, toidu- ja metsandussektoris. Kera OÜ, DevelopDesign, 2010 [http://www.agri.ee/public/juurkataloog/TEADUS-ARENDUS/T66jou_vajaduse_uuring_sektoris_2010.PDF], 12.12.2012

2001	42706	7203	5839	55 748	39 800	871 214
2003	26856	4287	5716	36 859	37 000	795 641
2005	18613	2920	6214	27 747	31 300	828 926
2007	15460	3167	4709	23 336	30 300	906 833
2010	12452	2739	4422	19 613	24 100	940 929

Allikas: Statistikaamet, 12.12.2012

Nimetatud uuringu ning majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi prognooside kohaselt püsib tegutsevates põllumajandusettevõtetes tööjõuvajadus aastani 2020 praegusel tasemel, üldine hõive vähenemine toimub ettevõtluse lõpetajate arvelt ning seoses tööjõu vananemisega, eriti taime- ja loomakasvatuses

Tootlikkuse kasvu ja kõrge tööhõive saavutamiseks tuleb jätkata ja edasi arendada tegevusi nii töötajate oskuste taseme tõstmiseks, tööjõu pakkumise suurendamiseks, erasektori teadus- ja arendustegevuse mahtude suurendamiseks kui ka ettevõtlust toetava infrastruktuuri arendamiseks.⁸

Haridus

Ootused hariduse panusele ühiskonna arengusse on kõrged⁹. Eestis on kolmanda taseme haridusega inimeste osakaal viimastel aastatel stabiilselt kasvanud¹⁰. Kui 2009. aastal oli vanusegrupis 30-34 kolmanda taseme haridusega inimeste osakaal 35,7%, siis 2011. aastal juba 40,2%. Põllumajandussektoris hõivatute kolmanda taseme hariduse osatähtsus on viimaste aastatega samuti kasvanud: 2010 aastal 22,7% (2004 aastal 17,5%).

Igal aastal asub tuhatkond noort kutseõppesse põllumajanduse, metsanduse ja toiduainetööstuse õppekavadele. Lõpetajate arv on viimasel neljal aastal olnud 500-600 inimest aastas, kellest ainult kolmandik lõpetab vaadeldavate sektorite jaoks nn. kriitilistel erialadel. Reaalselt sisenevad vaadeldavate sektorite tööturule neist hinnanguliselt 30-40% ehk siis kokku ca 50-70 inimest aastas. See on peaaegu kümme korda vähem, kui oleks vaja täielikuks toimetulekuks aastal 2020 eesootava tööjõunõudlusega.

Kõrghariduse bakalaureuseõppes on põllumajandus- ja metsanduserialadel viimasel neljal aastal (2008/09–2011/12) lõpetajaid üle 500, magistriõppes 221, lisaks 156 veterinaari. Toiduainetetööstuse erialadel on nelja aastaga lõpetanud 222 noort. Erialasele tööle asunuid on oluliselt vähem, kui oleks vaja ainult vanaduse tõttu hõivest lahkujate asendamiseks, kuid võrreldes teise haridustaseme puudujäägiga ei ole erinevus nii suur.

Tasemeõppe küsimustega tegeleb Haridus- ja Teadusministeerium, MAKi raames saab valdkonna vajadustega arvestada koostöö- ja teavitustegevuste planeerimisel.

Täiskasvanute täiendõpe

Eesti inimarengu aruandest¹¹ selgub, et ehkki Eesti tööjõud on kõrgelt kvalifitseeritud, siis areneva majanduse olukorras inimeste teadmised ja oskused aeguvad kiiresti. Eesti kulutab töötajate täiend- ja ümberõppele kordi vähem kui arenenud tööstusriigid. Madalama ja kõrgema kvalifikatsiooniga töötajate osalemises elukestvas õppes on meil vahe kaheksakordne, mis on Euroopa suurim erinevus. Samas pole majanduses kõrgema tootlikkuse saavutamine ilma olemasoleva tööjõu täiend- või ümberõppeta võimalik.

⁸ Konkurentsivõime kava „Eesti 2020“ [http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/nrp/nrp_estonia_et.pdf]. 12.12.2012

⁹ Eesti inimarengu aruanne 2012/2013, Eesti Koostöö Kogu. <http://www.kogu.ee/olemus-ja-roll/eesti-inimarengu-aruanne/>. 30.12.2013

¹⁰ Ülevaade „Vabariigi valitsuse tegevusprogrammi 2011-2015“ eesmärkide täitmisest 2012. aastal [http://www.valitsus.ee/et/valitsus/tegevusprogramm/tegevusprogrammi-taitmine/tegevusprogrammi-aruanded]. 30.12.2013

¹¹ Eesti inimarengu aruanne 2009, Eesti Koostöö Kogu. Tallinn: AS Eesti Ajalehed, 2010, lk 180

Eestis on 25–64-aastaste täiskasvanute osalemine elukestvas õppes¹² aastatel 2001–2006 olnud ühtlaselt vahemikus 4-7%. 2008. aastal toimus murrang ning Eesti täiskasvanute elukestvas õppes osalemine (9,8%) ületas EL-27 keskmist taset (9,4%). 2012. aastal tõusis täiskasvanute elukestvas õppes osalejate osakaal 12,9%-ni, mis on seni kõigi aegade kõrgeim tulemus.

Töoandjatepoolse oskuste nõudluse ja vanema elanikkonna oskuste taseme vahel valitseb ebakõla, mistõttu on vajalik ka töötavate inimeste teadmiste ajakohastamine elukestva õppe käigus. Peamiseks kvalifitseeritud tööjõuga kindlustamise võimaluseks peetakse täiendkoolitusi ning 75%-l ettevõtetest on töötajad viimase aasta jooksul täiendkoolitustel ka osalenud.

Põllu- ja maamajanduse valdkonnas peaksid erinevad koolitus- ja teavitustegevused mh hõlmama nii majandamise kui ka maade hooldamise ja põllumajanduskeskkonnaga seotud küsimusi. Kõigis kolmes sektoris tuleks koolitussuundadena enam tähelepanu pöörata nii päevakajalistele koolitustele, mis kajastaksid olulisi seadusemuudatusi, toetustega seonduvat ning uusi suundi, kui baaskoolitustele, mis annavad teavet sektorite põhitegevuste kohta¹³.

Nõuandesüsteem

Eestis on avatud nõuandeteenuste turg. Tänapäevase seisuga tegutseb Eestis mitmeid erinevaid nõuandekorraldusorganisatsioone. Maaelanikele pakuvad nõuannet mitu erinevat nõuandekorraldusorganisatsiooni, kusjuures igal neist on oma eripära ja pakutav nõuanne on sihtrühmale vajalik. Lisaks põllu- ja maamajanduslikule nõuandesüsteemile on organiseerunud Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse maakondlike arenduskeskuste võrgustik, metsaühistud, liikumise Kodukant nõuandekorraldusorganisatsioonid ja ettevõtlike naiste nõuandekorraldusorganisatsioonid.

Nõuande kvaliteedi tagamiseks korraldatakse kutse andmist kutsekvalifikatsiooni raamistiku ja konsulendi kutsestandardi alusel. 10. mai 2014. a. seisuga oli Eestis kutsetunnistust omavaid konsulente 168, nendest osa on omandanud kutse enam kui ühes valdkonnas. Selleks, et konsulent saaks oma klientidele kasulik olla, peab ta reeglina omama märkimisväärset teadmiste ning pikaajaliste ja mitmekesiste praktiliste kogemuste pagasit. Seetõttu ei saa konsulentide juurdekasvu osas lootma jääda ülikoolide lõpetajatele, vaid suurema osa vajalikest teadmistest ja eeskätt praktikast peab juurdeolejatele kättesaadavaks tegema nõuandesüsteemi ise, nii spetsiaalsete koolituste kui praktika ja õpiringide abil, kaasates teadlasi ja praktikuid.

Maakondlikult tunnustatud nõuandekorraldusorganisatsioonide eesmärgiks on pakkuda kvaliteetset, nõudlusele orienteeritud nõuandeteenust, et teenuse tarbijad saaksid tootmisotsuseid tehes arvestada kehtivaid majanduslikke, kultuurilisi, keskkonna- ja sotsiaalseid nõudeid. Selleks pakutakse nõuandeteenust ning viiakse läbi koolitusi ja infopäevi. Üksikud nõuandekorraldusorganisatsioonid ei saa tööle rakendada nõustajaid riigi jaoks vajalikes, kuid uutes valdkondades, millel oleks piirkonnas vähe kliente või mille jaoks on vaja inimesed konsulente koolitada-meelitada (näiteks kliimamuutused), samuti korraldada nõuandetoote väljatöötamist või tihedat koostööd geograafiliselt kaugemal asuvate teadus-arendusasutustega.

Üldistel hinnangutel on teave ja nõuanne erinevates valdkondades kättesaadav asjahuvilistele, kes seda otsida tahavad. Samas on põllumajandusteaduse uurimistulemustest hästi informeeritud ainult üksikud tootjad. Edendada tuleb kolmepoolset koostööd tootja, konsulendi ja teadlase vahel, et tootjate vajadused ja probleemid jõuaksid konsulentide ja teadlasteni ning viimaste välja töötatud erialane nõuanne baseeruks nii teadustulemustel kui ka reaalsel vajadusel.

Eesti ligi 20 000 põllu- ja metsamajandusettevõttest peetakse nõuandeteenuse esmaseks sihtgrupiks ca 6 000 ettevõtet, nendest kasutavad nõuandesüsteemi umbes pooled. Nõuandetoetuse kasutajatest ca 55% on füüsilisest isikust ettevõtjad ning ca 40% osahingud. Aastatel 2008-2013 on toetust saanud 2 582 põllumajandustootjat ja 56 erametsavaldajat ning kasutatud nõuandetoetuse

¹² *ibid*

¹³ Koolituse korraldus toidu-, metsandus- ja põllumajandussektoris“ Eesti Konjunktuuriinstituut, 2008. [http://www.agri.ee/public/juurkataloog/TEADUS-ARENDUS/Koolituse_korraldus_toidu_metsandus_ja_pollumajandussektoris.pdf], 12.12.2012

maht suureneb iga aastaga. Erametsavaldajate nõuandeteenuse vähene kasutamine tuleneb sellest, et metsamajandamise nõuannet pakutakse peamiselt metsaühistutes tegutsevate konsulentide kaudu, mille tegevust koordineerib ja toetab SA Erametsakeskus.

Ehkki olemasolevate nõuandeteenuste kasutajate uuringud on näidanud kõrget rahulolu nõuandeteenuste kvaliteediga, on nõuandesüsteemis veel olulist arenguruumi. Nõuandeteenuse mittekasutamise peamised põhjused on teenuse kallidus, nõuandetoetuse taotlemise keerukus ja ajanõudlikkus¹⁴. Lisaks on praeguse nõuandesüsteemi üks olulistest vigadest kompleksse, kogu ettevõtte arengut haarava lähenemise puudumine – peamiselt osutatakse nõuannet üksikprobleemide lahendamiseks.

2011. aastal valmis nõuandesüsteemi arendamiseks ühise tegevuse kokkuleppega liitunute poolt nõuandesüsteemi arengukava. Eesti lähiaja suundumuseks on valitud üle-eestilise, konsulente ja nõuandekeskuseid ühendava nõuandeorganisatsiooni väljaarendamine.

Maamajandusliku nõuandesüsteemi arendamisel tuleb silmas pidada, et nõuandekeskused teeksid põhjalikumad koostööd nii omavahel kui koordineeriva keskuse, teadus- ja arendusasutuste ning erinevate erialaliitudega. Tugeva nõuandeorganisatsiooni tagamiseks tuleb muuhulgas tõsta juhtimissuutlikkust ja arendada koostööd igapäevaste tegevuste kaudu. Sõltumata nõuandesüsteemi struktuurist tuleb jätkata tegevusi uute, aktiivselt tegutsevate konsulentide leidmiseks ning koolitamiseks, sh uutes valdkondades nagu kliimamuutustega kohanemine või innovatsiooni edendamine.

¹⁴ Nõuandeteenuste mõju põllumajandus- ja metsandussektorile. Uuring Eesti maaelu arengukava 2007-2013 meetme 1.3 Nõuandesüsteemi ja -teenuste toetamine tarbeks. Uuringu aruanne, Eesti Maaülikool, 2010 [http://ms.emu.ee/userfiles/MSI%20failid/Uuringud/Meetme%201.3%20uuringu%20aruanne_18112010.pdf] 12.12.2012

4.3 Prioriteet 2: põllumajanduse konkurentsivõime ja põllumajandusettevõtete elujõulisus

4.3.1 Põllumajanduse majandusharu üldnäitajad

Põllumajanduse osatähtsus Eesti majandustegevusalade loodud lisandväärtuses oli ajavahemikul 2005-2011 ca 2% tasemel. 2011. aastal oli taime- ja loomakasvatuse ning jahinduse ja neid teenindavate tegevusalade lisandväärtus 245,2 mln eurot, mis moodustab 2% kogu toodetud lisandväärtusest (jooksevhindades). Põllumajanduse lisandväärtuse ahelindeks aastatel 2009-2011 oli 112,4 (indikaator 27).

Põllumajanduse majandusharu kogutoodangu väärtus oli 2011. aastal 810,6 mln eurot, mis on 49,3% suurem kui 2005. aastal, kuid kogutoodangu väärtuses sisaldub muuhulgas ka oluline põllumajandussaaduste hindade volatiilsus. Viimastel aastatel on nii kogutoodangu väärtus kui toodetav lisandväärtus põllumajanduses suurenenud, kuid seda kasvu mõjutas oluliselt põllumajandussaaduste hinnatõus ja ka tootmissisendite hinnatõus.

Tabel 2. Põllumajanduse üldnäitajad 2005-2011

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Põllumajanduse ja jahinduse lisandväärtus jooksevhindades (mln €)	212,5	237	298,2	223,6	178,6	236,4	284,5
<i>Osatähtsus tegevusalade kogu lisandväärtuses (%)</i>	<i>2,1</i>	<i>2,0</i>	<i>2,1</i>	<i>1,5</i>	<i>1,5</i>	<i>1,9</i>	<i>2,0</i>
Hõivatud põllumajanduses ja jahinduses (tuh)	22,6	22,6	20,4	17,2	17,4	17,2	19,4
<i>Osatähtsus tegevusalad kogu tööhõives (%)</i>	<i>3,7</i>	<i>3,5</i>	<i>3,1</i>	<i>2,6</i>	<i>2,9</i>	<i>3,0</i>	<i>3,2</i>
Põllumajanduse majandusharu kogutoodang (mln €)	542,9	570,9	698,8	667,6	569,7	668,2	810,6
Keskmine brutokuupalk põllumajanduses, €	360	435	550	635	636	657	715
<i>Palk tegevusalade keskmisest, %</i>	<i>69,7</i>	<i>72,4</i>	<i>75,9</i>	<i>77,0</i>	<i>76,0</i>	<i>78,2</i>	<i>81,1</i>
Põllumajandussaaduste tootjahinnaindeksi muutus (% võrreldes eelmise aastaga)	2,4	2,5	16,7	4,5	-22,4	20,9	18,3
Tootjahinnaindeksi muutus (% võrreldes eelmise aastaga)	4,0	6,0	9,0	10,4	-7,3	2,0	11,7

Allikas: Statistikaamet

Põllumajandusmaa

Põllumajandusmaa pindalalt elaniku kohta (0,69 ha elaniku kohta) on Eesti Euroopa riikide (EL-27 riikides keskmiselt 0,37 ha elaniku kohta) seas esimeste hulgas. Samas ei ole põllumajandusmaa kasutamine võrreldes EL-i keskmisega olnud Eestis kõige efektiivsem. Seda on oluliselt mõjutanud EL-15 riikidest rakendatavast erinev otsetoetuste süsteem, mis piiras toetusõigusliku põllumajandusmaa 2003. a referentsiga ning oluliselt madalam toetuste tase. Sama piiratud tulusust iseloomustab ka põllumajanduse lisandväärtuse (sh toetused) loomine põllumajandusmaa hektari kohta. Eurostati 2010. a struktuuriuuringu andmetel on EL-27 vastav näitaja 782 eurot/ha kohta, kuid Eestis vaid 253 eurot/ha kohta.

Keskmine põllumajandusliku majapidamise suurus oli Eestis 2010. a 48 ha. Põllumajandusliku majapidamise keskmise suuruse järgi on Eesti ühes grupis selliste EL liikmesriikidega nagu Saksamaa, Prantsusmaa ja Suurbritannia. EL-27 keskmiselt vähenes aastatel 1995-2007 majapidamiste arv 2,2% aastas, kuigi maakasutus vähenes EL-15 riikides, kus paikneb 70% kasutatavast põllumajandusmaast, vaid 0,3% aastas, viidates sarnasele kontsentreerumisprotsessile.

2010. aastal oli Eestis kasutuses 940 930 hektarit põllumajandusmaad (indikaator 18), millest suure osa moodustas püsirohumaa (31,5%).

Tabel 3. Majapidamiste arv ja põllumajandusmaa kasutus 2010.a

	Põllu- majandusmaa kokku	Põllu- maa	Viljapuu- ja marjaaiad	Puu- koolid	Püsirohumaa	..tootmiseks ajutiselt mittekasutatav püsirohumaa	Puu- ja kõõgiviljaaiad oma tarbeks
Majapidamiste arv	19 460 ¹⁵	12 951	1 869	189	15 914	8 780	7 820
Põllumajandusmaa, ha	940 930	640 038	2 567	554	296 065	109 428	1 706
Põllumajandusmaa osakaal, %	100%	68%	0,27%	0,06%	31,47%	11,63%	0,18%

Allikas: Statistikaamet

Suur osa on ka tootmiseks ajutiselt mittekasutataval püsirohumaal, mis moodustab kogu põllumajandusmaast 11,63%. Sellist maad hooldatakse vaid vastavalt headele põllumajandus- ja keskkonnaningimustele ning sellega tegelevad majapidamised ei oma sisuliselt majandustegevust. Sellise olukorra tekkimist on soosinud ühtse pindalatoetuse nõuded. Seetõttu käsitletakse järgnevalt eelkõige omatoodetud põllumajandussaaduste müügiga tegelevaid ettevõtjaid ja nende majandustegevuse kitsaskohti, eesmärgiga toetada järgneval perioodil selliseid muutusi, mis parandavad põllumajandussektori tootlikkust, meelitavad sektorisse investeringuid ning pidurdavad püsirohumaa hooldajate osatähtsuse suurenemist otsetoetuse saajate hulgas.

Maakasutust mõjutab ka asjaolu, et 49,96% riigi territooriumist on ebasoodsates piirkondades¹⁶. Uue määratluse kohaselt kuuluks kliimakriteeriumi põhjal ebasoodsamasse piirkonda kogu Eesti.

Maaparandus

Eesti paikneb kliimavööndis, kus sademete hulk ületab oluliselt auruvuse. Samas sademete jaotus vegetatsiooniperioodil ja aastate lõikes ei ole ühtlane. Küllalt sageli võib esineda lühemaid või pikemaid liigniiskuse- ja põuaperioode, mis põhjustavad olulisi saagikadusid. Niiske kliima, tasandikuline reljeef, hõre looduslik hüdroloogiline võrgustik ja vett halvasti läbilaskvad pinnased põhjustavad ulatusliku soostumise. Mullastiku suuremõtkavalisel kaardistamisel saadud andmetel on üle poole (56-57%) Eestist kaetud märgade st. glei-, turvastunud ja turvasmuldadega. Sood katavad 23% maismaast.

55% (522 000 ha) kasutuses oleva põllumajandusmaa ja 698 000 ha metsamaa sihipärane kasutamine on võimalik ainult juhul, kui sellel maal tagatakse maaparandussüsteemide nõuetekohane toimimine. Korras maaparandussüsteemid loovad eelduse põllumajandus- ja metsamaa kasutamiseks ja leevendavad põllumajandustootmisel kahjulikult toimivaid ilmastikunähtusi – liigseid sademeid ja põuda. Samuti aitavad investeringud maa taristusse kaasa ettevõtte konkurentsivõime kasvule läbi tootmistõrgete vähenemise ning tootmiskindluse tõstmise.

Enamik olemasolevatest kuivendussüsteemidest on enam kui 30 aastat vanad ja vajavad uuendamist ning rekonstrueerimist. Maaparandussüsteemid on valdavalt 60–400 ha suurused ja paiknevad üldjuhul mitme maaomaniku maal. Maaparandussüsteeme ja eelkõige eesvoole on seega võimalik korras hoida vaid ühistööna, paraku aga on maaparandusalane ühistegevus keerukas ja aeganõudev töö.

¹⁵ Ei sisalda majapidamisi, kus pole põllumajandusmaad.

¹⁶ Nõukogu määruse 1257/1999 artiklite 19 ja 20 kohaselt. Eestis määrati 2004. aastal valdade lõikes 101 valda. Seoses valdade ühinemisega on praegusel hetkel ebasoodsamas piirkonnas 99 valda, kusjuures ühinemisel jäi ebasoodsama piirkonna arvestusse ainult endise ebasoodsas piirkonnas asunud valla territooriumile.

Eestis oli 2012. aasta lõpu seisuga kokku 191 maaparandusühistut ning nende tegevuspiirkonnas asuvate eesvoolude pikkuseks on 2 171 km ja reguleeriva võrgu pindalaks 133 600 ha. Maaparandustööd on Eestis maatulundusmaa kasutamise eelduseks küll vajalikud, kuid otsest ega olulist puhast tulu ettevõttele ei too ning investeringu tasuvusaeg on ca 10 aastat. Samuti pidurdab maapandussüsteemi tervendusööde tegemist Eestile iseloomulik suur rendimaade osakaal ja lühiajalised rendilepingud. Sellest tulenevalt ei ole rentnikud huvitatud pikaajalise mõjuga ja mitte kiiret tulutoovate investeringute tegemistest. 2011. aastal Põllumajandusameti poolt vesikondade maaparandushoiukavade jaoks läbi viidud uuringu kohaselt oli puudulikus kuivendusseisundis 29% maaparandussüsteeme, 2005. aastal oli vastav näitaja 26%. Aastatel 2004-2013 makstud MAK toetuste abiga oli võimalik põllumajandusmaal rahuldada maaparandussüsteemide rekonstrueerimisvajadusest umbes 15% ja uuendamise vajadusest umbes 25%. Maaparandustööde tegemine on seega maakasutajale kulukas ja keerukas lisatöö, ning käib enamikule maaomanikest (ja maa kasutajatest) ilma toetuseta üle jõu.

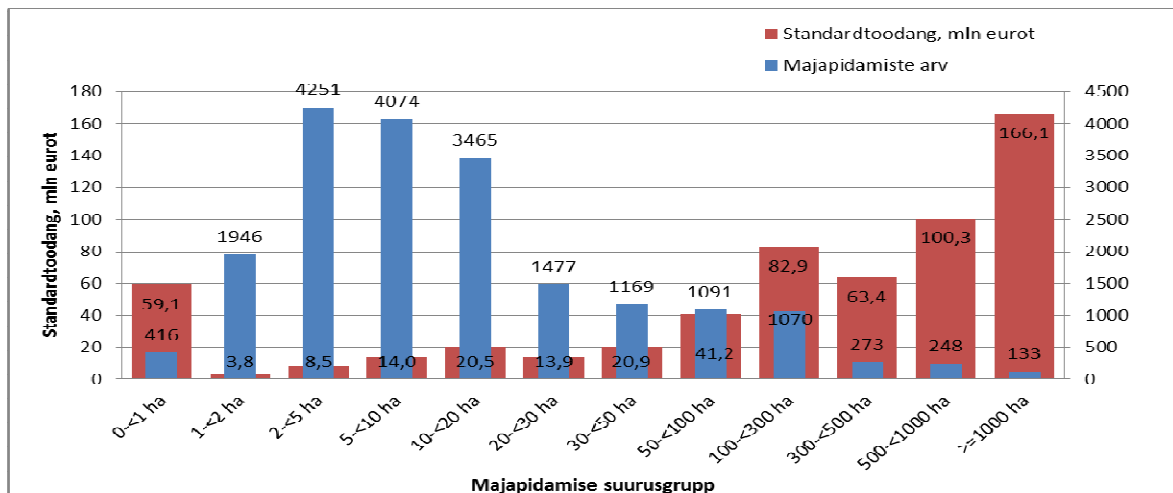
Põllumajandusega tegelevate ettevõtjate arv

Statistikaamet käsitleb põllumajandusliku majapidamisena neid majapidamisi, mis kasutavad vähemalt 1 ha põllumajandusmaad või kus toodetakse põllumajandusmaaduse peamiselt müügiks. Selliste põllumajanduslike majapidamiste arv on vähenenud aastatel 2005-2010 29%. 2005. a oli põllumajanduslike majapidamisi 27 747 ja 2010. aastal 19 613 (indikaator 17).

Eestis on põllumajanduslike majapidamiste arv vähenenud kiiremini kui EL-is keskmiselt ning ka kiiremini kui Lätis ja Soomes. Majapidamiste arv on vähenenud peamiselt nende majapidamiste arvelt, mis ei suuda oma põllumajandusliku tegevusega pakkuda isegi ühele pereliikmele piisavat sissetulekut või kus omanik on seoses vanusega lõpetanud põllumajandusliku tegevuse.

Kui vaadata majapidamiste arvu ja nende maakasutust erinevates suurusklassides ha arvu alusel, siis ilmneb, et Eesti põllumajanduslike majapidamiste struktuuris on kaks olulist ettevõtete gruppi. Kuni 10 ha suuruse maakasutustega majapidamisi on arvuliselt üle poole (54%) majapidamistest, kuid nad kasutavad ainult 5% kogu põllumajandusmaast. Samal ajal üle 100 ha suurusega majapidamisi on ligi kümnendik (9%) ja nad kasutavad 73% kogu põllumajandusmaast. Alljärgnevalt (**Tõrge! Ei leia viiteallikat.**3) on toodud Statistikaameti 2010.a andmed majapidamiste arvu jagunemise kohta suurusgruppidesse (hektarite alusel). Lisaks on joonisel ära toodud 2010.a toodetud standardtoodang majapidamise suurusgruppide lõikes. Kokku oli 2010.a standardtoodangu väärtus 594,6 mln eurot. Kõige suurema osa 166,1 mln eurot andsid põllumajanduslikud majapidamised, kus oli üle 1000 hektari. Samuti on väga oluliselt põllumajandusliku toodangu suurendamisse panustanud ettevõtted, kus on 100-500 ha ja üle 500 ha.

Joonis 3. 2010.a majapidamiste struktuur hektarite lõikes ja standardtoodang suurusgruppides (mln eurot)

Allikas: Statistikaamet

Kõige väiksem standardtoodangu väärtus oli majapidamistes, kus oli 1-10 ha maad. Arvestades nendes gruppides saadavat aastast standardtoodangut majapidamise kohta, ei saa neid kõiki pidada professionaalseteks põllumajandusettevõteteks. Seda kinnitavad ka põllumajanduslike majapidamiste struktuuriuuringud. 2010. a põllumajandusloenduse andmeil oli professionaalseid ettevõtjaid 7 301 (indikaator 17), kes põhilise osa oma sissetulekutest said põllumajanduslikust tootmisest.

2010.a tegeles 39,4% ettevõtetest taimekasvatusega, 26,6% piimatootmisega, 19% segatootmisega ning ülejäänud 15% aianduse, püsikultuuride, loomakasvatuse ning sea- ja linnukasvatusega. Kuid Eestis toodetud põllumajandustoodangu loomisel on suurim osakaal loomakasvatusele spetsialiseerunud ettevõtetel, sest põllumajanduskultuuride kasvatamisega tegelevad majapidamised toodavad standardkogutoodangust 22%, aga karjakasvatusega tegelevad majapidamised 48%.

Kuigi üle 100 ha majapidamiste osakaal põllumajanduslikus tootmises on oluline, ei saa tähelepanuta jätta ka väiksemaid majapidamisi (alla 100 ha), kes pakuvad tööd iseendale ja tagavad seeläbi põllumajandusmaa kasutamise ja põllumajandusliku tegevuse jätkumise. Samuti tuleb arvestada hektarite alusel suurusgruppidesse jaotamisel, et tootmistüübiti on maakasutuse vajadus erinev. Näiteks aianduse puhul on keskmine maakasutus ettevõtte kohta väiksem kui teravilja tootmisele spetsialiseerunud ettevõttes.

Põllumajandusega tegelevate ettevõtjate vanuseline struktuur

Kuigi aastaid tootmises tegutsenud põllumajandustootjad omavad suurt pädevust ja kogemust, on oluline kaasata sektorisse noori, kes uuendaksid põllumajandustootmist ning viiksid Eesti põllumajanduse uuele tasemele. 2010.a oli alla 35.a noorte põllumajandusettevõtjate osakaal 6,9% (indikaator 23). Alla 35-aastaste ja üle 55-aastaste suhe oli 2010. aastal 0,13.

Oluline osa selles on MAK 2007-2013 raames rakendatud noorte põllumajandustootjate toetusmeetmel. 2012. aasta lõpuks oli toetust saanud 520 põllumajandusliku eriharidusega ja töökogemusega noort ettevõtjat, kes moodustasid üle 1/3 alla 35-aastastest majapidamiste juhtidest. MAK 2007-2013 vahehindaja hinnangul¹⁷ on noorte põllumajandustootjate toetusmeede soodustanud erialase pädevusega ja töökogemusega noorte siirdumist põllumajandusettevõtlusesse. Tänu toetusele on toodud põllumajandussektorisse täiendavat teadmist, kompetentsi ning ettevõtlusiniitsiatiivi, mis mõjutab positiivselt põllumajandussektori struktuurset kohanemist ja arengut.

Võttes arvesse, et senised noorte põllumajandustootjate toetusmeetme rakendamise tulemused on positiivsed, kuid noorte majapidamisjuhtide osakaal on siiski veel ebapiisav, tuleb senisest suuremal

¹⁷ Eesti maaelu arengukava 2007-2013 vahehindamine. Ernst & Young Baltic AS, Tallinn, 2010

määral soodustada põllumajanduslase pädevusega ja töökogemusega noorema juhtide põlvkonna osalemist põllumajandustootmises.

Põllumajanduses hõivatute arv ja töövõiljakus

Hõivatute arv on viimastel aastatel põllumajanduses oluliselt vähenenud. 2010. aasta põllumajandusloenduse andmeil oli põllumajanduses hõivatuid 57 836 (25 115 ATÜ e aastatööühikut), kellest 39 690 oli peretööjõud ning vaid 18 146 alaline või osaline tööjõud (indikaator 22).

Põllumajanduse keskmine brutokuupalk on aastatel 2008-2011 püsivalt moodustanud vähemalt ¾ Eesti keskmisest palgast, viimaste aastate andmed näitavad erisuse jätkuvat vähenemist (tabel 2). See näitab, et põllumajanduse suutlikkus konkureerida teiste tegevusaladega paraneb, kuid on jätkuvalt väiksem võrreldes Eesti keskmisega.

2010. aastal oli põllumajanduses hõivatu kohta loodud lisandväärtus 12 421 eurot (indikaator 14). Eesti näitaja jääb siiski oluliselt maha EL-27 keskmisest (13 749 eurot hõivatu kohta).

Põllumajanduses oli tootmisteguritulu 2012.a esialgsetel hinnangutel aastatööühiku kohta 13 535 eurot (indikaator 25) ja ettevõtjatulu (indikaator 26) 17 910 eurot.

Põllumajandusettevõtetes toodetav lisandväärtus

Eduka põllumajandustootmise aluseks on peamiste tootmisvahendite olemasolu, kaasaegsete tehnoloogiliste võtete kasutamine, looduslike ressursside säästlik kasutus ja toimetulek volatilsetest maailmaturu hindadest tingitud muutliku turukonjunktuuriga.

Läbi aegade on Eesti põllumajanduse kõige olulisem toodang olnud piim, mis ka pärast ELiga liitumise perioodi on moodustanud kogu põllumajandustoodangust kolmandiku. Piimatootmine ja teraviljakasvatuse kokku moodustavad poole Eesti põllumajandustoodangust, mille struktuuris aastatel 2005-2011 väga olulisi muutusi toimunud ei ole, siiski on märgata tehniliste kultuuride osatähtsuse suurenemist ja kartuli osatähtsuse vähenemist.

Põllumajandussektori konkurentsivõimet ühisturul iseloomustab ka isevarustatuse tase, st kui palju kodumaine põllumajandus suudab koduturu vajadust katta. Piima isevarustatuse tase 2011. aastal oli 166%. Liha isevarustatuse tase oli 2011. aastal sealihaga osas 106%, veiseliha osas 80%, lamba- ja kitseliha osas 100% ja linnuliha osas 59%. Teravilja isevarustatuse tase 2010/2011 saagiaastal oli 105%, köögiviljal 61%, puuviljadel ja marjadel 8%, kartulil 92%. Seega suuremad puudujäägid elanike varustamisel kohalike põllumajandussaadustega on aiandussektoris.

Põllumajandusettevõtete tulemuslikkuse analüüsimisel on olulisel kohal tootlikkuse analüüsimine. Üheks tootlikkuse näitajaks on kogutoodangu väärtuse suhe kogukuludesse, mille järgi saab anda hinnangu ettevõtte tegevuse kohta tervikuna. Kogutoodangu väärtuse ja kogukulude suhtarv näitab, mitu eurot kogutoodangut tootis iga tootmisesse kulutatud euro. Kui kogutoodangu ja kogukulude suhe jääb alla ühe siis aruandeaastal toodetud toodangu väärtus ei katnud selle tootmiseks tehtud kulutusi.

FADN andmetel oli 2011. aastal Eesti põllumajandustootjatel keskmiselt põllumajandusettevõtte kohta kogutoodangu väärtuse suhe kogukuludesse 0,95. Seega toodangu väärtus ei katnud selle tootmiseks tehtud kulutusi. See näitab, et ilma toetusteta ei kata põllumajanduses toodangu väärtus tootmiseks tehtud kulutusi.

Põllumajandustootmises tuleb arvestada ka erinevustega toodangule tehtavates kulutustes mahe- ja tavatootmises. Ökoloogiliste Tehnoloogiate Keskuse poolt 2011. aastal läbiviidud uuringu kohaselt on mahetoomine nii taime- kui loomakasvatuse valdkonnas võrreldes tavatootmisega vähem efektiivne¹⁸. Uuringu kohaselt oli mahepiimakasvatuses kattetulu vahe võrreldes tavatootmisega ühe looma kohta ligi 521 eurot mahetootja kahjuks, lambakasvatuses 19 eurot ute kohta mahetootja kahjuks. Mesilaste pidamisel oli kattetulu vahe võrreldes tavatootmisega mesilastaru kohta 70-75

¹⁸ Ökoloogiliste Tehnoloogiate Keskuse uuring "Mahetootmisele ülemineku ja mahetoetuse mõju põllumajandusettevõtete tootmis- ja majandusnäitajatele" (Tartu 2011)

eurot mahetootja kahjuks võrreldes tavatootmisega. Samuti on ka maheteraviljakasvatus võrreldes tavateraviljakasvatusega vähem kasumlikum (kattetulu vahe on kuni 550 eurot hektari kohta mahetootja kahjuks). Avaldunud efektiivsuse vahe kompenseeritakse mahepõllumajandustoetuse abil.

Majandusliku suuruse gruppide lõikes on kogutoodangu väärtuse suhe kogukuludesse olnud väiketootjate grupis suhteliselt kõrgem, kuna väiketootjatel puudub enamasti tööjõukulu. Samuti on väikese ja keskmise suurusega tootjate hulgas palju mahetootjaid, kellel on toetuste tase kõrgem kui tavatootjatel. Perioodil 2008–2011 on kogutoodangu väärtuse suhe kogukuludesse ilma toetusteta olnud enam-vähem võrdsel tasemel (alla ühe) kõigis suurusgruppides, kuid koos toetustega on suurtootjatel vastav näitaja aga olnud tunduvalt madalam kui väiksematesse suurusgruppidesse kuuluvatel tootjatel.

Ettevõtte elujõulisuse seisukohalt on üheks määravaks teguriks võime investeerida tootmise arendamisse. Samas mõjutavad investeringuid ettevõtte olemasolevad kohustused. 2011.a tehti põllumajandussektoris investeringuid 201,5 mln euro ulatuses (indikaator 28). FADN andmetel moodustas 2011. a võõrkapitali osakaal koguvara väärtusest põllumajandusettevõtte kohta keskmiselt 28%, mis on võrreldav 2006. a seisuga, mil võõrkapitali osakaal oli põllumajandusettevõtte kohta keskmiselt 27%. Sõltuvalt tootmistüübist on kohustuste osakaal ettevõtetes erinev. Piimatootmise ettevõtetes moodustas võõrkapital osakaal 2011. aastal keskmiselt 38%, taimekasvatuses 22%, aianduses 12%, loomakasvatuses 18%, segatootmisettevõtetes 23% ja püsiluhtude kasvatamisega tegelevates ettevõtetes 29% koguvara väärtusest.

Põllumajandusettevõtete majanduslikku olukorda ning investeerimisvõimet saab hinnata ka netolisandväärtuse¹⁹ (NLV) kaudu. Mida suurem on netolisandväärtus, seda rohkem jääb ettevõttele vahendeid töötasude maksmiseks, investeringute tegemiseks ja ettevõtjatuluks.

Võrreldes ELi keskmisega on Eestis NLV nii ettevõtte kui ka tööjõu aastaühiku²⁰ (TJÜ) kohta madalam. Kui EL FADN andmebaasi alusel oli 2009. a keskmine NLV põllumajandusettevõtte kohta ELis 22 695 eurot ning põllumajandustöötaja kohta 13 873 eurot, siis Eestis olid vastavad näitajad EL FADN andmebaasi alusel 20 542 eurot põllumajandusettevõtte kohta ning 8 360 eurot põllumajandustöötaja kohta ehk tulemuslikkus TJÜ kohta moodustas 2009. aastal ligikaudu 60% ELi keskmisest ning keskmine NLV ettevõtte kohta oli ligikaudu 10% väiksem ELi keskmisest.

Põllumajandusettevõtete majandusnäitajate alusel on tootmistüüpide lõikes viimastel aastatel kõige edukam olnud taimekasvatus. Taimekasvatuses oli 2011.a NLV tööjõu aastaühiku kohta 23 404 eurot. Kolme aastaga kasvas taimekasvatuse ettevõtetes NLV tööjõu aastaühiku kohta üle kolme korra. Kolme aastaga on NLV tööjõu aastaühiku kohta kasvanud piimatootmises 2,1 ning segatootmises 1,8 korda. Sea- ja linnukasvatuses oli 2011. aastal antud näitaja osas tagasimineki nii 2010. kui ka 2009. aastaga võrreldes. Aianduses oli 2011. a seisuga NLV tööjõu aastaühiku kohta alates 2008. aastast vähenenud 25% (8 338 eurot 2008. aastal 6 214 eurole 2011. aastal). Loomakasvatuses saavutati 2011. aastal sama näitaja osas 2010. aasta tasemest kõigest 82%.

Eesti põllumajandusettevõtjate madalamad tootlikkusnäitajad võrreldes ELi keskmistega on tingitud mitmetest erinevatest asjaoludest, kuid siinkohal võiks mainida järgmisi olulisi tegureid: keskmisest madalam põllumajandustoetuste tase, geograafiline paiknemine Euroopa põhjapoolsemas osas (so suuremad kulud talveperioodil, kallimad tootmishooned, taimekasvatuses lühem vegetatsiooniperiood ja madalam saagikus), väike siseturg (so kõrgemad tootmissisendite hinnad ja madalamad väljundite hinnad). Paljude ettevõtete arengut pidurdab endiselt amortiseerunud tootmisbaas, kuid samas on osa ettevõtjaid juba teinud suuri investeringuid tootmise kaasajastamise, mistõttu on nende kulum kõrge.

¹⁹ Netolisandväärtuse (NLV) leidmiseks liidetakse kogutoodangu väärtusele toetused (v.a investeringutoetused) ning lahutatakse eri- ja üldkulud ning põhivara kulum.

²⁰ Tööjõu aastaühik (TJÜ) on arvestuslikult 2 200 töötundi aastas.

Taimikasvatus

Põllukultuuride kasvatamisega tegelevaid majapidamisi oli 2010. a 12 951. Majapidamiste arv on vähenenud võrreldes 2005. aastaga 41% võrra. 2010. a oli kõige enam vähenenud majapidamiste arv, kus kasvatati söödajuurvilja ja katmikköögivilja. Samal ajal oli suurenenud majapidamiste arv, kus kasvatakse tehnilisi kultuure (53%) ja avamaaköögivilja (17%).

2005. aasta struktuuriuuringu andmetel oli Eestis 10 417 teraviljakasvatajat, 2010. a vaid 5 728. Üha enam koondub teraviljakasvatus suurematesse majapidamistesse. 2005. aastal moodustasid 6% teraviljakasvatajatest majapidamised, kus teravilja kasvupind ületas 100 ha ning nende majapidamised moodustasid 68% teravilja kasvupinnast. 2010. a moodustasid 11% teraviljakasvatajatest majapidamised, kus teravilja kasvupind ületas 100 ha ning nende majapidamised moodustasid 73% teravilja kasvupinnast. Alla 10 ha kasvupinnaga teraviljakasvatusega tegelevate majapidamiste arv moodustas 2005. a koguni 71%, kuid nende kasutatav kasvupind moodustas ainult 7% kogu teravilja kasvupinnast. 2010. a olid samad protsendid 56 ja 4.

Põllukultuuride kasvupind Eesti oli 2011. aastal Statistikaameti andmetel 585 300 ha, mis on võrreldes 2005. aastaga 4,4% suurem. Viimase seitsme aasta jooksul on põllukultuuride kasvupind püsinud vahemikus 539-602 000 ha. Teravilja kasvupind oli 2010. a 297 000 ha, mis on 5,3% rohkem kui 2005. a.

Teravilja keskmine saagikus Eestis on olenevalt ilmastikust suhteliselt kõikumine ja madal võrreldes ELi keskmisega. 2011. aastal oli keskmine teravilja saagikus Eestis 2 598 kg/ha. EL keskmine oli 5 192 kg/ha. 2012. a esialgsete andmete alusel oli keskmine teravilja saagikus Eestis 3 528 kg/ha.

Võrreldes Eesti keskmist teravilja saagikust EL keskmisega on meil veel arenguruumi. Samas on Balti riikides saagikuse keskmine kasvutempo olnud EL-12 riikide ja Soome vastavast näitajast kiirem. ELiga liitumise järel on Eestis teraviljade keskmine saagikus kasvanud keskmiselt 2,8% võrra aastas, EL-12 riikides oli kasv samal ajal 1,3% aastas²¹. Eesti kiirema kasvutempo taga on mitmeid tegureid, millest võiks välja tuua taimekaitsevahendite oskuslikuma kasutamise ning nende kättesaadavuse paranemise otsetoetuste kasvu tulemusel, investeringud kaasaegsesse tehnoloogiasse ning paranenud oskusteave.

Avamaaköögiviljade kasvupind oli 2011. aastal 3 000 ha. Kolm suurima kasvupinnaga avamaaköögivilja Eestis on kapsas, porgand ning söögipeet. Kapsa saagikus 2011. aastal oli 35 037 kg/ha, mis jääb EL keskmisele saagikusele alla 22% võrra (EL keskmine 45 100 kg/ha). Porgandi saagikus 2011. aastal oli 39 416 kg/ha, mis on viimase viie aasta kõrgeim ning on võrdne EL keskmise saagikusega (39 903 kg/ha). Söögipeedi saagikus oli 2011. aastal 24 251 kg/ha, mis on 29% kõrgem kui 2011. aastal ning jääb EL keskmisele alla 36% (EL keskmine oli 2011. aastal 32 961 kg/ha) Sarnaselt teraviljatootmisele on avamaaköögiviljade saagikused kõikumine ning sõltuvad kasvuaegsetest ilmastikutingimustest. Saagikuse stabiliseerumisele ning suurenemisele aitaks kaasa tootmistehnoloogiate täiustumine.

Võrreldes teiste taimikasvatussaadusi tootvate ettevõtetega on aiandussektoris suurem ressursi- ning sisendimahukus. Aiandusettevõtete kuludest moodustab suure osa energia. Kulutused seemnetele on aiandussektoris FADN 2010. aasta andmetel hektari kohta 3,4 korda suuremad kui taimikasvatussektoris. Katmiklalade toodangu tootmishinnast moodustab keskmiselt 78% valguse- ning soojaenergia. Aiandustootmise teeb ressursimahukamaks ka taimede ettekasvatamise vajadus ning suurem käsitsi tehtavate tööde osakaal, mis osaliselt tuleneb investeerimisvahendite nappusest.

Loomakasvatus

Loomakasvatusega tegeles 2005. aastal 18 417 majapidamist, 2010. aastaks oli loomakasvatusega tegelevaid majapidamisi alles jäänud 9 679, moodustades 53% aastal 2005 tegutsenud majapidamistest. Kõige enam ehk üle poole oli majapidamisi, mis loobusid või lõpetasid tegevuse

²¹ Maaelu arengu aruanne, Eesti Maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituut, Tartu 2011, lk 94

sea- (67%), küüliku- (64%), piimakarja- (62%) ja kodulinnukasvatuses (60%). 2010. aastal oli loomühikuid Eestis kokku 306 283 (indikaator 21).

Loomakasvatuses on aastatel 2005-2009 veiste arv pidevalt vähenenud piimalehmade arvelt. Sarnane tendents on ka EL-is tervikuna – 2010. aastal oli piimalehmi 8% vähem, kui 2005. aastal.

Tabel 4. Loomade ja lindude arv aastatel 2005-2011, seisuga 31. detsember (tuhandetes)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Muutus 2011/2005, %
Veised	249,5	244,8	240,5	237,9	234,7	236,3	238,3	-4,5
..piimalehmad	112,8	108,4	103,0	100,4	96,7	96,5	96,2	-14,7
Sead	346,5	345,8	379,0	364,9	365,1	371,7	365,7	5,5
Lambad ja kitsed	52,4	66,0	76,4	81,8	80,4	82,7	88,2	68,3
Linnud	1878,7	1638,7	1477,6	1757,3	1792,2	2046,4	2032,90	8,2

Allikas: Statistikaamet

Ka piimalehmadega majapidamiste arv on vähenenud. Kui 2005. aastal peeti piimalehmi 9 210 majapidamises, siis 2010. aastal oli selliseid majapidamisi 3 520. Ligi pool piimakarjast peeti 2010. aastal majapidamistes, kus oli rohkem kui 300 piimalehma. Piimalehmade osatähtsus 1-50 lehmaga majapidamises on aastatega langenud 26%-lt (2005. aastal) 17%-ni (2010. aastal).

Piima kogutoodang on tänu lehmade keskmise produktiivsuse tõusule pidevalt suurenenud. Kui 2005. a toodeti 670 400 tonni piima ja keskmine piimatoodang lehma kohta oli 5 886 kg, siis 2010. a oli piimatoodang tõusnud 676 000 tonnini ja keskmine piimatoodang lehma kohta 7 021 kg-ni. Kokkuostetava piima osatähtsus kogu Eestis toodetud piimast moodustas 2010. a 91,9%.

Kuigi üldiselt on Eesti piimalehmade produktiivsuse kasvutempo olnud hea ja ületab ELi keskmist, ei järeldu sellest üheselt, et Eesti piimatootjate konkurentsivõime on hea. Eesti piimatootjad on teinud edusamme tootmise kaasajastamises. EL liitumiseelse abiprogrammi SAPARD-i, RAK 2004-2006 ja MAK vahendite kaasabil oli 2011. aasta lõpuks rekonstrueeritud ja ehitatud uusi piimakarjalautu 182 tootmisüksuses kokku 53 000 loomakohtaga. Samas on jätkuvalt suur osa loomakohtadest kaasajastamata. Piimakarjalautu rekonstrueerinud ja ehitanud ettevõtetes on piimalehmade produktiivsus keskmisest kõrgem – kuigi neile ettevõtetele kuulus veidi üle poole lehmadest, omasid nad kogu Eestis tootjatele väljajagatud piima tootmiskvoodi kogusest 63,8%. Samas viitavad eeltoodud numbrid ka sellele, et veel küllaltki suur osa piimatootmisüksustest on käesolevaks hetkeks kas täielikult amortiseerunud või sellisesse seisusse varsti jõudmas ning et sektor vajab investeringute tegemisel toetamist ka edaspidi. Eelkõige puudutab see noorkarjalautu.

Tabelis 4 toodud 2011. aasta veiste arvu (võrreldes 2009.a) kasvatas lihaveiste arvu kasv. Lihaveisekasvatuses on suurenenud nii majapidamiste arv kui ka lihaveiste arv. Kui 2005. aastal peeti PRIA põllumajandusloomade registri andmetel lihatõugu lehma 612 majapidamises, siis 2010. aastal 1 108 majapidamises. Eestis on sobilikust põllumajandusmaast lähtuvalt lihaveisekasvatusega tegelemiseks arengupotentsiaali.

Lammaste arv on oluliselt suurenenud, selle põhjuseks on erinevate toetuste maksmine ning ka looduslikult sobivate rohumaa olemasolu. Samas on lambaid pidavate majapidamiste arv vähenenud. 2005. aastal peeti lambaid 3 185 majapidamises, 2010. aastal ligikaudu 1 950 majapidamises. Ligi pooled lammastest kasvatakse üle 100-pealistes karjades. Vähenenud on kitsi pidavate majapidamiste ja ka kitsede arv. Kui 2005. aastal oli 1 164 majapidamist, kus peeti 5 132 kitse, siis 2010. aastal oli 592 majapidamist, kus peeti 3 669 kitse.

Lindude arvu osas toimus 2005-2007. aastatel langus, mille üheks põhjuseks haiguspuhangud. Kolmel viimasel aastal on lindude arv aga jõudsalt kasvanud ja ületanud 2005. a taseme.

Kuigi loomakasvatusega tegelevate majapidamiste arv on vähenenud, on lihatoodang samal ajal suurenenud. See on peamiselt tingitud linnuliha toodangu kasvust. Prognooside kohaselt linnuliha ja sealiha tootmismahud kasvavad EL-is lähiaastatel 3,6%, mis suurendab ka nimetatud lihaliikide

tarbimist; veiseliha ja lamba- ja kitseliha toodangud aga vähenevad vastavalt 1,3% ja 7,9%. Viimasel paaril aastal on suurenenud ka lambaliha tootmine, kuid mahud on püsinud endiselt väikesed. Statistikaameti andmetel toodeti 2011. aastal Eestis kokku 80 603 tonni liha, millest 62% moodustas sealih, 15% veiseliha, 22% linnuliha ning 1% lamba- ja kitseliha. 2011. aastal toodeti 1 elaniku kohta 60 kg liha, tarbiti aga 73 kg inimese kohta. EL keskmine tarbimine inimese kohta samal aastal oli 83 kg. Vaatamata kogu lihatoodangu kasvule ei ole siseturu vajadused kaetud. Kodumaine lihatoodang kattis viimati siseturu vajaduse 1993. aastal.

Mahepõllumajandus

Mahepõllumajandussaaduste tootmisega tegelevate ettevõtete arv ja mahepõllumajandusliku maa suurus on viimastel aastatel pidevalt suurenenud. Kui 2005. aastal tegeles Eestis mahepõllumajandussaaduste tootmisega 1 013 ettevõtet, kelle kasutuses oli 59 742 ha mahepõllumajandusmaad, siis 2012. aastal oli ettevõtete arv 1 478 (kasv 45,9%) ja mahepõllumajandusmaad 144 149 ha (kasv 141,3%, indikaator 19). Mahepõllumajandusmaa koos üleminekuajal oleva maaga moodustab ligi 15% Eestis kasutatavast põllumajandusmaast.

Mahepõllumajanduslikku maakasutust iseloomustab rohumaade suur osatähtsus (ligi 75% mahepõllumajandusmaast). Teravilja kasvatatakse 2012. aastal 661 ettevõtetel 23 626 hektaril. Teravilja pind on seitsme aastaga (võrreldes 2005. a) suurenenud 3,5 korda. 2012. aastal toodeti üleminekuaja läbinud maal kokku üle 40 000 tonni teravilja, mis moodustas ca 4% teravilja kogusaagist. Mahekõigiviljakasvatuse osatähtsus on 2012. aastal võrreldes 2005. aastaga küll laienenud (2005. a 48,7 ha, 2012. a 109 ha), kuid praegune kvaliteetse toodangu maht ja valik nõudlust rahuldada ei suuda. Oma osa etendavad siin mahekõigivilja väike saagikus ja rohke käsitsitöö vajadus.

Maheloomakasvatusega tegeles 2012. aastal ligi kaks kolmandikku mahetootjatest (932 tootjat). Kasvatatakse eelkõige lambaid (48 314 looma) ja veiseid (31 431 looma). Viimastel aastatel on laienenud lisaks lamba- ja lihaveisekasvatusele ka kitsekasvatuse, teiste loomade arv on püsinud enam-vähem sama.

Mahepõllumajanduslikult peeti 2012. aastal 183 ettevõttes kokku 2 937 piimalehma. Mahetootjate piimakarjad on enamasti väikesed. Suurimas karjas on 237 lehma, veel neljas karjas on üle 100 lehma. Rohkem kui 30 lehmaga karju oli kokku vaid 26. Nii piimakarja pidajate kui ka lehmade arv on viimastel aastatel vähenenud. Mitmed piimakarjakasvatajad on üle minemas lihaveisekasvatusele või lõpetavad üldse loomakasvatuse. 2012. aastal toodeti kokku 12 174 tonni mahepõllumajanduslikku lehmapiima (1,7% piima kogutoodangust). Mahepõllumajanduslik seakasvatuse osatähtsus on üsna tagasihoidlikult arenenud. Kui 2005. aastal peeti Eestis mahepõllumajanduslikult 348 siga, siis 2012. aastal on sigade arv suurenenud 1 139-ni. Mahelammaste ja -kitsede arv on viimaste aastatega kiiresti kasvanud, jõudes 2012. a mahelammaste osas 48 314-ni ja mahekitsede osas 1108-ni. Väärrib märkimist, et umbes pooled kõigist Eesti lammastest peetakse mahepõllumajanduslikult. Mahepõllumajanduslikest kodulindudest moodustavad enamiku munakanad, kelle arv on kasvanud alates 2005. aastast 4 097-lt kuni 9 051-ni 2012. aastal.

Kuigi mahepõllumajandus on viimastel aastatel edasi arenenud ja mahetootmine suurenenud, on vaja edaspidi keskenduda teemale, kuidas mahetoodang õigesti märgistatuna senisest enam tarbijate toidulauale jõuaks.

4.4 Prioriteet 3: toidutarneahel ja riskijuhtimine

4.4.1 Põllumajandustootjate integreerimine

Toiduainetööstus

Toiduainetööstus on põllumajandustootjate jaoks olulise tähtsusega, kuna pakub neile turgu oma toodangu turustamiseks ja toodangule lisandväärtuse andmiseks. Tegemist on jätkuvalt ühe olulisema töötleva tööstuse valdkonnaga Eesti majanduses, andes ligikaudu 2% kogu Eesti sisemajanduse koguproduktist ja moodustades enam kui 8% kogu Eesti tööstustoodangu ekspordist. Kogu töötleva tööstuse toodangu mahust on toiduainetööstus viimaste aastate jooksul moodustanud keskel läbi 16-17%, tõustes 20%-ni vaid 2009. aastal, kuid seda ennekõike teiste töötleva tööstuse valdkondade tootmismahu suure languse tõttu.²² Samas on ka toiduainetööstuses majanduskriisi tõttu tootmismahud vähenenud, nii moodustas 2010. aasta tootmismahut Eurostati andmetel vaid 91,7% 2005. aasta tootmismahust, mis on üks suuremaid languseid EL-s. Eesti toiduainetööstuse toodangumahust moodustavad valdava osa piima-, liha- ja joogitööstus, mis annavad kokku peaaegu 60% kogu toiduainetööstuse toodangumahust, piimatööstus üksi moodustab seejuures veidi alla 30% kogu toiduainetööstuse toodangumahust.²³

Toiduainetööstuse sektorite lõikes tegutses 2010. aastal enam ettevõtjaid pagaritoodete töötlemise valdkonnas (100), järgnevad kalatööstused (58), muude toiduainete töötledajad (58) ja lihatööstused (57). Kõige vähem on ettevõtjaid tegutsemas õli-, jahu ja tangainete ning valmis loomasööda töötlemise valdkondades.²⁴ Vaatamata küllalt suurele ettevõtjate arvule on peamiste toiduainetööstuse sektorite turud Eestis käesolevaks ajaks tugevasti kontsentreerunud. Näiteks andsid piimasektoris 2010. aastal 6 suuremat ettevõtjat ligikaudu 80% kogu piimatööstuste müügitulust ja ostsid kokku ligikaudu 90% Eestis kokku ostetavast piimast. Samamoodi andsid põhilise osa (70%) pagari- ja makaronitoodete müügitulust selle valdkonna 12 suuremat ettevõtjat ning lihatöötlemise valdkonnas moodustas kümne suurema ettevõtja müügitulu hinnanguliselt 80-90% kogu valdkonna müügitulust.^{25; 26}

Toiduainetööstuse müügitulu maht on aastatel 2005-2010 näidanud küllalt stabiilset kasvutrendi, ainus tagasilöökk toimus seoses majanduskriisiga aastal 2009. Sellegipoolest oli toiduainetööstuse 2010. aasta müügitulu maht 1,3 miljardit eurot, mis on ligikaudu 22% kõrgem võrrelduna 2005. aastaga. Seejuures ulatus piimatoodete müügitulu 2010. aastal 338,1 miljoni euroni, mis moodustas enam kui veerandi kogu toiduainetööstuse müügitulust.

Eesti toiduainetööstuste tööjõukulud töötaja kohta on Eurostati andmetel EL-s ühed madalamad, moodustades 2010. aastal vaid ligikaudu poole EL-27 keskmisest. Samas tõusid tööjõukulud aastatel 2005-2010 küllalt kiiresti, tööjõukulud töötaja kohta tõusid nimetatud aastate jooksul tervelt 4 100 euro, so 56% võrra.

Joonis 4. Toiduainetööstuse tööjõukulu, lisandväärtus ja müügitulu töötaja kohta EL liikmesriikides (2010)

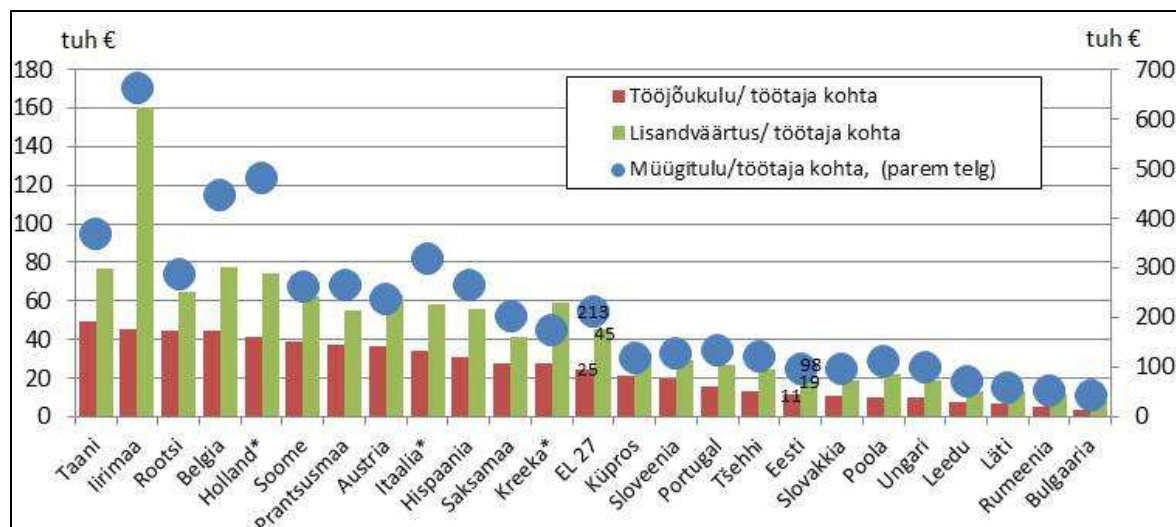
²² Statistikaamet 30.04.2012

²³ Statistikaamet 22.04.2012

²⁴ Statistikaamet 16.07.2012

²⁵ Statistikaameti ja Äriregistri andmetel

²⁶ Toiduainetööstuses tegutsevate ettevõtjate arv on viimase kuue aasta jooksul näidanud mõõdukat langustendentsi. Kui 2005. aastal tegutses sektoris 448 ettevõtjat, siis 2010. aastaks oli nende arv vähenenud 361-ni. Vähenemine on seejuures toimunud pea kõigis ettevõtjate suurusgruppides, välja arvatud kõige suuremate, enam kui 100-le inimesele tööd andvate ettevõtjate seas, mis on märk sellest, et sektoris toimub kontsentreerumine.

Allikas: Eurostat

Kiire tööjõukulude kasvuga ei ole kaasnenud samaväärset tootlikkuse kasvu. Eesti toiduainetööstuste efektiivsusnäitajad jäävad siiski veel EL-27 keskmisele tugevasti alla. Kui müügitulu näitaja töötaja kohta oli EL-i toiduainetööstuse keskmisena 2010. aastal 213 000 eurot töötaja kohta, siis Eestis oli see vaid 98 000 eurot.²⁷ Efektiivsuse osas valitsevad toiduainetööstuse sektorite seas ka küllalt suured erinevused, mis tulenevad eelkõige erinevast tehnoloogilisest tasemest ja toodetavate toodete erinevast töötlemisastmest ning hinnast. Näiteks piimatööstuste müügitulu töötaja kohta on olnud toidutööstuse keskmisest oluliselt kõrgem, ulatudes 2008. aastal ligikaudu 163 000 euroni. 2009. aastal oli antud näitaja seoses majanduskriisi mõjuga langes 141 000 euroni, kuid 2010. aastal tõusis taas 156 000 euroni. Ka Eesti toiduainetööstuses loodav lisandväärtus töötaja kohta jääb EL riikide keskmisega võrreldes oluliselt väiksemaks. Kui Eesti vastav näitaja oli 2010. aastal ligikaudu 19 000 eurot (koos joogitööstusega, indikaator 16), siis EL-i keskmine ületas 45 000 eurot.

Eesti toiduainetööstuse investeeringute maht materiaalsesse põhivarasse on võrreldes EL-i keskmisega samuti suhteliselt madal. Kui EL-s keskmisena investeerisid toidutööstused 2010. aastal materiaalsesse põhivarasse ligikaudu 7 000 eurot töötaja kohta, siis Eestis vaid 5 000 eurot. Investeeringute kogumaht kasvas perioodil 2005-2007 84,1 mln eurolt 105,7 mln euroni. Majanduskriisi tulemusel investeeringud aastatel 2008-2009 vähenesid, kuid 2010. aastal hakkas uuesti suurenema. 2010. aastal investeerisid toidutööstused materiaalsesse põhivarasse 73,9 mln eurot.

Eesti toiduainetööstuse investeeringute määr (investeeringud materiaalsesse põhivarasse/lisandväärtus) oli 2010. aastal keskmiselt 28,4%. Võrreldes toiduainetööstuse keskmisega oli nimetatud näitaja kõige kõrgem kalatööstuses (43,5%) ning kõige madalam valmis loomasööda tööstuses (17,7%). Piima- ja lihatööstuste näitajad jäid ligikaudu 30% tasemele. Seejuures on reeglina kõrgema tööviljakusega sektorites on investeeringute tase kõrgem. Suurusgrupiti investeerisid kõige enam 250 ja enama töötajaga (29,5% kogu toiduainetööstuse investeeringutest) ning 1-9 töötajaga (13,7%) ettevõtjad.

Kuigi võrdlus EL-i keskmisega viitab, et potentsiaalne investeeringuvajadus on Eesti toiduainetööstuses suur, viitavad madalad efektiivsusnäitajad vajadusele olemasolevaid töötlemisvõimsuseid efektiivsemalt kasutada. Selleks on muuhulgas vaja parandada koostööd nii töötlemisettevõtete kui ka töötajate ja põllumajandustootjate ühistute vahel. Töötajate ja põllumajandustootjate ühistute vahelise koostöö raames on näiteks põllumajandustootjate ühistutel võimalik oma liikmete toodetud toodangule lisandväärtuse andmiseks toiduainetööstustel

²⁷ Eurostat (22.11.2012)

töötlemiseenuse sisse ostmine, mis võimaldab vähendada ühistute investeerimisvajadust ning samas tagada töötlemisseadmete efektiivsem kasutamine.

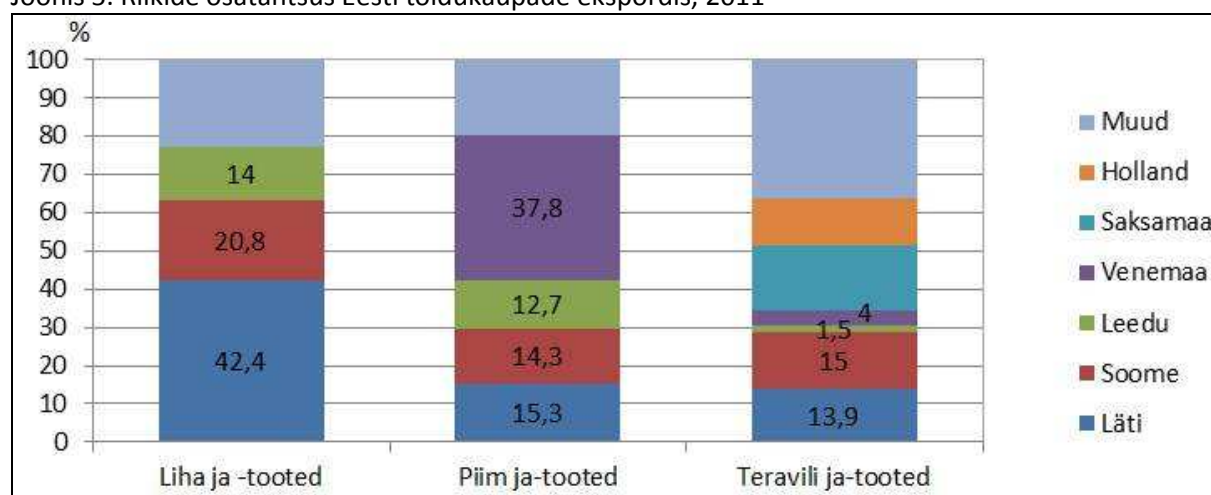
Madala üldise investeerimisvõimekuse tõttu on tootjad ja töötajad senini peamiselt tähelepanu pööranud investeringutele materiaalsesse põhivarasse. Piisavalt tähelepanu ei ole pööratud investeringutele turundus- ja müügitegevusse, mis on takistanud ennekõike kõrgema lisandväärtusega toodete tarbijateni jõudmist nii Eesti kui eksportturgudel. Müügi- ja turundusvaldkonna väheseid oskuseid kinnitavad ka mitmed uuringud.^{28; 29}

Tulenevalt siseturu väiksusest ja piiratud ostujõust sõltub Eesti toiduainetööstuse areng paljuski ekspordist – kas suudetakse suurendada eksporditoodangu mahtu ja siseneda uutele turgudele. Toiduainetööstus ekspordis 2010. aastal 448,2 miljoni euro eest toodangut ning ekspordi osatähtsus toodangus oli 40,2%.³⁰ See näitab Eesti toiduainetööstuse konkurentsivõimet võrreldes välisturul tegutsevate konkureerivate ettevõtjatega. Kõige suurem osatähtsus toiduainetööstuse toodangu ekspordis oli piimasektoril (33%), järgnes kalasektor (21%). Kõige väiksema panuse toiduainetööstuse ekspordis andsid pagaritööstus (2%) ning valmis loomasööda tootjad (1%).

Käesoleval ajal ületavad piima ja teravilja tootmismahud Eesti sisevajaduse, liha tootmismahud on samuti jõudmas sisevajaduse rahuldamise piirile. Seega on eeskätt nendel põllumajandustoodetel eeldusi kujuneda põllumajandussektori peamisteks eksporditüüpideks.

Eesti toidutoodete ekspordis soodustavad pikaajalised traditsioonid toiduainete tootmisel ning loodusliku ja ökoloogiliselt puhta toorme kasutamine, samuti paiknemine peamiste eksporditurude läheduses. Toidukaupade ekspordi peamised sihtriigid on lähinaabrid - Leedu, Läti, Venemaa ja Soome. 2011. aastal moodustas ekspord nendesse riikidesse üle 50% kogu toidukaupade ekspordi kogusummast. Pikemas perspektiivis on oluline väheneda tooraine (või madalama lisaväärtusega toodete) ja suurendada kõrgema lisandväärtusega toodete väljavedu ning samuti laiendada ekspordipartnerite ringi, mis aitaks maandada mitmeid riske. Näiteks 2012. a kevadel Venemaa poolt rakendatud elussigade impordikeelu tulemusel kaotas Eesti seakasvatusektor olulise sissetulekuallika, samas kompenseeris seda märkimisväärselt kasvanud liha ja töödeldud lihatoodete ekspord. Samuti võiksime viimastel aastatel hüppeliselt kasvanud toorpiima ekspordi asemel kogu Eestis toodetud piima kohapeal vääridada ning ekspordida töödeldud tooteid.

Joonis 5. Riikide osatähtsus Eesti toidukaupade ekspordis, 2011

Allikas: Statistikaamet, 09.11.2012

²⁸ "Eesti ettevõtete ekspordiprobleemid", Eesti Kaubandus- Tööstuskoda 2010

²⁹ Väikese ja keskmise suurusega ettevõtete arengusuundumused", Praxis 2012

³⁰ Statistikaameti andmed 30.04.2012, Põllumajandusministeeriumi arvutused

Kõrgema lisandväärtusega toodete eksportturud on reeglina stabiilsemad nii hindade kui mahtude osas, kuigi esmased sisenemiskulud on kõrgemad võrreldes tooraineturudega. Ekspordimahtude suurendamisel ja uutele turgudele sisenemisel on oluline teha ettevõtjate vahel senisest enam koostööd, mis võimaldab pakkuda suuremaid tootekoguseid ja vähendada kaasnevaid kulusid.

Eesti toiduainetööstuse efektiivsusnäitajate madal tase võrreldes EL-i keskmisega ning oluliselt väiksemad investeringumahud viitavad, et senisest kiirest arengust hoolimata vajab toiduainetööstuse kaasajastamine jätkuvat tähelepanu. Lisaks ebapiisavatele investeringutele materiaalsesse põhivarasse on Eesti toidutööstuste võimekus muuta tootmisprotsess teadmispõhisemaks väike. Investeringud teadus- ja arendustegevusse on riskantsed ja pika tasuvusajaga. Samuti napib ettevõtjatel teadmisi, oskusi, võimalusi turundustegevuseks. Antud põhjused viivad kokkuvõttes selleni, et Eesti toidutoomise ahel lõppeb liialt suures osas madala lisandväärtusega toodetega, mille hinnad ei taga ahela lülile turult piisavalt kõrget sissetulekut. Samuti on madala lisandväärtusega toodete hinnad maailmaturul pidevalt suures ulatuses kõikumad, mis toob endaga tihti kaasa ka siseriiklike kokkuostuhindade languse. Seega tuleb ennekõike tähelepanu pöörata jaekaubandusele suunatud kõrgema lisandväärtusega toodete tootmise osakaalu suurendamisele, mis tagab turult kõrgema ja stabiilsema sissetuleku kõigile tarneahela lülile. Samas on efektiivsust vaja siiski parandada ka nende toodete tootmisel, mis on madalama lisandväärtusega. Seda eriti selliste toodete osas, mis on tooraineks edasistele töötlemisetappidele (nt piimapulbrid).

Senisest enam tähelepanu tuleb pöörata ka valmisolekule seista vastu võimalikele välismõjudest tekkinud kriisidele. Üldise majanduskriisi tingimustes võivad korraga esineda tooraine kiire hinnatõus ja turunõudluse vähenemine, mis toovad endaga kaasa kõigi toidutarneahela lülile majanduslikud raskused. Selliste mõjude vältimiseks on vaja senisest enam tegeleda toidutarneahela lülile parema integreerituse, ahela läbipaistvuse ja hindade sujuva ülekandumise tagamisega.

Põllumajandustoodete turustamine ja jaekaubandus

Jae- ja hulgikaubandus on toiduahela lülidest enim kontsentreerunud ja sellega seoses omab reeglina ka suurimat turujõudu. Suuremaid jaekaubanduskette on Eesti turul käesoleval ajal 6.³¹ Võrdluseks, 2011. aastal 1. jaanuari seisuga oli äriregistris registreeritud 16 364 põllumajandus-, jahindus- ja metsamajandusettevõtjat. Kui jaesektori kontsentreerumist jälgida viie suurema jaeketi turuosa suurusena, siis Eesti kontekstis oleks trend järgmine: 1998. aastal 11%, 2003. aastal 68% ning 2005. aastal 78,8%. Tootjate ja töötajate killustatus võimaldab jaekaubandussektoril suurendada oma turujõudu ja läbirääkimisvõimet, mis realiseerub jaekaubandusele soodsamates lepingutingimustes, kokkuostuhindades jms.

Eesti Konjunkturiinstituudi läbi viidud uuringust³² selgub, et 2005. aastaga võrreldes on tarbijate harjumustes ja ostueelistustes toimunud mõningad muutused, mis viitab ka erinevate jaekaubanduse tüüpide turuosade muutumisele. Kui 2005. aastal ostis 65% Eesti tarbijatest oma toidukaubad peamiselt suurtest toidukauplustest, 25% väikestest toidukauplustest ja 6% turult, siis 2010. aastaks on suurte toidukaupluste osakaal kerkinud 80%-ni, väikeste kaupluste osakaal langenud 19%-ni ning turu osakaal 1%-ni. Kui veel 2005. aastal ostis kuni 2% tarbijatest oma toitu hulgiladudest, autokauplustest, otse talunikult või tootjalt ja interneti kaudu, siis 2010. aastaks ei omanud need kohad tarbimisstruktuuris enam olulist rolli.

Jae- ja hulgikaubanduse kontsentreerumine tähendab, et nii põllumajandustootjate kui toidutööstuste turujõud on vähenenud. Üks võimalus teiste ahela lülile läbirääkimisvõime tugevdamiseks on soodustada nende omavahelist koostööd ja ühistegevust ning seeläbi aidata kaasa tootmismahude kontsentreerumisele nendes sektorites.

³¹ Allikas: MTÜ Eesti Kaupmeeste Liit (Toidukettide kahjumid ning käibed, Delfi Majandus, 10.07.2012, <http://www.kaupmeesteliit.ee/et/uudised-2012/2540-toidukettide-kahjumid-ning-kaeibed>) ja Äriregister

³² Elanike toitumisharjumused ja toidukaupade ostueelistused 2010, aprill 2011

Kohalike põllumajandustoodete turustamise peamiseks takistavateks asjaoludeks on ettevõtete väiksus ja killustatus, millega kaasneb tootmise väike maht, toodangu ebaühtlane kvaliteet ja problemaatiline tarnekindlus. Suuremad põllumajandusettevõtted, kes suudavad pakkuda piisava mahuga tooteid, turustavad enda toodangu peamiselt toorainena tööstustele või vahendajate kaudu. Samas paljude väiksemate tootjate tootmismahud ei ole piisavad kontsentreerunud töötleva tööstuse ja kaubandussektoriga hinnaläbirääkimiste pidamiseks. Väikemate põllumajandustootjate võimaluseks oma konkurentsivõimet tõsta on spetsialiseeruda ja keskenduda nišitoodete tootmisele, mis ei eelda suuri tootmismahusid, kuid võimaldab tulenevalt toodete kõrgemast hinnast saavutada siiski piisav sissetulek. Sellega kaasnevad loomulikult ka riskid – hooajalisusest ja ebaühtlasest saagikusest tulenevad võimalikud ohud ning potentsiaalsete klientide leidmine, kuivõrd valdavalt on tegemist toodetega, mis on mõeldud otse tarbijale turustamiseks ja mitte tööstustele tooraineks. Tarbijate ostujõud erineb ka Eesti piirides küllalt märkimisväärselt ning nišitoodete tarbijaskond asub valdavalt Eesti suuremates linnades. Arvestades nišitoodete väikeseid tootmismahusid ja nende transpordikuluseid, samuti tarbijate soovi saada kõik vajalikud toiduained võimalikult kiiresti ja mugavalt, on toodete turustamine tihti raskendatud.

Nimetatud takistuste ületamiseks on üks võimalus alata erinevaid põllumajandustoodete otseturustamisele suunatud tegevusi, nagu näiteks toiduvõrgustikud, taluturud vms. Selliste tegevuste kaudu on võimalik anda tootjatele võimalus end tarbijatele tutvustada ning tarbijate jaoks muuta kohalike toodete tarbimine oluliselt lihtsamalt kättesaadavaks. Seeläbi on kohalike toodete tootjatel võimalik edukamalt konkureerida jaekaubanduskettide poolt tarbijatele pakutavate võimalustega. Samuti on mitmeid tootjaid hõlmavate turustustegevuste korral lihtsam selliste tegevuste algatamiseks vajalikeks investeeringuteks (näiteks toodangu hoidlate ehitamine, veebipõhiste müügikeskkondade loomine, müügikohtade sisustamine, kaupluste ehitamine, müügi- ja automaatide ostmine ja paigaldamine, toodangu eripära arvestavate transpordivahendite hankimine jne) vahendite leidmine.

Otseturustuse ja lühikeste tarneahelate arenguks on vaja senisest enam ühistegevust, nii toodangu ühisel turustamisel kui ka lisandväärtuse andmisel, lisaks vajavad parandamist tootjate turundus- ja müügioskused. Samuti on oluline sobivate logistiliste lahenduste välja töötamine ning vajadusel ka investeeringud nii hoiutingimuste tagamiseks kui logistikasse.

Lisaks toodete turule viimise parandamisele on oluline pöörata enam tähelepanu ka oma toodete eristamisele teistest sarnastest toodetest ja oma toodete erilise paremale tutvustamisele tarbijatele. Üks võimalus selleks on välja töötada kvaliteedikava, millega liitunud tootjad toodavad turule teatavate eriomadustega tooteid. Toodete erilised omadused tulenevad tavatoodetega võrreldes kõrgematest tootmisnõuetest ja/või erilistest tootmisviisidest, mida kavaga liitunud tootjad on otsustanud rakendada, et oma tooteid seeläbi turul muudest samalaadsetest toodetest eristada. Kvaliteedikava väljatöötamine võimaldab sellega liitunud tootjatel anda tarbijatele kindlustunde, et kava raames toodetud tooted on toodetud vastavate nõuete kohaselt ja sellest tulenevalt on tegemist tavatoodetest kõrgema kvaliteediga toodetega, mis võimaldab neid tooteid ka kõrgema hinnaga turustada.

Praeguseks hetkeks on Eestis tekkinud vaid üks siseriiklik toidukvaliteedikava. See viitab asjaolule, et toidukvaliteedikava välja töötamine ja selle raames toodete turule toomine ei ole põllumajandustootjate silmis atraktiivne võimalus oma toodete eristamiseks ja müügi- ning turundustegevuse parandamiseks. Tagamaks kõrgekvaliteediliste, mahe- ja nišitoodete turulepääsu tuleb senisest suuremat tähelepanu pöörata põllumajandustootjate aktiivsemale osalemisele toidukvaliteedikavades.

Mahepõllumajandusliku tootmisviisi näol on tegemist Euroopa Liidu ülese toidukvaliteedikavaga. Vaatamata mahesaaduste populaarsuse kasvule tarbijate seas on takistuseks mahetöötlemise ja turuarenduse mahajäämus. Hoolimata sellest, et Eestis moodustab mahepõllumajandusmaa ligi 13%

kogu põllumajandusmaast, on mahetoodete osakaal jaekäibest siiski väga tagasihoidlik (0,36%)³³. Eestis tegutses Veterinaar- ja Toiduameti (VTA) andmetel 2012. aasta augusti seisuga 147 tunnustatud mahetoidu käitlemisega tegelevat ettevõtet, neist 61 tegelesid mahetoidu töötlemisega. Ülejäänud 86 ettevõtet tegelesid vaid mahetoidu ladustamisega ja turustamisega. Kõige enam oli 2012. aastal tunnustatud teravilja ning puu- ja köögivilja töötlemis- ja turustamisega tegelevaid ettevõtjaid, vähem oli mahepiima ja -liha käitlejaid. Valdavalt on seejuures tegemist väikeste ettevõtjatega, kes töötlevad enda kasvatatud saaduseid, kuid kellel omakorda on väikeste mahtude tõttu sobivate turustuskanalite leidmine keeruline.

Põllumajandustootjate ühistegevus põllumajandussaaduste tootmisel, töötlemisel ja turustamisel

Põllumajandustootjate turujõu suurendamisel on oluline tootjate omavaheline koostöö ja ühistegevus, mis võimaldab pakkuda turule korraga suuremaid tootekoguseid ja tugevdada seeläbi oma läbirääkimisvõimet võrrelduna teiste turuosalistega.

Sobivaimaks põllumajandusliku ühistegevuslikuks ettevõtlusvormiks Eestis on tulundusühistu, mis pakub liikmetele võrdset kohtlemist ja õigust osaleda kasumi jaotamisel vastavalt oma panusele majandustegevuses. Äriregistri andmetel on perioodil 1995 kuni 12. juuli 2012 registreeritud kokku 299 põllumajandustootjate tulundusühistut. Neist võib klassikalises mõttes ühistulisteks pidada vaid 161 tulundusühistut, millest omakorda oli seisuga 12. juuli 2012 registrist kustutatud 80.

Enamus majanduslikult aktiivselt hulgimüügiga tegelevatest tulundusühistutest kauplesid toorpiimaga ning 9 teravilja ja õlikultuuridega. Tulundusühistute müügitulu osatähtsus põllumajandustoorme ja elusloomade hulgimüügis kokku on üsna suur (2009. a ~50%; 2010. a ~80%) ning osatähtsuse langustrend on viimastel aastatel pöördunud tõusule. Samas võivad piimandussektori ühistute edasisele laienemisele ja koondumisele takistuseks saada konkurentsireeglid, mis seavad piirangud ühe ühistu poolt kontrollitavale turuosale.

Vähem levinud tootmisvaldkondade ja nišitoodete puhul on ühistegevuse käivitamiseks raske leida piisavalt palju sama suuruse ja huviga põllumajandustootjaid. Samas võiks toodangumahtude koondamisest saadav kasu olla suurem just neis valdkondades ning seetõttu tuleks ühistegevust soodustada.

Abiteenuseid pakkuvad tulundusühistud võiksid olla oluliseks abiks tootmise kaasajastamisel just väiksematele põllumajandustootjatele, kuid seni on seda võimalust kasutatud väga tagasihoidlikult. Viimase 10 aasta jooksul (perioodil 2001 - 2011) on loodud vaid 6 abiteenuseid pakkuvat tulundusühistut. Selliste tulundusühistute potentsiaali näitab aga asjaolu, et 5 neist olid seisuga 1. jaanuar 2012 majanduslikult aktiivsed ja vaid üks oli liikmete otsusel tegevuse lõpetanud. Edukalt on toiminud ka tõuaretusühistud, kes näevad vajadust oma tegevuse laiendamiseks ning uute ühistuliste aretusfarmide loomiseks. Abiteenuseid pakkuvad tulundusühistud võiksid põllumajandustootjatele suuremat tuge pakkuda ka tootmise mitmekesistamise suunal (eelkõige kütuste ja elektrienergia tootmisel aga potentsiaalselt ka materjali- ja keemiatööstusesse sisenemisel).

Viis aktiivset põllumajandussaaduste töötlemisega tegelevat tulundusühistut jagunesid 2010. aastal sektorite vahel järgmiselt: 3 piimasektorist, 1 kartuli ja köögivilja sektorist ning 1 lihasektorist. Seisuga 12. juuli 2012 oli neist aktiivselt tegutsemas vaid kaks. Mõlemad ühistulised piimatööstused kuuluvad Eesti 5 suurema piimatööstuse hulka, neist üks omab³⁴ aktsiaseltsi vormis tegutsevat piimatööstust ja teine kavandab tööstuse osa aktsiaseltsi vormi üle viimist.

Üldise tendentsina on perioodil 2000-2009 töötlemisvaldkonna tulundusühistute liikmete arv vähenenud ja müügitulu (2009. a 59,9 mln eurot; 2010. a 64,7 mln eurot) püsinud sama. Ühistuliste tööstuste müügitulu osatähtsus toiduainete tootmise tegevusala müügitulus kokku on väga väike (alla 6%) ja väheneb aasta-aastalt. Samas on just töötlemine see valdkond, kus kõrgemat lisandväärtust luuakse ja mis võiks olla väga oluline põllumajandustootjate sissetulekute suurendamisel. Tööstuse käivitamine eeldab väga suuri investeeringuid ja valmidust suurema kasu

³³ Elanike toitumisharjumused ja toidukaupade ostueelistused 2010, aprill 2011

³⁴ Tulundusühistule kuulub 100% piimatööstuse aktsiatest

nimel panustada ka liikmetelt. Arvestades töötlemise alustamisega kaasnevaid suuri kulusid ja riski, on liikmete ettevaatlikkus ühisinvesteeringutel osalemisel ootuspärane. Üks võimalus nimetatud takistuste ületamiseks on kaaluda ühistute ja kapitaliettevõtjate omavahelise koostöö edendamist, ennekõike ühistute välise kapitali kaasamise näol ühistute valitseva mõju all olevatesse töötlemisettevõtetesse investeerimisel. See võimaldab suurendada ühistute investeerimisvõimet ning samas tagada jätkuvalt tootjatele kasu ühistegevuses osalemisest.

Kuigi ühistute loomine on hoogustunud, on paljud nendest siiski liialt väikese turujõuga, et olla võrdväärsete partnerid teistele turuosalistele. Selleks on vaja veelgi suurendada ühistute poolt turule vahendatavate toodete koguseid, mis võimaldab saavutada suuremat mastaabiefekti ja turujõudu. Seega on oluline ühistutel teha omavahel koostööd. Väiksemate ühistute omavaheline koostöö ja keskühistute areng ei ole seni olnud piisavalt kiire. Keskühistutest on edukamalt toimima hakanud vaid TÜ EPIKO piimatootmise valdkonnas ja tootmissisendite sisseostu vallas on tegevust alustanud TÜ Farm In, mille liikmeteks on põllumajandusvaldkonna tulundusühistud ja MTÜ-d. Ühistute omavaheline erinevates vormides koostöö ja keskühistute areng võimaldab ühistute liikmetel ühistegevusest enam kasu saada, kuna mitme ühistu tootemahtude koondamine suurendab tootjate turujõudu ja võimalusi oma toodetele lisandväärtuse andmiseks.

Maamajanduse Infokeskuse ja Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoja (EPKK) poolt 2008. aasta lõpus ja 2009. alguses ühistegevusega tegelejate seas läbi viidud uuringu kohaselt takistasid ühistegevuse arengut Eesti põllumajandustootjate hulgas eelkõige ettevõtjate usaldamatus üksteise vastu ning ettevõtjate eelistus tegutseda individuaalselt. 2011. aastal EPKK poolt läbiviidud järelküsitlus näitas aga, et vastajate hinnang ühistegevuse olukorrale on võrreldes 2008-2009 läbi viidud küsitlusega paranenud ning ühistegelikes organisatsioonides on toimunud positiivsed muutused. Samas mainiti arengut takistavate teguritena endiselt pädevate inimeste ja rahaliste vahendite nappust.

Üks ühistegevust takistavatest teguritest on ka tootjate paiknemine, mis eriti väiksemate tootmiskahtude juures muudab transpordikulud tihtipeale ebamõistlikult suureks ja toote lõpphinna seega tarbijale vastuvõetamatult kõrgeks. Seega on vaja tähelepanu pöörata logistika alasele ühistegevusele ja ka väiketöötlemise edendamisele.

Ühistegevus metsandussektoris

Sihtasutuse Erametsakeskus andmetel oli Eestis 2010. a novembri seisuga 97 272 erametsaomanikku, kellest ligi 96% on füüsilised isikud, metsaühistutega on nendest ühinenud ca 4 500 ehk 4,5% metsaomanike üldarvust. Seevastu ühistutesse koondunud metsaomanike omandis oleva erametsamaa pindala on üle 280 tuhat ha ehk üks viiendik erametsamaa kogupindalast. Metsaühistuid on kokku 47, kellest 34 on liitunud 1992.a asutatud erametsaomanike esindusorganisatsiooniga MTÜ Eesti Erametsaliit.

Erametsaomanike metsamaterjali ühiseks turustamiseks asutasid aktiivsemad metsaühistud 2009. aastal üle-eestilise TÜ Keskühistu Eramets. Väikeste puidukoguste koondamine ühte turustuskanalisse võimaldab saada konkurentsivõimelisemat hinda. Keskühistu liikmete arv, vahendatava puidu kogus ja müügitulu on aasta-aastalt kasvanud, aga võrreldes erametsanduse üldnäitajatega on ühistu osatähtsus veel kaduv-väike.

Metsaomanike oma turustusorganisatsioon omab positiivset mõju Eesti puiduturu suurendamisele, sest kasutusse võetakse rohkem seni kasutamata püsinud pere- ja väikemetsaomanike metsi. Eesti erametsaomanike struktuuris domineerivad väikemetsaomanikud, kellel reeglina puuduvad kindlad partnerid puiduturul ning hirm äris petta saada on suur. Kui neid teenindab metsaomanike endi turustusorganisatsioon, siis on nad hoopis altimad tegema puidumüügiotsuseid. Samuti võetakse kasutusele kehvemaid lanke, mis puidufirmadele seni vähe huvi on pakkunud.

4.4.2 Loomade heaolu

Eesti on ühinenud Euroopa põllumajandusloomade kaitse konventsiooniga. Eesti seadusandlusesse on üle võetud, lisaks Euroopa nõukogu loomakaitse direktiividest tulenevale, ka konventsiooni lisade soovitused. 2000. aastal vastu võetud loomakaitse seadusele on järgnenud põllumajandusministri määrused, mis käsitlevad täiskasvanud veiste, vasikate, sigade, kanade, broilerite, lammaste, kitsede ja karusloomade pidamistingimusi ning heaolu. 2013. aastal rakendusid nõuetele vastavuse süsteemis nõuded loomade heaolule.

Seadusandlike loomakasvatuse nõuete täitmist kontrollivad regulaarselt veterinaarameetnikud ja volitatud veterinaararstid. 2011. a kontrolliti ca 3 000 loomakasvatustevõtet, neist ca 6%-l leiti rikkumisi, sigalate puhul oli rikkumistega ettevõtete protsent suurem, kontrollitud 32 sigalast leiti eksimusi üheksas, mis moodustab 28% kontrollitud sigalatest. VTA andmetel oli levinumateks rikkumisteks loomade pidamine mittenõuetekohastes amortiseerunud ehitistes, esinesid probleemid loomade liikumisvabadusega (loomadel oli ebapiisavalt ruumi, vasikaid peeti lõas), loomade seisundit ei jälgitud küllaldaselt, sigadel puudus tuhnimismaterjal.

Üldine olukord on aastate jooksul paranenud eelkõige tänu vanade lautade rekonstrueerimisele ja uute kaasaegse sisseseadega loomakasvatushoonete ehitamisele. Uutes lautades on üle mindud veiste vabapidamisele, üha enam võetakse kasutusele lüpsiroboteid. Majandusliku ökonoomsuse saavutamiseks koondatakse loomad üha enam suurfarmidesse. Suurtootjad on reeglina seadusandlikest regulatsioonidest teadlikumad ja nende võimekus investeerida tootmistingimuste nõuetele vastavusse viimiseks on olnud suurem, väiketootjate arv aga aasta-aastalt väheneb. Tootmise intensiivistumisega kaasneb omakorda oht, et suurema produktiivsuse ja kuluefektiivsuse nimel hakatakse tegema järeleandmisi loomade heaolus. Näiteks on suuremad tootjad loobunud piimaveiste karjatamisest, sigadele allapanu kasutamisest jmt.

Arvestades, et seadusandlus täieneb pidevalt, tehnoloogia areneb kiirelt ning tootmine intensiivistub aasta-aastalt, on uute väljakutsetega toimetulemiseks ning laiema hulga tootjateni jõudmiseks oluline jätkata loomakaitsealast teavitustööd. Kõiki loomapidamistingimusi ei ole seadusandlikult reguleeritud ning kokkuvõttes oleneb loomade heaolu ettevõttes suuresti sellest, kuidas tootjad loomade heaolu mõjutavatest teguritest, kui oluliseks peetakse loomade pikemat karjas püsimist, nende tervise ja heaolu tagamist ning kuidas osatakse seda oma majapidamises korraldada.

Aastal 2006 Eurobaromeetri poolt läbiviidud uuring näitas, et Eesti elanike teadlikkus loomade heaolust on väiksem, kui EL keskmine ja ka huvi, saada täiendavat infot, jäi EL keskmisele alla. Loomade kohati kehvale pidamistingimustele on tähelepanu juhtinud loomakaitseorganisatsioonid, kes on algatanud kampaaniaid, kutsudes üles eelistama loomasõbralikumal viisil toodetud tooteid. Tarbijate teadlikkuse tõstmiseks tuleks neile anda rohkem teavet loomapidamistingimustest põllumajandusettevõtetes, sellest, kuidas mõjutavad loomapidamistingimused toodangu kvaliteeti ning millised tooted on toodetud loomade heaoluga enam arvestades.

Teadlikkuse tõus loomade heaolust loob võimaluse arendada välja kvaliteettooteid, mille lisandväärtuseks on kõrgemate loomapidamisstandardite järgimine. Loomasõbralikumate tootmissüsteemide rakendamisel on toote omahind kallim (näiteks mahetoodangu puhul). Kuna paljud Eesti tarbijad on hinnatundlikud ja eelistavad odavamaid tooteid, siis ei pruugi kõrge kvaliteediga, ent kallimale tootele olla piisavalt turgu. MAK meetmete abil on vaja propageerida ja toetada seadusandlusest kõrgemate loomapidamisstandardite järgimist.

4.4.3 Riskijuhtimine

Põllumajandustootjatel on erinevad riskid sõltuvalt piirkonnast, toodangust ja tootmisviisist ning iga tootja peaks iseseisvalt vastu võtma oma riske vähendavaid otsuseid. 2010. aastal viis OECD läbi uuringu teraviljatootjate riskikeskkonna hindamiseks, kus uuringusse haaratud 7 riigi seas oli ka Eesti. Uuringust selgub, et Eestis varieerub teravilja saagikus enam kui teistes uuringus osalenud Euroopa riikides ja keskmisest kõrgem või madalam saagikus esineb samaaegselt enamikul riigi teraviljakasvatajatel. Eesti ei suuda mõjutada ka maailmaturu hindasid, mis tähendab seda, et kui põllumajandustootja kannatab kehva saagikuse tõttu, siis hinnad võivad maailmatasemel jääda endisele madalale tasemele ning Eesti tootjat mõjutavad kaks riski samaaegselt. Põhiliseks riski allikaks taimekasvatuses on saagi varieeruvus ilmastikuolude tõttu, loomakasvatuses võivad suurimaid kahjusid põhjustada loomataudide puhangud. Väga oluliseks riskiks kõigile põllumajandustootjatele on ka tootmissisendite (nt kütus, elekter, väetised, sööt) suured hinnatõusud ja kokkuostuhinna suur langus madala hinna tõttu maailmaturul.

Tavapärane³⁵ risk ehk korduv risk on majandustegevusega kaasnev normaalne risk, mis ei too kaasa suuri kahjusid ja on tavaliselt juhitav põllumajandustootja enda poolt. Tavapäraseks riskiks võib pidada hindade või saagikuse varieerumist vähesel määral, töötajate haigestumine jms. Toodangu mitmekesistamine on ajalooliselt on olnud kõige tähtsam riskijuhtimise strateegia. Lisaks vähendab ka põllumajandustoetusest saadav tulu tootja riskitundlikkust ja võimaldab tal rakendada kõrgemat sissetulekut toovaid, kuid suurema riskiga seotud tootmisplaane.

Kindlustatavad riskid ilmuvad keskmise sagedusega ja põhjustavad keskmise suurusega kahjusid (nt saagi hävimine rahe tõttu, loomade haigestumine). Alates 2008. aastast on Eestis võimalik taotleda kindlustustoetust. Toetuse eesmärgiks on pakkuda põllumajandustootjale tootmisteguritest, looma- ja taimehaigustest ning kahjurite levikust tulenevate riskide vähendamist, mille läbi tõuseb sektori krediitvõimelisus. Lisaks pakuvad suuremad kindlustusseltsid põllumajandusloomade kindlustamist. Põllumajandustootjate huvi kindlustamise vastu on olnud väike ning aastate lõikes vähenenud. Kuigi suuremate kindlustusseltsid on pakunud võimalust ka saagi kindlustamiseks, pole seni saagikindlustuse lepinguid sõlmitud.

Tulenevalt Looduskaitseadusest ja kooskõlas EL õigusaktidega on hüvitatud põllumajandustootjatele kaitsealuste liikide, sh pruunkaru, hundi ja ilvese tekitatud kahjusid ja kahjustuste vältimise abinõudele tehtud kulutusi.

Katastroofirisk on harva esinev, kuid suure ulatusega kahjusid põhjustav risk, nt üleujutus, põud, loomataudide puhang. Turg ei suuda sellises olukorras ise kohaneda ja võib tekkida turutõrge (vaba turu tingimustes toimuvad tehingud ei anna ühiskondlikult soovitud lõpptulemust). Erakorralist abi looduskatastroofist ülesaamiseks antakse EL riikides väga erinevatel alustel ja erinevad on ka riikide võimalused abi andmiseks. Looduskahjutoetust on Eestis makstud aastatel 1993, 1998, 2002, 2006. Looduskahjutoetust on makstud enim liigsademete põhjustatud kahju hüvitamiseks.

Eeltoodust tulenevalt puudub vajadus MAKi raames täiendavate riskijuhtimise meetmete väljatöötamiseks. Sama eesmärki täidavad piisaval määral eelnimetatud spetsiifilised toetuskeemid ning kaudselt toodangu mitmekesistamine ning põllumajandustoetused.

³⁵ OECD määratleb põllumajanduses kolme erinevat tüüpi riske: 1) tavapärane risk; 2) kindlustatav risk; 3) katastroofi risk.

4.5 Prioriteet 4: ökosüsteemid

4.5.1 Elurikkus ja maastikud

Liigiline mitmekesisus

Enamasti räägitakse elurikkusest, pidades seejuures silmas liigilist mitmekesisust. Võrreldes teiste 57. paralleelist põhja poole jäävate aladega on Eesti taimestik ja loomastik mitmekesisuselt üks maailma rikkamaid. Eestis on teada 26 600 liiki, tegelik liikide arv võib küündida 40 000-ni. Umbes poole Eesti liikidest moodustavad putukad, ämblikulaadsed ja teised selgrootud.

2007. a hinnati Eestis leiduvate 96 EL-is ohustatud taime- ja loomaliikide seisundit. Soodsas seisundis on neist ainult 24%, sealjuures halvas ja ebapiisavas seisundis on ka mitmed põllumajandusest mõjutatud liigid, nt juttself-kärnkonn, harivesilik jt. Nende liikide elutingimuste parandamine läbi elupaikade taastamise ja hoidmise on esmane prioriteet, kuna EL-i elurikkuse strateegia 2020³⁶ kohaselt tuleb aastaks 2020 saavutada üle-euroopalise tähtsusega liikide 50%-line seisundi paranemine (võrreldes 2007. a aruandluse tulemustega³⁷).

Euroopa elurikkuse säilitamise eesmärgi ei ole võimalik täita ainult konkreetsete elupaikade või liikide kaitsmise läbi või näiteks konkreetse majandamisega määratletud alade kaudu (nt Natura 2000 alad). Uuringud on näidanud, et isegi Eesti suhteliselt liigirikas ja mitmekesisest põllumajandusmaastikus on näiteks tolmeldajate liikide arv põldudel tunduvalt väiksem kui kõrval paiknevatel poollooduslikel ja looduslikel aladel. Lisaks on leitud, et tolmeldajate (sh kimalaste) liigirikkuse ja arvukuse hoidmiseks tuleb säilitada maastikulist mitmekesisust metsakoosluste, poollooduslike ja looduslike niitude ja neid ühendavate looduslike koridoridega.

Põllulindude osas on Euroopa uuringud³⁸ näidanud, et neile avaldavad negatiivset mõju nii muutused maakasutuses (nt suurenenud suviteraviljade kasvupindala, põldude suurenemine jne) kui ka väetiste ja pestitsiidide suurem kasutus. Kuna põllulindude indeks (*Farmland Bird Index* - FBI, mis arvestab Eestis 12 enamlevinud põllulinnuliigi isendite arvu muutumist ajas, indikaator 35) on ka Eestis ajavahemikul 1983–2012 üldise trendina langenud (aastal 2012 oli indeksi väärtus 72,3 (1983=100)), tuleks meilgi põllumajandustoetuste kontekstis põllulindudele kõrgendatud tähelepanu pöörata.

Looduskaitse arengukava 2020 toob samuti välja, et kõige suurem oht liikidele on neile sobivate elupaikade pindala vähenemine, elutingimuste halvenemine ja killustumine, sh levikuteede kadumine. Ka muutunud maakasutus (näiteks niitude võsastumine) vähendab elupaikade sobivust paljudele liikidele. Liigikaitse eesmärgid Eestis on tagada kõikide siin looduslikult esinevate liikide soodne seisund sh alamliikide ja populatsioonide tasemel ja säilitada liigiline mitmekesisus kõikides selle avaldumisvormides (kaasa arvatud geneetiline mitmekesisus).

Geneetiline mitmekesisus

Tänapäeval on Euroopa põllumajanduses valdav intensiivtootmine, kus kasutatakse vaid vähest arvu suurema tootlikkusega sorte ja tõuge. Kohalikud tõud ja sordid on kaotanud praegustes majandus- ja tootmistingimustes oma konkurentsivõime, muutunud väikesearvuliseks ja paljudel juhtudel juba täielikult hävinud, seda ka Eestis. Loomatõud, taimesordid, aretusmaterjal ja rahvaaretised on loodud pikaajalise töö tulemusena ning neid tuleb säilitada ka kui kultuuriväärtust. Ohustatud on eelkõige kohalikud väikesearvulised tõud, kes on madalama jõudlusega, kuid paremini kohastunud antud

³⁶ EL-i elurikkuse strateegia aastani 2020 (Brussels, 3.5.2011 COM(2011) 244 final).

³⁷ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0358:FIN:ET:PDF>

³⁸ Piha, M., 2007. Spatial and temporal determinants of Finnish farmland bird populations. Academic dissertation. Helsinki University Printing House

piirkonna keskkonnatingimustele, viljakad, vastupidavamad ja haiguskindlamad. Ohustatud tõu säilitamise eesmärk on säilitada tema eristumine teistest tõugudest. Eesti põliste koduloomade populatsioonides on veel säilinud geneetiline mitmekesisus koos tuleviku põllumajanduse (aretustöö) seisukohalt ülioluliste geenivariantidega, seepärast tuleks nad säilitada võimalikult autentsetena, hävitamata populatsioonisisest mitmekesisust. Eestis on ametlikult tunnustatud viis kohaliku ohustatud tõugu – maatõugu veis, eesti hobune, eesti raskeveo hobune ja tori hobuse universaalsuuna populatsioon ning eesti vutt. Neist esimesed neli on olnud toetatavad MAKist alates 2004. aastast, kuid on jätkuvalt ohustatud tõugude staatuses.

Kultuuripärandi ja geneetilise mitmekesisuse säilitamiseks on oluline jätkata ohustatud tõugude ja kohalike sortide toetamist kuni nende arvukuse suurenemiseni ja väljasuremisohu vähenemiseni.

Poollooduslikud kooslused

Vahelduv mitmekesine maastik ja Eesti geograafiline asend on aluseks siinsele elupaikade suurele mitmekesisusele ning kõrgele loodusväärtusele. Tänu sajandeid kestnud pikaajalisele põllumajanduslikule tegevusele, eeskätt niitmisele ja karjatamisele, ilmestavad Eesti maastikku looduse mitmekesisuse ja kultuuripärandi poolest väärtuslikud poollooduslikud kooslused ehk pärandkooslused. Tegemist on üldiselt elurikkaste elupaikadega ja seetõttu on nende soodsa seisundi säilitamine oluline nii Eestis kui ka kogu Euroopas. Erinevates andmebaasides sisalduva info ja eksperthinnangute alusel on Eesti poollooduslike koosluste pindalaks hinnatud u 118 000 ha, millest kaitse all on ligi 70%.

Poollooduslike koosluste, sealhulgas aga näiteks rannaniitude kinnikasvamise põhjustab tänapäeval lisaks väärtuslike elupaikade kadumisele majanduslikku kahju ka põllumajandustootjatele, sest linnud lähivad tavaliste toitumiskohtade puudumisel toitu hankima orasepõldudele.

Tänu erinevatele pindalatoetustele on poollooduslike kooslusi hakatud 21. sajandi esimesel kümnendil tasapisi taas varasemast enam põllumajanduslikuks tegevuseks kasutusele võtma. Selliste tegevuste jätkamisele tuleb kindlasti tähelepanu pöörata, sealjuures tuleb soodustada loomade karjatamist rohumaadel ja teistel loodusväärtuslike alade hooldamisel nagu rannaniidud ja alvarid, mis eriti sobivad näiteks lihaste ja lammaste karjatamiseks. Natura 2000 alal asuvate poollooduslike koosluste hooldamist toetatakse 2007. a alates peamiselt EAFRD vahenditest, 2012. a hooldati u 26 500 ha. See on aga liiga väike pindala, et tagada poollooduslikest kooslustest sõltuvate liikide säilimine.

2007. a. hinnati Eestis esinevate EL-s ohustatud elupaigatüüpide seisundit. Soodsas seisundis on neist 42%. Meie olulisemate poollooduslike koosluste seisund hinnati selles aruandes ebapiisavaks just tänu piisava majandamise puudumise tõttu. Looduskaitse arengukava näeb ette suurendada aastaks 2020 hooldatavate poollooduslike koosluste pindala 45 000 ha-ni. Selleks, et vähendada elupaikade killustumist, sh liikide levikuteede kadumist, tuleks edaspidi toetada poollooduslike koosluste hooldamist ka väljapool kaitsealasid.

Kõrge loodusväärtusega (klv) põllumajandusmaa

Euroopa elurikkuse säilitamise eesmärke ei ole võimalik täita ainult konkreetsete elupaikade või liikide kaitsmise läbi või näiteks konkreetse majandamisega määratletud alade kaudu (nt Natura 2000 alad). Seetõttu on nõ tavalike liikide kaitseks kõrge loodusväärtusega põllumajandustegevuse (sh kõrge väärtusega põllumajandusmaa) määratlemine ja selle toetamine eriti oluline³⁹. Eelkõige tuleks säilitada ja toetada sellist madala koormusega maakasutust, mis võimaldaks looduslikel protsessidel toimuda ja ideaalis suurendaks piirkonna elurikkust. Elurikkus on kõrgem nendel põllumajandusaladel, kus tootmise intensiivsus on madal ja majandamisviisid on traditsioonilised. Sellistele kriteeriumitele vastavad eelkõige poollooduslikud kooslused.

³⁹ Koorberg, P (2009) „Kõrge loodusväärtusega põllumajandus Eestis: situatsioonianalüüs” http://pmk.agri.ee/pkt/files/f17/magistritoo_koorberg_2009.pdf

Kaitset vajavaid olulisi kõrge loodusväärtusega põllumajandusalasid, sh poollooduslike kooslusi, on ka Natura 2000 võrgustikust väljaspool. Näiteks väga olulised on mosaiiksed põllumajandusmaastikud väikeste põldude ja rohkete väärtuslike maastikuelementidega. Eestis tegeleb kohalikele oludele sobiva KLV kontseptsiooni laiendamise ning väljatöötamisega PMK. Väärtuste all käsitletakse nii loodus-, kultuuriloolisi kui ka põllumajanduslike väärtusi, kuid alade määramine siseriiklikult väljatöötatud metoodika kohaselt on pooleli. Seni loetakse kõrge loodusväärtusega aladeks poollooduslike koosluste pindala Natura 2000 aladel (45 000 ha, indikaator 37).

Maastikud

Lisaks juba kirjeldatud maastike loodusväärtuslikele aspektidele on maastikud osa Eesti kultuuripärandist ja seega tuleb panustada nende väärtuste hoiule ja taastamisele. Nõukogude perioodi intensiivse põllumajanduse ja ulatusliku maaparanduse tagajärjel lihtsustus traditsiooniline mosaiikne maastikustruktuur – loodi suured põllumassiivid, kust eemaldati elupaikadena olulised kiviaiad ja teised traditsioonilised põllupiirded, põldudel leiduvad metsatukad ja muud väärtuslikud maastikuelemendid. Sellega hävitati paljudele põllumajandusmaastike liikidele sobivad elupaigad ning langes maastike esteetiline väärtus.

Maastike esteetilise väärtuse suurendamisele ning põllumajandusega seotud kultuuripärandi kaitsmisele aitaks kaasa maastikuelementide säilitamine, sealjuures traditsiooniliste kiviaedade rajamine ja taastamine, mis ühtlasi loob tingimused bioloogiliseks mitmekesisuseks.

Kaitstavate loodusobjektide kaitse korraldamine ja Natura 2000 võrgustik

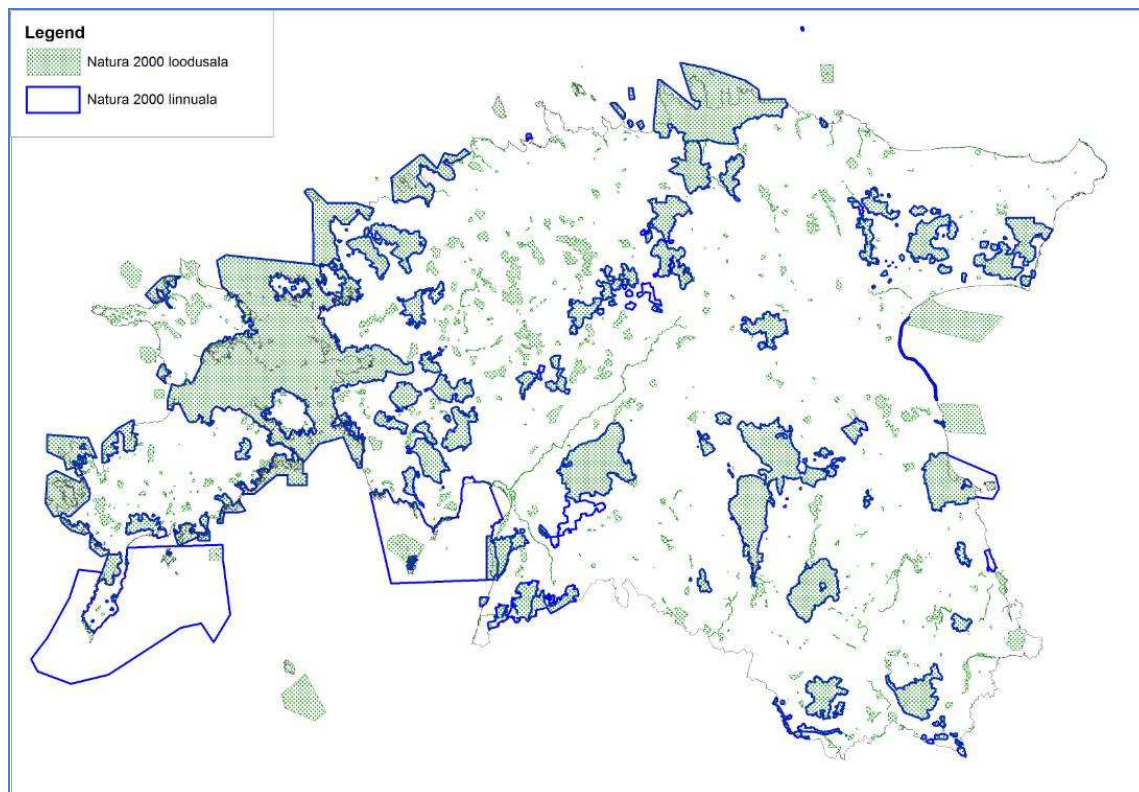
Looduskaitse on Eestis õiguslikult reguleeritud looduskaitseadusega. Selle alusel loetakse kaitstavateks loodusobjektideks muuhulgas kaitsealad, hoiualad, kaitsealused liigid, püsielupaigad, kaitstavad looduse üksikobjektid ning kohaliku omavalitsuse tasandil kaitstavad loodusobjektid. Kokku on 2012. aasta lõpu seisuga Eestis 3 786 pindalalist kaitstavat loodusobjekti. Kaitsealused liigid jaotatakse nende ohustatuse ja kaitse ranguse järgi kolme kategooriasse. Kõige rangema kaitsega I kategooriasse kuulub 66, II kategooriasse 262 ja III kategooriasse 243 liiki. Kaitstavatele aladele jääb metsi kokku ligikaudu 406 000 ha (Eesti põhikaardi metsa kihtide alusel) ehk umbes 18% kõikidest metsadest (indikaator 38).⁴⁰

Natura 2000 võrgustiku näol on tegemist EL-i kaitstavate alade võrgustikuga, mille eesmärgiks on tagada või taastada EL-s ohustatud taime- ja loomaliikide ning ohustatud elupaigatüüpide soodne seisund. Natura 2000 võrgustik baseerub kahel EL-i direktiivil. Linnualad valitakse vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivile 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitsest (linnudirektiiv), looduslad vastavalt nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitsest (loodusdirektiiv).

Natura 2000 alasid on Eestis 2012. aasta augusti seisuga kokku 1 475 000 ha, sellest maismaal on 801 800 ha ehk 16,5% Eesti pindalast (Joonis 6, indikaator 34). Maismaa Natura 2000 aladest umbes pool on kaetud metsaga (metsamaad 355 000 ha, Natura 2000 aladel on kokku 16% Eesti metsadest, erametsamaid on u 85 000 ha), 7% (55 000 ha) Natura 2000 aladest moodustavad põllumajandusmaad. Suures osas on Eesti Natura 2000 võrgustiku alade valik lõppenud (teatud elupaikade kaitseks esitatakse täiendavaid alasid). Eestis on Natura 2000 võrgustiku linnualasid 66 ja Natura 2000 võrgustiku loodusalasid 542.

Joonis 6. Natura 2000 võrgustiku alad

⁴⁰ Eesti looduse kaitse aastal 2011, Keskkonnateabe Keskus 2012.

Allikas: Keskkonnaregister

Koos Natura 2000 aladega on kaitse alla võetud 18% Eesti maismaast ja 31% veealast. Kuigi on hüvitatud piiranguid Natura 2000 alade põllumajandusmaa, poollooduslike koosluste hooldamise ja erametsamaa toetuste kaudu on kaitsekorrast tulenevad kitsendused siiski üheks peamiseks põhjuseks, miks on poollooduslike koosluste hooldamise huvi tagasihoidlik.

Mets kui ökosüsteem

Metsade majandamise eelduseks on metsa inventeerimine ja inventeerimisandmete kandmine metsaressursi arvestuse riiklikusse registrisse. Andmed eraomandisse kuuluva metsa kohta on nimetatud registris 75% ulatuses, millest võib järeldada, et umbes veerand erametsast on aktiivsest majandamisest väljas.

Viimase neljakümne aasta jooksul on Eesti territooriumi metsasus kasvanud 10% võrra ning tänaseks on ligikaudu pool (50,6%)⁴¹ Eesti maismaast kaetud metsaga, kusjuures kasvava metsa osakaalu poolest on Eesti Euroopas Soome, Rootsi, Sloveenia ja Läti järel viiendal kohal. Eesti metsade pindala on viimase neljakümne aasta jooksul kasvanud 1,77-lt miljonilt hektarilt 2,2 miljoni hektarini; suur osa kiirest juurdekasvust tuleneb 1990-ndatel aastatel endiste karja- ja rohumaad metsastumisest ning seetõttu on isetekkeliselt kasvanud hulgaliselt noorendikke. Põllumaade isetekkelise metsastumise tulemusena on metsaressursi hulgas üle 177 000 hektari hall-lepikuid. 69% hall-lepa enamusega puistutest kasvab laane- ja salumetsades, kus on kõige produktiivsemad Eestile omaste kuusikute kasvukohatüübid. Neid alasid oleks hoopis otstarbekam kasutada majanduslikult ja ökoloogiliselt väärtuslikumate kuuse ja laialehiste puuliikide kasvatamiseks.

Metsa majanduslikku- ja ökoloogilist elujõudu ja jätkusuutlikkust saab oluliselt mõjutada õigeaegsete metsamajanduslike võtete rakendamise kaudu. Valgustus- ja esmase harvendusraiega, mille igaaastane vajadus erametsades on kuni 30 000 ha on metsaomanikel võimalik kujundada

⁴¹ Aastaraamat Mets 2010, Keskkonnateabe Keskus, Tartu 2012. [http://www.keskkonnainfo.ee/failid/aastaraamat_2010a_parandatud.pdf]. 07.05.2013, lk 3.

uuendusraiesse jõudva puistu koosseisu ja juurdekasvu ning sellega suurendada metsa majandamise pikaajalist tulukust ja süsinikusidumist.

Enamus metsatulekahjust (97%) on saanud alguse inimese otsesest või kaudsest tegevusest, sellest valdava osa moodustavad hooletud ja ettevaatamatud metsa küllastajad suitsetamise või tuletegemise tagajärjel. 2008. aastal toimunud metsatulekahjuste läbi keskkonnale tekitatud kahju suuruseks on hinnatud 14,2 miljonit eurot; hilisematel aastatel on vihmaste suvede ja metsatulekahju ennetavate tegevuste rakendumise tulemusena hävinud aga metsa suhteliselt vähe. Eeltoodu tõttu on oluline pöörata tähelepanu metsatulekahjuste ennetamisele.

Eesti kliimale on iseloomulik, et sademete hulk ületab aurumist, mistõttu on mullakvaliteedi ja kasvutingimuste parandamiseks ning metsadele ligipääsu loomiseks vajalikud kuivendussüsteemide olemasolu. Metsamulla mittekülmumine viimastel aastatel seoses kliimamuutusega raskendab metsamaterjali väljavedu niiskematest kasvukohatüüpidest, kus seda on traditsiooniliselt tehtud külmunud pinnasega. Sellega võib kaasneda metsamulla kahjustamine. Mullakvaliteedi säilitamiseks ning metsadele ligipääsu säilitamiseks on vajalik tagada kuivendussüsteemide ja metsateede säilimine ja toimimine.

4.5.2 Veemajandus

Veekogude seisund

Eesti põhjaveekogumite üldseisund on hea, erandiks on Ida-Virumaa põlevkivikaevanduste piirkond. Põllumajandusmaa suhteliselt madala keskmise osatähtsuse tõttu ei ole põhjavee nitraatioonidega reostumine Eesti jaoks tervikuna suur probleem. Suurenenud nitraatioonide sisaldus esineb Pandivere ja Adavere-Põltsamaa nitraaditundlikul alal, mis hõlmab 7,5% Eesti maismaapindalast. Seal ületab haritava maa osatähtsus ja põllumajandusloomade arv Eesti keskmist, samas on põhjavesi kohati kaitsmata või nõrgalt kaitstud.⁴² Nitraatioonide sisaldus nitraaditundliku ala maapinnalähedases põhjavees langes 1990. aastate alguses ja seejärel püsis stabiilsena. Alates 2006. aastast hakkas nitraatide sisaldus põhjavees tõusma, põhjuseks intensiivsema põllumajandustootmise taastumine ja soe talveperiood, mis soodustasid nitraatide kandumist põhjavette. Mitmetes vaatluspunktides ületas nitraatide sisaldus Euroopa Liidu Põhjaveedirektiiviga kehtestatud kvaliteedistandardi (50 mg/l).⁴³ Aastatel 2009–2010 nitraatide sisaldus põhjavees veidi langes tingituna tõenäoliselt mineraalvähendite kasutamise vähenemisest ja püsiva lumekattega talvedest⁴⁴, kuid 2011. aastal on nitraatide sisaldus põhjavees taas tõusnud.⁴⁵ 2009. ja 2011. aastal läbiviidud seire näitas, et ka mitmes seirekohas väljaspool NTA-d oli nitraatide sisaldus üle 50mg/l.⁴⁶ Põllumajanduspiirkondades on viimastel aastatel 20-40% seirekaevudest leitud taimekaitsevahendite jääke, kuid jääkide sisaldused on jäänud alla lubatud piirnormide. Euroopa Liidus kehtestatud põhjavee kvaliteedistandardi ületamine on tuvastatud vaid korra 2007. aastal, mil leiti piirnormi (0,1 µg/l) ületavas koguses glüfosaadi lagunemisjääki AMPA.⁴⁵

Eesti rannikumere seisund on üldiselt kesine, seisundit mõjutavad nii jõgede valgalast tulenev saastekoormus kui ka Läänemere üldine eutrofeerumise tase.⁴³

Eestis eristatud 639 vooluveekogumist on 9 (1%) väga heas, 469 (74%) heas, 143 (22%) kesises ja 21 (3%) halvas seisundis. Ühtki vooluveekogumit ei ole hinnatud väga halvas seisundis olevaks. Perioodi 2008-2011 keskmine nitraadisaldus ületas 10 mg NO₃/l ligikaudu veerandis seiratavates jõgedes,

⁴² Eesti keskkonnaseisundi näitajad, Keskkonnaministeeriumi Info- ja Tehnokeskus, 2009

⁴³ Keskkonnaülevaade 2009, Keskkonnaministeeriumi Info- ja Tehnokeskus, 2009

⁴⁴ Eesti keskkonnaseire 2007-2010, Keskkonnateabe Keskus, 2012

⁴⁵ Eesti keskkonnanaäitajad 2012, Keskkonnateabe Keskus, 2012

⁴⁶ Nõukogu direktiivi 91/676/EMÜ, veekogude kaitsmise kohta põllumajandusest lähtuva nitraadireostuse eest, täitmine Eestis 2008-2011, Keskkonnaministeerium, Keskkonnaministeeriumi Info- ja Tehnokeskus, 2012

jäädes vahemikku 10–20 mg/l. Enamik 10 mg NO₃/l ületavaid seirekohti asub NTA-I või seal algavatel jõgedel. Taimekaitsevahendite jääke ei ole pinnaveekogudest seirega tuvastatud.⁴⁵

Viimastel aastatel on reostuskoormus järvedele vähenenud ja järvede seisukord paranenud. Siiski on ligi 40% järvede seisund keskmine või halb, ka sinivetikate hulk on mitmes järves tõusnud. Põhjuseks võivad olla järvedesse varasematel aastatel kogunenud liigsed toitained.⁴³

Suur osa Eesti veekogudest on maaparandussüsteemide eesvoolud. Oluline osa haritavalt maalt väljakantavast toitainekoormusest on tingitud halvast kuivenduse seisundist. Eesvoolude ja suublate kinnikasvamise ja risustumise tulemusena suureneb suve teisel poolel ja sügisel veekogude sängide karedus, mis omakorda põhjustab täiendavaid üleujutusi ja raskendab saagi koristamist.

Põllumajanduse koormus veekeskkonnale

Tallinna Tehnikaülikooli poolt 2010. aastal tehtud uuringu⁴⁷ kohaselt oli kogu hajukoormus siseveekogudele 2009. aastal hinnanguliselt 29 700 tonni lämmastikku ja 710 tonni fosforit, millest põllumajanduskoormus, sh kaod sõnnikuhoidlatest, moodustas 89% lämmastiku ja 66% fosfori inimtekkelisest koormusest ning vastavalt 59% ja 30% kogu lämmastiku ja fosfori hajukoormusest siseveekogudele.

Nõukogude ajal põllumajandustootmine intensiivistus ja kasvas mineraalväetiste ja taimekaitsevahendite kasutamine. Pärast Eesti taasiseseisvumist langesid põllumajanduse tootmismahud 1990. aastate keskpaigaks 1980. aastatega võrreldes oluliselt. Väetiste kasutamine haritava maa hektari kohta vähenes samuti. 1996. aastal saavutas väetiste kasutamine oma miinimumi ning pärast seda on väetiste kasutamine olnud kasvutrendiga, kuid jäänud siiski kordades väiksemaks kui nõukogude ajal. Eelkõige on vähenenud mineraalväetisega antava fosfori ja kaaliumi kogus. Aastatel 2006-2011 on mineraalväetistega pinnasesse viidud igal aastal keskmiselt 28 000 tonni lämmastikku ja 7 000 tonni fosforit, sealjuures on väetatud pinna hektari kohta kasutatud keskmiselt 69 kilo lämmastikku ja 17 kilo fosforit.⁴⁸ Mineraalväetiste kasutust on mõjutanud nii ilmastik kui ka üldine majanduslik olukord. Nii vähenes mineraalväetiste kasutamine märgatavalt 2009. aastal, languse taga oli üldisest majanduslangusest tulenevate rahaliste vahendite nappus. Seoses majanduslanguse peatumisega Eestis on mineraalväetistega pinnasesse viidud toitainete kogused 2010. aastast taas tõusnud.

Loomade arvukus langes 90-ndate alguses ja vähenes ka orgaanilise väetisega (loomasõnnikuga) väetatav pind. 2000. aastast on orgaanilist väetist kasutatud keskmiselt 2 000 000 tonni aastas, väetatud pind on olnud keskmiselt 65 000 ha ja hektarile on orgaanilist väetist antud keskmiselt 32 tonni. Aastatel 2006-2011 on orgaaniliste väetistega pinnasesse viidud igal aastal hinnanguliselt ca 10 000 tonni lämmastikku ja 4 000 tonni fosforit, sealjuures on väetatud pinna hektari kohta kasutatud keskmiselt 135 kilo lämmastikku ja 55 kilo fosforit.⁴⁹

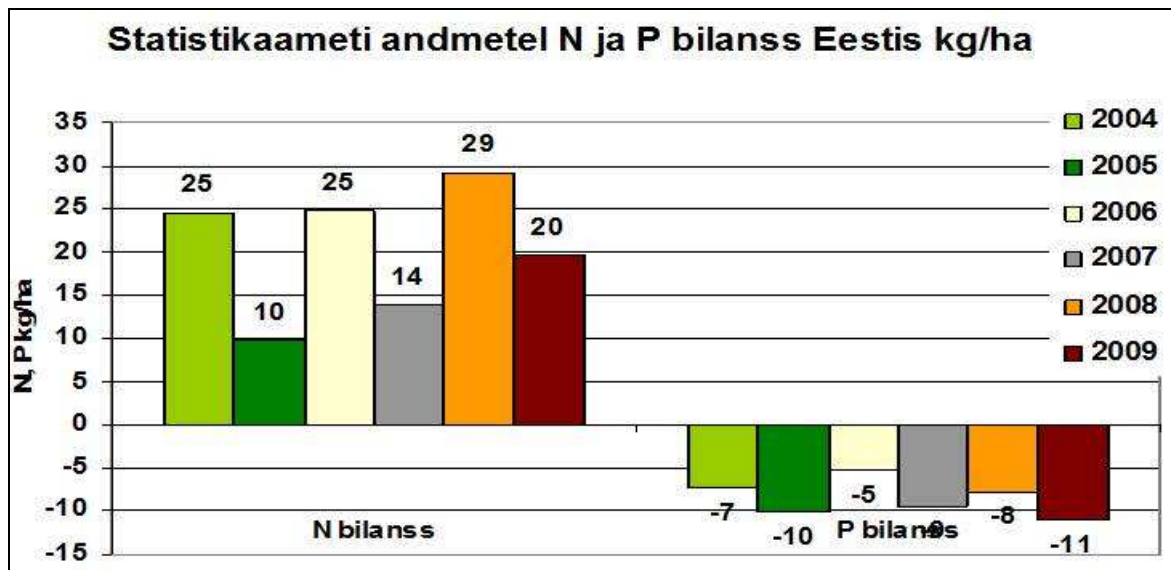
Statistikaameti andmetel oli Eesti lämmastiku (N) kogubilanss aastatel 2004-2009 positiivne, kuid fosfori (P) bilanss negatiivne (vt joonis 7).

Joonis 7. Lämmastiku ja fosfori kogubilanss Eestis (kg/ha) aastatel 2004-2009

⁴⁷ Fosfori- ja lämmastikukoormuse uuring punkt- ja hajureostuse allikatest. Fosforväetistes kaadmiumi reostusohu hindamine, Tallinna Tehnikaülikooli Keskkonnatehnika Instituut, 2010

⁴⁸ Statistikaamet

⁴⁹ *ibid*

Allikas: Statistikaamet

Tulenevalt suhteliselt heast majanduslikust olukorrast oli taimekaitsevahendite kasutamine aastatel 2006-2007 Eestis kasvutrendiga. Aastatel 2008 ja 2009 toimus taimekaitsevahendite kasutuses vähenemine, mille peamiseks põhjuseks oli majanduskriis, aga ka 2008. aasta vihmane ilmastik. 2010. aastal on taimekaitsevahendite kasutamine taas suurenenud. 2010. aastal Eestis turustatud 515,2 tonnist taimekaitsevahenditest oli 55% glüfosaat.⁵⁰

Tabel 5. Eestis kasutatud taimekaitsevahendite kogused (preparaadi põhjal) aastatel 2006-2011

Aasta	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Taimekaitsevahendite kasutamine kokku (tonnid)	774	897	864	685	811	765
Taimekaitsevahendite kasutamine haritavaal maal (kg/ha)	1,39	1,55	1,44	1,15	1,26	1,21

Allikas: Statistikaamet

PMK taimekaitsevahendite kasutuskoormuse 2006-2010. aasta seiretulemuste põhjal võib väita, et võrreldes teiste EL riikidega on meil kasutatud taimekaitsevahendite kogused töödeldud pinna (toimeaine kogus pritsituna pinna kohta oli 0,67 kg/ha) ja põllumajandusmaa kohta (0,35 kg/ha) väikesed ja koormus keskkonnale suhteliselt madal.⁵¹

Põllumajandustootmise intensiivistumine, ressursipuudus parima võimaliku tehnoloogia rakendamiseks ja ebapiisav keskkonnavaline teadlikkus tingivad jätkuva vajaduse põllumajanduslike veekaitsemeetmete järele. Senisest enam tuleks tähelepanu pöörata sõnnikuhooldate kordategemise kõrval ka hajureostuse ohjamisele. Samuti on oluline jätkata mahepõllumajanduse toetamisega.

⁵⁰ Põllumajandusamet

⁵¹ Eesti maaelu arengukava 2007 – 2013 2. telje püsihindamisaruanne 2011. aasta kohta, Põllumajandusuuringute Keskus, 2012

4.5.3 Mullastik

Muldade viljakus

Mulla seisukohalt on oluline tagada põllumajanduslike muldade viljakus. Põllumuldadel on probleemiks orgaanilise aine ja toitainetevaru vähesus mullas (ca 45% põllumuldadest kannatab kaaliumi ja ca 20% fosfori puuduses), mida põhjustab klassikaliste külvikordade puudumine, toitainete bilansiandmete ja väetusplaanide puudumine, monokultuuride kasvatamine ja tahke sõnniku ning mineraalväetiste piiratud kasutamine.

Mahepõllumajanduses on olukord mullaviljakusega veelgi teravam, sest kasutatava sõnniku kogus on isegi väiksem kui tavatootjatel ja seega peaks olema mullaseisundile tähelepanu pööramine veelgi olulisem. Ligikaudu 80% kogu mahepõllumajandusmaast on püsi- või lühiajalised rohumaad, kus kasvatatakse suhteliselt palju liblikõielisi. PMK andmetel on võimalik liblikõieliste või kõrreliste heintaimede ning nende allakülvide kasvatamisel põllukülvikorras ja püsirohumaadel säilitada ja parandada mulla orgaanilise aine sisaldust, mullastruktuuri ja elurikkust ning oluliselt takistada mullaerosiooni, kuid samas kaasnev negatiivne PK-bilanss halvendab nende toiteelementide sisaldust mullas. Aeglustub ka kasvuhoonegaaside emissioon, kuna nende alusel pinnal mulda ei harita. Mullaviljakuse säilitamise ja suurendamisega on raskusi eelkõige taimekasvatusega tegelevatel mahetootjatel, sest Eestis ei toodeta piisavalt sõnnikut ning puudub sageli fosfori ja kaaliumi põldudele andmise võimalus kuna Eestis pole saadaval piisaval hulgal looduslikku päritolu mineraalseid fosforit ja kaaliumi sisaldavaid väetusaineid. Mahepõllumajandusliku tootmise toetuse alusel maal on viimasel paaril aastal täheldatav mustkesa osakaalu mõningane suurenemine. Mustkesa liiga sage kasutamine maheettevõtte külvikorras võib mullaviljakust järsult vähendada, kuna kiirendab oluliselt orgaanilise aine mineraliseerumist ja soodustab mullaerosiooni.

Mullaviljakuse ja keskkonna seisukohast on oluline kergesti liikuvate toitainete leostumise minimeerimine. Parimateks meetmeteks on kasutada nii talivilja kui ka heintaimi talvise taimkattena ning tuleks piirata vedelsõnniku andmist sügiskünni alla. Viimane on väga oluline meede leostumise vähendamiseks.

Oluline põllumajanduslik keskkonnaprobleem on seotud turvasmuldade kasutamisega – turvasmuldade harimisel turvas laguneb ja mineraliseerub, mistõttu tuleks vältida või vähendada turvasmuldade harimist ja soodustada turbaalade viimist püsirohumaade alla. Tuginedes PRIA maakasutuse andmetele kasutati 2010. aastal põllumajandusmaadel 110 823 ha turvas- ja turvastunud muldi (9,2% kogu kasutusel olevast maast). PMK poolt läbi viidud uuringust selgus, et uuritud turvastunud muldadest 93% ja turvasmuldadest 53% oli orgaanilise aine sisaldus väiksem kui turbahorisondile omane ja seega olid need mullad kaotanud oma turbamulla tunnused seoses turba mineraliseerumisega.

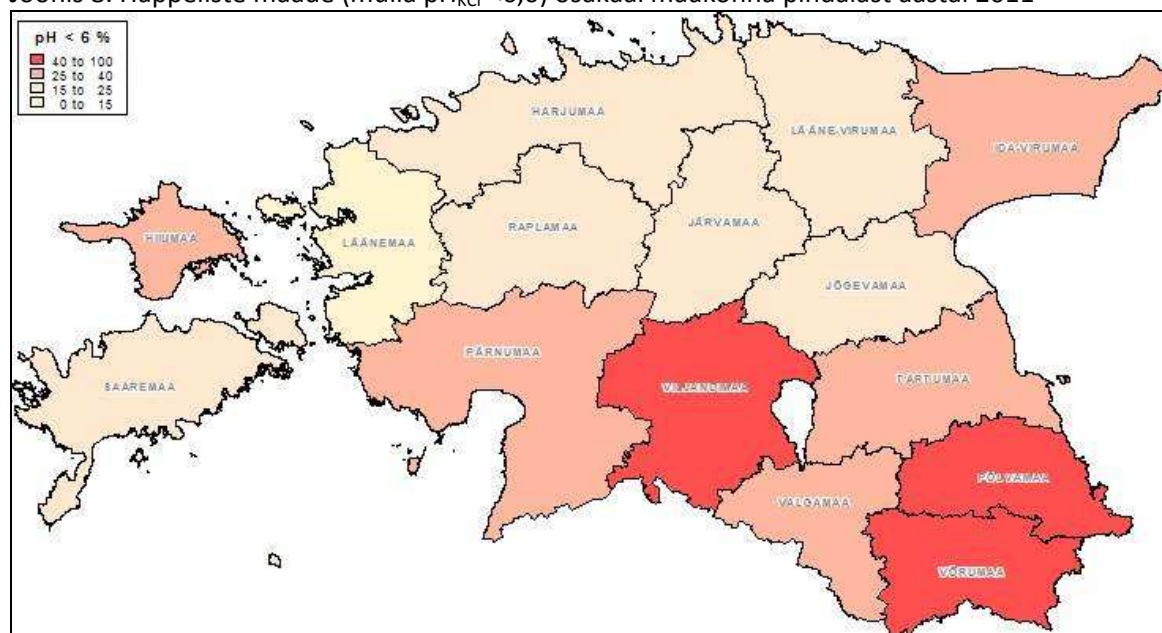
Muldade hapestumine

Muldade hapestumine on oluline probleem eriti Kesk- ja Lõuna-Eestis. Rohkem kui kolmandik Eesti põllumajandusmaast (üle 300 000 ha) on happeline (Joonis 8). Peamiselt lähtekivimi omadustest tulenevat muldade hapestumise protsessi ära hoida ei ole võimalik, sest Eesti kliimas toimub pidev mullast kaltsium- ja magneesiumkarbonaatide väljauhtumine. Eesti haritava maa põllumuldade reaktsiooni hoidmist taimede kasvuks soodsal tasemel ning muldade vaesumise ärahoidmist saab tagada muldade neutraliseerimisega.

Muldade hapestumisel on negatiivne mõju nii keskkonnale kui mulla tervisele. Halveneb mulla õhu- ja veelabilaskvus, mis on ebasoodne taimejuurtele ja kasulikele mulla mikroorganismidele. Hapestumine muudab mulla flora ja fauna kasulike liikide poolest vaesemaks. Uurimustöodes on leitud, et nt vihmaussidele ei sobi pH alla 6,5. Vihmausside arvukuse ja aktiivsuse suurenemine ise toob kaasa ka mulla happesuse vähenemise ja asenduva Ca ja Mg ning omastatava P sisalduse suurenemise. Hapestumise tulemusena väheneb orgaanilise aine lagunemise intensiivsus, väheneb taimetoitelementide (nt P) omastatavus, mis omakorda suurendab leostumist ning suureneb

raskemetallide liikuvust (eelkõige Al, Mn, Fe) ja sellest tulenevat toksilisust. Kaltsiumirikkam muld aitab vähendada ka võimalikku radioaktiivse saastamise hukatuslikku mõju.

Joonis 8. Happeliste maade (mulla $pH_{KCl} < 6,0$) osakaal maakonna pindalast aastal 2011

Allikas: Põllumajandusuuringute Keskus

Eestis väljakujunenud traditsiooniline põllumajandus on olnud lahutamatult seotud põllumajandusmaa neutraliseerimisega. Kui aastatel 1957–64 läbiviidud uuringu alusel oli põllumajandusmaast 55% happeline, siis 1984–89 uuringu alusel oli happelise maa osakaal langenud 34%-ni (Tabel 6). Happelise maa vähendamine saavutati lupjamistöödega, mille aastamaht oli vahemikus 50 000–75 000 ha. 1990-ndatel aastatel lupjamistööd järsult vähenesid, mille tulemusena algas põllumajandusmaa taashapestumine. Kuigi aastatel 1998–2003 ja 2005 ning 2006 toetati osaliselt põllumaade lupjamist, ei taganud tööde maht maa taashapestumise peatumist. Seetõttu tuleks lupjamistööd teha vähemalt 25–30 000 hektaril aastas.

Tabel 6. Haritava maa happesus

Ring	pH_{KCl} struktuur, %					Happeline maa, %	Uuritud pind, tuh ha
	<4,5	4,5–5	5–5,5	5,5–6	>6		
1957–64	21,7	10,8	7,4	15	45,1	54,9	805
1965–69	7,5	12,1	14,1	16,6	49,7	50,3	953,9
1972–77	2,2	5,7	11,5	18,9	61,7	38,3	1023,2
1978–84	1,7	4,7	11,4	17,4	64,8	35,2	1067,8
1984–89	1,2	4,5	10,8	17,7	65,8	34,2	1081,6
2000–07	0,3	2,8	9,6	18,0	69,3	30,7	521,4
2008–10	0,3	2,8	10,6	18,4	67,9	32,1	231

Allikas: Põllumajandusuuringute Keskus

Mullaerosioon

Muldade erosioon on oluline muldi kahjustav protsess, mille üheks tagajärjeks on ka taimetoitainete ja huumuse kadu, mis omakorda viib viljakuse vähenemise ning keskkonna saastumiseni. Eesti mullaerosioonis omab kõige suuremat osakaalu vee-erosioon. Erodeeritud mullad asuvad peamiselt künklikel, tugevalt liigestatud reljeefiga Lõuna- ja Kagu-Eesti aladel, vähemal määral ka Kesk-Eestis

Sakala ja Pandivere kõrgustikel. Põllumajandusuuringute Keskuse poolt läbi viidud erosiooniuringute põhjal on Eestis erodeerunud muldade osakaal väga väike. Erodeerunud ja erosioonihuga mullad moodustavad vaid 3,1% Eesti põllumaa koguarust, samal ajal kui EL vastav näitaja on 17%. Vee erosiooniga seotud mullakadu on Eestis 0,16 t/ha/aastas (indikaator 42).

4.6 Prioriteet 5: ressursisääst ja keskkonnasäästlik majandus

4.6.1 Veekasutuse tõhustamine

Eesti asub parasvöötme kliimatsoonis ja seetõttu on meil eeliseid vee kvantitatiivse hulga hoidmisel ning rohkem tähelepanu saame pöörata vee kvaliteedi säilitamisele.

Eestis on mageveevaru piisav, kasutatakse nii põhja- kui ka pinnaveid. Euroopa veevaru on veidi üle 3500 km³/aastas, Eesti veevaru moodustab sellest üle 11 km³/aastas ehk 0,3%. Enamike Eesti asulate ja ettevõtete veevajaduse katab põhjavesi. Tallinnas ja Narvas, samuti mõnes tööstusettevõttes kasutatakse peamiselt pinnaveid⁵².

Eesti veekasutuse indeks⁵³ on väike (4% piires), jäädes oluliselt alla kriitilise veevaru kasutuspiiri (20%). Veevõtt langes Eestis järsult 1990. aastast kuni 2003. aastani. Aastast 2003 on aastane veevõtt püsinud 100 mln m³ lähedal, kuid viimastel aastatel on suurenenud pinnaveevõtt. 2010. aasta andmete kohaselt on põllumajanduses kasutatud 3 913 214 kuupmeetrit vett⁵⁴, mis moodustab 4-5% Eesti veekasutusest, kus Narva elektrihamu pole arvestatud⁵⁵.

Suurimad veetarbijad põllumajanduses on katmikalad, avamaaköögiviljakasvatused ning loomafarmid, eriti sea- ja linnukasvatused. Kuna Eestis veepuudust ei ole ning niisutussüsteemid on vähe (2013 aasta seisuga on Maaparandussüsteemide registri andmetel 326 ha niisutatavaid alasid (indikaator 20), mis ainult 0,03% kogu kasutuses olevast põllumajandusmaast), ei ole erinevalt paljudest teistest riikidest meil ka niisutusvesi maksustatud.

Põllu- ja metsamajanduses on oluline veerežiimi säilitamine mullas ja selle taimedele tagamine. Seda peab tagama korrektselt reguleeritud veerežiim, s.t kuivendus- ja niisutussüsteemid peavad töötama. 2012. aastal oli maaparandussüsteemide registris 65 ha vihmutussüsteemi. Aina rohkem on hakatud kasutama vee kahepoolset reguleerimist, s.t seadedrenaazi ehitamist, mis võimaldavad kuivadel perioodidel tagada taimedele piisava veehulga ja samas tagada, et vett ei raisata. Maaparandussüsteemide registri andmetel on toimivaid veerežiimi kahepoolseid reguleerimissüsteeme 19 ja need paiknevad 881,1 hektaril. Ilmastikuriskide vähendamiseks ja stabiilsete saakide saamiseks ning samaaegseks vee raiskamise vältimiseks on vajalik hakata tähelepanu pöörama niisutussüsteemide rajamisele ja toimimisele.

4.6.2 Energiakasutuse tõhustamine

Statistikaameti andmetel suurenes ajavahemikul 2000-2007 energia lõpptarbimine Eestis ligikaudu 30%, jõudes 2007. a 3081 ktoe-ni (kilotonni õli ekvivalenti). 2008-2012 hakkas energiatarbimine majanduskriisi ning energiasäästu meetmete mõjul langema, ning oli 2012. a 2866 ktoe. Majanduse olukorra paranemine Eestis suurendab tõenäoliselt lähiaastatel ka energiatarbimist.⁵⁶ (indikaator 44) 2012. a moodustasid kõige suurema osa (43%) energia lõpptarbimisest kodumajapidamised. Tööstussektori osakaal oli 20%, transpordisektori osakaal 18% ning äri- ja avalike teenuste osakaal 14%. Toiduainetööstuse osa moodustas kogu tööstussektori energiatarbimisest seejuures 11%.

⁵² Keskkonnaministeerium [http://www.envir.ee/627]

⁵³ Veekasutuse indeks näitab riigis või piirkonnas olemasolevaid veeressursside ja veekasutuse suhet. Indeks üle 20% viitab tavaliselt veenappusele.

⁵⁴ Osade põllumajanduslike ettevõtete veetarbimine võib olla andmete kogumise protsessi arvestades arvestatud tööstusliku veetarbimise hulka (Keskkonnateabe Keskus).

⁵⁵ Keskkonnateabe Keskus, 2011

⁵⁶ Statistikaamet [http://www.stat.ee/energeetika]; Põllumajandusministeeriumi arvutused

Põllumajanduse ja kalanduse osakaal energia lõpptarbimisest oli veidi alla 4%. Energia lõpptarbimine jagunes toiduainetööstuse ning põllumajanduse ja kalanduse vahel suhtena 35,5 ja 64,5%.

Energiakandjate lõikes moodustasid 2012. a energia lõpptarbimisest kõige suurema osa transpordis kasutatavad mootorkütused (30%), millele järgnesid muud kütused, sealhulgas eramajapidamistes laialt kasutatavad küttepuu ja turbabrikett (24,5%). Soojusenergia osakaal oli 24,5% ja elektrienergia osakaal 21%.

Põllumajandussektori energia lõpptarbimine jagunes 2012. a energiakandjate lõikes järgmiselt: mootorkütused 60%, muud kütused 14%, elekter 17% ning soojusenergia 9%. Seega on põllumajanduses kõige suurem energiasäästu probleem ja ühtlasi potentsiaal seotud mootorkütuste tõhusama kasutamisega.

4.6.3 Taastuvate energiaallikate, kõrvalsaaduste, jäätmete, jääkide ja muude mittetoiduliste materjalide kasutamine

Taastuvad energiaallikad

Taastuvenergia valdkond arenes Eestis ajavahemikul 2006-2011 märkimisväärselt suure kiirusega. Taastuvatest energiaallikatest elektri tootmine oli 2006. aastal ligikaudu 3,3 ktoe ehk 0,55% kogutarbimisest ning 2011. aastal ligikaudu 99,7 ktoe ehk 14,8% kogutarbimiseni. Kõige suurem osakaal taastuvatest energiaallikatest toodetud elektrist on jäätmetel ja biomassil (65,6 GWh) ning tuulel (30,6 GWh). Kogu primaarenergia tootmine oli 2011. aastal Eestis ligikaudu 5039 ktoe, millest põllumajandussektori osakaal oli ligikaudu 3 ktoe ehk 0,05% ja metsandussektori osakaal ligikaudu 914 ktoe ehk 18% (indikaator 43).

Soojusenergia tarbimisel on mitmed Eesti asulaid üle läinud biomassi (peamiselt hakkpuit) kasutamisele, mis on võrreldes maagaasi või kütteõliga oluliselt soodsam. Statistikaameti andmetel on soojusenergia tootmiseks puitu kasutatavate katelde hulk Eestis ajavahemikul 2006-2010 suurenenud 737-lt 851-ni ehk 15,5%. Samas on katelde hulk tervikuna suurenenud 3 909-lt 4 248-ni ehk 8,7% ning endiselt moodustavad peamise osa katlamajadest maagaasi ja raske kütteõli tarbivad katlad. Põllumajandussektoris kasutatavate katelde hulk on tõusnud aastatel 2006-2010 208-lt 239-ni ehk 14,9% ning siin moodustavad kõige suurema osa just puitu kasutatavad katlad, mille arv on tõusnud 66-lt 76-ni ehk 15,2%.⁵⁷ Seega on nii põllumajanduses sarnaselt muude sektoritega katlamajade üleminekul taastuvatele energiaallikatele veel palju arenguruumi.

Väga suures mahus on kasvanud hakkpuidu kasutamine energia tootmiseks. Kui 2007. aastal kasutati hakkpuitu primaarenergia tootmiseks 515 000 tihumeetrit, siis 2011. aastaks oli see tõusnud 1 908 000 tihumeetrit ehk enam kui 270%.

Kõrvalsaaduste, jäätmete, jääkide ja muude mittetoiduliste materjalide kasutamine

Olmejäätmeid tekkis aastail 2001–2009 keskmiselt 400 kg elaniku kohta. Liigiti kogutud olmejäätmetest (ca 11% olmejäätmete kogutekkest) moodustab enamiku vanapaber ja papp, järgnevad klaasi-, metalli- ja puidujäätmed ning biolagunevad köögi- ja sööklajajäätmed. Suurenenud on olmejäätmete taaskasutamine, enamiku sellest moodustab pinnastöötlus ja bioloogiline ringlussevõtt (eelkõige kompostimine).

Keskonnainfo andmetel taaskasutatakse suur osa tekkinud puidujäätmetest, kaevandamis- ja pinnasejäätmetest, veekäitluse setetest, metalli- ja ehitusjäätmetest, põllumajandus- ja toiduainetetööstuse jäätmetest.

2013. aastast jõustunud jäätmeseaduse muudatusega on põllumajandusplasti (silopallikile, silokattekile, kattevõrk või plastnõör) tootja kohustatud kokku korjama põllumajandusplastist

⁵⁷ Statistikaamet [<http://www.stat.ee/energeetika>]; Põllumajandusministeeriumi arvutused

tekkinud jäätmed. Põllumajandusplasti tootjal tuleb tarbijatelt kokku koguda vähemalt 70 protsenti eelnenud kalendriaastal müüdud põllumajandusplasti massist.

Sõnniku kasutamine toorainena biogaasitehastes ei ole Eestis veel väga laialt levinud. 2012. a seisuga on Eestis ainult kaks tegutsevat läga- või sõnnikupõhist biogaasijaama – Saaremaal Jööris ja Aravetes. Siiski on biogaasist elektri ja soojuse tootmisel suur potentsiaal. Seda enam, et tootmise jääkproduktiks olevat digestaati saab võrdväärselt sõnnikuga kasutada põldude väetamiseks.

4.6.4 Põllumajandustegevusest tingitud kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamine

2011 aasta inventuuriraporti⁵⁸ andmete alusel olid põllumajandussektori kasvuhoonegaaside heitkogused võrreldes 1990. aasta baastasemega 2008. aastal 58% ja 2011. aastal 60% väiksemad (Tabel 7). Võrreldes 2005. aasta baastasemega olid heitkogused 2008. aastal 11,9% ning 2011. aastal 7,9% suuremad. Seega ei ole põllumajandussektoris tõenäoliselt problemaatiline täita 1990. aasta baastasemega seotud kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamise eesmärk. 2005. aasta baastasemega seotud kasvuhoonegaaside heitkoguste kasvu piiramise eesmärgi täitmine nõuab suure tõenäosusega täiendavaid meetmeid⁵⁹. Juba 2008. aastal ületasid heitkogused aastaks 2020 eesmärgiks seatud taseme ning 2011. aastal mõjutas nende langust olulisel määral 2008.-2009. a. majanduskriis.

Tabel 7. Põllumajanduse kasvuhoonegaaside heitkogused Eestis ajavahemikul 1990-2011, kilotonni CO₂ ekvivalendis ja osakaal kogu kasvuhoonegaaside heitkogusest (indikaator 45)

1990	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
3 167	1 484	1 204	1 171	1 166	1 209	1 330	1 231	1 257	1 271
7,8%	7,4%	7,0%	6,3%	6,5%	5,7%	6,8%	7,6%	6,3%	6,1%

Allikas: 2011. aasta inventuuriraport⁵⁸

Põllumajandussektori kasvuhoonegaasid on dilämmastikoksiid (N₂O) ja metaan (CH₄). Dilämmastikoksiid tekib peamiselt taimekasvatusest lämmastikväetiste ja sõnnikväetiste kasutamise ja hoiustamise tulemusena. Metaan tekib peamiselt mäletsejate (veised, lambad) seedeptsessidest ning sõnnikukäitluse tulemusel. 2011. aastal olid põllumajandusest tekkinud dilämmastikoksiidi heitkogused 2,63 kilotonni ning metaani heitkogused 21,72 kilotonni. Kuna IPCC hindab dilämmastikoksiidi mõju kasvuhooneefektile võrreldes süsihappegaasiga 310 ja metaani mõju 21 korda suuremaks, siis tuleb mõlema gaasi heitkoguste CO₂ ekvivalendi leidmiseks emiteeritud kogus korrutada vastava suhtarvuga.⁶⁰ Seega CO₂ ekvivalendis olid dilämmastikoksiidi heitkogused 815,3 kilotonni ja metaani heitkogused 456,12 kilotonni ning mõlema gaasi osakaal põllumajanduse kasvuhoonegaaside heitkogustest vastavalt 64,1% ja 35,9%.⁵⁸

Kõige suurema potentsiaaliga valdkond põllumajandusest tekkivate kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamisel on biogaasi tootmine, kuna see võimaldab lisaks sõnnikukäitlusest ja sõnniku laotamisest tuleneva metaani ja dilämmastikoksiidi heitkoguste vähendamisele toota ka taastuvat energiat.

⁵⁸ Eesti kasvuhoonegaaside inventuuri 1990 - 2011 aruanne. Tallinn 2013 [http://www.envir.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=1197603/NIR_EST_1990-2011_15042013.pdf]

⁵⁹ Euroopa parlamendi ja nõukogu otsus nr 406/2009/EÜ. 23. aprill 2009, milles käsitletakse liikmesriikide jõupingutusi kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamiseks, et täita ühenduse kohustust vähendada kasvuhoonegaaside heitkoguseid aastaks 2020.

⁶⁰ *Climate Change 1995, The Science of Climate Change: Summary for Policymakers and Technical Summary of the Working Group I Report*. Lk 22.

4.6.5 CO₂ heite vähendamine, sidumise edendamine põllumajanduses ja metsanduses

Kasvuhoonegaaside summaarne heitkogus Eestis oli 2011. aastaks võrreldes 1990. baasaastaga vähenenud ligikaudu 50%. Suurima panuse sellesse on andnud energeetikasektor, mille osakaal heitkogusest oli 2011. aastal 89%; põllumajandussektor on teisel kohal – 6,1%-ga. Maakasutus- ja metsandussektor on ainuke potentsiaalne süsiniku neeldaja ÜRO-le⁶¹ raporteeritavatest sektoritest. 2011. aastal mõjutas LULUCF⁶² sektor KHG bilanssi CO₂ sidujana, võrreldes eelneva aastaga suurenes sidumine 4 263 Gg CO₂ ekv. võrra, mis on siiski 62% vähem võrreldes 1990. aastaga. See sisaldab kasvuhoonegaaside heidet ja CO₂ sidumist kõigis maakateooriates (sh metsamaad, põllumaad, rohumaad, märgalad – turba kaevandusalad, asustusosalad ja muu maa) võrreldes eelneva aastaga. Suurimaks süsiniku sidujaks on metsamaa (2010. a suurenes talletatud süsinikuvaru Eesti metsades 4 013 Gg CO₂ ekv.). Sidumine toimus ka rohumaadel, peamiselt puidu tagavara suurenemise tõttu.

CO₂ sidumine on viimasel kümnendil metsades keskmiselt suurenenud 3 008 Gg ehk kolme miljoni tonni võrra aastas. Tegemist on aastati varieeruva hinnanguga, mis sõltub peamiselt raiemahust, kuid ka ilmastikutingimustest, toimunud häiringutest (nt põlengud, tormimurd), puistute vanuselisest struktuurist ning teatud määral valikmeetodi juhuslikkusest tingitud veast. Antud muutude hinnangus on arvesse võetud: elus puude biomass, surnud puit, orgaaniline metsamuld, põlengud, raied jne.

Metsadel on süsinikuringes oluline osa ja kliimamuutuse leevendamise seisukohalt on metsanduse mõju kõige tõhusam siis, kui metsa juurdekasv on maksimaalne ning sealt saadavat puitu kasutatakse kui taastuvat toorainet ja taastuenergia allikat enam CO₂ tekitavate toodete ja energiaallikate asemel.

Maakasutuse- ja metsanduse sektoris moodustasid 2010. aastal süsiniku heitkogused põllumajandusmaadel hinnanguliselt 103 Gg CO₂ ekv., millest orgaaniliste muldade emissioon 77 Gg CO₂⁶³. Märgalade kategoorias hinnati kohustuslikult vaid turbakaevandusaladel turbamulla kuivendamisest tulenevat CO₂ ja N₂O emissiooni, mis oli 2010. aastal vastavalt 13,6 Gg CO₂ ja 0,003 Gg N₂O. Asustusosalade kategoorias arutati metsamaa ja rohumaade asustusosalaks muutmisest tulenevat biomassi ja mulla hävimisest tingitud süsiniku emissiooni, mis 2010. a oli 298 Gg CO₂. Antud alamkategooria on ka suurim kasvuhoonegaaside heite põhjustaja LULUCF ja Kyoto protokollis vastavas sektoris.

Kasvuhoonegaaside inventuuri põllumajandussektori arvestuses olevad heitkogused sõltuvad eelkõige tootmise mahust, olles vähendatavad keskkonnasõbralikuma tehnoloogia abil. Inventuuri maakasutuse sektori arvestuses on põllumajandus paratamatult heitkoguste tekitaja, eelkõige põldude lupjamise tõttu ja emissiooni tagajärjel orgaanilistest muldadest. Selle sektori arvestuses praktiliselt puuduvad võimalused süsiniku täiendavaks sidumiseks, võimalik on vaid vähendada heitkoguste suurenemist tulevikus.

⁶¹ ÜRO – Ühendatud Rahvaste Organisatsioon (est 26.06.1945.a)

⁶² LULUCF – maakasutus, maakasutuse muutus ja metsandus

⁶³ 1 Gg = 1000 tonni; *Greenhouse gas emissions in Estonia 1990-2010, National Inventory Report*

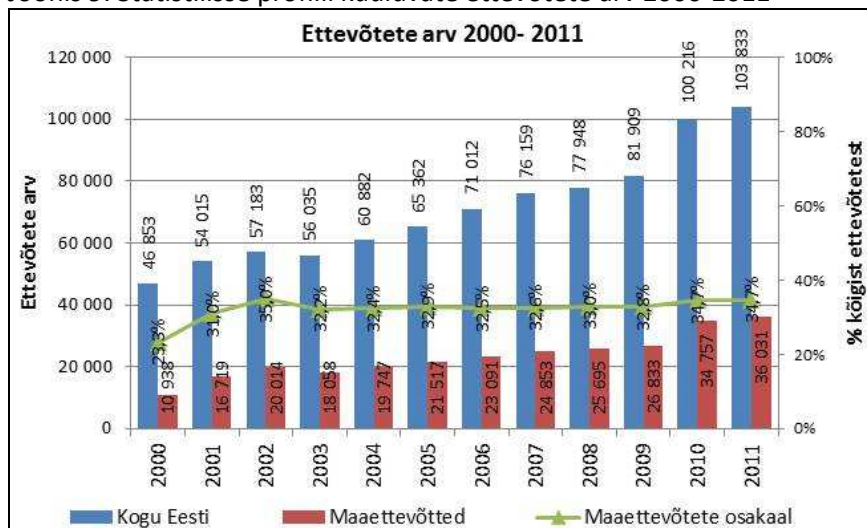
4.7 Prioriteet 6: maapiirkonna areng ja elukvaliteet

4.7.1 Ettevõtluskeskkond ja ettevõtluse arendamine

2011. a. oli majanduslikult aktiivseid ettevõtteid Eestis 103 883, maaettevõtteid oli nende hulgas 36 031 ehk 34,7% (Joonis 9). Majanduslikult aktiivsete ettevõtete arv on viimasel kümnel aastal järjekindlalt tõusnud nii Eestis tervikuna kui maapiirkonnas. Kogu Eestis (Äriregistris registreeritud) ettevõtete arv suurenes vahemikus 2000 kuni 2009 75%; sh maapiirkonna ettevõtete arvu kasv oli suurem. Võrreldes 2000. a. tasemega nende arv rohkem kui kahekordistus 2009. aastaks (juurdekasv 145%). 2011. a. on ettevõtete arv jätkanud kasvu: 2011. a. oli ettevõtete arvu juurdekasvu määr kogu Eestis ja maapiirkonnas sama – vastavalt 3,6% ja 3,7% võrreldes 2010. a.⁶⁴

70% kõigist maaettevõtetest moodustasid viie tegevusala ettevõtted: põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük (31,3%); hulgi- ja jaekaubandus (13,3%); ehitus (9,1%); kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus (9%); töötlev tööstus (8,1%). Kogu Eesti ettevõtetest oli nende 5 tegevussala ettevõtete osakaal 2011. a. 60%.

Joonis 9. Statistilise profiili kuuluvate ettevõtete arv 2000-2011⁶⁵

Allikas: ESA 2012

Nagu Eesti ettevõtted tervikuna, nii on ka maapiirkonnas tegutsevad ettevõtted kontsentreerunud Põhja-Eestisse – kõigist maaettevõtetest 25,6% oli 2011. a registreeritud Harjumaale (kogu Eesti ettevõtetest on Harjumaale registreeritud 52,2%). Perioodil 2005–2011 suurenes kogu Eestis äriühingute arv 47,3% võrra⁶⁶. Absoluutarvudes on äriühingute arvu juurekasv olnud suurim Põhja-Eestis, kus 2010. a. asus kolmandik äriühingutest. Keskmisest suurem äriühingute arvu suurenemine toimus Tallinna ja Tartu ümbruse KOV-ides, samuti osades Viljandit, Valgat jne ümbritsevas KOV-ides. Maapiirkonna KOV-idest oli kõrge suurem juurdekasv Rae vallas, kus sel perioodil äriühingute arv rohkem kui kolmekordistus ehk juurdekasv oli ca 275%.

⁶⁴ Maapiirkonna ettevõtjate olukord, arengutrendid ning toetusvajadus, Eesti Maaülikool 2012

⁶⁵ Kuna joonisel 1 toodud andmed 2000-2009.a. kohta ei sisalda ainult maksukohustuslaste registris registreeritud FIE-sid, siis ettevõtete arvu juurdekasv 2009 ja 2010 pole üks-üheselt võrreldav

⁶⁶ Kuna FIE-de arvu statistilises profiilis mõjutab ka registreerimise muutus, siis viimaste aastate ettevõtete arvu juurdekasvu analüüsil vaadeldi ainult äriühingute arvu muutust vahemikus 2005- 2011

Tulenevalt ettevõtete regionaalsest paiknemisest ja demograafilistest protsessidest ning samuti ka tõuke- ja tõmbefaktoritest on viimastel aastatel väga selgelt suurenenud piirkondlikud erinevused ettevõtlusaktiivsuses. Ettevõtlusaktiivsus (äriühingute ja FIE-de arv 1 000 elaniku kohta) oli maapiirkondades 2011. a 69,2 ettevõtet 1 000 elaniku kohta (sh 40,1 äriühingut ja 29,1 FIE-t), mis on Eesti keskmisest näitajast – 78,6 ettevõtet 1 000 elaniku kohta – madalam. Võttes arvesse ainult äriühinguid, oli äriühingute arv 1 000 elaniku kohta kogu Eestis 56,3 (so on võrreldav Euroopa Liidu keskmisega – 52 ettevõtet 1 000 elaniku kohta), samas maapiirkonnas oli see keskmiselt 30% võrra madalam – 40,1 äriühingut 1 000 elaniku kohta.

Äriühingute arv 1 000 elaniku kohta KOV-des oli 2011.a. kõrgem Tallinna ümbruse valdades. Kõige kõrgem suhtarv oli 91,83 äriühingut 1000 elaniku kohta (Rae vald), mis oli kaks korda suurem kui kogu maapiirkonna näitaja keskmiselt. Nagu ka eeldada võib on äriühingud kontsentreerunud ka Tartu ümbrusesse ja Pärnu ümbrusesse. Samas FIEde arv on vastupidises seoses - 2011.a. oli kogu Eestis keskmiselt 22,3 FIE-t 1 000 elaniku kohta, maapiirkondade KOV-ides oli see näitaja 29,1 FIE-t 1 000 elaniku kohta – ning kõige madalam on reeglina FIE-de arv elanike kohta piirkondades kus äriühingute arv ettevõtetes on oluliselt suurem.

Kokkuvõttes võib öelda, et üldine ettevõtlusaktiivsus maapiirkonnas on suurim lisaks Tallinna, Tartu ja Pärnu lähiümbruse valdadele ka Lääne-Eestis ja Kagu-Eestis, kuid nende piirkondade vahel on oluline erinevus selle vormis ja mõjutegurites. Kui Tallinna, Tartu, Pärnu lähiümbrusesse on kontsentreerunud eelkõige äriühingud, siis Kagu-Eestis on valdavalt tegemist FIE-dega, mida võib käsitleda viitena piirkonna majandusliku arengu mahajäämusele, mistõttu ettevõtlusega tegelemine on olnud kohalikele elanikele pealesunnitud valik muude võimaluste puudumise tõttu. Lääne-Eestis kõrgema ettevõtlusaktiivsusega KOV-ides on aga keskmiselt rohkem nii äriühinguid kui FIE-sid. Seega võib neid vaadelda kui piirkondi, kus on nii atraktiivseid tõmbefaktoreid (nt turismi arengu võimalused jms) kui ka tõukefaktoreid (muude töökohtade puudus).⁶⁷

Eesti Maaülikooli poolt läbi viidud uuringu „Maapiirkonna ettevõtjate olukord, arengutrendid ning toetusvajadus“ (edaspidi EMÜ maaettevõtluse uuring) kohaselt peavad maaettevõtted järgneval seitsmel aastal (2012–2018) kõige olulisemaks investeringuid masinatesse ja seadmetesse (92,5% vastanutest); järgnesid investeringud ehitistesse ja rajatistesse (80,3%), olemasolevate toodete arendusse (77,1%), töötajate koolituse ja väljaõppesse (73,9%), töötajate töötingimuste parandamisse (71,8%) ning uute toodete või teenuste loomisse (71,7%). Uuring näitab muuhulgas ka seda, et maaturismis tuleks uute voodikohtade rajamise asemel (aasta 2011 seisuga on Eestis turismis kasutuses olevatest voodikohtadest 58% maaturismi kasutuses, indikaator 30) keskenduda muude tegevuste toetamisele.

Ettevõtluse alustamiseks ja laiendamiseks kasutatakse tihtilugu finantsvahendeid, mis tulevad kas siis ettevõtja asutaja enda ressurssidest, perekonnaliikmetelt või sõpradelt. Kuid maapiirkonnas, kus ettevõtjate sissetulek ja säästud on väikesed, mängib olulist rolli finantsvahendite leidmine väljaspool pereringkonda. Kuid erinevate finantsvahendite kättesaadavus on maapiirkondades veelgi keerulisem ja raskem.⁶⁸ Näiteks Praxise uuringu kohaselt ei kasuta ettevõtted lisarahastuse allikana pangalaene, kuna nende tagatised on pankade jaoks ebapiisavad (35% vastanutest), pangalaenude intressimäärad on liiga kõrged (32%), puudub omafinantseering (23%).⁶⁹ Majanduskriisi tagajärjel on ettevõtete likviidsus ja omavahenditest investeerimise võimekus tuntavalt vähenenud. EMÜ maaettevõtluse uuringu kohaselt on maaettevõtjatel peamiseks takistusteks investeringute tegemisel ebapiisav omakapital. Erinevate tegevusalade lõikes ettevõtjate hinnangud selles osas erinevad. Kõige enam nimetasid ebapiisavat omakapitali takistusena põllumajandustootjad ning majutuse ja toitlustusega tegelevad ettevõtjad. Kõigil teistel tegevusaladel on ettevõtjate hinnangute kohaselt omakapitali vähesus investeringute tegemist takistanud vähem.⁷⁰

⁶⁷ Maapiirkonna ettevõtjate olukord, arengutrendid ning toetusvajadus, Eesti Maaülikool 2012

⁶⁸ *OECD Rural Policy Reviews: The New Rural Paradigm: Policies and Governance*, lk 75

⁶⁹ „Väikese ja keskmise suurusega ettevõtete arengusuundumused“, Praxise 2012

⁷⁰ Maapiirkonna ettevõtjate olukord, arengutrendid ning toetusvajadus, Eesti Maaülikool 2012

Maaettevõtlus on arenenud ja muutunud mitmekesisemaks. Siiski pole Eesti inimvara raporti 2011 andmetel paljude suurematest linnapiirkondadest kaugemale jäävate maapiirkondade tööjõu, loodus- ja ajaloolis-kultuuriliste ressursside kasutuselevõtt maaettevõtluse edendamiseks olnud piisav ja tööpuudus tervikuna on perifeersetes maapiirkondades tulenevalt sellest endiselt kõrge. Seetõttu jäävad maapiirkonnad ka edaspidi sõltuma edukatest põllumajandus- ja väikeettevõtetest, sh nišimajandusest ning kindlasti on vaja jätkuvalt tegeleda Eesti maapiirkondades ettevõtluse mitmekesistamisega, sh töökohtade loomisega.

Maapiirkonna elukvaliteedi ja majanduse parandamiseks, sealhulgas maaelanike tulutaseme tõstmiseks, püsiva majandusliku baasi loomiseks ning maainimeste tööga hõivamise eesmärgil sobivate ja atraktiivsete töökohtade arvu suurendamiseks tuleb arendada ning mitmekesistada maapiirkonna ettevõtlust tervikuna. Üheks peamiseks maamajanduse arendamise võimaluseks on maaettevõtluse mitmekesistamine mittepõllumajandusliku tegevuse suunas, kaasates seejuures ka rohkem linnadest tulevaid investeringuid.

Maapiirkondade arengu tagamisel kui Eesti majanduse jaoks tervikuna on oluline ka puidu kasutamise intensiivistamine. Iga kuupmeetri puidu töötlemisega metsasektoris 34,5 eurot lisandväärtust ning ühe miljoni m³ puidu varumine, transport ja töötlemine tagab vähemalt 2 350 töökohta. Perioodil 2007-2011 on tööjõu tootlikus metsandussektoris keskmiselt suurenenud 13% aastas.⁷¹

4.7.2 Maapiirkondade kohaliku arengu edendamine

Maa ja linn on Eestis töö ja hariduse osas tihedalt läbi põimunud ning maa-asulad ja maapiirkonnad (sh ääremaad) ja nende elanikud sõltuvad linnadest väga olulisel määral. Samal ajal on ka maaelu areng olulise tähtsusega mitte ainult maale vaid ka linnale. Eesti edukaks arenguks peavad ka maapiirkonnad olema konkurentsivõimelised nii oma inimkapitali kvantiteedi kui kvaliteedi poolest. Maapiirkonna hulka loetavad ääremaad on maakonnakeskustest kaugemal asuvad väheneva elanikkonnaga maapiirkonnad. Ääreaalsed on ligi pooled omavalitsused, kus elab ligikaudu 140 000 inimest ja mis hõlmavad üle 50% Eesti pindalast. Ääremaa tunnustega piirkondade osatähtsus Eesti rahvastikus ja pindalas kasvab linnastumise, maaelanikkonna vananemise ja negatiivse iibe tõttu. Ääreaalisi kogukondi kammitseb haridus-kultuuriline mahajäämus: kolmanda haridustasemega hõivatute osakaal on ligi poolteist korda väiksem Eesti keskmisest ja kaks korda väiksem Tallinna linnastust. Et ääreaalsed piirkonnad on pikema aja vältel kaotanud nooremaid ja aktiivsemaid elanikke, siis on rahvastik vananenud ääreaadel märgatavalt kiiremini kui Eestis tervikuna.

Kui linnades kokku elab 2012 aasta andmetel keskmiselt 1 347 elanikku km² kohta, siis maapiirkondades on asustustihedus mitmeid kordi väiksem – valdades kokku elab keskmiselt ainult 11 inimest km² kohta. Kõige kõrgema asustustihedusega maapiirkond on Harjumaa, kus ühel km² elab 22 elanikku ning kõige väiksema asustustihedusega maapiirkonnad on Hiiu-, Saare- ja Läänemaa – keskmiselt 7 elanikku km² kohta. Madal asustustihedus ja rahvastiku ebahühtlane regionaalne paiknemine on süvendanud maapiirkondades majanduslikke ja sotsiaalseid probleeme⁷². Madala asustustihedusega piirkondade (eriti just maakondade äärealade) peamiseks probleemiks on nõrk ja haavatav majandus ning sobivate töökohtade puudus.

Kuigi sissetulekute regionaalsed erinevused on viimastel aastatel proportsionaalselt vähenenud, on sissetulekute summaarsed erinevused endiselt suured (erinedes 2010.a maakonniti 229 euro ulatuses). Üksikisiku tulumaksu laekumine kohalike omavalitsusüksuste lõikes näitab perifeersemates maapiirkondades selgelt väiksemaid sissetulekuid kui linnapiirkondades (ulatudes 2010. aastal 795 eurost Viimsi vallas kuni 129 euronni elaniku kohta Piirissaare vallas). Palgad on reeglina suuremad

⁷¹ Statistikaamet, 07.05.2013

⁷² Maaelu arengu aruanne 2011, EMÜ, lk 23

nendes piirkondades, kus elanikke ning seetõttu ka ettevõtjaid ja võimalikke töökohti on rohkem. Seeläbi on ka kohaliku eelarve omatulud, mida kohaliku piirkonna arendamiseks ja avalike teenuste osutamise suunata, selgelt väiksemad Lõuna- ja Kagu-Eesti ning idapiiri äärses piirkondades.⁷³

Tuleb arvestada, et maapiirkondade elanike igapäevaelu, eriti töö ja õppimine, on järjest rohkem seotud linnadega. Elanikkonna vähenemine suurendab avalike teenuste osutamise kulusid ja seab seetõttu surve alla teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi nendes piirkondades. Uute oludega kohanemiseks tuleb linnapiirkondadest kaugematele maapiirkondadele ja hõrealadele pöörata omaette tähelepanu, kasutades võimalusel uudseid ja ebatraditsioonilisi lahendusi. Lahendused seisnevad eeskätt avalike teenuste senisest säästlikumas ja innovaatilisemas korraldamises. Oluliseks kohanduvaks võimaluseks on ka erinevate kogukonnateenuste väljaarendamine. Kogukonnateenuste pakkumist peetakse maapiirkondades teenuste pakkumise elavdamisel üheks võtmetegevuseks.

Sotsiaalne kaasatus

Sotsiaalne kaasatus tähendab inimeste võimalust osaleda täisväärtuslikult ühiskondlikus elus - omada ligipääse ressursidele ja teenustele.⁷⁴

Maksu- ja tolliameti andmed sotsiaalmaksu tasumise kohta 2010. aasta eest näitavad, et Eesti maa-asulate ja maapiirkondade tööandjad suudavad pakkuda oma asula või valla elanikele üldjuhul alla poole vajalikest töökohtadest. Näiteks, kõigi maa-asulates elavate töötajate summeerimisel selgubki, et tervelt 60% neist töötab linnades registreeritud tööandjate juures.⁷⁵

Teenuste kättesaadavus

Siserände suundumuste taustal, väheneva ja vananeva rahvastiku tingimustes, on töökohtade tagamine ning teenuste osutamine endise kättesaadavusega ja kvaliteediga muutunud perifeersemates maapiirkondades keerukamaks ja üldjuhul palju kulukamaks. Pakutavate teenuste hulka ääremaades on vähendanud nii riigi- ja omavalitsussektori otsused (riigiasutuste ärakolimise, koolide sulgemine jms) kui ka ettevõtjate ärilised kaalutlused loobuda ebapiisava kasutajaskonna tõttu teenuste pakkumisest väiksemates asulates (nt. pangad, postkontorid, kauplused).⁷⁶ Isegi teenused, mida osutatakse kõigis maakonnakeskustes, on halvasti kättesaadavad ligikaudu 30 000 inimesele kogu Eestis.⁷⁷

2008-2010 valmisid maakondades teemaplaneeringud Sotsiaalne infrastruktuur, mis kehtivad kuni 2015. aastani. Teemaplaneeringute⁷⁸ analüüs näitab, et põhiteenuste kättesaadavus hakkab märkimisväärselt halvenema, kui kogukonna elukoht jääb maaliste kantide poole. Kõigi maakondade sotsiaalset infrastruktuuri puudutavate teemaplaneeringute määratluste üldistamisel on selliseid paikkondi ligikaudu 75%. Maaliste kantide puhul on kõige ebasoodsamas olukorras nn ääremaalised kandidid (ca 25% paikkondade koguarvust), mida iseloomustab hõre asustus, eakas elanikkond, väike teenuste tarbijate hulk ning suhteliselt suur kaugus teenuseid pakkuvatest kohtadest ning eripärased nõ "saarelised" kandidid (ca 1%), mille eripära tuleneb maismaast eraldatusest ja elanike vähesusest ning vanusest. Seega on maaelu arengus oluline küsimus, kuhu koonduvad teenuste pakkujad, kuna teenuste kättesaadavus mõjutab oluliselt maapiirkonnas elavaid ja töötavaid inimesi.

Et tagada elamisvõimalused Eesti igas asustatud paigas ja mitmekeskuseline areng on ettevalmistamisel Haldusreformi mudel Tõmbekeskuste Eesti, milles lähtutakse inimeste igapäevastest loomulikest toimepiirkondadest, kus tõmbekeskus ja tema tagamaa peaksid moodustama üldjuhul inimese igapäevast toimepiirkonda hõlmava ühe kohaliku omavalitsuse

⁷³ Eesti sotsiaalmajanduslik analüüs: ülevaade poliitikavaldkondade hetkeolukorrast, Rahandusministeerium 2012

⁷⁴ Sotsiaalministeerium www.sm.ee/kaasatus

⁷⁵ Maapiirkonna ettevõtjate olukord, arengutrendid ning toetusvajadus, Eesti Maaülikool 2012

⁷⁶ Üleriigiline planeering Eesti 2030+; Eesti sotsiaalmajanduslik analüüs: ülevaade poliitikavaldkondade hetkeolukorrast, Rahandusministeerium 2012

⁷⁷ Riigi teenuste kättesaadavus maakondades, Riigikontroll 2012

⁷⁸ <https://www.siseministeerium.ee/viidad/>

üksuse. Tõmbekeskusi on maavanemate ettepanekute põhjal 63. Reformi läbiviimise sihiks on aasta 2017.

Kohalike eripärade kasutamine kohaliku arengu edendamisel

Globaalsel tasandil keskkonnaolude halvenemise tingimustes avaneb Eestile iselaadi konkurentsieeliseid. Eesti saab üldiselt puhast ja loomulikku loodus- ja elukeskkonda, mis on iseenesest piiratud ressurss, üha rohkem kasutada riikliku kuvandi ja positsiooni edendamiseks. See võib anda otsest majanduslikku kasu nt turistide ja talentide Eestisse meelitamisel.

Kultuuri kaudu on võimalik luua olulist lisaväärtust nii regionaalses arengus, turismis kui ka ettevõtluses. Erinevate piirkondade kuvand on sageli seotud regioonis toimuva kultuuri- või spordieluga, samuti mõjutab kohalik kultuuriruum elanike motivatsiooni piirkonda jäämisel või sealt lahkumisel, seega kultuuri poolt pakutavate võimaluste tark kasutamine maandab ka mitmeid regionaalarenguga seotud riske. Eestil on suur hulk kultuuripärandit (sh ajaloo- ja maakultuuripärand põllumajandusmuuseumites), mille seisukord või hoiutingimused ei vasta nende väärtusele. 2011. a lõpu seisuga oli kaitstavaid kultuurimälestisi 26 979 (võrdluseks Soomes ja Rootsis ca 10 korda vähem). Paraku on hinnanguliselt 30,2% aastal 2011 arhitektuurimälestistest väga halvas või avariilises seisundis. See aga tähendab hävimisohtu pärandile, mille asendamine pole võimalik. Vaimse kultuuripärandi kaitse tähendab eelkõige selle elujõulisuse tagamist väärtustamist ja püsimit elavas kasutuses.

Vaimse kultuuripärandi edasikestmise eelduseks on tegus ja tugev kogukond, kes on huvitatud oma kultuuri hoidmisest. Teadmised, oskused ja tavad jäävad püsima vaid siis, kui neid peetakse oluliseks ning soovitakse edasi anda. Tähelepanu keskmes on eelkõige kogukondlikud ja kohalikud traditsioonid, nende väärtustamine ja tutvustamine. Põllumajandusliku ja maaelu tutvustava ajaloo- ja maakultuuripärandi säilitamisele, tutvustamisele ja edasikandmisele aitavad kaasa kolm riiklikku põllumajandusmuuseumi (Eesti Põllumajandusmuuseum, Eesti Piimandusmuuseum, C. R. Jakobsoni Talumuuseum). Kogukonnad saavad juhtida tähelepanu sellele, mis on nende endi jaoks tähtsam. Paljud maamajutus- ja maaturismiettevõtjad pakuvad tooteid ja teenuseid, mis tutvustavad kohalikku loodus- ja kultuuripärandit, sh vaimset kultuuripärandit ja sellega seotud traditsioone. Ühest küljest on kohalik loodus- ja kultuuripärand oluline turismiattraksioon, teisest küljest pakub see võimaluse turismiinfrastruktuuri arendamiseks. Lai kultuuripärand sh ajaloo- ja maakultuuripärand põllumajandusmuuseumites on oluline arenguresurss piirkondliku eripära väljatoomiseks ja võimalus maapiirkonna elukvaliteedi parandamiseks ja majandustegevuse mitmekesistamiseks läbi maapiirkonna sisemiste arenguvõimaluste parema kasutamise.

Kohalik algatus

Kodanikalgatuslikud organisatsioonid etendavad kaasaegse ühiskonna toimimisel olulist rolli. Osaledes aktiivselt kodanikuühenduste tegevuses omandavad inimesed oskusi ja teadmisi, nad on võimelised tegema väärtuslikke ettepanekuid kohaliku elu parema korraldamise, kohaliku omavalitsuse tegevuste planeerimise ja teenuste osutamisel.

Üks võimalus kohaliku algatuse mõõtmiseks maapiirkonnas on läbi külavanemate institutsiooni. Eesti Külaliikumise Kodukant andmetel on Eestis 1 231 külavanemat, kes on 1 434 küla külavanemad (oktoober 2010). Eestis kokku on aga 4 435 küla, mis tähendab, et umbes kolmandikul küladest on külavanem. Eesti külad on väga väikesed, 60% meie küladest on alla 50 elanikuga.⁷⁹ Külade elanikest saab aktiivseks pidada 17%.⁸⁰

⁷⁹ Annist, A. (2011) Otsides kogukonda sotsialismijärgses keskuskülas Arenguantropoloogiline uurimus, Tallinn: Tallinna Ülikool

⁸⁰ Külaliikumise küsitluse tulemuste kokkuvõte, Eesti Külaliikumine Kodukant 2010

Teine võimalus kohaliku algatuse mõõtmiseks on mittetulundusühingute (MTÜ) ja sihtasutuste (SA) arvukuse⁸¹ kaudu. Kodanikuühiskonna arendamise üldiseks probleemiks on mittetulundussektori puudulik statistiline kajastatus⁸². 2009. aastal tegutses Statistikaameti andmetel Eestis veidi üle 30 000 kasumitaotluseta üksuse, selliste üksuste arv on alates 2000. aastast pidevalt kasvades kahekordistunud. MAK 2007-2013 vahehindamise kohaselt on kodanikeühenduste osakaal maapiirkonnaskasvanud kiiremini võrreldes ülejäänud Eestiga.⁸³

Kodanikuühiskonna tugevust saab hinnata, kui vaadata mitte ühenduste arvu vaid seda, kui paljud inimesed kuuluvad erinevat laadi vabatahtlikesse ühendustesse või avaldavad kodanikuaktiivsust muul moel. Vastav ELi keskmine näitaja oli 0,9. Eestis olid vastajad keskmiselt 0,6 ühenduse liikmed. Vaatamata ühenduste suurele arvule ei paista eestlased siiski olevat teistest kesk- ja idaeurooplastest aktiivsemad. 2007. aasta suvel tehtud küsitlusele vastajatest olid 30% vähemalt ühe kodanikeühenduse liikmed. Organisatsioonides osalevast vähemusest paljud kuuluvad mitmesse organisatsiooni, mis tähendab, et Eesti elanike hulgas on olemas tubli vähemus, kes on mitmekülgset aktiivsed ning tänu kelle tegevusele on kolmas sektor siiski suhteliselt nähtav nii Eesti ühiskonna sees kui ka rahvusvahelises koostöös. Kaks kolmandikku kuni kolm neljandikku Eesti elanikest ei osale ühegi kodanikeühenduse töös.

LEADER-lähenemine

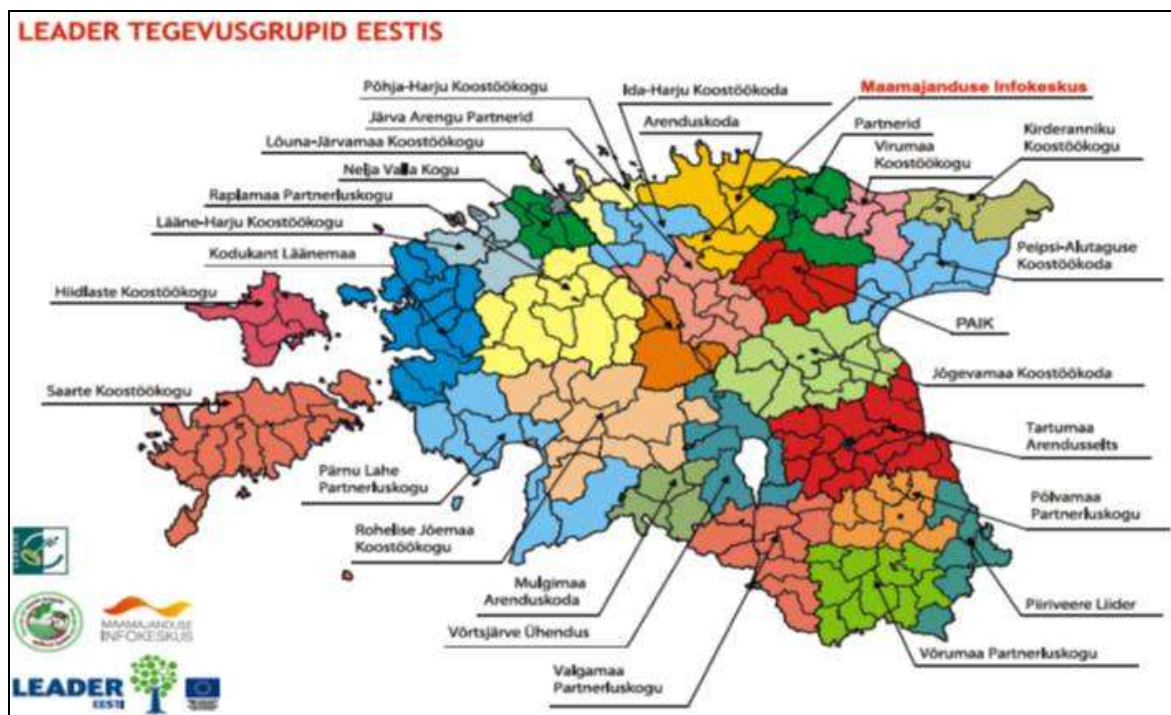
LEADER-lähenemise üheks peamiseks eeliseks riiklike lähenemistega võrreldes on otsustustasandi kohalikele elanikele lähemale toomine ning piirkondlikke eripärade (piirkonna potentsiaal, ressursid, võimalused), parem arvestamine. Sellise alt-üles lähenemise rakendamiseks tegutseb Eestis 26 kohalikku tegevusgruppi (Joonis 10), kes on välja töötanud ja viivad ellu oma piirkonna arengustrateegiaid. Arengustrateegia on ühtne kogum tegevusi (strateegia meetmeid) kohaliku tasandi eesmärkide saavutamiseks, mis on loodud ning rakendatakse kohaliku tegevusgrupi piirkonnas, arvestades partnerluse põhimõtet.

Joonis 10. LEADER kohalikud tegevusgrupid Eestis

⁸¹ Kodaniku algatuslikeks organisatsioonideks saab pidada ka seltsinguid, kuid seltsinguid ei registreerita ja nende arv pole teada

⁸² Eesti sotsiaalmajanduslik analüüs: ülevaade poliitikavaldkondade hetkeolukorrast, Rahandusministeerium 2012

⁸³ Eesti maaelu arengukava 2007-2013 vahehindamine, Ernst&Young 2010

Allikas: Maamajanduse Infokeskus

Eestis on LEADER- lähenemisel põhinevaid algatusi rakendatud alates 2000. aastast. Aastatel 2000-2003 viidi ellu kolme Baltimaad hõlmav Baltimaade Partnerluste Programm (Eestis - Kagu-Eesti Partnerlusprogramm, mida rakendati Põlva-, Valga- ja Võrumaal). Aastatel 2006-2008 rakendati Eesti riiklik arengukava 2004-2006 LEADER-tüüpi meetet kahes tegevusvaldkonnas – oskuste omandamine ja integreeritud maapiirkonna arengustrateegiatega koostamine (21 kohalikku tegevusgruppi) ning Kagu-Eestis ka strateegiatega elluviimise valdkonnas (3 tegevusgruppi). Alates 2008. aastast rakendus Eesti maaelu arengukava 2007-2013 LEADER-meede.

2012. aasta lõpuks on Eesti maapiirkond kohalike tegevusgruppidega sisuliselt kaetud, st territooriumi mõttes on kaetud üle 99% maapiirkonnast (kus elab ka üle 99% maapiirkonna elanikkonnast). Vaid üks kohalik omavalitsus ei ole ühegi kohaliku tegevusgruppi liikmeks astunud. LEADER-lähenemine on Eesti maapiirkondades suhteliselt uus. LEADERi rakendamises eest vastutavad kohalikud tegevusgruppid (MTÜd), on valdavalt loodud 2006. aastal. Kohalikud tegevusgruppid on piirkonna arengule suunatud vabatahtlikkusel põhinevad koostööorganisatsioonid, mis on kohalike piirkondade arengumootoriteks.

Kohalikud tegevusgruppid on panustanud kõikide sektorite koostööle. 2012. aasta lõpu seisuga oli kohalikes tegevusgruppides 1 718 liiget. Liikmete arv on pidevalt kasvanud, kuna kohalikud tegevusgruppid on uutele liikmetele avatud. Keskmiselt on igal kohalikul tegevusgrupil 66 liiget, varieerudes 37st kuni 108ni. 49% liikmetest esindab mittetulundussektorit, 39% ettevõtjaid ning 12% kohalikke omavalitusi. Kui liikmesorganisatsioonid jagada kolmeks: põllu- ja metsamajandus ning nende saaduste töötlemisega tegelev tööstus, maamajanduse mitmekesistajad ja kohaliku arengu edendajad, siis maamajanduse mitmekesistajad moodustavad 42% kõigist liikmesorganisatsioonidest, peaaegu samapalju (40%) on ka kohaliku arengu edendajaid. Traditsioonilise maamajanduse ja sellega seotud tööstuse osaks jääb 15%. Keskmiselt suudavad kohalikud tegevusgruppid haarata 4-5% majandusüksustest ning iga 1 000 elaniku kohta on üks kohalikku tegevusgruppi kuuluv organisatsioon.⁸⁴ LEADERisse on piirkonnast kaasatud väga suur hulk inimesi.

⁸⁴ Kohalike tegevusgruppide strateegiatega põhine visioon Eesti maaelu arengust, Geomedia 2011

LEADER-lähenemise rakendamisel on väga oluline arvestada koostöö põhimõtetega. Kohalike tegevusgruppide poolt on ellu viidud 25 spetsiaalset rahvusvahelist koostööprojekti (aprill 2013), mis on kas Eesti või teiste riikide kohalike tegevusgruppide vahelised. Koostöö projektides osalemise kogemust omab peaaegu 80% kohalikest tegevusgruppidest. LEADER on lähendanud erinevaid sektoreid ning pannud piirkonna arengu üle strateegiliselt mõtlema. Kodanikeühenduste ja ka teiste sektorite aktiveerumine omab positiivset mõju ka valitsemise võimekuse kasvule maapiirkonnas.⁸⁵ Teadlikkus LEADERist on üsna kõrge – 88% MTÜdest ja 40 % kohalikest elanikest on LEADERist informeeritud. Ettevõtjate hulgas on informeeritud 42-43%.⁸⁶

2012. aasta lõpuks moodustasid arvuliselt kõige suurema osa LEADERi toetuse saajatest MTÜd (64%). Ettevõtjatest taotlejate osakaal on pidevalt kasvanud ning tõusnud 25%ni, nagu prognoosisid ka kohalikud tegevusgrupid ise Eesti maaelu arengukava 2007-2013 vahehindamise käigus. LEADERi eripäraks võib pidada ka seda, et esmataotlejate osakaal on küllalt kõrge (77%). Kohalike tegevusgruppide hinnangul on LEADER meelitanud taotlema suure osa neid, kes muidu taotlemist liialt keeruliseks pidasid.⁸⁷ Kõige populaarsemateks valdkondadeks on siiani olnud külade uuendamise ja arendamise eesmärgil ehitamine, rekonstrueerimine ja seadmete soetamine ning koolitamine, teavitamine jms tegevused. LEADER projektitoetuste määramise andmed näitavad, et LEADER-lähenemine omab regionaalpoliitiliselt positiivset mõju⁸⁸ ning seetõttu oleks oluline sellega vähemalt senisega samas mahus.

4.7.3 Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia maapiirkonnas

Üheks oluliseks hoovaks teenuse kättesaadavuse parandamisel ning maa- ja linnapiirkondade vahelise ebavõrdsuse vähendamisel on e-teenuste tarbimisvõimaluste suurendamine. Kuigi Eestis on avalike e-teenuste ja interneti kasutamise osas parem olukord kui EL-s keskmiselt, jääb Eesti oluliselt maha lairiba infrastruktuuri iseloomustavatest EL keskmistest tasemetest nii kiiruse kui kättesaadavuse osas. Kättesaadavuse tagamine on võtmetähtsusega eelkõige maapiirkondades, kus elanikel, asutustel ja ettevõtjatel sageli puuduvad tiheasustuspiirkondadega võrreldes samaväärsed võimalused elektroonilise side ja infoühiskonnateenuste kasutamiseks. Interneti levialaga on kaetud hinnanguliselt 98% Eesti territooriumist. Interneti kvaliteet aga on väga ebaühtlane. Kodune internetiühendus on 2013. aasta seisuga Statistikaameti andmetel 80,3% Eesti leibkondadest, sama näitaja maalistes asulates (külad, alevikud) on 75,2%.

⁸⁵ Eesti maaelu arengukava 2007-2013 vahehindamine, Ernst&Young 2010

⁸⁶ LEADER tegevuste rakendamine Eestis, Tartu Ülikooli Pärnu kolledž 2009

⁸⁷ *ibid*

⁸⁸ Kohalike tegevusgruppide strateegiate põhine visioon Eesti maaelu arengust, Geomedia 2011

4.8 Ühised kontekstindikaatorid

I Sotsiaalmajanduslik ja maaelu olukord		Väärtus	Ühik	Aasta
1	Rahvastik			
	kokku	1 294 486,0	elanikku	2012
	maapiirkond	48,0	% kõigist	2012
	vahepealsed piirkonnad	12,4	% kõigist	2012
	linnad	39,6	% kõigist	2012
2	Vanuseline struktuur			
	< 15 aastat	15,5	% kogu rahvastikust	2012 p
	15 - 64 aastat	67,3	% kogu rahvastikust	2012 p
	> 64 aastat	17,2	% kogu rahvastikust	2012 p
	maapiirkonnas <15 aastat	15,2	% kogu rahvastikust	2012 p
	maapiirkonnas 15 - 64 aastat	67,1	% kogu rahvastikust	2012 p
	maapiirkonnas > 64 aastat	17,6	% kogu rahvastikust	2012 p
3	Territoorium			
	kokku	45 227,6	km ²	2012
	maapiirkond	82,4	% kogu pindalast	2012
	vahepealsed piirkonnad	7,7	% kogu pindalast	2012
	linnad	9,9	% kogu pindalast	2012
4	Rahvastiku tihedus			
	kokku	30,9	elanikku / km ²	2011
	maapiirkonnad	18,0	elanikku / km ²	2011
5	Tööhõive määr			
	kokku (15-64 aastat)	67,1	%	2012
	mehed (15-64 aastat)	69,7	%	2012
	naised (15-64 aastat)	64,7	%	2012
	maapiirkonnad (hõreasustusega) (15-64 aastat)	64,8	%	2012
	kokku (20-64 aastat)	72,1	%	2012
	mehed (20-64 aastat)	75,2	%	2012
	naised (20-64 aastat)	69,3	%	2012
6	Ise-enelele tööandjad			
	kokku (15-64 aastat)	8,2	%	2012
7	Töötuse määr			
	kokku (15-74 aastat)	10,2	%	2012
	noored (15-24 aastat)	20,9	%	2012
	maapiirkonnad (hõreasustusega) (15-74 aastat)	9,7	%	2012
	noored (15-24 aastat)	21,6	%	2012
8	SKP elaniku kohta			
	kokku	68,0	Indeks PPS (EU-27 = 100)	2012
	maapiirkonnad	42,0	Indeks PPS (EU-27 = 100)	2010
9	Vaesuse määr (vaesusriskis või sotsiaalses tõrjutuses elavad inimesed)			

	kokku	23,1	% kogu rahvastikust	2011
	maapiirkonnad (hõreasustusega)	25,0	% kogu rahvastikust	2011
10	Majandusstruktuur (lisandväärtus)			
	kokku	14 738,0	miljonit eurot	2012
	primaarsektor	3,7	% kõigest	2012
	sekundaarsektor	29,7	% kõigest	2012
	tertsiaarsektor	66,6	% kõigest	2012
	maapiirkonnad	32,0	% kõigest	2010
	vahepealsed piirkonnad	8,3	% kõigest	2010
	linnad	59,7	% kõigest	2010
11	Tööhõive struktuur			
	kokku	602,5	1000 hõivatut	2012
	primaarsektor	4,6	% kõigest	2012
	sekundaarsektor	29,8	% kõigest	2012
	tertsiaarsektor	65,6	% kõigest	2012
	maapiirkonnad	43,2	% kõigest	2010
	vahepealsed piirkonnad	10,5	% kõigest	2010
	linnad	46,3	% kõigest	2010
12	Töövõljalikus majandussektori lõikes			
	kokku	24 461,4	EUR/hõivatu kohta	2012
	primaarsektor	19 310,7	EUR/hõivatu kohta	2012
	sekundaarsektor	24 442,8	EUR/hõivatu kohta	2012
	tertsiaarsektor	24 834,8	EUR/hõivatu kohta	2012
	maapiirkonnad	16 798,7	EUR/hõivatu kohta	2010
	vahepealsed piirkonnad	17 794,8	EUR/hõivatu kohta	2010
	linnad	29 232,5	EUR/hõivatu kohta	2010
II Põllumajandus / Valdcondlik analüüs		Väärtus	Ühik	Aasta
13	Tööhõive tegevusalade lõikes			
	kokku	624,4	1000 hõivatut	2012
	põllumajandus	20,3	1000 persons	2012
	põllumajandus	3,3	% kõigest	2012
	metsandus	7,6	1000 hõivatut	2012
	metsandus	1,2	% kõigest	2012
	toiduainetööstus	13,2	1000 hõivatut	2012
	toiduainetööstus	2,1	% kõigest	2012
	turism	19,3	1000 hõivatut	2012
	turism	3,1	% kõigest	2012
14	Töövõljalikus põllumajanduses			
	kokku	11 906,1	EUR/ATÜ	2010-2012 keskm.
15	Töövõljalikus metsanduses			
	kokku	n.a.	EUR/ATÜ	0
16	Töövõljalikus toiduainetööstuses			
	kokku	16 820,3	EUR/hõivatu kohta	2010

17	Põllumajanduslikud majapidamised			
	total	19 610,0	Nr	2010
	majapidamise suurus <2 ha	2 360,0	Nr	2010
	majapidamise suurus 2-4.9 ha	4 250,0	Nr	2010
	majapidamise suurus 5-9.9 ha	4 070,0	Nr	2010
	majapidamise suurus 10-19.9 ha	3 470,0	Nr	2010
	majapidamise suurus 20-29.9 ha	1 480,0	Nr	2010
	majapidamise suurus 30-49.9 ha	1 170,0	Nr	2010
	majapidamise suurus 50-99.9 ha	1 090,0	Nr	2010
	majapidamise suurus >100 ha	1 720,0	Nr	2010
	standardtoodang <2000	8 600,0	Nr	2010
	standardtoodang 2.000 - 3.999	2 940,0	Nr	2010
	standardtoodang 4.000 - 7.999	2 750,0	Nr	2010
	standardtoodang 8.000 - 14.999	1 750,0	Nr	2010
	standardtoodang 15.000 - 24.999	1 020,0	Nr	2010
	standardtoodang 25.000 - 49.999	940,0	Nr	2010
	standardtoodang 50.000 - 99.999	720,0	Nr	2010
	standardtoodang 100.000 - 249.999	500,0	Nr	2010
	standardtoodang 250.000 - 499.999	170,0	Nr	2010
	standardtoodang > 500.000	230,0	Nr	2010
keskmise majapidamise suurus	48,0	ha UAA/majapidamise kohta	2010	
keskmise standardtoodang	30 320,5	standardtoodang (EUR)/majapidamise kohta	2010	
keskmise suurus tööjõuühikutes (hõivatutes)	2,7	hõivatut/majapidamise kohta	2010	
keskmise suurus tööjõuühikud (ATÜ)	1,3	ATÜ/majapidamise kohta	2010	
18	Põllumajandusmaa			
	kasutusel olev põllumajandusmaa (UAA)	940 930,0	ha	2010
	põllumaa	68,0	% UAAst	2010
	püsirohuma ja heinamaa	31,5	% UAAst	2010
	püskikultuurid	0,3	% UAAst	2010
19	Mahepõllumajandusliku maa			
	tunnustatud	120 027,0	ha UAA	21012
	üleminekuajal	23 231,0	ha UAA	2012
	osatähtsus UAAst (tunnustatud ja üleminekuajal kokku)	15,1	% UAAst	2012
20	Niisutatavad alad			
	kokku	326,0	ha	2013
	osatähtsus UAAst	0,0	% UAAst	2013
21	Loomühikud			
	kokku	306 280,0	LÜ	2010
22	Põllumajanduses hõivatud			
	kokku põllumajanduses hõivatuid	57 836	hõivatut	2010
	kokku põllumajanduses hõivatuid	25 115	ATÜ	2010
23	Põllumajanduslike majapidamiste juhtide vanuseline struktuur			
	põllumajanduslike majapidamiste juhtide arv	19 610,0	Nr	2010

	alla 35 a	6,9	% kõigist	2010
	alla 35 a/ üle 55 a	13,3	Nr noori 100 vanema kohta	2010
24	Põllumajanduslike majapidamiste juhtide põllumajanduslik ettevalmistus			
	põllumajandusliku põhi- ja täieliku ettevalmistusega juhtide osakaal	36,5	% kõigist	2010
	põllumajandusliku põhi- ja täieliku ettevalmistusega alla 35 aastaste juhtide osakaal	37,8	% kõigist	2010
25	Põllumajanduse tootmisteguritulu			
	kokku	13 535,8	EUR/ATÜ	2012e
	kokku (indeks)	219,4	Indeks 2005 = 100	2012e
26	Ettevõtjatulu põllumajanduses			
	põllumajandustootjate elatustase	17 910,6	EUR/ATÜ	2012e
	põllumajandustootjate elatustase suhtes teiste valdkondade elatustasemesse	224,4	%	2012
27	Põllumajanduse lisandväärtus			
	kokku (ahelindeks)	112,4	Indeks 2005 = 100	2009-2011 keskm.
28	Kapitali kogumahutus põhivarasse põllumajanduses			
	kapitali kogumahutus põhivarasse	201,5	miljonit eurot	2011
	suhe põllumajanduse lisandväärtusesse	70,1	%	2011
29	Mets ja muu metsamaa			
	kokku	2 212,0	1000 ha	2010
	suhe kogu territooriumisse	49,0	%	2010
30	Turismi infrastruktuur			
	voodikohad majutusettevõtetes	51 482,0	voodikohtade arv	2011
	maapiirkonnad	58,1	% kõigist	2011
	vahepealsed piirkonnad	7,5	% kõigist	2011
	linnad	34,4	% kõigist	2011
III Keskkond/kliima		Väärtus	Ühik	Aasta
31	<i>Land Cover</i>			
	põllumaa osakaal	32,4	% kogu territooriumist	2006
	looduslike rohumaade osakaal	0,9	% kogu territooriumist	2006
	metsamaa osakaal	45,7	% kogu territooriumist	2006
	<i>share of transitional woodland shrub</i>	9,4	% kogu territooriumist	2006
	<i>share of natural land</i>	4,8	% kogu territooriumist	2006
	kunstliku maa osakaal	2,1	% kogu territooriumist	2006
	muu maa osakaal	4,7	% kogu territooriumist	2006
32	Looduslikust eripärast tingitud piirangutega alad			
	kokku	40,9	% UAAst	2005
	mäed	0,0	% UAAst	2005
	muu	35,6	% UAAst	2005
	spetsiifiline	5,3	% UAAst	2005
33	Põllumajanduse intensiivsus			
	väheintensiivne	77,3	% UAAst	2007
	keskmise intensiivsusega	20,7	% UAAst	2007
	kõrge intensiivsusega	2,0	% UAAst	2007

	karjatamine	53,4	% UAAst	2010
34	Natura 2000 alad			
	suhe kogu territooriumisse	16,5	%	2011
	suhe kasutusel olevasse põllumajandusmaasse (kaasa arvatud looduslikud rohumaad)	7,0	% UAAst	2011
	Suhe kogu metsamaasse	16,0	% metsmaast	2011
35	Põllulindude indeks (FBI)			
	kokku (indeks)	72,3	Indeks 1983 = 100	2012
36	Põllumajandusmaa (rohuma) looduskaitsealine seisund			
	soodne	n.a.	% hinnatud elupaikadest	-
	ebasoodne - puudulik	n.a.	% hinnatud elupaikadest	-
	ebasoodne - halb	n.a.	% hinnatud elupaikadest	-
	teadmata	n.a.	% hinnatud elupaikadest	-
37	Kõrge loodusväärtusega põllumajandus			
	kokku	4,8	% UAAst	2012
38	Kaitsealused metsad			
	klass 1.1, osakaal metsast ja muust metsamaast	6,7	%	2011
	klass 1.2, osakaal metsast ja muust metsamaast	1,5	%	2011
	klass 1.3, osakaal metsast ja muust metsamaast	1,9	%	2011
	klass 2, osakaal metsast ja muust metsamaast	5,2	%	2011
39	Niisutuseks kasutatud vee kogus			
	kokku	60,2	1000 m ³	2010
40	Vee kvaliteet			
	võimalik lämmastiku ülejääk põllumajandusmaal	22,0	kg N/ha/aastas	2006-2009 keskm.
	võimalik fosfori ülejääk põllumajandusmaal	-8,0	kg P/ha/aastas	2005-2008 keskm.
	Nitraadid pinnavees:			
	kõrge kvaliteediga	78,1	% vaatluskaevudest	2010
	keskmise kvaliteediga	20,3	% vaatluskaevudest	2010
	madala kvaliteediga	1,6	% vaatluskaevudest	2010
	Nitraadid põhjavees:			
	kõrge kvaliteediga	90,2	% vaatluskaevudest	2010
	keskmise kvaliteediga	9,8	% vaatluskaevudest	2010
madala kvaliteediga	0,0	% vaatluskaevudest	2010	
41	Haritava maa mulla orgaanilise aine sisaldus			
	hinnanguline kogu orgaanilise süsiniku sisaldus	n.a.	megatonni	-
	keskmise orgaanilise süsiniku sisaldus	n.a.	g kg ⁻¹	-
42	Muldade vee-erosioon			
	muldade kadu vee-erosiooni tõttu	0,2	tonni/ha/aastas	2011
	mõjustatud põllumajandusmaa	33,8	1000 ha	2011
	mõjustatud põllumajandusmaa	3,6	% kogu põllumajandusmaast	2011
43	Taastuvenergia tootmine põllumajandus- ja metsandussektoris			
	põllumajandus	3,0	kToe	2011
	metsandus	914,0	kToe	2011

44	Põllumajandus- ja metsandussektori ning toiduainetööstuse energiatarbimine			
	põllumajandus- ja metsandus	109,0	kToe	2011
	tarbimine hektari kohta (põllumajandus- ja metsandus)	33,2	kg õli ekvivalenti ha kasutusel olev põllumajandusmaa kohta	2011
	toiduainetööstus	62,0	kToe	2011
45	Põllumajanduse kasvuhoonegaaside heitkogused			
	heitkogused kokku (CH ₄ ja N ₂ O)	1 271	kilotonni CO ₂ ekvivalendis	2011
	osakaal kogu kasvuhoonegaaside heitkogusest	6,1	%	2011

4.9 SWOT-tabel

Tugevused	Nõrkused
<ol style="list-style-type: none"> 1. Piisav pädevus maamajandusliku täiendõppe võimaldamiseks. 2. Eestis on põllumajandusmaad elaniku kohta rohkem võrreldes teiste Euroopa Liidu riikidega. 3. Teatud põllumajandussaaduste (teravilja, piima, liha) kvaliteet on piisavalt kõrge ja stabiilne. 4. Toidutöötlemise ettevõtted on kontsentreerunud. 5. Kliima sobib keskkonnasõbralikuks tootmiseks, põllumajandusmaal on säilinud palju loodusväärtusi (liigendatud põllud, maastikuelemendid) ning püsirohumaade, sh poollooduslike koosluste, osakaal on suur. 6. Mahepõllumajandusmaa ja -tootjate suur osakaal. 7. Eestis on mitmekesine, kõrge loodusväärtusega ja hea majandusliku potentsiaaliga metsaressurss. 8. Rikkalik ajaloo- ja kultuuripärand – rahvuslik käsitöö, pärimusmuusika, rahvustoit, ehituspärand, kohalikud tõud ja sordid. 9. Tugevad kogukonnad ja aktiivsed inimesed, olemas on kogukonnakeskused teenuste osutamiseks ja kaugtöö tegemiseks. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Investeeringud teadus- ja arendustegevusse ning innovatsiooni on tagasihoidlikud, vähene ja koordineerimata teabevahetus teadlaste, koolitajate, konsulentide ja tootjate vahel. 2. Põllumajandustootjate madal konkurentsivõime võrreldes EL keskmisega, väikeste põllumajandustootjate halb kohanemisevõime, sh ealine struktuur. 3. Põllumajandustootjate ebapiisavad majanduslikud võimalused täiendavateks investeeringuteks, mh keskkonnakaitselisteks investeeringuteks 4. Kuivendussüsteemide ebarahuldav olukord, mistõttu valdav osa maaparandussüsteemidest vajab uuendamist. Investeeringute nappus vähendab hea ja rahuldava kuivendusseisundiga maade osakaalu. 5. Alternatiivsete kütuste kasutamine põllumajanduses on marginaalse osakaaluga ning jäätmetest energia ja biogaasi tootmine ei ole võrreldes muu biomassiga käivitunud. 6. Tootjate aktiivsus tootmisahela järgmisele astmele liikumisel on madal, suutlikkus investeerida turundus- ja müügitegevusse on väike, puuduvad nišitoodete turustamisvõimalused ning lühikeste tarneahelate ja otseturustusprojektide turuosa on väike. 7. Kõrge lisandväärtusega toodete madal osakaal toidutootmise ahela lõpptoodangu hulgas, sh mahetoodangu töötlemisevõimaluste vähesus. 8. Töötajate jätkuvalt madal investeerimisvõimekus, mistõttu töötajate tootlikkus ja konkurentsivõime võrreldes EL keskmisega on madal. 9. Keskkonnasõbralike tootmisviiside vähene vabatahtlik kasutamine, nt muldade kurnamine ebasobilike tootmispraktikate tõttu. 10. Metsamaaomandite killustatus ja ebapiisav ühistegevus, mille tulemuseks on erametsaomanike vähene motiveeritus oma metsade majandamisel ja sellega seotud

	<p>elurikkuse kaitsel.</p> <p>11. Vähene motivatsioon kasutada kohalikke ohustatud tõuge ja kohalikke sorte.</p> <p>12. Aktiivse majandustegevuse ja rahvastiku koondumine linnadesse ja suurematesse keskustesse on toonud kaasa ettevõtjate vähesuse, teenuste kättesaadavuse halvenemise ning atraktiivsete töökohtade nappuse maapiirkonnas.</p>
Võimalused	Ohud
<ol style="list-style-type: none"> 1. Teadusasutuste kasutamata potentsiaal. 2. Uute teaduslahenduste kasutuselevõtt ning sellel põhinev ekspordi ja lisandväärtuse kasv. 3. Maailma rahvastiku kasvust tulenevalt kasvab nõudlus toiduainete ja energiakandjate järele maailmaturul. 4. Tootmiskindluse tagamisel vähendada ilmastikuriske maaparandussüsteemi toimimisvõime tõstmisega. 5. Otseturustamise erinevate vormide, sh taluturgude populaarsuse kasv. 6. Tarbijate teadlikkuse kasv ja ostukäitumise muutus, sh positiivne hoiak kodumaise toodangu tarbimiseks. 7. Kaitstavate alade suur osakaal, olemasolev mosaiikne maakasutus. 8. Piirkondade majanduslik spetsialiseerumine ja eripalgeliste kohaspetsiifiliste arengueeliste/piirkondlike eripärade (mitmekesisus, omanäolisus, loodus- ja ajalooliskultuurilised ressursid) potentsiaal. 9. Sotsiaalse ettevõtluse hoogustumine. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Energia maailmaturu hinnatasemetel tõusutrend võib tähendada, et tootmissisendite hinnatõus on suurem ja kiirem kui toodangu hinna kasv. 2. Lühiajaline maailmaturu hindade kõikumine võimaldab üheaegselt tekitada tooraine kiire hinnatõusu ja maailmaturu nõudluse vähenemise ja tuua endaga kaasa nii tootjate kui töötajate majanduslikud raskused. 3. Tarbijad on hinnatundlikud ja kodumaise eelistus kaob, kui hind tõuseb liiga kõrgeks. 4. Põllumajanduse intensiivistumisega ja kontsentreerumisega kaasnevad ohud (keskkonnareostus, elurikkuse vähenemine, taime- ja loomahaiguste levik). 5. Toidutootmiseks sobiva maa piiratus, bioenergia tootmine konkureerib maaressursi osas toidutootmisega. 6. Jätkuv linnastumine ja demograafilised protsessid, millega kaasneb teenuste, inimeste (sh noorte), teadmiste ja oskuste lahkumine maapiirkonnast.

4.10 Vajaduste kindlaksmääramine

Järgnevalt välja toodud vajadused tuginevad olukorra analüüsi peatükis käsitletule ja jälgivad maaelu arengu prioriteetide ja sihtvaldkondade struktuuri.

PRIORITEET 1: TEADMUSSIIRDE JA INNOVATSIOONI PARANDAMINE PÕLLUMAJANDUS, METSANDUSES NING MAAPIIRKONDADES

SIHTVALDKOND 1A: Innovatsiooni ja koostöö toetamine ning teadmistebaasi arendamine maapiirkondades

Väikese ja keskmise suurusega ettevõtete võimekus teadus- ja arendustegevust teha on nõrk. Selleks, et suunata ettevõtteid edendama teadus- ja arendustegevust ja rakendama tehnilist ja majanduslikku innovatsiooni tuleb soodustada koostööd teiste ettevõtete, avaliku sektori ning teadus- ja arendusasutustega. Koostöö edendamine on oluline, et aidata luua seos tiptasemel teadusuuringute ja tehnoloogia ning põllumajandustootjate, ettevõtjate ja nõustamisteenuste osutajate vahel. Enam tuleb tähelepanu pöörata organisatsiooni- ja protsessiinnovatsioonile ning keskenduda tooteinnovatsioonile.

SIHTVALDKOND 1B: Põllumajanduse, toidu tootmise ja metsanduse ning teadusuuringute ja innovatsiooni vaheliste sidemete tugevdamine, sealhulgas paranenud keskkonnajuhtimise ja keskkonnategevuse tulemuslikkuse eesmärgil

Põllumajandussektori ettevõtete teadus- ja arendustegevuse märkimisväärseks suurendamiseks tuleb enam panustada põllumajanduslikku teadus- ja arendustegevusse läbi rakendusuuringute. Taristute, seadmete ja tegevuste planeerimised tuleb korralikult läbi mõelda ja eesmärgiks seada koostöö erinevate asutuste vahel.

SIHTVALDKOND 1C: Elukestva õppe ja kutsealase õppe parandamine põllumajandussektoris ja metsandussektoris

Majanduses kõrgema tootlikkuse saavutamine ei ole ilma olemasoleva tööjõu täiend- või ümberõppeta võimalik. Seega on vaja laiendada olemasoleva tööjõu võimalusi koolitustel osalemiseks ning toetada teatud teemade teavitamise efektiivsemaks käsitlemiseks pikaajaliste projektide elluviimist (näiteks teemadel säästlik taimekasvatuse, toiduteave jm).

Tagada tuleb kvaliteetse, tasakaalustatud ja arenguvõimelise ühtse nõuandesüsteemi funktsioneerimine. Sealjuures tuleb erialase nõuande võimekuse suurendamiseks kaasata nõuandesüsteemi erialaorganisatsioonid ning välja töötada kompleksed nõuandetooted ja nõustamispaketid.

PRIORITEET 2: PÕLLUMAJANDUSETTEVÕTETE ELUJÕULISUSE JA KÕIGI PÕLLUMAJANDUSVORMIDE KONKURENTSIVÕIME PARANDAMINE KÕIGIS PIIRKONDADES NING UUENDUSLIKE PÕLLUMAJANDUSTEHNOLOGIATE JA METSADE SÄÄSTVA MAJANDAMISE EDENDAMINE

SIHTVALDKOND 2A: Kõigi põllumajandusettevõtete majandustegevuse tulemuslikkuse parandamine ning põllumajandusettevõtete ümberkorraldamise ja moderniseerimise

hõlbustamine, eelkõige eesmärgiga suurendada turul osalemist ja turule orienteeritust ning põllumajandusliku tegevuse mitmekesisust

Arvestades köögivilja, puuvilja, kartuli ja veise- ning linnuliha madalat isevarustatuse taset, saagikuste madalat taset ning ettevõtete majanduslikku seisutaset võrreldes EL keskmisega, siis on Eesti põllumajanduse ees väga suured väljakutsed. Et Eesti põllumajandustootjad oleksid maailmaturul konkurentsivõimelised, tuleb neil jätkuvalt tõsta oma tootlikkust, sh vähendada tootmistõrkeid ja ning tõstes tootmiskindlust. See omakorda eeldab edasiste investeeringute tegemist

- tootmistehnoloogiate täiustamiseks eesmärgiga stabiliseerida ja suurendada saagikust,
- käsitsi tehtavate tööde osakaalu vähendamiseks (eelkõige aiandustootmises),
- piimatootmisüksuste kaasajastamiseks ja
- maa taristu olukorra parandamiseks (eelkõige läbi olemasolevate kuivendussüsteemide rekonstrueerimise).

Kusjuures kõrget tootlikkust ja efektiivsust ei saa seada eesmärgiks omaette, silmas tuleb pidada ka tootmise keskkonناسäästlikkust, mille üheks väljundiks võib olla mahetootmine. Samuti tuleb arvestada asjaoluga, et enamasti ei kata toodetud põllumajandustoodangu väärtus tootmiseks tehtud kulutusi ja seetõttu on vajadus asjakohaste investeeringutoetuste järele.

Selleks, et erinevate finantsvahendite kättesaadavuse keerukus maapiirkondades ei muutuks takistuseks investeeringute tegemisel, on vajadus finantsinstrumendi järele.

SIHTVALDKOND 2B: Piisavalt kvalifitseeritud põllumajandustootjate põllumajandussektoris sisenemise lihtsustamine ja eelkõige põlvkondadevahetuse lihtsustamine

Eesti põllumajandustootmise uuendamiseks ning Eesti põllumajanduse uuele tasemele viimiseks on oluline kaasata sektoris noori. Samas on noorte majapidamisjuhtide osakaal ebapiisav ja seetõttu tuleb senisest suuremal määral soodustada põllumajandusalase pädevusega ja töökogemusega juhtide noorema põlvkonna osalemist põllumajandustootmises.

PRIORITEET 3: TOIDUAHELA KORRALDAMISE, SEALHULGAS PÕLLUMAJANDUSTOODETE TÖÖTLEMISE JA TURUSTAMISE, LOOMADE HEAOLU JA RISKIJUHTIMISE EDENDAMINE PÕLLUMAJANDUSES

SIHTVALDKOND 3A: Toormetootjate konkurentsivõime parandamine nende parema integreerimise abil põllumajanduslike toiduainete tarneahelasse kvaliteedikavade kaudu, mis annavad põllumajandustoodetele lisaväärtuse, kohalike turgude edendamise ja lühikeste tarneahelate ning tootjarühmade ja -organisatsioonide ning tootmisharudevaheliste organisatsioonide kaudu

Eesti toiduainesektori kaasajastamise ja mahtude suurendamisega seoses on investeeringuvajadus suur, kuid lisaks sellele viitavad madalad efektiivsusnäitajad vajadusele olemasolevaid töötlemisvõimsuseid efektiivsemalt kasutada.

Tähelepanu tuleb pöörata kõrgema lisandväärtusega toodete tootmise osakaalu suurendamisele, mis tagab turult kõrgema ja stabiilsema sissetuleku kõigile tarneahela lülile. Sealjuures tuleb suurendada mahetoidu töötlemise võimalusi ning mahtusid.

Senisest enam tuleb tähelepanu pöörata turundus- ja müügitegevusele. Muude võimaluste juures tuleks algatada erinevaid põllumajandustoodete otseturustamisele suunatud tegevusi, seda eriti väikeste tootmismahudega nišitoodete puhul.

Kuna Eesti toiduainetööstuse areng sõltub paljuski ekspordist tuleb mahukate investeerimisotsuste tegemisel arvestada toodete ekspordipotentsiaaliga.

Eeltoodu läbivaks eelduseks on koostöö nii erinevate tootjate kui ka tootjate ja töötajate vahel. Ühistegevus aitaks kaasa tootmismahude kontsentreerumisele ning seeläbi turujõu suurenemisele,

sealjuures ekspordimahtude suurendamisele. Ühistud võimaldavad pakkuda liikmetele abiteenuseid ja võiksid olla oluliseks abiks tootmise kaasajastamisel. Ühistegevus on ka otseturustuse ja lühikeste tarneahelate arengu eelduseks ning võimaldaks panustada lisandväärtuse andmisel.

Tootmise intensiivistumisega kaasneb oht, et suurema produktiivsuse ja kuluefektiivsuse nimel hakatakse tegema järeleandmisi loomade heaolus. Seetõttu on tähtis tähelepanu pöörata ka loomade pidamistingimustele ja liikumisvabadusele.

SIHTVALDKOND 3B: Põllumajandusettevõtte riskiennetamise ja -juhtimise toetamine

Riskijuhtimise eesmärki täidavad piisaval määral olemasolevad spetsiifilised toetusskeemid ning kaudselt toodangu mitmekesistamine ning põllumajandustoetused. Seega puudub vajadus täiendavate riskijuhtimise meetmete väljatöötamiseks.

PRIORITEET 4: PÕLLUMAJANDUSE JA METSANDUSEGA SEOTUD ÖKOSÜSTEEMIDE ENNISTAMINE, SÄILITAMINE JA PARANDAMINE

SIHTVALDKOND 4A: Euroopa maastike elurikkuse ja seisundi ennistamine, säilitamine ja parandamine, sealhulgas Natura 2000 aladel, looduslikust või muust eripärast tingitud piirangutega aladel ja suure loodusliku väärtusega aladel

EL-i elurikkuse strateegia 2020 eesmärkide saavutamiseks on oluline Eestis leiduvate ohustatud taime- ja loomaliikide elutingimuste parandamine läbi elupaikade taastamise ja hoidmise.

Põllumajandusmaa üldise liigilise mitmekesisuse ja arvukuse hoidmiseks tuleb säilitada maastikulist mitmekesisust metsakoosluste, poollooduslike ja looduslike niitude ja neid ühendavate looduslike korridoridega. Sealjuures on vaja pöörata kõrgendatud tähelepanu põllulindudele.

Liigikaitse eesmärgid Eestis on tagada kõikide siin looduslikult esinevate liikide soodne seisund sh alamliikide ja populatsioonide tasemel ja säilitada liigiline mitmekesisus kõikides selle avaldumisvormides. Looduslike taime- ja loomaliikide kõrval on oluline säilitada ka kultuurtaimede sortide ja koduloomade tõugude geneetilist mitmekesisust. Seetõttu on oluline jätkata ohustatud tõugude ja olulise kohalike taimesortide kasutamist.

Poollooduslike koosluste, sealhulgas näiteks rannaniitude kinnikasvamine põhjustab tänapäeval lisaks väärtuslike elupaikade kadumisele majanduslikku kahju ka põllumajandustootjatele. Seetõttu on oluline nende soodsa seisundi säilitamine.

Metsa tootlikkuse säilitamiseks tuleb valgustus- ja esmase harvendusraiega kujundada puistute koosseisu ja juurdekasvu ning sellega suurendada metsa majandamise pikaajalist tulukust ja süsinikusidumist.

Metsatulekahjude läbi keskkonnale tekitatava kahju vältimiseks on oluline pöörata tähelepanu metsatulekahjude ennetamisele.

Maastike esteetilise väärtuse suurendamisele ning põllumajandusega seotud kultuuripärandi kaitsmisele aitaks kaasa maastikuelementide säilitamine, sealjuures traditsiooniliste kiviaedade rajamine ja taastamine, mis ühtlasi loob tingimused bioloogiliseks mitmekesisuseks.

SIHTVALDKOND 4B: Veemajanduse, sealhulgas väetiste ja pestitsiidide majandamise parandamine

Põllumajandusest tulenev keskkonnakoormus, põllumajandustootmise intensiivistumine viljakamatel aladel, ressursipuudus prima võimaliku tehnoloogia rakendamiseks ja ebapiisav keskkonnanalane teadlikkus tingivad jätkuva vajaduse põllumajanduslike veekaitsemeetmete järele. Sh sõnnikuhoidlate kordategemisele ja hajureostuse ohjamisele.

Veekogude eutrofeerumise vältimiseks on oluline tagada kuivendussüsteemide toimimine.

Oluline on jätkata mahepõllumajanduse toetamisega, kuna mahetootmisel puhastuvad mullad aja jooksul taimekaitsevahendite jääkidest, mis parandab omakorda ka vee kvaliteeti.

SIHTVALDKOND 4C: Mullaerosiooni tõkestamine ja mulla majandamise parandamine

Põllumuldadel on probleemiks orgaanilise aine ja toitainetevaru vähesus mullas, mistõttu on oluline tagada põllumajanduslike muldade viljakus, mida on muuhulgas võimalik saavutada liblikõieliste või kõrreliste heintaimede ning nende allakülvide kasvatamisel põllukülvikorras ja püsirohumaadel.

Mullaviljakuse ja keskkonna seisukohast on oluline kergesti liikuvate toitainete leostumise minimeerimine, mille parimateks meetmeteks on kasutada nii talivilja kui heintaimi talvise taimkattena ning tuleks piirata vedelsõnniku andmist sügiskünni alla.

Oluline põllumajanduslik keskkonnaprobleem on seotud turvasmuldade kasutamisega, mistõttu tuleks vältida või vähendada turvasmuldade harimist ja soodustada turbaalade viimist püsirohumaade alla.

Rohkem kui kolmandik Eesti põllumajandusmaast on happeline. Muldade hapestumine on oluline probleem eriti Kesk- ja Lõuna-Eestis. Põllumuldade reaktsiooni hoidmiseks taimede kasvuks soodsal tasemel ning muldade vaesumise ärahoidmiseks tuleb muldi neutraliseerida.

PRIORITEET 5: RESSURSI TÕHUSUSE EDENDAMINE NING VÄHESE CO₂-HEITEGA JA KLIIMAMUUTUSTE SUHTES VASTUPIDAVALE MAJANDUSELE ÜLEMINEKU TOETAMINE PÕLLUMAJANDUSES NING TOIDUAINETE- JA METSANDUSSEKTORIS

SIHTVALDKOND 5A: Põllumajandusettevõtete veekasutuse tõhustamine

Ilmastikuriskide vähendamiseks ja stabiilsete saakide saamiseks ning samaaegselt vee raiskamise vältimiseks on vajalik hakata tähelepanu pöörama niisutussüsteemide rajamisele ja toimimisele.

SIHTVALDKOND 5B: Põllumajandusettevõtete ja toiduainetetööstuse energiakasutuse tõhustamine

Põllumajanduse kõige suurem energiasäästu probleem ja ühtlasi potentsiaal on seotud mootorkütuste tõhusama kasutamisega. Selleks tuleks soodustada energiasäästlikumate ja taastuvaid kütuseid tarbivate põllumajandusmasinate kasutusele võtmist ning täppisviljelust.

SIHTVALDKOND 5C: Taastuvate energiaallikate, kõrvalsaaduste, jäätmete, jääkide ja muude toiduks mittekasutatavate toorainete pakkumise ja kasutamise hõlbustamine biomajanduse edendamise eesmärgil

Võrreldes maagaasi või kütteõliga on soojusenergia tarbimisel/tootmisel oluliselt soodsam kasutada biomassi, kuid põllumajanduses on katlamajade üleminekul taastuvatele energiaallikatele veel palju arenguruumi.

Biomassi nõudluse suurenemine loob tulevikus uusi võimalusi nii metsandussektorile kui ka põllumajandusele kuid eeldab ka sellekohaseid investeeringuid.

Soodustada tuleks biogaasist elektri ja soojuse tootmist. Nt sõnniku kasutamine toorainena biogaasitehastes ei ole Eestis veel väga laialt levinud, kuigi sellel tegevusel on suur potentsiaal.

SIHTVALDKOND 5D: Põllumajandustegevusest tingitud kasvuhoonegaaside ja ammoniaagi heitkoguste vähendamine

Kõige suurema potentsiaaliga valdkond põllumajandusest tekkivate kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamisel on biogaasi tootmine, kuna see võimaldab lisaks sõnnikukäitlusest ja sõnniku laotamisest tuleneva metaani ja dilaammastikoksiidi heitkoguste vähendamisele toota ka taastuvat energiat.

Kliimamuutuste leevendamiseks võiks soodustada biomassi kasutamist ja taastuenergia tootmist, investeringuid loomakasvatusehitistesse (sh sõnnikuhoidlatesse) ning põllumajandusettevõtete tehnoloogia taseme tõstmist.

SIHTVALDKOND 5E: Põllumajanduses ja metsanduses CO₂ säilitamise ja sidumise edendamine

Kasvuhoonegaaside emissiooni vähendamise seisukohast tuleks soodustada turvasmuldade võimalikult vähest harimist, ning liblikõieliste või kõrreliste heintaimede allakülvide kasutamist põllukülvikorras ja püsirohumaadel.

PRIORITEET 6: SOTSIAALSE KAASAMISE, VAESUSE VÄHENDAMISE JA MAAPIIRKONDADE MAJANDUSLIKU ARENGU EDENDAMINE

SIHTVALDKOND 6A: Tegevusvaldkondade mitmekesistamise, väikeettevõtete loomise ja arendamise ning töökohtade loomise hõlbustamine

Väike ettevõtluse osakaal maal on viinud selleni, et maarahval ei ole sobilikke ja tulusaid töökohti, mis võimaldaksid neil saavutada linnaelanikega samaväärse elatustaseme. Lisaks suurendab elanikkonna vähenemine avalike teenuste osutamise kulusid ja seab seetõttu surve alla teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi nendes piirkondades. Tulenevalt primaarsektori hõive kokkutõmbumisest sõltub maapiirkondade (majanduslik) areng suurel määral uute töökohtade kättesaadavusest ja ettevõtluse mitmekesisusest, millele aitab kaasa kohaliku mittepõllumajandusliku väikeettevõtluse edendamine ja töökohtade loomine maapiirkondades.

Maapiirkonna ettevõtjate sissetulekute ja säästude piiratus takistab juurdepääsu erinevatele finantsvahenditele. Piiratud finantsvahendite tingimustes väikeettevõtluse edendamiseks vajalike investeringute tegemisele aitab kaasa finantsinstrumendi rakendamine ka väikeettevõtluse sektoris.

SIHTVALDKOND 6B: Maapiirkondade kohaliku arengu soodustamine

Maapiirkonna arengu tähtis eeldus on tugev kohalik kogukond ja elanike sotsiaalne kaasatus. Seetõttu on oluline vähemalt senisega samas mahus jätkata LEADER-lähenedamisega, mille üheks peamiseks eeliseks riiklike lähenedamisega võrreldes on otsustustasandi kohalikule elanikule lähemale toomine ning piirkondlikke eripärade parem arvestamine toetuste suunamisel.

SIHTVALDKOND 6C: Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kättesaadavuse, kasutamise ja kvaliteedi parandamine maapiirkondades

Kuna üheks oluliseks hoovaks teenuse kättesaadavuse parandamisel ning maa- ja linnapiirkondade vahelise ebavõrdsuse vähendamisel on e-teenuste tarbimisvõimaluste suurendamine, siis tuleks investeringute tegemisel panustada ka internetiga liitumisse.

5. Strategia

5.1 Eesmärgid sihtvaldkondade kaupa

Euroopa Liidu maaelu arengu prioriteetsed ülesanded (edaspidi *prioriteetidid*), mille saavutamiseks Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondi (EAFRD) toetust kasutatakse, on sätestatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1305/2013 (maaelu arengu määrus) artiklis 5. Prioriteetide sihtvaldkondade lõikes arengukava eesmärkide püstitamisel kasutatakse maaelu arengu määruse artiklis 72 viidatud, liikmesriikide ja Euroopa Komisjoni vahel kokkulepitavaid ühiseid indikaatoreid (kõnealust ülesannet silmas pidades eeskätt rahastamisega seotud ning väljundindikaatoreid) ning nende kombineerimisel saadud eesmärkindikaatoreid. Eesmärkindikaatorite arvutamise detailne kirjeldus ning täiendavad sihtvaldkondadesse panustavad väljundid on toodud arengukava peatükis 11 „Indikaatorite kava“.

Prioriteedi 1 analüüs tõi välja, et, investeringud teadus- ja arendustegevusse ning innovatsiooni on tagasihoidlikud ning teadlaste, koolitajate, konsulentide ja tootjate vaheline koostöö ja teabevahetus on vähene ja koordineerimata, sellest tulenevalt on Maaelu arengukava 2014-2020 eesmärgiks antud valdkonnas:

- **Toimiv tootja, töötaja, nõustaja ja teadlase vaheline koostöö, ajakohane teadus- ja arendustegevus ning teadmussiire.**

Vastava eesmärgi raames kavandatavad tegevused aitavad kaasa Konkurentsivõime kavas Eesti 2020 seatud eesmärgile tõsta teadus- ja arendustegevuse investeringute tase aastaks 2015 2%-ni ka aastaks 2020 3%-ni SKP-st. **Erasektori panus teadus- ja arendustegevusse põllumajandusega seotud aladel** oli 2011. aastal 0,07% põllumajanduse, metsanduse ja kalapüügi sisemajanduse koguproduktist (põllumajanduse SKP) jooksevhindades, eesmärgiks on **perioodi lõpuks jõuda 0,15% tasemele**. **Põllumajandusteaduse teadus- ja arendustegevuse kulutuste osatähtsus kasumitaotluseta institutsionaalses sektoris** moodustas 2010. aastal 1,87% põllumajanduse SKP-st, eesmärgiks on **perioodi lõpuks jõuda 2,8% tasemele**.

Sihtvaldkonnas **1A (Innovatsiooni ja koostöö toetamine ning teadmistebaasi arendamine maapiirkondades)** on Eesti maaelu arengukava 2014–2020 (edaspidi *arengukava*) eesmärgiks, et aastaks 2020 on arengukava avaliku sektori kogurahastusest vähemalt **3,9%** panustatud innovatsiooni toetamiseks ja teadmistebaasi parandamiseks maapiirkondades. See on kooskõlas ka üldisemate riiklike prioriteetidega: nt. on Konkurentsivõime kavas Eesti 2020 seatud eesmärgiks teadus- ja arendustegevuse investeringute taseme 3%-ni SKP-st tõstmine.

Sihtvaldkonnas **1B (Põllumajanduse, toidu tootmise ja metsanduse ning teadusuuringute ja innovatsiooni vaheliste sidemete tugevdamine, sealhulgas paranenud keskkonnajuhtimise ja keskkonnategevuse tulemuslikkuse eesmärgil)** on arengukava eesmärgiks **20** koostööalase toimingu toetamine (sh 5 EIP-töörühma loomine ja tegevus ning 15 muud koostööalast toimingut) 2020. aastaks.

Sihtvaldkonnas **1C (Elukestva õppe ja kutsealase õppe parandamine põllumajandussektoris ja metsandussektoris)** on arengukava eesmärgiks **16 000** põllumajanduses, toidusektoris või

metsandussektoris hõivatud inimese osalemine arengukava raames toetatavatel koolitustel 2020. aastaks.

Prioriteedi 2 osas eelmises peatükis väljatoodud vajadusi ja võimalusi – põllumajandusettevõtete madal investeerimisvõimekus (sh keskkonna valdkonnas), madal tootlikkus ja konkurentsivõime võrreldes ELi keskmisega, sektori ebasoodne vanuseline struktuur, sõltuvus tootmissisenditest ning maailma rahvastiku kasvust tulenev kasvav nõudlus toiduainete ja energiakandjate järele maailmaturul – arvesse võttes, on Maaelu arengukava 2014-2020 eesmärgiks antud valdkonnas:

- **Elujõulisele ja jätkusuutlikule toidutootmisele suunatud põllumajandussektor on konkurentsivõimeline, ressursitõhus ja jätkusuutliku vanuselise struktuuriga.**

Seeläbi panustab arengukava Konkurentsivõime kava Eesti 2020 eesmärki tõsta tootlikkust hõivatu kohta Euroopa Liidu keskmisega võrreldes aastaks 2015 73%-ni ja aastaks 2020 80%-ni. Aastate 2010-2012 keskmisena moodustas **põllumajanduse tootlikkus** 79,5% EL keskmisest, olles 11 906 eurot/TJÜ. **Eesmärgiks on perioodi lõpuks jõuda 90%-ni EL põllumajandussektori keskmisest**, mis eeldab, et näitaja kasvab vähemalt 3% aastas ja EL keskmine tootlikkus ei kasva samal ajal rohkem kui 1% aastas. Samas tuleb silmas pidada, et eesmärgi saavutamist mõjutavad ka mitmed arengukavast sõltumatud tegurid.

Kuna põllumajandussektori konkurentsivõime suurendamiseks on olulised investeeringud teadus- ja arendustegevusse ning teadmussiire, siis tuleks eeskätt sihtvaldkondade 2A ja 3A raames kavandada asjakohaseid sekkumisi.

Sihtvaldkonnas **2A (Kõigi põllumajandusettevõtete majandustegevuse tulemuslikkuse parandamine ning põllumajandusettevõtete ümberkorraldamise ja moderniseerimise hõlbustamine, eelkõige eesmärgiga suurendada turul osalemist ja turule orienteeritust ning põllumajandusliku tegevuse mitmekesisust)** on arengukava eesmärgiks, et aastaks 2020 moodustaks arengukava raames põllumajandusettevõtte ümberkorraldamiseks või ajakohastamiseks investeeringutoetust saanud ettevõtete arv vähemalt **4,12%** kõigist põllumajanduslikest majapidamistest.

Sihtvaldkonnas **2B (Piisavalt kvalifitseeritud põllumajandustootjate põllumajandussektorisse sisenemise lihtsustamine ja eelkõige põlvkondadevahetuse lihtsustamine)** on arengukava eesmärgiks, et 2020. aastaks moodustab noore põllumajandustootja tegevuse alustamiseks toetust ja/või investeeringutoetust saanud põllumajanduslike majapidamiste arv vähemalt **2,8%** kõigist põllumajanduslikest majapidamistest.

Prioriteedi 3 analüüsi kohaselt on põllumajandustootjate aktiivsus tootmisahela järgmisele astmele liikumisel madal, põllumajandustootjate suutlikkus investeerida turundus- ja müügitegevusse on madal, nišitoodete turustamisvõimalusi on vähe, lühikeste tarneahelate ja otseturustuse turuosa on väike, kõrge lisandväärtusega toodete osakaal toidutootmise ahela lõpptoodangu hulgas on madal ning töötajate investeerimisvõimekus, tootlikkus ja konkurentsivõime on võrreldes EL keskmisega madal. Sellest tulenevalt on Maaelu arengukava 2014-2020 eesmärgiks antud valdkonnas:

- **Põllumajandussaaduste tootmise ja töötlemisega tegelevad ettevõtjad omavad turujõudu ning nende vahel toimub koostöö põllumajandussaaduste tootmisel, töötlemisel ja turustamisel.**

Seeläbi panustab arengukava Konkurentsivõime kava Eesti 2020 eesmärki tõsta tootlikkust hõivatu kohta Euroopa Liidu keskmisega võrreldes aastaks 2015 73%-ni ja aastaks 2020 80%-ni. Aastal 2010 moodustas **toiduainesektori tootlikkus** 41,2% EL keskmisest, olles 16 820,3 eurot/TJÜ. **Eesmärgiks on perioodi lõpuks jõuda 50%-ni EL toiduainesektori keskmisest**, mis eeldab, et näitaja kasvab vähemalt 3% aastas ja EL keskmine tootlikkus ei kasva samal ajal rohkem kui 1% aastas. Samas tuleb silmas pidada, et eesmärgi saavutamist mõjutavad ka mitmed arengukavast sõltumatud tegurid.

Sihtvaldkonnas **3A (Toormetootjate konkurentsivõime parandamine nende parema integreerimise abil põllumajanduslike toiduainete tarneahelasse kvaliteedikavade kaudu, mis annavad põllumajandustoodetele lisaväärtuse, kohalike turgude edendamise ja lühikeste tarneahelate ning tootjarühmade ja -organisatsioonide ning tootmisharudevaheliste organisatsioonide kaudu)** on arengukava eesmärgiks täiendavalt **1,76%** põllumajandusliku majapidamise suurem integreerimine toiduahelasse läbi toidukvaliteedi kavade, kohalike turgude ja lühikeste tarneahelate ning tootjarühmade.

Prioriteedi 4 vajadusi ja võimalusi (kliima sobilikkust keskkonnasõbralikuks tootmiseks, mahepõllumajandusmaa, põllumajandusmaal säilinud loodusväärtuste ning kaitstavate alade suurt osakaalu ning põllumajanduse kontsentreerumise ja intensiivistumisega kaasnevaid võimalikke ohte) arvesse võttes on Maaelu arengukava 2014-2020 eesmärgiks antud valdkonnas:

- **Põllumajandusmaa kasutamine on keskkonnasõbralik ja piirkondlikke eripärasid arvestav, tagatud on elurikkuse, traditsiooniliste maastike ja kõrge loodusväärtusega põllumajanduse ja metsanduse säilimine.**

Kuivõrd eesmärgi seisukohast on oluline võimalikult suure hulga põllumajandustootjate ja põllumajandusmaa hõlmamine, on eesmärgi poole liikumist kavas mõõta läbi **keskkonnasõbralike majandamisviisidega hõlmatud põllumajandusmaa**, eesmärgiks on jõuda 2012. aasta 43,4%-lt **2020. aastaks enam kui pooleni (üle 50%) toetusõiguslikust põllumajandusmaast**.

Sihtvaldkonnas **4A (Euroopa maastike elurikkuse ja seisundi ennistamine, säilitamine ja parandamine, sealhulgas Natura 2000 aladel, looduslikust või muust eripärast tingitud piirangutega aladel ja suure loodusliku väärtusega aladel)** on arengukava eesmärgiks hõlmata 2020. aastaks elurikkusele kaasaaitavate majandamisviiside lepingutega vähemalt **69,8%** kasutuses olevast põllumajandusmaast ning **2,46%** metsamaast.

Sihtvaldkonnas **4B (Veemajanduse, sealhulgas väetiste ja pestitsiidide majandamise parandamine)** on arengukava eesmärgiks hõlmata 2020. aastaks vee majandamist parandavate majandamisviiside lepingutega vähemalt **63,6%** kasutuses olevast põllumajandusmaast.

Sihtvaldkonnas **4C (Mullaerosiooni tõkestamine ja mulla majandamise parandamine)** on arengukava eesmärgiks hõlmata 2020. aastaks mullaharimist parandavate majandamisviiside lepingutega vähemalt **2,1%** kasutuses olevast põllumajandusmaast.

Prioriteet 5 ning selle raames käsitletavat ressursisääst ja kliimamuutused on horisontaalsed läbivad teemad, seega käesolevat prioriteeti adresseerivad meetmed muude Maaelu arengukava 2014-2020 eesmärkide raames.

Sihtvaldkonnas **5B (Põllumajandusettevõtete ja toiduainetetööstuse energiakasutuse tõhustamine)** on arengukava eesmärgiks põllumajanduses ja toiduainetetööstuses energiasäästu ja -tõhususse investeringute tegemine vähemalt **20 000 000 euro** ulatuses 2020. aastaks.

Sihtvaldkonnas **5D (Põllumajandustegevusest tingitud kasvuhoonegaaside ja ammoniaagi heitkoguste vähendamine)** on arengukava eesmärgiks hõlmata 2020. aastaks N₂O ja metaani heitkoguste vähendamisele suunatud majandamisviiside lepingutega vähemalt **49,3%** kasutuses olevast põllumajandusmaast.

Sihtvaldkonnas **5E (Põllumajanduses ja metsanduses CO₂ säilitamise ja sidumise edendamine)** on arengukava eesmärgiks hõlmata 2020. aastaks CO₂ sidumist edendavate majandamisviisidega vähemalt **51,4%** kasutuses olevast põllumajandusmaast.

Prioriteet 6 analüüs tõi peamiste vajadustena välja põllumajanduses hõivatute arvu vähenemise, aktiivse majandustegevuse ja rahvastiku koondumise linnadesse ja suurematesse keskustesse, mis on toonud kaasa atraktiivsete töökohtade nappuse ja teenuste kättesaadavuse halvenemise maapiirkonnas. Sellest tulenevalt on Maaelu arengukava 2014-2020 eesmärgiks antud valdkonnas:

- **Maamajandus ja maapiirkonna elukeskkond on mitmekesised, pakuvad alternatiivseid tööhõivevõimalusi põllumajandusest vabanevale tööjõule ning tuginevad kohalikul ressursil ja potentsiaalil põhinevatele lahendustele.**

Vastava eesmärgi raames kavandatavad tegevused panustavad Konkurentsivõime kava Eesti 2020 eesmärki tõsta tööhõive määra vanusegrupis 20-64 aastaks 2015 72%-ni ja aastaks 2020 76%-ni (2012. aastal vastav näitaja 72,1%). Maa-asulate kohta sama vanusegrupi kohta tööhõive näitajad kättesaadavad ei ole. Vanusegrupis 15-74 oli maa-asulate tööhõivemäär 2012. aastal 58,6%. Kavandatava eesmärgi saavutamist mõõdetakse läbi **maapiirkonna tööhõive määra** ning eesmärgiks on 2020. aastaks jõuda **61% tasemeni**. Samas tuleb silmas pidada, et eesmärgi saavutamist mõjutavad ka muud poliitikad ning see, millises ulatuses arvestatakse nende puhul regionaalse mõõtmega.

Sihtvaldkonnas **6A (Tegevusvaldkondade mitmekesistamise, väikeettevõtete loomise ja arendamise ning töökohtade loomise hõlbustamine)** on arengukava eesmärgiks toetatud projektide läbi vähemalt **225** töökoha loomine 2020. aastaks.

Sihtvaldkonnas **6B (Maapiirkondade kohaliku arengu soodustamine)** on arengukava eesmärgiks 2020. aastaks kohaliku arengu strateegiatega **100% maaelanikkonna** hõlmamine ning kohaliku arengu strateegiatega raames toetatud projektide läbi 2020. aastaks **280** töökoha loomine.

Arengukava raames ei kavandata sekkumisi sihtvaldkondades **3B (Põllumajandusettevõtte riskiennetamise ja -juhtimise toetamine)**, **5A (Põllumajandusettevõtete veekasutuse tõhustamine)** ja **6C (Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kättesaadavuse, kasutamise ja kvaliteedi parandamine maapiirkondades)**, seega ei ole nende sihtvaldkondade kohta ka eesmärke püstitatud. Samuti ei ole eesmärke püstitatud sihtvaldkondades **4B** ja **4C** metsamaa osas, kuna arengukava raames ei ole kavas rakendada ühtegi nende sihtvaldkondade eesmärkindikaatori arvutamiseks vajalikku pindalapõhist metsaaladele suunatud toetusmeedet. Sihtvaldkonnas **5C (Taastuvate energiaallikate, kõrvalsaaduste, jäätmete, jääkide ja muude toiduks mittekasutatavate toorainete pakkumise ja kasutamise hõlbustamine biomajanduse edendamise eesmärgil)** ning **5D (Põllumajandustegevusest tingitud kasvuhoonegaaside ja ammoniaagi heitkoguste vähendamine)**

loomakasvatuse tehtavate investeeringute osas ei ole eesmärki püstitatud, kuna antud sihtvaldkonnas identifitseeritud vajadused ei ole meetmetes, mille kaudu neid on võimalik kõige paremini adresseerida, kõige prioriteetsemad. Sihtvaldkonnas **6B** ei ole püstitatud eesmärki uute või tõhustatud teenuste/infrastruktuuri osas, kuna arengukava raames ei ole kavas rakendada horisontaalset, maaelu arengu määruse artikli 20 kohast meetet maapiirkonnas põhiteenuste ja külauuenduse toetamiseks.

Põllumajandusettevõtete riskijuhtimise sihtvaldkonnas ei kavandata sekkumist, kuna selles valdkonnas on juba olemas või kavandamisel täiendavad riiklikud mehhanismid. Maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seaduse alusel antakse põllumajanduskindlustustoetust. Sama seaduse alusel on võimalik anda looduskahjutoetust. Lisaks on Eesti teinud ettepaneku, et perioodi 2014-2020 EL põllumajandusliku riigiabi suuniste alusel oleks võimalik anda ka riigiabi kaitsealuste loomade ja lindude poolt põllumajandustootjatele tekitatud kahju hüvitamiseks.

Põllumajandusettevõtete veekasutuse tõhustamise sihtvaldkonnas ei kavandata sekkumist, kuna tulenevalt Eesti geograafilisest asukohast ei ole vee kättesaadavus probleemiks ning niisutuseks kasutatakse tühine kogus vett. Veeressursside säästlikumale kasutamisele võivad kaudselt kaasa aidata artikli 17 alusel rakendatavad meetmed „Investeeringud põllumajandusettevõtte tulemuslikkuse parandamiseks“ ning „Põllu- ja metsamajanduse taristu arendamine ja hoid“, ent kokkuvõttes ei ole selle sihtvaldkonnaga seotud vajadused nii suured, et nimetatud sihtvaldkonna alt tuleks eraldi sekkumisi programmeerida.

Maapiirkondades info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) kättesaadavuse, kasutamise ja kvaliteedi parandamise sekkumisvaldkonnas ei ole sekkumist ette nähtud, sest lairiba interneti ühenduste rajamist on uuel perioodil kavas toetada struktuurifondidest. MAK 2014-2020 investeeringutoetustes jäetakse samas taotlejatele võimalus muu investeeringu osana rajada juurdepääsühendusi lairibavõrgule.

5.2 Sihtvaldkondade jaoks olulised meetmete kombinatsioonid

5.2.1 Prioriteet 1: Teadmussiirde ja innovatsiooni parandamine põllumajandus- ja metsandussektoris ning maapiirkondades

Prioriteet 1 on horisontaalne prioriteet, mille alt eraldi meetmeid ei programmeerita. Kõik teadmussiirde ja innovatsiooni alased meetmed ja tegevused programmeeritakse teiste sihtvaldkondade alt: artiklite 14 kohase meetme raames toetatavad tegevused valdavalt sihtvaldkondade 2A, 3A ja 4B alt, artikli 15 kohase meetme raames toetatavad tegevused valdavalt sihtvaldkondade 2A ja 6A alt ning artikli 35 kohase meetme raames toetatavad tegevused valdavalt sihtvaldkondade 2A ja 3A alt.

5.2.2 Prioriteet 2: Põllumajandusettevõtete elujõulisuse ja kõigi põllumajandusvormide konkurentsivõime parandamine kõigis piirkondades ning uuenduslike põllumajandustehnoloogiate ja metsade säästva majandamise edendamine

Sihtvaldkond 2A: Kõigi põllumajandusettevõtete majandustegevuse tulemuslikkuse parandamine ning põllumajandusettevõtete ümberkorraldamise ja moderniseerimise hõlbustamine, eelkõige eesmärgiga suurendada turul osalemist ja turule orienteeritust ning põllumajandusliku tegevuse mitmekesisust

Antud sihtvaldkonna peamise sihtgrupi puhul on eelmises peatükis vajadusena välja toodud sihipärase toetusmeetmete ettenägemine väiksemate põllumajanduslike majapidamiste jaoks, et tagada maapiirkondade asustatus ja põllumajandusmaa kasutamine ning põllumajandusliku tegevuse jätkumine ka vähem viljakatel ja äärealadel. Sihtvaldkonna jaoks kõige olulisemateks meetmeteks on maaelu arengu määruse artikli 17 lõike 1 punkti a alusel rakendatav meede „Investeeringud põllumajandusettevõtte tulemuslikkuse parandamiseks“ (alameetme kood 4.1) ning artikli 19 lõike 1 punkti a alapunkti iii alusel rakendatav meede „Väikeste põllumajandusettevõtete arendamine“. Meetme raames eelistatakse taotluste hindamisel võrdsete hindepunktide korral neid taotlusi, mille on esitanud väiksema müügituluga ettevõtjad.

Antud sihtvaldkonna sihtgrupiks on definitsiooni kohaselt ka põllumajandusettevõtteid, kes vajaksid põllumajandusliku tegevuse mitmekesisust. Põllumajandusliku majapidamise üleandmisel vanemalt põlvkonnalt nooremale põlvkonnale toimub sageli ka põllumajandusettevõtte tegevussuundade laiendamine. Seega võib öelda, et teatud määral panustab sihtvaldkonda ka artikli 19 lõike 1 punkti a alapunkti i alusel rakendatav meede „Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamine“ (alameetme kood 6.1). Nimetatud sihtvaldkonnas programmeeritakse ka artikli 14 kohane meede „Teadmussiire ja teavitus“, artikli 15 kohane meede „Nõuandeteenuste toetamine“ artikli 17 lõike 1 punkti c alusel rakendatav meede „Põllu- ja metsamajanduse taristu arendamine ja hoid“ (alameetme kood 6.3) ning artikli 35 kohase meetme „Koostöö“ raames toetatav tegevus „Euroopa Innovatsioonipartnerluse (EIP) tööühm“ (alameetme kood 16.1).

Sihtvaldkond 2B: Piisavalt kvalifitseeritud põllumajandustootjate põllumajandussektorisse sisenemise lihtsustamine ja eelkõige põlvkondadevahetuse lihtsustamine

Antud sihtvaldkonna puhul on eelmises peatükis peamise vajadusena välja toodud senisest suuremal määral põllumajandusalase pädevusega ja töökogemusega noorema juhtide põlvkonna põllumajandustootmises osalemise soodustamine. Peamised võimalused selle vajaduse

rahuldamiseks on kas näha ette spetsiaalsed meetmed, mille abil toetada noorte põllumajandusettevõtjate sisenemist tootmisesse või teiste meetmete abil selliste juba tegutsevate põllumajandusettevõtete tegevuse soodustamine, mille juhtimises osalevad nooremad põllumajandustootjad. Eeltoodust tulenevalt on sihtvaldkonna jaoks kõige olulisemaks meetmeks maaelu arengu määruse artikli 19 lõike 1 punkti a alapunkti i alusel rakendatav meede „Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamine“, mille raames on võimalik anda starditoetust põllumajandustootmisega alustavale või tegutseva põllumajandusettevõtte ülevõtvale noorele ettevõtjale. Põllumajandussektoris põlvkondade vahetumisele aitab kaasa ka artikli 17 lõike 1 punkti a alusel rakendatav meede „Investeeringud põllumajandusettevõtte tulemuslikkuse parandamiseks“. Nimetatud kahe meetme vahel sünergia loomiseks on meetmes „Investeeringud põllumajandusettevõtte tulemuslikkuse parandamiseks“ alla 40 aasta vanustel ettevõtjatel võimalik toetust saada tavapärasest 5 protsendipunkti võrra kõrgema määraga. Tulenevalt vajaduste prioriteetsusest ei ole aga erinevalt MAK 2007–2013 raames nimetatud meetmele vastavatest meetmetest 1.4.1 „Investeeringud mikropõllumajandusettevõtete arendamiseks“, 1.4.2 „Investeeringud loomakasvatusehitistesse“ ja 1.4.3 „Investeeringud bioenergia tootmisesse“ hindamiskriteeriumites noored põllumajandusettevõtjad eelistatud, samuti ei kohaldata neile tavapärasest 10 või 20 protsendipunkti võrra kõrgemaid toetusmäärasid (maaelu arengu määruse I lisa kohaselt oleks see endiselt võimalik).

5.2.3 Prioriteet 3: Toiduahela korraldamise, sealhulgas põllumajandustoodete töötlemise ja turustamise, loomade heaolu ja riskijuhtimise edendamine põllumajanduses

Sihtvaldkond 3A: toormetootjate konkurentsivõime parandamine nende parema integreerimise abil põllumajanduslike toiduainete tarneahelasse kvaliteedikavade kaudu, mis annavad põllumajandustoodetele lisaväärtuse, kohalike turgude edendamise ja lühikeste tarneahelate ning tootjarühmade ja -organisatsioonide ning tootmisharudevaheliste organisatsioonide kaudu

Antud sihtvaldkonna puhul on eelmises peatükis peamiste vajadustena toodud välja koostöö parandamine põllumajandustootjate ühistute ja töötlemisettevõtete vahel, senisest enam toidutarneahela lülide parema integreerituse, ahela läbipaistvuse ja hindade sujuva ülekandumise tagamisega tegelemine, põllumajandustootjate ja toidutööstuste omavahelise koostöö soodustamine, erinevate põllumajandustoodete otseturustamisele suunatud tegevuste, nagu näiteks toiduvõrgustikud, taluturud vms. algatamise toetamine, kvaliteedikavade väljatöötamise toetamine ning põllumajandustootjate kvaliteedikavades osalemisele senisest suurema tähelepanu pööramine, mahetoidu tooraine kättesaadavuse suurendamine, põllumajandustootjate julgustamine osalemaks toidukvaliteedikavades, lühikese tarneahela ja otseturustuse projektides, tarbijate ja avalikkuse senisest aktiivsem teavitamine kohalikest toodetest ning nende toodete edendamine ning põllumajandustootjate ja metsaomanike omavahelise koostöö ja ühistegevuse edendamine. Peamisteks meetmeteks sihtvaldkonna eesmärkide saavutamisel on artikli 16 alusel rakendatav meede „Kvaliteedikavades osamine ja kvaliteedikavade raames toodetud toodete edendamine“, artikli 27 alusel rakendatav meede „Tootjarühmade loomine“ ning artikli 35 alusel rakendatava meede „Koostöö“, mis ka kõik selle sihtvaldkonna alt programmeeritakse. Kvaliteedikavade ja tootjarühmade meetmed panustavad sihtvaldkonna eesmärkide täitmisesse kõigi meetme raames toetatavate tegevustega, koostöö meetmes panustab sihtvaldkonna eesmärkide täitmisesse meetme raames toetatav tegevus „Lühikesed tarneahelad ja otseturustus“ (alameetme kood 16.4). Toormetootjate paremat integreerimist toiduahelasse on täiendavalt kavas toetada ka investeeringumeetmete abil: artikli 17 lõike 1 punkti b alusel rakendatava meetme „Investeeringud põllumajandustoodete töötlemiseks ja turustamiseks“ raames on kavas toetada 79,5 miljoni euro ulatuses tootjarühmade investeeringuid põllumajandustoodete töötlemisse ja turustamisse ning

põllumajandustoodete töötlemisega alustada soovivate mikroettevõtetest põllumajandustootjate sellealaseid investeeringuid.

Loomade heaolu valdkonnas on eelmises peatükis peamiste vajadustena identifitseeritud loomade heaolu alase teadlikkuse tõstmine ning seadusandlusest kõrgemate loomapidamisstandardite järgimise propageerimine ja toetamine. Kõrgemate loomapidamisstandardite toetamine on otseselt adresseeritav artikli 33 kohase meetmega „Loomade heaolu“, mis on käesoleva sihtvaldkonna alt ka programmeeritud. Teine otsene sekkumise võimalus on läbi meetme „Teadmussiire ja teavituse“ Kõrgemate loomapidamisstandardite järgimisele on võimalik kaasa aidata ka investeeringutoetuste abil. MAKis on valitud selleks kaudne tee - artikli 17 lõike 1 punkti a alusel rakendatavas meetmes „Investeeringud põllumajandusettevõtte tulemuslikkuse parandamiseks“ on üheks läbivaks eelistuskriteeriumiks nende taotlejate eelistamine, kellel on kohustus artikli 33 kohase loomade heaolu toetuse meetme raames.

5.2.4 Prioriteet 4: põllumajanduse ja metsandusega seotud ökosüsteemide ennistamine, säilitamine ja parandamine

Kõnealuse prioriteedi alt on n.ö. blokk-programmeeritud artikli 28 kohane meede „Põllumajanduslik keskkonnatoetus“. Nimetatud meetme raames panustab põhitoetus („Keskkonnasõbraliku majandamise toetus“), mis hõlmab mitmeid positiivse keskkonnamõjuga tegevusi, suuremal või vähemal määral kõigisse kolme sihtvaldkonda ning seda ei ole alljärgnevalt sihtvaldkondade all eraldi välja toodud. Samuti on tervikuna prioriteedi alt blokk-programmeeritud artikli 29 kohane meede „Mahepõllumajandus“.

Sihtvaldkond 4A: Euroopa maastike elurikkuse ja seisundi ennistamine, säilitamine ja parandamine, sealhulgas Natura 2000 aladel, looduslikust või muust eripärast tingitud piirangutega aladel ja suure loodusliku väärtusega aladel

Antud sihtvaldkonna puhul on eelmises peatükis peamiste vajadustena toodud välja kõikide Eestis looduslikult esinevate liikide soodsa seisundi tagamine ja liigilise mitmekesisuse säilitamine kõikides selle avaldumisvormides (kaasa arvatud geneetiline mitmekesisus), kultuurtaimede sortide ja koduloomade tõugude geneetilise mitmekesisuse säilitamine, poollooduslike koosluste hooldamise toetamine ka väljapool kaitsealasil, kõrge loodusväärtusega põllumajandustegevuse määratlemine ja selle toetamine, loodus- ja kultuurmaastike mitmekesisuse säilitamine ja suurendamine, metsauuendustööde tegemine, tähelepanu pööramine metsatulekahjude ennetamisele ning mullakvaliteedi säilitamiseks ja metsadele ligipääsu säilitamiseks kuivendussüsteemide ja metsateede säilimise ja toimimise tagamine. Sihtvaldkonna alt on eraldi programmeeritud artikli 30 alusel rakendatavad meetmed „Natura 2000 toetus põllumajandusmaale“ ja „Natura 2000 toetus erametsamaale“, artikli 17 lõike 1 punkti d kohane meede „Kiviaia taastamise toetus“ ning artiklite 24 ja 26 kohase meetme „Metsa majandusliku ja ökoloogilise elujõulisuse parandamine“ raames toetatav tegevus „Metsakahjustuste ennetamine, kõrvaldamine ja kahjustatud metsa taastamine“, millises valdkonnas ei ole strateegia toetuse eesmärkide, toetuse ulatuse ja mahu osas palju muutunud võrreldes MAK 2007–2013-ga. Põllumajandusliku keskkonnatoetuse eritoetustena on antud sihtvaldkonna alt programmeeritud alameetmed „Ohustatud tõugu looma pidamise toetus“ ja „Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus“, millega adresseeritakse kultuurtaimede sortide ja koduloomade tõugude geneetilise mitmekesisuse säilitamise vajadust, samuti „Poolloodusliku koosluse hooldamise toetus“. Ohustatud tõugu loomade pidamise ja kohalikku sorti taimede kasvatamise puhul on strateegia senisega võrreldes ambitsioonikam, nähes ette täiendavate looma- ja taimeliikide toetamise ja olemasolevate toetamise suuremas mahus. Poollooduslike koosluste puhul ei ole toetuse ulatuse mõttes ressursside piiratusest ning prioriteetidest tulenevalt MAKi

raames võimalik tegeleda väljaspool kaitstavaid alasid asuvate poollooduslike kooslustega, selle asemel on plaanis tõhustada olemasolevate toetusega hõlmatud alade majandamist.

Sihtvaldkond 4B: Veemajanduse, sealhulgas väetiste ja pestitsiidide majandamise parandamine

Antud sihtvaldkonna puhul on eelmises peatükis toodud välja jätkuv vajadus põllumajanduslike veekaitsemeetmete järele: sõnnikuhoidlate kordategemine, hajureostuse ohjamine mahepõllumajandusliku tootmise toetamise jätkamine. Lisaks põllumajandusliku keskkonnatoetuse alameetmele „Keskkonnasõbraliku aianduse toetus“, mille puhul alameede programmeeritakse selle sihtvaldkonna alt, on siin nähtud ette ka sekkumine artikli 17 kohases meetmes „Investeeringud põllumajandusettevõtete tulemuslikkuse parandamiseks“, kus nimetatud meetmel on kaudne mõju antud sihtvaldkonna jaoks, läbi valdkonnaspetsiifilise eelistuskriteeriumi ettenägemise sõnnikuhoidlatesse investeerimise puhul.

Sihtvaldkond 4C: Mullaerosiooni tõkestamine ja mulla majandamise parandamine

Antud sihtvaldkonna puhul on eelmises peatükis peamiste vajadustena välja toodud muldade orgaanilise aine sisalduse säilitamine, et vältida mulla väljakurnamist, turvasmuldade harimise vältimine või vähendamine, turbaalase püsirohumaade alla viimise soodustamine ning lupjamistööde tegemine happeliste muldade neutraliseerimiseks. Käesolevas sihtvaldkonnas programmeeritakse põllumajandusliku keskkonnatoetuse alameede „Piirkondlik mullakaitse toetus“, millega eeskätt tegeldakse turvasmuldadega, happeliste muldadega on piiratud mahus võimalik tegeleda artikli 17 lõike 1 punkti c alusel rakendatav meede „Põllu- ja metsamajanduse taristu arendamine ja hoid“ raames.

5.2.5 Prioriteet 5: Ressursitõhususe edendamine ning vähese CO₂-heitega ja kliimamuutuste suhtes vastupidavale majandusele ülemineku toetamine põllumajanduses ning toiduainete- ja metsandussektoris

Sihtvaldkond 5B: Põllumajandusettevõtete ja toiduainetetööstuse energiakasutuse tõhustamine

Antud sihtvaldkonna puhul on eelmises peatükis peamise vajadusena välja toodud mootorkütuste tõhusam kasutus põllumajandussektoris. Eraldi sekkumist selles sihtvaldkonnas ei ole ette nähtud, kaudselt on võimalik sihtvaldkonnaga tegeleda artikli 17 kohaste meetmetega „Investeeringud põllumajandusettevõtte tulemuslikkuse parandamiseks“ ja „Investeeringud põllumajandustoodete töötlemiseks ja turustamiseks“. Põllumajandusinvesteeringute toetusmeetme raames on võimalik toetada energiasäästlikumate ja taastuvaid kütuseid (biokütused ja biometaan) tarbivate põllumajandusmasinate kasutuselevõtmist, samuti GPS-seadmete kasutamist põllumajandusmasinates.

Sihtvaldkond 5C: Taastuvate energiaallikate, kõrvalsaaduste, jäätmete, jääkide ja muude toiduks mittekasutatavate toorainete pakkumise ja kasutamise hõlbustamine biomajanduse edendamise eesmärgil

Antud sihtvaldkonna puhul on eelmises peatükis peamise vajadusena välja toodud biogaasist elektri ja soojuste tootmise toetamine, samuti biogaasi tootmiseks rohtse biomassi kasutamise võimaluste, biogaasi tootmisel tapajäätmete kasutamise võimaluste ning biogaasi tootmise kääritusjäägi omaduste ja laotamise uurimine. Selle sihtvaldkonna all on ette nähtud sekkumine artikli 17 kohases meetmes „Investeeringud põllumajandusettevõtete tulemuslikkuse parandamiseks“, mille raames toetatakse investeeringuid biomassist elektri, soojuste, vedelkütuste või gaasi tootmiseks.

Sihtvaldkond 5D: Põllumajandustegevusest tingitud kasvuhoonegaaside ja ammoniaagi heitkoguste vähendamine

Antud sihtvaldkonna puhul on eelmises peatükis peamiste vajadustena välja toodud biomassi kasutamise ja taastuvenergia tootmise, loomakasvatusehitistesse (sh sõnnikuhoidlad) investeerimise ning põllumajandusettevõtete tehnoloogia taseme tõstmise soodustamine. Selle sihtvaldkonna alt ei ole eraldi meetmeid või alameetmeid programmeeritud, sekkumine toimub läbi artikli 17 kohase meetme „Investeeringud põllumajandusettevõtete tulemuslikkuse parandamiseks“ raames toetatavate tegevuste (investeeringud bioenergia tootmisesse, investeeringud sõnnikuhoidlatesse). Eelmainitud eeldatavad sekkumised panustavad ka sihtvaldkondade **5B ja 5C** raames identifitseeritud vajaduste rahuldamisse.

Sihtvaldkond 5E: Põllumajanduses ja metsanduses CO₂ säilitamise ja sidumise edendamine

Antud sihtvaldkonna puhul on eelmises peatükis peamise vajadusena välja toodud turvasmuldade võimalikult vähese harimise soodustamine, samuti põllumajandustootjate nõustamis- ja koolitamistegevustesse panustamine, et muuta majandamisvõtteid jätkusuutlikumaks. Selle sihtvaldkonna alt ei ole eraldi meetmeid või alameetmeid programmeeritud, sihtvaldkonna raames identifitseeritud vajaduste rahuldamisele aitab kaasa sekkumine sihtvaldkonnas **4C**.

5.2.6 Prioriteet 6: Sotsiaalse kaasamise, vaesuse vähendamise ja maapiirkondade majandusliku arengu edendamine

Sihtvaldkond 6A: Tegevusvaldkondade mitmekesistamise, väikeettevõtete loomise ja arendamise ning töökohtade loomise hõlbustamine

Antud sihtvaldkonna puhul on eelmises peatükis peamiste vajadustena välja toodud ettevõtluse arendamine ja mitmekesistamine, sh töökohtade loomine, samuti ettevõtjatevahelise koostöö soodustamine. Käesolevas sihtvaldkonnas programmeeritakse tervikuna artikli 19 lõike 1 punkti b kohane meede „Investeeringud majandustegevuse mitmekesistamiseks maapiirkonnas mittepõllumajandusliku tegevuse suunas“ ning osaliselt artikli 17 kohane meede „Investeeringud põllumajandustoodete töötlemiseks ja turustamiseks“ (väikeettevõtete osas). Töökohtade loomisele vajadust adresseeritakse neist ainsana meetmega „Investeeringud majandustegevuse mitmekesistamiseks maapiirkonnas mittepõllumajandusliku tegevuse suunas“.

Sihtvaldkond 6B: Maapiirkondade kohaliku arengu soodustamine

Antud sihtvaldkonna puhul on eelmises peatükis peamiste vajadustena välja toodud investeeringutoetuste ja muude meetmete abil väikeettevõtluse edendamise ja töökohtade loomise soodustamine maapiirkondades, ning kvaliteetsete teenuste (sh e-teenuste ja kogukonnateenuste) kättesaadavuse kindlustamine ja aja lühendamine nende teenuste kättesaamiseks. Käesoleva sihtvaldkonna alt programmeeritakse ainsa meetmena artiklite 42–44 kohane meede Leader, samuti aitavad sihtvaldkonnas identifitseeritud vajaduste rahuldamisele kaasa sekkumised sihtvaldkonnas **6A**. Leader ise võib panustada kõigisse ülejäänud sihtvaldkondadesse.

Ülevaade maaelu arengukava strateegiast: erinevate meetmete panustamine prioriteetidesse ja sihtvaldkondadesse

18 meetet/vahendit		P2: põllumajandusettevõtjate konkurentsivõime edendamine		P3: toiduahela korraldamise ja riskijuhtimise edendamine		P4: ökosüsteemide ennistamine, säilitamine ja parandamine			P5: ressursitõhususe edendamine ning üleminek vähese CO ₂ heitega ja kliimamuutuste suhtes vastupidavale majandusele					P6: sotsiaalse kaasatuse, vaesuse vähendamise ja maapiirkondade majandusliku arengu edendamine		
		2A: restruktureerimine	2B: põlvkondade vahetus	3A: integreerimine toiduahel.	3B: riskijuhtimine	4A: elurikkus	4B: vesi	4C: muld	5A: vee kasutuse tõhusus	5B: energia-tõhusus	5C: taastuv-energia	5D: heitkoguste vähend.	5E: süsiniku sidumine	6A: mitmeke-sistamine	6B: kohalik areng	6C: IKT
art 14	teadmussiire ja teave	X	X	X		X	X	X		X	X		X			
art 15	nõuandeteenused	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		
art 35	koostöö	X		X				X		X						
art 32	CPR fondide toetus CLLD-le	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
art 17	inv. materiaalsesse varasse	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X		X		
art 19	pm.- jt. ettevõtete areng	X	X							X				X		
art 20	põhiteenused ja külaarendus															
art 18	pm. taastamine ja ennetus															
art 21	inv. metsaalade arengusse					X				X						
art 16	kvaliteedikavad			X												
art 27	tootjarühmade loomine			X												
art 36	riskijuhtimine															
art 28	keskkonna- ja kliimatoetus					X	X	X				X	X			
art 29	mahepõllumajandus					X	X	X								
art 30	Natura 2000 ja WFD toetused					X										
art 31	toetused piirangutega aladele															
art 34	metsakeskkonna ja kliimatoet.															
art 33	loomade heaolu			X												

5.3 Strategia horisontaalsete vajadustega tegelemiseks

Innovatsioon on oluliseks MAK 2014-2020 prioriteediks, sellele on suunatud ka üks arengukava eesmärkidest – toimiv tootja, töötaja, nõustaja ja teadlase vaheline koostöö, ajakohane teadus- ja arendustegevus ning teadmussiire. Antud valdkonna peamine fookus on suunatud erinevate osapoolte (tootjad, nõustajad, teadlased) koostöö parendamisele ning seeläbi teadustulemuste praktikas juurutamisele. Eelkõige panustavad sellesse eesmärki 3 meetet – Teadmussiire ja teavituse, Nõuandeteenuste toetamine ning Koostöö.

Koostöö meetme raames on mh kavas toetada Euroopa Innovatsiooni Partnerluse (EIP) tööühmete tegevuskavade elluviimist. Eesmärgiks on toetada 5 erinevat EIP tööühme. Selleks, et innovatsioon ning teadustulemused jõuaksid paremini tootjateni, on ka Teadmussiirde ja teavituse ning Nõuandeteenuste toetamise meetmes kavandatud erinevaid stiimuleid. Teadmussiirde ja teavituse meetmes eelistatakse läbi hindamiskriteeriumide EIP tööühmete tegevuskavade elluviimisega seotud projekte ning teadus-arendustegevuse tulemusi käsitlevaid projekte. Nõuandeteenuste toetamise meetme raames toetatava nõustajate koolitamise projektide puhul on üheks hindamiskriteeriumiks teadus-arendustegevuse tulemusi käsitlevad koolitused.

Kaudselt panustavad innovatsiooni ka investeeringumeetmed, mille raames on toetatavad erinevad tehnoloogiad, võimaldades seeläbi erinevaid uuendusi tootmises kasutusele võtta. Uuenduslikkus on kesksel kohal ka LEADER kohalikuks arenguks meetme raames, mille üheks eesmärgiks on uuenduslike lahenduste leidmise ja kasutuselevõtmise soodustamine. Selleks peavad kohalikud tegevusgrupid strateegiate koostamisel kirjeldama ka strateegiate uuenduslikke elemente. Mh on LEADER puhul keske tähtsusega, kuidas kohalikke ressursse ära kasutada kohaliku ettevõtlus- ja elukeskkonna arendamisel ning seejuures on oluline roll just uudsetel lahendustel.

Toetava struktuurina panustab valdkonda maaeluvõrgustik, mille üheks eesmärgiks on aidata kaasa innovatsiooni edendamisele põllumajanduses. Maaeluvõrgustiku eesmärkide elluviimiseks mh kogutakse, koondatakse ja levitatakse parimaid praktikaid, võrgustikutöö ja uudsete lähenemiste näiteid, aidatakse otsida koostööpartnereid ning osaletakse innovatsioonialases võrgustikutöös.

Keskkonna valdkonnale on samuti MAK 2014-2020 raames ette nähtud omaette eesmärk – põllumajandusmaa kasutamine on keskkonnasõbralik ja piirkondlikke eripärasid arvestav, tagatud on elurikkuse, traditsiooniliste maastike ja kõrge loodusväärtusega põllumajanduse ja metsanduse säilimine. Eelkõige keskendutakse selle raames põllumajandustegevuse mõjule mullale, veele ja elurikkusele. Lisaks sellele pööratakse keskkonnale kui läbivale teemale tähelepanu muude eesmärkide ja meetmete raames.

Olulisim roll keskkonna seisukohast on erinevatel aktiivsetel keskkonnameetmetel – põllumajanduslik keskkonnatoetus ja mahepõllumajandus. Keskkonna seisukohast tuleb põllumajanduslikku keskkonnatoetust käsitleda tervikpakarina, mis hõlmab endas üldist toetust, mis on eelkõige suunatud keskkonnasõbralike majandamisviiside kasutuselevõtule ja keskkonnateadlikkuse suurendamisele (keskkonnasõbraliku majandamise toetus) ning erinevaid spetsiifiliste probleemide lahendamiseks mõeldud toetusi (mullakaitse toetus, keskkonnasõbraliku aianduse toetus, kohaliku sorti taimede kasvatamise toetus, ohustatud tõugu looma pidamise toetus ja poolloodusliku koosluse hooldamise toetus).

Natura alade säilimisele ja säästvale kasutamisele on suunatud Natura 2000 toetus põllumajandusmaale ja Natura 2000 toetus erametsamaale. Liikide ja elupaikade säilimise tagamiseks rakendatakse aktiivse keskkonnatoetusena Poollooduslike koosluste hooldamise toetust, mida Natura 2000 alal ja teistel kaitstavatel aladel saab taotleda keskkonnaregistrisse kantud hoolduskõlbulikele poollooduslikele kooslustele.

Keskkonna parendamise seisukohast on olulise tähtsusega ka keskkonnateadlikkus, mistõttu pööratakse sellele tähelepanu Nõuandeteenuste toetamise meetmes, mille raames toetatav nõuandeteenus peab mh hõlmama nõuetele vastavuse nõudeid, kliimat ja keskkonda säästvaid põllumajandustavasid ning põllumajandusmaa sobilikus seisukorras hoidmist, kliimamuutuste leevendamist ja sellega kohanemist, elurikkuse, vee ja mulla kaitset. Keskkonnaalase nõuande soodustamiseks on meetme raames toetatavate

stiimulitena ettenähtud hindamiskriteeriumides eelised keskkonnaalasele nõuandele ning kõrgem toetusmäär keskkonna valdkonna nõuandeteenusele.

Keskkonnaaspekti on silmas peetud ka erinevate investeeringutoetuste väljatöötamisel. Investeeringud põllumajandusettevõtte tulemuslikkuse parandamiseks raames eelistatakse projektide hindamisel erinevaid keskkonnaalaseid investeeringuid (sõnnikuhoidlad, söödaplatsid, bioenergia). Samuti on eelisjuurdepääs meetmele põllumajandustootjatel, kes on ühinenud põllumajandusliku keskkonnatoetuse või loomade heaolu skeemidega, samuti mahepõllumajanduse valdkonnas tunnustatud ettevõtetel. Põllu- ja metsamajanduse taristu arendamise ja hoiu meetme raames eelistatakse projektide valikul mh keskkonnakaitserajatisi.

Kliimamuutuste leevendamise ja nendega kohanemise vajadust on silmas peetud erinevate meetmete väljatöötamisel. Otseselt või kaudselt panustavad sellesse enamus keskkonna- ja investeeringutoetusi, samuti erinevad keskkonnaalase teadlikkuse suurendamise tegevused.

Piirkondliku mullakaitse toetuse raames toetatakse erodeeritud muldadega ja turvasmuldadega aladel põllukultuuride all oleva maa viimist rohumaaks või viljapuu- ja marjaaiaks ja maa jätkuvat hoidmist rohumaana või viljapuu- ja marjaiana, mis aitab piirata kasvuhooenergia emissiooni.

Mahepõllumajandusel on kliimamuutuste leevendamise seisukohast oluline roll, sellest tulenevalt jätkatakse mahepõllumajanduse toetuse rakendamist. Lisaks nähakse mahepõllumajandusele ette erinevaid stiimuleid investeeringumeetmetes (nt eelistused projektide hindamisel, kõrgemad toetusmäärad, kasutatud tehnika toetamine).

Metsa majandusliku ja ökoloogilise elujõulisuse parandamise meetme raames toetatakse keskkonnasäästlike ja kliimateadlike metsamajandamisvõtete rakendamist (keskkonna- ja majanduslikult väärtuslikuma ja vähem tuleohtlikuma puistu kujundamine, kasvavate puude laasimine, metsa ja metsamaamulda säästvate seadmete ja tarvikute soetamine), mis aitab kaasa süsiniku sidumise parandamisele.

Sarnaselt keskkonna valdkonnale on kliimamuutuste seisukohast olulise tähtsusega keskkonnateadlikku. Nagu eelpool toodud, siis Nõuandeteenuste toetamise meetmes peab toetatav nõuandeteenus mh hõlmama kliimat ja keskkonda säästvaid põllumajandustavasid ning kliimamuutuste leevendamist ja sellega kohanemise alast nõuannet.

Erinevatel investeeringutoetustel on seos kliimamuutuste leevendamise ja nendega kohanemisega läbi ressursisäästu aspekti. Nt Investeeringud põllumajandusettevõtte tulemuslikkuse parandamiseks raames toetatakse biomassi töötlemiseks ja biomassist elektri, soojuse, vedelkütuste või gaasi tootmiseks vajalikke hoonete ja rajatiste ehitamist ning hoonetesse ja rajatistesse või nende juurde kuuluvate statsionaarsete seadmete soetamist. Selleks, et bioenergia investeeringuid soodustada, on neile stiimulina ette nähtud eelistused projektide hindamisel.

6. Eeltingimuste täitmine

6.1 Eeltingimuste täitmise ülevaade

Eeltingimus	Eeltingimus täidetud	Kriteerium	Kriteerium täidetud	Selgitus
Riskiennetamine ja -juhtimine: suurõnnetuste likvideerimise juhtimisega seotud riiklike või piirkondlike riskianalüüside olemasolu, võttes arvesse kliimamuutustega kohanemist.	JAH	On olemas riiklik või piirkondlik riskianalüüs, mis hõlmab riskihindamiseks kasutatava protsessi, metoodika, meetodite ja mittetundlike andmete kirjeldust ning investeringute prioriseerimise riskipõhiste kriteeriumide kirjeldust.	JAH	Hädaolukorra seaduse (https://www.riigiteataja.ee/akt/130102012003) alusel on kinnitatud VV korraldusega hädaolukordade nimekiri, mille kohta koostatakse riskianalüüs - https://www.riigiteataja.ee/akt/13279811 .
		On olemas riiklik või piirkondlik riskianalüüs, mis hõlmab ühe ja mitme riskiga stsenaariumide kirjeldust.	JAH	VV korraldusega „Nende hädaolukordade nimekiri, mille kohta koostatakse riskianalüüs, ning hädaolukorra riskianalüüsi koostamiseks pädevate täidesaatva riigivõimu asutuste määramine“ (https://www.riigiteataja.ee/akt/13279811) kinnitatud nimekirjas on lisaks hädaolukorra nimetusele ka stsenaariumi lühikirjeldus, samuti on määratud asutus, kes vastutab riskianalüüsi koostamise eest.
		On olemas riiklik või piirkondlik riskianalüüs, mis hõlmab vajaduse korral riiklike kliimamuutustega kohanemise strateegiatega arvestamist.	JAH	VV korraldusega „Nende hädaolukordade nimekiri, mille kohta koostatakse riskianalüüs, ning hädaolukorra riskianalüüsi koostamiseks pädevate täidesaatva riigivõimu asutuste määramine“ (https://www.riigiteataja.ee/akt/13279811) hõlmab mh tormi ja üleujutustega seotud stsenaariume. Põllumajandusministri käskkirjaga on 2013. aastal kinnitatud Põllumajandussektoris kliimamuutuste leevendamise ja kliimamuutustega kohanemise tegevuskava 2012–2020

				http://www.agri.ee/public/juurkataloog/ARENDU STEGEVUS/kliimamuutused-tegevuskava-2012-2020.pdf .
Maa hea põllumajandus- ja keskkonnaseisund: määruse (EL) nr HR/xxxx VI jaotise I peatükis osutatud maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise standardid kehtestatakse riiklikul tasandil.	JAH	Maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise standardid on määratletud siseriiklikus õiguses ja täpsustatud programmides.	JAH	Maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise tingimused on sätestatud põllumajandusministri määramises „Head põllumajandus- ja keskkonnatingimused, püsirohuma pindala säilitamise kohustuse täitmise täpsem kord, püsirohuma pindala säilitamise kohustuse üleandmise alused ja kord ning püsirohuma säilitamiseks vajalike abinõude rakendamise täpsem kord“ https://www.riigiteataja.ee/akt/127072012011).
Väetistele ja taimekaitsevahenditele esitatavad miinimumnõuded: käesoleva määruse III jaotise I peatüki artiklis 29 osutatud väetistele ja taimekaitsevahenditele esitatavad miinimumnõuded määratletakse riiklikul tasandil.	JAH	Käesoleva määruse III jaotise I peatükis osutatud väetistele ja taimekaitsevahenditele esitatavad miinimumnõuded on täpsustatud programmides.	JAH	Väetiste kasutamise miinimumnõuded on sätestatud Veeseaduses https://www.riigiteataja.ee/akt/127062013003), VV määramises „Pandivere ja Adavere-Põltsamaa nitraaditundliku ala kaitse-eeskiri“ https://www.riigiteataja.ee/akt/13136785) ja VV määramises „Veekaitsenõuded väetise- ja sõnnikuhoidlatele ning siloladustamiskohtadele ja sõnniku, silomahla ja muude väetiste kasutamise ja hoidmise nõuded“ https://www.riigiteataja.ee/akt/109072013012).
Muud asjaomased riiklikud standardid: asjaomased kohustuslikud riiklikud standardid on sel eesmärgil määratletud käesoleva määruse III jaotise I peatüki artiklis 29.	JAH	Vastavad kohustuslikud riiklikud standardid on täpsustatud programmides.	JAH	Vastavad nõuded on toodud MAK 2014-2020 peatükis 8.3 asjakohaste meetmete juures.

Energiaõhusus: on võetud meetmeid energia lõpptarbimise tõhususe kulutõhusa parandamise edendamiseks ja kulutõhusate investeeringute tegemiseks energiaõhususse hoonete ehitamisel või renoveerimisel.	JAH	Meetmed, millega tagatakse direktiivi 2010/31/EL artiklite 3, 4 ja 5 kohased ehitiste energiaõhususega seotud miinimumnõuded.	JAH	Hoonete energiaõhususe arvestamise meetodika on sätestatud määruses "Hoonete energiaõhususe meetodika" (https://www.riigiteataja.ee/akt/118102012001). Energiaõhususe miinimumnõuded on kirjas määruses "Energiaõhususe miinimumnõuded" (https://www.riigiteataja.ee/akt/105092012004).
		Meetmed, mis on vajalikud direktiivi 2010/31/EL artikli 11 kohase hoonete energiamärgise väljastamise süsteemi kehtestamiseks.	JAH	Asjakohased nõuded on sätestatud määruses "Energiamärgise vorm ja väljastamise kord" (https://www.riigiteataja.ee/akt/129122010034).
		Meetmed, millega tagatakse direktiivi 2012/27/EL artikli 3 kohane energiaõhususe strateegiline planeerimine.	JAH	Riigi energiasäästupoliitika eesmärgid on kirjeldatud 2009. aastal kinnitatud Energiamaajanduse riiklikus arengukava aastani 2020 (https://valitsus.ee/UserFiles/valitsus/et/valitsus/arengukavad/majandus-ja-kommunikatsiooniministeerium/Energiamajanduse_riiklik_arengukava_aastani_2020.pdf).
		Meetmed, mis vastavad energia lõpptarbimise tõhusust ja energiateenuseid käsitleva direktiivi 2006/32/EÜ artiklile 13, et tagada individuaalsete arvestite andmine lõpptarbijatele niipalju kui on tehniliselt võimalik, majanduslikult põhjendatud ja võimaliku energiasäästu suhtes proportsionaalne.	JAH	Nõuded on sätestatud määruse "Energiaõhususe miinimumnõuded" § 14 (https://www.riigiteataja.ee/akt/105092012004).
Veesektor: a) veehinnapoliitika olemasolu, mis annab kasutajatele piisavad stiimulid veeresursside tõhusaks kasutamiseks, ning b) eri veekasutusviiside piisav panus veeteenuste kulude katmise programmidega toetatavate investeeringute jaoks heaks kiidetud vesikonna majandamise kavas kindlaks määratud määra kohaselt.	JAH	EAFRD toetatavates sektorites on liikmesriik taganud eri veekasutusviiside panuse veeteenuste kulude katmise sektorite kaupa kooskõlas direktiivi 2000/60/EÜ artikli 9 lõike 1 esimese taandega, võttes vajaduse korral arvesse kulude katmise sotsiaalseid, keskkonnaalaseid ja majanduslikke tagajärgi ning kõnealuse piirkonna või kõnealuste piirkondade geograafilisi ja kliimatingimusi.	JAH	Erinevate veekasutajate panus veeteenuste ja veekasutuse kulude katmisesse on tagatud vastavalt vee raamdirektiivis nõutule. Veeteenuste kulude katmine on sätestatud veeseaduses (https://www.riigiteataja.ee/akt/122122012024), keskkonnatasude seaduses (https://www.riigiteataja.ee/akt/121122012005?lejaKehtiv) ja ühisveevärgi- ja kanalisatsiooni seaduses (https://www.riigiteataja.ee/akt/13349255).

				<p>Veeteenuse kulude katmise regulatsiooni rakendamisel on arvesse võetud veekasutuse majandusanalüüsi (http://www.keskkonnaministeerium.ee/295059), veeteenuse kulude katmise põhimõtet ja saastaja maksab põhimõtet. Kokkuvõtte veekasutajate panusest veeteenuste ja veekasutuse kulude katmisesse on kajastatud veemajanduskavade (http://www.envir.ee/vmk) ptk 8. Veeraamdirektiivis sätestatud alustel kulude katmist ja tasumäärade kehtestamist on analüüsitud uuringutes: "Keskkonnatasude rakendamine veemajanduses" (http://www.keskkonnaministeerium.ee/orb.aw/cl-ass=file/action=preview/id=1174372/Keskkonnatasude+rakendamine+veemajanduses.pdf); "Keskkonnakulude hindamise meetodika koostamine ja keskkonnakulude hindamine peamiste veekeskonda mõjutavate survetegurite lõikes" (http://www.keskkonnaministeerium.ee/orb.aw/cl-ass=file/action=preview/id=1098587/2009.07.02+L%F5pparuanne.pdf).</p>
<p>Taastuenergia: on võetud meetmeid taastuvate energiaallikate tootmise ja levitamise edendamiseks.</p>	JAH	<p>Koosõlas direktiivi 2009/28/EÜ artikli 14 lõikega 1, artikli 16 lõikega 2 ja artikli 16 lõikega 3 on rakendatud läbipaistvad toetuskavad, seatud prioriteetidid elektrivõrkudele juurdepääsul või tagatud juurdepääsul ja dispetšjuhtimises, kehtestatud tehniliste kohanduste kulude kandmise ning jagamisega seotud standardeeskirjad, mis on avalikustatud.</p>	JAH	<p>Toetusmeetmeid puudutava info avaldavad oma veebilehel kõik asutused, mis korraldavad toetusmeetmete elluviimist (nt SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse veebileht: http://www.kik.ee/et/energeetika/taastuenergeetika.html). Eesti olukorda ja meetmeid kajastab "Taastuenergia tegevuskava aastani 2020" osa 4.2. (http://www.mkm.ee/public/nreap_EE_final_101126.pdf). Standardeeskirjad ning -protseduurid elektrivõrkude kohta on sätestatud Elektrituruseaduses (https://www.riigiteataja.ee/akt/128062012025).</p>

		Liikmesriik on võtnud vastu taastuvenergia tegevuskava kooskõlas direktiivi 2009/28/EÜ artikliga 4.	JAH	Taastuvenergia tegevuskava aastani 2020 on vastu võetud 2010. aastal. Taastuvenergia tegevuskava aastani 2020 on kättesaadav Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi veebilehel: http://www.mkm.ee/public/nreap_EE_final_101126.pdf
Järgmise põlvkonna võrgu infrastruktuur: riiklike või piirkondlike järgmise põlvkonna juurdepääsuvõrkude kavade olemasolu, milles võetakse arvesse piirkondlike meetmeid ELi kiire internetiühenduse eesmärkide saavutamiseks, suunates tähelepanu piirkondadele, kus turg ei paku avatud infrastruktuuri taskukohase hinnaga ega kvaliteediga, mis vastab ELi konkurentsi- ja riigiabi-eeskirjadele, ning pakutakse haavatavatele ühiskonnagruppidele kättesaadavaid teenuseid.	JAH	On olemas riiklik või piirkondlik järgmise põlvkonna võrgu kava, mis sisaldab majandusanalüüsil põhinevat infrastruktuuriinvesteeringute kava, milles võetakse arvesse avaliku ja erasektori olemasolevat infrastruktuuri ja kavandatavaid investeeringuid.	JAH	Täidetakse Infoühiskonna Arengukavaga 2020. Arengukava eelnõu on läbinud ametliku kooskõlastusringi ning kiidetakse VV poolt heaks 2013. aasta jooksul. Infrastruktuuri investeeringute kava rahastamist täpsustatakse arengukava rakendusplaanis. Ülevaate Estwin projektist leiab http://www.lairibafoorum.ee/public/files/Mis%20on%20EstWin.pdf . Estwin projekti kaart on leitav http://ela12.elasa.ee/elakaart/ .
		On olemas riiklik või piirkondlik järgmise põlvkonna võrgu kava, mis sisaldab jätkusuutliku investeerimise mudeleid, mis suurendavad konkurentsi ja tagavad juurdepääsu avatud, taskukohasele, kvaliteetsele ja tulevikuks hästi ette valmistatud infrastruktuurile ning teenustele.	JAH	Täidetakse Infoühiskonna Arengukavaga 2020. Arengukava eelnõu on läbinud ametliku kooskõlastusringi ning kiidetakse VV poolt heaks 2013. aasta jooksul.
		On olemas riiklik või piirkondlik järgmise põlvkonna võrgu kava, mis sisaldab meetmeid erasektori investeeringute stimuleerimiseks.	JAH	Täidetakse Infoühiskonna Arengukavaga 2020. Arengukava eelnõu on läbinud ametliku kooskõlastusringi ning kiidetakse VV poolt heaks 2013. aasta jooksul. Meetmed nähakse ette arengukava rakendusplaanis.

6.2 Juurdepääs EAFRD-le

Toetustest teavitamine ja vajaliku info avalikustamine toimub vastavalt komisjoni määrusele (EÜ) ... ja selle korraldamise tagab MAKi korraldusasutus. Teavituse eesmärk on tagada võimaliku sihtrühma, aga ka laiem avalikkuse objektiivne informeeritus toetustest, nende taotlemise tingimustest ja taotluste vastuvõtu ajast ning info, kust vajadusel saada täpsemat lisateavet. Piisav ja täpne teadvustatus aitab saavutada toetuste võimalikult läbipaistva ja eesmärgipärase kasutamise. Põllumajandusministeerium kui korraldusasutus ning PRIA kui makseagentuur teevad koostööpartneritega kõik vajaliku, et tagada avalik juurdepääs dokumentidele ja teavitada potentsiaalseid toetuse taotlejaid ning avalikkust regulaarselt ja koordineeritult MAKiga seotud teemadest. Lisaks eelnevale peavad kõik MAKi rakendamisega seotud asutused tagama avaliku juurdepääsu asjasse puutuvatele dokumentidele ning teavitama toetuse saajaid ja avalikkust MAKi rakendamisega seotud asjaoludest.

MAKi veebilehe aadress on www.agri.ee/mak. Veebilehele koondatakse värsked uudised, pressiteated, vajalikud õigusaktid ja kontaktandmed, taotluste vastuvõtu kuupäevad, info seminaride ja teabepäevade kohta, asjakohane statistika, ülevaade MAKi edenemise kohta jne. Veebilehel tehakse kasutajale lihtsaks küsimuste esitamine ja probleemide tõstatamine, millele korraldusasutuse või makseagentuuri ametnikud vastavad.

Potentsiaalsete taotlejate puhul võime eristada järgmisi grupe: ettevõtjad, mittetulundusühingud (MTÜ), sihtasutused (SA) ja nende liidud, kohalikud tegevusgrupid, füüsilisest isikust ettevõtjad, eraisikud ning teatud toetuste puhul ka riigi ja kohaliku omavalitsuse asutused, teadus- ja arendusasutused. Nii korraldusasutus kui makseagentuur korraldavad nende sihtrühmade teavitamiseks seminare ja teabeüritusi, mida rahastatakse MAK tehnilise abi vahenditest. Põllumajandusministeeriumi ja PRIA teenistujad peavad MAKi meetmeid ja toetuste taotlemist tutvustavaid ettekandeid infopäevadel, koolitustel, konverentsidel, liitude, konsulentide koolitustel ning vastavad seal kohalolijate küsimustele. LEADER valdkonna spetsialistid esinevad Maamajanduse Infokeskuse korraldatavatel üritustel LEADER tegevusgruppidele. Potentsiaalsetele taotlejatele ning konsulentidele ja nõustajatele suunatud infoürituste ja koolituste puhul on rõhk suunatud eelkõige meetme- ja taotlemisspetsiifilise info edastamisele. Laiemale huviliste ringile tutvustatakse MAKi meetmeid iga-aastaselt Maamessil.

Teadus- ja arendustegevus on konkurentsivõime seisukohalt olulise tähtsusega, uuenduslikkusest, tootearendusest ja uutest teaduslahendustest sõltub ettevõtete ekspordivõimekus ja lisandväärtuse kasv. Riigiinfo edastamine nõuandesüsteemis ja partneritele toimub e-posti listi: teabelevi@nouandeteenistus.ee kaudu. Listi kaudu edastatakse nii ministeeriumide, teadusasutuste kui partnerite pressiteateid ja infot õigusaktide jõudmise kohta Eelnõude Infosüsteemi. Nõustajatele korraldatavate teabepäevade ja koolituste kaudu jõuab teave enamuseni sihtrühmadest. Võrreldes MAK 2007-2013 perioodiga vähendatakse meetmetega otseselt seotud teabe edastamise (nõuandeteenuste ja teavitustegevuste) toetamist. Veebilehel www.nouandeteenistus.ee (varasem www.pikk.ee) kajastatakse teavet, uudiseid ja kokkuvõtteid põllu- ja maamajanduse ettevõtjate jaoks.

PRIA makseagentuurina vastutab järgmiste ülesannete täitmise eest: potentsiaalsete taotlejate teavitamine taotluste vastuvõtu perioodist; toetuse saamise tingimustest; taotlusvormide täitmiseks vajalike juhendmaterjalide koostamise ja levitamise eest; toetuse taotlejate teavitamise eest taotluste menetlemisega seonduvatest tegevustest. Kõigile võrdse juurdepääsu tagamiseks toimub enne iga meetme taotlusvooru avanemist laiem info levitamine PRIA kodulehel www.pria.ee, kus on aktuaalsete taotlusvoorude info eraldi välja toodud. Suuremate sihtgruppide teavitamiseks kasutatakse ka trükiste masspostitust, teavitust e-kirjaga ning pressiteadetega. Igakuiselt annab PRIA välja elektroonilist infokirja, kus teavitatakse saabuvatest taotlusvoorudest. PRIA elektrooniline infokiri ilmub üks kord kuus, MAKi teemasid käsitletakse igas e-infokirjas.

PRIA maakondlike teenindusbüroode teenistujad kutsuvad igal aastal telefoni või e-posti teel enne pindalatoetuste taotlusvooru taotlejaid varakult e-PRIAs põlde üle vaatama ja e-PRIA kaudu toetusi taotlema. Soovijaid abistatakse maakondlikes teenindusbüroodes asuvate kliendarvutite juures e-PRIA kasutamisel. Lisaks jagatakse pindalatoetuste taotlejatele eeltäidetud andmetega taotlusvorme, juhendmaterjal taotlemise nn põhitõdedega ning väljastatakse taotlejatele põllumassiivide kaardid.

Taotlejate abistamiseks vajalike dokumentide täitmiseks on avatud investeeringutoetuste ja otsetoetuste (pindala- ja loomatoetused) infotelefonid, kust on võimalik telefonitsi või e-kirja teel abi saada. Klientide kirjalike pöördumiste ja päringute jaoks toimib e-posti aadress info@pria.ee, kuhu laekuvatele päringutele vastavad samad inimesed, kes töötavad infotelefonil.

Selleks, et taotlejad saaksid võimalikult varakult oma tegevusi planeerima hakata, on PRIA kodulehel http://www.pria.ee/et/oluline-info/vaade/toetuste_ajakava/toetuste_ajakava/ üleval toetuste ajakava võimalikult varakult kalendriaasta algul. See ajakava näitab planeeritud taotlusperioode, mis võivad erinevatel põhjustel muutuda: täpsed ja lõplikud taotluste vastuvõtu ajad meetmete lõikes teatab PRIA Ametlikes Teadaannetes üldjuhul kuu enne taotlusvooru avanemist.

Edasi on arendatud e-PRIA teenuste portaali nii toetuste taotlemise kui kuludokumentide jt andmete esitamise ja vaatamise hõlbustamiseks. Igal aastal lisandub e-PRIAsse uusi teenuseid ning PRIA on seadnud eesmärgiks kõiki enamkasutatavaid teenuseid pakkuda klientidele ka portaali kaudu. Seega lihtsustub toetuste taotlemise ja menetlusega seonduv ja taotleja saab juurdepääsu oma andmetele kodust lahkumata. PRIA kodulehe vahendusel saavad kliendid broneerida aega (kindel päev ja kellaaeg) taotluste ja andmete esitamiseks, samuti e-PRIA kliendiarvutite kasutamiseks PRIA maakondlikes teenindusbüroodes.

Süvendatud teavitamist vajavate teemade ja probleemide teadasaamiseks koguvad infot ja annavad PRIA teabeosakonnale sisendi menetlusbürood, kontrolli valdkonna spetsialistid, klienditeenindajad, maakondlike teenindusbüroode infotelefonide töötajad. PRIA on koostanud üksikute spetsiifiliste probleemide kohta selgitavaid tekste, mida on avaldatud e-infokirjades, kodulehel ja ka meedias.

PRIA kodulehe ja teenindusbüroode vahendusel on kõigil võimalik anda PRIA-le tagasisidet PRIA tegevusvaldkonda ja meetmeid puudutavates küsimustes. Kliendi tagasiside menetlemiseks ja vastamiseks on PRIAs välja töötatud vastav kord.

Põllumajandusministeerium ja PRIA avaldavad pressiteateid otseselt MAKi meetmetega seotud teemadel, mida kajastatakse mõlema asutuse veebilehtedel ja meedias.

PRIA kodulehelt on võimalik saada teavet kõigi rakendunud toetusmeetmete kohta. Koduleht vahendab ka statistikat toetuste määramise ja maksmise kohta. PRIA, Põllumajandusministeeriumi ja AS Regio koostöös on valminud virtuaalne toetuste veebikaart, mis kajastab MAKi (ja EKFi) määratud ja makstud toetusi meetmete, summade, klientide ja nende asukohtade kohta alates aastast 2007. Andmed uuenevad kord ööpäevas <http://kls.pria.ee/toetuste-veebikaart/>.

Välja makstud EAFRD toetuste kohta on võimalik andmeid leida ka finantsaastate lõikes koostatud otsingusüsteemist www.pria.ee/et/toetused/toetusesaajad/.

7. Tulemusraamistik

Tulemusraamistik põhineb väljundindikaatoritel. Tulemusraamistiku tarvis fikseeritud sihttasemeid ja nende poole liikumist jälgitakse programmi seire raames. Iga-aastaselt koostatavas seirearuandes jälgitakse oodatavate tulemuste suunas liikumise edukust. Juhul, kui oodatavate tulemuste poole liikumine ei edene oodatud tempos, arutatakse seirekomisjoniga, kas ja kuidas eesmärkideni jõudmiseks vajalikke tegevusi ümber korraldada. Samuti konsulteeritakse hindajatega indikaatorite sihttasemete elluviimise osas ning hindajad saavad anda oma soovitusi sihttasemete saavutamise parendamiseks.

Prioriteet	Indikaator	Vajaduse korral mõõtühik	Vahe-eesmärk 2018. aastaks	Eesmärk 2023. aastaks
Prioriteet 2: Põllumajandusettevõtete elujõulisuse ja kõigi põllumajandusvormide konkurentsivõime parandamine kõigis piirkondades ning uuenduslike põllumajandustehnoloogiate ja metsade säästva majandamise edendamine	Prioriteedi 2 avaliku sektori kogukulud (€)	-	35%	260 100 000
	MAKist ümberkorraldamiseks või moderniseerimiseks investeeringutoetust saanud põllumajanduslike majapidamiste arv (2A)	-	35%	807
	MAKist toetatud majandustegevuse arendamise äriplaaniga/noore põllumajandustootjana investeeringutoetust saanud põllumajanduslike majapidamiste arv (2B)	-	35%	550
Prioriteet 3: Toiduahela korraldamise, sealhulgas põllumajandustoodete töötlemise ja turustamise, loomade heaolu ja riskijuhtimise edendamine põllumajanduses	Prioriteedi 3 avaliku sektori kogukulud (€)	-	35%	77 234 000
	Kvaliteedikavade, kohalike turgude ja lühikeste tarneahelate ning tootjarühmade raames toetatud põllumajanduslike majapidamiste arv (3A)	-	35%	345
	Riskijuhtimise skeemides osalevate põllumajanduslike majapidamiste arv (3B)	-	N/A	N/A
Prioriteet 4: Põllumajanduse ja metsandusega seotud ökosüsteemide ennistamine, säilitamine ja parandamine	Prioriteedi 4 avaliku sektori kogukulud (€)	-	50%	368 493 000
	Elurikkusele kaasaitavate majandamisviiside lepingutega hõlmatud põllumajandusmaa ha (4A)	-	80%	661 500
	Veemajandust parandavate majandamisviiside lepingutega hõlmatud põllumajandusmaa ha (4B)	-	80%	601 500
	Mullaharimist	-	80%	20 000

	parandavate/mullaerosiooni tõkestavate majandamisviiside lepingutega hõlmatud põllumajandusmaa ha (4C)			
Prioriteet 5: Ressursitõhususe edendamine ning vähese CO ₂ -heitega ja kliimamuutuste suhtes vastupidavale majandusele ülemineku toetamine põllumajanduses ning toiduainete- ja metsandussektoris	Prioriteedi 5 avaliku sektori kogukulud (€) v.a sihtvaldkonna 5D avaliku sektori kogukulud	-	35%	20 770 000
	Tõhusamale niisutussüsteemile üle läinud niisutatav maa (ha) (5A)	-	N/A	N/A
	Energiasäästu ja -tõhususse tehtud investeeringute kogumaht (€) (5B)	-	35%	8 000 000
	Taastuvenergia tootmisesse tehtud investeeringute kogumaht (€) (5C)	-	N/A	N/A
	Sihtvaldkonna 5D „Põllumajanduse põhjustatud kasvuhoonegaaside ja ammoniaagi heitkoguste vähendamine“ avaliku sektori kogukulud	-	35%	170 010 000
	CO ₂ sidumist/säilitamist edendavate majandamisviiside all olev põllumajandus- ja metsamaa (5E)	-	35%	486 800
Prioriteet 6: Sotsiaalse kaasamise, vaesuse vähendamise ja maapiirkondade majandusliku arengu edendamine	Prioriteedi 6 avaliku sektori kogukulud (€) v.a LEADERi avaliku sektori kogukulud	-	30%	74 000 000
	Põhiteenuste ja maapiirkondade infrastruktuuri parandamiseks toetatud toimingute arv (6B ja 6C)	-	N/A	N/A
	LEADERi osas väljamakstud avaliku sektori kogukulud (art. 42-44) (6B)	-	20%	90 000 000

8. Meetmed

8.1 Maapiirkonna määratlus

Vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1305/2013 artiklile 50 määratleb korraldusasutus maapiirkonna mõiste programmi tasandil.

Teatud meetmeid saab rakendada üksnes maapiirkonnas:

- teadmussiire (maapiirkonna VKE-d – ei rakenda);
- nõuane (maapiirkonna VKE-d – ei rakenda);
- mittepõllumajanduslik starditoetus (ei rakenda);
- majandustegevuse mitmekesistamine maapiirkonnas;
- baasteenused ja külaareng (ei rakenda horisontaalselt).

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1303/2013 artikli 28 kohaselt on LEADER suunatud konkreetsetele allpiirkondlikele territooriumidele ning ellu viidud piirkonnapõhiste kohaliku arengu strateegiate kaudu. Seega on vajalik määratleda ka LEADER tegevuspiirkond.

Nimetatud meetmetest/tegevustest on plaanis rakendada meetet Investeeringud majandustegevuse mitmekesistamiseks maapiirkonnas mittepõllumajandusliku tegevuse suunas ning LEADER kohalikuks arenguks.

2007-2013 perioodil kasutas Eesti haldusjaotuslikku maapiirkonna määratlust, mille kohaselt maapiirkonnaks loeti valdade ja kuni 4000 elanikuga väikelinnade territoorium. LEADER tegevuspiirkond hõlmas ka suuremaid kui 4000 elanikuga vallasiseseid linnu, kuivõrd need moodustavad vallaga ühtse haldusüksuse.

2014-2020 perioodil on plaanis jätkata senise maapiirkonna määratlusega, tehes selles mõningaid objektiivseid sotsiaal-majanduslikest näitajatest tulenevaid täpsustusi. Traditsioonilise haldusjaotusliku lähenemise eelised on, et see on lihtsasti mõistetav ja määratav, statistika on lihtsustatud ning kuivõrd meetodika on siiani kasutuses olnud, on sellega lihtne jätkata.

Maapiirkonna määratlus 2014-2020 perioodiks hõlmab:

- vallad, v.a vallad, mille puhul on täidetud kõik järgnevad rahvastiku kasvu, madalat tööpuudust, kõrgeid sissetulekuid iseloomustavad kriteeriumid:
 - kohalikud omavalitsused, kus rahvaarv (arvestatud rännet) on viimase 10 aasta jooksul (2003-2013) kasvanud üle 20%;
 - kohalikud omavalitsused, kus registreeritud töötus on alla Eesti keskmise (5,3%);
 - kohalikud omavalitsused, kus palgatöötaja kuukeskmine brutotulu on vähemalt 20% kõrgem Eesti keskmisest (844,44 eurot);
- kuni 4000 elanikuga väikelinnad, sh kuni 4000 elanikuga vallasisesed linnad.

Vallad, mis vastavad eelpool kirjeldatud rahvastiku kasvu, madala tööpuuduse ja üle keskmise sissetulekute kriteeriumidele

Omavalitsusüksus	Kohalikud omavalitsused, kus rahvaarv (arvestatud rännet) on viimase 10 aasta jooksul kasvanud üle 20% (2003-2013)	Kohalikud omavalitsused, kus registreeritud töötus on alla Eesti keskmise (2012)	Kohalikud omavalitsused, kus palgatöötaja kuukeskmine brutotulu (eurot) on vähemalt 20% kõrgem Eesti keskmisest (2012)
Kiili vald	+ 91,2%	1,6%	1092,35
Viimsi vald	+ 77,5%	2,8%	1227,52

Harku vald	+ 81,0%	2,7%	1185,15
Rae vald	+ 96,1%	2,4%	1120,48
Saue vald	+ 40,1%	2,8%	1116,65
Saku vald	+ 20,0%	2,5%	1066,65

Allikas: arvutused Statistikaameti andmete põhjal, Statistikaameti piirkondliku statistika portaal

Linnad, mille rahvaarv (arvestatud rännet) on alla 4000 elaniku

Elanike arv 0-4000	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Mõisaküla linn	955	943	897	886	880	825	813
Kallaste linn	1 037	994	976	948	935	852	814
Suure-Jaani vallasisene linn	1 174	1 157	1 122	1 112	1 084	1 039	1 026
Püssi vallasisene linn	1 468	1 410	1 415	1 359	1 275	1 083	1 007
Abja-Paluoja vallasisene linn	1 163	1 149	1 118	1 084	1 066	1 084	1 050
Võhma linn	1 454	1 453	1 444	1 412	1 384	1 314	1 271
Lihula vallasisene linn	1 428	1 381	1 342	1 336	1 297	1 338	1 310
Mustvee linn	1 606	1 587	1 573	1 561	1 508	1 358	1 339
Antsla vallasisene linn	1 400	1 389	1 365	1 345	1 314	1 402	1 364
Karksi-Nuia vallasisene linn	1 814	1 761	1 689	1 648	1 594	1 573	1 536
Kilingi-Nõmme vallasisene linn	2 391	2 360	2 327	2 296	2 252	1 763	1 709
Otepää vallasisene linn	2 136	2 124	2 099	2 086	2 081	1 953	1 919
Tamsalu vallasisene linn	2 370	2 337	2 319	2 274	2 220	2 236	2 168
Räpina vallasisene linn	2 781	2 779	2 738	2 673	2 618	2 455	2 443
Narva-Jõesuu linn	2 770	2 722	2 742	2 737	2 741	2 632	2 569
Tõrva linn	2 938	2 885	2 838	2 820	2 776	2 729	2 660
Loksa linn	3 256	3 187	3 144	3 121	3 020	2 759	2 636
Kehra vallasisene linn	2 955	2 940	2 920	2 861	2 819	2 890	2 797
Kärdla vallasisene linn	3 459	3 412	3 396	3 382	3 308	3 050	3 000
Kunda linn	3 708	3 687	3 674	3 641	3 559	3 422	3 332
Paldiski linn	4 248	4 186	4 137	4 283	4 154	4 085	4 000

Allikas: Statistikaamet

Arvestades, et LEADER-lähendamise puhul on Eestis tekkinud 26 kohalikku tegevusgruppi, kes katavad üle 99% käesoleval perioodil maapiirkonnana määratletud aladest, siis on otstarbekas olemasoleva tegevuspiirkonna määratlusega jätkata. LEADER tegevuspiirkond 2014-2020 perioodiks hõlmab:

- vallad;
- kuni 4000 elanikuga väikelinnad;
- vallasisesed linnad.

Samas on meetmete sarnasest suunitlusest tulenevalt otstarbekas ühtlustada seda võimalikult suures ulatuses majandustegevuse mitmekesistamise meetme raames kasutatava maapiirkonna määratlusega, sellest tulenevalt tehakse LEADER tegevuspiirkonna määratluses 2014-2020 perioodiks järgmised muudatused:

- vallad, mida iseloomustab rahvastiku kasv, madal tööpuudus ja kõrged sissetulekud ning mis on sellest tulenevalt maapiirkonna määratlusest välja jäetud, võetakse kohalike tegevusgruppide vahel vahendite jagamisel arvesse vähenduskoefitsiendi alusel;
- vallasisesed linnad, mille rahvaarv ületab 4000 elanikku, lähevad kohalike tegevusgruppide vahel vahendite jagamisel arvesse vähenduskoefitsiendi alusel.

Vallasisesed linnad, mille rahvaarv on üle 4000 elaniku

Elanike arv 4000-10 000	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Rapla vallasine linn	5324	5295	5280	5280	5250	5202	5182
Türi vallasine linn	5821	5758	5707	5607	5462	5410	5292
Põlva vallasine linn	6171	6147	6145	6107	6049	5766	5678
Tapa vallasine linn	7569	7401	7311	7252	7125	5896	5766
Jõhvi vallasine linn	11 321	11 167	10 999	10 855	10 759	10 775	10 612

Allikas: Statistikaamet

8.2 Rahastamisvahendid

Põhjendus

Tulenevalt Eesti kapitaliturgude hetkeseisust ei ole VKE'del piisavat ligipääsu alternatiivsetele finantseerimisallikatele (erinevad omakapitali instrumendid) ning piisava tagatise puudumine ja/või ebastabiilsed rahavood raskendavad ka krediidasutuste poolt vahendatava laenu raha kättesaadavust. Seetõttu eksisteerib selge vajadus tekitada selles segmendis juurde võimalusi kapitali (nii laenu kui omakapitali vahendite) kaasamiseks⁸⁹.

Kapitalile ligipääsu piiratus tuleneb eelkõige sellest, et krediidasutused on oma tegevust maksimaalselt optimeerinud, st tegelevad võimalusel suhteliselt suuremahuliste klientidega, kes tegutsevad majanduse mõttes olulise mahuga ettevõtlusvaldkondades. Tavaliselt on suurettevõtetel tagatised paremad, neil on selge äriplane ajalugu, kõrgem professionaalsus jne. Samuti on pankadel suurtes majandusvaldkondades paremad teadmised turutrendidest, seega nad suudavad riske paremini hinnata. See omakorda väljendub näiteks madalamas riskisuses (intressis). Lisaks tuleb arvestada, et tulenevalt laenutoote madalatest intressimääradest ei taha krediidasutused võtta suuri riske ning seetõttu on pangad kehtestanud konkreetseid kvaliteedinõudeid (kasumlik tegevusajalugu, tugev rahavoog, piisavad tagatised), mille täitmata jätmisel kliendile laenu ei väljastata.

Eeltoodu mõjutab eelkõige alustavaid ettevõtteid, millel on lühike tegutsemisajalugu ja puuduvad piisavad tagatised pangalaenu saamiseks ning kasvavaid ettevõtteid, millel on keeruline saada laenu, kuna pangad annavad hetkel laenu pigem ainult selles ulatuses, mida ettevõtte olemasolevad rahavood võimaldavad. Need ettevõtted võivad vajada vastavalt ettevõtluse iseloomule kas riskikapitali investeringuid, laene või tagatist⁹⁰.

Kapitalile ligipääsu piiratus võimendub eriti maapiirkondades uusi töökohti loovate alustavate ettevõtete puhul, samuti põllumajandustootjatel üldisemalt, kelle majandustulemustes kajastuvad viimaste aastate nii sisendite kui väljundite turgudel valitsenud suured hinnakõikumised, mis võib omakorda võib tekitada finantssektoris ebakindlust tuleviku suhtes. Rahastamisvahendid saavad siinkohal efektiivselt pakkuda finantssektorile tuge sellistes tegevusvaldkondades, kus riigil on parem ülevaade sektori riskidest ning võimalustest kui finantsasutustel ning osaleda teatud projektide finantseerimisel, maandades osa neid riske, mida finantseerija tänu informatsiooni asümmeetrilisusele hinnastada ei suuda ning seetõttu tehingusse ei läheks.

Lisaks ülaltoodule on veel oluline rõhutada, et majanduslikust aspektist on rahastamisvahendite kaasabil võimalus pehmedada turumajanduse ühte paratamatut kaasnähtust – majanduse tsüklilisust. Turg tervikuna kaldub majanduskasvu aegadel üleliigse optimismini lainel üle investeerima ning majanduslanguse ajal liigse konservatiivsuse tõttu optimaalsest tasemest vähem investeringuid tegema – võimendades seeläbi majanduse tsüklilisust veelgi. Riik saab rahastamisvahendite kaudu tsüklilisuse amplituudi vähendada, süstides majanduse jahenedes turule täiendavat raha ning tagades seeläbi sihtgrupile parem

⁸⁹ Uuring: 2014-2020 perioodi EL vahenditest rahastatavate finantsinstrumentide kasutamise võimalused Eestis, Rahandusministeerium 2013, AS PricewaterhouseCoopers Advisors, http://www.struktuurifondid.ee/public/Finantsinstrumendid_2014-2020_lopparuanne_PwC.pdf

⁹⁰ *ibid.*

kapitali kättesaadavus rasketel aegadel⁹¹. Eeltoodu on ka põhjuseks, miks rahastamisvahendid peaksid olema paindlikud turuvajadustele reageerimisel st. eelistatavalt sisaldama finantstoodete tervikportfelli, mis võimaldaks vajalikul hetkel kiiresti sobiv toode kasutusele võtta.

Kasutatavad rahastamisvahendid

MAK eesmärkide saavutamiseks vajalike investeeringute tegemiseks tuleb rahastamisvahendite abil tagada ettevõtjatele parem juurdepääs kapitalile järgmiste maaelu määruse artiklites toodud tegevussuundades:

1. Investeeringud materiaalsesse varasse (artikkel 17), sh:
 - a. investeeringud põllumajandusettevõtte tulemuslikkuse parandamiseks,
 - b. investeeringud põllumajandustoodete töötlemiseks ja turustamiseks ning
 - c. investeeringud põllu- ja metsamajanduse taristu arendamiseks ja hoidmiseks;
2. Põllumajandusettevõtete ja äritegevuse arendamine (artikkel 19), sh investeeringud majandustegevuse mitmekesistamiseks maapiirkonnas mittepõllumajandusliku tegevuse suunas;
3. Põhiteenused ja külauuendus maapiirkondades (artikkel 20);
4. Investeeringud uutesse metsandustehnoloogiatesse ning metsasaaduste töötlemisse ja turustamisse (artikkel 26);
5. Koostöö (artikkel 35).

Rahastamisvahendite täpsem ulatus ja sekkumismehhanismid selguvad pärast rahastamisvahendi eelhindamist.

⁹¹ *Ibid.*

8.3 GAEC, väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise miinimumnõuded, asjakohased riiklikud miinimumnõuded

GAEC: maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise standardid		
Valdkond	Põhi-küsimus	Nõuded ja standardid
Keskkond, kliima-muutused, maa hea põllumajandus-seisund	Vesi	<ul style="list-style-type: none"> • Vooluveekogude äärde puhverribade rajamine¹ • Loataotlusmenetluste täitmine, kui vee kasutamiseks niisutamiseks tuleb taotleda luba • Põhjavee kaitse reostuse eest: otseheite keelamine põhjavette ning meetmed hoidmaks ära põhjavee kaudset reostust heite pinnasele juhtimise ja pinnase läbi toimuva ohtlike ainete infiltratsiooni kaudu, nagu on loetletud direktiivi 80/68/EMÜ lisas
Eestis kehtestatud nõuded <ul style="list-style-type: none"> • Vooluveekogu äärde tuleb jätta puhverriba, kus on keelatud kasutada väetist. Puhverriba laius tavalisest veepiirist mõõdetuna on vähemalt: <ol style="list-style-type: none"> 1) 1 meeter – alla 10 km² valgalaga maaparandussüsteemi eesvoolul; 2) 10 meetrit – jõe, oja, peakraavi ja kanali puhul ning üle 10 km² valgalaga maaparandussüsteemi eesvoolul. • Taotlejal, kes kasutab põllumajandusmaa niisutamiseks põhjavett rohkem kui 5 m³ või pinnavett rohkem kui 30 m³ ööpäevas, peab olema veeseaduse §-s 8 sätestatud vee erikasutusluba. • Taotleja järgib oma põllumajanduslikus majapidamises ohtlike ainete ja muude saasteainete käitlemisel veeseaduse § 26⁵ lõikes 8 sätestatud nõudeid. • Taotleja järgib oma põllumajanduslikus majapidamises naftasaaduste hoidmisehitiste kohta veeseaduse § 26 lõike 3 alusel kehtestatud õigusaktis sätestatud nõudeid. 		
	Muld ja süsiniku-varud	<ul style="list-style-type: none"> • Minimaalne taimkate • Kohaspetsiifilistele tingimustele vastav minimaalne maakasutus erosiooni piiramiseks • Mullas orgaanilise aine sisalduse taseme säilitamine asjakohaste meetoditega, sealhulgas koristusjätmete põletuskeeld, välja arvatud taimetervise eesmärkidel

GAEC: maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise standardid

Valdkond	Põhi-küsimus	Nõuded ja standardid
<p>Eestis kehtestatud nõuded</p> <ul style="list-style-type: none"> • Haanja, Otepää, Valgjärve, Vastseliina ja Misso vallas asuvast põllumajandusmaast, mida taotlejal on õigus kasutada, peab vähemalt 30% olema talvise taimkatte all. Talviseks taimkatteks loetakse 1. novembrist kuni 31. märtsini põllumajandusmaal olevad põllumajanduskultuurid ja kõrretüü. • Üle 10% kaldega aladel tuleb erosiooni takistamiseks põllumajandusmaa harimisel kasutada sobivaid agrotehnilisi võtteid. Sobivateks agrotehnilisteks võteteks on mulla harimine risti kallakuga, püsirohumaat rajamine, heintaimede kasvatamine, orgaaniliste väetiste kasutamine kooskõlas veeseaduse §-ga 26¹, minimeeritud mullaharimine, kaitseribade rajamine küngaste nõlvadele või veekogude kallastele või muu mullaerosiooni takistav tegevus. • Põllumajandusmaal kulu, heina ja põhku põletada ei ole lubatud. 		
	<p>Maastik, hooldustööde minimaalne tase</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Maastikule iseloomulike vormide säilitamine, sealhulgas vajaduse korral hekid, tiigid, kraavid ja puude read, kogumina või üksikute puudena, põlluservad ja terrassid, sealhulgas keeld lõigata hekke ja puid lindude pesitsemise ja poegade üleskasvatamise ajal ning valikuna meetmed invasiivsete taimeliikide vältimiseks.
<p>Eestis kehtestatud nõuded</p> <ul style="list-style-type: none"> • Põllumajandusmaal asuvat looduskaitseaduse § 4 lõikes 1 sätestatud kaitstavat looduse üksikobjekti ja muinsuskaitseaduse § 3 lõikes 2 sätestatud kinnismälestist ei tohi rikkuda ega hävitada. • Põllumajandusmaal rakendatakse «Maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seaduse» 6. peatükis sätestatud tuulekaera tõrjeabinõusid. Kui põllumajandusmaal esineb tuulekaera, esitab taotleja Põllumajandusametile viivitamata, kuid hiljemalt 31. juuliks, põllumajandusministri 27. detsembri 2004. a määruse nr 196 "Tuulekaera tõrjeabinõud" lisas 1 toodud vormi kohase teatise tuulekaera esinemise kohta. 		

Väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise miinimumnõuded

Väetiste kasutamise miinimumnõuded	Vastav Eesti seadus
NÕUE 1: Orgaanilisi ja mineraalväetisi ei tohi laotada 1. detsembrist kuni 31. märtsini ja muul ajal, kui maapind on kaetud lumega, külmunud või perioodiliselt üleujutatud, või veega küllastunud maale.	Veeseadus § 26 ¹ lg 4 ²
NÕUE 2: Väetise laotamine pinnale on keelatud haritaval maal, mille maapinna kalle on üle 10%. Kui maapinna kalle on 5-10%, on pinnale väetise laotamine keelatud 1. novembrist kuni 15. aprillini.	Veeseadus § 26 ¹ lg 4 ¹
NÕUE 3: Allikate ja karstilehtrite ümbruses on 10 m ulatuses veepiirist või karstilehtrite servast keelatud väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamine ning vee kvaliteeti ohustav muu tegevus.	Veeseadus § 26 ¹ lg 5
NÕUE 4: Põllumajandusloomade pidamisel peab sõnnikuhoidla või sõnniku- ja virtsahoidla mahutama vähemalt nende 8 kuu sõnniku ja virtsa. Kui sügavallapanuga laut ei mahuta kaheksa kuu sõnnikukogust, peab laudal olema ülejääva koguse mahutav sõnnikuhoidla. Sõnnikuga kokkupuutuvad konstruktsioonid peavad vastama sõnnikuhoidlatele esitatavatele nõuetele. Kui loomapidaja suunab sõnniku hoidmisele või töötlemisele oma ettevõtte teise hoidlasse või töötlemiskohta või lepingu alusel teise isiku hoidlasse või töötlemiskohta, peab loomakasvatushoone kasutamisel olema tagatud lekkekindla hoidla olemasolu, mis mahutab vähemalt ühe kuu sõnnikukoguse.	Veeseadus §26 ² lg2, 3 ja 3 ¹
NÕUE 5: Põllumajandustootja peab hoidma loomapidamishoonetes tekkivat sõnnikut sõnnikuhoidlates ja/või aunades, sõnnikuaun paikneb veeobjektide suhtes nõutud kaugusel ning aunades hoidmise tingimustest peetakse kinni.	Veeseadus § 26 ² lg 5, § 26 ³ lg 6; § 29 lg 1-4; Vabariigi Valitsuse (VV) määrus nr 17 § 6 lg 1-2 ja VV määrus 288 § 6 lg 1-3 + <u>Lisa 2:</u> "nõutud kaugused" kehtivates seadusaktides
NÕUE 6: Sõnnikuga, sealhulgas töödeldud sõnnikuga, on lubatud anda haritava maa ühe hektari kohta kuni 170 kg lämmastikku ja 25 kg fosforit aastas, kaasa arvatud lämmastik ja fosfor, mis jääb maale karjatatavate loomade väljaheidetega. Mineraalväetisega võib aastas haritava maa hektari kohta anda lämmastikku mitte rohkem kui määruse lisas sätestatud koguses, sõltuvalt kasvatatavast kultuurist ja planeeritavast saagist. Mineraallämmastiku kogused, mis on suuremad kui 100 kilogrammi hektari kohta aastas, tuleb anda jaotatult.	Veeseadus § 26 ¹ lg 4 ¹ ja Vabariigi Valitsuse määrus nr 288 § 10 lg 2 ja 2 ¹ ; Mineraalväetistega aastas haritava maa ha kohta lubatud lämmastiku kogused sõltuvalt kasvatatavast kultuurist ja planeeritavast saagist on sätestatud VV määruse nr 288 lisas.
NÕUE 7: Mineraalväetise hoidla peab olema ehitatud nii, et väetis ei satuks keskkonda.	Veeseadus § 26, VV määrus nr 288 § 2 ja 3
NÕUE 8: Veekaitsevööndis on keelatud väetise kasutamine ning sõnnikuhoidla või -auna paigaldamine. Veekaitsevööndi ulatus tavalisest veepiirist on: • Läänemerel, Peipsi, Lämmi- ja Pihkva järvel ning Võrtsjärvel – 20	Veeseadus § 29 lg 2 ja lg 4 p 4

<p>m;</p> <ul style="list-style-type: none"> • teistel järvedel, veehoidlatel, jõgedel, ojadel, allikatel, peakraavidel ja kanalitel ning maaparandussüsteemide eesvooludel – 10 m; • maaparandussüsteemide eesvooludel valgalaga alla 10 km² – 1 m. 	
Taimkaitsevahendite kasutamise miinimumnõuded	Vastav Eesti seadus
NÕUE 1: Taimkaitsevahendi turustaja, professionaalne kasutaja ja nõustaja peavad olema läbinud taimkaitsekoolituse ning neil peab olema selle läbimist tõendav taimkaitsetunnistus.	Taimkaitseseadus § 78 ² lg 1
NÕUE 2: Kasutuses olev taimkaitseseade, välja arvatud käsi- ja selgprits, peab olema läbinud korralise tehnilise kontrolli iga kolme aasta järel. Puhtimisseade ja udutaja peavad olema läbinud korralise tehnilise kontrolli iga viie aasta järel.	Taimkaitseseadus § 87 lg 1

8.4 Meetmete kirjeldus

Teadmussiire ja teavitus

Põhjendus

Põllumajanduse ja metsanduse areng ning uute väljakutsetega toimetulek nõuab sobival tasemel tehnilist ja majanduslikku koolitust, et teadmisi ja teavet saada ja vahetada, sealhulgas parimaid tootmisviise levitada. Teadmussiire peab hõlmama nii põllumajandus-, toidu- ja metsandussektori (biomajanduse⁹²) konkurentsivõime, innovatsiooni ja teadmistepõhise majandamise kui põllumajanduskeskkonnaga seotud teemasid. Omandatud teadmised peaks eelkõige tõhustama põllumajanduse, metsa ja põllumajandustoodete töötlemisega tegelevate ettevõtjate ja nende töötajate konkurentsivõimet ja ressursitõhusust ning parandama nende keskkonnanahaidlikkust, panustades samal ajal maapiirkondade majanduse jätkusuutlikkusesse.

Eesti maaelu arengukava 2007-2013 meetme „Koolitus- ja teavitustegevused“ raames toetatud tegevustel osalejatest 90% olid hõivatud põllumajanduses, 6,8% toiduainetetööstuses ja 3,2% metsanduses. Metsandusele ja toiduainetetööstusele suunatud koolitus- ja teavitustegevusi ka teised avalikud institutsioonid, nagu SA Erametsakeskus, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus, SA Keskkonnainvesteeringute Keskus ja kohalikud omavalitsused. Teavitustegevusi korraldavad ka põllu- ja metsamajanduse sisendite müüjad ning põllumajandustoodete töötledajad ja kokkuostjad, kelle tegevused on pigem seotud nende majanduslike huvidega.

Eesti majanduse ja loodava lisandväärtuse tõstmine vajab uute kasvualade leidmist. Arvestades, et teatud teadmisi on vaja pigem ühiskonnale kui tootjatele nende otseseks majandustegevuseks, on vajalik tagada selliste teadmiste soodne ja lihtne kättesaadavus. Senisest olulisem on, et valdkonna ettevõtjad ja töötajad saaks koolitatud ka nendes teemades, mis puudutab avalikke huve ning mitte ainult nende erahuve. Teisalt on ka teemasid, mis peaksid olema senisest paremini suunatud, et aidata kaasa sektori konkurentsivõime parandamisele. Kavas on senisest täpsemalt välja selgitada sektori prioriteedid ning teha teatud muudatusi, et koolitusprogrammide koostamisel oleks sektori huvid täpsemalt arvestatud. Senine toetuse menetluspraktika, mis keskendus üksiktegevustele, ei ole kõigis valdkondades ennest õigustanud ning teatud teemade teavitamise efektiivsemaks käsitlemiseks on vaja toetada pikaajaliste programmide elluviimist (näiteks teemadel säästev taimekasvatuse, toiduteave, uued tehnoloogiad, mahe jm). Toetatavate tegevuste valikut aitab teha konkreetsete prioriteetide-tellimuste esitamine, jättes samas võimalused ka kohalikule initsiatiivile.

2012. aasta Eesti Maaülikooli korraldatud ettevõtjate uuringu kohaselt on neile oluliseks infoallikaks ajakirjanduse ja PRIA järel teised ettevõtjad. Arvestades teiste riikide ja regioonide praktikat tuleb lisaks traditsioonilistele infopäevadele ja koolituskursustele soodustada omavahelist infojagamist, õpiringide tegevust ning ettevõtete külastamist. Mõnes Eesti piirkonnas tootjate regulaarsed omavahelised kokkusaamised juba toimuvad.

Eesmärk

Meetme üldeesmärk on põllumajandus-, toidu- ja metsandussektori ettevõtjate ning nende töötajate arendamine ja uute teadmiste leviku soodustamisega aidata kaasa biomajanduse arengule ja kohanemisele uute väljakutsetega ressursside säästlikuks kasutamiseks.

⁹² Biomajandus on biomassi tootmine ja muutmine peamiselt toidu-, tervise- ja kiutoodeteks ning energiaks. Biomajandus hõlmab peaaegu kõiki tööstus- ja majandussektoreid, kuid peamiselt põhineb see valdkond just põllumajanduse, kalanduse ja metsandusega seotud tööstusel, mis toodab, majandab või muul moel kasutab bioloogilisi ressursse (sh toidu tootmine). Biomass: taastuv biomass on mis tahes bioloogiline materjal (põllumajandus-, metsandus- ja looma- ning vee elusressursi põhine) kas toote endana või kasutamiseks toormaterjalina. Allikas: "Eesti biomajanduse strateegia 2014–2030" koostamise ettepanek Vabariigi Valitsusele. Põllumajandusministeerium 10.10.2012

Toetatavad tegevused

Toetust antakse meetme eesmärgiga kooskõlas olevateks järgmisteks tegevusteks:

Tegevus 1. Koolitustegevuste korraldamine

- o ühe- ja mitmepäevaste koolituste, sh seminaride läbiviimine;
- o koolitus- ja õppematerjalide ning käsiraamatute väljaandmine.

Toetatakse tööalast koolitust, mis võimaldab kutse-, ameti- ja/või erialaste teadmiste, oskuste ja vilumuste omandamist ja täiendamist, samuti ümberõpet. Tööalase koolituse läbimist tõendab tunnistus või tõend. Mitmepäevaste koolituste puhul peab vähemalt ¼ koolituse kestvusest olema praktiline.

Tegevus 2. Teavitustegevuste korraldamine:

- o infopäevade ja konverentside korraldamine;
- o infomaterjalide ja elektrooniliste väljaannete koostamine.

Toetatakse teavitustegevusi, millega teavitatakse sihtgruppe nende tööks vajalikel teemadel, selgelt mõõdetavat kutsealaste oskuste arendamist ei toimu.

Tegevus 3: Ettevõtete külastuste ja õpiringide korraldamine.

Toetatakse põllumajandus või metsamajandamisega tegelevate ettevõtete külastusi ja õpiringe, mille eesmärgiks on õppida teineteise praktilistest kogemustest. Ettevõtete külastused keskenduvad eeskätt põllumajanduse ja metsanduse tootmismeetoditele ja/või tehnoloogiatele, põllumajandustootmise mitmekesistamisele, lühikestes tarneahelates osalevatele põllumajandusettevõtetele, uutele ettevõtlusvõimalustele ja tehnoloogiatele ning metsa ökoloogilise vastupidavuse parandamisele. Õpiringi moodustavad omavahel regulaarselt kokku saavad ettevõtjad, toetatakse professionaalse juhendaja teenust ning kokkusaamiste korralduskulusid. Õpiringi juhendaja peab omama asjakohast kutsevalifikatsiooni või sellega võrreldavat pädevust.

Tegevus 4: Esitlustegevuste korraldamine

Toetatakse esitlustegevusi, mis tutvustavad uut tehnoloogiat, tegutsemis- või tootmisviisi.

Tegevus 5: Pikaajalised programmid

Pikaajaline programm on kindlale eesmärgile suunatud programm, mis sisaldab kombineeritud tegevusi 1-4. Lisaks on tegevuse 4 raames lubatud otseselt esitlemise jaoks vajalike investeeringute teostamine, sealhulgas teostatavasuuringuid, seadmete ja tehnika ostmist ning hoonete ja rajatiste ehitamine.

Tegevustega seotud kulutuste abikõlblikkuse kehtestamisel lähtutakse artiklitest 14 ja 45.

Pikaajaliste programmidele eraldatakse osa meetme eelarvest.

Toetuse saajad

1) Tegevuste 1, 2, 3 või 4 taotleja võib olla koolitusasutus, kui täiskasvanute koolitus on nende seadusest või põhikirjast (põhimäärusest) tulenev tegevus, ning füüsilisest isikust ettevõtjad.

2) Tegevus 5 taotlejaks võib olla teadus- ja arendusasutus, avalik-õiguslik ülikool, kutseõppeasutus või Põllumajandusministeeriumi hallatav riigiasutus või nende ühistaotlus.

Pikaajalise programmi teostajad valitakse pakkumismenetlusega vastavalt riigihanke seadusele vastavalt korraldusasutuse poolt nimetatud teemadel (nt säästev taimekasvatuse, toiduteave, uued tehnoloogiad, mahepõllumajandus jne.)

Toetuse lõppkasusaajateks on põllumajandus-, toidu- ja metsandussektoris hõivatud 15-74 aasta vanused täiskasvanud.

Taotluste hindamine

Tegevuste 1-4 peamised hindamiskriteeriumid on järgmised:

- teema vajalikkus, sh vastavus arengukava ja maaelu arengu poliitika seatud prioriteetidele, mis on välja töötatud koostöös sotsiaalpartneritega;
- taotlejate ja esinejate varasem kogemus ning kompetentsus vastavas teemavaldkonnas;
- tegevuse sidusus olemasolevate arengukavade, tegevuskavade või strateegiatega.
- tegevused, mis sisaldavad maamajandusliku teadus-arendustegevuse tulemuste tutvustusi ja/või levitavad rahvusvahelisi kogemusi.

Tegevus 5 hindamisel võetakse arvesse korraldusasutuse poolt esitatud lähteülesannet.

Taotlusvoorud võib läbi viia nii üleriigilisel kui maakondlikul tasandil ning taotluste alusel võib koostada paremusjärjestuse teemavaldkondade või tegevuste liikide kaupa.

Toetuse määär

Meetmes nimetatud tegevuste toetamiseks kasutatakse kombineeritud meetodeid: toetatakse kas kasutades lihtsustatud kulumeetodeid või kuni 100% ulatuses abikõlblikest kuludest, arvestades riigiabi reegleid.

Maksimummäärasid võib diferentseerida tegevuste ning piirkondlikkuse alusel.

Rakendamise piirkond

Eesti

Seirenäitajad ja sihttasemed

Indikaatori liik	Indikaator	Sihttasemed
Väljundnäitaja	Tegevusel osalenute arv	16 000 osalemist perioodi lõpuks
	Toetust saanud tegevuste arv	700 tegevust
	Toetust saanud programmide arv	5 pikaajalist programmi
	Avaliku sektori kulud kokku (eurot)	12 000 000

Nõuandeteenuste toetamine

Õiguslik alus

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1305/2013, artikkel 15.

Põhjendus

Põllumajandustootjad kasutavad MAK püsihindaja (Eesti Maaülikool) analüüsi kohaselt enim toetatud nõuannet, mis aitab kiirelt lahendada finantsmajanduse ja taimekasvatuse probleeme, kuid samas on vajadus strateegilisema ja spetsiifilisema nõuande järele, nagu arengud põllumajandustoodete turul, nõuded toodete kvaliteedile, keskkonnanõuded, infotehnoloogia areng jms. Arvestades, et teatud teadmisi on vaja pigem ühiskonnal kui ettevõtjatele nende otseseks majandustegevuseks, tuleks soodustada selliste teemade nõuandeteenuste kättesaadavust. Uuringute andmetel on üheks nõuandeteenuse vähese kasutamise põhjuseks spetsiifilise valdkonna spetsialistide puudumine ning teenuse kasutamise kogemuse puudumine: 20% nõuannet varem mittekasutanud ettevõtjatest tunnistas, et ei tea kust ja kuidas nõustamist saab.

Nõuandeteenuse ulatuslikuma kasutamise suur takistus on teenuse maksumus: individuaalsed nõustamisviisid lähtuvad kliendi spetsiifilisest vajadusest ja on seetõttu rahaliselt kallimad. Teatud takistus

teenuse kasutamiseks on senine nõuandetoetuse maksmise kord, mille kohaselt tuleb kliendil tasuda nõuande eest 100%-liselt enne toetuse saamist.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 1306/2013 kohaselt on EL liikmesriikidel kohustus tagada nõuandesüsteem põllumajandustootjate nõustamiseks. Nõuandesüsteem peab hõlmama vähemalt kohustuslikke majandamisnõudeid ning maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise standardeid, kliimat ja keskkonda säästvaid põllumajandustavasid ning põllumajandusmaa säilitamist, maaelu arengu programmide meetmeid, ühenduse veepoliitika ja pestitsiididega seonduvat.

Kvaliteetse nõuandeteenuse tagamiseks korraldatakse kutse andmist, sh konsulentidele, kutsekvalifikatsiooni raamistiku alusel. 10. mai 2014. a seisuga oli Eestis kehtivat kutsetunnistust omavaid konsulente 109, kellest osa on omandanud kutse enam kui ühes valdkonnas. Metsanduse valdkonnas oli 79 ning kogukonna arengu valdkonnas 7 kehtiva kutsetunnistusega konsulenti. Enamus põllumajandusega seotud konsulentidest (54) omas kutset maaettevõtluse ja finantsmajanduse valdkonnas. Taimekasvatuse valdkonnas oli konsulente 23, loomakasvatuse ja selle alavaldkondades 23. Spetsiifilistes valdkondades on kutsega konsulente vähe: keskkonnakaitse ja loodushoiu konsulente oli vaid kaks, maaparanduse konsulente üks ja toidukäitlemise valdkonnas mitte ühtegi. Valdav enamus konsulentidest töötab osalise koormusega: vaid 30% konsulentidest täidab enamuse oma teisest tegevusest nõustamisega. Kui kõik põllumajandusvaldkondade konsulendid töötaks nõustamisega täismahus, oleks arvutuslikult ühe konsulendi kohta ca 160 ühtse pindalatoetuse taotlejat (võrdluseks on Poolas ca 290 põllumajanduslikku majapidamist ühe riikliku konsulendi koha).

Nõuandeteenust pakkuvad konsulendid peavad olema kõrge kvalifikatsiooniga. Spetsiifiliste ning uudsete teemade osas võib toetatava nõuandeteenuse puhul nõuda täiendavalt asjaomase koolituse läbimist tõendavat tunnistust. Kuigi nõuandekeskuste konsulendid osalevad koolitustel keskmiselt üle 70 tunni aastas, vajatakse praktilisi ja põhjalikke erialaseid koolitusi, sh rahvusvahelisel tasemel. Nõustajatele suunatud koolitused on olnud enamasti ühe- ja kahepäevased, vähe on mitmepäevaseid kvalifikatsiooni taset tõstvaid koolitusi.

Eesti põllu- ja maamajanduse nõuandesüsteem on killustatud. Põllumajandusettevõtetele nõuandeteenust pakkuvad konsulendid tegutsevad maakondlike nõuandekeskuste kaudu, konsulentide ja nõuandekeskuste tegevust abistab nõuandeteenistuse koordineeriv keskus. Maaelanikel ja ettevõtjatel on nõuandeteenuseid võimalik saada metsaühistute, Kodukandi võrgustiku, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse poolt koondatud maakondlike arenduskeskuste, põllumajandustoodete sisendite müüjate, töötajate ja kokkuostjate (nn agroäride) ning muude nõustajate kaudu.

Enne tunnustaud nõuandekeskuste moodustumist töötasid konsulendid nõuandeteenuste osutamisel kas individuaalselt, taluliitude või eraettevõtete kaudu. Alates 2000. aastast on riik aidanud kaasa nõuandekeskuste moodustamisele ning tänaseks tegutsevad toetatavat nõuandeteenust pakkuvad konsulendid maakondlike nõuandekeskuse kaudu. Nõuandekeskuste tegevus aastate jooksul on näidanud, et koostöö koordineeriva keskuse ning teadus- ja arendusasutustega on kaootiline. Nõuandesüsteemi arendamisel on keskne roll üleestilisel konsulente ühendaval ühtsel põllu- ja maamajanduse nõuandeorganisatsioonil, mis tagab infovahetuse ja koostöö huvirühmadega, tugiteenused konsulentidele ning hoolitseb ühtlase töökoormuse eest. Eesti suurust ja nõuandekeskuste erahuve arvestades tuleb tegeleda nõuandesüsteemi optimeerimisega riigi algatusel.

Nõuandeteenuste arendamisel tuleb silmas pidada, et sihtrühmadele oleks teave kergelt kättesaadav. Nõuandesüsteem peab võimaldama ajakohase teabe kättesaadavuse innovatsiooni ja uusima teadusinfo kohta ning nõuande riigile olulistest valdkondades võrdsetel alustel ja sama kvaliteediga kogu Eestis. Nõuandesüsteem peab tagama toimiva infovoo nii tootjatelt teadlasele kui tagasiside teadlastelt tootjateni. Praeguse nõuandesüsteemi üks olulistest vigadest on kompleksse, kogu ettevõtet haarava lähenemise puudumine, peamiselt osutatakse nõuannet üksikprobleemide lahendamiseks või seotuna toetuste taotlemisega. Praegune nõuandesüsteem ei suuda pakkuda piisavalt nõuandeteenust toidu esmase töötlemise, põllumajandustootmise mitmekesistamise, mahepõllumajanduse, ühistegevuse jm vajalikes spetsiifilistes valdkondades.

Erialase (tehnoloogilise) nõuande pakkumise suurendamiseks tuleb nõuandesüsteemi kaasata erialaorganisatsioonid ja ühistud, põllumajanduskoolid ja teadus-arendusasutused. Arvestades Eesti suurust

piisab vajaduste katmiseks ka üksikutest väga spetsiifilise valdkonna konsulentidest. Ühtse nõuandesüsteemi ülesanne on nõuandetoote ja tugiteenuste arendamine ning nõustajate koolitamine.

Lisaks vajavad väikesed põllumajandusettevõtted mentorlusteenust. Valdavalt on taoliste tootjate vajadused pigem seotud igapäevaste otsustega või küsimustega ettevõtluse või põllumajandustootmisega alustamisel ja otstarbekas on pakkuda neile nõuannet, kus oleks tagatud pikaajaline koostöösuhe tugisiisikuga, kelleks võiks olla konsulent või ka teine kogemustega põllumajandustootja.

Eesmärk

Meetme üldeesmärk on aidata põllumajandusega tegelevatel isikutel kvaliteetse nõuandeteenuse kasutamise kaasa nende majapidamiste või ettevõtete jätkusuutlikule majandamisele või tulemuslikkuse tõhustamisele.

Spetsiifilised eesmärgid

- Nõuandeteenuse kättesaadavuse tagamine riigile olulistes valdkondades ning erialase nõuande aktiivsem kasutamine;
- Üle-eestiliselt ühtse nõuandesüsteemi väljaarendamine;
- Konsulentide koolitamine, et tagada nende asja- ja ajakohased teadmised ning parandada nõuandeteenuste kvaliteeti.

Toetatavad tegevused

1. Individuaalse nõuandeteenuse võimaldamine

Toetatav nõuandeteenus peab olema seotud vähemalt ühe Euroopa Liidu maaelu arengu prioriteediga ning hõlmama vähemalt ühte määruse (EL) nr 1305/2013 artikli 15 punktis 4 nimetatud valdkondadest.

Nõuanne võib hõlmata seejuures säästvat taimekaitset ning ettevõtte või majapidamise juhtimise aspekte.

Ettevõtte või majapidamise juhtimiseks antav nõuanne (edaspidi juhtimisnõuanne) võib hõlmata näiteks ühistegevust, ettevõtte tehnoloogiate või protsesside juhtimiskorralduse, juhtimisstruktuuri, turunduse või ettevõtte töö organiseerimise analüüsi, ettevõtte strateegilist planeerimist ning muudatuste rakendamise alast nõuannet. Juhtimisnõuannet pakkuvad konsulendid peavad omama konsulendi kutsetunnistust ning olema läbinud juhtimisalase koolituse.

Nõuandeteenus väikestele põllumajandusettevõtetele osutatakse peamiselt majandus-, põllumajandus- ja keskkonnategevuse tulemuslikkuse valdkonnas. Samas on teenuse osutamisel seoseid kõigi ülalpool nimetatud valdkondadega.

Ei toetata kalanduse, vesiviljeluse ega toetuste taotlemissel seotud nõuandeteenust. Toetatavast nõuandeteenusest kuni 25% võib olla osutatud majanduse valdkondades (ettevõtte majandamine ja äriplaani koostamine). Ettevõtte äriplaani koostamise alast nõuannet toetatakse üks kord programmiperioodi jooksul lõppkasusaaja kohta.

2. Konsulentide koolitamine nõuandeteenuse osutamise jaoks vajalikes valdkondades.

Konsulentide koolituse suunad valitakse välja koostöös nõuande osutajate ja erialaliitudega. Eelkõige toetatakse konsulentide koolitusi nõuandesüsteemi jaoks prioriteetsetes valdkondades.

Konsulentidele korraldatav koolitus peab olema vähemalt kahepäevane ning ühe valdkonna põhine.

Toetuse saajad

1. Nõuandetoetus

Toetatavaid nõuandeteenuseid pakutakse kas eespool loetletud valdkondades või komplekselt. Nõuandeteenuse osutamisel peavad toetuse saajad järgima määruse (EL) nr 1306/2013 artikli 13 lõikes 2 osutatud nõuet teabe avalikustamise kohta.

Toetatava nõuande osutaja võib olla juriidiline isik (sihtasutus või mittetulundusühing), mis peab olema valmis põllu- või maamajanduslike nõuandeteenuste pakkumiseks kõigis Eesti maapiirkondades ja määruse (EL) nr 1306/2013 artiklis 12 nimetatud valdkondades.

Miinimumnõuded toetatava nõuande osutajale:

- omab nõuandeteenusega tegelevat meeskonda, kus on minimaalselt 15 konsulent;
- toetatavate nõuandeteenuste osutamisega tegelevad konsulendid osalevad regulaarselt koolitustel;
- omab tugistruktuuri konsulentidele infovahetuse ja koolituste korraldamiseks;
- omab finantsvõimekust konsulentidele tasu maksmiseks;
- omab aastaks 2016 kvaliteedijuhtimise süsteemi.

Toetatava nõuande osutaja peab tegema koostööd põllumajandustootjate, erialaliitude ning teadus- ja arendusasutustega ühel moel järgnevatest:

- partnerite esindajad kuuluvad nõuande osutaja juhtorganisse või on partnerid tema liikmeteks;
- partnerite esindajad kuuluvad nõuande osutaja nõuandetegevuse nõuandvasse kogusse;
- koostöö tegemiseks vormistatakse lepingulised suhted;

Koostöö tulemusel esitab toetatava nõuande osutaja ise või tagab oma partnerite kaudu ettepanekute esitamise põllu- ja maamajanduse alase koostöö korraldamiseks ning rahvusvaheliste sidemete arendamiseks.

Väikestele põllumajandusettevõtetele mõeldud toetatava mentorlusteenuse osutamisega saavad tegeleda kvalifitseeritud konsulendid või tugiisikud, kes tegelevad regulaarselt enesetäiendusega. Nõuannet pakutakse pikaajalise koostöösuhte vormis.

Toetatava nõuandeteenuse **lõppkasusaajaks** võib olla põllumajandustootja, Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1305/2013 artikli 2 lõike 1 punktis n määratletud noor põllumajandustootja või maa valdaja.

- Nõuandetoetuse lõppkasusaajast väikese põllumajandusettevõtte müügitulu võib olla vahemikus 4000 kuni 100 000 eurot.

2. Konsulentide koolitamise toetus

Toetatavat konsulentide koolitust võib pakkuda avalik-õiguslik ülikool, kutseõppeasutus või nõuandeteenuse osutaja vastavalt nõuandesüsteemi arengut suunava nõuandva koguga kooskõlastatud koolitusprogrammile. Koolitatav konsulent peab vastama vähemalt ühele määratlusele järgnevatest:

- kehtiva kutsetunnistusega konsulent;
- konsulent, kelle kutsetunnistuse kehtivuse lõppemisest ei ole möödunud rohkem kui 12 kuud;
- nõuandeteenuse osutajaga seotud ning põllu- või maamajandusliku nõuandetegevusega tegelev konsulent.

Taotluste hindamine

1. Nõuandetoetus

Toetatava nõuande osutaja valitakse riigihanke reeglite kohaselt programmiperioodi alguses. Pakkumuse menetlemisel kontrollitakse nõuande osutaja ja pakutavate nõuandeteenuste nõuetele vastavust. Muuhulgas hinnatakse nõuandeteenuse maksumust ja pakkuja tegevuskava nõuandeteenuse osutamise korraldamiseks.

2. Konsulentide koolitamise toetus

Toetatava koolituse pakkujad valitakse riigihangete reeglite kohaselt temaatiliste kinnitatud õppekavade viisi.

Peamiselt hinnatakse vastavust õppekavale, koolitaja kogemust ja kompetentsi.

Toetuse määr

Nõuandeteenuse kasutamist toetatakse maksimaalselt 3000 euro ulatuses aastas ühe lõppkasusaaja kohta. Ühe nõuandeteenuse maksimaalne toetussumma on 1500 eurot.

Toetatakse kuni 90% toiduainete väikekäitlemise alase või keskkonnateemalise nõuandeteenuse maksumusest, nõuetele vastavuse nõuete või töötervishoiu ja tööohutuse alase nõuandeteenuse maksumusest, samuti erialase (tehnilise) nõuandeteenuse maksumusest.

Toetatakse kuni 50% majandus- ja juhtimisalase nõuandeteenuse maksumusest. Ettevõtte äriplaani koostamise alast nõuannet toetatakse üks kord programmiperioodi jooksul lõppkasusaaja kohta.

Piiratud mahus kalendriaastas toetatakse nõuandeteenuse kasutamist lõppkasusaaja poolt kuni 100% ulatuses, väikeste põllumajandustootjate nõuandeteenuse kasutamist toetatakse kuni 10 tundi kalendriaastas (kuni 50 tunni ulatuses programmiperioodis) lõppkasusaaja kohta.

Toetatakse kuni 100% konsulentide koolituse korraldamise kuludest, kuid mitte rohkem kui 200 000 eurot kolme aasta jooksul ühe konsulentide koolituse kohta.

Rakendamise piirkond

Eesti

Seirenäitajad ja sihttasemed

Indikaatori liik	Indikaator	Sihttasemed
Väljundnäitaja	Toetust saanud projektide arv	I - 1 nõuandeteenuse osutaja (1800 nõustatud klienti aastas) II - 60 konsulentide koolitusprojekti perioodi lõpuks
	Koolitatud nõustajate arv	50 konsulenti aastas (150 koolituse läbinud konsulenti perioodi lõpuks)
	Avaliku sektori kulud kokku (eurot)	8 600 000

Kvaliteedikavades osalemine ja kvaliteedikavade raames toodetud toodete edendamine

Õiguslik alus

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1305/2013, artikkel 16.

Põhjendus

Põllumajandustootmise arengu seisukohast on oluline tooraine parem kasutamine ja selle kõrgema väärtusega turustamine. Põllumajandustoodetele lisandväärtuse andmisel ja nende turustamisel on peamisteks takistusteks tootmise väike maht, hooajalisusest ja saagikusest tulenevad ohud, toodangu ebaühtlane kvaliteet ja problemaatiline tarnekindlus, suured transpordikulud ja piiratud turustusvõimalused, mis tulenevalt sellest, et tootjad asuvad peamistest turgudest reeglina küllalt kaugel. Väiketootjatel on tihti keeruline oma toodetele lisandväärtuse andmiseks ja nende turustamiseks vajalikeks investeeringuteks vahendite leidmine. Suuremad põllumajandustootjad, kes suudavad pakkuda piisava mahu ja kvaliteediga tooteid, turustavad enda toodangu aga peamiselt toorainena tööstustele või vahendajate kaudu.

Tagamaks kõrgekvaliteediliste, mahe- ja nišitoodete turulepääsu tuleb senisest suuremat tähelepanu pöörata põllumajandustootjate aktiivsemale osalemisele toidukvaliteedikavades. Kavades osalejad toodavad turule teatavate eriomadustega tooteid. Toodete erilised omadused tulenevad tavatoodetega võrreldes kõrgematest tootmisõuetest ja/või erilistest tootmisviisidest, mida kavaga liitunud tootjad on otsustanud rakendada.

Kvaliteedikavades osalemine on heaks võimaluseks ennekõike väiksematele ja nišitootjatele tootvatele tootjatele – olenemata sellest, et tootmiskogus ei pruugi olla väga suur, annab kvaliteedikava raames tootmine tootele piisavalt suure lisandväärtuse, et ka väikese koguse tootmine võib olla tulus ja majanduslikult jätkusuutlik. Eriomadusega toote eest on tootjal võimalus saada kõrgemat hinda ning paremaid turustusvõimalusi kuna eriomadused aitavad tarbijal eristada seda toodet teistest samalaadsetest ning tarbija saab kindlustunde, et toode või tootmisprotsess on kvaliteetne.

Hoolimata võimalusest MAK 2007-2013 kaudu toidukvaliteedikavades osalemist ja nende raames toodetud toodete tutvustamist toetada, on praeguseks hetkeks välja töötatud ainult üks siseriiklik toidukvaliteedikava. See viitab asjaolule, et toidukvaliteedikava välja töötamine ja selle raames toodete turule toomine ei ole olnud põllumajandustootjate silmis atraktiivne võimalus oma toodetele lisandväärtuse andmiseks ja müügi- ning turundustegevuse parandamiseks. Selle põhjuseks on olnud sektori vähene valmisolek ning nii tootjate kui tarbijate vähene teadlikkus kvaliteedikavade olemusest.

Samas esimene välja töötatud kvaliteedikava on tekitanud sektoris head vastukaja ning on olemas huvi ja valmisolek uute kavade loomiseks. Kuna kvaliteedikavades osalemine võib tekitada lisakulutusi ja kohustusi, mida turg esialgu täielikult ei kata, tuleb põllumajandustootjaid julgustada kavades osalema. Samuti on vajalik põllumajandustoodete tootjate ja -töötajate koostööna tarbijate ja avalikkuse senisest aktiivsem teavitamine toidukvaliteedikavade raames toodetud toodetest ning nende toodete müügi edendamine, sealhulgas on vaja parandada ka tarbijate teadlikkust kvaliteedikavade raames toodetud toodete erilisusest.

Eesmärk

Meetme üldeesmärgiks on põllumajandustootjate jätkusuutlikkuse ja konkurentsivõime suurendamine.

Spetsiifilised eesmärgid:

- Toidu tarneahela toimimise parandamine.
- Põllumajandustoodetele lisandväärtuse andmine.
- Kvaliteedikavade raames toodetud toodete osas tarbijate teadlikkuse suurendamine.

Toetatavad tegevused

Tegevus 1

Liidu kvaliteedikavades ja siseriiklikult tunnustatud kvaliteedikavades osalemine.

Tegevus 2

Liidu kvaliteedikavade ja siseriiklikult tunnustatud kvaliteedikavade raames toodetud toodete teavitamis- ja müügi edendustegevused.

Toetuse saajad

Tegevuse 1 puhul saavad toetust Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1307/2013 artikli 9 tähenduses aktiivsed põllumajandustootjad kvaliteedikavades osalemise eest.

Tegevuse 2 puhul saavad toetust kvaliteedikavades osalevad tootjaid koondavad tulundusühistud, mittetulundusühingud ja seltsingud teavitamis- ja müügi edendustegevuste osas.

Taotluste hindamine

Peamised eelistused taotluste hindamisel:

Tegevus 1

- Suurema osalejate arvuga kvaliteedikavad.
- Suurema omafinantseeringuga kvaliteedikavad.

Tegevus 2

- Suurema omafinantseeringuga kvaliteedikavad.

Toetuse määr

Tegevus 1 raames toetatakse kavas osalemisest tulenevaid püsikulusid kuni 3000 eurot ettevõtja kohta aastas.

Tegevus 2 raames tehtavaid teavitamis- ja müügi edendustegevusi toetatakse kuni 70% ulatuses tegevuse maksumusest.

Rakendamise piirkond

Eesti

Seirenäitajad ja sihttasemed

Indikaatori liik	Indikaator	Sihttasemed
Väljundnäitaja	Toetust saanud projektide arv	5
	Avaliku sektori kulud kokku (eurot)	1 000 000

Investeeringud põllumajandusettevõtte tulemuslikkuse parandamiseks

Õiguslik alus

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1305/2013, artikli 17 lõike 1 punkt a.

Põhjendus

Eesti põllumajandusettevõtted on viimastel aastatel läbinud nii kiire majandusliku kasvu kui ka languse. Põllumajandussektori tulemuslikkuse parandamiseks vajalike tegevuste kavandamisel tuleb arvestada nii üldist põllumajandussektori struktuuri ja tootlikkust kui ka vastavate näitajate võrdlust teiste ELi teiste riikidega.

Eesti Maaülikooli poolt läbiviidud uuringu „Ökonomeetriliste mudelite kasutamine toetuste mõju hindamiseks investeeringute teostamisele ja ettevõtjate jätkusuutlikkusele“⁹³ kohaselt investeeringutoetuste abil saavutatud põhivarade kasv mõjutab positiivselt ettevõtete tootlikkuse näitajaid ning seeläbi parandab nende majanduslikku jätkusuutlikkust.

Eesti piimandusstrateegia on püstitanud eesmärgi suurendada **piimatootmist** 2020. aastaks 2011. aastaga võrreldes kolmandiku võrra. Eesmärk on saavutatav kui lehmade arvu suureneb 12 200 looma võrra ja keskmine väljalüps kasvab 2020. aastaks kuni 19%. See nõuaks investeeringud hinnanguliselt 168–232 mln eurot.

EMÜ poolt 2011. aastal piimastrateegia jaoks koostatud taustauuring toob välja, et aastatel 2001–2010 on ehitatud või rekonstrueeritud 182 tootmisüksust. Neist enamus on piimakarjalaudad (53 000 loomakohta), noorkarjalautu on ehitatud või rekonstrueeritud oluliselt vähem. Taustauuringu kohaselt on teostatud investeeringud aidanud suurendada piimatootjate tootlikkust ja konkurentsivõimet.

Muu loomakasvatuse (v.a piimatootmine ja mesindus)investeeringute toetamise puhul tuleb arvestada ka isevarustatuse taset loomaliikide lõikes. Linnuliha isevarustus oli 2011. aasta lõpuks 59%. Samas on linnuliha tootmine Eestis monopoolses olukorras. Eestis ei toodeta müügiks kodumaist kalkuni, hane-, pardi- ja küülikuliha. Eesti seakasvatusel tervikuna on kasutamata arengupotentsiaali. Investeeringud sigade pidamistingimuste parendamiseks ning tõhusam aretustöö (sh tõuaretusfarmi kaasabil) aitavad seda realiseerida. Sigade jõudlusvõime ja geneetilise väärtuse suurenemine tõstab seakasvatuse majanduslikku tasuvust.

⁹³ „Ökonomeetriliste mudelite kasutamine toetuste mõju hindamiseks investeeringute teostamisele ja ettevõtjate jätkusuutlikkusele“ (Tartu 2013)

Kuigi loomakasvatuses on viimastel aastatel **sõnnikumajanduse** olukord oluliselt paranenud, näitavad uuringud⁹⁴ ning Keskkonnaministeeriumi andmed (01.05.2011), et jätkuvalt on nõuetele mittevastavaid sõnnikuhoidlaid. Keskkonnakompleksloa kohustusega ettevõtetel on nõuetele mittevastavaid sõnnikuhoidlaid alla 25% sõnnikuhoidlate koguarvust, väiksematel veise, sea- ja linnukasvatajatel on mittevastavaid sõnnikuhoidlaid protsentuaalselt veelgi enam.

2011. aastal moodustas **taimekasvatustoodang** põllumajandustoodete kogutoodangust 46%. **Teravilja, õliseemnete ja valgurikaste taimede tootmise** puhul tuleb silmas pidada, et Eestis on teraviljasaagikus võrreldes teiste ELi liikmesriikidega jätkuvalt madal. 2011. aastal oli ELi keskmine teravilja saagikus 5,16 t/ha, Eestis vaid 2,60 t/ha. Madala saagikuse üheks põhjuseks on vähesed investeeringud, kaasajastamist vajab tehnikapark ja ebapiisavad on kuivatamis- ning ladustamistingimused.

Konkurentsipüsimeks on oluline investeerida põhivarasse, masinatesse ja seadmetesse. Investeeringuvõimekus sõltub aga müügitulu suurusest. Põllumajandusettevõtetes, kus müügitulu on alla 200 000 euro, on võrreldes suurema suurusgrupiga (müügitulu üle 200 000 euro) põhivaraga varustatuse tase madalam. Sama tendents avaldub ka tootmise efektiivsusnäitajates (netolisandväärtus tootja kohta). Seetõttu on oluline toetada alla 200 000 eurose müügituluga ettevõtete puhul lisaks statsionaarse põhivara investeeringutele ka investeeringuid mobiilsete masinate ja seadmete soetamisele, see võimaldab neil tootmist kiiremini kaasajastada, parandada tootlikkuse taset ja tulemuslikkust.

Aianduse tootmistüübi (mis on **muu põllumajandustootmise** üheks peamiseks tootmistüübiks) ettevõtete toodang moodustab 2,9% kõigi Eesti põllumajandusettevõtete standardkogutoodangu väärtusest. Puuviljade ja marjade tootmine on Eestis olnud üle kümne korra väiksem kui tarbimine. Eesti Maaülikool poolt 2011. aastal aiandustootjate hulgas läbiviidud küsitlus näitas, et aiandustootjate arengut pärsivad kõige enam madal mullaviljakus, sobiva tööjõu vähesus, rahaliste vahendite keeruline kättesaadavus, vähesed ekspordivõimalused ning noorte ettevõtjate vähesus. Tööjõu kättesaadavus (sh hooajaliselt) on just viimastel aastatel kujunenud suurimaks tootmise laiendamise takistuseks. Selle leevendamiseks on vajalik tootmist kaasajastada, mis nõuab investeeringuid.

Ökoloogiliste Tehnoloogiate Keskuse poolt 2011. aastal läbiviidud uuringu kohaselt on **mahepõllumajanduslik tootmine** võrreldes tavatootmisega vähem efektiivsem⁹⁵. Mahetootmise puhul saamata jäänud tulu ja lisakulutusi kompenseeritakse osaliselt läbi mahepõllumajandustoetuse. Mahepõllumajanduse valdkonna ettevõtjate madala investeeringuvõimekuse tõttu võib nende arengut toetada ka kasutatud tehnika soetamine.

Eesti taastuvenergia tegevuskava aastani 2020 on seadnud eesmärgiks tõsta taastuvenergia osakaalu 20%ni aastaks 2020 ning biokütuste osakaalu transpordis 10%ni aastaks 2020. Aktiivsem põllumajandustootmise jääkidest **biokütuste ja bioenergia tootmine** aitaks seadud eesmärgi saavutada, vähendades energia (kui ühe tootmise sisendi) hinnatõusu mõju põllumajandustootjate konkurentsivõimele ning muutes samas Eesti põllumajanduse ka keskkonnasõbralikumaks (väheneks kasvuhoonegaaside heitkogused ja lämmastiku leket siseveekogudesse). Biokütuste tootmise puhul on oluline luua ka võimalused nende kasutuselevõtuks põllumajandusliku tootmisprotsessi sisendina.

Arvestades, et iga põllumajandustootmisharu on erinäoline, on põllumajandusinvesteeringute puhul asjakohane jaotada projektid hindamiseks tootmisvaldkonniti gruppideks. See võimaldab omavahel võrrelda sarnasemaid projekte ning nende hulgast paremini välja valida neid, mis vastavad enam meetme eesmärkidele.

⁹⁴ Estonian, Latvian and Lithuanian Environment OÜ uuring NTA üle 10 LÜ farmide sõnnikukäitluse ja sõnnikuhoidlate inventuur (Tallinn 2010)

⁹⁵ Ökoloogiliste Tehnoloogiate Keskuse uuring "Mahetootmisele ülemineku ja mahetoetuse mõju põllumajandusettevõtete tootmis- ja majandusnäitajatele" (Tartu 2011)

Eesmärk

Üldeesmärk on põllumajandusettevõtjate tulemuslikkuse parandamine ja keskkonnahoidliku põllumajandustootmise arendamine.

Spetsiifilised eesmärgid:

- Põllumajandusettevõtjate tulemuslikkuse parandamine läbi tootmise kaasajastamise ja ühise majandustegevuse edendamise.
- Keskkonnahoidlike põllumajandus- ja loomakasvatusehitiste rajamine ja uuendamine.
- Keskkonnasõbraliku energia tarnekindluse suurendamine põllumajandusettevõtetele.

Toetatavad tegevused

Toetatakse järgmisi tegevusi:

- põllumajandusettevõtte tulemuslikkuse parandamiseks vajalike
 - põllumajanduslike tootmishoonete ja rajatiste (sh kasvuhoonete) ehitamine;
 - ning hoonetesse ja rajatistesse paigaldatavate (või nende juurde kuuluvate) statsionaarsete seadmete (sh infotehnoloogia- ja valveseadmete ning toodangu kvaliteeti määravate seadme) ja muu vajaliku sisseseade (sh puurid, latrid, sulud, kogumisaedikud jms) soetamine ja paigaldamine;
- viljapuu- ja marjaistandike (edaspidi *istandikud*) rajamiseks ning laiendamiseks vajaliku paljundusmaterjali soetamine, istandike piirdeaedade ning konstruktsioonide soetamine ja paigaldamine;
- mesindus- ja seenekasvatuse inventari ja -seadmete soetamine ja paigaldamine;
- biomassist elektri, soojust, vedelkütuste või gaasi (edaspidi bioenergia) tootmiseks vajalike
 - hoonete ja rajatiste ehitamine;
 - ning hoonetesse ja rajatistesse või nende juurde kuuluvate statsionaarsete seadmete (sh infotehnoloogia- ja valveseadmete) ja muu vajaliku sisseseade soetamine ja paigaldamine.

Investeeringuobjekti kavandatav bioenergia toodang ei või ületada taotleja põllumajandusettevõtte või tema liikmete põllumajandusettevõtete (kui taotlejaks on põllumajandustootjaid ühendav tulundusühistu) kavandatavat järgmise viie aasta maksimaalset aastast energiatarbimist antud energialiigi (elektrienergia, soojusenergia, vedelkütused, gaas) osas. Täpsemad nõuded biomassist bioenergia tootmise efektiivsusnäitajate ning bioenergia tootmiseks kasutatavate sisendite kohta kehtestab põllumajandusminister määrusega;

- põllumajandusmasina ümberehitamine biogaasi või biokütuse tarbimisele (s.t vajalike seadmete soetamine ja paigaldamine põllumajandusmasinale);
- põllumajandustoodete tootmiseks, säilitamiseks ja toodangu esmamüügi eelseks ettevalmistuseks vajalike mobiilsete masinate ja seadmete (sh põllutöömasinate, haakeriistade) soetamine kui taotleja on kas:

- põllumajandusettevõtja, kelle viimase kahe majandusaasta aasta keskmine müügitulu on alla 200 000 euro;
- põllumajandusettevõtja, kelle järgmiste EMTAK 2008 tegevusvaldkondade:
 - 01131 – köögivilja- (sh kõrvitsaliste), juurvilja- ja mugulviljakasvatus, k.a seenekasvatus;
 - 01191 – lillekasvatus;
 - 012 – mitmeaastaste taimede kasvatus (v.a 01291 – muude mitmeaastaste taimede kasvatus),
 - 013 – taimede paljundamine;

omatoodetud toodete müügitulu moodustas viimasel kahel majandusaastal iga majandusaasta kohta vähemalt 70% ettevõtja omatoodetud põllumajandustoodete või nende töötlemisel saadud toodete müügitulust; või

- põllumajandusettevõtjaid ühendav tulundusühistu (TÜ).

Kasutatud masinate ja seadmete (sh põllutöömasinate, haakeriistade) soetamine on toetatav vaid siis, kui taotlejaks on mahepõllumajanduse valdkonnas tegutsemiseks tunnustatud ettevõtte.

Kasutatud masin või seade (sh põllutöömasin, haakeriist) peab olema toodetud vähem kui viis aastat tagasi. Täpsemad nõuded kasutatud masinate ja soetamisele kehtestab põllumajandusminister määrusega.

Toetuse saajad

Toetust antakse:

- 1) põllumajandusettevõtjale, kes vastab järgmistele miinimumnõuetele:
 - on põllumajandusliku majandustegevusega tegelenud vähemalt kaks majandusaastat ning tema omatoodetud põllumajandustoodete või nende töötlemisel saadud toodete müügitulu on taotlemisele eelneval majandusaastal ületanud 14 000 eurot ning moodustanud üle 50% kogu müügitulust. Kui toetust taotleb põllumajandusettevõtja, kes tegeleb hobusekasvatusega (EMTAK 2008, jagu A, alajagu 0143), peab ta olema tegelenud hobusekasvatusega vähemalt kaks majandusaastat ning tema omatoodetud põllumajandustoodete või nende töötlemisel saadud toodete ning hobusekasvatusega seonduvate teenuste müügitulu on taotlemisele eelneval majandusaastal ületanud 14 000 eurot ning moodustanud üle 50% kogu müügitulust, sh põllumajandustoodete või nende töötlemisel saadud toodete müügitulu peab moodustama vähemalt 30% kogu müügitulust;
 - täidab keskkonna-, toiduhügieeni- ja loomade heaolu nõudeid;
 - on majanduslikult jätkusuutlik;
 - tehtav investeering parandab toetuse saaja tulemuslikkust.
- 2) põllumajandusettevõtjaid ühendavale TÜ-le, kes on kas tunnustatud tootjarühm või kes vastab järgmistele miinimumnõuetele:
 - TÜ-l on vähemalt viis sõltumatut⁹⁶ liiget, kes igaüks on põllumajandusliku majandustegevusega tegelenud vähemalt ühe majandusaasta ning kelle omatoodetud põllumajandustoodete või nende töötlemisel saadud toodete müügitulu taotluse esitamise aastale vahetult eelnenud majandusaastal ületas 2 400 eurot ning moodustas üle 50% kogu müügitulust. Tulundusühistu viie sõltumatu liikme müügitulu kokku peab taotlemisele eelneval majandusaastal ületama 14 000 eurot;
 - TÜ põhikirjas sätestatud eesmärk ja tegutsemisvaldkond on seotud tema liikmete põllumajandusliku tegevusega (näiteks põllumajanduslikud ja saagikoristusjärgsed tegevused, biomassi töötlemine, bioenergia tootmine jms) ning nende majandusliku tulemuslikkuse parandamisega. Tehtav investeering peab olema suunatud samasse valdkonda ja sama eesmärgi täitmisele;
 - TÜ täidab keskkonna-, toiduhügieeni- ja loomade heaolu nõudeid;
 - TÜ on majanduslikult jätkusuutlik;
 - tehtav investeering parandab TÜ ja tema liikmete majanduslikku tulemuslikkust.

Taotluste hindamine

Kõigis tegevusvaldkondades on üldised hindamiskriteeriumid eelistuse andmisel järgmised:

- taotleja ei ole varem käesoleva meetme ja Eesti maaelu arengukava 2007–2013 meetme 1.4 „Põllumajandusettevõtete ajakohastamine“ raames investeeringutoetust saanud;
- taotlejal on kohustus põllumajandusliku keskkonnatoetuse või loomade heaolu toetuse raames;
- investeering tehakse mahepõllumajanduse valdkonnas tegutsemiseks tunnustatud ettevõtte tulemuslikkuse parandamiseks;
- investeering on seotud põllumajanduslikku päritolu biomassist bioenergia tootmisega;

⁹⁶ Sõltumatud on ettevõtjad, kes ei ole partner või seotud ettevõtjad komisjoni määruse (EÜ) nr 800/2008, 6. august 2008, EÜ asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamise kohta, millega teatavat liiki abi tunnistatakse ühisturuga kokkusobivaks (üldine grupierandi määrus) lisa 1 tähenduses.

- võrdse arvu punktide korral eelistatakse taotlust, mille on esitanud väiksema müügituluga taotleja.

Peamised valdkonnaspetsiifilised hindamiskriteeriumid eelistuste andmisel on järgmised:

- 1) taotleja müügitulust kõige suurema osa moodustab piimatootmine**
 - sõnnikuhoidla ehitamine.
- 2) taotleja müügitulust kõige suurema osa moodustab teravilja, õliseemnete ja valgurikaste taimede kasvatamine**
 - toetust taotleb põllumajandustootjaid ühendav TÜ.
- 3) taotleja müügitulust kõige suurema osa moodustab loomakasvatus (v.a piimatootmine ja mesindus)**
 - sõnnikuhoidla ehitamine või väljaspool loomade pidamiseks mõeldud ehitist asuva söötmis- ja jootmisplatsi rajamine;
 - investeering tehakse alavaldkonnas, kus Eesti isevarustatuse tase on alla 100% (nt linnu- ja küülikuliha tootmine);
 - toetust taotleb põllumajandustootjaid ühendav TÜ.
- 4) taotleja müügitulust kõige suurema osa moodustab muude eelpool nimetatata põllumajandustoodete tootmine (k.a mesindus)**
 - investeering tehakse alavaldkonnas, kus Eesti isevarustatuse tase on alla 100% (nt puu- ja köögivilja, marjade kasvatamine);
 - toetust taotleb põllumajandustootjaid ühendav TÜ.

Toetuse määr ja suurus

Maksimaalne toetuse määr

Toetussumma määramisel peetakse silmas, et see ei ületaks:

- üldjuhul 40% abikõlbliku kulu maksumusest;
- traktorite soetamise puhul 30% abikõlbliku kulu maksumusest;
- loomakoha maksumuse kohta kehtestatavat piirmäära;
- taotleja müügitulu kohta kehtestatavat piirmäära.

Toetuse osatähtsust abikõlbliku kulu maksumusest võib suurendada 5 protsendipunkti võrra, kui toetust taotleb alla 40 aasta vanune ettevõtja või põllumajandustootjaid ühendav TÜ.

Maksimaalne toetuse suurus

Maksimaalne toetuse suurus ettevõtja kohta perioodi jooksul kokku on üldjuhul kuni 500 000 eurot, kui ettevõtja on seakasvatuse tõuaretusühistu, siis 1 500 000 eurot.

Maksimaalne toetuse suurus ettevõtja kohta perioodi jooksul kokku on kuni:

- 500 000 eurot kui investeering on seotud hoonete ja rajatiste ehitamisega ning hoonetesse ja rajatistesse (või nende juurde) kuuluvate statsionaarsete seadmete ja muu vajaliku sisseseade soetamisega. Kui ettevõtja on seakasvatuse tõuaretusühistu ning investeering tehakse aretusfarmi ehitamiseks, mida kasutatakse ka teadus- ja õppetöö korraldamise eesmärgil, siis kuni 1 500 000 eurot;
- 100 000 eurot kui investeering on seotud istandike rajamisega, mesindus- ja seenekasvatusinventari ja -seadmete soetamisega, põllumajandusmasina biogaasi või biokütuse tarbimisele ümberehitamisega, mobiilsete masinate ja seadmete soetamisega.

Ühte kontserni kuuluvad ettevõtjad või „Konkurentsiseaduse“ § 2 lõike 4 tähenduses valitseva mõju kaudu üksteisega seotud ettevõtjad loetakse maksimaalse toetuse suuruse arvutamisel üheks ettevõtjaks.

Rakendamise piirkond

Eesti

Seirenäitajad ja sihttasemed

Indikaatori liik	Indikaator	Sihttasemed
Väljundnäitaja	Toetust saanud projektide arv	807
	sh piimatootmine	203
	sh teravilja, õliseemnete ja valgurikaste taimede kasvatamine	188
	sh muu loomakasvatus (v.a piimatootmine)	256 (sh kuni 1 aretusfarm)
	sh muu põllumajandus	160
	Tehtud investeeringute maht (eurot)	385 000 000
Väljundnäitaja	Avaliku sektori kulud kokku (eurot)⁹⁷	146 000 000
	sh piimatootmine	43 800 000
	sh teravilja, õliseemnete ja valgurikaste taimede kasvatamine	36 500 000
	sh muu loomakasvatus (v.a piimatootmine)	36 500 000
	sh muu põllumajandus	29 200 000

Investeeringud põllumajandustoodete töötlemiseks ja turustamiseks

Õiguslik alus

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1305/2013, artikli 17 lõike 1 punkt b.

Põhjendus

Eesti toiduainetööstuse efektiivsusnäitajate madal tase võrreldes EL-i keskmisega ning oluliselt väiksemad investeeringumahud viitavad, et senisest kiirest arengust hoolimata vajab toiduainetööstuse kaasajastamine jätkuvat tähelepanu.

Eesti toidutootmise ahel lõppeb liialt suures osas madala lisandväärtusega toodetega, mille hinnad ei taga ahela lülile turult piisavalt kõrget sissetulekut. Samuti on madala lisandväärtusega toodete hinnad maailmaturul pidevalt suures ulatuses kõikumad, mis toob endaga tihti kaasa ka siseriiklike kokkuostuhindade languse. Seega tuleb ennekõike tähelepanu pöörata jaekaubandusele suunatud kõrgema lisandväärtusega toodete töötlemise osakaalu suurendamisele, mis tagab turult kõrgema ja stabiilsema sissetuleku kõigile tarneahela lülile. Kõrgema lisandväärtusega toodete töötlemise efektiivsuse tõstmine suurendab nende toodete konkurentsivõimet lisaks siseturule ka eksporditurgudel.

Samas on töötlemiseefektiivsust vaja siiski parandada ka nende toodete osas, mis on madalama lisandväärtusega. Seda eriti selliste toodete osas, mis on tooraineks edasiste töötlemisetappidele.

Põllumajandustootjate elatustaseme tõstmisel ning laiemalt ka kogu maapiirkonna jätkusuutlikkuse tagamisel on oluline koht ühistegevusel, kuid Eesti põllumajandussektoris on ühistegevus arenenud lääneriikidega võrreldes veel nõrk. Põllumajandustootjad üksikuna ei ole võrdsed partnerid kontsentreerunud töötleva tööstuse ja ketistunud kaubandussektoriga hinnaläbirääkimiste pidamisel. Lõpptarbija poolt makstav hind ei jaotu tarneahelas tootjate, töötlevate ja kaubanduse vahel mitte vastavalt tehtud kulutustele, vaid seda dikteerivad ahela tugevamad lülid. Oma positsiooni tarneahelas suudavad

⁹⁷ Kui mõnes nimetatud tegevusvaldkonnas ei kasutata rahastamiseks ettenähtud vahendeid ära täies ulatuses, võib ülejäänud vahendeid kasutada teise tegevusvaldkonna rahastamiseks.

põllumajandustootjad tugevdada ühiselt tegutsedes. Omatoodetud põllumajandustoodete ühisturustamisega on võimalik saavutada kasumi teenimiseks vajalik mastaabiefekt, tagada pidev kaubapakkumine ning arendada välja kompetents äritehingute sõlmimiseks nii koduturul kui ka ekspordiks. Ka eeldab ühisturustamine toodangu kvaliteedi jälgimist ja ühtset tõstmist ning loob soodsa pinnase koondatud toodangule kõrgema lisandväärtuse andmiseks.

Põllumajandustootjate ja nende ühistute aktiivsus tootmisahela järgmisele astmele liikumisel, so oma toodetele lisandväärtuse andmisel on seni olnud liialt madal. Valdav osa tegutsevatest ühistutest tegeleb oma liikmete toodangu vahendamisega, kuid töötlemisega tegelevad vaid üksikud ühistud. See on tihti seotud töötlemisega alustamiseks vajalike investeeringute suure mahu ja ühistu võimetusega selliste investeeringute rahastamiseks vahendeid leida. Üks võimalus nimetatud takistuste ületamiseks on ühistute ja muude toiduainetööstuse ettevõtjate omavahelise koostöö edendamine. Ühise töötlemise alustamine aitab põllumajandustootjate positsiooni tarneahelas veelgi parandada.

Eesmärk

Üldeesmärk on ELi toimimise lepingu I lisaga hõlmatud põllumajandustoodetele⁹⁸ lisandväärtuse andmine. Spetsiifilised eesmärgid:

- ELi toimimise lepingu I lisaga hõlmatud põllumajandustoodete töötajate konkurentsivõime tõstmine.
- Esmatootjate aktiivsem osalemine ELi toimimise lepingu I lisaga hõlmatud põllumajandustoodete töötlemises.

Toetatavad tegevused

ELi toimimise lepingu I lisaga hõlmatud põllumajandustoodetest I lisa või I lisaga hõlmamata toodete töötlemiseks ja turustamiseks vajalikesse:

- seadmetesse tehtavad investeeringud⁹⁹ (**tegevus 1**);
- ehitistesse tehtavad investeeringud (**tegevus 2**);
- uute töötlemisüksuste rajamisse tehtavad investeeringud (suurprojektid¹⁰⁰) (**tegevus 3**).

Toetuse saajad

- Majanduslikult jätkusuutlikud tootjarühmana tunnustatud tulundusühistud või nende ühistute valitseva mõju all olevad ettevõtjad on toetatavad tegevuste 1 ja 2 osas.
- Mitu põllumajandustootjate ühistut või tootjarühmana tunnustatud tulundusühistut või nimetatud ühistute valitseva mõju all olevat ettevõtjat ühiselt (suurprojektid) on toetatavad tegevuse 3 osas, juhul kui:
 - Osalevad ettevõtjad on majanduslikult jätkusuutlikud;
 - Vähemalt üks osalev ettevõtja omab minimaalselt kolmeaastast eelnevat põllumajandustoodete töötlemise ja ekspordi kogemust;
 - Osalevate ühistute ja ettevõtjate töötajate arv kokku ei ületa 750 (koos partner- ja sidusettevõtjatega)
- Majanduslikult jätkusuutlikud mikro- ja väikeettevõtjad, kelle taotluse esitamise aastale vahetult eelnenud majandusaasta põhitegevusala oli EMTAK C10 või 11 (toiduainete ja jookide tootmine), on toetatavad tegevuste 1 ja 2 osas.

⁹⁸ Välja arvatud kalandustooted.

⁹⁹ Kasutatud seadmete ostmine loetakse abikõlblikuks juhul, kui taotleja on mikro- või väikeettevõtja, seade ei ole vanem kui kolm aastat (tootmisaasta) ja selle ostmiseks ei ole kasutatud EL, siseriiklikku või välisabi toetust.

¹⁰⁰ Suurprojekt on mitme ühistu või ühistu valitseva mõju all oleva ettevõtja ühine investeerimisprojekt, mille osas toetatakse EL-i toimimise lepingu I lisaga hõlmatud põllumajandustoodetest I lisa või I lisaga hõlmamata toodete töötlemiseks ja turustamiseks vajalikesse seadmetesse ja ehitistesse tehtavaid investeeringuid juhul kui selle peamiseks eesmärgiks on uue töötlemisüksuse rajamine. Muud põllumajandustoodete tootmise või töötlemisega tegelevad ettevõtjad võivad olla suurprojekti kaasatud, kuid otsustusõigus projektis peab jääma ühistutele või ühistute valitseva mõju all olevatele ettevõtjatele ja see peab säilima ka piisava aja jooksul pärast investeeringu tegemist.

- Majanduslikult jätkusuutlikud keskmised ja suurettevõtjad (kuni 750 töötajat koos partner- ja sidusettevõtjatega), kelle taotluse esitamise aastale vahetult eelnenud majandusaasta põhitegevusala oli EMTAK C10 või 11, on toetatavad tegevuse 1 osas.
- Majanduslikult jätkusuutlikud mikroettevõtjad, kes on põllumajandusliku majandustegevusega tegelenud vähemalt taotluse esitamise aastale vahetult eelnenud kaks majandusaastat ning nende omatoodetud põllumajandustoodete või nende töötlemisel saadud toodete müügitulu on mõlemal majandusaastal ületanud 4000 eurot ning moodustanud üle 50% kogu müügitulust, on toetatavad tegevuste 1 ja 2 osas.

Taotluste hindamine

Hindamisel moodustatakse erinevatesse toetuse taotlejate sihtrühmadesse kuuluvatest taotlejatest eraldi paremusjärjestused.

Peamised eelistused taotluste hindamisel:

- Kõrgema lisandväärtusega (sh mahe-) toodete tootmisele suunatud investeeringud.
- Uusi töökohti loovad investeeringud.
- Suurema omafinantseeringuga investeeringud.
- Suuremat arvu ettevõtjaid kaasavad investeeringud.

Mikro- ja väikeettevõtjate osas on lisaks eelistatud:

- Keskustest kaugemal asuvate taotlejate investeeringud.

Keskliste ja suurettevõtjate ning ühistute osas on lisaks eelistatud:

- Toodete välisturgudele müümise osakaalu suurendamisele suunatud investeeringud.
- Uute töötlemisüksuste rajamisele, olemasolevate võimsuste samaaegsele sulgemisele, mitme töötlemisüksuse koondamisele ühte kohta suunatud investeeringud.
- Suurema toorainekoguse kasutamisele suunatud investeeringud.
- Taotleja konkurentsivõimet ja jätkusuutlikkust enam suurendavad investeeringud.
- Suurema liikmete arvuga ühistuid kaasavad investeeringud.

Toetuse määr

Maksimaalne toetuse määr

- mikro- ja väikeettevõtjatele kuni 40%;
- mahepõllumajandustoodete töötlemise korral kuni 45% kui taotleja on mikro- või väikeettevõtja;
- keskmise suurusega ettevõtjatele kuni 35%;
- suurettevõtjatele kuni 25%.

Toetuse määrade kehtestamisel arvestatakse asjakohastest riigiabi reeglitest tulenevate piirangutega.

Maksimaalne toetussumma

- Ühistud või ühistute valitseva mõju all olevate ettevõtjad - kuni 2 miljonit eurot (programmiperioodi kohta).
- Suurprojektid - minimaalne 1 miljon eurot (taotluse kohta), maksimaalne kuni 13,4 miljonit eurot (programmiperioodi kohta).
- Mikro- ja väikeettevõtjad - kuni 500 000 eurot (programmiperioodi kohta).
- Keskmised ja suurettevõtjad - minimaalne 100 000 eurot (taotluse kohta), maksimaalne kuni 2 miljonit eurot (programmiperioodi kohta).

Rakendamise piirkond

Eesti

Seirenäitajad ja sihttasemed

Indikaatori liik	Indikaator	Sihttasemed
Väljundnäitaja	Toetust saanud projektide arv	150
	Tehtud investeeringute maht (eurot)	204 000 000
	Avaliku sektori kulud kokku (eurot)	67 000 000
Indikaatori liik	<i>Sh mikro- ja väikeettevõtjad</i>	
Väljundnäitaja	Toetust saanud projektide arv	90
	Tehtud investeeringute maht (eurot)	67 000 000
	Avaliku sektori kulud kokku (eurot)	26 800 000
Indikaatori liik	<i>Sh keskmised ja suurettevõtjad</i>	
Väljundnäitaja	Toetust saanud projektide arv	48
	Tehtud investeeringute maht (eurot)	59 500 000
	Avaliku sektori kulud kokku (eurot)	17 860 000
Indikaatori liik	<i>Sh ühistud</i>	
Väljundnäitaja	Toetust saanud projektide arv	11
	Tehtud investeeringute maht (eurot)	25 500 000
	Avaliku sektori kulud kokku (eurot)	8 940 000
Indikaatori liik	<i>Sh suurprojekt</i>	
Väljundnäitaja	Toetust saanud projektide arv	1
	Tehtud investeeringute maht (eurot)	54 000 000
	Avaliku sektori kulud kokku (eurot)	13 400 000

Põllu- ja metsamajanduse taristu arendamine ja hoid

Õiguslik alus

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1305/2013, artikli 17 lõike 1 punkt c.

Põhjendus

Korras maaparandussüsteemid meie kliimavõtmes loovad eelduse põllu- ja metsamajanduslikuks tegevuseks. Eestis kasutusel olevast põllumajandusmaast (949 000 ha) on kuivendatud u 55% ehk 522 000 hektarit, kuivendatud on ka 698 000 ha (33%) metsamaad. Enamik (70%) olemasolevatest kuivendussüsteemidest on enam kui 30 aastat vanad (ehitatud aastatel 1965-1985), asuvad paljude erinevate omanike maal ja on tänaseks amortiseerunud ning vajavad uuendamist ja rekonstrueerimist ning keskkonnakaitseliste eesmärkidega vastavusse viimist.

Arvestades, et Eesti maatulundusmaad paiknevad suures osas liigniiskes piirkonnas ja muutlikes ilmastikutingimustes, peab põllumajandustoodete tootmine ja metsamajandus senisest enam tähelepanu pöörama toimivate maaparandussüsteemide korrastamisele, mis aitab kohanduda ilmastikuga, säilitada põllumajandus- ja metsamaastikku, säästlikult kasutada pinna- ja põhjaveevarusid, rahuldades nii ettevõtja huvisid maa viljelusväärtuse säilitamisel kui ka avalikke huvisid üleujutusohu vähendamise ja eesvoolude isepuhastusvõime suurendamise ning veeressursi jätkusuutliku kasutamise osas. Liigniiskel alal asuva maatulundusmaa omanikud on raskemas olukorras kui parasniiskel alal asuva maatulundusmaa omanikud.

Maaparandustööd on pika tasuvusajaga ja kapitalimahukad, mis otsest ega olulist puhast tulu ettevõttele ei too ning nõuavad kombineeritud inseneritehnilisi oskusi ja keskkonnaalaseid teadmisi. Samuti pidurdab maapandussüsteemi tervendustööde tegemist Eestile iseloomulik suur rendimaade osakaal (ca 60-70 %) ja lühiajalised rendilepingud, mistõttu ei ole rentnikud huvitatud pikaajalise mõjuga ja kiiret tulu mittetoovate investeeringute tegemisest.

Olulise tähtsusega on ühiseesvoolude nõuetekohase toimimise tagamine, mis on eelduseks kogu maaparandussüsteemi toimimisele. Nii ühiseesvoolu korrastamist kui ka reguleeriva võrgu maa-alal maaparandustööde tegemist on otstarbekas teha ühiselt ehk maaparandusühistute kaudu. Põllumajandusameti andmetel oli Eestis 01.01.2013 seisuga 191 maaparandusühistut, kus oli 7458 (2–274, keskmine 39) liiget, kelle tegevuspiirkonda kuulub 2171,3 km ühiseesvoole (0–173, keskmine 11,4) ning 133 600 ha reguleerivat võrku (10–7718, keskmine 699 ha). Finantsvahendite vähesuse, maaomanike killustatuse ja põllumajanduse sh maaparanduse vajalikkuse vähesuse väärtustamise tingimustes on keeruline ja aeganõudev ühistegevusi puudutavaid kokkuleppeid sõlmida. Maaparandusühistute jätkuv arendamine ja ühistegevuse motiveerimine aitab kaasa maaparandushoiutööde tegemisele, mis omakorda parandab maaparandussüsteemide toimimist ja vähendab üleujutusohu ning suurendab maaomanike omavahelist koostööd.

Terviklikkuse printsiibist lähtudes on võtmetähtsuga riigi poolt korrashoitavad ühiseesvoolud, mille valgala on suurem kui 10 km². Riigi poolt korrashoitavad ühiseesvoolud tagavad otseselt 648 000 ha põllu- ja metsmajandusmaa kuivendussüsteemide toimimise. Need on kõige olulisemad maaparandussüsteemi eesvoolud, mis loovad eelduse nendesse suubuvate maaparandussüsteemide toimimiseks ja sellega maatulundusmaa sihipärasel kasutuses hoidmiseks. Kuid nende ühiseesvoolude aastane korrashoiu maht on olnud vaid ¼ vajadusest. See on toonud kaasa riigi poolt korrashoitavate ühiseesvoolude ebarahuldava tehnilise seisukorra, mis pidurdab maatulundusmaa sihtotstarbelist ja efektiivset kasutamist ning vähendab maaomanike motivatsiooni investeerida enda maal maaparandusse kui alamjooksul on eesvoolud korrastamata. Samuti tuleb nimetatud eesvoolude korrastamisel rakendada keskkonnakaitsemeetmeid, mis suurendavad vooluveekogude isepuhastusvõimet ja parandavad veekogu ökoloogilist seisundit.

Hajaasustusega territooriumidel maakasutuse ratsionaalsemaks ja efektiivsemaks muutmiseks on vaja ehitada või parandada juurdepääsuteid põllumajandus- ja erametsamaale, et teede kandevõime suudaks taluda kaasaegset põllu- ja metsamajandus- ning tulekustutustehnikat. Maaparandussüsteemide hoiuks on vaja parandada maaparandussüsteemi teenindusteid. Metsateede ebarahuldav seisund takistab nii metsade majandamist kui ka metsatulekahjude ennetamist ja likvideerimist ning tormikahjustuste kõrvaldamist. Teede ehitamine ja rekonstrueerimine põllumajandus- ja erametsamaale juurdepääsu kindlustamiseks ei ole samuti olulist puhastulu andev infrastruktuuri investeering, vaid esmane vajadus maatulundusmaa kasutusele võtmiseks ja tootmise alustamiseks ning ettevõtluse arendamiseks maal.

Eesmärk

Üldeesmärk on maatulundusmaa viljelusväärtuse suurendamine ja sihtotstarbelise kasutuse tagamine korrastatud kuivendussüsteemide ja juurdepääsuteede kaudu.

Spetsiifilised eesmärgid:

- Tasakaalustada põllu- ja erametsamajanduse tootmistingimusi erinevates maapiirkondades, vähendades ebasoodsast veerežiimist tingitud põllumajandustootmise riske ja suurendades erametsa tootlikkust.
- Vähendada üleujutusohu ja suurendada eesvoolude isepuhastamisvõimet.
- Vähendada hajureostuse levikut.
- Arendada maaparanduse ühistegevust, mis aitab terviklikult maaparandussüsteeme korrastada.
- Parandada riigi poolt korrashoitavate ühiseesvoolude, mille valgala on suurem kui 10 km², tehnilist ja ökoloogilist seisukorda.
- Parandada juurdepääsu põllumajandusmaale ja erametsamaale.

Toetatavad tegevused

- Põllumajandus- ja erametsamaal maaparanduslikud tegevused (kuivendamiseks või niisutamiseks või veerežiimi kahepoolseks reguleerimiseks vajalike ehitiste (sh keskkonnakaitserajatised nagu lodud, settebasseinid ja erametsamaal tuletõrjetiidid) ja maaparandussüsteemi teenindusteede ehitamine, rekonstrueerimine ja uuendamine). Niisutusinvesteeringute puhul peavad need vastama Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1305/2013 artiklis 46 sätestatud tingimustele.
- Põllumajandusmaale ja erametsamaale ning põllumajanduslikele tootmishoonetele juurdepääsuteede ja teerajatiste ehitamine ja rekonstrueerimine.

Toetuse saajad

Toetust on õigus taotleda põllumajanduse ja erametsandusega tegelevatel ettevõtjatel, nende tulundusühistel, maaparandusühistel, muudel mittetulundusühingutel ning Põllumajandusametil.

Miinimumnõuded taotlejale:

- Maaparandusühistu on „Maaparandusseaduse” tähenduses maaparandusühistu.
- Põllumajandusamet saab toetust taotleda „Maaparandusseaduse” § 46 lõike 4 alusel kehtestatud ühiseesvoolude loetelus oleva eesvoolu või nimetatud eesvoolu rajatise uuendamiseks.

Taotluste hindamine

Taotlusi hinnatakse hindamiskriteeriumite alusel. Mittetulundusühingu sihtgrupi ja ettevõtja sihtgrupi kohta koostatakse erinevad hindamiskriteeriumid ja hindamistulemuste alusel ka eraldi taotluste paremusjärjestused. Taotluste hindamise korra ja täpsemad kriteeriumid kehtestab põllumajandusminister määrusega.

Eelistuskriteeriumid:

- esmakordsed toetuse taotlejad;
- investeeringud maaparandussüsteemi korrastamisse (eelkõige ühiseesvoolud);
- keskkonnakaitserajatiste rakendamine;
- toetuse säästlikum kasutamine (korrastatava maaparandussüsteemi/tee maksumus hektari/ km või omafinantseeringu suurem osakaal).

Toetuse määr

Maksimaalsed toetuse määrad

- Maaparanduse investeeringute toetusemäär eesvoolu ja keskkonnakaitserajatiste investeeringutele on kuni 90%, reguleeriva võrgu investeeringutele kuni 80%, niisutusinvesteeringutele kuni 40% (v.a viljapuu- ja marjaaiad ning puukoolid, mille puhul kuni 75%) abikõlblike investeeringute summast.
- „Maaparandusseaduse” § 46 lõike 4 alusel kehtestatud ühiseesvoolude loetelus olevatele eesvoolude või nimetatud eesvoolu rajatise rekonstrueerimise ja uuendamise investeeringutele on toetusmäär kuni 100%.
- Põllumajandusmaale, erametsamaale ja põllumajanduslikele tootmishoonetele juurdepääsu tagavatele investeeringutele on toetusmäär kuni 75% abikõlblikest kuludest.

Maksimaalne toetussumma

- Maaparanduslikeks tegevusteks kokku võib avaliku sektori maksimaalne toetus ühe taotleja kohta ulatuda 260 000 euronit aastas, ületamata kogu programmiperioodil 520 000 eurot.
- Riigi poolt korrashoitavate eesvooludele maksimaalne toetussumma otsustatakse eelarve koostamise etapis.
- Erateede investeeringute korral võib avaliku sektori maksimaalne toetus ühe taotleja kohta ulatuda 30 000 euronit aastas, ületamata kogu programmiperioodil 60 000 eurot.

Rakendamise piirkond

Meedet rakendatakse kogu Eestis.

Seirenäitajad ja sihttasemed

Indikaatori liik	Indikaator	Sihttasemed
Väljundnäitaja	Toetust saanud projektide arv	310
	Tehtud investeeringute maht (eurot)	62 280 500
	Avaliku sektori kulud kokku (eurot)	49 000 000

Kiviaia taastamise toetus

Õiguslik alus

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1305/2013, artikli 17 lõike 1 punkt d.

Põhjendus

Nõukogude perioodi intensiivse põllumajanduse ja ulatusliku maaparanduse tagajärjel lihtsustus traditsiooniline mosaiikne maastikustruktuur – loodi suured põllumassiivid, kust eemaldati elupaikadena olulised kiviaiad ja teised traditsioonilised põllupiirded, põldudel leiduvad metsatukad ja muud väärtuslikud maastikuelemendid. Sellega hävitati paljudele põllumajandusmaastike liikidele sobivad elupaigad ning langes maastike esteetiline väärtus. Ka paljud külade ääres olnud traditsioonilised aiad on kadunud, osa neist eemaldati teede laiendamisel, palju kasutati kiviaedadest võetud kive ka tee-ehitusel killustiku valmistamiseks või muudel juhtudel ehitusel täitematerjalina.

Aedade rajamine ja taastamine liigestab maastikku, see omakorda suurendab elupaigalist mitmekesisust ning loob elupaiku paljudele (sh ohustatud ja kaitsealustele) liikidele, mis on iseloomulikud aedadele või nendega seotud. Aia rajamine ja taastamine suurendab maastike esteetilist väärtust ning aitab kaasa põllumajandusega seotud kultuuripärandi säilimisele.

Kiviaiad pakuvad kasvukohta mitmetele soontaimedele, samblikele ja sammaldele ning elupaika nii pisiimetajatele, roomajatele kui putukatele. Kiviaedadel eelistavad kasvada litofüütidest taimed. Nt. sõnajalgadest on kivi-imar üks tavalisemaid kiviaia asustajaid. Kiviaeda on märgitud ühe võimaliku kasvukohana riiklikult kaitstava sõnajalaliigi (II kategooria) – pruuni raunjala jaoks. Imetajatest eelistab kiviaia või kivihunniku lähedust Eestis II kategooria kaitsealuste liikide hulka arvatud näriline lagrits. Kiviaedades võivad pesitseda mitmed roomajad, s.h. nt. kaitsealune arusisalik (III kaitsekategooria). Ka kahepaiksetele pakuvad need maastikuelemendid varju. Linnud võivad puude ja põõsastega kiviaedade näol leida sobiliku pesitsus-, toitumis- või varjumiskoha.

Lisaks otsesele positiivsele mõjule kasvukohtade ja elupaikadena võivad traditsioonilised põllupiirded bioloogilist mitmekesisust toetada ka kaudselt. Puude ja põõsastega kiviaiad nagu teisedki poollooduslikud joonelemendid (põõsasribad, teeservad jne.) põllumajandusmaastikus võivad täita loomade jaoks n-ö. koridori funktsiooni, võimaldades neil ületada muidu liikumiseks ebasobilikke põlde, et jõuda ühest sobivast elu- või toitumispaigast teise.

Kiviaedade taastamist ja hooldamist on Eestis toetatud alates 2001. aastast kahel pilootalal. Kiviaedade taastamise toetust on makstud ka MAK 2004–2006 ja MAK 2007–2013 raames. MAK 2004–2006 raames toetati 84 km kiviaia taastamist, MAK 2007–2013 raames on toetatud 93 km kiviaia taastamist.

Eesmärk

Kiviaia taastamise toetuse üldeesmärgiks on aidata kaasa kõrge ajaloolise, kultuurilise ja maastikulise väärtusega traditsiooniliste põllumajandusmaastike elementide taastamisele.

Spetsiifilised eesmärgid:

- Säilitada ja suurendada maastike esteetilist väärtust.

- Luua elupaiku ning suurendada bioloogilist ja maastikulist mitmekesisust.
- Säilitada maastiku ajaloolist ja kultuurilist väärtust.

Toetatavad tegevused

Kiviaia taastamise toetuse taotleja peab täitma järgmisi nõudeid:

- Kiviaeda võib taastada vaid kohta, kus sama tüüpi põllupiirde kunagine asukoht on visuaalselt tuvastatav;
- Kive on keelatud võtta seadusega kaitse all olevatelt objektidelt;
- Kiviaia kõrgus peab olenevalt piirkonnast olema vähemalt 60 cm ning kiviaia laius peab olema piirkonnale omane.
- Toetuse saaja peab tagama taastatud kiviaia säilimise vähemalt viie aasta jooksul arvates viimase toetusosa väljamaksmisest.
- Toetust võib taotleda vähemalt 5 meetri pikkuse aia taastamiseks.

Toetusõiguslik maa

Toetust aia taastamiseks võib taotleda vaid piirkonnas, kus aiad on traditsiooniliselt esinenud. Täielikult metsamaal asuvate kiviaedade taastamist ei toetata.

Toetuse saajad

Toetust võib taotleda füüsiline isik, juriidiline isik, seltsing ja muu isikute juriidilise isiku staatusega ühendus.

Toetuse määr

Toetust kiviaia taastamise eest makstakse olenevalt kiviaia kõrgusest (ja püstuvusest tingituna ka laiusest) kahes grupis:

- 60–90 cm kõrguse kiviaia taastamise eest 16 eurot meetri kohta;
- üle 90 cm kõrguse kiviaia taastamise eest 25 eurot meetri kohta.

Toetusmäära arvutamise alused

Toetusega kompenseeritakse osaliselt (vastavalt 50 ja 55%-liselt) kiviaia taastamiseks vajalik tööjõukulu, mis on 16 eurot 60–90 cm kõrguse ja 25 eurot üle 90 cm kõrguse kiviaia meetri kohta.

Rakendamise piirkond

Meedet rakendatakse kogu Eestis.

Seirenäitajad ja sihttasemed

Indikaatori liik	Indikaator	Sihttasemed
Väljundnäitaja	Toetuse saajate arv	250
	Taastatud kiviaedu (km)	120
	Avaliku sektori kulud kokku (eurot)	2 500 000

Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamine

Õiguslik alus

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1305/2013, artikli 19 lõike 1 punkti a alapunkt i.

Põhjendus

Majapidamiste juhtide vanuseline koosseis ei ole tasakaalus. Kui 2005. aastal oli 34-aastaste ja nooremate majapidamiste juhtide osatähtsus 7,0%, siis 2007. aastal ainult 5,2%, mis 2010. aastaks tänu toetusmeetmele suurenes kuni 6,9%-ni. 65-aastaste ja vanemate osatähtsus oli eespool nimetatud aastatel vastavalt 28,4%, 31,1% ja 28,3%.

Ebasoodne põllumajandusettevõtjate vanuseline struktuur on 2007. aastaga võrreldes (alla 35-aastaste ja 65-aastaste ning vanemate suhe 0,17) mõnevõrra paranenud ja 2010. aasta põllumajandusloenduse andmetel oli alla 35-aastaste juhtide suhe vanematesse suurenenud 0,24-ni, kuid noorte osatähtsus jääb jätkuvalt ebarahuldavaks. Kolmandikku väikemajapidamistest¹⁰¹ (standardtoodanguga alla 8000 euro) juhivad vähemalt 65-aastased, suurmajapidamistes (standardtoodanguga 100 000 eurot või rohkem) on sellises vanuses juhte ainult 8%.

Kõigist majapidamiste juhtidest on ainult 23%-l täielik põllumajanduslik ettevalmistus ja 14%-l põllumajanduslik põhiettevalmistus ning ainult praktilise kogemusega on 63% juhtidest.

Oluline osa majapidamiste juhtide vanuselise struktuuri paranemises on MAK 2007-2013 raames rakendatud noorte põllumajandustootjate toetusmeetmel. Toetusmeetme üheks põhiooteks on taotleja põllumajanduslik ettevalmistus (haridus ja töökogemus). Aastate 2007-2012 jooksul toetust saanud noortest põllumajandustootjatest on põllumajanduslik ettevalmistus 75%-l, nendest pooltel kõrgem haridus. Veerandil toetuse saajatest (25%-l) on kohustus omandada põllumajanduslik haridus 36 kuu jooksul.

MAK 2007-2013 vahendaja "Ernst&Young" hinnangul on noorte põllumajandustootjate toetusmeede soodustanud erialase pädevusega ja töökogemusega noorte siirdumist põllumajandusettevõtlusesse. Toetuse valdkondlik jaotus on mitmekesine ning noored põllumajandusettevõtjad on saanud tänu toetusele ettevõtlust arendada erinevates põllumajanduse valdkondades. Tänu toetusele tuuakse põllumajandussektorisse täiendavat teadmist, kompetentsi ning ettevõtlusiniitsiatiivi, mis mõjutab positiivselt põllumajandussektori struktuurset kohanemist ja arengut. Seega saab kokkuvõtvalt järeldada, et meetme rakendamisel on toetatud valdkonnapõhiseid eesmärke. Eesti Maaülikooli uuringu kohaselt on toetust saanud noored ettevõtjad konkurentsivõimelised, hea erialase pädevusega, teadmistehimulised ja ettevõtlikud ning orienteeritud koostööle.

Arvesse võttes, et toetusmeetme rakendamise tulemused on positiivsed ja noorte majapidamisjuhtide osakaal on ebapiisav, tuleb uuel programperioidil senisest suuremal määral soodustada põllumajandusala haridusega ja töökogemusega noorema juhtide põlvkonna osalemist põllumajandustootmises.

Noorte põllumajandustootjate toetusmeetme väljatöötamisel on lähtutud noorte põllumajandusliku ettevalmistusega põllumajandustootjate iga-aastase osatähtsuse 2%-lise suurendamise vajadusest. Ühtlasi toetab meede noori põllumajandustootjaid täiendavate investeeringute tegemisel, mille vajadus tuleneb uute masinate ja tehnoloogiate rakendamisest, kehtivatest nõuetest veterinaaria, taimetervise, loomade heaolu, hügieeni ja keskkonna valdkonnas.

Eesmärk

Üldeesmärk on noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamise hõlbustamine ja põlvkondade vahetusele kaasaaitamine põllumajanduses ning kaasaegsete teadmistega ja kogemustega põllumajandustootjate jätkusuutliku vanuselise struktuuri kujundamisele kaasaaitamine.

Spetsiifilised eesmärgid:

- Noorte põllumajandustootjate abistamine põllumajandusliku majapidamise sisseseadmisel.
- Noorte põllumajandustootjate ettevõtte edaspidine struktuuriline kohandamine.
- Tööhõive võimaluste laiendamine noortele.
- Noorte põllumajandustootjate erialase pädevuse ja töökogemuse suurendamine.

Toetatavad tegevused

¹⁰¹ Põllumajandusloendus. 2010. <http://www.stat.ee/57651>

Toetatakse erinevaid põllumajandusliku ettevõtte arendamiseks vajalikke tegevusi. Kõik toetatavad tegevused peavad olema kajastatud ettevõtja äriplaanis. Vähemalt 50% toetussummast peab olema suunatud põllumajandusliku põhivara soetamiseks. Toetuse abil soetatav käibevara ja muud toetuse abil tehtavad tegevused peavad olema seotud ettevõtja põllumajandusliku põhitegevusega.

Toetuse esimese osaga tehtavate tegevuste elluviimine peab algama 6 kuu jooksul alates toetuse määramise otsuse kuupäevast ja need tegevused tuleb teostada hiljemalt 12 kuu jooksul alates toetuse andmist käsitleva otsuse kuupäevast. Toetuse teise osaga kavandatud tegevused peavad olema tehtud hiljemalt 24 kuu jooksul alates toetuse määramise otsuse kuupäevast.

Toetuse saajad

Toetust antakse aktiivse põllumajandustootmisega alustavale:

- füüsilisest isikust ettevõtjale;
- ühe või mitme füüsilisest isikust osanikuga osaühingule, mille kõik osanikud on samaaegselt ka juhatuse liikmed ja kõik juhatuse liikmed on osanikud.

Ettevõtja loetakse aktiivse põllumajandustootmisega alustavaks kui:

- ettevõtja ei ole varem tegutsenud või ettevõtja aastane müügitulu omatoodetud põllumajandustoodetest on igal aastal enne taotluse esitamise aastat olnud alla 4 000 euro (osaühingu puhul peavad nõuet täitma ka kõik osanikud);
- ettevõtja on omandanud mitte rohkem kui 18 kuud enne taotluse esitamist aktiivse põllumajandustootja määratlusele vastava tegutseva põllumajandusettevõtte (aasta müügitulu omatoodetud põllumajandustoodetest on üle 4 000 euro ja põllumajandusliku müügitulu osakaal ettevõtte kogu müügitulust üle 50%). Kui ettevõtja tegutses ka enne aktiivse põllumajandusettevõtte omandamist, siis on ettevõtja aastane müügitulu omatoodetud põllumajandustoodetest igal varasemal aastal olnud alla 4 000 euro (osaühingu puhul peavad nõuet täitma ka kõik osanikud).

Miinimumnõuded taotlejale:

- füüsilisest isikust ettevõtja või osaühingu kõik osanikud on taotlemise hetkel nooremad kui 40 aastat;
- füüsilisest isikust ettevõtja või osaühingu kõik osanikud asuvad esimest korda juhtima põllumajandusettevõtet ning omavad selleks teoreetilist ja praktilist ettevalmistust. Nõutav on põllumajanduslik keskeri-, kutsekesk- või kõrgharidus või kutseeaduse § 4 lõikes 4 nimetatud „Kvalifikatsiooniraamistiku“ viies kutsetase ning vähemalt 2-aastane töökogemus aktiivses põllumajanduslikus ettevõttes. Kui füüsilisest isikust ettevõtja või osaühingu kõik osanikud ei oma taotlemise hetkel nõutavat teoreetilist ja praktilist ettevalmistust, siis peab äriplaanis olema kirjeldatud, kuidas ja millal vastavus saavutatakse. Täielik vastavus nõuetele tuleb saavutada hiljemalt 36 kuu jooksul alates toetuse määramise kuupäevast.
- ettevõtja peab esitama oma põllumajandustegevuse arendamise äriplaani;
- ettevõtja peab taotlemisele järgneva kalendriaasta jooksul muutuma aktiivseks põllumajandustootjaks (st tema müügitulu põllumajanduslikust tegevusest peab olema igal järgneval kalendriaastal üle 4 000 euro) ning toetuse määramise otsuse tegemise aastale järgneva viienda kalendriaasta lõpuks peab ettevõtja aastamüügitulu põllumajanduslikust tegevusest moodustama vähemalt 80% saadud toetuse summast;
- toetuse saaja peab olema mikro-, väike- või keskmise suurusega ettevõtja (VKE)¹⁰².

Miinimumnõuded äriplaanile:

- äriplaani koostatakse käesolevaks ja järgneva viieks aastaks;

¹⁰² Komisjoni määruse (EÜ) nr 800/2008, EÜ asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamise kohta, millega teatavat liiki abi tunnustatakse ühisturuga kokkusobivaks (üldine grupierandi määrus), artikli 2 punkti 7 tähenduses mikro-, väikese või keskmise suurusega ettevõtja.

- äriplaanis tuleb kirjeldada ettevõtja majanduslikku seisut, eesmäärke ning tegevusi, mis aitavad kaasa ettevõtja majandusliku jätkusuutlikkuse tagamisele, koos tegevuste teostamise tähtaegadega ning üksikasjadega põllumajandusliku tegevuse arendamiseks vajalike investeeringute, koolituse, nõuande või muu tegevuse kohta. Kui rendimaa omab tähtsust äriplaani nõuetekohase täitmise seisukohalt, siis lisatakse äriplaanile vastavad maarendilepingute või eellepingute (kavatsuste protokollide) koopiad.

Taotluste hindamine

Peamised hindamiskriteeriumid:

Eelkõige hinnatakse järgmist:

- füüsilisest isikust ettevõtja või osahinguga osanike pädevus ja töökogemus;
- meetme eesmärkidele, sh põlvkondade vahetumisele kaasaaitamine. Hindepunktide saamiseks peab füüsilisest isikust ettevõtja või osahinguga osanike poolt omandatud oma vanematele või vanavanematele kuulunud põllumajandusettevõtete vastava järgmistele tingimustele:
 - ettevõttes on vähemalt kolm kalendriaastat tegeletud põllumajandustoodete tootmisega;
 - ettevõtte müügitulu kõigil kolmel aastal oli aasta kohta vähemalt 24 000 eurot, millest üle 50% moodustab tulu omatoodetud põllumajandustoodete müügist või nende töötlemisel saadud toodete müügist, kuid taotlemise aastale eelnenud aasta müügitulu kokku ei ületanud 500 000 eurot;
 - üleandja peab üleandmise ajal olema vähemalt 55-aastane;
- äriplaani realistlikkus ja majanduslik tasuvus.

Toetuse määr

Toetust makstakse kahes osas kindlasummalise toetuse vormis kokku kuni 40 000 eurot. Toetuse esimene osa moodustab 75% ja teine osa 25% saadavast toetusest. Toetuse teise osa maksmine sõltub äriplaani nõuetekohasest rakendamisest.

Rakendamise piirkond

Eesti.

Seirenäitajad ja sihttasemed

Indikaatori liik	Indikaator	Sihttasemed
Väljundnäitaja	Toetatud projektide arv	550
	Tehtud investeeringute maht (eurot)	23 100 000
	Avaliku sektori kulud kokku (eurot)	22 000 000

Väikeste põllumajandusettevõtete arendamine

Õiguslik alus

Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) nr 1305/2013, artikli 19 lõike 1 punkt a alapunkt iii.

Põhjendus

Statistikaamet käsitleb põllumajandusliku majapidamisena neid majapidamisi, mis kasutavad vähemalt 1 ha põllumajandusmaad või kus toodetakse põllumajandussaadusi peamiselt müügiks. Selliste põllumajanduslike majapidamiste arv on vähenenud aastatel 2005-2010 29%. 2005. aastal oli põllumajanduslike majapidamisi 27 747 ja 2010. aastal 19 613.

Põllumajanduslikest majapidamistest oli äriregistris 2011. aasta 1. jaanuari seisuga registreeritud 16 364 põllumajandus-, jahindus- ja metsamajandusettevõtet, sh füüsilisest isikust ettevõtjaid 12 307 (75%), juriidilisi isikuid 3 769, mittetulundusühistuid 285 ja sihtasutusi 3.

Lisaks iga-aastasele põllumajanduslike majapidamiste statistilisele vaatlusele viiakse üle kahe aasta läbi ka majapidamiste struktuuri uuringuid, kus andmete kogumise objektiks on nõ professionaalsed ettevõtjad. Ettevõtjaid, kes põhilise osa oma sissetulekutest said põllumajanduslikust tootmisest on ligi 7600 (2010.a). Nendest ligi poolte ettevõtjate aastane müügitulu oli vahemikus 4000–14 000 eurot. FADN andmebaasi alusel on Eestis põllumajandustootjaid 8074 (2012.a). Nendest kolmandik ehk 2510 ettevõtjat on aastase müügituluga vahemikus 4000–14 000 eurot.

Ökoloogiliste Tehnoloogiate Keskuse poolt 2011. aastal läbiviidud uuringu kohaselt on mahepõllumajanduslik tootmine võrreldes tavatootmisega vähem efektiivsem, millest on põhjendatud investeeringute teostamisel mahepõllumajanduslikku toomisviisi omavate tootjate eelistamine.

Põllumajandustootjate konkurentsivõime üheks näitajaks on põllumajandustoodete isevarustatuse tase. Konkurentsivõimeline tööstusharu on jätkusuutlikult võimeline omandama ja säilitama turuosa nii kodumaisel kui rahvusvahelisel turul. Statistikaameti andmete kohaselt oli Eestis linnuliha isevarustatuse tase 59% (2011.a), munadel 67% (2011.a), köögiviljal 67% (2012.a), puuviljal ja marjadel 10% (2012.a) ning meel 75% (2012.a). Lisaks ei toodeta Eestis arvestatavas koguses müügiks küülikuliha.

Mitmekesise põllumajandusettevõtete struktuuri säilitamise seisukohast on oluline, et ka väiksemahuline põllumajandustootmine säiliks. 2012. aasta FADN andmete alusel moodustavad väiksemad tootjad müügituluga 4000–14 000 eurot sektori ettevõtet arvust 31%, müügitulu ja kogutoodang osakaal vastavalt 3% ja 4%. Kuigi viimaste aastate FADN andmed näitavad väiksemate põllumajandusettevõtjate tulemuste paranemist, on tootlikkuse näitajad väiksematel põllumajandusettevõtjatel oluliselt madalamad võrreldes suuremate põllumajandusettevõtjatega. Selleks, et parandada väiksemate põllumajandusettevõtjate tulemuslikkust, on välja töötatud eraldi toetus väiksematele põllumajandusettevõtjatele.

Eesmärk

Meetme üldeesmärk on aidata kaasa mitmekesise põllumajandusettevõtete struktuuri säilimisele.

Spetsiifilised eesmärgid:

- Väikeste põllumajandusettevõtete põhivara moderniseerimine.
- Väikeste põllumajandusettevõtete majandusliku toimimise parandamine.

Toetatavad tegevused

Ettevõtja peab äriplaanis ära näitama toetusega kavandatavad tegevused. Vähemalt 50% toetusest tuleb kasutada materiaalsesse varasse tehtavaks investeeringuks, mis aitab põllumajandusettevõtte arendamisele ning konkurentsivõime parandamisele. Toetatav on ka kasutatud masinate ja seadmete ostmise. Kasutatud masin või seade peab olema toodetud vähem kui seitse aastat tagasi.

Toetuse saajad

Põllumajandusettevõtja, kelle müügitulu omatoodetud põllumajandussaadustest või nende töötlemisel saadud toodetest ületab 50% kogu müügitulust.

Nõuded toetuse saajale:

- Põllumajandusettevõtja põllumajandustoodete või nende töötlemisel saadud toodete müügitulu on taotlemisele vahetult eelnenud kahest majandusaastast vähemalt ühel olnud vahemikus 4 000–14 000 eurot. Kui toetust taotleb põllumajandusettevõtja, kes tegeleb hobusekasvatusega (EMTAK 2008, jagu A, alajagu 0143), peab ta olema tegelenud hobusekasvatusega vähemalt kaks majandusaastat ning tema omatoodetud põllumajandustoodete või nende töötlemisel saadud toodete ning hobusekasvatusega seonduvate teenuste müügitulu on vähemalt ühel majandusaastal olnud vahemikus 4 000–14 000 eurot ning moodustanud üle 50% kogu müügitulust, sh põllumajandustoodete või nende töötlemisel saadud toodete müügitulu peab moodustama vähemalt 30% kogu müügitulust.

- Põllumajandusettevõtja on põllumajandusliku tootmisega tegelenud vähemalt kaks aastat.
- Põllumajandusettevõtja põllumajandustoodete või nende töötlemisel saadud toodete müügitulu ei ole kummalgi taotlemisele vahetult eelnenud kahest majandusaastast ületanud 14 000€.
- Põllumajandusettevõtja esitab äriplaani. Äriplaani rakendamine peab algama kuue kuu jooksul alates toetuse andmist käsitleva otsuse kuupäevast.
- Põllumajandusettevõtja peab tõestama majanduslikku jätkusuutlikkust järgneval viiel aastal, sh:
 - hiljemalt toetuse taotlemisele järgneva teise aasta lõpuks:
 - peab müügitulu omatoodetud põllumajandussaadustest või nende töötlemisel saadud toodete müügist olema suurenenud vähemalt 10%;
 - peab müügitulu omatoodetud põllumajandussaadustest või nende töötlemisel saadud toodetest ületama 50% kogu müügitulust.

Taotluste hindamine

Eelkõige eelistatakse järgmist:

- taotleja ei ole MAK 2007–2013 meetme 1.4 „Põllumajandusettevõtete ajakohastamine“ raames investeeringutoetust saanud;
- taotleja põllumajandustoodete või nende töötlemisel saadud toodete müügitulu osakaal kogumüügitulust on suurem;
- toetust kasutatakse mahepõllumajanduse valdkonnas tegutsemiseks tunnustatud ettevõtte tulemuslikkuse parandamiseks;
- toetust kasutatakse aianduse, heintaimede seemnetootmise, köögiviljaseemnete kasvatus, seenekasvatuse, mesinduse, linnukasvatuse, lamba- ja kitsekasvatuse või küülikukasvatuse valdkondade arendamiseks;
- taotleja taotleb toetust kõrgema omaosaluse määraga.

Toetuse määr ja suurus

Maksimaalne toetussumma põllumajandusettevõtte kohta perioodi jooksul on 15 000 eurot, mida makstakse minimaalselt kahes osas. Toetuse esimese osa suurus ei ületa 75% taotletavast toetustest. Toetuse teise osa maksmine sõltub esimese osa nõuetekohasest kasutamisest.

Toetussumma määramisel peetakse silmas, et see ei ületaks 80% äriplaanis näidatud toetatavate tegevuste abikõlbuliku kulu maksumusest.

Rakendamise piirkond

Eesti maapiirkond

Seirenäitajad ja sihttasemed

Indikaatori liik	Indikaator	Sihttasemed
Väljundnäitaja	Toetatud projektide arv	2000
	Tehtud investeeringute maht (eurot)	36 000 000
	Avaliku sektori kulud kokku (eurot)	30 000 000

Investeeringud majandustegevuse mitmekesistamiseks maapiirkonnas mittepõllumajandusliku tegevuse suunas

Õiguslik alus

Põhjendus

Olulist rolli maaettevõtluse arenguprotsessis mängib see, et maamajandus ei ole pelgalt enam põllumajandus. Nii primaarsektori ettevõtete osakaal kui ka tööhõive on kahel viimasel kümnendil märgatavalt vähenenud. 2012. aasta seisuga moodustas maa-asulates põllumajanduse, metsanduse ja kalanduse valdkonnas hõivatute osatähtsus kõigist maapiirkonna tegevusaladest 12,3%, samas 2004. aastal oli vastav osatähtsus 18% ja 1990-ndate aastate alguses 56%. Tulenevalt primaarsektori hõive kokkutõmbumisest sõltub maapiirkondade (majanduslik) areng suurel määral maaettevõtluse mitmekesisusest ja uute töökohtade kättesaadavusest. Üheks peamiseks maamajanduse arendamise võimaluseks on maaettevõtluse mitmekesistamine mittepõllumajandusliku tegevuse suunas, kaasates seejuures ka rohkem linnadest tulevaid investeringuid. Eesti ettevõtlusest moodustavad 93% mikroettevõtjad, 82% on neid mikroettevõtjaid, kes tegelevad mittepõllumajandusliku ettevõtlusega. Lisaks mittepõllumajanduslikele mikroettevõtjatele on majandustegevuse mitmekesistamise puhul oluline sihtgrupp ka põllumajandusettevõtjad. 2010. aasta põllumajandusloenduse andmetel oli Eestis 19 600 põllumajanduslikku majapidamist.

Teatud ulatuses on maapiirkondade ettevõtlus juba mitmekesistunud ja arenenud. Statistikaameti andmetel on mittepõllumajanduslike ettevõtete osakaal kõikide maapiirkonna ettevõtete hulgas perioodil 2004–2011 kasvanud 52%-lt 68%-ni. Lisaks tegeleb 13% põllumajanduslikest majapidamistest mittepõllumajanduslike tegevustega põhitegevuse kõrvalt (2007. aastal oli vastav näitaja 8,3% ning EL keskmine 9,9%). Maa-asulate sekundaar- ja tertsiaarsektorite ettevõtetes hõivatute osatähtsus oli 2012. aastaks tõusnud kokku juba 88%ni (2004. aastal oli vastav näitaja 82%)¹⁰³. Kohaliku toorme väärindamisega seotud tegevused, sh erinevad nišitooted ning kultuuri- ja turismimajandus, on nende valdkondade näideteks, milles mitmed väiksemad maaettevõtted on juba praegu oma tegevuse mitmekesistamise ja arendamise edukust tõestanud. Maapiirkonnad jäävad ka edaspidi sõltuma edukatest põllumajandus- ja väikeettevõtetest ning nišimajandusest. Seejuures kaugemate maapiirkondade edukamad tootmised on üha enam sunnitud kohanduma rohkem ka innovatsioonile orienteeritud ekspordile. Maapiirkonnad küll omavad suurel hulgal majanduslikku potentsiaali, kuid tihtilugu ei ole see efektiivselt maapiirkonna majandusliku arengu ja sealse ettevõtluse mitmekesistamise jaoks kasutusele võetud ning tööpuudus tervikuna on perifeersetes maapiirkondades tulenevalt sellest endiselt kõrge. Seetõttu ongi vaja jätkuvalt tegeleda Eesti maapiirkondades põllumajandus- ja muu maaettevõtjate tegevuse mitmekesistamisega.

Eesmärk

Üldeesmärk on maapiirkonnas (eelkõige keskustest eemalejäävates piirkondades) püsiva majandusliku baasi ning sobivate ja atraktiivsete töökohtade loomise soodustamiseks maaettevõtluse mitmekesistamine ja arendamine.

Spetsiifilised eesmärgid:

- Põllumajandusettevõtja tegevuse mitmekesistamine mittepõllumajandusliku tegevuse suunas.
- Muu maaettevõtja mittepõllumajandusliku tegevuse arendamine ja mitmekesistamine.

Toetatavad tegevused

Toetatakse järgmisi mittepõllumajandusliku tegevuse¹⁰⁴ arendamiseks vajalikke tegevusi:

- hoonete ja rajatiste ehitamine ning parendamine;
- hoonetesse ja rajatistesse paigaldatavate (või nende juurde kuuluvate) statsionaarsete seadmete (sh infotehnoloogia- ja valveseadmete), masinate ja muu vajaliku sisseseade soetamine ja paigaldamine;
- rändkaupluse¹⁰⁵ ja selle sisseseade soetamine.

Toetuse saajad¹⁰⁶

¹⁰³ Linnade ja maakonnakeskustega piirnevate alevike ja külade puhul on vastav arvnäitaja kõrgem ja äärealadel madalam.

¹⁰⁴ Toetatavad tegevused täpsustatakse meetme rakendusmääruses.

¹⁰⁵ Kaubandustegevuse seaduse § 15 lg 3 mõistes.

Toetust antakse:

- mikroettevõtjast põllumajandusettevõtjale, kes on põllumajandusliku majandustegevusega tegelenud vähemalt kaks majandusaastat ning kelle omatoodetud põllumajandustoodete või nende töötlemisel saadud toodete müügitulu on mõlemal majandusaastal ületanud 4 000 eurot ning moodustanud üle 50% kogu müügitulust;
- mittepõllumajandusliku ettevõtlusega tegelevale mikroettevõtjale, kes on tegutsenud vähemalt kaks majandusaastat ning kelle müügitulu on mõlemal majandusaastal ületanud 4000 eurot.

Miinimumnõuded taotlejale:

- taotleja on majanduslikult jätkusuutlik;
- toetuse saaja säilitab vähemalt olemasoleva töötajate arvu.

Taotluste hindamine

Peamised hindamiskriteeriumid:

- toetatava tegevuse elluviimise asukoht (hindepunktide arv on kõrgem keskustest eemalejäävates ja madala võimekusega piirkondades);
- taotleja võimekus toetatava tegevuse elluviimisel;
- põllumajandusettevõtjate puhul eelistatakse ettevõtjat, kes sõltub enim põllumajanduslikust ettevõtlusest.

Toetuse määr

Maksimaalne toetuse määr on kuni 40%.

Maksimaalne toetussumma on kuni 150 000 eurot ettevõtja kohta programmiperioodi jooksul.

Ühte kontserni kuuluvad ettevõtjad või „Konkurentsiseaduse“ § 2 lõike 4 tähenduses valitseva mõju kaudu üksteisega seotud ettevõtjad loetakse maksimaalse toetuse suuruse arvutamisel üheks ettevõtjaks.

Rakendamise piirkond

Eesti maapiirkond.

Seirenäitajad ja sihttasemed

Indikaatori liik	Indikaator	Sihttasemed
Väljundindikaator	Toetatud projektide arv	380
	sh põllumajandusettevõtjate projektide arv	114
	sh mittepõllumajandusliku ettevõtlusega tegelevate mikroettevõtjate projektide arv	266
	Kogu investeeringute maht (eurot)	142 500 000
	Avaliku sektori kulud kokku (eurot)	57 000 000
	sh põllumajandusettevõtjate projektide kulud (eurot) ¹⁰⁷	17 100 000
	sh mittepõllumajandusliku ettevõtlusega tegelevate mikroettevõtjate projektide kulud (eurot)	39 900 000

¹⁰⁶ Põllumajandusettevõtja definitsioon ja detailsemad miinimumnõuded (sh tegutsemise aja nõue) tulenevad põllumajandusele suunatud investeeringumeetmest. Mitmekesistamise meetme puhul sätestatakse need täpsemalt meetme rakendusmääruses.

¹⁰⁷ Kui põllumajandusettevõtjate projektide rahastamiseks ettenähtud vahendeid ei kasutata ära täies ulatuses, võib ülejäänud vahendeid kasutada mittepõllumajandusliku ettevõtlusega tegelevate mikroettevõtjate projektide rahastamiseks.

Metsa majandusliku ja ökoloogilise elujõulisuse parandamine

Õiguslik alus

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1305/2013, artikli 21 lõike 1 punktid c ja e ning artiklid 24 ja 26.

Põhjendus

Rohkem kui pool Eesti maismaast on kaetud metsaga, millest suure osa moodustavad segapuistud – 30,7%-l metsadest moodustavad puistu 2 puuliiki, 33%-l 3 liiki ja 14%-l 4 liiki. Enamlevinud puuliigid on mänd, kask ja kuusk. Puuliikide osakaalu mõjutab metsavaru kasutamine ja looduslikud tingimused ning nende muutus.

Ligi 50% metsamaast on eraomandis. Valgustus- ja harvendusraietega (hooldusraied) on metsaomanikul võimalik kujundada puistu koosseisu, reguleerides valgustustingimusi ja liigilist koosseisu, parandades sellega puistu kasvu ja kvaliteeti ning mullas leiduvate toitainete kasutamist. Hooldusraietega on võimalik tõsta ka metsa majandamise pikaajalist tulukust. Hooldusraie kaudu parendatud puistul paraneb süsiniku sidumise võime.

Epapiisav hooldusraiete maht ei taga metsamajanduse pikaajalist ühtlast arengut ning puidutööstuse varustamist kvaliteetse toorainega. Hooldusraiete pindala peaks olema otseses sõltuvuses eelnevate aastate uuendusraiete pindalast ning seda ületama - metsa hooldatakse noorendiku eas mitu korda. Lähikümnendil oleks noorendike hooldusraie aastane vajadus erametsades esimese viie aasta jooksul kuni 30 000 ha aastas, järgmise viie aasta jooksul võib see mõnevõrra väheneda, kuid jääb ikkagi mitte alla 10 000 ha aastas.

Metsamajanduse kui majandustegevuse suurim eripära, võrreldes teiste tegevusaladega, on ülipikk tootmisprotsess, s.t metsa kasvamise aeg. Aastail 2010 ja 2011 võeti arvele 13–14 000 ha ulatuses metsakahjustusi. Metsa hukkumise peamiseks põhjuseks on olnud tormikahjustused – tuuleheide ja -murd moodustavad umbes 40% hukkunud puistute kogupindalast. Järgnevad taimehaigused ja putukakahjustused, vastavalt 18%-l ja 14%-l hukkunud puistute pindalast. Arvele võetud kahjustatud metsade pindala on paari eelmise aastaga võrreldes veidi suurenenud, seda peamiselt tormikahjustuste tõttu.

Kahjustustest on endiselt olulisel kohal ka ulukikahjustused. Laialt levinud juure- ja tüvemädanikest tingitud kahju on samuti suur. Kogu metsaressursist on erinevate kahjustajate poolt mõjutatud ca 400 000 ha.

Metsatulekahjude esinemissagedust arvestades jagunevad Eesti metsad suure, keskmise ja väikese tuleohuga aladeks. Enim levinud metsatulekahjude tekkepõhjustaja on inimene. Metsatulekahjude ärahoidmiseks on otstarbekaim metsamajandusvõtete rakendamine, puistute kujundamine vähem tuleohtlikeks ning teiste metsa kaitsvate meetmete rakendamine.

Eesmärk

Metsanduse kui maaelu lahutamatu osa toetamise üldeesmärk on jätkusuutlik ja tulemuslik metsa majandamine, mis soodustab metsa elujõulisuse tõstmist metsa liigilise koosseisu parandamise või muude metsakasvatusevõtete rakendamise kaudu, metsa bioloogilise mitmekesisuse, tervikliku ökosüsteemi ja kaitsefunktsiooni säilimist ja taastamist, aidates alal hoida metsa multifunktsionaalset rolli ning selle vaimset ja kultuurilist pärandit.

Toetatavad tegevused

Tegevused metsa majandusliku ja ökoloogilise elujõulisuse parandamiseks hõlmavad keskkonnateadlikku metsa majandusliku väärtuse parandamist, metsatulekahjustest või muudest loodusõnnetustest tingitud kahjustuste kõrvaldamist, kahjustatud metsa taastamist või kahjustuste (sealhulgas ulukikahjustused, metsapuude taimehaiguste ja kahjurite levik ja metsatulekahjud) ennetamist.

Metsade elujõulisuse ja majandusliku väärtuse parandamine:

- keskkonnasäästlike ja kliimateadlike metsamajandamisvõtete rakendamine (keskkonna- ja majanduslikult väärtuslikuma ja vähem tuleohtlikuma puistu kujundamine hooldusraiete, kasvavate

puude laasimise ning ulukikahjustusi ennetavate võtete kaudu, kujundraied kaitserežiimiga metsaaladel, metsa ja metsamaamulda säästvate seadmete ja tarvikute soetamine).

Metsakahjustuste ennetamine, kõrvaldamine ja kahjustatud metsa taastamine:

- metsatulekahjude või muude loodusõnnetuste poolt kahjustatud metsas kahjustuste kõrvaldamine ja kahjustatud metsa taastamine (kahjustunud metsas kahjustuste likvideerimine, kahjustatud metsa taastamine ja metsapuutaimi kaitsvate võtete rakendamine);
- metsatulekahjude ja muude loodusõnnetuste ennetamine (seire- ja teavitustahendite ning signalisatsiooniseadmete hankimine, metsamaale juurdepääsu tagamine, s.h tuletõkestusribade- ja vööndite rajamine ning korrashoidmine ja tuletõrje veevõtukohtade ja nendele juurdepääsuteede korrashoidmine, metsapuude taimehaiguste ja -kahjustuste ennetamine, sh metsa kaitsetarvikute soetamine ja kasutusele võtmine; vajadusel lõkke- ja õppe-/puhkekohtade rajamine või täiustamine või muude metsatulekahjude ja loodusõnnetuste vastu võetavate väikesemahuliste ennetusmeetmete rakendamine).

Toetuse saajad

- füüsilised ja eraõiguslikud juriidilised isikud, sealhulgas ettevõtjatest üksnes mikroettevõtjad, kelle omandis on metsamaa (edaspidi koos *erametsaomanik*);
- metsaühistud, kelle omandis või kelle liikmete omandis on metsamaa.

Miinumunõuded toetuse taotlejale:

- metsa elujõulisuse ja majandusliku väärtuse parandamise ning metsatulekahju ennetamise tegevuste korral saab toetust metsamaale, mille kohta koostatud inventeerimisandmed on kantud metsaressursi arvestuse riiklikkusse registrisse; seadmete ja tarvikute soetamiseks võivad toetust taotleda erametsaomanik ja metsaühistu, kelle omandis või kelle liikmete omandis on metsamaad, mille inventeerimisandmed on kantud metsaregistrisse;
- hooldusraieks saab toetust mitte vähem kui 1 ha suuruse metsamaa kohta;
- kahjustatud metsa kahjustuste kõrvaldamiseks ja kahjustatud metsa taastamise tegevusteks saab toetust alates 0,5 ha suuruse kahjustatud metsamaa kohta;
- metsapuude taimehaiguste ja -kahjustuste ennetamismeetmed on kooskõlas riigi metsakaitsekavaga;
- metsatulekahju ennetamismeetmeid kohaldatakse kõrgema ja keskmise tuleohuga maakondades asuvate metsade puhul riigi metsakaitsekava kohaselt ja toetust saavad üksnes metsaühistud.

Taotluste hindamine

Metsade elujõulisuse ja majandusliku väärtuse parandamise puhul eeldatakse keskkonnasäästlike ja kliimateadlike metsamajandamisvõtete rakendamist ning eelistatud on:

- metsamaal elluviidavad tegevused;
- metsaühistud, kellel on vähemalt 200 liiget;
- seadmete ja tarvikute soetamise korral taotlejad, kes pole Eesti maaelu arengukava 2007–2013 meetme 1.5 “Metsade majandusliku väärtuse parandamine ja metsandussaadustele lisandväärtuse andmine” kaudu metsatehnika ja tarvikute soetamiseks toetust saanud.

Metsakahjustuste ennetamise, kõrvaldamise ja kahjustatud metsa taastamise puhul on eelistatud:

- kahjustatud metsa taastamiseks ellu viidavad tegevused;
- taotlejad, kelle omandis või metsaühistu puhul tema liikmete omandis olevast metsamaast on kahjustunud metsa pindala osakaal suurem;
- metsatulekahju ennetamine korral metsaühistud, kellel on vähemalt 200 liiget või kes taotlevad toetust tuletõkestusvööndite, mille üheks osaks on tee, rajamiseks ja korrashoiuks.

Toetuse määr

Metsamaal elluviidavate tegevuste (hooldusraied, kasvavate puude laasimine, kahjustatud metsa taastamine, metsapuutaimi kaitsvate võtete rakendamine) puhul võib anda toetust standardkulude alusel. Standardsete ühikuhindade määramisel võetakse aluseks eeldatavad standardsed ühikuhinnad metsamaa hektari kohta kuni aastani 2020, mis on välja töötatud välja Eesti Maaülikooli Metsandus- ja maaehitusinstituudi metsakorralduse osakonna teadlaste poolt.

Metsade elujõulisuse ja majandusliku väärtuse parandamine:

- maksimaalne toetuse määr on kuni 50% abikõlbliku kulu maksumusest;
- seadmete ja tarvikute soetamise korral on maksimaalne toetuse määr kuni 30% abikõlbliku kulu maksumusest, kuid mitte üle 100 000 euro erametsaomaniku kohta programmiperioodil ja mitte rohkem kui 300 000 eurot metsaühistu kohta programmiperioodil.

Metsakahjustuste ennetamine, kõrvaldamine ja kahjustatud metsa taastamine:

- metsatulekahjude või muude loodusõnnetuste poolt kahjustatud metsas kahjustuste kõrvaldamisel ja kahjustatud metsa taastamisel on toetuse määr kuni 90% abikõlblike investeeringute summast;
- metsatulekahjude ja muude loodusõnnetuste ja kahjustuste (seal hulgas ulukikahjustused ja metsapuude taimehaigused ja -kahjustused) ennetamisel on toetuse määr kuni 80% abikõlblike investeeringute summast, välja arvatud lõkke- ja õppe-/puhkekohtade rajamisel, kus toetuse määr on kuni 50% abikõlblike investeeringute summast, kuid mitte üle 20 000 euro metsaühistu kohta programmiperioodil.

Rakendamise piirkond

Metsatulekahju ennetamiseks lõkke- ja õppe-/puhkekohtade puhul on toetatavad üksnes need objektid, mis rajatakse nende metsalade tuleohu ennetamiseks, mis on metsa inventeerimisel määratletud I tuleohuklassiga (väga suur tuleoht) metsaaladeks.

Seirenäitajad ja sihttasemed

Indikaatori liik	Indikaator	Sihttasemed
Väljundindikaator	Toetatud metsaomandite arv (erametsaomanike ja metsaühistute puhul tema liikmete toetatud omandite arv)	7000
	sh metsade elujõulisuse ja majandusliku väärtuse parandamine	6800
	sh metsakahjustuste ennetamine, kõrvaldamine ja kahjustatud metsa taastamine	200
	Kogu investeeringute maht (eurot)	19 200 000
	sh metsade elujõulisuse ja majandusliku väärtuse parandamine	18 000 000
	sh metsakahjustuste ennetamine, kõrvaldamine ja kahjustatud metsa taastamine	1 200 000
	Avaliku sektori kulud kokku (eurot)	10 000 000
	sh metsade elujõulisuse ja majandusliku väärtuse parandamine	9 000 000
	sh metsakahjustuste ennetamine, kõrvaldamine ja kahjustatud metsa taastamine	1 000 000
	Toetatud metsamaa pindala kokku (ha)	40 000
	sh metsade elujõulisuse ja majandusliku	35 000

väärtuse parandamine (ha)	
sh metsakahjustuste ennetamine, kõrvaldamine ja kahjustatud metsa taastamine (ha)	5 000

Tootjarühmade loomine

Õiguslik alus

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1305/2013, artikkel 27.

Põhjendus

Tootjarühmade loomise toetamine on oluline nii põllumajandustootjate, kui ka erametsaomanike puhul. Väikestel põllumajandustootjatel on piiratud ressursside tõttu raske üksi edukalt hakkama saada oma toodete müügieelse ettevalmistuse, töötlemise ja turustamisega. Koondumine tootjarühmadesse aitab neil resusse liita ning ühiselt toime tulla nende ees seisvate väljakutsetega, mis on seotud turunõuete muutumise ja karmistumisega, kasvanud konkurentsiga nende toodangu turustamisel ning turgude kontsentreerumisega.

Põllumajandustoodangust üsna suur osa on toodetud pisemate ettevõtjate poolt, kuid nende läbirääkimispartneritena töötlevas tööstuses ja jaekaubanduses domineerivad suuremad ettevõtjad. Põllumajandustootjate ühistegevuse arendamisel on suur tähtsus toidutarneahela harmoonilise toimimise saavutamisel.

Omatoodetud põllumajandustoodete ühisturustamisega on võimalik saavutada kasumi teenimiseks vajalik maastaabiefekt, tagada pidev kaubapakkumine ning arendada välja kompetents äritehingute sõlmimiseks nii koduturul kui ka ekspordiks. Horisontaalsest koostööst tulenev maastaabiefekt laiendab oluliselt tootjate turustusvõimalusi.

Ühiselt turustamine soodustab toodangu kvaliteedistabiilsuse jälgimist ja tõstmist ning toodetele lisandväärtuse andmist. Liikmete toodangu kvaliteeti aitavad tõsta üheskoos organiseeritud koolitused, tootmissisendite ja seadmete ühishanked.

Toodangu kvaliteedi ja sissetulekute kasvades on järgmiseks loogiliseks sammuks veelgi suurema kasumi teenimine andes toodangule täiendavat lisandväärtust kas siis müügieelse parema ettevalmistuse (näiteks toodangu sorteerimise, puhastamise, pakendamise) või töötlemisega. Müügieelse ettevalmistuse taseme tõstmiseks ja töötlemise alustamiseks on aga vajalikud suuremahulised investeeringud, milleks liikmetel üksikuna sageli vahendeid ei jätku. Seega on tootjarühmade loomise toetamine oluline teadmussiirde edendamisel, põllumajandustoodete kvaliteedi tõstmisel ning põllumajandustootjate tootmisahela kõrgematesse lülidesse integreerimisel. Perioodi 2007–2013 tunnustati vaid 21 tootjarühma (peamiselt piima- ja teraviljasektorist) mis näitab, et põllumajandustootjate ühistegevus on veel arengufaasis ja vajab jätkuvat tuge.

Erametsaomanikke koondavad metsaühistud, kes valdavalt tegutsevad MTÜ vormis ja keda toetatakse siseriiklike meetmetega¹⁰⁸, pakuvad liikmetele küll tõhusat tuge teadmussiirdes, kuid liikmete metsamaterjali müügist saadavate sissetulekute suurendamiseks jäävad nad üksikult nõrgaks. Eesti metsaühistud abistavad metsaomanikke lisaks nõustamisele ka puidu müügil ja laiemalt metsade majandamisel, kuid toodangu kogused on nii liiga väikesed võrreldes turu tegeliku mahuga ja hinnaläbirääkimistel efekti ei saavutata. Seevastu kohalike metsaühistute liikmete väikeste puidukoguste koondamine ühte turustuskanalisse võimaldab saada konkurentsivõimelisemat hinda. See ongi põhjuseks, miks metsaühistute poolt on ellu kutsutud müügitegevusele suunatud üle-eestiline tulundusühistu vormis tegutsev Keskühistu Eramets.

¹⁰⁸ SA Erametsakeskus, <http://www.eramets.ee/toetused/>

Keskühistu liikmete arv (2011. a lõpuks oli liikmeid kokku 13), vahendatava puidu kogus (2011. a 95 000 tm) ja müügitulu (2011. a 4,6 mln eurot) on aasta-aastalt kasvanud kuid tema turuosa on ikka veel väga väike. Seega on keskühistu tööpõld erametsaomanike usalduse võitmisel suur, eriti arvestades seda, et valdav enamus erametsaomanikke ei ole veel avastanud isegi kohalike metsaühistute poolt pakutavaid hüvesid (kohalikud metsaühistud koondavad vaid ca 5% erametsaomanike üldarvust). Eeltoodust lähtuvalt on metsandussektoris vaja toetada metsaühistuid koondavate keskühistute loomist.

Metsaomanike oma turustusorganisatsioonide teke omab positiivset mõju Eesti puiduturu suurendamisele, sest kasutusse võetakse rohkem seni kasutama püsinud väikemetsaomanike metsi. Eesti erametsaomanike struktuuris domineerivad väikemetsaomanikud, kellel reeglina puuduvad kindlad partnerid puiduturul ning hirm äris petta saada on suur. Kui neid teenindab metsaomanike endi turustusorganisatsioon, siis on nad hoopis altimad tegema puidumüügiotsuseid. Samuti võetakse kasutusele kehvemaid lanke, mis puidufirmadele seni vähe huvi on pakkunud.

Kuna puidu kokkuostu ja töötlemise turud on Eestis jaotatud tugevate ja sageli ka väliskapitalil tuginevate ettevõtjate poolt, siis on ühistulises vormis tarneahelas ülespoole liikumine väga keeruline. Siiski, ühistute turujõu kasvades, pole seegi võimatu, eriti arendades näiteks mõnda alternatiivset ja innovatiivset suunda. Seega on ühistulise tegevuse areng oluline metsaomanike integreerimiseks kõrgematesse tarneahela lülidesse.

Eesmärk

Üldeesmärk on põllumajandusega tegelevate ettevõtjate ja erametsaomanike konkurentsivõime tõstmine ja turujõu suurendamine läbi nende ühise majandustegevuse edendamise.

Spetsiifilised eesmärgid:

- Administratiivselt ja majanduslikult jätkusuutlike tootjarühmade loomine ja arendamine, nende müügitulu ja liikmete arvu kasv.
- Põllumajandus- ja metsandustoodete ühisturustuse osatähtsuse kasv põllumajandussektori ja metsandussektori müügitulus.
- Ühiselt müügiks ettevalmistatud ja töödeldud põllumajandus- ja metsandustoodete osatähtsuse suurenemine tootjarühmade müügitulus.
- Tootjarühmadesse kuuluvate tootjate tootmise ja toodangu turunõuetele vastavaks viimine, äri- ja turundusoskuste arendamine ning uuendusprotsesside korraldamine ja lihtsustamine.

Toetatavad tegevused

Toetatakse tegevusi, mis on seotud tootjarühma või tootjaorganisatsiooni loomise ja arendamisega. Toetatavad tegevused peavad olema kajastatud tootjarühma või tootjaorganisatsiooni äriplaanis. Kasutatud kauba ostmine loetakse abikõlblikuks juhul, kui kaup ei ole vanem kui kolm aastat (tootmisaasta) ning selle ostmiseks ei ole kasutatud EL-toetust, muud välisabi või siseriiklikku toetust.

Toetuse saajad

Toetust antakse:

- põllumajandussektori tunnustatud tootjarühmadele ja neile põllumajandussektori tootjaorganisatsioonidele, kes on saanud tootjaorganisatsiooni tunnustuse pärast tootjarühma tunnustuse saamist;
- metsandussektori tunnustatud tootjarühmadele.

Toetuse saaja peab olema mikro-, väike- või keskmise suurusega ettevõtja (VKE)¹⁰⁹. Peamised nõuded tunnustatud tootjarühmadele on toodud peatükis Põhilised nõuded tunnustatud tootjarühmale.

Põhilised nõuded tunnustatud tootjarühmale

Põhilised nõuded tunnustust taotlevale ja tunnustatud **põllumajandussektori tootjarühmale** on järgmised:

¹⁰⁹ Komisjoni määruse (EÜ) nr 800/2008, EÜ asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamise kohta, millega teatavat liiki abi tunnustatakse ühisturuga kokkusobivaks (üldine grupierandi määrus), artikli 2 punkti 7 tähenduses mikro-, väikese või keskmise suurusega ettevõtja.

- tootjarühma põhikirjaline eesmärk on ühiselt turustada oma liikmete või liikmeks olevate tulundusühistute liikmete toodetud põllumajandustooteid ja nende töötlemisel saadud tooteid;
- tootjarühm määratleb põllumajandustooted ja nende töötlemisel saadud tooted, mille ühisturustamisega ta peamiselt tegeleb (edaspidi *tootjarühma põhitoode*);
- tootjarühm tegutseb tulundusühistu vormis;
- tootjarühm on asutatud tegutsemaks tähtajatult;
- tootjarühmal on vähemalt viis sõltumatut¹¹⁰ liiget, kes on kas:
 - äriregistrisse kantud ettevõtjad, kes toodavad tootjarühma põhitoode ja turustavad seda läbi tootjarühma, ning kelle omatoodetud põllumajandustoodete ja nende töötlemisel saadud toodete müügist saadud müügitulu moodustas eelneval majandusaastal vähemalt 50% selle ettevõtja kogu müügitulust ning ületas 4 000 eurot majandusaasta kohta;
 - või põllumajandussektori tunnustatud tootjarühmad;
- tootjarühma liikmetest vähemalt 80% on tootjarühma põhitoode tootvad ja turustavad äriregistrisse kantud ettevõtjad või neid koondavad tulundusühistud. Kui tootjarühm on tõuaretusühistu, kelle põhitoodeks on tõuloom, siis peab tõuloomade kasvatamise ja müügiga tegelema vähemalt 10% tema liikmetest.;
- tootjarühmal on äriplaani tootjarühma põhitoode tootmise, töötlemise ja ühisturustamise ning tootjarühma arengu planeerimiseks (sh kavandatakse liikmete arvu ja müügitulu kasv). Äriplaanis kavandatud tegevused on konkreetsed ja asjakohased ning tootjarühm viib äriplaanis kavandatud tegevused ellu.;
- tootjarühmal on liikmetele kohustuslik ühine eeskiri tootjarühma põhitoode tootmiseks, töötlemiseks ja ühisturustamiseks ning selle vastuvõtmise ja muutmise kord. Tootjarühma põhitoode osas näeb tootjarühm eeskirjas või põhikirjas ette meetmed liikmete toodangu müügi suurendamiseks läbi tootjarühma.;
- tootjarühm tagab, et nende liikmete puhul, kes on olnud tunnustatud tootjarühma liikmed kauem kui aasta, moodustab liikmete tootjarühma põhitoode summaarsest müügitulust müük tootjarühmale või tootjarühma kontrolli all¹¹¹ olevale äriühingule igal aastal vähemalt 75%;
- tootjarühma või tootjarühma kontrolli all¹¹¹ oleva äriühingu minimaalne aastane müügitulu tootjarühma liikmete või liikmeks olevate tulundusühistute liikmete poolt toodetud põllumajandustoodete ja nende töötlemisel saadud toodete ühisest turustamisest on üldjuhul 35 000 eurot; kui tavatootmisviisiga toodetud lehmapiima, teravilja, õliseemnete ja nimetatud toodete töötlemisel saadud toodete turustamisest saadud müügitulu kas koos või eraldi moodustab tootjarühma müügitulust 50% või enam, siis 350 000 eurot;
- tootjarühm järgib liikmete võrdse kohtlemise põhimõtet;
- tootjarühma liikmete hulgas ei ole põllumajandustootjaid, kes on kuulunud viimase kolme aasta jooksul mõnda teise tootjarühma põhitoodele sarnase, so sama Eesti majanduse tegevusalade klassifikaator 2008 alagrupi raames toodetava, põhitoodega tunnustatud tootjarühma (va tõu- ja sordiaretusühistud) ning nende liikmete arv, kes on kuulunud rohkem kui kolm aastat tagasi mõnda teise eelnimetatud tootjarühma ei ületa 20%;
- tootjarühma tunnustust ei saa taotleda eelnevalt tootjaorganisatsioonina tunnustatud tulundusühistu.

Põhilised nõuded tunnustust taotlevale ja tunnustatud **metsandussektori tootjarühmale** on järgmised:

- tootjarühma põhikirjaline eesmärk ja peamine tegevusala on oma liikmeks olevatesse metsaühistutesse kuuluvate erametsaomanike¹¹² toodetud puidu ning selle töötlemisel saadud toodete ühine turustamine;

¹¹⁰ Sõltumatud on ettevõtjad, kes ei ole partner- või seotud ettevõtjad komisjoni määruse (EÜ) nr 800/2008, 6. august 2008, EÜ asutamislepingu artiklite 87 ja 88 kohaldamise kohta, millega teatavat liiki abi tunnustatakse ühisturuga kokkusobivaks (üldine grupierandi määrus) lisa 1 tähenduses.

¹¹¹ Hääleõigusest ja osakutest või aktsiatest vähemalt 51% kuulub tootjarühmale.

- tootjarühm tegutseb tulundusühistu vormis;
- tootjarühm on asutatud tegutsemaks tähtajatult;
- tootjarühmal on vähemalt viis sõltumatut liiget;
- tootjarühma kõik liikmed on metsaühistud¹¹³;
- tootjarühmal on äriplaani puidu ja selle töötlemisel saadud toodete tootmise, töötlemise ja ühisturustamise planeerimiseks ning tootjarühma arendamiseks (sh kavandatakse liikmete arvu ja müügitulu kasv). Äriplaanis kavandatud tegevused on konkreetsed ja asjakohased ning tootjarühm viib äriplaanis kavandatud tegevused ellu.;
- tootjarühmal on liikmetele kohustuslik ühine eeskiri metsaraiete läbiviimiseks ja uue metsa istutamiseks ning selle vastuvõtmise ja muutmise kord. Tootjarühm näeb eeskirjas või põhikirjas ette meetmed liikmeks olevatesse metsaühistutesse kuuluvate erametsaomanike puidu müügi suurendamiseks läbi tootjarühma.;
- tootjarühma minimaalne aastane müügitulu liikmeks olevatesse metsaühistutesse kuuluvate erametsaomanike poolt toodetud puidu ning selle töötlemisel saadud toodete ühisest turustamisest on 1 000 000 eurot;
- tootjarühm järgib liikmete võrdse kohtlemise põhimõtet;
- tootjarühma liikmete hulgas ei ole metsaühistuid, kes on kuulunud viimase 3 aasta jooksul mõnda teise erametsaomanikke ühendavasse tunnustatud tootjarühma ning nende liikmete arv, kes on kuulunud rohkem kui kolm aastat tagasi mõnda teise eelnimetatud tootjarühma ei ületa 20%;
- tootjarühma tunnustust ei saa taotleda eelnevalt tootjaorganisatsioonina tunnustatud tulundusühistu.

Tootjarühma tunnustamise menetlus

Tootjarühm tunnustamine on menetlus, mille käigus hinnatakse tootjarühma vastavust Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse ja selle alusel kehtestatud õigusaktide nõuetele ning MAKile. Tootjarühma tunnustamise taotlemiseks esitab tootjarühm taotluse PRIAle. PRIA moodustab taotluste hindamiseks hindamiskomisjoni, vaatab taotluse läbi ja ning teeb taotluse kontrollimise tulemusel ning hindamiskomisjoni hinnangu alusel otsuse tootjarühma tunnustamise või tunnustamisest keeldumise või tunnustuse kehtetuks tunnistamise kohta. Tootjarühm tunnustatakse, kui ta vastab kehtestatud nõuetele. Tootjarühm tunnustatakse tähtajatult.

Taotluste hindamine

Hindamistulemustest lähtuvalt moodustatakse taotluste paremusjärjestused tegevusvaldkondade¹¹⁴ lõikes.

Peamised hindamiskriteeriumid:

- eelistatakse tootjarühma või tootjaorganisatsiooni, kelle müügitulu tema liikmete toodetud põllumajandustoote ja selle töötlemisel saadud toote või puidu ja selle töötlemisel saadud toodete turustamisest on suurem;
- eelistatakse suurema liikmete arvuga tootjarühma või tootjaorganisatsiooni;
- eelistatakse mahepõllumajandustoodetele spetsialiseerunud tootjarühma või tootjaorganisatsiooni.

Toetuse määr

Toetust antakse kindlasummalise toetusena iga-aastaste osamaksete teel. Toetust saab taotleda viie aasta jooksul alates tootjarühmana tunnustamise kuupäevast kokku kuni 500 000 eurot. Viimane osa makstakse välja vaid juhul, kui äriplaani on nõuetekohaselt rakendatud.

¹¹² Metsaseaduse § 10 lõike 2 punkti 4 tähenduses. Erametsaomanik Metsaseaduse tähenduses on füüsiline ja eraõiguslik juriidiline isik, kellel on metsamaa.

¹¹³ Metsaseaduse § 10 lõike 2 punkti 5 tähenduses. Metsaühistu Metsaseaduse tähenduses on mittetulundusühing või tulundusühistu, mille põhikirjakohane tegevus on metsa majandamine ning mille liikmed on füüsilised või eraõiguslikud juriidilised isikud, kellel on metsamaa.

¹¹⁴ Teravilja, õliseemnete ja valgurikaste taimede turustamine, loomakasvatustoodete (v.a lehmapiim ja -piimatooted) turustamine, lehmapiima ja -piimatoodete turustamine, muude põllumajandustoodete turustamine ja metsandus.

Tootjarühma või tootjaorganisatsiooni maksimaalne toetus arvutatakse lähtuvalt tootjarühma või tootjaorganisatsiooni aastasest müügitulust, mis on põllumajandussektori tootjarühma või tootjaorganisatsiooni puhul saadud tema liikmete või tema liikmeks olevate tulundusühistute liikmete poolt toodetud põllumajandustoodete turustamisest või metsandussektori tootjarühma puhul tema liikmeks olevate metsaühistute liikmeks olevate erametsaomanike poolt toodetud puidu turustamisest, alljärgnevalt:

	Toetuse maksimaalne määr (%)		Toetuse maksimaalne suurus kokku, eurot
	müügitulule suurusega kuni 1 000 000 eurot	müügitulu osale, mis ületab 1 000 000 eurot	
Esimese ja teise aasta jooksul	10	5	100 000
Kolmanda aasta jooksul	8	4	100 000
Neljanda aasta jooksul	6	3	100 000
Viienda aasta jooksul	4	2	100 000

- Toetuse arvutamise aluseks oleva müügitulu hulka ei arvestata mitteliikmetelt kokku ostetud toodangu müügist saadud tulu ja tootjarühma või tootjaorganisatsiooni liikmeks oleva teise tootjarühma, mille kohta on PRIA teinud tunnustamise otsuse, liikmete toodangu vahendamisest saadud tulu.
- Toetuse arvutamise aluseks oleva müügitulu hulka arvestatakse tootjarühma või tootjaorganisatsiooni liikmete toodangu müük läbi tootjarühma kontrolli all oleva äriühingu.

Rakendamise piirkond

Eesti.

Seirenäitajad ja sihttasemed

Indikaatori liik	Indikaator	Sihttase
Väljundnäitaja	Toetatud tootjarühmade ja tootjaorganisatsioonide arv	15
	sh, tootjarühmade ja tootjaorganisatsioonide arv, kes: <ul style="list-style-type: none"> • kohandavad liikmete toodangut ja tootmisprotsessi turunõuetele vastavaks; • turustavad kaupa ühiselt; • rakendavad ühist tootmiseeskirja; • arendavad muid tegevusi (n äri- ja turustusoskuste arendamine, uuendusprotsesside korraldamine ja lihtsustamine). 	15
	Avaliku sektori kulud kokku (eurot)	6 000 000
	Toetatud tootjarühmadesse või tootjaorganisatsioonidesse kuuluvate ettevõtjate ja metsaühistute arv	150

Põllumajanduslik keskkonnatoetus (PKT)

Õiguslik alus

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1305/2013, artikkel 28.

Põhjendus

Mitmekesine loodus, kaunid maastikud, kohalikud tõud ja sordid, viljakas muld, puhas vesi ja õhk on avaliku hüve valdkonnad, millel on kõrge ühiskondlik nõudlus ja mida põllumajanduspoliitika olulisel määral mõjutab. Kuna põllumajandustootmine nagu iga teinegi majandusharu püüdleb majandusliku efektiivsuse ja konkurentsivõimelisuse poole, ei toodeta avalikke hüvesid, millega kaasnevad ettevõtetele üldjuhul täiendavad kulud või saamata jäänud tulu, sellekohaste hüvitisteta piisaval hulgal.

Põllumajanduslik keskkonnatoetus (PKT) on põllumajanduspoliitikas väga tähtsal kohal, kuna selle meetme kaudu on võimalik aidata kaasa avalike hüvede piisavale pakkumisele. Toetusega hüvitatakse õigusaktidega juba määratletust keskkonnasõbralikumate, kuid samas kulukamate tegevustega kaasnevad kulud või saamata jäänud tulu kas tervikuna või osaliselt. PKT näol on tegemist meetmega, mida liikmesriigid peavad oma arengukavade kaudu rakendama.

Meede on üles ehitatud nii, et sellega oleks võimalik suunata kogu põllumajanduskeskkonna valdkonna arengut. Meetme kujundamise juures on võetud arvesse vastavaid riiklikke strateegiaid ja arengukavasid, mille kaudu on määratletud nõ avalik nõudlus. Aluseks on ka mitmesugused seireprogrammid ja uuringud, mis annavad ülevaate põllumajanduskeskkonna alaste avalike hüvede seisundist. Sellest tingituna on ka PKT abil avalike hüvede pakkumisse sekkumise määr erinevate valdkondade puhul erinev.

Eesti on PKT meetmeid rakendanud alates 2000. aastast. Eialgu rakendati neid riigieelarve vahenditest eesmärgiga olla maksimaalselt valmis ELiga liitumise järgseks rakendamiseks. Järgneval kahel EL finantsperioodil rakendatud PKT meede oli eelarvevahenditelt üks suuremaid MAK meetmeid. MAK 2007-2013 raames rakendati 5 meetet: keskkonnasõbraliku majandamise toetus (ca 2/3 põllumaast hõlmanud meede, mille tervikpaketi esitati üksikuid nõudeid mitmete põllumajanduskeskkonna valdkondade küsimuste lahendamiseks), mahepõllumajandusliku tootmise toetus, poolloodusliku koosluse hooldamise toetus (üksnes Natura 2000 aladel), ohustatud tõugu looma pidamise toetus (3 hobusetõugu, 1 veisetõugu) ja kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus (Sangaste rukis).

Meetmete senise rakendamise otsese positiivse tulemusena saab esile tõsta põllumajandustootjate keskkonnateadlikkuse suurenemist, tootmistegevuse paremat planeerimist, poollooduslike koosluste hooldamise aktiveerumist ning keskkonnasõbraliku põllupidamise ja mahepõllumajanduse aasta-aastast laienemist.

Teisalt ei ole seni piisavalt tähelepanu pööratud spetsiifilistele keskkonnaküsimustele, näiteks mullakaitsele. Seni ei ole olnud ka eraldi toetust keskkonnasõbraliku aianduse viljelemiseks.

Kuna PKT koosneb mitmetest erinevatest valdkondlikest toetustest, on täpsem põhjendus nende rakendamiseks toodud iga alameetme juures.

Eesmärk

Meetme üldeesmärgid on järgmised:

- soodustada keskkonnasõbralike majandamisviiside kasutuselevõttu ja jätkuvat kasutamist põllumajanduses;
- säilitada ja suurendada elurikkust ja maastikulist mitmekesisust;
- suurendada põllumajandustootjate keskkonnateadlikkust.

PKT alameetmed ja nende omavaheline seos

PKT meede koosneb järgmistest alameetmetest:

- Põllumajandusliku keskkonnatoetuse põhitoetus ehk keskkonnasõbraliku majandamise toetus;
- Põllumajandusliku keskkonnatoetuse lisatoetused, mida on võimalik taotleda üksnes koos keskkonnasõbraliku majandamise toetusega:
 - mullakaitse toetus;
 - keskkonnasõbraliku aianduse avamaa köögivilja, ravim- ja maitsetaimede kasvatamise toetus ning maasikakasvatuse toetus;
- Põllumajandusliku keskkonnatoetuse eritoetused:
 - keskkonnasõbraliku aianduse puuvilja- ja marjakasvatuse toetus, v.a. maasikakasvatus;
 - poolloodusliku koosluse hooldamise toetus;
 - ohustatud tõugu looma pidamise toetus;

- o kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus.

Eritoetuse saamiseks ei pea taotleja olema endale võtnud keskkonnasõbraliku majandamise või lisatoetuse kohustust, kuid ta võib selle endale võtta. Erinevate põllumajanduslike keskkonnatoetuste eesmärgi ja tingimusi kirjeldatakse vastavates meetmelehtedes.

Keskkonnasõbraliku majandamise toetus

Õiguslik alus

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1305/2013, artikkel 28.

Põhjendus

Eesti Vabariigi põhiseaduse järgi on igaüks kohustatud säästma elu- ja looduskeskkonda ning hoiduma sellele kahju tekitamast. Eesti säästva arengu seaduse kohaselt kitsendatakse omandi käsutamise ja ettevõtlusega tegelemise vabadust, lähtudes vajadusest kaitsta loodust kui inimkonna ühisvara ja rahvuslikku rikkust. Eelnevalt tulenevalt on keskkonnavalaste riiklike õigusaktidega kehtestatud põllumajandustootmisele mitmeid piiranguid, mis aitavad ära hoida põllumajandustootmisega kaasnevat keskkonnareostust ja elurikkuse vähenemist. Samas ei taga need piirangud veel head mulla- ja veekvaliteeti ning liikide, ökosüsteemide ja maastike mitmekesisuse säilimist. Täiendavate piirangute kehtestamine võib aga mõjutada märkimisväärselt põllumajandustootjate konkurentsivõimet. Seetõttu on Eestis alates 2001. aastast makstud neile põllumajandustootjatele, kes on olnud nõus võtma endale täiendavate piirangute täitmise kohustuse, keskkonnasõbraliku põllumajanduse toetusi, millega hüvitatakse täiendavate keskkonnapiirangutega kaasnevad saamata jäänud tulu ja lisakulud. Kui ELiga liitumise eelselt rakendati meetmeid üksikutele testaladel, siis alates 2004. aastast on meetmeid rakendatud üleriigiliselt, kattes 2012. a ligi 2/3 põllumaast. Samuti on suurenenud KSM kohustusega hõlmatud põllumaa pind taotleja kohta, suurenedes aastate 2004-2008 perioodi keskmiselt 77 hektarilt 2012. aastaks 225 hektarini.

Põllumajandusuuringute keskuse (PMK) poolt teostatud Eesti maaelu arengukava 2007-2013 2. telje 2012. aasta kohta käiva püsihindamisaruande tulemuste põhjal võib öelda, et senine keskkonnasõbraliku tootmise ja majandamise meetmete rakendamine on põllumajanduskeskkonnale üldiselt positiivselt mõjunud. KSM kohustuse alusel maal suurenes liblikõieliste ja liblikõieliste/kõrreliste segu all olev kogupind 2009 aastaga võrreldes 1,3 korda ja oli 2012. aastal 139 021 hektarit. Seireettevõtetes läbi viidud N-, P-, K-bilansiuuringu tulemusi võib keskkonna keemilise koormuse vähenemise ja vee kvaliteedi paranemise seisukohalt hinnata heaks, mullaviljakuse osas aga on veel arenguruumi. Ühelt poolt võib väita, et on mõnevõrra vähenenud veereostuse risk toiteelementide väljaleostumise osas võrreldes ÜPP toetusi saavate tootjatega, kes ei liitunud PKT toetuse skeemiga, samas aga ilmneb muldade väljakurnamise oht. Selle üheks põhjuseks võib kohati olla oskamatu ja valesti ajastatud väetiste kasutamine, mille tõttu osa taimetoiteelementidest kantakse mullast välja. Valitseva väetamistaseme juures sõltuvad nii lämmastiku leostumine põldudel kui ka nitraatiooni kontsentratsiooni muutused suuresti erinevatel aastatel valitsenud hüdrooloogilistest tingimustest.

Taimekaitsevahendite kasutamise tulemusi keskkonna keemilise koormuse vähenemise, vee kvaliteedi paranemise ja selle kaudu ka elurikkuse vähenemise peatamise seisukohalt võib samuti hinnata suhteliselt heaks. Selle põhjuseks võib pidada keerulist majandusolukorda, hindade tõusu, integreeritud taimekaitse süsteemide juurutamist ja eeldatavasti ka tootjate teadlikkuse kasvu keskkonnasõbralikuma tootmise osas. Siiski leiti OÜ Eesti Keskkonnauuringute Keskuse poolt 2011. a intensiivse põllumajandusega piirkondades teostatud veeuuringute tulemustel mõnede Eestis enamkasutatavate taimekaitsevahendite jääkide madalaid sisaldusi. Võrreldes 2006. aastaga vähenes 2011. aastal nii pestitsiididega pritsitud pind kui ka pestitsiidide toimeaine kogus pritsitud pinna ja põllumajandusmaa hektari kohta. Taimekaitsevahendite toimeaine koguste vähenemist pritsitud pinna ja põllumajandusmaa kohta võib osaliselt põhjendada üha enam kasutusele võetavate grammipreparaatidega, mis sisuliselt vähendab koormust keskkonnale.

PMK bioloogilise mitmekesisuse uuringud näitasid KSM toetusega aladel olukorra paranemist kimalaste seire põhjal ning põllulindude seire põhjal stabiilsena püsimist. Siiski on ka Eestis esinenud mesilaste kollapsit, mille põhjused on selgelt teadmata, kuid milles võib oma mõju olla ka taimekaitsevahendite kasutamisel.

Eesti keskkonnastrateegia 2030 kohaselt tuleks ressursse kasutada efektiivselt, kasutades selleks loodussõbralikke tehnoloogiaid. Hoolitseda tuleks loodusmaastike ja elustiku liikide elupaikade säilimise eest. Loodushoiuga tuleks tegeleda kogu riigi territooriumil. Eelnevalt tulenevalt tuleks ka uuel eelarveperioodil jätkata üleriigilise PKT meetmega, mille kaudu soodustatakse tavapärasemast keskkonnasõbralikumate tootmisviiside viljelemist.

Eesmärk

Toetuse eesmärk on soodustada keskkonnasõbralike majandamisviiside kasutuselevõttu ja jätkuvat kasutamist põllumajanduses, et kaitsta mulda ja vett ning parandada nende seisundit, samuti suurendada elurikkust ja maastikulist mitmekesisust ning tõsta põllumajandustootjate keskkonnateadlikkust.

Toetuse saamise nõuded

PKT keskkonnasõbraliku majandamise toetus hõlmab endas mitmeid eelmiste eelarveperioodide jooksul edukalt rakendatud PKT meetmete positiivse keskkonnamõjuga nõudeid. Nõuded esitatakse tervikpakettina kogu ettevõtte või selle põllumaa kohta, mis tähendab, et taotleja ei saa sealt välja valida üksikuid nõudeid, mille kohta soovib vähemalt 5-aastase nõuete täitmise kohustuse võtta.

Toetusõiguslikkuse nõuded

Toetusõiguslikkuse nõuete eesmärk on tagada toetuse eesmärkide parem täitmine ning välistada toetuse mittesihipärane maksmine ja asjatu administratiivkoormus.

- Toetusega hõlmatud maa peab asuma PRIA põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registris.
- Toetust antakse üksnes põllumaa kohta, sh kuni 4-aastase rohumaa kohta. Toetust võib taotleda vähemalt 1,00 ha suuruse maa kohta.
- Toetust ei anta maa kohta, mille kohta taotletakse poolloodusliku koosluse hooldamise toetust, keskkonnasõbraliku puuvilja- ja marjakasvatuse toetust, piirkondlikku mullakaitse toetust ning mahepõllumajanduse toetust.
- Taotleja võtab kohustuse tegeleda selle maa, mille kohta toetust taotles, nõuetekohase hooldamisega taotluse esmakordse esitamise kalendriaasta algusest alates vähemalt viis järjestikust kalendriaastat.
- Kui taotleja hoiab ettevõtte toetusõiguslikku maad mustkesas, siis sellel kohustuseaastal, kui maa on mustkesas, talle mustkesas oleva maa eest toetust ei maksta.

Toetuse saamise nõuded ja baasnõuded

Toetatav nõue	Baasnõue
Taotleja peab kasvatama vähemalt 3 põllumajanduskultuuri, kusjuures kolmest kasvatatavast kultuurist väikseima pindala ei tohi olla alla 5% ettevõtte toetusõiguslikust maast.	Taotleja koostab või vajadusel uuendab külvikorra- või viljavaheldusplaani.
Taotleja järgib viljavahelduse nõudeid: põllumaa samal põllul ei kasvatata teravilja rohkem kui 3 järjestikusel aastal (mais ja tatar katkestavad teraviljakultuuride järgnevuse) ning sama liiki põllu-, rühvel- või köögiviljakultuuri rohkem kui 2 järjestikusel aastal. Ristõielisi võib samal põllul kasvatada uuesti 4. aastal. Nimetatud nõudeid ei pea rakendama maasika ning mitmeaastaste köögivilja-, ravim- ja maitsetaimekultuuride kasvatamisel.	
Taotleja kasvatab vähemalt 15%-l toetusõiguslikust maast liblikõieliste puhaskultuuri või liblikõieliste, muude haljasväetiskultuuride ja kõrreliste	

heintaimede segu.	
Taotleja kasutab sertifitseeritud teraviljaseemet külvisena 15%-l teraviljade külvipinnast.	
Taotleja osaleb keskkonnasõbraliku majandamise alg- ja täiendkoolitusel.	Taotleja peab pidama põlluraamatut veeseaduse § 26 ¹ lõike 7 kohaselt.
Taotleja ei tohi toetusõiguslikul maal kasutada glüfosaati põllu-, rühvel- ega köögiviljakultuuri kasvuperioodil (tärgamisest kuni saagi koristamiseni). Glüfosaati ei ole lubatud kasutada haljasväetiseks kasvatatavatel heintaimedel, ega maal, millele taotletakse mesilaste korjealade rajamise toetust.	
Taotleja peab korraldama vähemalt üks kord kohustuseperioodi jooksul mullaproovide võtmise ja analüüsida laskmise mulla happesuse, taimetoitainete ja orgaanilise süsiniku määramiseks.	
Taotleja koostab igal kohustuseaastal väetusplaani.	
Taotleja peab hoidma vähemalt 30% toetusõiguslikust maast põllumajanduskultuurist koosneva talvise taimkatte all 1. novembrist 31. märtsini.	Haanja, Otepää, Valgjärve, Vastseliina ja Misso vallas asuvast põllumajandusmaast, mida taotlejal on õigus kasutada, peab vähemalt 30% olema talvise taimkatte all. Talviseks taimkatteks loetakse 1. novembrist kuni 31. märtsini põllumajandusmaal olevad põllumajanduskultuurid ja kõrretüü.
Taotleja rajab või jätab üle 20 ha suuruse toetusõigusliku maa ja sellega piirneva sõidukite liiklemiseks avalikult kasutatava tee vahele 2–5 meetri laiuse mitmeaastase taimestikuga rohumaariba või muu maastiku joonelemendi.	Põllumajandusmaal asuvat looduskaitseaduse § 4 lõikes 1 sätestatud kaitstavat looduse üksikobjekti ja muinsuskaitseaduse § 3 lõikes 2 sätestatud kinnismälestist ega inventeeritud pärandkultuuri objekti ei tohi hävitada.

Vabatahtlikult valitav 50% talvise taimkatte lisanõue

- Taotleja peab hoidma vähemalt 50% toetusõiguslikust maast põllumajanduskultuurist koosneva talvise taimkatte all 1. novembrist kuni 31. märtsini.
- 50% talvise taimkatte lisanõue on üheaastane kohustus.

Vabatahtlikult valitav püsirohuma üle aasta niitmata jätmise lisanõue

- Taotleja jätab püsirohuma vähemalt 5-aastase kohustuseperioodi jooksul üle aasta niitmata.
- Taotleja peab niitmise aastal niite püsirohumaalt koristama.
- Üle aasta niitmata jätmise võimalus kehtib konkreetse põllu või põldude kohta ja taotleja annab nendest põldudest teada KSM kohustust võttes.

Vabatahtlikult valitav mesilaste korjealade rajamise lisanõue

Toetusõiguslikkuse nõuded

- Taotlejal peab sõlmima nõuetekohase lepingu mesinikuga, kellel on vähemalt 10 mesilasperet, mis on registreeritud PRIA põllumajandusloomade registris või on taotlejal endal vähemalt 10 PRIA põllumajandusloomade registris registreeritud mesilasperet.
- Iga 0,5 hektari meetaimedega rajatud põllumaa kohta peab olema vähemalt 1 mesilaspere.
- Meetaimede nimekirja määrab põllumajandusminister.
- Mesilaste korjealade lisanõue on üheaastane kohustus.

Toetuse saamise nõuded ja baasnõuded

Toetatav nõue	Baasnõue
----------------------	-----------------

Taotleja peab kasvatama vähemalt kolme meetaimede nimekirjas olevat taimeliiki, kusjuures kolmest kasvatatavast taimeliigist väikseima osakaal ei tohi olla alla 20% meetaimede pinnast.	Taotleja peab pidama põlluraamatut veeseaduse § 26 ¹ lõike 7 kohaselt
Vahemaa mesilasperede grupi ja meetaimedega rajatud maa lähima serva vahel ei tohi olla rohkem kui 200 meetrit.	
Taotleja peab kasvatama meetaimi kuni 15. augustini. Niitmine, karjatamine, hekseldamine on lubatud alates 16. augustist.	

Lisaks eespool toodud nõuetele peab toetuse taotleja oma põllumajanduslikus majapidamises või tegevuses järgima nõuetele vastavuse eeskirju ning asjakohaseid väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise miinimumnõudeid.

Toetuse saajad

Toetust antakse põllumajandusega tegelevale füüsilisest isikust ettevõtjale või juriidilisele isikule. Toetust ei anta mahepõllumajandusliku tootmise toetuse taotlejale.

Toetuse määr

Toetuse määra arvutamisel on arvestatud topeltmaksmise vältimise printsiipi ja seetõttu ei kompenseeri KSM toetus neid tegevusi, mida makstakse teistest meetmetest.

Keskkonnasõbraliku majandamise toetuse määr on 50 eurot hektari kohta aastas, 50% talvise taimkatte lisanõude toetuse määr on 2 eurot iga kohustusega hõlmatud hektari kohta aastas, mesilaste korjealade lisanõude toetuse määr on 100 eurot hektari kohta aastas. Vabatahtlikult valitava püsirohumaa üle aasta niitmata jätmise lisanõude eest KSM toetust ei maksta.

Ühikumäärade arvutamise alused

Keskkonnasõbraliku majandamise toetus. Saamatajäänud tulu 30% talvise taimkatte nõude puhul on 10,97 €/ha/a, viljavahelduse järgimise korral 9,56 €/ha/a, 2-5 m laiuste teeäärsete ribade nõude puhul jääb tootmispinna vähenemise tõttu saamata 1,19 €/ha/a ning seoses 15% liblikõieliste nõude täitmisega on saamatajäänud tulu 20,27 €/ha/a. Kogu saamatajäänud tulu seoses KSM-i nõuete täitmisega on 41,99 €/ha/a. Keskkonnasõbraliku majandamise toetuse nõuete täitmisega kaasnevateks lisakulutusteks on sertifitseeritud seemne ostmine 5,51 €/ha/a, mullaanalüüside korraldamine 0,77 €/ha/a, glüfosaadipiirang 17,76 €/ha/a ja 4-aastase rohumaa uuendamise seotud kulud 6,92 €/ha/a. Lisakulutused aastas kokku on 30,96 €/ha. Kogu saamatajäänud tulu ja lisakulutused ühe kohustuseaasta kohta kokku on seega 72,95 €/ha, millest toetusega hüvitatakse 50 €/ha.

50% talvise taimkatte lisanõue. Lisakulutused talviseks taimkatteks rajatava rohumaa rajamiseks on 8,81 eurot ettevõtte põllumaa hektari kohta aastas. Toetusega hüvitatakse sellest 2 € iga kohustusega hõlmatud hektari kohta. **Mesilaste korjealade rajamise lisanõue.** Lisakulutused meetaimede rajamiseks (137,85€/ha) ja põllukultuuridest saamata jäänud tulu (248,09) kokku on 385,94 €/ha, millest toetusega hüvitatakse 100 €/ha.

Kui kõigi kohustuste rahastamiseks eelarvest ei piisa, on põllumajandusministril õigus kehtestada toetuse vähendamise alused kas toetusmäära proportsionaalselt vähendades või taotlusega hõlmatud maa pindala alusel.

Rakendamise piirkond

Eesti

Seirenäitajad ja sihttasemed

Indikaatori liik	Indikaator	Sihttasemed
Väljundnäitaja	Toetusesaajate arv	2000
	Toetust saanud alade kogupindala (ha)	466 800
	Avaliku sektori kulud kokku (eurot)	170 000 000

Piirkondlik mullakaitse toetus

Õiguslik alus

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1305/2013, artikkel 28.

Põhjendus

Klassikaliste külvikordade puudumise, toitainete bilansiandmete ja väetusplaanide puudumise, monokultuuride kasvatamise ja tahke sõnniku ning mineraalväetiste piiratud kasutamise tõttu on üheks mullaga seotud põhiprobleemiks orgaanilise aine ja toitainearvu vähesus mullas.

Kuna turvasmuldade kasutamisel turvas laguneb ja mineraliseerub, tuleks vältida või vähendada turvasmuldade harimist ja soodustada turbaalade viimist püsirohumaade alla. Tuuleerosioonist on ohustatud eelkõige suured lagedad põllumassiivid ja taimkatteta kuivade humusvaeste turvas- ja liivmuldadega põllud. Turvasmuldadega aladel loetakse ohustatuks tuulisemates piirkondades asuvad üle 0,5 ha suurused põllud. Praktiliselt kõik turvasmullad kannatavad kaaliumipuuduses ja nende fosforiga varustus on oluliselt halvem kui põllumaadel tervikuna, mis on aga limiteerivateks teguriteks saagikusele. Sellises agrookeemilises seisundis turvasmullad ei rahulda põllumajanduskultuuride vajadusi tänapäeva nõuetele vastavate saakide tootmiseks ja vajavad oluliselt suuremat väetamist. Turvasmuldade intensiivsemast väetamisest tuleneb omakorda suurem keskkonnanrisk. Turvasmuldade intensiivne harimine on ka oluliseks kasvuhoonegaaside allikaks.

Mullaerosioon mõjutab oluliselt mullaviljakust ning on põllumajanduslikel maadel üheks olulisemaks toitainete väljakannet põhjustavaks protsessiks. Isegi väikestes kogustes mullaärakanne viib pika aja jooksul märgatava huumuse ning fosforiühendite kaoni. Kõige suuremat osakaalu mullaerosioonis omab Eesti tingimustes ajutiste vooluvete toimel mullaosakeste ümberpaigutumine ehk mulla vee-erosioon. See leiab aset ebatasastel aladel (enamasti Lõuna-Eestis), kus mullaosakesed haaratakse voolava veega kaasa. Erosiooni intensiivsus sõltub oluliselt ka maakasutusest ning valdav osa vee-erosioonist pärineb haritavatelt põllumaadelt. Eriti tundlik on erosiooni suhtes mustkesa, aga ka maa, millel kasvatatakse vahelharitavaid kultuure. Teraviljade kasvatamisel on erosiooniohtlikum periood künnist kuni taimkatte kujunemiseni. Keskkonnaprobleemide põhiliseks põhjustajaks on erosioonist haaratud muldade peamisel levikualal Otepää ja Haanja kuppelmaastikul põldude viljelemine samamoodi kui ülejäänud Eestis. Üheks oluliseks erosiooni tõkestamise meetmeks on nende alade püsirohumaade alla viimine.

2013. aasta PRIA põllumassiivide registri ja mullakaardi andmete alusel oli keskkonnasõbraliku majandamise toetuse taotlejatel 18 619 hektarit põllumajandusmaid, kus põllumassiivi põhimullana on vähemalt 90% turvasmullad (M, S, R, AM) ja/või erodeeritud (E,e) ja deluviaalmuldade (D) kompleks. 2013 aasta andmetel on nendest 36,8 % põllumaid (6865 hektarit).

MAK 2007–2013 põllumajandusliku keskkonnatoetuse keskkonnasõbraliku majandamise meetme nõuetena on Eestis seni mulla- ja veekaitsetegevustest rakendatud näiteks teatud viljavahelduse nõudeid, 30% talvise taimkatte nõuet, mulla- ja sõnnikuproovide ning väetusplaani nõuet.

Eesmärk

Üldeesmärk on tagada erodeeritud ja turvasmuldade jätkusuutlik kasutamine ning muldade degradatsiooni minimeerimine.

Spetsiifilised eesmärgid:

- Kasvuhoonegaaside emissiooni piiramine.
- Mullaerosiooni (sh deflatsiooni) piiramine.
- Toiteainete leostumise vähendamine.
- Mulla orgaanilise aine sisalduse säilitamine ja suurendamine.

Toetuse saamise nõuded

Toetusõiguslikkuse nõuded

- Taotlejal on keskkonnasõbraliku majandamise toetuse kohustus.
- Toetust ei anta maa kohta, mille kohta taotletakse toetust põllumajandusliku keskkonnatoetuse teiste alameetmete (v.a kohaliku sorti taimede kasvatamise) raames või mille kohta taotletakse mahepõllumajandusliku tootmise toetust.
- Toetust antakse rohumaa ja viljapuu- või marjaaia kohta, kus põllumassiivi põhimullana on vähemalt 90% turvasmullad (M, S, R, AM) ja/või erodeeritud (E,e) ja deluviaalmuldade (D) kompleks.
- Minimaalse toetusõiguslikkuse pinna määrab põllumajandusminister.
- Toetusega hõlmatud maa peab asuma PRIA põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registris.
- Taotleja võtab kohustuse täita piirkondliku mullakaitse toetuse nõudeid taotluse esmakordse esitamise kalendriaasta algusest alates vähemalt viis järjestikust kalendriaastat.

Toetuse saamise nõuded ja baasnõuded

Toetatav nõue	Baasnõue
Taotleja hoiab kohustuseperioodil toetusalust maa-ala rohumaa või viljapuu- ja marjaaiana, mis võib olla varem rajatud või rajatakse hiljemalt toetuse taotlemise esimese aasta 15. juuniks.	Püsirohumaa säilitamise kohustuse tingimuste täitmine.
Taotleja peab järgima rohumaa hooldamise tingimusi (<i>niitmine, koristus</i>)	
Karjatamiseks kasutataval rohumal on ülekarjatamine keelatud.	
Taotleja hoiab viljapuu- ja marjaaia reavahed rohukamara all, mida künni teel ei uuendata.	
Rohumaa uuendamine on lubatud ainult: <ul style="list-style-type: none"> • otsekülvi (kamarasse külvi) ja pealekülvi teel. • Lisaks on turvasmuldadel lubatud rohumaa uuendamine 1 kord kohustuseperioodi jooksul enne uue rohumaa rajamist samal aastal randaalimise ja freesimise teel. 	

Lisaks eespool toodud nõuetele peab toetuse taotleja oma põllumajanduslikus majapidamises või tegevuses järgima nõuetele vastavuse eeskirju ning asjakohaseid väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise miinimumnõudeid.

Toetuse saajad

Toetust antakse põllumajandusega tegelevale füüsilisest isikust ettevõtjale või juriidilisele isikule.

Toetuse määr

- Toetuse määr on nii turvas- kui erodeeritud muldadega alal 50 eurot/ha aastas;

Ühikumäärade arvutamise alused

Kompenseeritakse saamatajäänud tulu (põllukultuuride keskmisest kattetulust), rohumaa või viljapuu- ja marjaia rajamise ning hooldamise lisakulutused osaliselt ehk 50 €/ha/a.

Rakendamise piirkond

Eesti

Seirenäitajad ja sihttasemed

Indikaatori liik	Indikaator	Sihttasemed
Väljundnäitaja	Toetusesaajate arv	700
	Toetust saanud alade kogupindala (ha)	20 000
	Avaliku sektori kulud kokku (eurot)	6 000 000

Keskkonnasõbraliku aianduse toetus

Õiguslik alus

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1305/2013, artikkel 28.

Põhjendus

1960-ndatel aastatel hoogustunud taimekaitsevahendite ning väetiste kasutamine lihtsustas põllumehe tööd, sellega kaasnesid aga kõrvalmõjud ja ilmned uued probleemid. Taimekaitsevahendite suurtes kogustes kasutamisega kaasneb loodusliku mitmekesisuse vähenemine (putukate ja nendest toituvate lindude hävimine, taimeliikide arvukuse vähenemine jne). Taimekaitsevahendite ühekülgsel kasutamisel tulemusena võivad välja kujuneda taimekaitsevahendite suhtes resistentsed kahjurid. Kahjulik mõju inimesele avaldub mitmel moel: otsesel preparaasidega kokkupuutel ja taimekaitsevahendite jääkide kogunemisel toiduahelate lõpülildes. Lisaks sellele, et kasutatavate taimekaitsevahendite jääke jääb keskkonda - mulda ning vette, jääb neid ka saagi koostisesse. Mullas ja vees mõjutavad jäägid erinevate organismide elutegevust, liiguvad taimedesse ja talletuvad saagis. Taimedest jõuavad taimekaitsevahendite jäägid nii inimeste toitu kui loomade sööta.

Jääkide jälgimist ei maksa alahinnata - kuigi registreeritud kogused on väikesed, on tegu ikkagi pidevate doosidega. Tavaliselt ei järgne taimekaitsevahendite jääke sisaldava toidu söömisele kohest reaktsiooni, tagajärjed võivad ilmneda alles aastate pärast. Pikema perioodi vältel intensiivpõllumajandustoodete tarbimisel ladestuvad jäägid organismi.

Eestis suurenes aastatel 2004-2010 taimekaitsevahendite turustamine 27%. Suurima osa kõikidest taimekaitsevahenditest moodustasid herbitsiidid (umbrohutõrjevahendid 80-82%), millest omakorda moodustasid glüfosaati sisaldavad preparaadid 42-67%. Viimastel aastatel on kõige kiiremini kasvanud just glüfosaadi toimeainet sisaldavate preparaaside turustamine (üle kahe korra võrreldes 2004. aastaga). See on otseseks ohumärgiks, mistõttu on otstarbekas pöörata juba ennetavalt tähelepanu sama toimeainet sisaldavate preparaaside ühekülgsel kasutamisele. Eestis määratakse glüfosaati mullast, veest ja toidust alates 2009. aastast.

Aastatel 2009-2011 analüüsiti Eestis nitraaditudliku ala mullaseire raames 98 mullaproovi. Taimekaitsevahendite jääke leiti 70 proovist, 39 proovist leiti üks ja 31 proovist enam kui üks jääk. Leitud kogused ei ületanud pinnases lubatud keemiliste taimekaitsevahendite summa sihtarvu (0,5 mg/kg).

Toimeainetest leiti mullaproovidest enam trifluraliini (turustamine lõpetatud aastast 2008), glüfosaati ja tebukonasooli.

Põhja- ja pinnavees on taimekaitsevahendite jääke Eestis määratud väheses koguses. Jääkide sisaldused on reeglina jäänud alla lubatud piirnormide. Euroopa Liidus kehtestatud põhjavee kvaliteedistandardi ületamine on tuvastatud vaid korra 2007. aastal, mil leiti piirnormi (taimekaitsevahendite piirsisaldus põhjavees 0,1 µg/l) ületavas koguses glüfosaadi lagunemisjääki. Pinnaveekogudes tuvastatud taimekaitsevahendite jääkide kogused lubatud piirnorme ületanud ei ole.

2009. a analüüsi Euroopas (ELi 27 liikmesriiki ning Norra ja Island) taimekaitsevahendite jääkide sisaldust kokku 74 305 puu-, juur- ja teraviljade proovist. Pooled proovidest sisaldasid taimekaitsevahendite jääke, kusjuures 5% proovidest ületasid lubatud piirnorme, taimekaitsevahendite jääkide piirnormi ületanud proovidest 25% sisaldasid kahe või enama taimekaitsevahendi jääki. Mitut erinevat jääki sisaldasid kõige sagedamini tsitruselised, banaanid, maasikad ja pipar.

Eestis kaubeldavast ja imporditavast toidust võeti 2011. aastal taimekaitsevahendite jääkide määramiseks 268 proovi, millest 177 proovi olid kohalikku päritolu toidust. Võetud proove uuriti enam kui 333 erineva taimekaitsevahendi jäägi suhtes. Taimekaitsevahendite jääke ei leitud 181 proovist (65%). Jääkide sisaldus jäi piirnormi piiresse 91 proovis (34%) ja üle piirnormi oli jääke 2 proovis (1%). Üle lubatud piirnormi jääke sisaldasid Eesti päritolu aedoad ja spinat. Alla piirnormi leiti taimekaitsevahendite jääke Eesti päritolu kartulist, maasikast, kurgist, porgandist ning peedist, kusjuures eelnimetatud kultuuridest võetud proovid sisaldasid rohkem kui ühe taimekaitsevahendi jääke.

Enamiku tavapõllumajanduses kasutatavate taimekaitsevahendite kasutamine on keelatud mahepõllumajanduses. Eestis kasvatati 2011. aastal mahepõllumajanduslikult 5,6% köögiviljadest. Puuvilja- ja marjaaedade kogupinnast majandati mahepõllumajanduslikult 19,7%. Maheköögivilja moodustas kogu köögiviljatoodangust 0,8% ning mahepuuviljad ja -marjad 9,4% kogutoodangust. Eelöeldut arvesse võttes on otstarbekas edaspidi rakendada mahepõllumajandusest pisut leebemate nõuetega keskkonnasõbraliku aianduse toetust, mille puhul tohib taimekaitsevahendeid kasutada tõestatud vajadusel; umbrohtude, taimehaiguste ja -kahjurite tõrjumisel kasutatakse võimalusel mehaanilisi ja bioloogilisi tõrjemeetodeid. Multši kasutamine ja külvikorra rakendamine võimaldab vähendada toitainete leostumist mullast.

Eesmärk

Üldeesmärk on soodustada keskkonnasõbralikumate praktikate rakendamist aianduskultuuride kasvatamisel.

Spetsiifilised eesmärgid:

- Vähendada taimekaitsevahendite kasutamist.
- Tagada tarbijatele tervislikum toit.
- Vähendada toitainete leostumist mullast.
- Aidata kaasa bioloogilise mitmekesisuse säilimisele põllumajandusmaastikus.

Toetuse saamise nõuded

Keskkonnasõbraliku aianduse alameetmes makstakse toetust kolmele kultuurigrupile:

- Keskkonnasõbralik puuvilja- ja marjakasvatus, v.a. maasikakasvatus.
- Keskkonnasõbralik köögivilja-, ravim- ja maitsetaimekasvatus (keskkonnasõbraliku majandamise toetuse lisatoetus).
- Keskkonnasõbralik maasikakasvatus (keskkonnasõbraliku majandamise toetuse lisatoetus).

Keskkonnasõbralik puuvilja- ja marjakasvatus, v.a maasikakasvatus

Toetusõiguslikkuse nõuded

Toetusõiguslikkuse nõuete eesmärk on tagada toetuse eesmärkide parem täitmine ning välistada toetuse mittesihipärane maksmine ja asjatu administratiivkoormus.

- Toetusega hõlmatud maa peab asuma PRIA põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registris.

- Toetust võib taotleda vähemalt 0,3 ha suuruse maa kohta.
- Toetust ei anta maa kohta, mille kohta taotletakse toetust põllumajandusliku keskkonnatoetuse teiste alameetmete eest või mille kohta taotletakse mahepõllumajandusliku tootmise toetust.
- Toetuse taotleja võtab kohustuse tegeleda selle maa, mille kohta toetust taotles, nõuetekohase hooldamisega taotluse esmakordse esitamise kalendriaasta algusest alates vähemalt viis järjestikust kalendriaastat.
- Toetuse taotleja järgib puude ja põõsaste miinimumtihedusi hektari kohta.

Toetuse saamise nõuded ja baasnõuded

Toetuse taotleja peab järgima järgnevaid keskkonnasõbraliku puuvilja- ja marjakasvatuse nõudeid kogu ettevõtte toetusõiguslikul maal.

Toetatav nõue	Baasnõue
Taotleja peab osalema keskkonnasõbraliku aianduse alasel koolitusel.	Taotleja peab pidama põlluraamatut veeseaduse § 26 ¹ lõike 7 kohaselt.
Ajavahemikus 1. maist kuni 31. augustini peab taotleja tegema ettevõtte toetusõiguslikul maal taimekahjustajate seiret vähemalt üks kord nädalas ja selle dokumenteerima.	
Kui taotleja kasvatab õunu ja/või ploome, peab ta puuviljaaias teatud taimekahjustajate väljapüügiks või nende avastamiseks kasutama feromoonpüüniseid. Kasutama peab vähemalt ühte püünist 0,3 hektari kohta.	
Taotleja ei tohi puuvilja- ja marjaaias kasutada glüfosaate.	
Taotleja peab puuvilja- ja marjaaedadesse rajama või asetama iga 0,3 ha põllu kohta vähemalt 2 bioloogilist mitmekesisust toetavat elementi (lindude pesakastid, röövlindude istumiskohad, putukapesad või mesitarud, milles peetakse mesilasi), millest vähemalt 1 peab olema lindude pesakast. Kõik nimetatud elemendid peavad olema kohapeal 2. kohustuseaasta algusest kuni kohustuseperioodi lõpuni.	
Taotleja peab korraldama vähemalt üks kord kohustuseperioodi jooksul mullaproovide võtmise ja analüüsida laskmise mulla taimetoitainete ja orgaanilise süsiniku määramiseks.	
Taotleja peab hoidma viljapuude ja marjapõõsaste reavahed vähemalt 2/3 ulatuses rohukamaras ja niidetud või karjatatud. Uue puuviljaia rajamisel peavad reavahed vähemalt 2/3 ulatuses rohukamaraga kaetud olema hiljemalt rajamisele järgnevas aastaks.	
Taotleja peab kogu puuvilja- ja marjaaias (sh teenindusaladel) hoidma rohu kõrguse mitte üle 30 cm.	
Taotleja peab hooldama viljapuude ja marjapõõsaste võrasid.	

Lisaks eespool toodud nõuetele peab toetuse taotleja oma põllumajanduslikus majapidamises või tegevuses järgima nõuetele vastavuse eeskirju ning asjakohaseid väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise miinimumnõudeid.

Keskkonnasõbralik köögivilja-, ravim- ja maitsetaimekasvatus

Keskkonnasõbraliku köögivilja-, ravim- ja maitsetaimekasvatuse toetuse saamise eelduseks on keskkonnasõbraliku majandamise toetuse kohustus.

Toetusõiguslikkuse nõuded

- Toetusega hõlmatud maa peab asuma PRIA põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registris.
- Toetust võib taotleda vähemalt 0,3 ha suuruse maa kohta.
- Toetust ei anta maa kohta, mille kohta taotletakse poolloodusliku koosluse hooldamise toetust, piirkondlikku mullakaitse toetust, kohalikku sorti taimede kasvatamise toetust ning mahepõllumajandusliku tootmise toetust.
- Taotlejal on keskkonnasõbraliku majandamise toetuse kohustus.

Toetuse saamise nõuded ja baasnõuded

Maale, kus toetuse taotleja kasvatab avamaa köögivilja-, ravim- ja maitsetaimed ning mille kohta soovib taotleda keskkonnasõbraliku aianduse toetust, kehtivad järgmised nõuded, mida toetuse taotleja peab järgima kogu ettevõtte toetusõiguslikul maal.

Toetatav nõue	Baasnõue
Taotleja peab osalema keskkonnasõbraliku aianduse alasel koolitusel.	Taotleja peab pidama põlluraamatut veeseaduse § 26 ¹ lõike 7 kohaselt.
Ajavahemikus 1. juunist kuni 31. augustini peab taotleja tegema ettevõtte toetusõiguslikul maal taimekahjustajate seiret vähemalt üks kord nädalas ja selle dokumenteerima.	
Taotleja peab korraldama vähemalt üks kord kohustuseperioodi jooksul mullaproovide võtmise ja analüüsida laskmise mulla taimetoitainete ja orgaanilise süsiniku määramiseks (täisanalüüs).	
Taotleja ei tohi avamaa köögivilja-, ravim- ja maitsetaimed kasvatamiseks kasutataval maal kasutada glüfosaate.	

Lisaks eespool toodud nõuetele peab toetuse taotleja oma põllumajanduslikus majapidamises või tegevuses järgima nõuetele vastavuse eeskirju ning asjakohaseid väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise miinimumnõudeid.

Keskkonnasõbralik maasikakasvatus

Keskkonnasõbraliku maasikakasvatuse toetuse saamise eelduseks on keskkonnasõbraliku majandamise toetuse kohustus.

Toetusõiguslikkuse nõuded

- Toetusega hõlmatud maa peab asuma PRIA põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registris.
- Toetust võib taotleda vähemalt 0,3 ha suuruse maa kohta.
- Toetust ei anta maa kohta, mille kohta taotletakse poolloodusliku koosluse hooldamise toetust, piirkondlikku mullakaitse toetust, kohalikku sorti taimede kasvatamise toetust ning mahepõllumajandusliku tootmise toetust.
- Toetuse taotleja järgib istikute miinimumtihedust hektari kohta.
- Taotlejal on keskkonnasõbraliku majandamise toetuse kohustus.

Toetuse saamise nõuded ja baasnõuded

Maale, kus toetuse taotleja kasvatab maasikat ning mille kohta soovib taotleja keskkonnasõbraliku aianduse toetust, kehtivad järgmised nõuded, mida toetuse taotleja peab järgima kogu ettevõtte toetusõiguslikul maal.

Toetatav nõue	Baasnõue
Taotleja peab osalema keskkonnasõbraliku aianduse alasel koolitusel.	Taotleja peab pidama põlluraamatut veeseaduse § 26 ¹ lõike 7 kohaselt.
Ajavahemikus 1. maist kuni 31. augustini peab taotleja tegema ettevõtte toetusõiguslikul maal taimekahjustajate seiret vähemalt üks kord nädalas ja selle dokumenteerima.	
Taotleja peab korraldama vähemalt üks kord kohustuseperioodi jooksul mullaproovide võtmise ja analüüsida laskmise mulla taimetoitainete ja orgaanilise süsiniku määramiseks (täisanalüüs).	
Taotleja peab maal, millel kasvatab maasikat (ridade peal), kasutama multši. Multši peab toetuse taotleja kasutama juba istandiku rajamisel ja see peab põllul olema kogu vegetatsiooniperioodi jooksul. Multšimaterjali valib toetuse taotleja ise.	
Taotleja peab hoidma maasika reavahed multšiga kaetuna või rohukamaras ja niidetud. Kogu põllul (sh teenindusaladel) ei tohi rohu kõrgus ületada 30 cm.	

Lisaks eespool toodud nõuetele peab toetuse taotleja oma põllumajanduslikus majapidamises või tegevuses järgima nõuetele vastavuse eeskirju ning asjakohaseid väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise miinimumnõudeid.

Toetuse saajad

Toetust antakse põllumajandusega tegelevale füüsilisest isikust ettevõtjale või juriidilisele isikule.

Toetuse määr

Toetuse määr keskkonnasõbraliku puuvilja- ja marjakasvatuse nõuete järgimise eest on 160 eurot/ha.

Toetuse määr keskkonnasõbraliku köögivilja-, ravim- ja maitsetaimekasvatuse nõuete järgimise eest on 365 eurot/ha.

Toetuse määr keskkonnasõbraliku maasikakasvatuse nõuete järgimise eest on 250 eurot/ha.

Piiratud eelarve korral on põllumajandusministril õigus kehtestada toetuse vähendamise alused kas taotlusega hõlmatud maa pindala alusel või toetusmäär proportsionaalselt vähendades.

Ühikumäärade arvutamise alused

Keskkonnasõbraliku puuvilja- ja marjakasvatuse nõuete järgimisel tekivad lisakulutused seoses taimekahjustajate seire teostamisega (104,89 €/ha/a), feromoonpüüniste ja bioloogilist mitmekesisust toetavate elementide kasutamise (vastavalt 8,76 ja 6,39 €/ha/a), mullaanalüüsides (2,63 €/ha/a), reavahede hooldamisega (33,33 €/ha/a) ning glüfosaatide kasutamise keeluga (35,92 €/ha/a). Lisakulutused keskkonnasõbraliku puuvilja- ja marjakasvatuse nõuete järgimise eest kokku on 192,01 €/ha/a, toetusega kompenseeritakse sellest 160 €/ha/a.

Keskkonnasõbraliku köögivilja-, ravim- ja maitsetaimekasvatuse nõuete järgimisel tekivad lisakulutused seoses taimekahjustajate seire teostamise ja mullaanalüüsides (vastavalt 65,74 ja 8,53 €/ha/a) ning

saamatajäänud tulu seoses glüfosaatide kasutamise keeluga (304,99 €/ha/a). Lisakulutused ja saamatajäänud tulu hektari kohta kokku on 379,26 €/a, toetusega kompenseeritakse sellest 365 €/a. Keskkonnasõbraliku maasikakasvatuse nõuete täitmisel tekivad lisakulutused seoses taimekahjustajate seire meetodite kasutamise (91,03 €/ha/a), mullaanalüüside (8,53 €/ha/a), multši kasutamise (101,5 €/ha/a) ja reavahede hooldamisega (69 €/ha/a). Kõik lisakulutused keskkonnasõbraliku maasikakasvatuse nõuete täitmise eest kokku on 270,06 €/ha/a, toetusega kompenseeritakse sellest 250 €/ha/a.

Rakendamise piirkond

Eesti

Seirenäitajad ja sihttasemed

Indikaatori liik	Indikaator	Sihttasemed
Väljundnäitaja	Toetusesaajate arv	270
	Toetust saanud alade kogupindala (ha)	1700
	Avaliku sektori kulud kokku (eurot)	3 878 000

Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus

Õiguslik alus

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1305/2013, artikkel 28.

Põhjendus

Bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni kohaselt on oluline säilitada looduslike taime- ja loomaliikide kõrval ka koduloomade ja kultuurtaimede geneetiline mitmekesisus. EL-i elurikkuse strateegia kohaselt tuleb paremini kasutada põllumajandusliku keskkonnatoetuse meetmeid põllumajanduse geneetiliste ressursside säilitamiseks. Geneetiliste ressursside säilitamine on tähtis mitte ainult bioloogilisest ja kultuurilisest, vaid ka majanduslikust seisukohast, kuna mitmekesiste tunnustega heterogeensed populatsioonid kannavad endas omadusi, mida saaks edukalt kasutada ka kultuuritõugude ja -sortide aretamisel. Tõenäoliselt suureneb vajadus geneetiliste ressursside kasutuselevõtuks tulevikus veelgi, seega on oluline, et säiliks geneetiline variatsioon, mis aitaks aretustööd teostada vastavalt ilmnunud vajadustele. Lisaks säilikutute säilitamisele geenifondis on väga oluline, et erinevaid sorte/tõugusid kasvatataks põllumajandusliku tegevuse ühe osana võimalikult laiapõhjaliselt (näiteks kõrge loodusväärtusega aladel jms piirkondades), mitte ei hoita ainult säilitamise eesmärgil ning sellist tegevust tuleb soodustada.

Elusorganismi pikaajaliseks säilitamiseks on vajalik järjepidevus, muidu võib väärtuslik materjal hävida. Seepärast töötati välja arengukava "Põllumajanduskultuuride geneetilise ressursi kogumine ja säilitamine aastateks 2007-2013", kus lisaks põhitegevusele – säilitamisele – on kolm olulist ülesannet: geneetilise ressursi kasutamine, internetipõhise andmekogu täiendamine ja kohalike sortide leidmine kasvatajatelt. Põllumajanduskultuuride geneetiline ressurss hõlmab põllu- ja aiakultuuride sorte, aretusmaterjali, rahvaaretisi, liike ja vorme. Taimesordid, aretusmaterjal ja rahvaaretised on loodud pikaajalise töö tulemusena ning neid tuleb säilitada mitte ainult kui bioloogilist mitmekesisust, vaid ka kui kultuuriväärtust. Põllumajanduskultuuride geneetilise ressursi kogumine ja säilitamine aastateks 2007-2013 arengukavas osalevate asutuste kollektsioonides säilitatakse põllukultuuride, köögiviljade, puuvilja- ja marjakultuuride ning ravim- ja maitsetaimede geneetilisi ressursse. Praegu on Jõgeva Sordiaretuse Instituudi geenipangas hoiul 57 taimeliigi seemneid, kokku 2300 säilikut ning Eesti Maaülikooli Polli Aiandusuuringute Keskuses kokku 1151 puuvilja- ja marjakultuuri säilikut.

Olemasolevad põllumajanduskultuuride geneetilised ressursid on hea võimalus keskkonnasõbraliku ettevõtluse arendamiseks maapiirkondades, tööhõive suurendamiseks ning tervisliku toidulaua mitmekesistamiseks.

Kultuuripärandi ja geneetilise mitmekesisuse seisukohast olulise kohaliku taimesordi, rukkisordi 'Sangaste' säilimiseks on MAK 2007-2013 raames rakendatud vastavat toetust. Kui 2009. aastal taotleti toetust 308 hektarile, siis 2012. aastal juba 1130 hektarile.

Põllumajanduskultuuride kogumise, säilitamise ja hindamiskomisjon on teinud ettepaneku täiendada MAK-i kohalikkude sortide kasvatamise toetuse loetelu põllu-, puuvilja- ja marjakultuuride sortidega. Nende sortide valiku kriteeriumideks olid: kohalikkude päritolu või kohanenud sort, sordi teatud omaduste tõttu puudub kasvatamiseks ärihuv, sertifitseeritud seeme, vanus, sordil on head omadused ja põllukultuuri sort on sordilehel.

Põllukultuurid

Talirukis „Sangaste“

Üks vanemaid teraviljasorte on rukis „Sangaste“, mille aretas 1880. aastatel Sangaste mõisnik krahv Friedrich G.M. von Berg (1845–1938) ja mis on olnud suure tähtsusega uute rukkisortide aretamisel. „Sangaste“ on teadaolevalt vanim praegu kasvatatud teraviljasort Euroopas. Võrreldes tänapäevaste rukkisortidega on „Sangaste“ pikema kõrrega, mis suurendab kõrgemal agrofoonil kasvatades lamandumisohtu ja raskendab koristust. Samuti jääb „Sangaste“ saak tänapäevaste sortidega võrreldes ligi 15% madalamaks.

Põlduba „Jõgeva“

Põlduba „Jõgeva“ on Eesti sordilehes alates 1956. aastast. Sort on sobiv nii teraks kasvatamiseks kui haljasmassi tootmiseks. Seemned on heamaitselised ja sordi omapäraks on õhuke seemnekest, seemned sobivad toiduks ning jahvatamiseks erinevatesse jõusööda-segadesse. Proteiinisaldus seemnetes on ca 30%, olles oluline taimse valgusallikas. Seemnekasvatust raskendab küllaltki pikk kasvuaeg ning vihmastel aastatel on keeruline saada hea idanevusega seemet. Kasvatajatele tekitavad probleeme ka linnuparved, mis seemnete idanemise ajal võivad külve tugevalt kahjustada, samuti roheliste kaunte faasis saagile olulist kahju tekitada. Põldoasort „Jõgeva“ on Eesti esimene ja praeguseks ainus kohalik ohustatud oasort ning vajaks oma unikaalsuse tõttu rohkem tähelepanu.

Põldhernes „Mehis“

Põldhernes „Mehis“ on Eesti sordilehes alates 1981. aastast. Sort on lehelist tüüpi, sobib kasvatamiseks teraks ja haljasmassiks. Seeme on roheline ja väga hea maitsega, sobides ideaalselt hernesupi valmistamiseks. Sordi eeliseks on ka seemnete kiire paisumine ja pehmekskeemine. Lehelise hernenäpuga kipub taim lamanduma, mis teeb keeruliseks massi kombainiga koristamise. Sort on keskmisest pikema kasvuaeg ja vihmastel aastatel ei pruugi saadagi kvaliteetset seemet. Haiguse levikule soodsal aastal nakatab laikpõletik tugevalt seemneid, mis nõuab kasvatajatelt lisakulutusi sorteerimisele.

Kartul „Ando“

Kartulisort „Ando“ anti tootmisele 1973. aastal. Sordikirjelduses on öeldud, et ta võiks asendada „Jõgeva kollast“. „Ando“ on mitmete kohalike sortide nagu „Mats“, „Vigri“ ja „Juku“, vanemaks. „Ando“ on väga heade kulinaarsete omadustega, mille tõttu võitis ta Eesti Kulinaaria Instituudi poolt korraldatud degusteerimisel 2010. a „Kuldmgul“ 2010 tiitli. Enamik tarbijatest teeb oma eelistuse kõigepealt maitse järgi, siis tulevad kõik teised näitajad. Ka eelistab eestimaalane veidi jahusemat kartulit. Samuti on kindlasti tähtis lehemädanikukindlus. Kes soovib kasvatada kartulit mahedalt ja minimaalsete kuludega taimekaitsele, siis selleks sobib väga hästi sort „Ando“. Sordi laiemat kasvatamist piirab viirustesse, eriti kiire kartuli Y-viirusesse nakatumine, mille tõttu on raskendatud viirusvaba seemnekartuli tootmine. See omakorda nõuab tihedamat seemnevahetust ja on seega seotud suuremate kulutustega.

Valge ristik „Jõgeva 4“

Valge ristik „Jõgeva 4“ on Eesti sordilehes alates 1960. aastast. Hea talvekindlusega sort, taimikus püsimine keskmine. Heinasaagilt ja saagi kvaliteedilt võrdne sordiga „Tooma“. Seemnekasvatust limiteerib vihmastel aastatel esinev liigne haljasmassi kasv ning seemnenuttide lamandumine, mis ei võimalda moodustunud saaki koristada. Seetõttu on valge ristiku seemnekasvatust seotud suure riskiga ja kõigil aastatel ei ole võimalik seemet toota või jääb seemnesaagi suurus alla majandusliku tasuvuse piiri. Seemnekasvatuse suure riski tõttu on viimastel aastatel jäänud sordi „Jõgeva 4“ seemnekasvatuse pinnad paarisaja hektari piiridesse, mis kaugeltki ei kata vajadust. Valge ristik on oluline komponent karjamaasegudes, kus parandab nii karjamaarohu kvaliteeti kui õhulämmastiku sidujana vähendab mineraalväetiste kasutamise vajadust.

Puuvilja- ja marjasordid

Kohalikud vanad puuvilja- ja marjasordid on meie kultuuripärand. Enamasti ei oma need sordid ärilist väärtust ega paku huvi suurtootjatele, kuna ei suuda saagikusest võistelda uuemate sortidega. Nendel sortidel on aga mõningaid omadusi, mis väärivad tähelepanu ja võiksid pakkuda huvi väiketootjatele. Siia kuuluvad sordid, mis on paljude aastate jooksul tõestanud oma sobivust Eesti kliimaoludesse, selgeks on saanud nende kasvunõuded ning vastupidamine haigustele ja kahjuritele. Need sordid kannavad edasi paikkondlikku traditsiooni ning mitmekesisust oluliselt Eesti toidu valikut. Selliste sortide säilimise ja sordirikkuse kindlustamiseks on otstarbekas nende kasvatamist toetada.

Õunasordid	Pirnisordid	Kirsisordid	Ploomisordid
„Aia ilu“ „Krameri tuviõun“ „Vahur“ „Karlapäril“ „Veiniõun“ „Paide taliõun“ „Põltsamaa taliõun“ „Tallinna pirnõun“ „Raeda suviõun“ „Talipirnõun“ „Suure-Jaani suveõun“ „Eva kuld“ „Meelis“ „Vambola“ „Maimu“ „Roogoja“	„Kägibergamott“ „Järve“ „Tartu pirn“ „Eesti pirn“ „Saaremaa punane“ „Tallinna pikk“ „Tervishoiuõun“ „Liivi roheline võipirn“	„Nõmme liivakirss“	„Kullamaa suur“ „Volli ploom“ „Polli viljakas“ „Vikana“ „Mõisaploom“ „Pärnu sinine“ „Hiiu sinine“ „Noarootsi punane“ „Noarootsi kollane“ „Tamme sinine“ „Kihelkonna“ „Tartu kaunitar“ „Tartu punane“ „Tartu kollane“ „Amitar“ „Suur Tõll“ „Polli Emma“ „Lahtise luuga kreek“
Musta sõstra sordid	Punase sõstra sordid	Karusmarjasordid	
„Anneke“ „Albos“ „Mede must“ „Mulgi must“ „Moka“ „Musti“	„Krameri punane“ „Kurvitsa 4“	„Polli esmik“ „Rae 1“ „Aamisepe viljakas“ „Jaanike“	

Eesmärk

Toetuse eesmärk on tagada kultuuripärandi ja geneetilise mitmekesisuse seisukohast oluliste kohalike taimesortide säilimine ning soodustada vanade kohalike puuvilja- ja marjasortidega uute istandike rajamist.

Toetuse saamise nõuded

Toetatakse talirukkisordi „Sangaste“, põldoa „Jõgeva“, põldherne „Mehis“, kartuli „Ando“, valge ristiku „Jõgeva 4“ ning loetelus toodud puuvilja- ja marjasortide kasvatamist.

Põllumajandusministril on õigus täpsustada säilitamist vajavate sortide loetelu.

Kui taotlemise aastal ei ole põllukultuuride sertifitseeritud seemet või loetelus toodud viljapuu- ja marjapõõsaistikuid saadaval, siis toetust ei maksta ning kohustus jätkub.

Toetusõiguslikkuse nõuded

- toetust võib taotleda eespooltoodud loetelus märgitud sortide kasvatamiseks;
- toetusega hõlmatud maa peab asuma PRIA põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registris;
- „Sangaste“ rukki minimaalne toetusalune pind on 5 ha;
- kartuli minimaalne toetusalune pind on 0,3 ha;
- kartuli kasvatamisel peab taotleja olema kantud Taimetervise registrisse;
- põldoa ja/või põldherne minimaalne toetusalune pind on 0,5 ha;
- ristiku minimaalne toetusalune pind on 1,0 ha;
- viljapuude puhul on käesolevas meetmes loetletud erinevate kohalike sortide arv minimaalselt 10 tk ja kokku vähemalt 20 istikut (puud) sõltumata pookealusest ning ühel pookealusel üks sort;
- marjapõõsaste puhul on minimaalne kohalike sortide arv 5, istikute arv kokku on vähemalt 10 tk;
- viljapuude ja marjapõõsaste kasvatamisel peab taotleja istandiku rajamisel kasutama Põllumajandusameti Taimetervise registris olevast puukoolist pärit istutusmaterjali;
- põllukultuuride kasvatamisel võib taotleja kasutada üksnes sertifitseeritud seemet;
- taotleja võtab esmakordsel taotlemisel kohustuse kasvatada toetuse loetelus toodud sorte vähemalt viis aastat.

Toetuse saamise nõuded ja baasnõuded

Nõuded puuvilja- ja marjakultuuride kasvatamiseks

Toetatav nõue	Baasnõue
Taotleja kasvatab eelpooltoodud loetelus märgitud puuvilja- ja/või marjasorte.	Taotleja peab pidama põlluraamatut veeseaduse § 26 ¹ lõike 7 kohaselt.
Taotleja peab puuvilja- või marjakultuuride aia plaani.	
Taotleja peab hoidma viljapuude ja marjapõõsaste reavahed vähemalt 2/3 ulatuses rohukamaras ja niidetud või karjatatud, kusjuures rohu kõrgus ei tohi ületada 30 cm. Uue puuviljaaia rajamisel peavad reavahed vähemalt 2/3 ulatuses rohukamaraga kaetud olema hiljemalt rajamisele järgnevas aastaks.	

Nõuded põllukultuuride kasvatamiseks

Toetatav nõue	Baasnõue
Taotleja kasvatab eelpooltoodud loetelus märgitud põllukultuuride sorte vähemalt õitsemisfaasini.	Taotleja peab pidama põlluraamatut veeseaduse § 26 ¹ lõike 7 kohaselt.
Taotleja peab põllukultuuride kasvatamisel järgima järgnevaid külvinorme: <ul style="list-style-type: none"> • „Sangaste“ rukki minimaalne külvinorm on 140 kg/ha; • kartuli kasvatamisel on seemne külvinorm vähemalt 2,5 t/ha; • põldoa külvinorm on minimaalselt 225 kg/ha; • põldhernest võib kasvatada puhaskülvina seemneks või segus. Puhaskülvi külvinorm on 200 kg/ha, hernes segus minimaalselt 70%, minimaalset 100 kg/ha; • ristiku külvinorm puhaskülvis on minimaalselt 4 kg/ha. 	

Lisaks eespool toodud nõuetele peab toetuse taotleja oma põllumajanduslikus majapidamises või tegevuses järgima nõuetele vastavuse eeskirju ning asjakohaseid väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise miinimumnõudeid.

Toetuse saajad

Toetust antakse põllumajandusega tegelevale füüsilisest isikust ettevõtjale või juriidilisele isikule.

Toetuse määr

- Talirukis „Sangaste“ - 32 eurot/ha aastas;
- Kartul „Ando“ - 60 eurot/ha aastas;
- Põldhernes „Mehis“ - 50 eurot/ha aastas;
- Põlduba „Jõgeva“ - 65 eurot/ha aastas;
- Valge ristik „Jõgeva 4“ - 100 eurot/ha aastas;
- Viljapuud - 12 eurot/tk aastas;
- Marjapõõsad - 5 eurot/tk aastas.

Piiratud eelarve korral on põllumajandusministril õigus kehtestada toetuse vähendamise alused kas sortide või taotlusega hõlmatud maa pindala alusel või toetusmäära proportsionaalselt vähendades.

Rakendamise piirkond

Eesti

Seirenäitajad ja sihttasemed

Indikaatori liik	Indikaator	Sihttasemed
Väljundnäitaja	Toetusesaajate arv	150
	Toetust saanud põllukultuuri alade kogupindala (ha)	1700
	Toetust saanud viljapuude ja marjapõõsaste arv (tk)	2000
	Avaliku sektori kulud kokku (eurot)	583 000

Ohustatud tõugu looma pidamise toetus

Õiguslik alus

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1305/2013, artikkel 28.

Põhjendus

Eesti ohustatud tõugude loetellu¹¹⁵ on kantud eesti hobune, eesti raskeveohobune, tori tõu universaalsuuna hobuste populatsioon, eesti maatõugu veis ja eesti vutt. Põllumajandusloomade aretuse seaduse¹¹⁶ § 3 kohaselt loetakse tõug või eristatav osa ühte tõugu kuuluvate loomade populatsioonist ohustatuks, kui aretuses kasutatavate emasloomade arv on alla tuhande või isasloomade arv alla kahekümne ja emasloomade

¹¹⁵ Põllumajandusministri 08.12.2005 määrus nr. 118 „Põllumajandusloomade ohustatud tõugude loetelu“ <https://www.riigiteataja.ee/akt/13123979>

¹¹⁶ Põllumajandusloomade aretuse seadus 06.11.2002, <https://www.riigiteataja.ee/akt/118122012020>

arv alla kümne tuhande või isaslindude arv alla tuhande. Veterinaar- ja Toiduameti andmetel¹¹⁷ oli 2011. aastal ohustatud tõugude aretus emasloomade arv järgnev: eesti hobune 562, tori universaalsuuna hobune 260, eesti raskevehobune 97, eesti maatõug 633. Eesti vuttide populatsiooni suurus oli 2011. aastal 9500 lindu, seejuures tehakse individuaalset jõudluskontrolli 216 emasvutile. Jõudluskontrolli all olevaid emaslinde kasutatakse ühtlasi tõuaretuses ja järglaspõlvkonna saamiseks.

Tõuraamatusse kantud ohustatud tõugu loomade arvukusest annab ülevaate tabel 8.

Tabel 8. Ohustatud tõugu loomade arvud 2007–2013¹¹⁸

Tõud/aasta	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Eesti hobune	1600	1788	1850	2055	2181	2299	2401
Tori hobune	1300	1365	1371	1382	1390	1350	1340
(sh. universaalsuuna populatsioon)	-	751	755	747	726	707	712
Eesti raskeveo hobune	210	223	251	283	325	331	350
Eesti maatõugu veis	638	421 ¹¹⁹	688	667	678	730	638

FAO klassifikatsiooni põhjal kuuluvad eesti maatõugu veis, eesti hobune ja tori tõu universaalsuuna populatsioon ohustatud ja säilitatavate tõugude kategooriasse ning eesti raskevehobune kriitilises seisukorras olevate tõugude kategooriasse.¹²⁰

2002. aastast hakati eesti hobuse pidamiseks maksma põllumajanduslikku keskkonnatoetust. 2005. aastast jätkati eesti hobuse pidamise toetamist MAK 2004-2006 raames ning alustati toetuse maksmist eesti maatõugu veise, tori hobuse ja eesti raskevehobuse pidamise eest. Aastast 2007 said eesti hobuse, eesti raskevehobuse, tori hobuse ja eesti maatõugu veise pidajad liituda uue MAK 2007-2013 toetusmeetmega. 2009. aastast jagati tori hobuse tõug kaheks suunaks, ohustatuks loeti tori universaalsuuna populatsioon ja seetõttu hakati 2009. aastast alates maksma toetust üksnes universaalsuuna populatsiooni kuuluva tori hobuse pidamise eest.

2013. aastal maksti ohustatud tõugu looma pidamise toetust 657 maatõu veise, 1632 eesti hobuse, 236 eesti raskevehobuse ja 472 tori universaalsuuna hobuse kohta.

Eesti hobuse ja eesti raskevehobuse arvukus on viimastel aastatel tõusnud, tori tõugu hobuste arv tervikuna suureneb, ent tori universaalsuuna populatsiooni kuuluvate hobuste arv mitte. Eriarvamusi on tekitanud teist tõugu aretusmaterjali laialdane kasutamine tori tõu universaalsuuna populatsiooni hobuste eellaspõlvkondades. 2012. aastal hakati täiendavalt pidama tori hobuse vana-tori suuna tõuraamatut.

Vaatamata MAK 2004-2006 ja MAK 2007–2013 raames makstavale toetusele ei ole suurenenud eesti maakarja tõugu veiste arv. Veiste produktiivsus mõjutab suuresti valmisolekut tõugu pidada. Suured farmid eelistavad kõrge toodanguga produktiivtõuge, madalama produktiivsusega kohalikku maakarja soovitatakse pidada taludes ja väiksemates perefarmides. Kuna piimatootmine koondub üha enam suurfarmidesse ja väiketootjate arv väheneb, väheneb ühtlasi ka potentsiaalsete maakarja tõugu veiste pidajate arv.

Ekspert hinnangute kohaselt tuleks enam toetada maakarja, kuna tõu arvukus on vähenemas ning aastastest piimatoodangust saadav tulu oluliselt väiksem kui produktiivtõugudelt saadav tulu. Samuti tuleks enam toetada jõudluskontrollis osalevaid maatõugu veiseid. Jõudluskontroll on tootjate jaoks lisatöö ja lisakulu, kuid annab parema ülevaade tõu piimatoodangu näitajatest ning tagab täpsema paaritusandmete registreerimise, mis omakorda aitab teha tõusisest aretus- ja säilitustööd. Ekspert hinnangute kohaselt tuleks enam toetada maakarja veiseid, kes annavad puhtatõulisi järglasi. Meede vähendaks tootjate soovi ristata maakarja teiste tõugudega. Samuti tuleks senisest enam toetada aretusühingute poolt tunnustatud isaslõomi, kuna pullide pidamine on tootjale keerulisem ja kulukam.

¹¹⁷ Viinalass, H., Tuimann, M. 2012. Ohustatud tõugude säilitamine – põhimõtted ja olukord Eestis. – Ohustatud tõugude säilitamise aretuslikud abinõud, koostanud ja toimetanud Saveli, O., Eesti Tõuloomakasvatajate Liit, lk 55-61. http://www.etil.ee/Truekised/Ohustatud_toud

¹¹⁸ EESTI MAAELU ARENGUKAVA 2007-2013 2. TELJE PÜSIHINDAMISARUANNE 2013 AASTA KOHTA, Põllumajandusuuringute Keskus (PMK), 2014

¹¹⁹ Siin on toodud ainult jõudluskontrolli all olevad veised.

¹²⁰ WorldWatch List for Domestic Animal Diversity, 3rd edition. – 2000./Ed. by Beate D. Scherf. FAO, Rome

Eesti vutte peetakse ja jõudluskontrolli tehakse praegu kahes farmis. Eesti vuti toetamiseks ei ole maaelu arengukava vahendeid seni kasutatud, kuid tõug vajaks senisest enam tähelepanu. Tegemist on siiani ainukese Eestis aretatud linnutõuga. Toetus aitaks tagada seniste säilitus-aretuskarjade püsimise ja soodustaks uute teket ning tagaks seega kindlamalt tõu säilimise.

Vastavalt põllumajandusloomade aretuse seadusele on Veterinaar- ja Toiduametile esitanud taotluse ja saanud tunnustuse järgmised aretusühingud alljärgnevat ohustatud tõu säilitamisega seotud aretusvaldkondades¹²¹:

- Eesti Maakarja Kasvatajate Selts – eesti maatõugu veiste, kui ohustatud tõu säilitamine; eesti maatõugu veiste tõuraamatu pidamine;
- Eesti Hobusekasvatajate Selts – tori tõugu universaalsuuna populatsiooni, eesti raskeveo ja eesti tõugu hobuste, kui ohustatud tõugude säilitamine; tori, eesti raskeveo ja eesti tõugu hobuste tõuraamatu pidamine; eesti raskeveo, tori ja eesti tõugu hobuste jõudluskontrolli läbiviimine;
- Eesti Hobuse Kaitse Ühing – eesti tõugu hobuste kui ohustatud tõu säilitamine;
- Eesti Linnukasvatajate Selts – eesti vuti kui ohustatud tõu säilitamine, eesti vuti tõu jõudluskontrolli läbiviimine.

Eesmärk

Üldeesmärk on tagada kultuuripärandi ja geneetilise mitmekesisuse seisukohast oluliste ja ohustatuks loetud kohalike tõugude säilitamine.

Toetuse saamise nõuded

Toetusõiguslikkuse nõuded

- Taotleja võtab kohustuse täita ohustatud tõugu looma pidamise toetuse nõudeid taotluse esmakordse esitamise kalendriaastast alates vähemalt viis järjestikust kalendriaastat.
- Iga tõu puhul algab eraldi kohustus. Uus kohustus ei alga selle tõu kohta, mille kohta taotlejal juba on eelmise või käesoleva arengukava raames ohustatud tõugu looma pidamise kehtiv kohustus.
- Samal ajal ei või taotlejal olla MAK 2007–2013 ja MAK 2014–2020 ohustatud tõugu looma pidamise toetuse kohustust. MAK 2007–2013 raames võetud ohustatud tõugu loomade kohta võetud kohustuse võib asendada MAK 2014–2020 kohustusega.
- Loomade/lindude arv, kelle kohta toetust taotletakse, võib kohustuseperioodi jooksul aastati varieeruda, kuid ei tohi olla väiksem minimaalsest kohustuse suuruselt, mille kehtestab põllumajandusminister.
- Eesti tõugu vuttide osas peab taotleja majapidamisesisest arvestust. Taotleja majapidamises viiakse läbi eesti tõugu vuttide jõudluskontrolli.

Põllumajandusminister kehtestab kohustuse pikendamise, asendamise ja üleandmise korra, samuti täiendavad vääramatu jõu juhtumid ja erandlikud asjaolud, mille korral on õigus kohustus ennetähtaegselt lõpetada ilma seni saadud toetust tagasi maksmata.

Toetusõiguslik loom

Toetust makstakse:

- vähemalt kuuekuuse eesti maatõugu veise pidamise eest, kui toetuse taotleja peab tõuraamatu põhiosas kantud, nõuetekohaselt identifitseeritud ja registreeritud puhtatõulist eesti maatõugu veist, kelle mõlemad vanemad ja vanavanemad on kantud eesti maatõugu veiste tõuraamatu põhiosas;
- vähemalt kuuekuuse eesti tõugu, eesti raskeveo tõugu ja tori tõu universaalsuuna hobuse pidamise eest, kui toetuse taotleja peab nõuetekohaselt identifitseeritud ja registreeritud puhtatõulist tõuraamatu põhiosas registreeritud eesti või eesti raskeveo tõugu hobust või tori tõu universaalsuuna hobust, kes on registreeritud tori tõu tõuraamatu TA osa põhiosas;

¹²¹ <http://www.vet.agri.ee/?op=body&id=85>

- eesti tõugu vuti pidamise eest, kui toetuse taotleja peab tõendatud päritoluga eesti tõugu vutte, kes on individuaalse jõudluskontrolli all vastavalt jõudluskontrolli läbiviijana tunnustatud aretusühingu (Eesti Linnukasvatavate Selts) eeskirjale või keda peetakse sugulinnuna (täiskasvanud emas- ja isaslinde peetakse koos) eesti tõugu vuttide jõudluskontrolli läbiviivas majapidamises.

Kohustuseaasta jooksul võib taotleja asendada kohustuse all oleva looma teise sama tõugu nõuetekohase loomaga, kaotamata õigust saada toetust taotletud mahus.

Toetuse saamise nõuded

- Taotleja peab eesti maatõugu veist, eesti tõugu vutte, eesti tõugu, eesti raskeveo tõugu või tori tõu universaalsuuna hobust.

Lisaks eespool toodud nõuetele peab toetuse taotleja põllumajanduslikus tegevuses või majapidamises järgima nõuetele vastavuse eeskirju ning asjakohaseid väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise miinimumnõudeid.

Toetuse saajad

Toetust antakse füüsilisele isikule, juriidilisele isikule, seltsingule ja muudele isikute juriidilise isiku staatusega ühendustele.

Toetuse määr

Loomühikute arvestamisel võetakse aluseks komisjoni rakendusmääruse (EL) nr .../... II lisas toodud määrad, v.a 6 kuud kuni 2 aastat vanad veised, mida administratiivkoormuse vältimise tõttu eraldi grupina ei arvestata.

• Eesti tõugu hobuse pidamise eest	- 200 eurot looma kohta aastas;
• Eesti raskeveo tõugu hobuse pidamise eest	- 260 eurot looma kohta aastas;
• Tori tõu universaalsuuna hobuse pidamise eest	- 200 eurot looma kohta aastas;
• Maatõugu veise pidamise eest	- 315 eurot looma kohta aastas;
• Eesti vuti pidamise eest	- 4 eurot linnu kohta aastas.

Täiendavalt makstakse lisamakset:

- Jõudluskontrollis osaleva maatõugu lehma pidamise eest - 100 eurot looma kohta aastas;
- Maatõugu lehma, kes on eelneval aastal andnud puhtatõulise järglase, pidamise eest - 100 eurot looma kohta aastas;
- Tõuraamatusse kantud maatõugu pulli pidamise eest - 100 eurot looma kohta aastas.

Eesti maatõugu veise ja eesti raskeveo tõugu hobuse kohta makstav toetuse määr ületab Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1305/2013 II lisas lubatud maksimaalset toetusmäära loomühiku kohta aastas. Vaatamata seni rakendatud maaelu arengu toetusele ei ole suurenenud maatõugu veiste arv. Kuna maatõu piimatoodangutase on oluliselt väiksem võrreldes tänapäevaste produktiivtõugudega ning vahe süveneb, siis ei kompenseeri maksimaalne lubatud toetusmäär küllaldaselt piimamüügist saamata jäänud tulu. Tõu säilimise tagamiseks on vajalik rakendada kõrgemat toetuse määra. Eesti raskeveo tõugu hobuse arvukus püsib vaatamata senisele toetusele väga madal ning FAO klassifikatsiooni põhjal kuulub eesti raskeveohobune kriitilises seisukorras olevate tõugude kategooriasse. Suurem toetuse määr on vajalik, et tõu arvukus tõuseks ning ületaks kriitilise seis.

Piiratud eelarve korral on põllumajandusministril õigus kehtestada toetuse vähendamise alused kas toetusmäära või lisamakseid proportsionaalselt vähendades.

Ühikumäärade arvutamise alused

Toetusega kompenseeritakse osaliselt või täielikult kohustuse täitmisega kaasnevad täiendavad kulud või saamatajäänud tulu. Eesti hobuse ja tori universaalsuuna hobuse aastane sööda, värkimise ja rautamise kulu on 252,04 €, millest toetusega hüvitatakse 200 € looma kohta aastas. Eesti raskeveohobuse aastane sööda,

värkimise ja rautamise kulu on 261,79 €, millest toetusega hüvitatakse 260 € looma kohta aastas. Eesti maatõugu veise piima müügist saamata jäänud tulu võrreldes teiste veisetõugudega on 1132,38 € aastas, toetusega hüvitatakse sellest 315 € aastas, puhtatõulise järglase puhul hüvitatakse lisaks 100 € aastas, jõudluskontrolli tegemise korral hüvitatakse lisaks 100 € aastas, lisamaksena kompenseeritakse pullide söödakulud. Vuti söötiskulud aastas on 4,82 €, millest hüvitatakse 4 €.

Rakendamise piirkond

Eesti

Seirenäitajad ja sihttasemed

Indikaatori liik	Indikaator	Sihttasemed
Väljundnäitaja	Toetusesaajate arv	750
	Toetust saanud loomade arv	11 100
	eesti hobune	2100
	eesti raskeveo hobune	400
	tori hobune	600
	eesti maatõugu veis	1000
	eesti vutt	7000
	Avaliku sektori kulud kokku (eurot)	7 466 000

Poolloodusliku koosluse hooldamise toetus

Õiguslik alus

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1305/2013, artikkel 28.

Põhjendus

Tänu aastasadu kestnud traditsioonilisele põllumajanduslikule tegevusele, eeskätt niitmisele ja karjatamisele, ilmestavad Eesti maastikku looduse mitmekesisuse ja kultuuripärandi poolest väärtuslikud poollooduslikud kooslused ehk pärandkooslused. Nende hooldus kätkeb endas maarahva aastate pikkusi töötraditsioone, mis on tihedalt läbi põimunud meie rahvuskultuuriga. Lisaks suurele esteetilisele väärtusele Eesti kultuuris ja maastikupildis etendavad poollooduslikud kooslused väga olulist osa loodusliku mitmekesisuse säilitamisel. Suur liigirikkus (isegi kuni 74 taimeliiki ruutmeetri kohta) on omane eeskätt puisniitudele ja loopealsetele. Ranna- ja luhaniidud on seevastu olulised rändlindude peatus- ja toitumiskohad ning kurvitsaliste elupaigad. Poollooduslikel kooslustel esineb ka tavapärasest oluliselt enam haruldasi taime- ja loomaliike.

Poollooduslike koosluste leviku kõrgega jääb 19. sajandi lõppu, mil need alad võisid hõlmata isegi kuni 1/3 Eesti pindalast. 20. sajandi teise poole jooksul on aga poollooduslike elupaikade pindala seoses põllumajanduskeskkonna muutumisega oluliselt kahanenud. Rannaniite, loopealseid ja puisniite on sellegipoolest Eestis rohkem kui üheski teises Euroopa riigis ja seetõttu on nende säilitamine Eesti üks olulisemaid vastutusvaldkondi.

EL loodusdirektiivi (92/43/EMÜ) kohaselt tuleb säilitada või taastada kõigi üle-euroopaliselt ohustatud liikide ja elupaigatüüpide soodne seisund. Esimest korda hindasid Euroopa Liidu (EL) liikmesriigid loodusdirektiivi liikide ja elupaikade seisundit 2007. a. Ebapiisava majandamise tõttu hinnati meie olulisemate poollooduslike koosluste seisund selles aruandes ebapiisavaks. Paljud neist aladest on seisus, kus esmalt on vajalik

niiduelustikule vastavad tingimused taastada. Tänu erinevatele pindalatoetustele on poollooduslike kooslusi hakatud 21. sajandi esimesel kümnendil tasapisi taas varasemast enam hooldama. Alates 2001. aastast on toetatud niitude taastamist ja hooldamist riigieelarvest ning alates 2007. aastast on hooldamiseks kasutatud peamiselt EAFRD vahendeid.

Hinnanguliselt vajab Eesti kaitstavatel aladel säilitamist 60 000 ha erinevaid niidukooslusi, millest tuleb looduskaitse arengukava kohaselt tagada aastaks 2020 regulaarne hooldus vähemalt 45 000 hektaril. 2012. aastal hooldati Natura aladel asuvaid erinevaid kooslusi kokku ca 26 500 hektaril. Kui rannaniitude ja luhaniitude seisund on paranemas, siis senisest suuremat tähelepanu tuleb edaspidi pöörata puisniitude ja loopealsete taastamisele ja hooldamisele.

Osa poollooduslike kooslusi nagu rannaniidud ja lamminiidud ei pruugi olla igal aastal hooldatavad sõltudes tugevalt konkreetse aasta sademete hulgast ja veekogu veetasemest. Hooldamine märjal ja mudasel alal on vaearikas; mõnel aastal tuleb hooldamisest loobuda, kui see kahjustaks kooslust. Seega tuleb igal aastal hinnata töö läbiviimise võimalikkust.

Eesmärk

Üldeesmärk on parandada poollooduslike koosluste ja nendega seotud liikide seisundit.

Spetsiifilised eesmärgid:

- Parandada poollooduslike koosluste hooldamise kvaliteeti, sealjuures suurendada põllumajandusloomade abil hooldatavate poollooduslike koosluste osa.
- Parandada poollooduslike kooslustega seotud liikide seisundit.
- Suurendada hooldatavate alade pindala.
- Säilitada ja suurendada elurikkust ja maastikulist mitmekesisust.

Toetuse saamise nõuded

Toetust antakse, kui toetuse taotleja hooldab nõuetekohaselt poollooduslikku kooslust. Poolloodusliku koosluse hooldamise toetuse nõuded sõltuvad hooldamise võttest – kas toetuse taotleja hooldab poollooduslikku kooslust karjatamise või niitmise teel – ning koosluse tüübist, mille kohta toetust taotletakse. Eelnevalt ekspertide poolt määratud rannaaladele, kus on vajalik keskmisest kõrgem hoolduskvaliteet, saab taotleja lisaks valida täiendava nõude täitmise.

Toetusõiguslikkuse nõuded

- Toetusõiguslikuks loetakse hooldatav poollooduslik kooslus, sealhulgas on toetusõiguslikud vaid need puisniidud ja puiskarjamaad, kus on olemas niidutaimestik ning sellised kadakatega niidualad, mille kasvavate kadakate liituvus ei ületa 0,5. Samuti loetakse toetusõiguslikuks maatüki osaks alad, kus asuvad traditsioonilised maastikuelemendid nagu näiteks kiviaiad, heinaküünid ja loomade varjualused; ajutiselt üleujutatud alad; rannaalad kus ei domineeri puitunud roog; väikeveekogud (tiigid jne) ja taimestikuta alad, mis ei ole suuremad kui 0,05 ha, v.a rannaalad; puude ja põõsastega osaliselt kaetud alad, mis on seotud traditsioonilise põllumajandustegevusega või keskkonnaalaste eesmärkide saavutamise ja ei ole suuremad kui 0,05 ha. Vajadusel täpsustatakse toetusõiguslikkuse nõudeid, sealhulgas erandeid, siseriiklike õigusaktidega.
- Toetust antakse vähemalt 0,10 hektari suuruse poolloodusliku koosluse või selle osa kohta, mis on kantud keskkonnaregistrisse.
- Toetust ei anta ala kohta, mille kohta taotletakse samaaegselt sama tegevuse eest loodushoiutoetust ja MAK pindalatoetusi.

Keskkonnaamet tagab, et toetuse taotlemise aluseks on toetusõiguslikud alad (hooldatavad poollooduslikud kooslused). Keskkonnaamet kinnitab andmebaasidele, inventuuridele ja eksperthinnangule jmt toetudes taotluse ning väljastab taotlejale poolloodusliku koosluse hooldamise kohta üksikasjalikud juhtnõõrid, kus lisaks seadusandlusest tulenevatele nõuetele on sätestatud individuaalsed soovitud konkreetse ala hooldamiseks (näiteks võttes arvesse ala seisundit, koosluse tüüpi ja looduskaitse väärtust täpsustab

Keskkonnaamet poolloodusliku koosluse karjatamise loomkoormust). Samuti võib Keskkonnaamet näha ette erandid ala hooldamiseks, kui seda näeb ette ala kaitsekord või alal valitsevad tingimused.

Toetuse saamise nõuded ja baasnõuded

Toetatav nõue	Baasnõue
<p>Toetuse saamise nõuded koosluse niitmisel:</p> <ul style="list-style-type: none"> poolloodusliku koosluse ala, mis on suurem kui 15 hektarit, on niidetud keskelt-lahku, servast-serva või Keskkonnaametiga varem kirjalikult kokku lepitud teisel meetodil, tööde alustamisest tuleb teavitada Keskkonnaametit. Nõue ei kehti puisniitude puhul; niitmine on lubatud kaitse-eeskirjas, kaitsekorralduskavas või liigi kaitse ja ohjamise tegevuskavas sätestatud ajast alates. Kui niitmise alguskuupäev ei ole kaitse-eeskirjas, kaitsekorralduskavas või liigi kaitse ja ohjamise tegevuskavas sätestatud, võib poollooduslikku kooslust niita 10. juulist või ala looduskaitselisi väärtusi arvesse võttes Keskkonnaameti määratud ajast alates; niidetav poollooduslik kooslus peab olema niidetud ja niide kokku kogutud 1. septembriks; puisniidul võib loomi karjatada vaid juhul, kui seda on varem niidetud ja kui niide on kokku kogutud; kokku kogutud niide peab olema ära veetud taotluse esitamise aastale järgneva aasta 1. aprilliks, kui Keskkonnaamet ei määra teisiti. <p>Toetuse saamise nõuded koosluse karjatamisel:</p> <ul style="list-style-type: none"> kui karjatamise alguskuupäev on kaitse-eeskirjas, kaitsekorralduskavas, liigi kaitse ja/või ohjamise tegevuskavas sätestatud, võib loomi karjatada kaitse-eeskirjas, kaitsekorralduskavas või liigi kaitse ja ohjamise tegevuskavas sätestatud ajast alates. Kui karjatamise algusaeg ei ole kaitse-eeskirjas, kaitsekorralduskavas ja/või ohjamise tegevuskavas sätestatud, tuleb rannaaladel karjatamisega alustada hiljemalt 31. mail, kui Keskkonnaamet ei määra teisiti. Vajadusel määrab Keskkonnaamet karjatamise algusaja ka teiste koosluste puhul; poollooduslikul kooslusel on keelatud anda loomale lisaööta; rannaniidul ja loopealsel on lubatud vaid karjatamine. Niitmine on lubatud põhjendatud juhtudel vaid Keskkonnaameti nõusolekul; karjatamise tulemusena peab olema taotletav ala vähemalt 50% ulatuses 	<ul style="list-style-type: none"> poolloodusliku koosluse kahjustamine on keelatud. Näiteks on keelatud taimkatte (rohukamara) hävitamine või kooslusele omase liigikoosseisu muutmine, väetamine, taimekaitsevahendite kasutamine, mullaharimine, metsa istutamine, maavara kaevandamine, loata (kooskõlastamata) ehitiste püstitamine või laiendamine, sh tiigi jm veekogu ning maaparandussüsteemi rajamine, välja arvatud juhul, kui see on kooskõlas looduskaitseeadusega. alal, kuhu toetust taotletakse, peab olema kohapeal visuaalselt tuvastatav piir; taotleja peab pidama põlluraamatut veeseaduse § 26¹ lõike 7 kohaselt.

<p>madalmurune ning karjatamise tulemusena peab olema visuaalselt tuvastatav loomade viibimine ja toitumine kogu alal 1. oktoobriks.</p> <p>Toetuse saamise nõuded kõikide koosluste kohta:</p> <ul style="list-style-type: none"> • taotleja peab toetuse saamiseks osalema poolloodusliku koosluse hooldamise kohustuslikul koolitusel; • niidul asuvat taimikut ei tohi hekseldada, erandjuhtudel on see lubatud Keskkonnaameti nõusolekul. <p>Toetuse saamise nõuded rannaaladel täiendava nõude valimisel:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rannaaladel, kus taotleja võtab kohustuse tagada kõrgem hoolduskvaliteet, peab olema ülepinnaliselt vähemalt 75% madalmurune, vähemalt 75% ulatuses avatud merepiir, hooldatud madalamad kohad (nagu näiteks lõukad, lombid jt väikeveekogud). Keskkonnaamet võib ette näha puittaimestiku eemaldamise. Lisaks tuleb täita teisi asjakohaseid ala hooldamise ja karjatamise nõudeid. Tulemus peab olema visuaalselt tuvastatav kogu alal 1. oktoobriks.¹²² Täiendavalt valitav lisanõue on üheaastane kohustus. 	
--	--

Lisaks eespool toodud nõuetele peab toetuse taotleja põllumajanduslikus tegevuses või majapidamises järgima nõuetele vastavuse eeskirju ning asjakohaseid väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise miinimumnõudeid.

Toetuse saajad

- toetust antakse füüsilistele isikutele, juriidilistele isikutele, seltsingutele ja muudele isikute juriidilise isiku staatusega ühendustele;
- taotleja võtab kohustuse tegeleda selle poolloodusliku koosluse, mille kohta ta toetust taotles, nõuetekohase hooldamisega taotluse esmakordse esitamise kalendriaastast alates vähemalt viis järjestikust kalendriaastat, välja arvatud loopealsed, kus tuleb kohustuseperioodi jooksul ala hooldada minimaalselt neli aastat - heas korras loopealse võib jätta üks kord kohustuseperioodi jooksul hooldamata, selleks tuleb luba küsida Keskkonnaametilt.

Toetuse määr

- toetuse määr puisniidul on 450 eurot/ha;
- toetuse määr kadastikega niitude
 - karjatamisel on 250 eurot/ha;
 - niitmisel on 185 eurot/ha.
- toetuse määr puiskarjamaa karjatamisel on 250 eurot/ha;
- toetuse määr muude koosluste

¹²² Taotleja, kelle alad jäävad eelnevalt ekspertide poolt määratud rannaaladele, kus on vajalik kõrgema karjatamistulemuse saavutamine, võib kogu kohustuseperioodi jooksul valida põhinõude või kõrgema karjatamistulemuse täiendava nõude täitmise vahel, sealjuures kohustuseperioodi kestuseks loetakse algse kohustuse kestus.

- karjatamisel on 150 eurot/ha¹²³;
- niitmisel on 85 eurot/ha¹²⁴.

- toetuse määr rannaalal kõrgema karjatamistulemuse lisanõude valimisel on 232 eurot/ha¹²⁵.

Piiratud eelarve korral on põllumajandusministril õigus kehtestada piiranguid toetuse saajate või toetusmäära osas või vähendada proportsionaalselt toetusmäära.

Samuti on põllumajandusministril õigus iga-aastaselt otsustada, millistel juhtudel on võimalik kohustusi pikendada ja uusi kohustusi võtta.

Ühikumäärade arvutamise alused

- Puisniidu hooldamise täiendav kulu niitmisel ja niite koristamisel on 400 eurot/ha ja võsastumise ja kadastumise piiramisel 117,44 eurot/ha.
Kõik lisakulutused ühe kohustuseaasta kohta kokku on seega 517,44 eurot/ha, millest toetusega hüvitatakse 450 eurot/ha.
- Poollooduslike koosluste niitmise ajamahukusest ning väiksemate masinate kasutamisest tingitud täiendavad kulud niitmiseks ja niite äravedamiseks on 78,12 eurot/ha. Hilisema niitmisperioodiga seotud saamata jäänud tulu (sööda kvaliteedi langus või kõlbmatu sööt) on 99,45 eurot/ha, servast-serva ja keskelt lahku niitmisvõtte rakendamise seotud lisakulu 8,55 eurot hektari kohta.
Saamata jäänud tulu ja lisakulu ühe kohustusaasta kohta on seega 186,12 eurot/ha, millest hüvitatakse kadastikega niitude ja puiskarjamaade puhul 185 eurot/ha ning muude koosluste niitmisel 85 eurot/ha.
- Poollooduslike koosluste karjatamisel on lisakulud seotud kaaluiibe vähenemisega 192,6 eurot/ha. Lisaks on vajalik täiendavate karjakopliite hooldamine ja ümbertõstmise 22,18 eurot/ha, laidudega seoses on täiendavad kulud on 1,55 eurot/ha, loopealsetel puhkeaasta 5,85 eurot/ha, võsa/kadaka eemaldamine 15,85 eurot/ha, parasiitõrje läbiviimine 12,08 eurot/ha.
Saamata jäänud tulu ja lisakulutused ühel kohustuseaastal kokku on 250,12 eurot/ha, millest hüvitatakse kadastikega niitude ja puiskarjamaade puhul 250 eurot/ha ning muude koosluste karjatamisel 150 eurot/ha.
- Valitava lisategevusega seotud lisakulud on kokku 55,96 eurot, mis tuleneb vajadusest läbi viia parasiitõrje 24 eurot/ha ja vajadusest täiendavate karjakopliite järele 31,96 eurot/ha. Saamata jäänud tulu tuleneb väiksemast kaaluiibest (loomade kehakaal on tavalisest väiksem) ja moodustab 532,5 eurot/ha.
Täiendav saamata jäänud tulu ja lisakulu ühe kohustuseaasta kohta on seega 529,43 eurot/ha, millest toetusega hüvitatakse 232 eurot/ha.

Rakendamise piirkond

Eesti. Natura alal ja teistel kaitstavatel aladel saab toetust taotleda keskkonnaregistrisse kantud hoolduskõlbulike poollooduslike koosluste kohta.

Seirenäitajad ja sihttasemed

Indikaatori liik	Indikaator	Sihttasemed
Väljundnäitaja	Toetusesaajate arv	1400
	Toetust saanud alade kogupindala (ha)	40 000

¹²³ Muude koosluste karjatamisel 150 eurot/ha – nende alade kohta, kus poollooduslik kooslus vastab otsetoetuse saamise tingimustele, on võimalik taotleda täiendavalt otsetoetust.

¹²⁴ Muude koosluste niitmise toetusmäär 85 eurot/ha - nende alade kohta, kus poollooduslik kooslus vastab otsetoetuse saamise tingimustele, on võimalik taotleda täiendavalt otsetoetust.

¹²⁵ Rannaala kõrgema karjatamistulemuse täiendav nõue 232 eurot/ha – nende alade kohta, kus poollooduslik kooslus vastab otsetoetuse saamise tingimustele, on võimalik taotleda täiendavalt otsetoetust.

	Avaliku sektori kulud kokku (eurot)	40 200 000
--	-------------------------------------	------------

Mahepõllumajandus

Õiguslik alus

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1305/2013, artikkel 29.

Põhjendus

Mahepõllumajandustoodete tootmisega tegelevate ettevõtete arv ja mahepõllumajandusliku maa suurus on viimastel aastatel pidevalt suurenenud. Kui 2005. aastal tegeles Eestis mahepõllumajandustoodete tootmisega 1013 ettevõtet, kelle kasutuses oli 59 742 ha mahepõllumajandusmaad, siis 2012. aastal oli ettevõtete arv 1478 ja mahepõllumajandusmaad 144 149 ha. Mahepõllumajanduslikus kasutuses olev maa moodustas 2012. aastal 15,3% Eestis kasutatavast põllumajandusmaast. Mahetootmine on levinum Lääne- ja Lõuna-Eestis. Mahetootjate arvu poolest on esikohal Võrumaa ja mahemaa pindala poolest Saaremaa. Mahepõllumajanduslikku maakasutust iseloomustab rohumaade suur osatähtsus (75% mahepõllumajandusmaast). Maheloomakasvatusega tegeles 2012. aastal ligi kaks kolmandikku mahetootjatest (932 tootjat). Kasvatatakse eelkõige lambaid (48 314 looma) ja veiseid (31 431 looma). Üle poole Eesti lammastest peetakse mahepõllumajanduslikult.

Eestis on mahetoidu tarbimine viimastel aastatel suurenenud, 2011. aastal müüdi kohalike mahetoidutooteid kokku 6,01 mln euro eest. Kuigi jaeturul kasvas kohalike mahetoodete müügi maht võrreldes 2010. aastaga 40%, on nende turuosa jätkuvalt liialt väike. Vaatamata mahesaaduste populaarsusele tarbijate seas on takistuseks mahetöötlemise ja turuarenduse mahajäämus, millest tulenevalt tuleks edaspidi keskenduda rohkem mahepõllumajandusliku tootmise ja töötlemise ning turustamise integreerimisele, mahetoodangu mahtude suurendamisele ja tarbijale parema kättesaadavuse võimaluste loomisele maaelu arengukava toetuste kaudu.

Mahepõllumaad asuvad enamasti väheviljakatel põllumaadel. Ligikaudu 75% kogu mahepõllumajandusmaast on püsi- ja lühiajalised rohumaad, kus kasvatatakse suhteliselt palju liblikõielisi. Liblikõieliste või kõrreliste heintaimede ning nende allakülvide kasvatamisel põllukülvikorras ja püsirohumaadel säilib ja paraneb mulla orgaanilise aine sisaldus, mullastruktuur ja elurikkus, mis aitab oluliselt säilitada mullaviljakust ja takistada mullaerosiooni. Aeglustub ka kasvuhooenergia emissioon, kuna rohumaade alusel pinnal mulda ei harita. Lämmastiku leostumine ja sattumine pinna- ja põhjavette on mahetootmisel väike, kuna sisendeid kasutatakse vähesel määral. Selline tootmine parandab vee kvaliteeti ja tagab veekogumite soodsa seisundi. Keemiliste taimekaitsevahendite mittekasutamisel mahetootmisel puhastuvad mullad aja jooksul taimekaitsevahendite jääkidest, mis parandab samuti vee kvaliteeti. Happeliste muldade osatähtsus on võrreldes teiste toetustüüpidega mahetootjate muldadel kõige vähem suurenenud.

Probleemiks võib muutuda siiski taimetoiteelementide sisalduse säilitamine mahepõldude mullas, kuna vähesel väetiste kasutamisel jääb saagiga eemaldatavate toiteelementide kogus sageli tasakaalustamata väetistega juurdetoodava toiteelementide hulgaga. Põllumajandusuuringute Keskuse seireandmetele tuginedes on just taimedele omastatava kaaliumi sisaldus mahetootjate põldude künnikihis viie aasta jooksul mõnevõrra vähenenud. Omastatava fosfori sisaldus on püsinud sisuliselt muutumatuna.

Mahepõllumajandusliku tootmise toetamine aitab kaasa loodusvarade tõhusamale kasutamisele ja soodustab üleminekut vähem CO₂-heiteid tootvale ja kliimamuutuse suhtes vastupidavale põllumajandusele ning toidutootmisele.

Eesmärk

Mahepõllumajandusliku tootmise toetamise eesmärgid on järgmised:

- Arendada mahepõllumajandust ning suurendada mahepõllumajanduse konkurentsivõimet.

- Säilitada ja suurendada bioloogilist ja maastikulist mitmekesisust.
- Säilitada ja parandada mullaviljakust ja veekvaliteeti.
- Parandada loomade heaolu.

Toetuse saamise nõuded

Toetust antakse, kui taotleja järgib kogu kohustuseperioodi jooksul ettevõtte mahepõllumajandusmaal mahepõllumajandusliku taimekasvatuse nõudeid ja mahepõllumajanduslike loomade puhul mahepõllumajandusliku loomakasvatuse nõudeid.

Toetusõiguslikkuse nõuded

- Toetusega hõlmatud maa peab asuma PRIA põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registris.
- Toetust võib taotleda vähemalt 1,00 ha suuruse maa kohta.
- Taotleja võtab kohustuse tegeleda sellel maal, mille kohta ta toetust taotles, mahepõllumajandusliku taimekasvatusega taotluse esmakordse esitamise kalendriaasta algusest alates vähemalt viis järjestikust kalendriaastat.
- Kui taotleja hoiab ettevõtte toetusõiguslikku maad mustkesas, siis sellel kohustuseaastal, kui maa on mustkesas, talle mustkesas oleva maa eest toetust ei maksta.

Toetuse saamise nõuded ja baasnõuded

Toetatav nõue	Baasnõue
Taotleja järgib viljavahelduse nõudeid: samal põllul ei kasvatata teravilja rohkem kui 3 järjestikusel aastal (mais ja tatar katkestavad teraviljakultuuride järgnevuse) ning sama liiki põllu-, rühvel- või köögiviljakultuuri rohkem kui 2 järjestikusel aastal. Ristõielisi võib samal põllul kasvatada uuesti 4. aastal. Nimetatud nõudeid ei pea rakendama maasika ning mitmeaastaste köögivilja-, ravim- ja maitsetaimedekultuuride kasvatamisel. Mustkesa, mida kasutatakse põllumajanduskultuuride vaheldusena, ei katkesta põllukultuuride järgnevust külvikoraplaanis.	Taotleja peab pidama põlluraamatut veeseaduse § 26 ¹ lõike 7 kohaselt.
Taotleja peab kasvatama vähemalt 20%-l põllumaal liblikõieliste puhaskultuuri või liblikõieliste, muude haljasväetiskultuuride ja kõrreliste heintaimede segu, kaasa arvatud allakülvid..	
Taotleja peab hoidma vähemalt 20% põllumaast põllumajanduskultuurist koosneva talvise taimkatte all 1. novembrist 31. märtsini.	
Taotleja peab korraldama vähemalt üks kord kohustuseperioodi jooksul mullaproovide võtmise ja analüüsida laskmise mulla happesuse, taimetoitainete ja orgaanilise süsiniku määramiseks.	
Taotleja peab lõikamise teel hooldama marjapõõsaid ja viljapuude võrasid.	
Taotleja peab hoidma viljapuude ja marjapõõsaste reavahed vähemalt 2/3 ulatuses rohukamaras ja niidetud või karjatatud. Uue puuviljaia rajamisel peavad reavahed vähemalt 2/3 ulatuses rohukamaraga kaetud olema hiljemalt rajamisele järgneva aastaks.	

Taotleja peab kogu puuvilja- ja marjaaias (sh teenindusaladel) hoidma rohu kõrguse mitte üle 30 cm.	
Taotleja peab osalema mahepõllumajandusliku tootmise koolitusel. Koolitusvaldkonnad ja koolituste arv sätestatakse põllumajandusministri määruises.	

Lisaks eespool toodud nõuetele peab toetuse taotleja oma põllumajanduslikus majapidamises või tegevuses järgima nõuetele vastavuse eeskirju ning asjakohaseid väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise miinimumnõudeid.

Toetuse saajad

- toetust antakse põllumajandusega tegelevale füüsilisest isikust ettevõtjale või juriidilisele isikule, kes peab olema Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1307/2013 artikli 9 tähenduses aktiivne põllumajandustootja;
- taotleja ettevõtte peab olema mahepõllumajanduse seaduse alusel tunnustatud.

Toetuse määr

Mahepõllumajandusliku tootmise eest makstakse toetust järgmiselt:

- Teravilja-, kaunvilja-, õli- ja kiukultuuride ning muude tehniliste kultuuride kasvatamiseks kasutatava põllumajandusmaa ja põldtunnustatud heinaseemnepõllu hektari kohta makstakse toetust 125 eurot aastas. Sertifitseeritud maheseemnega külvatud teravilja kasvatamiseks kasutatava põllumajandusmaa hektari kohta makstakse 20% kõrgemat toetust.
- Kuni 3-aastase külvikorras oleva rohumaa hektari kohta makstakse toetust 80 eurot aastas.
- Rühvelkultuuri kasvatamiseks kasutatava põllumajandusmaa hektari kohta makstakse toetust 210 eurot aastas. Sertifitseeritud maheseemnega külvatud kartuli kasvatamiseks kasutatava põllumajandusmaa hektari kohta makstakse 20% kõrgemat toetust.
- Köögivilja, maasika ning ravim- ja maitsetaimede kasvatamiseks kasutatava põllumajandusmaa hektari kohta makstakse toetust 600 eurot aastas.
- Puuvilja- ja marjakultuuri kasvatamiseks kasutatava põllumajandusmaa hektari kohta makstakse toetust 300 eurot aastas.
- Rohumaa, välja arvatud kuni 3-aastane külvikorras olev rohumaa ja põldtunnustatud heinaseemnepõld, mille iga hektari kohta peetakse põllumajandusettevõttes vähemalt 0,2 LÜ vastaval hulgal mahepõllumajanduslikke karjatatavaid loomi, hektari kohta makstakse toetust 25 eurot aastas.
- Täiendavalt makstakse mahepõllumajanduslikult peetava karjatatava looma (veise, lamba või kitse) ühe ühiku kohta toetust 100 eurot aastas.
- Teiste mahepõllumajanduslikult peetavate loomade kohta makstakse toetust aastakeskmise looma kohta alljärgnevalt:

Loomarühm	Mahepõllumajanduslike loomade arv taotlemisele eelneva aasta keskmisena, alates millest toetust makstakse	Toetus ühe aastakeskmise ühiku kohta (eurot)
Kalkun, hani, part	50 lindu (igast liigist)	6 eurot lind
Munakana	50 lindu	6 eurot lind
Kanabroiler	50 lindu	6 eurot lind
Vutt	100 lindu	1 eurot lind
Siga: emis põrsastega või ilma, kult		200 eurot siga
Vähemalt 2 kuu vanune nuum- või noorsiga	2,0 ühikut kokku	100 eurot nuum- või noorsiga
Küülik	50 küülikut	3 eurot küülik

Mesilased	5 mesilasperet	40 eurot pere
-----------	----------------	---------------

Mahepõllumajanduslikult peetavate karjatatavate loomade ja sigade ühikud täiendava toetuse maksmiseks arvutatakse järgmiste koefitsientide alusel:

Loomarühm	Koefitsient
Üle 24 kuu vanune veis, ammalehm	1,0
Piimalehm	3,0
6–24 kuu vanune veis	1,0
Kuni 6 kuu vanune veis	0,2
Vähemalt 3 kuu vanune kits, lammas liha tootmiseks	0,2
Vähemalt 6 kuu vanune kits, lammas piima tootmiseks	0,3
Emis (sh põrsastega) või kult	0,33
Vähemalt 2 kuu vanune nuum- või noorsiga	0,2

Rohumaa hektari kohta toetuse maksmisel võetakse loomühikute arvestamisel aluseks komisjoni rakendusmääruse (EL) nr .../... II lisas toodud määrad:

Loomarühm	Määr
Pullid, lehmad ja muud üle 2 aasta vanused veised ning üle 6 kuu vanused hobused	1,0
6 kuud kuni 2 aastat vanad veised	0,6
Alla 6 kuu vanused veised	0,4
Lambad ja kitsed	0,15

Piiratud eelarve korral on põllumajandusministril õigus kehtestada toetuse vähendamise alused toetusmäära proportsionaalselt vähendades.

Ühikumäära arvutamise alused

Toetusega kompenseeritakse osaliselt või täielikult mahepõllumajandusliku tootmisega ja kohustuse täitmiseks kaasnevad täiendavad kulud ja saamatajäänud tulu.

Rakendamise piirkond

Eesti

Seirenäitajad ja sihttasemed

Indikaatori liik	Indikaator	Sihttasemed
Väljundnäitaja	Toetust saanud põllumajandustootjate ja muude maahaldajate arv	1600
	Toetust saavate alade kogupindala (ha)	133 000
	Toetust saavate loomade arv loomaliikide lõikes	Veised – 33 000 sh piimalehmad – 3000 Lambad – 40 000 Kitsed – 1000 Sead – 1200 Kodulinnud – 25 000 Mesilaspered – 1000
	Avaliku sektori kulud kokku (eurot)	92 200 000

Natura 2000 toetus põllumajandusmaale

Õiguslik alus

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1305/2013, artikkel 30.

Põhjendus

Natura 2000 alal on Eestis u 60 000 ha põllumajandusmaad. Bioloogilise ja maastikulise mitmekesisuse säilitamise seisukohast on vaja tagada looduskaitseadusest tulenevate kitsenduste ning Nõukogu direktiividest 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitsest (linnudirektiiv) ja 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsest (loodusdirektiiv) tulenevate piirangute tõttu saamata jäänud tulu hüvitamine.

Natura 2000 aladel esinevate linnu- ja loodusdirektiivi elupaigatüüpide ja liikide soodsa looduskaitse seisundi tagamiseks on need alad võetud siseriikliku kaitse alla. Natura 2000 alad võivad olla kaitse all vastavalt looduskaitseadusele kaitsealadena, hoiualadena ja püsielupaikadena. Kaitsealad ja hoiualad võetakse kaitse alla Vabariigi Valitsuse määrusega ja püsielupaigad keskkonnaministri määrusega. Kaitsealadel ja püsielupaikadel kehtivad nõuded on kinnitatud kaitse-eeskirjaga. Igale kaitsealale kehtestatakse eraldi kaitse-eeskiri, kus on välja toodud konkreetselt sellel alal kehtivad piirangud. Püsielupaikade kaitse-eeskirjad kinnitatakse liikide kaupa. Kaitse-eeskiri lähtub looduskaitseaduses toodud nõuetest. Hoiualadel kehtivad nõuded on toodud looduskaitseaduses.

Eestis on Natura 2000 võrgustiku alad kinnitatud Vabariigi Valitsuse korraldusega, mille kohaselt on Eestis 66 linnuala ja 509 loodusala. Põllumajandusmaad on Natura 2000 võrgustiku alal u 55 000 ha. Looduskaitselisi piiranguid Natura 2000 põllumajandusmaal kompenseeritakse Eesti maaelu arengukavadest alates 2006. aastast.

Eesmärk

Natura 2000 põllumajandusmaa toetuse üldeesmärk on tagada Natura 2000 võrgustiku aladel looduskaitsealade täitmine, säilitada nendes piirkondades põllumajanduslik tegevus ning aidata seal kohanedes piirangutega, mis tulenevad nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ ja nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ rakendamisest, et aidata kaasa Natura 2000 alade tõhusale majandamisele.

Toetuse saamise nõuded

Toetusega hüvitatakse looduskaitsealade piirangute järgimine Natura 2000 põllumajandusmaal. Toetuse saaja täidab looduskaitseaduse alusel koostatud kaitse-eeskirjast või hoiuala kaitsekorrast tulenevaid nõudeid. Taotleja peab põllumajanduslikus tegevuses või majapidamises järgima nõuetele vastavuse eeskirju.

Toetusõiguslikkuse nõuded

Toetust antakse Vabariigi Valitsuse korraldusega kinnitatud Natura 2000 alal asuva ja PRIA põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registris asuva põllumajandusmaa kohta.

Toetuse saajad

Toetust antakse füüsilistele isikutele, juriidilistele isikutele, seltsingutele ja muudele isikute juriidilise isiku staatusega ühendustele.

Toetuse määr

Toetuse määr on 27 eurot hektari kohta aastas.

Piiratud eelarve korral on põllumajandusministril õigus kehtestada täiendavaid piiranguid toetuse saajate või toetatavate alade kohta või kompenseerida piiranguid osaliselt.

Ühikumäära arvutamise alused

Toetuse määra arvutamisel võetakse aluseks looduskaitseseadusest tulenevate kitsenduste tõttu saamata jäänud tulu.

Rakendamise piirkond

Eesti

Taotluste menetlemine

PRIA teeb kontrolli miinimumnõuete ja pindalade üle. Looduskaitseseadusest tulenevate nõuete täitmist kontrollivad Keskkonnaamet ja Keskkonnainspeksioon.

Seirenäitajad ja sihttasemed

Indikaatori liik	Indikaator	Sihttasemed
Väljundnäitaja	Toetusesaajate arv	1590
	Toetust saanud alade kogupindala (ha)	23 440
	Avaliku sektori kulud kokku (eurot)	4 666 000

Natura 2000 toetus erametsamaale

Õiguslik alus

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1305/2013, artikkel 30.

Põhjendus

Mets on Eestis valdav ökosüsteem ja taastuv loodusressurss, mille kasutamisel tuleb arvestada nii loodusliku mitmekesisuse säilitamise vajadust kui ka sotsiaalset ja majanduslikku jätkusuutlikkust. Natura 2000 võrgustik on EL kaitstavate alade võrgustik, mille eesmärgiks on tagada või taastada EL-s ohustatud taime- ja loomaliikide ning ohustatud elupaigatüüpide soodne seisund. Natura 2000 alasid on Eestis 2012. aasta (augusti) seisuga kokku 1 475 000 ha, sellest maismaal on 801 800 ha ehk 16,5% Eesti pindalast. Maismaa Natura 2000 aladest umbes pool on kaetud metsaga. Natura 2000 aladel on kokku 16% Eesti metsadest, erametsamaid on u 85 000 ha.

Natura 2000 võrgustik baseerub kahel EL-i direktiivil. Linnualad valitakse vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivile 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitsest (linnudirektiiv), looduslad vastavalt nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitsest (loodusdirektiiv).

Erametsadel on maapiirkonna majandustegevuses tähtis osa. Seetõttu on bioloogilise ja maastikulise mitmekesisuse säilitamise seisukohast EL-i abi oluline. Seeläbi tagatakse looduskaitseseadusest ja nõukogu direktiividest tulenev loodusliku linnustiku kaitse, looduslike elupaikade ning loomastiku ja taimestiku kaitsest tulenevate nõuete täitmine, seejuures oluliselt kahjustamata metsanduse üldist tasuvusläve ja metsaomanike konkurentsivõimet. Erametsaomanikele hüvitatakse metsade majandamisel saamatajäänud tulu. Osaline või täielik loobumine majandamisest on vajalik keskkonnakaitseliste eesmärkide ning bioloogilise ja maastikulise mitmekesisuse säilitamise vajaduse tõttu.

Looduskaitseseaduse alusel on Natura 2000 alade kaitseks moodustatud kas kaitsealad, hoiualad, projekteeritavad alad või püsielupaigad. Kaitsealad ja püsielupaigad on jagatud erinevateks võõnditeks, kus kehtivad erinevad piirangud. Sihtkaitsevõõndis on keelatud majandustegevus, kaitse-eeskirjaga võib lubada koosluse kujundamist vastavalt kaitse-eesmärgile. Hoiualadel on keelatud metsaraie, kui see võib ohustada

ala kaitse-eesmärkide säilimist, ning kohustada võib kindlaksmääratud ajal metsaraiet tegema ning selleks kindlaksmääratud tehnoloogiat kasutama. Projekteeritavate alade näol on tegemist selliste aladega, mis on Natura 2000 võrgustikus ja keskkonnaregistrisse kantud projekteeritava kaitstava loodusobjektina, s.t, et toetust saab taotleda ka aladele, mille kaitse alla võtmine on algatatud või on esitatud ala kaitse alla võtmise ettepanek.

Looduskaitselisi piiranguid Natura 2000 erametsamaal kompenseeritakse Eesti maaelu arengukavast alates 2008. aastast.

Eesmärk

Meetme üldeesmärk on aidata toetuse kaudu kaasa Natura 2000 ala erametsamaa säästvale kasutusele.

Spetsiifiline eesmärk:

- Kaitsta Natura 2000 erametsamaa piiranguvööndis, hoiualal ja sihtkaitsevööndis asuvaid loodusväärtuseid. Erametsaomanikele kompenseeritakse Natura 2000 metsaalade majandamisel saamata jäänud tulu.

Toetatavad tegevused

Toetusega hüvitatakse looduskaitseliste piirangute järgimine Natura 2000 erametsamaal.

Tegemist on 1-aastase nõuete täitmise kohustusega. Taotlejal on õigus taotleda toetust nõuetele vastava piiranguvööndis, projekteeritaval alal, hoiualal ja sihtkaitsevööndis asuva vähemalt 0,30 hektari suuruse Natura 2000 erametsamaa kohta.

Taotleja peab täitma looduskaitseaduse ja metsaseaduse vastavaid nõudeid.

Taotleja peab tagama, et ala, mille kohta toetust taotletakse, on kohapeal visuaalselt tuvastatav. Taotleja peab tagama, et katastriüksuse piiripunktidega ühtivad metsaala piiripunktid on tähistatud kohapeal visuaalselt tuvastatavate katastriüksuse piiripunktidega.

Taotleja peab põllumajanduslikus tegevuses või majapidamises järgima nõuetele vastavuse eeskirju.

Toetusõiguslik maa

Toetusõiguslik on erametsamaa, mis asub nõukogu direktiivide 2009/147/EÜ ja 92/43/EMÜ kohaselt määratud Natura 2000 alal ja on kantud metsaalana keskkonnaregistrisse.

Toetuse saajad

Toetust antakse füüsilisest või juriidilisest isikust erametsaomanikule temale kuuluva metsamaa kohta, s.t toetuse taotleja saab olla ainult erametsamaa omanik.

Toetuse määr

Nõukogu direktiivide 2009/147/EÜ ja 92/43/EMÜ rakendamisel tulenevalt on erametsast saamatajäänud keskmine tulu ühe hektari kohta aastas piiranguvööndi, hoiuala või projekteeritava ala ja hoiuala metsades 60 eurot ning sihtkaitsevööndi metsades 110 eurot.

Piiratud eelarve korral on põllumajandusministril õigus kehtestada täiendavaid piiranguid toetuse saajate või toetatavate alade kohta või kompenseerida piiranguid osaliselt.

Ühikumäärade arvutamise alused

Ühikumäärade arvutuste tegemisel on kasutatud kaitsepiirangutest tulenevate saamatajäänud tulude hindamise meetodikat. Lisaks kasutati erametsamaade metsaressursi arvestuse riiklikus registris olevaid andmeid ning kulu ja tulu ühikuhindasid. Arvutustulemused kajastavad pikaajalist keskmist metsamaa aastast tootlikkust pindalaühiku (ha) kohta.

Rakendamise piirkond

Eesti

Taotluste menetlemine

Makseagentuur ja rakendavad asutused: PRIA, Sihtasutus Erametsakeskus, Keskkonnainspeksioon.

Seirenäitajad ja sihttasemed

Indikaatori liik	Indikaator	Sihttasemed
Väljundnäitaja	Toetusesaajate arv	4700
	Toetust saanud alade kogupindala (ha)	58 000 Sealhulgas piiranguvööndis ja hoiualal 47 000 ning sihtkaitsevööndis 11 000
	Avaliku sektori kulud kokku (eurot)	28 000 000

Loomade heaolu toetus

Õiguslik alus

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1305/2013, artikkel 33.

Põhjendus

Meetme väljatöötamisel on lähtunud Eesti põllumajanduses väljakujunenud olukorra analüüsist, seadusandlikust baastasemest ja soovist tõsta loomade heaolu. Nõuete valikul arvestati, et nõude täitmine aitaks lahendada loomakasvatuses levinud heaolu probleeme, võimaldaks loomadel loomuomasemalt käituda ja tugevdaks loomade tervist. Lähtuti põhimõttest, et toetust saavate põllumajandustootjate loomapidamistingimused oleksid märgatavalt paremad ning tagaksid kõrgema loomade heaolu taseme võrreldes üldise baastasemega.

Veisekasvatajad on ehitanud või renoveerinud esmajärjekorras loomakasvatushooneid, kus peetakse piimalehmi. Noorloomad on jäänud tihti vanadesse loomakasvatushoonetesse, kus pidamistingimused võivad jätta soovida. Arvestades, et veise tervisele paneb aluse hea kasvukeskkond, on oluline pöörata täiendavat tähelepanu noorloomade kasvutingimustele.

SA põllumajandusloenduse andmetel on 4% tootjatest loobunud täielikult veiste karjatamisest. Piimaveiste karjatamine on vähenenud aasta-aastalt, hinnanguliselt karjatatakse piimalehmadest ca pooli. Karjatamise toetamisega motiveeritakse tootjaid jätkama veiste karjatamisega, tagades nii loomadele loomuomased pidamistingimused.

Eesti seakasvatused on suures osas üle läinud vedelsõnnikutehnoloogiale, mistõttu ei taheta kasutada allapanu. SA põllumajandusloenduse andmetel peetakse 71% sigadest osa- või täisrestpõrandaga lautades. Esineb ettevõtteid, kus sigadel puudub ka tuhnimismaterjal, ehkki tegemist on seadusandlusest tuleneva nõudega. Kohati esineb ruumipuudust, sead ei pääse karjamaale ega vabaõhualale, sabade lõikamine on kujunenud rutiinseks tegevuseks. Toetada tuleks tootjaid, kes kasutavad allapanu ja annavad sigadele tuhnimismaterjaliks põhku, sest tegemist on tömahukama tehnoloogiaga, millest seetõttu üha enam loobutakse, kuid mis tagaks sigadele loomuomasema keskkonna. Põrsaste sabade lõikamine peaks vähenema ning lõikamise lubamine peaks olema senisest paremini põhjendatud. Soodustada tuleb emiste paremaid poegimistingimusi ja sigade välialale pääsemist.

Linnukasvatus on koondunud peamiselt üksikute suurtootjate kätte. SA põllumajandusloenduse andmetel on puuridega lindlaid vaid seitsmes majapidamises, kuid need on suured lindlad ja neis peetakse 86% munakanadest. 2012. aastast võeti suuremates linnukasvatustes kasutusele täiustatud puurid. Kui kodumajapidamistes peetakse kodulinde vabalt, siis alternatiivsüsteemide rakendamine tootmisettevõtetes on seni väikesemahuline. Linnusõbralikumate alternatiivsüsteemide rakendamise toetamine aitaks

mitmekesistada põllumajandustootmist ning tarbijate toidulauda.

Üks levinumaid hobuste terviseprobleeme on krooniline hingamisteede põletik. Seda tingivad hobusepidamishoonete halb mikrokliima ning madal söödakvaliteet. Hobused vajavad väga palju värskes õhus liikumist, kuid sageli puuduvad selleks vastavad tingimused. Suvel on suurimaks probleemiks karjamaade ebapiisav suurus hobuste arvu kohta ning rajatiste puudus, mis võimaldaks hobusel varjuda ilmastikuolude ning putukate eest. Suureks probleemiks on ka puudulik kabjahooldus. Kindlasti on loomade heaolu üheks alustalaks inimese teadlikkus sellest, mida hobune vajab ning millal sekkuda probleemi lahendamiseks. Erialane koolitus tõstaks hobusepidajate teadlikkust ja aitaks seeläbi parandada hobuste pidamistingimusi.

Kitse- ja lambakasvatuse toetamine aitab mitmekesistada majandustegevust maapiirkonnas. Lammaste arvukus on 2000. aastast järk-järgult tõusnud ja sagenenud on lambakasvatajate kaebused seoses kiskjate rünnakuga karjale. Kuigi lammaste ja kitsede kaitsmine kiskjate eest on seadusandlusest tulenev kohustus ja loomapidajal on võimalik taotleda kahjustuste vältimiseks tehtavate kulutuste hüvitamist vähese tähtsusega abi, peavad tootjad kiskjakindlate karjaaedade rajamist kalliks, lahendusena nähakse suurkiskjate küttimise suurendamist ning murtud lammaste eest saadava hüvitise mitmekordset tõstmist. Senisest enam tuleks toetada meetmeid, mis kaitseksid loomakasvataja karja ja oleksid samas metsloomade populatsioone säästvad.

Eesmärk

Meetme üldeesmärgiks on tõsta loomakasvatajate teadlikkust loomade heaolust ja toetada põllumajandustootjaid, kes täidavad loomade heaolu kõrgemaid nõudeid, parandades sellega loomade heaolu ja tervist ning tagades neile loomuomasemad pidamistingimused.

Meetme abil toetatakse veiste karjatamist, vasikate paremaid kasvutingimusi, sigadele loomuomasemat pidamiskeskonda, alternatiivsüsteemide rakendamist linnukasvatuses (õrrekanad, vabalt peetavad kanad) ning lamba-, kitse- ja hobusekasvatuse keskkonnasõbralikku arengut.

Toetuse saamise nõuded

Toetusõiguslikkuse nõuded

- Toetust antakse veise, vasika, sea, lamba, kitse, munakana või hobuse kohta. 6 kuu vanuse ja vanema veise kohta ja samuti alla 6 kuu vanuse lihatõugu vasika kohta saab taotleda karjatatavate veiste toetust. Alla 6 kuu vanuse piimatõugu vasika kohta saab taotleda kas karjatatavate veiste toetust või piimatõugu vasikate toetust.
- Taotleja kasutab veiste, vasikate, sigade, lammaste, kitsede, hobuste või munakanade pidamiseks loomakasvatushoonet, mis on registreeritud PRIA põllumajandusloomade registris.
- Munakanade pidamisel toetatakse ainult alternatiivseid pidamissüsteeme, st õrrekanade ja vabalt peetavate munakanade pidamist.
- Kanade arvu üle peab taotleja majapidamisesisest arvestust.
- Toetust ei saa mahepõllumajanduslikult peetavate loomade kohta.
- Veiste, lammaste, kitsede ja hobuste kohta ei saa toetust taotleja, kel on MAK 2007–2013 raames kehtiv loomade karjatamise toetuse kohustus.
- Tegemist on 1-aastase nõuete täitmise kohustusega, mida võib pikendada.
- Loomade/lindude arv, kelle kohta toetust taotletakse, võib kohustuseperioodi jooksul aastati varieeruda, kuid ei tohi olla väiksem minimaalsest kohustuse suuruselt, mille kehtestab põllumajandusminister.

Toetusõiguslik loom

Loomad peavad olema nõuetekohaselt registreeritud- ja identifitseeritud.

Toetuse saamise nõuded ja baasnõuded

Loomarühmapõhiseid toetatavaid nõudeid täidab taotleja selle loomarühma osas, mille kohta ta toetust taotleb. Taotleja võib valida täiendavalt ka loomarühmapõhise toetatava lisanõude. Lisaks võib taotleja valida täitmiseks ka koolituse lisanõude.

Toetatavaid nõudeid tuleb täita kõigi loomade puhul, kes kuuluvad põllumajanduslooma rühma, mille kohta taotletakse toetust ja keda taotleja majapidamises peetakse, v.a sead, kelle puhul võib toetust taotleda taotlusel kindlaksmääratud loomakasvatushoones peetavate sigade kohta. Sel juhul tuleb toetatavaid nõudeid täita vähemalt kõigi nende sigade osas, keda peetakse selles taotlusel kindlaksmääratud loomakasvatushoones. Veiste puhul ei pea karjatama kõiki majapidamises peetavaid veiseid, karjatama peab vähemalt sellist hulka loomi, kelle kohta taotletakse toetust.

Meetme baasnõuded on kehtestatud järgmiste õigusaktidega:

Loomakaitseseadus (edaspidi LKS); põllumajandusministri 23.02.2005.a määrus nr 21 „Ravimite ning ravimsöötade loomahaiguste ennetamiseks ja raviks kasutamise tingimused ja kord“ (edaspidi PõM 21); põllumajandusministri 27.08.2009.a määrus nr 90 „Nõuded veise pidamise ja selleks ettenähtud ruumi või ehitise kohta“ (edaspidi PõM 90); põllumajandusministri 23.10.2002.a määrus nr 78 „Nõuded vasikate pidamisele ja selleks ettenähtud ruumile või ehitisele“ (edaspidi PõM 78); põllumajandusministri 03.12.2002.a määrus nr 80 „Nõuded sigade pidamisele ja selleks ettenähtud ruumi või ehitise kohta, sigade suhtes rakendada lubatud veterinaarsete menetluste loetelu ja neid läbiviivad isikud ning nõuded nende menetluste teostamisele ja neid menetlusi teostava isiku ettevalmistusele“ (edaspidi PõM 80); põllumajandusministri 19.06.2003.a määrus nr 59 „Nõuded kanade pidamisele ja selleks ettenähtud ruumile või ehitisele“ (edaspidi PõM 59); põllumajandusministri 27.08.2009.a määrus nr 91 „Nõuded lamba ja kitse pidamise ja selleks ettenähtud ruumi või ehitise kohta“ (edaspidi PõM 91).

Loomarühmad/Toetatav nõue	Baasnõue
Veised sh vasikad (karjatataivate veiste toetus)	
Veiseid karjatatakse karjatamisperioodil karjamaal.	LKS § 3 lg 2 p 1 kohaselt peab loomapidaja loomale võimaldama vastavalt looma liigile ja eale kohases koguses sööta ja joogivett.
Karjatamise üle peetakse arvestust.	
Karjamaa on ümbritsetud piirdeaiaaga. Piirdeaed ei ole kohustuslik rannaniidu mereäärsel küljel ja kaitstaval loodusobjektidel asuva lamminiidu jõeäärsel küljel.	PõM 90 § 15 lg 1 kohaselt peavad väliaedik ja karjamaa olema looma tervisele ohutud. PõM 90 § 15 lg 4 kohaselt tuleb loomale mittedobivate ilmastikutingimuste korral veist nende eest kaitsta või mitte lasta teda karjamaale.
Piimatõugu vasikad (piimatõugu vasikate toetus)	
Kui vasikat ei toida ammlahm, pakutakse vasikale esimesel kaheksal elunädalal piima või piimaasendajat kunstammest või lutist. Vasikas peab saama juua vabalt püstises asendis. Imemiskaitse (võõrutusrõnga) kasutamine on keelatud.	PõM 78 § 10 lg 1 kohaselt peavad vasikad pääsema sööma samaaegselt, kui vasikad on ühissulus ja neid ei söödeta vabalt ega automaatsel söötmismeetodil.
Kui vasikaid peetakse rühmana, siis peab selleks kasutatavas ühissulus olema vähemalt 2,0m ² vaba põrandapinda iga vasika kohta. Kogu põrandapind on pehme allapanuga kaetud.	Vasikaid peetakse rühmas PõM 78 § 7, § 8 lg 2, 4 kohaselt. Rühmana peetavate vasikate ühissulus peab olema vähemalt 1,5 m ² vaba põrandapinda iga alla 150 kg vasika kohta, vähemalt 1,7 m ² vaba põrandapinda iga 150 kuni 220 kg vasika kohta ning vähemalt 1,8 m ² vaba põrandapinda iga üle 220 kg vasika kohta. Vasikat ei tohi pidada üksiksulus, kui ta on üle 8 nädala vanune v.a määruses lubatud erandid.
Nudistamisel peab kasutama üldnarkoosi.	Operatsioone ja muid veterinaarseid menetlusi teeb LKS § 9 lg 3 kohaselt veterinaararst. Loomapidaja peab PõM 21 § 15 lg 1 kohaselt arvestust põllumajandusloomale manustatud ravimite ja

	ravimsöötade kohta.
Sead	
Sigadele tagatakse sisetingimustes lamamisalal sobiv allapanu (põhk, turvas, hein, saepuru või muu sobiv materjal), lamamisala on kuiv, looma jaoks mugav ja pehme.	PõM 80 § 10 lg 1 ja 3 ning § 12 lg 1 kohaselt peab sigade pidamise ruumi või ehitise põrand olema paindumatu ja sile, kuid mitte libe, et vältida sigade vigastumist. Sigade magamisala peab olema puhas ja sealt tuleb tagada vedelate väljaheidete äravool või nende imendumine kohasesse allapanusse. Sigadele peab võimaldama vaba juurdepääsu magamisalale. Magamisalal peab kõikidel sigadel olema võimalus samaaegselt lamada.
Sigadel on pidev juurdepääs puhtale põhule või heinale uudishimu ja tuhnimisvajaduse rahuldamiseks ning emistele pesaehitamiseks.	PõM 80 § 7 lg 7, § 8 lg 1 ja § 10 lg 6 kohaselt peab sigade pidamise ruumis või ehitises sigadel sh nooremistel ja emistel olema pidev juurdepääs tervisele ohutule tuhnimismaterjalile, mida on piisavas koguses ja mis sobib sigade uudishimu ja tuhnimisvajaduse rahuldamiseks. Nädal enne arvatavat poegimist tuleb poegimissulgu paigutatud nooremisele või emisele anda sobivat pesamaterjali, välja arvatud juhul, kui see ei ole sõnniku eemaldamise süsteemi tõttu tehniliselt teostatav.
Sigade sabade lõikamine on keelatud va erandjuhtumil meditsiiniliste näidustuste korral veterinaararsti igakordsel kirjalikul loal. Nõue kehtib sigade kohta, kes on sündinud alates taotleja esmakordse taotluse esitamise aasta 1. jaanuarist.	PõM 80 § 5 lg 2 kohaselt peab iga haigestunud või vigastatud siga saama vajalikku ravi. LKS § 9 lg 2 kohaselt on põrsaste sabasid lubatud lõigata üksnes juhul, kui see on veterinaararsti otsuse kohaselt nende tervise ja heaolu tagamiseks vältimatult vajalik. PõM 80 § 19 lg 1 ja 2 kohaselt võib sabade lõikamist läbi viia veterinaararst või vastava ettevalmistusega isik. Üle seitsme päeva vanusel seal võib saba lõikamist ja kastreerimist läbi viia üksnes veterinaararst, kes peab kasutama üldnarkoosi ja lokaalanesteesia. Loomapidaja peab PõM 21 § 15 lg 1 kohaselt arvestust põllumajandusloomale manustatud ravimite ja ravimsöötade kohta.
Valitav lisanõue: Suveperioodil tagatakse sigadele pääs väliaedikusse.	PõM 80 § 15 lg 1 ja 2 kohaselt peab sigade pidamine väliaedikus olema loomade tervisele ohutu. Väljas peetavatele sigadele tuleb tagada võimalus varjuda.
Munakanad	
1 m ² lindude pidamise ruumi põrandapinna kohta peetakse kuni kaheksat kana.	PõM 59 § 14 kohaselt munakanade paiknemistihedus alternatiivmeetodil pidamisel on kuni üheksa munakana 1 m ² kasutatava pinna kohta.
Allapanu katab kogu lindude pidamise ruumi põrandapinna. Allapanu võib puududa alal, mille kohale on paigaldatud õrred.	PõM 59 § 13 lg 3 kohaselt peab munakanadele olema tagatud vähemalt 250 cm ² allapanuga pinda kana kohta, kusjuures allapanu katab vähemalt ühe kolmandiku põrandapinnast.
Allapanu on kuiv, vähetolmav ning võimaldab lindudel siblida ja sulgi puhastada.	Kui kanade pidamise ruumis või ehitises kasutatakse allapanuna põhku, siis tuleb see hoida kuivana PõM 59 § 4 lg 5 kohaselt.
Kanadele antakse söödakive.	PõM 59 § 8 lg 2 kohaselt peavad kanad saama nende eale ja kehakaalule kohast ning kanade füüsilisi tarbeid rahuldavat sööta, mida vajaduse korral

	täiendatakse mineraalainetega.
Valitav lisanõue: suveperioodil tagatakse kanadele pääs väliialale.	PõM 59 § 16 lg 3 kohaselt peavad munakanad olema väliialal kaitstud ebasoodsate ilmastikuolude ja kiskjate eest.
Lambad ja kitsed	
Kitsi ja lambaid karjatatakse karjatamisperioodil karjamaal. Karjatama ei pea poegivaid ja haiged loomi.	PõM 91 § 11 lg 1 kohaselt tuleb karjatamisperioodil lambale ja kitsesele tagada pääs karjamaale või väliaedikusse. LKS § 3 lg 2 p 1 kohaselt peab loomapidaja loomale võimaldama vastavalt looma liigile ja eale kohases koguses sööta ja joogivett.
Karjatamise üle peetakse arvestust.	
Karjamaa on ümbritsetud piirdeaiaga. Piirdeaed ei ole kohustuslik rannaniidu mereäärsel küljel ja kaitstaval loodusobjektidel asuva lamminiidu jõeäärsel küljel.	PõM 91 § 11 lg 3 kohaselt peavad väliaedik ja karjamaa olema loomade tervisele ohutud. Teravad esemed tuleb eemaldada. Piirdeaed tuleb hoida korras. PõM 91 § 11 lg 5 kohaselt tuleb välitingimustes lammast ja kitse kaitsta halbade ilmastikutingimuste eest. Üleujutuse ohu korral viiakse loomad turvalisse piirkonda.
Enne karjatamisperioodi tehakse väljaheidete analüüs loomade siseparasiitide kindlakstegemiseks.	PõM 21 § 15 lg 1 kohaselt peab loomapidaja arvestust põllumajandusloomale manustatud ravimite ja ravimsöötade kohta. PõM 91 § 2 lg 4 kohaselt peab haigestunud või vigastatud loom saama asjakohast ravi.
Valitav lisanõue: lammastele ja kitsedele tagatakse pääs ehitisse, mis kaitseks halbade ilmastikutingimuste ja kiskjate eest.	PõM 91 § 7 lg 5 kohaselt võtab loomapidaja meetmeid, et kaitsta looma kiskja rünnaku eest.
Hobused	
Hobuseid karjatatakse karjatamisperioodil karjamaal. Karjatama ei pea poegivaid ja haiged loomi. Täkkudele tagatakse karjatamisperioodil pääs karjamaale või väliaedikusse.	LKS § 3 lg 2 p 1 kohaselt peab loomapidaja loomale võimaldama vastavalt looma liigile ja eale kohases koguses sööta ja joogivett.
Karjatamise üle peetakse arvestust.	
Karjamaa on ümbritsetud piirdeaiaga. Piirdeaed ei ole kohustuslik rannaniidu mereäärsel küljel ja kaitstaval loodusobjektidel asuva lamminiidu jõeäärsel küljel.	LKS § 3 lg 3 kohaselt on loomapidamisel keelatud kasutada vahendeid või seadmeid, mis võivad looma vigastada.
Ühe- kuni kaheaastaseid märasid peetakse täkkudest eraldi.	LKS § 3 lg 2 p 2 kohaselt peab loomapidaja loomale võimaldama vastavalt looma liigile ja eale sobiva hoolduse.
Enne karjatamisperioodi tehakse väljaheidete analüüs loomade siseparasiitide kindlakstegemiseks.	PõM 21 § 15 lg 1 kohaselt peab loomapidaja arvestust põllumajandusloomale manustatud ravimite ja ravimsöötade kohta.

Kõigi loomarühmade kohta ühine toetatav lisanõue: osalemine loomade heaolu või loomatervishoiu koolitusel.

Lisaks eespool toodud nõuetele peab toetuse taotleja põllumajanduslikus tegevuses või majapidamises järgima nõuetele vastavuse eeskirju.

Toetuse saajad

- Toetust antakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1307/2013 artikli 9 tähenduses aktiivsele põllumajandustootjale.

Toetuse määr

Loomühikute arvestamisel võetakse aluseks komisjoni rakendusmääruse (EL) nr .../... II lisas toodud määrad, v.a 6 kuud kuni 2 aastat vanad veised ja aretusemised, keda administratiivkoormuse vältimise tõttu eraldi grupina ei arvestata.

- toetuse määr hobuse kohta on 40 eurot aastas;
- toetuse määr 6 kuu vanuse või vanema karjatatava veise kohta on 40 eurot aastas;
- toetuse määr alla 6 kuu vanuse veise (vasika) kohta on 18 eurot aastas;
- toetuse määr sea kohta on 24 eurot aastas;
- toetuse määr sea kohta lisanõude täitmise eest on 28 eurot aastas;
- toetuse määr lamba või kitse kohta on 9 eurot aastas;
- toetuse määr lamba või kitse kohta lisanõude täitmise eest on 16 eurot aastas;
- toetuse määr munakana kohta on 2,80 eurot aastas;
- toetuse määr munakana kohta lisanõude täitmise eest on 2 eurot aastas;
- toetuse määr koolituse lisanõude täitmise eest taotleja kohta on 75 eurot aastas.

Kui nõuetele vastavate taotluste rahastamise summa ületab kohustuseaastaks määratud toetuse rahastamise eelarve, rahuldatakse taotlused täiel määral (kindlaks määratud ühikumäär) vaid 100 ühiku ulatuses ning ülejäänud loomade osas vähendatakse toetuse ühikumäära võrdeliselt.

Põllumajandusministril on õigus seada täiendavaid loomkoormuse piiranguid.

Ühikumäärade arvutamise alused

Toetusega kompenseeritakse osaliselt või täielikult kohustuse täitmisega kaasnevad täiendavad kulud või saamatajäänud tulu.

Veised. Lisakulu karjatamisele on 154,53 € looma kohta aastas, sellest kompenseeritakse 40 € või 18 € sõltuvalt veise vanusest. Arvesse on võetud karjaaia aastane amortisatsioon, karjateede amortisatsioon, täiendav tööjõukulu ning täiendav kulu arvestuse pidamiseks karjatamisel. Lisakulu narkoosiga nudistamisele, kulud lutile ja allapanule on 30,84 €, millest kompenseeritakse 18 €.

Sead. Lisakulu põhule on 10,50 € looma kohta aastas, täiendavaks sigade järelvalveks on arvestatud 0,25 töökohta kuluga 16,04 € looma kohta aastas, kogu lisakulutused ühel kohustuseaastal kokku on 26,45€ looma kohta, toetusega hüvitatakse 24 €. Sigade välisaediku hooldamiseks on arvestatud 1,0 töökohta, kulu selleks on 32,09 € looma kohta poolaastas, toetusega hüvitatakse 28 €.

Munakanad. Lisakulu allapanule ja söödakivile on 0,63 € linnu kohta aastas, saamatajäänud tulu linnu kohta on 2,37 € aastas. Kogu saamatajäänud tulu ja lisakulutused ühe kohustuseaasta kohta kokku on 3,0 € linnu kohta, millest toetusega hüvitatakse 2,80 €. Kanade välisaediku hooldamiseks on arvestatud 0,1 töökohta, kulu selleks on 4,58 € linnu kohta poolaastas, toetusega hüvitatakse 2 €.

Lambad ja kitsed. Kulud siseparasitide kindlakstegemiseks 0,36 € looma kohta aastas, karjaaedade hooldamiseks on arvestatud 0,1 töökohta kuluga 18,66 € looma kohta aastas. Kokku hüvitatakse toetusega 9 € looma kohta aastas. Kiskjakindla ehitise hooldamiseks ja järelevalve suurendamiseks on arvestatud 0,1 töökohta kuluga 18,66 € looma kohta poolaastas, toetusega hüvitatakse 16 €.

Hobused. Karjatamisega seotud lisakulud on 66,28 € looma kohta aastas, kulud siseparasitide kindlakstegemiseks 5,50 € looma kohta aastas, kokku hüvitatakse toetusega 40 €.

Koolitusega seotud lisanõude puhul hüvitatakse transpordikulud ja ühe tööpäeva töötasu kokku 75 € aastas taotleja kohta.

Rakendamise piirkond

Eesti

Seirenäitajad ja sihttasemed

Indikaatori liik	Indikaator	Sihttasemed
Väljundnäitaja	Toetusesaajate arv	2000
	Toetatud loomühikute arv	100 000

	Avaliku sektori kulud kokku (eurot)	40 644 000
--	-------------------------------------	------------

Koostöö

Põhjendus

Põllumajanduse, metsamajanduse ja kalapüügiga tegelevate ettevõtete teadus- ja arendustegevuse ettevõttesisesed kulutused 2008. aastal olid 274 800 eurot. Võrreldes 2007. aastaga kasvasid ettevõttesisesed kulutused teadus- ja arendustegevusele 173 500 euro võrra. Ettevõttevälistes kuludes toimus samal ajal vähenemine 59 400 eurolt 50 800 euroni.

Samas olid toiduainetööstuse teadus- ja arendustegevuse ettevõttesisesed kulutused 2009. aastal 2,1 miljonit eurot. Võrreldes eelneva aastaga vähenesid ettevõttesisesed kulutused teadus- ja arendustegevusele 3,9% ehk 83 200 eurot. Toiduainetööstuse poolt tehtud investeeringud ettevõttesisesesse teadus- ja arendustegevusse moodustasid 10,5% kogu töötleva tööstuse vastavatest kulutustest ehk 1,2% vähem kui eelneval aastal.

Uuenduslikkusest, tootearendusest ja uutest teaduslahendustest sõltub muuhulgas ekspordivõimekus ja lisandväärtuse kasv. Teadus- ja arendustegevus on konkurentsivõime seisukohalt olulise tähtsusega ning järjest rohkem tähelepanu tuleks pöörata teadusuuringutele, teadmussiirdele, koostööle ning innovatsioonile, et parandada põllumajanduslikku tootlikkust. Innovatsiooni valdkonna tegevuste eesmärgiks on suurendada ettevõtete tootearenduslikku, tehnoloogilist, organisatsioonilist ja protsessilist võimekust ning teadusasutuste võimekust pakkuda ettevõtetele vajalikke lahendusi ning motiveerida teadlasi ja tippspetsialiste uurimistulemuste reaalse rakendamise kaudu. Teadusinfo ebapiisav levik ja vähenenud koostöö erinevate osapoolte vahel pidurdab põllumajanduse jätkusuutlikku arengut. Teadlased ja sidusrühmad on korduvalt osutanud lõhele uurimistulemuste ja põllumajandustegevuses uuenduslike ideede rakendamise vahel - innovatiivsete ideede kasutuselevõtt võtab liiga kaua aega ning teadusringkondadeni ei jõua piisavalt teavet praktilise põllumajanduse vajadustest. Seega ei võeta olulisi uuendusi kasutusele vajalikus ulatuses ja tähtsad teadussaavutused ei pälvi alati väärilist tähelepanu. Ettevõtjate teadus- ja arendustegevus on tihti seisnenud kitsalt tootearenduses, millega tehakse olemasolevate toodete sisus väiksemaid muudatusi või uuendatakse peamiselt vaid pakendit. Tulevikus tuleks enam tähelepanu pöörata ka organisatsiooni- ja protsessiinnovatsioonile ning senisest sügavamale tooteinnovatsioonile - seda nii üksikettevõtete tasandil kui ka sektori ülestes ühistegevuste raames.

Lisaks teadus- ja arendustegevuse edendamisele on toidu tootmise ja töötlemise tarneahela paremaks toimimiseks vajalik pakkuda põllumajandustootjatele uusi võimalusi oma toodete turustamiseks. Peamisteks takistusteks tarneahela arengul on tootmise väike maht, hooajalisusest ja saagikusest tulenevad ohud, toodangu ebahühtlane kvaliteet ja problemaatiline tarnekindlus, suured transpordikulud ja piiratud turustusvõimalused, mis tulenevalt sellest, et tootjad asuvad peamiselt turgudest reeglina küllalt kaugel. Samuti on väiketootjatel tihti keeruline otseturustusprojektide algatamiseks vajalike investeeringute jaoks vahendite leidmine. Suuremad põllumajandustootjad, kes suudavad pakkuda piisava mahu ja kvaliteediga tooteid, turustavad enda toodangu aga peamiselt toorainena tööstustele või vahendajate kaudu.

Väiksematel ja nišitootedid tootvatel tootjatel võimaldab oma kaupa edukamalt tarbijateni tuua ning ületada seejuures turule pääsemise peamised takistused lühikeste tarneahelate ja otseturustuse laialdasem levik. Viimastel aastatel on tekkinud mitmeid otseturustuse kanaleid, kuid nende osakaal on Eesti toiduainete turust väike. Lühikeste tarneahelate ja otseturustuse võimaluste areng vajab senisest enam ühistegevust, nii toodangu ühisel turustamisel kui ka lisandväärtuse andmisel. Lisaks vajavad parandamist tootjate turundus- ja müügioskused. Oluline on toimivate logistiliste lahenduste välja töötamine ning vajadusel ka investeeringud nii hoiutingimuste tagamiseks kui logistikasse. Omatoodetud põllumajandustoodete ühisturustamisega on võimalik saavutada kasumi teenimiseks vajalik mastaabiefekt, tagada pidev kaubapakkumine ning arendada välja kompetents äritehingute sõlmimiseks. Ka eeldab ühisturustamine

toodangu kvaliteedi jälgimist ja ühtset tõstmist, mis pikemas perspektiivis loob soodsa pinnase koondatud toodangule kõrgema lisandväärtuse andmiseks ehk põllumajandustoodete ühise töötlemise alustamiseks. Põllumajandus- ja toidusektoris on järjest olulisem nüüdisaegse info kättesaadavus ja sobivus kohalike oludega, samuti on vajalik arvestada keskkonna ja kliimamuutustega, milles on määrav osa teaduse ja nõuande organisatsioonide koostööl. Koostöö edendamine aitab kaasa tipptasemel teadusuuringute ja tehnoloogia ning põllumajandustootjate, ettevõtjate ja nõustamisteenuste osutajate vahelise seose tugevnemisele.

Nii siseriikliku kui rahvusvahelise koostöö arendamiseks luuakse Euroopa Liidus uue algatusena Euroopa Innovatsioonipartnerlus (EIP), mis tööühmade tegevuse kaudu soodustab uuenduslike lahenduste kiiremat ja ulatuslikumat ülevõtmist praktikas ning aitab kaasa toote-, turu-, protsessi-, organisatsiooni või personaliinnovatsiooni tekkele maamajandusvaldkonnas. Eestis on samuti planeeritud EIP rakendada läbi tööühmade loomise, mis toimivad laiemas kaasamise platvormina.

EIP ülesandeks on luua seos teadusuuringute ja uuenduslike praktikate rakendamise vahel, samuti parandada infovahetust erinevate sektorite, algatuste ja projektide vahel. EIP lisandväärtus seisneb lisaks selles, et keskenduda olemasolevaid strateegiaid innovatsioonile ning tugevdada sidemeid ettevõtjate, sidusrühmade, ülikoolide ning katselaborite vahel. EIPi eesmärk on edendada konkurentsivõimelist ja säästvat põllumajandust, mis saavutab vähemaga rohkem ja on kooskõlas keskkonnaga. Selleks et saavutada põllumajanduse tootlikkuse ja tootmise jätkusuutlik kasv, tuleb kooskõlas keskkonnanõuetega tagada loodusvarade hea haldamine ning vähendada üldist keskkonnakoormust.

EIP võrgustik toimib teaduse ja praktika vahelise teabevahetuse ja koostöö parandamisel vahendajana. See hõlbustab kogemuste ja heade praktikate jagamist nii Eesti kui ka EL tasemel. Eestis koondab EIP tööühma tulemusi ja levitab neid sh EL võrgustikule Maamajanduse Infokeskus.

Eesmärk

Üldeesmärk on põllumajanduse, toidu- ning erametsasektoris jätkusuutlikkuse suurendamine ning innovatsiooni kiirendamine põllumajanduse, toidutootmise ja töötlemise ning metsanduse valdkondades.

Spetsiifilised eesmärgid:

- Toidu tootmise ja töötlemise tarneahela toimimise parandamine.
- Põllumajandustoodete tootjate ja töötlejate turujõu suurendamine.
- Koostöö arendamine teaduse, tootmise ja töötlemise vahel, sh infovahetus.
- Innovatiivsuse suurendamine põllumajandustoodete tootmisel ja töötlemisel.

Toetatavad tegevused

Tegevus 1: Teadus- ja arendustegevus (art 35 (2) (a) ja (b))

Teadus- ja arendustegevuse eesmärgiks on toetada üksikprojekte, mis edendavad koostööd ja arendavad innovatsiooni eelkõige põllumajandus-, toidu- ja metsanduse sektoris ning lahendavad konkreetsete tootjate ja töötlejate tootmisprotsessiga seotud probleeme.

Toetavad tegevused on:

a) uute toodete, praktikate, protsesside ja tehnoloogiate arendamine

Nimetatud projektide elluviimiseks toetatakse tegevusi, mis on seotud:

- rakendusuuringutega;
- tootearendusprojektide elluviimisega;
- projektitulemuste levitamise (teavitustegevused)

b) katseprojektide elluviimine

Nimetatud projektide elluviimiseks toetatakse tegevusi, mis on seotud:

- toodete või tehnoloogiate katsetamisega tingimustes, kus neid ei ole varem rakendatud. Eelneb toote/tehnoloogia äriks kasutusele võtmisele (eeldusel, et toodet/tehnoloogiat osutub võimalikuks äriks kasutusele võtta) ja võib järgneda rakendusuringule/tootearenduse projektile;
- projektitulemuste levitamisega (teavitustegevused).

Toetavate projektide kestvus on kuni 7 aastat.

Tegevus 2: Lühikesed tarneahelad ja otseturustus (art 35 (2) (d) ja (e))

Lühikeste tarneahelate ja otseturustuse eesmärgiks on toetada selliseid põllumajandustoodete ja toidu turustamisele suunatud projekte, milles tootja ja tarbija vahel ei ole rohkem kui üks vahendaja.

Toetatavad tegevused on:

a) Horisontaalne ja vertikaalne koostöö lühikeste tarneahelate ja otseturustusprojektides osalejate vahel.

Nimetatud projektide elluviimiseks toetatakse tegevusi, mis on seotud:

- transpordiga;
- investeringutega seadmetesse ja ehitistesse;
- infotehnoloogiliste lahendustega;
- koostööprojekti juhtimise ja haldamisega.

b) Lühikeste tarneahelate ja otseturustusprojektide tutvustustegevused

Toetatakse lühikeste tarneahelate ja otseturustusprojektide tutvustamisele suunatud reklaamiüritusi.

Toetatavate projektide kestvus on kuni 7 aastat.

Tegevus 3: Euroopa Innovatsioonipartnerluse tööühm (EIP) (art 35 (1) (c))

Euroopa Innovatsioonipartnerluse (EIP) tööühma alameetme eesmärgiks on toetada tööühma poolt välja töötatud tegevuskava raames selliseid tegevusi ja projekte, mis aitaksid kaasa sektoris rohkemate tootjate-töötajate tootlikkuse ja jätkusuutlikkuse tõstmisele läbi innovatiivsete lahenduste rakendamise eelkõige põllumajandus- ja toidusektoris. Tegevuskava eesmärkide edukaks rakendamiseks on vajalik tihe koostöö erinevate vajalike osapoolte vahel. EIP tööühm täidab samuti innovatsiooni projektijuhi (*Innovation Broker*) rolli, koondades innovatiivseid ideid, ühendades erinevaid osapooli, otsides lisa rahastamisvõimalusi ning valmistades ette projektide lähteülesandeid.

Toetust antakse EIP tööühmale, mille tegevus on oluline innovatsiooni edendamiseks antud EIP tööühma sektoris, pidades silmas põllumajanduse tootlikkuse ja jätkusuutlikkusega tegeleva EIP eesmärgi.

Toetatavad tegevused on:

EIP tööühma tegevuskavas esitatud eesmärkide saavutamiseks seotud tegevused

Nimetatud tegevuskava elluviimiseks toetatakse tegevusi, mis on seotud:

- EIP tööühma koordineerimis-, administreerimis-, koolitus- ja teavitustegevustega, sh tulemuste levitamise, koolitusel osalemise ja ekspertide kaasamisega.
- teadus- ja arendustegevuse projektidega, sh uuringute; katsete; toodete väljaarendamisega.

Toetatava tegevuskava kestvus on kuni 7 aastat

Toetuse saajad

Tegevus 1:

Miinimumnõuded toetuse taotlejale:

1) Põllumajandustootmise või toiduainete töötlemisega tegelev ettevõtja, kelle eelmise majandusaasta põhitegevusala oli EMTAK kood A011 (üheaastaste põllukultuuride kasvatus), A012 (mitmeaastaste taimede kasvatus), A013 (taimede paljundamine), A014 (loomakasvatus), A015 (segapõllumajandus), A016 (põllumajandust abistavad tegevusalad ja saagikoristusjärgsed tegevused), C10 (toiduainete tootmine), kood C11 (joogi tootmine).

Erametsaomanikest taotlejate puhul ei saa taotlejaks olla eraisikud.

Toetust võib taotleda ka üksik taotleja.

2) Põllumajandustootmise või toiduainete töötlemisega tegelevaid ettevõtjaid ühendavad tulundusühistud või mittetulundusühingud.

TÜ ja MTÜ koosseisus peab vähemalt 3 liiget vastama punktis 1 toodud nõuetele.

Miimumnõuded projektiplaani:

- Projektiplan peab sisaldama projekti kirjeldust, lahendusteed, metoodikat, eeldatavaid kaasatavaid osapooli ning eelarve kalkulatsiooni.

Tegevus 2:

1) Ettevõtjad, kes on põllumajandusliku majandustegevusega tegelenud vähemalt taotluse esitamise aastale vahetult eelnenud kaks majandusaastat ning kelle omatoodetud põllumajandustoodete või nende töötlemisel saadud toodete müügitulu on mõlemal majandusaastal ületanud 4 000 eurot ning moodustanud üle 30% kogu müügitulust. Projektis osaleb vähemalt kaks nõuetele vastavat ettevõtjat.

2) Lühikeste tarneahelate ja otseturustuse edendamiseks asutatud seltsingud, tulundusühistud või mittetulundusühingud, mille liikmete hulka kuulub vähemalt kaks punktis 1 nimetatud nõuetele vastavat ettevõtjat.

Tegevus 3:

Toetuse saajaks võib olla EIP eesmärke täitev EIP töörühm, mis tegutseb mittetulundusühingu (edaspidi MTÜ) vormis.

Miimumnõuded taotlejale:

- EIP töörühm tegutseb põllumajandus-toidu sektoris tegelevate ettevõtjate ning teisi EIP eesmärkide saavutamiseks olulisi osalejaid ühendava mittetulundusühingu vormis, mis on välja töötanud ühiste eesmärkide rakendamise jaoks tegevuskava.
- MTÜ põhiliikmeteks on vähemalt 10 põllumajandustootjat- ja töötajat;
- MTÜ otsustustasandil peab olema 80% häälteenamus põllumajandustootjatel ja -töötajatel, mis on sätestatud ka MTÜ põhikirjas;
- MTÜ peab olema avatud uute liikmete vastuvõtmisele;
- MTÜ kaastaotlejaks on finantsvastutust pakkuv Maaelu Edendamise Sihtasutus, mis samuti lisaks finantsilisele toele avalikustab MTÜ projekti tulemusi ja sektori spetsiifilisi eesmärke eelkõige nõuandesüsteemi kaudu;
- MTÜ on välja töötanud EIP eesmärkidele vastava tegevuskava ning vähemalt kahe esimese aasta detailse rakenduskava;
- MTÜ ülesandeks on ka läbipaistva otsustusprotsessi ning elluviidavate projektide valikukriteeriumite koostamine;
- MTÜ ülesanne on rahastavate projektide sidususe tagamine, seades prioriteetideks projektid vastavalt EIP eesmärkidele.

Miimumnõuded tegevuskavale

- Sisaldab EIP tööruhmades nimetatud sektori arengu eesmärkide ja nende saavutamiseks vajalike tegevuste kirjeldust, innovatsiooni suuna kirjeldust ning selgeid ja planeeritavaid väljundeid või tulemusi.
- Võtab arvesse sektori vajadusi, potentsiaali, võrgustumist ja koostööd.

- Sisaldab kirjeldust EIP töörühma planeeritavatest tegevustest EL kui ka Eesti EIP võrgustiku osana nii info andjana kui info kogujana.
- Sisaldab esialgset rahastamiskava, kus on eraldi välja toodud koordineerimis-, administreerimis-, koolitus- ja teavitustegevustega seotud kulud kogu tegevuskava jooksul ning teadus- ja arendustegevuse kulud, arvestades proportsionaalsust.
- Võtab arvesse põllumajanduse tootlikkuse ja jätkusuutlikkusega tegeleva EIP eesmärgi (art. 55), koostööd erinevate osapoolte vahel ning innovatiivsete lahenduste reaalsel rakendamise võimekust tootmises ja töötlemises.

Miinimumnõuded rakenduskavale

- Rakenduskavas esitatud projektid peavad sisaldama projekti kirjeldust, lahendusteed, metoodikat ja eeldatavaid kaasatavaid osapooli;
- Projektid esitatakse koos projekti eelarve kalkulatsiooniga;
- Innovatiivseks loetakse projekt, mis on uudne vähemalt Eesti tasandil.

Taotluste hindamine

Peamised eelistused tegevuste 1 taotluste hindamisel:

- Laiema majandusliku ja keskkonna mõjuga projektid.
- Suurema omafinantseeringuga projektid.

Peamised eelistused tegevuste 2 taotluste hindamisel:

- Suurema osalejate arvuga projektid.
- Laiema majandusliku mõjuga projektid.
- Suurema omafinantseeringuga projektid.

Peamised eelistused tegevuse 3 taotluste hindamisel:

- Hinnatakse EIP töörühma tegevuskava tehnilist ettevalmistuse taset (sh näha ette võimalikke riske, tagajärgi ja alternatiivseid tegevusi, sisekorra kehtestamine);
- Hinnatakse rakenduskavas ära toodud projektide innovatiivsust, sidusust ja kvaliteeti vastavalt tegevuskavas seatud eesmärkidele;
- Vastavust põllumajanduse tootlikkuse ja jätkusuutlikkusega tegeleva EIP eesmärkidega (art. 55);
- Hinnatakse saadud tulemuste levitamise korraldust.

Rakenduskava täiendamine ja vahehindamine

- Rakenduskava võib täiendada üks kord aastas;
- Peale kolmandat tegutsemisaastat viiakse läbi vahehindamine ning vastavalt saadud hinnangule tehakse otsus EIP töörühma tegevuste edasise rahastamise jätkamise või lõpetamise kohta.

Toetuse määr

Maksimaalsed toetuse määrad:

Tegevus 1 osas tulenevad toetuse määrad riigiabi reeglitest ning EL Nõukogu maaelu määrusest aastateks 2014-2020.

Tegevus 2

- Investeeringud seadmetesse ja ehitistesse, transporti ja infotehnoloogilistesse lahendustesse on toetatavad kuni 40% ulatuses.
- Koostööprojekti juhtimise ja haldamisega seotud kulud on toetatavad kuni 90% ulatuses.
- Tutvustustegevustega seotud kulud on toetatavad kuni 90% ulatuses.

Toetuse määrad tulenevad riigiabi reeglitest ning EL Nõukogu maaelu määrusest aastateks 2014-2020. Koostööprojekti haldamisega seotud kulude puhul kasutatakse lihtsustatud kulumeetodit, mille kohaselt antud kulude toetuse määr on kuni 15% rahastamiskõlblikest personalikuludest.

Tegevus 3

- Koordineerimis-, administreerimis-, koolitus- ja teavitustegevused, sh tulemuste levitamine, koolitusel osalemine ja ekspertide kaasamine on toetatav kuni 100% ulatuses. Finantsadministratsioonikulud ei tohi ületada 2% kogukulust;
- Teadus- ja arendusprojektid, sh uuringud; katsed; toodete väljaarendamine on toetatavad vastavalt riigiabi reeglitele ja EL Nõukogu maaelu määrusele aastateks 2014-2020.

Toetuse määrad tulenevad riigiabi reeglitest ning EL Nõukogu maaelu määrusest aastateks 2014-2020. Tegevuse 3 tegevusi toetatakse kasutades lihtsustatud kulumeetoditena *flat-rate*'i ja *lump sum*. *Flat-rate* on kuni 25% ning *lump sum* on kuni 100 000 eurot projekti kohta.

Maksimaalne toetussumma:

Tegevus1: kuni 350 000 eurot projekti kohta.

Tegevus 2: kuni 200 000 eurot ühe lühikesse tarneahela/otseturustusprojekti kohta kogu programmiperioodi jooksul.

Tegevus 3:

- kuni 350 000 eurot tegevuskava kohta (koordineerimis-, administreerimis-, koolitus- ja teavitustegevus) kogu programmiperioodi jooksul;
- kuni 1 150 000 eurot rakenduskava (teadus- ja arendusprojektid) kogu programmiperioodi kohta.

Rakendamise piirkond

Eesti

Seirenäitajad ja sihttasemed

Indikaatori liik	Indikaator	Sihttasemed
Väljundnäitaja	Toetust saanud projektide arv kokku	75
	Koostöösse kaasatud partnerite arv kokku	256
	Avaliku sektori kulud kokku (eurot) kokku	18 700 000
Indikaatori liik	<i>sh tegevus 1 (teadus- ja arendustegevus)</i>	
Väljundnäitaja	Toetust saanud projektide arv	15
	Koostöösse kaasatud partnerite arv	26
	Avaliku sektori kulud kokku (eurot)	6 300 000
Indikaatori liik	<i>sh tegevus 2 (lühikesed tarneahelad ja otseturustus)</i>	
Väljundnäitaja	Toetust saanud projektide arv	20
	Koostöösse kaasatud partnerite arv	170
	Avaliku sektori kulud kokku (eurot)	4 000 000
Indikaatori liik	<i>sh tegevus 3 (EIP)</i>	
Väljundnäitaja	Toetust saanud tegevuskavade arv	5

	Tegevuskavas toetatud projektide arv	40
	Koostöösse kaasatud partnerite arv	60
	Avaliku sektori kulud kokku (eurot)	8 400 000

LEADER kohalikuks arenguks

Õiguslik alus

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1303/2013, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi, Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondi ning Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi kohta, nähakse ette üldsätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi, Ühtekuuluvusfondi ja Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi kohta ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1083/2006, artikkel 35.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1305/2013, artikkel 44.

Põhjendus

Strateegia Euroopa 2020 on suunatud aruka, jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu soodustamisele, milleks on vajalik edendada ka kohalikku algatust, suunata seda kohaliku elu- ja ettevõtluskeskkonna arendamisel kohalikul ressursil ja potentsiaalil põhinevate lahenduste leidmisele. Lisaks tsentraalsetele meetmetele on võimalik rakendada teatud hulk meetmeid detsentraliseeritult selleks, et tuua otsustustasand kohalikule elanikule lähemale ning arvestada paremini piirkondlike eripäradega.

LEADER lähenemise põhielementideks (Joonis 11) on avaliku ja erasektori partnerluses loodud kohalikud tegevusgrupid, kes koostavad piirkonnapõhised kohaliku arengu strateegiad. Nii strateegiate väljatöötamine kui ka rakendamine toimub alt-üles põhimõttel. Strateegiad koosnevad omavahel seotud ja mitut valdkonda hõlmavatest toetusmeetmetest. Lisaks koostööle on LEADERis väga oluline võrgustikutöö soodustamine. Eraldi põhielementideks on uuendused.

Joonis 11. LEADERi 7 põhielementi

Allikas: LEADER-lähenemine: üldjuhend

Kohalikud tegevusgrupid on piirkonna arengule suunatud vabatahtlikkuse alusel moodustatud koostööorganisatsioonid, mis on kohalike piirkondade arengumootoriteks. Kohalikud tegevusgrupid on panustanud kõikide sektorite nii avaliku, ettevõtlus kui ka kolmanda sektori koostööle. Kohaliku algatuse edendamisel on sama oluline valdkondlike sektorite, nagu põllumajandus-, toidu-, metsandus- ning mittepõllumajandussektori koostöö soodustamine. LEADER on lähendanud erinevaid sektoreid ning pannud piirkonna arengu üle strateegiliselt mõtlema. Kodanikeühenduste ja ka teiste sektorite aktiveerumine omab positiivset mõju ka valitsemise võimekuse kasvule maapiirkonnas. LEADER projektitoetuste määramise andmed näitavad, et LEADER-lähenemine omab regionaalpoliitiliselt positiivset mõju.

Alates 2014. aastast on võimalik LEADER-lähenemist rakendada lisaks Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondile, kus see on liikmesriikidele kohustuslik, Euroopa Regionaalarengu Fondis, Euroopa Sotsiaalfondis ning Ühtekuuluvusfondis, eesmärgiga paremini kaasata kohaliku tasandi võimalusi, tugevdada ja hõlbustada kogukonna juhitud kohalikku arengut ning lihtsustada laiapõhjaliste piirkonnapõhiste kohaliku arengu strateegiate elluviimist. Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi haldusalas¹²⁶ jätkavad tegevust eraldi kalanduse tegevusgrupid selleks, et tagada nende juba mitmeid aastaid tegutsenud gruppide selge haakumine kalanduspoliitika kui tervikpoliitikaga. Euroopa Komisjon toob välja, et LEADER-lähenemist kui meetodit peaks eelistama, kuna LEADER-lähenemine kohalikus arengus on mitmete aastate jooksul tõestanud oma kasulikkust maaelu arengu edendamisel, võttes täiel määral arvesse maapiirkondade arengu sisemisi mitmeid sektoreid hõlmavaid vajadusi kooskõlas alt-ülespoole suunatud lähenemisega. Selleks, et paremini kasutada kohaliku tasandi võimalusi, on vaja tugevdada ja hõlbustada kogukonna juhitud kohalikku arengut.

Eesmärk

Üldeesmärk on tegevuspiirkondade tasakaalustatud arendamine läbi LEADERi põhielementide rakendamise. Spetsiifilised eesmärgid:

¹²⁶ Alates perioodist 2007-2013 on kohalikul algatusel põhinevat lähenemist olnud võimalik kasutada ka Euroopa Kalandusfondi kalanduspiirkondade säästva arengu meetme elluviimisel. Eestis on määratletud 8 kalanduspiirkonda, kus tegutsevad 8 kalanduse tegevusgruppi.

- Ettevõtjate konkurentsivõime tõstmine, eelkõige läbi ühistel tegevustel põhinevate tegevuste rakendamise.
- Sotsiaalse kaasatuse edendamine.
- Piirkondlike eripärade parem rakendamine.
- Uuenduslike lahenduste leidmise ja kasutuselevõtmise soodustamine sh kogukonnateenuste arendamisel.
- Kohaliku tasandi valitsemise parendamine läbi erinevate osapoolte kaasamise.

Igal kohaliku tegevusgrupi strateegial on oma eesmärgid, mis panustavad spetsiifiliste eesmärkide saavutamisse.

Alameede Strateegiate ettevalmistamine

Toetatavad tegevused

Ettevalmistava toetuse kulud hõlmavad haldussuutlikkuse parandamist, koolitust ja võrgustiku arendamist kogukondlikult juhitava kohaliku arengu strateegia ettevalmistamisel ning rakendamisel sh

- kohalike sidusrühmade koolitustegevus;
- asjaomast piirkonda käsitlevad uuringud;
- kogukondlikult juhitava kohaliku arengu strateegia väljatöötamisega seotud kulud, sealhulgas konsulteerimiskulud ja strateegia ettevalmistamiseks sidusrühmadega peetud konsultatsioonidega seotud tegevuse kulud;
- ettevalmistusetapis ettevalmistavat toetust taotleva organisatsiooni halduskulud (tegevus- ja personalikulud).

Ettevalmistava toetuse saamise tingimuseks ei ole see, kas strateegiate valikukomisjon valib strateegia rahastamiseks välja.

Toetuse saajad

- Kohalikud tegevusgrupid

Toetuse määr

Maksimaalne toetuse määr on kuni 100% abikõlblikest kuludest.

Maksimaalne toetussumma sätestatakse põllumajandusministri rakendusmääruses.

Strateegiate ettevalmistamisega samal ajal võib lõpetada perioodi 2007–2013, vältides topeltrahastamist.

Alameede Strateegiate rakendamine

Toetatavad tegevused

LEADERi lisandväärtust suurendavad muuhulgas järgmist tüüpi projektid: väikesemahulised, integreeritud, uuenduslikud, piirkonnapõhised või koostöö projektid.

Mitteabikõlblike kulude nimekiri sätestatakse põllumajandusministri rakendusmääruses.

Abikõlblike kulude omafinantseeringuna võib kasutada mitterahalisi sissemakseid.

Toetuse saajad

- Selle piirkonna ettevõtjad, kohalikud omavalitsused, mittetulundusühingud sh kohalikud tegevusgrupid, seltsingud, sihtasutused ning põllu- ja maamajanduse valdkonnaga seotud muuseumid, kes tegutsevad piirkonnas, kus on moodustatud kohalik tegevusgrupp.

Iga kohaliku tegevusgrupi piirkonnas on kohaliku tegevusgrupi otsustada, kes on kohaliku tegevusgrupi meetme sihtgrupiks. Kohalik tegevusgrupp võib ise taotlejaks olla projektidel, mis omavad ülepiirkonnalist mõju või mille järgi on piirkonnas vajadus, kuid puudub initsieerija.

Toetuse määr

Maksimaalsed toetuse määrad:

- Investeeringutel taristusse on toetuse määr kuni 60% abikõlblikest kuludest.

- Strateegia raames ellu viidavate tegevuste toetuse määr kasumit mitte taotlevatele projektidele ning internetiühenduse juurdepääsuvõrkude rajamiseks on kuni 90% ja ettevõtlusalastel projektidel kuni 60% abikõlblikest kuludest, võttes lisaks arvesse kõiki riigiabi reeglitest tulenevaid piiranguid.

Maksimaalne toetussumma:

- Maksimaalne toetussumma investeeringutele on kuni 200 000 eurot.
- Maksimaalne toetussumma seltsingutele on kuni 10 000 eurot ühe projekti kohta.

Kohalikul tegevusgrupil on õigus maksimaalseid toetusmäärasid ning -summasid vähendada.

Projektide valiku süsteem, mis on välja toodud strateegias kiidetakse Põllumajandusministeeriumi poolt heaks koos strateegia heakskiitmisega. Seega ei pea seirekomisjon või Põllumajandusministeerium projektide valiku süsteemi eraldi heaks kiitma. Kohalike tegevusgruppide projektide valiku aluseks on dokumenteeritud hindamine, mis näitab otsuse usaldusväärsust ja õigsust. Valiku aluseks on sobivad ja asjakohased andmed ning hindamise protsess on avalikustatud (nt avaldades projektide valiku koosoleku protokollid kohaliku tegevusgrupi veebileheküljel).

Alameede Koostöö

Toetatavad tegevused

- Koostööprojektid, mis on riigisisesed või Eesti ja ühe või mitme ELi riigi või muu riigi vahelised (riigivälised).
- Koostööprojektide ettevalmistamine.

Koostööprojektide ettevalmistamine on abikõlblik tingimusel, et kohalikud tegevusgrupid tõendavad, et nad kavatsevad konkreetse projekti ellu rakendada

Toetuse saajad

- Kohalikud tegevusgrupid

Toetuse määr

Maksimaalsed toetuse määrad:

- Strateegia raames ellu viidavate tegevuste toetuse määr kasumit mitte taotlevatele projektidele ning internetiühenduse juurdepääsuvõrkude rajamiseks on kuni 90% ja ettevõtlusalastel projektidel kuni 60% abikõlblikest kuludest, võttes lisaks arvesse kõiki riigiabi reeglitest tulenevaid piiranguid.
- Investeeringutel taristusse on toetuse määr kuni 60% abikõlblikest kuludest.

Maksimaalne toetussumma:

- Maksimaalne toetussumma investeeringutele on kuni 200 000 eurot.

Kohalikul tegevusgrupil on õigus maksimaalseid toetusmäärasid ning -summasid vähendada.

Koostööprojektid on strateegia osa ning nad valitakse kohalike tegevusgruppide endi poolt. Koostööprojektide vastuvõtt toimub jooksvalt. Koostööprojektide heakskiitmine toimub hiljemalt neli kuud pärast projektide esitamist. Põllumajandusministeerium teavitab Euroopa Komisjoni heakskiidetud riigivälistest koostööprojektidest.

Projektide valiku süsteem, mis on välja toodud strateegias kiidetakse Põllumajandusministeeriumi poolt heaks koos strateegia heakskiitmisega. Seega ei pea seirekomisjon või Põllumajandusministeerium projektide valiku süsteemi eraldi heaks kiitma.

Alameede Piirkonna elavdamine ning kohaliku tegevusgrupi kui organisatsiooni toimimine

Toetatavad tegevused

Elavdamise kulud, et soodustada sidusrühmade teabevahetust ja edendada strateegiat ning toetada potentsiaalseid toetusesaajaid tegevuste väljatöötamisel ja taotluste koostamisel.

Jooksvad kulud, mis on seotud kogukondlikult juhitava kohaliku arengu strateegia rakendamise juhtimisega, sealhulgas tegevuskulud, personalikulud, koolituskulud, avalike suhetega seotud kulud, finantskulud ning strateegia seire ja hindamisega seotud kulud.

Toetuse saajad

- Kohalikud tegevusgrupid

Toetuse määr

Maksimaalne toetuse määr on kuni 100% abikõlblikest kuludest.

Piirkonna elavdamise kulud ning kohaliku tegevusgrupi kui organisatsiooni toimimise kulud (jooksvad kulu) kokku võivad moodustada kuni 20% avaliku sektori poolsest toetusest tegevusgrupile.

Strateegiate ettevalmistamise ning kohaliku tegevusgrupi kui organisatsiooni toimimise toetamisel kasutatakse kindlasummalise rahastamise vormi (*flat rate*).

Miinimumnõuded kohalikule tegevusgrupile:

- Kohalik tegevusgrupp on välja töötanud kohaliku arengu strateegia;
- Kohalik tegevusgrupp tegutseb mittetulundusühinguna;
- Kohaliku tegevusgrupi otsustustasandil ei tohi ükski huvigrupp omada üle 49% häälteenamust;
- Kohaliku tegevusgrupi ülesandeks on kohalike osalejate suutlikkuse suurendamine tegevuste väljatöötamisel ja rakendamisel sh nende projektijuhtimise suutlikkuse edendamine;
- Kohaliku tegevusgrupi ülesanne on mittediskrimineeriva ja läbipaistva valikumenetluse ning toetatavatele tegevustele objektiivsete valikukriteeriumide koostamine, millega välditakse huvide konflikte, tagatakse, et valiku otsuste tegemisel tuleb vähemalt 50% häältest partneritelt, kes ei ole riigiasutused, ja võimaldatakse kasutada kirjalikku valikuprotseduuri;
- Kohaliku tegevusgrupi ülesanne on rahastatavate meetmete ja tegevuste valikul kohaliku arengu strateegiaga sidususe tagamine, seades tegevused prioriteetideks vastavalt nende panusele strateegiate eesmärkide ja sihtide täitmisel;
- Kohaliku tegevusgrupi ülesanne on projektikonkursside või jooksva projektide esitamise korra ettevalmistamine ja avaldamine, sealhulgas valikukriteeriumide määratlemine;
- Kohaliku tegevusgrupi põhikirjas peab olema sätestatud strateegia rakendamise ja projektide valiku mehhanism ning valikut tegeva organi valimise põhimõtted;
- Kohalik tegevusgrupp korraldab toetusetaotluste vastuvõtmise ja hindamise;
- Kohaliku tegevusgrupi ülesanne on toetatavate tegevuste valimine ja toetuse summa kindlaksmääramine ning taotluste edastamine taotluste rahuldamise eest vastutavale makseagentuurile;
- Kohalik tegevusgrupp korraldab kohaliku arengu strateegia rakendamise ja toetust saanud tegevuste seiret ning kohaliku arengu strateegiaga seotud hindamistegevust;
- Kohalik tegevusgrupp peab olema avatud uute liikmete vastuvõtmisele;
- Kohaliku tegevusgrupi territooriumi piirid peavad ühtima selle liikmeks olevate omavalitsusüksuste piiridega;
- Kohalik omavalitsusüksus võib kohaliku tegevusgrupi liikmena kuuluda korraga ainult ühte kohalikku tegevusgruppi;
- Kohaliku tegevusgrupi territooriumi peavad moodustama ühiste majanduslike, kultuuriliste ja sotsiaalsete huvidega vallad ja linnad, mille territooriumid kuuluvad samasse geograafilisse piirkonda;
- Kohaliku tegevusgrupi piirkonna suurus ja elanike arv peab pakkuma küllaldast kriitilist massi inim-, finants- ja majandusressursside osas, et teostada jätkusuutlikku arengustrateegiat;
- Kohaliku tegevuspiirkonna elanike arv peab olema vahemikus 10 000 kuni 100 000, põhjendatud erisused kohaliku tegevusgrupi elanike arvus on lubatud. Põhjendatud erisuseks on saarelisus, kultuurilis-etniline eripära või kohaliku tegevusgrupi asustustihedus alla 10 elaniku ruutkilomeetril.
- Kohaliku tegevusgrupi moodustamiseks peab selle liikmeteks olema vähemalt kolm omavalitsusüksust ning samas tegevuspiirkonnas tegutsevad ettevõtjad ja mittetulundusühingud või sihtasutused.

Taotluste hindamine

Projektitoetuse taotluste vastavuse hindamine strateegiale on kohaliku tegevusgrupi pädevuses, kuid selleks, et projektitoetuse taotlejad saaksid taotlusi kohalikele tegevusgruppidele esitama hakata, on vaja hinnata kohalike tegevusgruppide strateegiaid. Meede on avatud kõigile maapiirkonnas tegutsevatele kohaliku tegevusgrupi nõuetele vastavatele taotlejatele.

Strateegiate väljavalimine

Strateegiate väljavalimiseks moodustab põllumajandusminister komisjoni. Strateegiatele kehtestatakse valikukriteeriumid. Kõigi kohaliku arengu strateegiate valimine ja heakskiitmine viiakse lõpule hiljemalt kahe aasta jooksul pärast partnerluslepingu heakskiitmist, kuid hiljemalt 31. detsembriks 2017. Kiidetakse heaks kõik strateegiad, mis vastavad nõuetele. Enne strateegiate väljavalimist annavad neile hinnangu valdkondlikud eksperdid. Strateegiad kiidab heaks Põllumajandusministeerium.

Strateegia lähtub LEADER-lähenemise põhimõtetest ning vastab järgmistele nõuetele:

- Aitab kaasa ühe või mitme EAFRD prioriteedi elluviimisele ning on kooskõlas fondi reeglitega;
- On integreeritud, mitmesektoriline ning piirkonnapõhine;
- Võtab arvesse kohalike vajadusi, potentsiaali ning sisaldab innovaatilisi elemente kohalikus kontekstis, võrgustumist ning koostööd;
- Sisaldab strateegiaga hõlmatud piirkonna ja rahvastiku piiritlemist;
- Sisaldab piirkonna arenguvajaduste ja potentsiaali analüüsi, sealhulgas tugevuste, nõrkuste, võimaluste ning ohtude analüüsi;
- Sisaldab strateegia ja selle eesmärkide kirjeldust, strateegia integreeritud ja uuendusliku olemuse kirjeldust ning eesmärkide hierarhia, sealhulgas selgeid ja mõõdetavaid sihtasemeid väljundnäitajatele ja tulemusnäitajatele;
- Sisaldab eelnevate strateegiate eesmärkide täitmist ning saavutatud tulemusi;
- On sidus kõikide asjaomaste valdkondlike ning piirkondlike arengukavadega;
- Sisaldab kogukonna strateegia arendamise kaasamise protsessi kirjeldust;
- Sisaldab tegevuskava, milles näidatakse, kuidas eesmärgid meetmetena ellu viiakse;
- Sisaldab strateegia juhtimise ja seire korralduse kirjeldust, milles näidatakse strateegiat rakendava kohaliku tegevusgrupi suutlikkust ja konkreetse (enese)hindamise korra kirjeldust;
- Sisaldab strateegia rahastamiskava.
- Sisaldab strateegia uuendamise korda.

Vahendite kohalike tegevusgruppide vahelisel jagamisel on kavas arvestada piirkondlike erinevuste näitajatega. Täpsemad näitajad sätestatakse põllumajandusministri rakendusmääruses. Üks osa eelarvest moodustub valikukriteeriumite alusel.

Kvaliteetse strateegia valikukriteeriumid:

- Kas strateegias on tõendatud, et kohalik kogukond on olnud kaasatud strateegia koostamisse?
- Kas strateegia kajastab piirkonna arenguvajadusi?
- Kas strateegial on asjakohased eesmärgid ja meetmed?
- Kas strateegia tegevused on omavahel sidusad?
- Kas eelarve jaotus peamiste tegevuste vahel on loogiline ja tuleneb strateegias kirjeldatust?
- Kas finantsressursid on piisavad?
- Kas strateegia arvestab teiste sekkumistega piirkonnas?
- Kas kohalik tegevusgrupp kavandab koostööd teiste partnerlustega nii siseriiklikult kui rahvusvaheliselt?
- Milline on kogemus ja suutlikkus administratiivses ja finantsjuhtimises?
- Kas on olemas suutlikkus piirkonna elavdamiseks?
- Kas hindamisprotseduurid on selged ja läbipaistvad?
- Kuidas panustab strateegia LEADERi spetsiifiliste eesmärkide saavutamisse?
- Kuidas panustab strateegia EAFRD prioriteetide saavutamisse?

Strateegiate väljavalimisel osalevate teiste ministeeriumite esindajate ülesandeks on jälgida, et LEADER strateegiate raames ellu viidavate tegevuste ning muudest toetuskeemidest rahastatavate tegevuste vahel

ei esineks tegevuste rahastamise põhjendamatu dubleerimist. MAKi meetmete raames tagab selle, et ei toimuks topeltrahastamist PRIA, kuna PRIA on kõikide MAKi meetmete makseasutus.

Ülesannete jaotus

Põllumajandusministeerium kiidab strateegiad heaks, sätestab strateegiate valikukriteeriumid ning toetatavate tegevuste abikõlblikkuse kriteeriumid, kinnitab kohalike tegevusgruppide eelarved. Kohalik tegevusgrupp koostab strateegiad ning valib välja strateegia alusel rakendatavad projektid. Makseagentuuri teostab kohalike tegevusgruppide poolt välja valitud projektide üksiktegevuste abikõlblikkuse kontrolli, teostab kohapealsed kontrollid ning maksab välja toetused otse toetuse saajale.

Kooskõlas määruse (EL) nr 1305/2013 artikliga 42 on kohalikel tegevusgruppidel võimalik taotleda makseagentuurilt ettemakset. Ettemakse summa ei või ületada 50% riiklikust toetusest, mis on seotud jooksvate kulude ja elavdamiskuludega.

Kooskõlas määruse (EL) nr 1305/2013 artikli 45 lõikega 4 on projektitoetuse saajatel võimalik saada makseagentuurilt ettemakset investeeringute tegemiseks selleks vajalike vahendite olemasolu korral, kui vastav võimalus on ette nähtud põllumajandusministri rakendusmääruses. Ettemakse saamise täpsemad tingimused ja kord täpsustatakse ministri määrusega.

Rakendamise piirkond

Eesti maapiirkond

Seirenäitajad ja sihttasemed

Sihtvaldkonnad, kuhu meede võib panustada, lähtuvalt kohalike tegevusgruppide koostatud strateegiatest, lisaks peamisele valdkonnale 6B on järgmised: 1A, 1B, 1C, 2A, 2B, 3A, 3B, 4A, 4B, 4C, 5A, 5B, 5C, 5D, 5E, 6A, 6C.

Indikaatori liik	Indikaator	Eesmärk 2014–2020
Väljundnäitaja	Välja valitud kohalike tegevusgruppide arv	26
	Kohaliku tegevusgrupiga kaetud territooriumi rahvastik (nr/%)	472 730/99%
	Multifondi rakendatavate kohalike tegevusgruppide arv	0
	Toetatud projektide arv	7000
	Toetust saanud MTÜde arv	4000
	Toetust saanud kohalike tegevusgruppide arv	26
	Toetust saanud avaliku sektori organisatsioonide arv	700
	Toetust saanud VKEde arv	2000
	Muude toetuse saajate arv	274
	Toetatud riigiväliste koostööprojektide arv	30
	Toetatud riigisiseste koostööprojektide arv	15
	Riigivälistes koostööprojektides osalevate kohalike tegevusgruppide arv	40
	Riigisisestes koostööprojektides osalevate kohalike tegevusgruppide arv	40

	Avaliku sektori kogukulutused (eurot):	90 000 000
	a) ettevalmistav toetus (19.1)	1 700 000
	b) strateegiate rakendamine (19.2)	72 280 000
	c) koostöö (19.3)	1 300 000
	d) piirkonna elavdamise ja jooksvad kulud (19.4)	14 720 000

Tehniline abi

Õiguslik alus

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1305/2013, artikli 51 lõige 2.

Toetatavad tegevused

Tehnilise abi kaudu toetab EAFRD MAKi rakendamisega seotud tegevusi, täpsemalt MAKi ettevalmistamise, juhtimise, seire, hindamise, teavitamise ja kontrolliga seotud tegevusi. Nendele tegevustele võib MAKi jaoks ettenähtud kogusummast kasutada kuni 4%, sh riikliku maaeluvõrgustiku tegevuskava elluviimiseks omakorda kuni 6% tehnilise abi toetuse eelarvest.

Tehnilise abi raames toetatakse järgmisi tegevusi:

- arengukava ettevalmistamine ja juhtimine;
- toetuse andmist korraldavate asutuste võimekuse tõstmine maaelu arengukava ettevalmistamisel ja rakendamisel;
- projektide hindamise, valiku ja elluviimise, seire, kontrolli ning järelevalve tagamine;
- arengukava seire korraldamine;
- fondi kasutamise üle tõhusa kontrollisüsteemi, sh toetuste kasutamise järelevalve, auditi ja kontrolli tagamine;
- arengukava hindamine, kaebuste lahendamine ning kontrolli- ja auditimeetmed, v.a sertifitseerimisaudit;
- toetuse kasutamise võimaluste kohta uuringute teostamine;
- kasusaajate ja avalikkuse informeerimine EAFRD panusest ja toetusvõimalustest, sh näiteks meetmeid tutvustavate veebilehtede loomine, toimetamine ja hooldus; teavitustöö läbi trükimeedia, tele- ja raadiokanalite; info- ja juhendmaterjalide väljaandmine trükistena; teabepäevade korraldamine;
- toetuse taotlejate võimekuse tõstmine toetuse taotlemisel, s.h koolitused, infopäevad;
- arengukava rakendamisega seotud komisjonide töö korraldamine, ;
- arengukava rakendamiseks vajalike infosüsteemide, riist- ja tarkvara soetamine, paigaldamine ja hooldamine;
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1305/2013 artiklis 32 osutatud looduslikust või muust eripärasest tingitud piirangutega alade piiritlemise ettevalmistusõõga seotud kulud;
- programmiperioodi 2007-2013 lõpetamine ja määruse (EÜ) nr 1698/2005 artiklis 86 nimetatud järeelhindamine.
- **riikliku maaeluvõrgustiku tegevuskava ettevalmistamine ja rakendamine** sh:
 - võrgustiku juhtimiseks vajalike struktuuride ülalpidamine;

- tegevuskava rakendamine, mis sisaldab sidusrühmade kaasamist programmi kujundamisse, osalemist innovatsioonialases võrgustikutöös, parimate praktikate, võrgustikutöö ja uudsete lähenemiste näidete kogumist, koondamist ja levitamist, teabevahetus- ja koolitustegevus korraldamist kohalikele tegevusgruppidele, sh kohalike arengustrateegiade koostamise, rakendamise, seire ja hindamise ning territooriumidevahelistele ja rahvusvaheliste koostööprojektide algatamise ja elluviimise hõlbustamiseks, meetme „Koostöö“ jaoks partnerite otsimist, osalemist arengukava kommunikatsioonistrateegia ning teavitus- ja avalikustamistöö tegevuskava elluviimist, Euroopa maaelu arengu võrgustikus osalemist ja selle tegevusele kaasaaitamist;
- EIP võrgustikuga seotud tegevused;

Täpsem toetatavate tegevuste ja toetuskõlblike kulude loetelu kehtestatakse meetme määrusega. Tellitavate tööde ja teenuste korral lähtutakse riiklikest riigihankeid puudutavatest õigusaktidest.

Tehnilise abi toetuse puhul kavandatakse kasutada kaudsete kulude puhul kindlasummalise rahastamise vormi (*flat rate*).

Abikõlblikud kulud

Tegevuskulud, personalikulud, koolituskulud, suhtekorraldusega seotud kulud, võrgustumisega seotud kulud, õigusabiteenuse ostmise kulud, IT investeeringud, uuringute läbiviimise kulud.

Toetuse saajad

Fondi rakendamisega seotud asutused.

Toetuse määr

Tegevusi toetatakse kuni 100% ulatuses.

9. Hindamiskava

9.1 Eesmärgid ja otstarve

MAKi hindamiskava koostamise aluseks on Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse (EL) nr 1303/2013 artikkel 56(1) ja Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse (EL) nr 1305/2013 artikkel 8(1)(g).

Hindamiskava on tegevuste plaan, mida planeeritakse rakendada selleks, et tagada MAKi toetuste, sh kogu arengukava väljundite, tulemuste ja mõjude piisav ja asjakohane jälgimine. Hindamiskava peamisteks eesmärkideks on tagada:

- arengukava pidev jälgimine, sh sisend 2017. a esitatavasse seirearuandesse;
- vahetulemuste jälgimine, sh sisend 2019. a esitatavasse seirearuandesse;
- andmete kättesaadavus sobival ajahetkel ja formaadis;
- ettepanekute tegemine MAKi rakendamise kvaliteedi parandamiseks;
- andmete ja info koondamine arengukava horisontaalse tervikmõju hindamiseks;
- ELi tasandil info agregeerimine;
- ettevalmistuste tegemine ja olemasolevate andmete tagamine järelhindamiseks, mis viiakse läbi 31. detsembriks 2024. a.

Hindamine põhineb seiretulemustel. Seiresüsteemist ja selles osalevatest asutustest annab ülevaate ptk 15.2. Hindamiskava peatükk läbi seitsme alapunkti kirjeldab, kuidas planeeritakse üles ehitada hindamissüsteem, mis võimaldab tagada eelnevalt nimetatud eesmärkide saavutamise. Hindamiskava on oluline tööriist, mille edukas rakendamine annab tagasisidet poliitika tulemuste ja mõjude kohta ja võimaldab kiirelt reageerida ja poliitikat soovitud suunas reguleerida.

9.2 Juhtimine ja koordineerimine

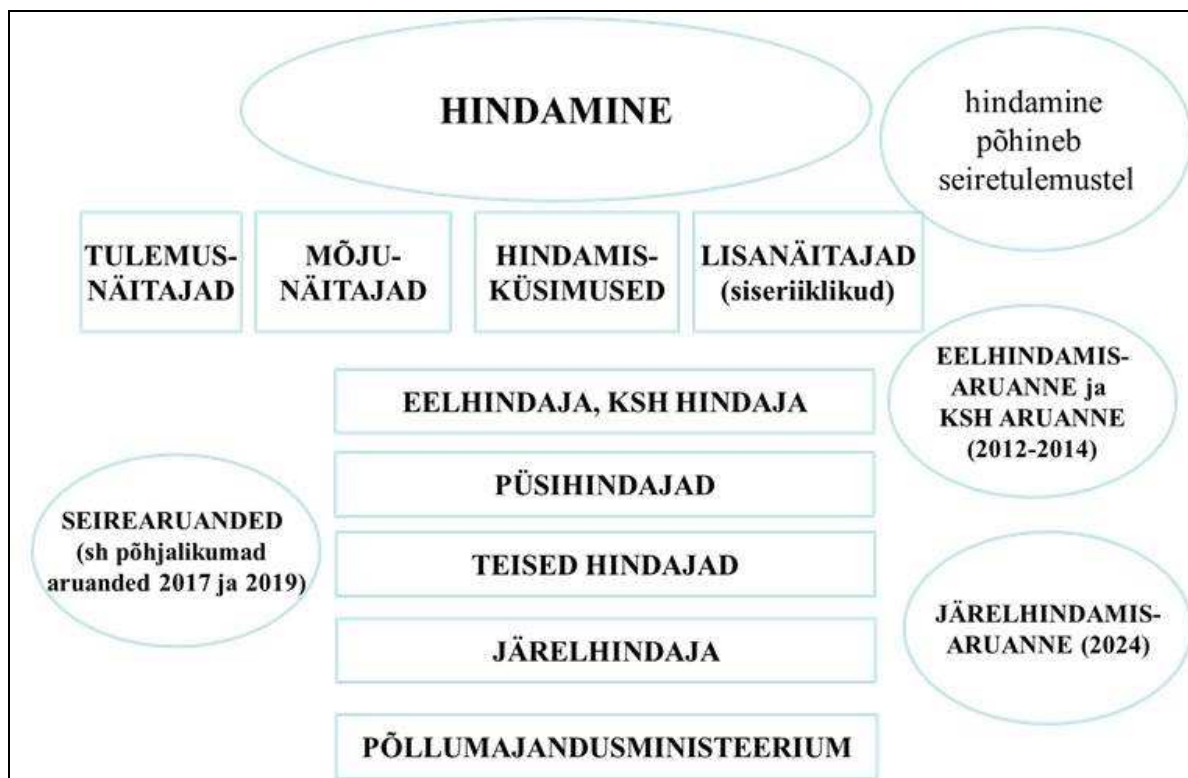
MAKi hindamissüsteemis osalevad asutused on: Põllumajandusministeerium, PRIA, püsihindajad¹²⁷ EMÜ ja PMK, Maamajanduse Infokeskus, Leader tegevusgrupid, eelhindaja, keskkonnamõju strateegiline hindaja, järelhindaja ning teised hindajad, kes leitakse avaliku hankega. Lisaks osaleb MAKi hindamissüsteemis MAKi seirekomisjon, MAKi hindamiskomisjon, toetuse saajad ja laiem avalikkus.

Perioodil 2014-2020 rakendab Eesti hindamissüsteemi, mis on sarnane perioodil 2007-2013 välja töötatud ja rakendatud hindamissüsteemile. Peamised põhjused sarnase süsteemi ja samade püsihindajatega jätkamiseks on järjepidevuse tagamine ja seniste teadmiste ja kogemuste arvesse võtmine ning asjaolu, et senine süsteem ja püsihindajad on neile pandud ülesannetega hästi hakkama saanud.

Kui seire keskendub peamiselt sisend- ja väljundnäitajatele, siis hindamises omavad olulist tähtsust lisaks tulemus- ja mõjunäitajad ning ka Euroopa Komisjoni poolt kehtestatud hindamisküsimused. Lisaks kohustuslikele tulemus- ja mõjunäitajatele, on plaanis kehtestada ka vastavad siseriiklikud näitajad, mis määratletakse ühtsetes tabelites (sisemine töökorraldus Põllumajandusministeeriumi ja püsihindajate vahel). Kõik hindamise käigus kogutud ja analüüsitud näitajad esitatakse hindajate poolt Põllumajandusministeeriumile, kes vajab vastavat infot tagasiside saamiseks meetmete rakendamise, poliitika õiges suunas liikumise kinnitamise ja/või poliitika korrigeerimise vajaduse kohta.

Täpsema ülevaate planeeritavast hindamissüsteemist annab alljärgnev joonis (Joonis 12).

¹²⁷ Selleks, et eristada püsivat ehk jooksvat hindamist, mida viivad läbi MAK 2007-2013 püsihindajad, teistest, avaliku hankega sisseostetavatest hindamisest, kasutatakse ka perioodil 2014-2020 EMÜ ja PMK kohta määratlust "püsihindajad".

MAKi hindamissüsteemi koordineerimise ja rakendamise eest vastutab **Põllumajandusministeerium**, kes on MAKi korraldusasutus. Peamine roll MAKi hindamissüsteemi koordineerimisel on Põllumajandusministeeriumi maaelu arengu osakonnal, kes muu hulgas juhendab asjaomaseid institutsioone MAKi hindamise küsimustes, täidab MAKi seirekomisjoni ja hindamiskomisjoni sekretariaadi ülesandeid, koostab MAKi iga-aastased seirearuanded (sh lisab sinna ülevaate hindamiskava täitmise kohta) ja esitab need Euroopa Komisjonile ning valmistab ette hankedokumendid järelhindaja leidmiseks. Põllumajandusministeerium korraldusasutusena vastutab MAKi hindamise eest ettenähtud tähtaegade jooksul ja tagab hindamiste vastavuse ühisele seire- ja hindamissüsteemile (CMES) ning teostatud hindamiste esitamise siseriiklikele asutustele ja Euroopa Komisjonile. Samuti vastutab Põllumajandusministeerium hindamistulemuste igakülgse levitamise ja avalikustamise eest.

PRIA osaleb hindamissüsteemis kogutud andmete esitajana Põllumajandusministeeriumile, püsihindajatele ja teistele hindajatele.

Püsihindajaid on kaks:

- **Eesti Maaülikool**, kes on sõltumatu avalik õiguslik juriidiline isik, kelle tegevuse üle teostavad riiklikku järelevalvet Haridus- ja Teadusministeerium ning teised seadusega määratud ametiasutused ja isikud. EMÜ tegeleb ettevõtete finants- ja sotsiaalmajanduslike näitajate kogumise ja analüüsimisega ehk eelkõige 1., 2., 3., ja 6. prioriteedi valdkonnad.
- **Põllumajandusuuringute Keskus**, kes on maaelu arengukavade erinevate näitajate (eelkõige keskkonnanäitajate) kogumise ja analüüsimisega tegelenud juba alates MAK 2004–2006 rakendamisest. PMK tegeleb keskkonnanäitajate kogumise ja analüüsimisega ehk eelkõige 4. ja 5. prioriteedi valdkonnad.

Koostöös viivad püsihindajad läbi hindamisi, mille eesmärgiks on arengukavaüleste tulemuste ja mõjude jälgimine ja välja selgitamine, sh ÜPP I samba mõjude hindamine arengukavale ja vastupidi ning muude horisontaalsete teemade (säästlik areng, kliimamuutused ja innovatsioon) hindamine arengukava kontekstis ning arengukava panuse hindamine ühisesse strateegilisse raamistikku.

Lisaks viiakse vastavalt vajadusele läbi erinevaid **täiendavaid hindamisi**, mis sõltuvalt teemast, mahust, vastavate teadmiste ja oskuste puudumisest püsihindajatel, välisekspertide kaasamise vajalikkusest, peetakse otstarbekaks osta sisse väljastpoolt püsihindamissüsteemi. Selliste hindamiste teostajad, sh järelhindamise, leitakse avaliku hankega.

Hindamissüsteemis osalevad ka **MMIK** ja **Leader tegevusgrupid**, kes esitavad vajalikud seire käigus kogutud andmed Põllumajandusministeeriumile, püsihindajatele ja vajadusel teistele hindajatele. Lisaks tegelevad MMIK ja Leader tegevusgrupid enesehindamisega.

MAKi hindamisalaste tegevuste koordineerimiseks moodustab Põllumajandusministeerium sarnaselt perioodile 2007–2013 MAKi **hindamiskomisjoni**. Hindamiskomisjon koosneb Põllumajandusministeeriumi erinevate MAKiga seotud osakondade ja PRIA esindajatest. Hindamiskomisjoni töökorra töötab välja Põllumajandusministeerium ning selle kinnitavad hindamiskomisjoni liikmed komisjoni esimesel istungil.

MAKi hindamiskomisjoni ülesanded on järgmised:

- MAKi iga-aastaste planeeritavate hindamistegevuste üle vaatamine ja heaks kiitmine;
- väljastpoolt püsihindamist tellitud MAKi uuringute üle vaatamine ja heaks kiitmine;
- kõigi vajalike MAKi hindamisaruannete koostamise ja esitamise täpsema ajakava kehtestamine ja jälgimine;
- tööjaotuse kindlaksmääramine erinevate MAKi hindajate vahel;
- MAKi järeldaja leidmiseks läbiviidava pakkumismenetluse lähteülesande heakskiitmine;
- MAKi järeldaja poolt koostatud aruande läbivaatamine.

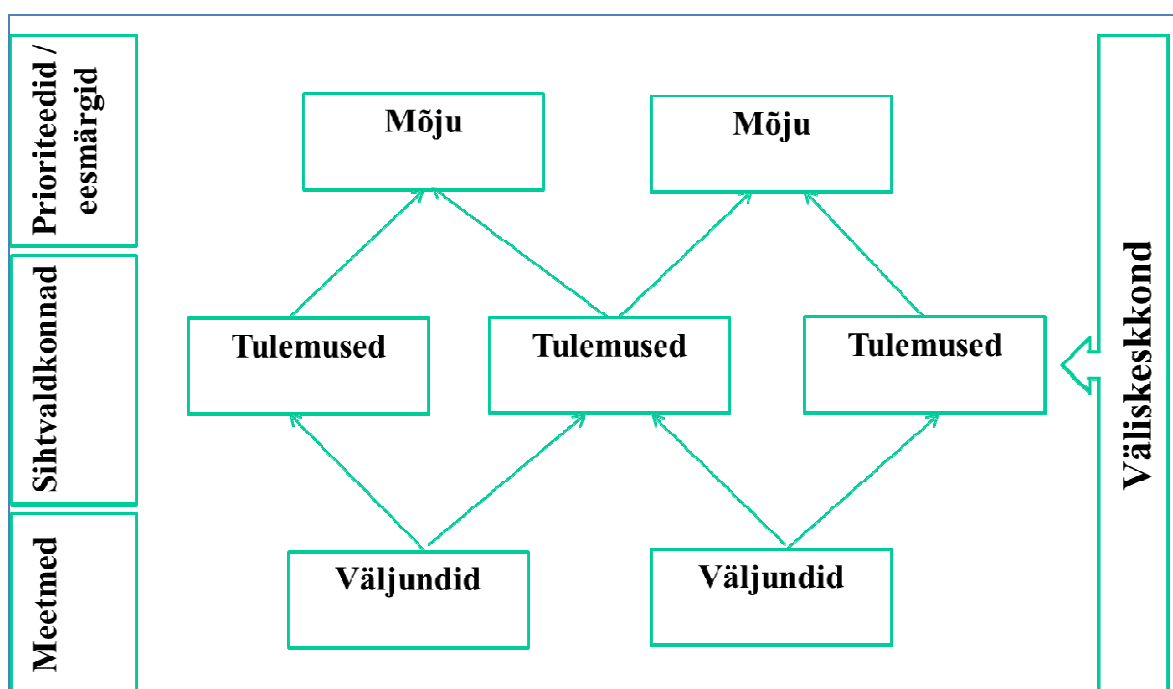
Hindamiskomisjoni istungid toimuvad vähemalt üks kord aastas järgneva aasta hindamisplaani (planeeritavad tööd) kinnitamiseks.

MAKi **seirekomisjonist**, sh selle moodustamise alustest ja ülesannetest, annab ülevaate ptk 15.2. Hindamissüsteemis osaleb seirekomisjon hindamisteemade väljapakkuja ja kaasaráäkijana. Samuti tutvustatakse seirekomisjonile hindamise käigus teostatud analüüse ja uuringuid, mis võimaldavad seirekomisjonil täita talle pandud ülesandeid.

MAKi seire ja hindamise täpsema korra kehtestab põllumajandusminister. Seire ja hindamise kord on siseriiklik õigusakt, mis reguleerib erinevate osapoolte osalemist MAKi seire- ja hindamissüsteemis eesmärgiga tagada hindamiskava edukas rakendamine.

9.3 Hindamise teemad ja tegevused

MAKi hindamine toimub valdavalt projektide, meetmete, sihtvaldkondade ja prioriteetide tasandil. Vastavalt ühisele seire- ja hindamise raamistikule, seatakse meetmetetasandil väljund-, sihtvaldkondade tasandil tulemus- ja prioriteetide tasandil mõjuindikaatorid, mida kirjeldab alljärgnev joonis (Joonis 13).

Läbi hindamiste soovitakse teada saada, mil määral valitud sekkumine mõjutab MAKis seatud eesmärkide täitmist. Lisaks projektide, meetmete, sihtvaldkondade ja prioriteetide tasandi hindamistele, viiakse läbi ka arengukava üleseid hindamisi. Läbivalt hinnatakse ka olulisi horisontaalseid teemasid, millesse MAK panustab: säästlik areng, kliimamuutused ja innovatsioon. Olulised MAKi läbivad hindamisteemad on ka Leader lähenemise ja maaeluvõrgustiku tegevuse hindamine ehk hinnatakse, mil määral need annavad lisandväärtust MAKi rakendamisele ja selle eesmärkide elluviimisele.

Kohalike tegevusgruppide seire ja hindamine on korraldatud nii, et kohalike tegevusgruppide strateegiates on välja toodud, kuidas on üles ehitatud strateegia seire ning hindamine, sh enesehindamine. Strateegia eesmärkide juures on toodud mõõdetavad sihttasemed väljund- ja tulemusnäitajate tasemel. Strateegiad panustavad MAKi prioriteetidesse. Leader tegevusgruppe toetavad ja nõustavad seire- ja hindamissüsteemis osalemisel Põllumajandusministeerium ja MMIK.

Oluline temaatiline hindamisteema perioodil 2014-2020 on samuti KLV põllumajandusmaa määratlemisega seotud tegevused (sh vastava metoodika välja töötamine, pilootprojektide läbiviimine jms).

Oluliste uute teemadena võrreldes 2007-2013 perioodi hindamistega, hinnatakse ka ÜPP I samba mõjusid arengukavale ka vastupidi ning hindamiste käigus uuritakse, kuidas MAK panustab partnerlusleppesse ja teistesse külgnevatesse poliitikatesse ja vastupidi. Samuti viiakse läbi *ad hoc* hindamisi, mille vajadus kerkib jooksvalt programmiperioodi jooksul.

Nii püsihindamise, teiste hindamiste kui ka järelhindamise käigus keskendutakse ka kohustuslikele hindamisküsimustele. Püsihindamise käigus töötatakse välja metoodika ja koondatakse andmed, mis võimaldavad hilisemas etapis vastata hindamisküsimustele.

Hindamiste metoodika töötatakse välja koostöös püsihindajate, EMÜ ja PMKga, ning seda hindamiskavas ei kirjeldata.

9.4 Andmed ja informatsioon

Hindamine põhineb seire käigus kogutud usaldusväärsetel ja kvaliteetsetel andmetel, vt. täpsemalt ptk 15.2. Püsihindajatel on oma andmebaasid/andmete kogumid, kuhu sisestatakse ja säilitatakse hindamise käigus kogutud näitajad, sh algandmed. Püsihindajate poolt kogutud ja koondatud andmed kuuluvad Põllumajandusministeeriumile. Kõik vajalikud andmed säilitatakse.

Andmeid saadakse samuti täiendavate uuringute ja analüüside käigus, mis viiakse läbi väljaspool iga-aastast seire- ja hindamissüsteemi. Pärast uuringu või analüüsi teostamist antakse kogutud andmed Põllumajandusministeeriumile üle. Täiendavate uuringute ja analüüside käigus kogutud andmed on kasutatavad ja kättesaadavad ka püsihindajatele, teistele hindajatele ja järelhindajale.

Lisaks MAKi raames kogutud seire- ja hindamisandmetele kasutatakse MAKi seires ja hindamises vajadusel ka riikliku statistika, FADNi ja muid kättesaadavaid andmeid. Täpsem andmekasutus sõltub hindajate valitud hindamise metoodikast.

9.5 Ajakava

Seire ja hindamine programmiperioodi jooksul toimub pidevalt ja püsivalt, et tagada andmete aegrea olemasolu. Samuti lähtuvad iga-aastased hindamistegevused konkreetsetest vajadustest ning lepatakse Põllumajandusministeeriumi ja püsihindajate vahel eelneval aastal kokku järgneva (hindamisplaanis vormis).

Iga-aastaste seirearuannete koostamise ajakava kirjeldus on toodud ptk-s 15.2. Ka püsihindajad koostavad iga-aastaselt enda tegevuse kohta aastaaruande, mis on sisendiks iga-aastasele seirearuandele. Iga-aastast hindamistegevuste ajakava reguleerib siseriiklik protseduur (seire ja hindamise kord), mis sätestab täpsemad tähtajad ja andmevahetuse hulga, mida erinevad asutused seire- ja hindamissüsteemis omavahel vahetavad ja edastavad. Sarnaselt perioodil 2007-2013 väljakujunenud heale praktikale, koostatakse ka perioodil 2014-2020 igal eelneval aastal järgneva aasta tegevuste kohta hindamisplaan, mis sisaldab järgneval kalendriaastal planeeritavaid analüüse, uuringuid ja muid rahastatavaid hindamisalaseid tegevusi koos planeeritava ajakava ja eelarvega. Hindamisplaan arutatakse läbi ja kiidetakse heaks MAK 2014-2020 hindamiskomisjoni poolt ja iga-aastasest hindamisplaanist informeeritakse MAK 2014-2020 seirekomisjoni. Samuti on seirekomisjoni liikmetel võimalik esitada ettepanekuid iga-aastaselt hindamisplaanis.

Vahetult enne aastaid 2017 ja 2019 ning järelhindamist (2024. a) läbi viidavad hindamised on põhjalikumad ja eelnevaid aastaid kokkuvõtavad. Kui 2017. a esitatav aruanne keskendub eelkõige arengukavaga saavutatud tulemustele, siis 2019. aastal esitatav ja järelhindamise aruanne eelkõige arengukavaga saavutatud mõjude uurimisele. Selleks, et tagada hindamisaruannete õigeaegne valmimine, alustatakse 2017. ja 2019. a aruannete koostamisega vastavalt aastatel 2016. ja 2018. Järelhindamise aruande õigeaegseks valmimiseks alustatakse hindamist ettevalmistavate tegevustega 2021. aastal (nt hankedokumentide koostamine ja ettevalmistamine).

Samuti tellitakse vastavalt vajadusele ja vastava ekspertiisi puudumisele väljast poolt püsihindamissüsteemi erinevaid analüüse ja uuringuid, mis panustavad ja on üks osa MAKi hindamisest programperioidi jooksul. Koostatud analüüside ja uuringute tulemusi võtavad arvesse püsihindajad enda töös. Selliste hindamistöde tellimine ja heakskiitmine otsustatakse samuti MAK 2014-2020 hindamiskomisjoni poolt ja on üks osa eelnevalt kirjeldatud hindamisplaanist.

9.6 Kommunikatsioon

Hindamine on oluline tööriist, mis annab kõigile sihtgruppidele (nt laiem avalikkus, poliitikakujundajad, arengukava välja töötajad ja rakendajad, toetusesaajad, sotsiaalpartnerid jt) ülevaate, mida on avaliku raha kasutamise saavutatud. Selleks, et kogu informatsioon jõuaks kõigi sihtgruppideni, kasutatakse järgnevat informatsiooni edastamise ja jagamise viise:

- ülevaade MAKi rakendamise hetkeseisust iga-aastaselt seirekomisjoni istungil;
- informatsiooni levitamine Põllumajandusministeeriumi, PRIA, hindajate, MMIKi, Leader tegevusgruppide kodulehekülgede kaudu (sh MAKi veebikaart, toetuse saajate kohta info avalikustamine, läbi viidud analüüside ja uuringute aruannete avaldamine jms);
- uuringute ja analüüside aruannete või koondtulemuste saatmine huvigruppide esindajatele (valdkonna esindusorganisatsioonidele);
- hindamistulemuste iga-aastane tutvustamine laiemale avalikkusele läbi korraldatavate infopäevade;
- iga-aastaste seire- ja hindamisaruannete avalikustamine Põllumajandusministeeriumi koduleheküljel;
- võimalusel uuringutes osalenud toetuse saajatele tagasiside jagamine läbi viidud uuringute kohta;
- koostöös PRIA, EMÜ ja PMKga infokirja välja andmine, mis kajastab seire- ja hindamistulemusi ja on suunatud avalikkusele.

Hindamiskava kommunikatsioonistrateegia on üks osa MAKi kommunikatsiooniplaanist (vt ptk 15.4), mille täitmise eest vastutab Põllumajandusministeerium. Sarnaselt MAKi kohta info ja heade praktikate levitamisele, kasutatakse ka seire- ja hindamistulemuste ühe levitajana MMIKi ja tema kommunikatsioonikanaleid.

9.7 Vahendid

Seire- ja hindamissüsteemi eduka rakendamise eelduseks on piisavad administratiivsed, finantsilised ja IT-ressursid. Kõik seire- ja hindamissüsteemi rakendamiseks tehtavad kulutused kaetakse MAK tehnilise abi vahenditest.

Tulenevalt asjaolust, et MAKi raames planeeritakse jätkata sarnase seire- ja hindamissüsteemiga kui perioodil 2007-2013 ja samuti Eestile eraldatavad MAKi vahendid perioodil 2014-2020 on võrreldavad perioodi 2007-2013 vahenditega, siis planeeritakse ka kõigi ressursside kasutamiseks kulutusi sarnases suurusjärgus perioodi 2007-2013 vahenditega (finantsilised ressursid, inimressurss ja IT-ressurss).

Arvestades MAKi sarnast rahalist mahtu ja sarnases mahus ülesandeid võrreldes eelmise perioodiga, planeeritakse hindamiskava edukas rakendamine tagada olemasoleva inimressursiga, keda koolitada vastavalt uute väljakutsetega toimetulekuks.

10. Rahastamiskava

Tabel 10(1): EAFRD iga-aastased rahastamisosalused (EUR)

Piirkond	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Kokku 2014-2020
Muud piirkonnad	-	-	-	-	-	-	-	-
Vähem arenenud piirkonnad ja äärepoolseimad piirkonnad & Egeuse mere saared	103 626 144	103 651 030	103 676 345	103 702 093	103 728 583	103 751 180	103 751 183	725 886 558
Otsetoetuste ümbrikust pärinevad täiendavad vahendid	-	-	-	-	-	-	-	107 000 000 ¹²⁸
Vabatahtlik modulatsioon (UK)	-	-	-	-	-	-	-	-
Kokku	103 626 144	103 651 030	103 676 345	103 702 093	103 728 583	103 751 180	103 751 183	832 886 558

Tabel 10(2): Rahastamiskava meetmete kaupa (EUR, kogu periood 2014-2020)

Piirkonna liik	Meetmed	Kohaldatav määr	KA poolt rakendatavale finantskorraldusvahendile kohalduv määr	Kavandatud Liidu rahastamisosaluse kogusumma	Avaliku sektori toetus kokku
Vähem arenenud & äärepoolseimad piirkonnad & Egeuse mere saared	Teadmussiire ja teabemeetmed	89%	-	10 680 000	12 000 000
	Põllumajandusettevõtete nõustamis-, juhtimis- ja asendusteenused	85% ¹²⁹	-	7 385 000	8 600 000
	Põllumajandustoodete ja toiduainete kvaliteedikavad	84%	-	840 000	1 000 000

¹²⁸ Summa iga-aastane jaotus otsustatakse hiljemalt 1. augustiks 2014.

¹²⁹ EAFRD tegelik osalus on ca 86% tänu meetmes sisalduvatele, Eesti poolt kaasrahastamisele mitte kuuluvatele vahenditele I sambast (otsetoetustest ümbertõstetavad vahendid), kogusummas 500 000 EUR

Investeeringud materiaalsesse varasse: investeeringud põllumajandusettevõtete tulemuslikkuse parandamiseks	85%		124 100 000	146 000 000
Investeeringud materiaalsesse varasse: investeeringud põllumajandustoodete töötlemiseks ja turustamiseks	83%	90%	55 610 000	67 000 000
Investeeringud materiaalsesse varasse: põllu- ja metsamajanduse taristu arendamine ja hoid	83%		40 670 000	49 000 000
Investeeringud materiaalsesse varasse (mittetootlikud investeeringud): kiviaia taastamise toetus	75%	-	1 875 000	2 500 000
Loodusõnnetuses ja katastroofides kahjustunud põllumajandusliku tootmise potentsiaali taastamine ning asjakohaste ennetusmeetmete kasutuselevõtmine	-	-	0	0
Põllumajandusettevõtete ja äritegevuse arendamine: noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamine	82%	-	18 040 000	22 000 000
Põllumajandusettevõtete ja äritegevuse arendamine: väikeste põllumajandusettevõtete arendamine	85% ¹³⁰	-	29 925 000	30 000 000
Põllumajandusettevõtete ja äritegevuse arendamine: investeeringud majandustegevuse mitmekesistamiseks maapiirkonnas mittepõllumajandusliku tegevuse suunas	78%	90%	44 460 000	57 000 000
Põhiteenused ja külauuendus maapiirkondades	-	-	0	0
Metsastamine ja metsaalade loomine	-	-	0	0

¹³⁰ EAFRD tegelik osalus on 99,75% tänu meetmes sisalduvatele, Eesti poolt kaasrahastamisele mitte kuuluvatele vahenditele I sambast (otsetoetustest ümbertõstetavad vahendid), kogusummas 29 500 000 EUR

	Agrometsandussüsteemide loomine	-	-	0	0
	Metsapõlengutest ja loodusõnnetustest ning katastroofidest tingitud metsakahjustuste ennetamine ja kõrvaldamine	75%	-	0	0 ¹³¹
	Investeeringud metsa ökosüsteemide vastupanuvõime ja keskkonnaväärtuse parandamiseks		-	0	0
	Investeeringud uutesse metsandustehnoloogiasse ning metsasaaduste töötlemisse ja turustamisse	85% ¹³²	90%	8 650 000	10 000 000
	Tootjarühmade loomine	89%	-	5 340 000	6 000 000
	Põllumajanduse keskkonna- ja kliima-meede: keskkonnasõbraliku majandamise toetus	79% ¹³³	-	139 233 250	170 000 000
	Põllumajanduse keskkonna- ja kliima-meede: piirkondlik mullakaitse toetus	75% ¹³⁴		4 825 000	6 000 000
	Põllumajanduse keskkonna- ja kliima-meede: keskkonnasõbraliku aianduse toetus			2 908 500	3 878 000
	Põllumajanduse keskkonna- ja kliima-meede: kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus	75%	-	437 250	583 000
	Põllumajanduse keskkonna- ja kliima-meede: ohustatud tõugu looma pidamise toetus			5 599 500	7 466 000

¹³¹ Meetme vahendid sisalduvad meetme „Investeeringud uutesse metsandustehnoloogiasse ning metsasaaduste töötlemisse ja turustamisse“ real.

¹³² EAFRD tegelik osalus on 86% tänu meetmes sisalduvatele, Eesti poolt kaasrahastamisele mitte kuuluvatele vahenditele I sambast (otsetoetustest ümbertõstetavad vahendid), kogusummas 1 000 000 EUR

¹³³ EAFRD tegelik osalus on ca 81,9% tänu meetmes sisalduvatele, Eesti poolt kaasrahastamisele mitte kuuluvatele vahenditele I sambast (otsetoetustest ümbertõstetavad vahendid), kogusummas 46 933 000 EUR

¹³⁴ EAFRD tegelik osalus on ca 80,4% tänu meetmes sisalduvatele, Eesti poolt kaasrahastamisele mitte kuuluvatele vahenditele I sambast (otsetoetustest ümbertõstetavad vahendid), kogusummas 1 300 000 EUR

	Põllumajanduse keskkonna- ja kliima-meede: poolloodusliku koosluse hooldamise toetus	75% ¹³⁵		31 200 000	40 200 000
	Mahepõllumajandus	75% ¹³⁶	-	70 275 000	92 200 000
	Natura 2000 ja veepoliitika raamdirektiivi kohased toetused: põllumaa	75%	-	3 499 500	4 666 000
	Natura 2000 ja veepoliitika raamdirektiivi kohased toetused: metsamaa			21 000 000	28 000 000
	Toetused looduslikust või muust eripärast tingitud piirangutega aladele	-	-	0	0
	Loomade heaolu	85% ¹³⁷	-	37 407 450	40 644 000
	Metsakeskkonna- ja kliimateenused ja metsakaitse	-	-	0	0
	Koostöö	89%	90%	16 643 000	18 700 000
	Riskijuhtimine	-	-	0	0
	LEADER	90%	-	81 000 000	90 000 000
	Ületulevad kohustused	75%	-	9 000 000	12 000 000
Muud piirkonnad		-	-	-	-
Tehniline abi		ca 72%	-	28 083 108	38 913 513
Otsetoetuste ümbrikust pärinevad täiendavad vahendid (toetuste piiramine)	
Vabatahtlik modulatsioon (UK)		-	-	-	-

¹³⁵ EAFRD tegelik osalus on ca 77,6% tänu meetmes sisalduvatele, Eesti poolt kaastrahastamisele mitte kuuluvatele vahenditele I sambast (otsetoetustest ümbertõstetavad vahendid), kogusummas 4 200 000 EUR

¹³⁶ EAFRD tegelik osalus on ca 76,2% tänu meetmes sisalduvatele, Eesti poolt kaastrahastamisele mitte kuuluvatele vahenditele I sambast (otsetoetustest ümbertõstetavad vahendid), kogusummas 4 500 000 EUR

¹³⁷ EAFRD tegelik osalus on ca 92% tänu meetmes sisalduvatele, Eesti poolt kaastrahastamisele mitte kuuluvatele vahenditele I sambast (otsetoetustest ümbertõstetavad vahendid), kogusummas 19 067 000 EUR

Finantskorraldusvahend – ELi tasandi (EK juhitud)		-	-	-	-
Kokku		75%	75%	832 886 558 ¹³⁸	1 002 350 513 ¹³⁹

¹³⁸ Finantskorraldusvahendi kaudu programmeeritavad summad (kokku 34 200 000 EUR) ei sisaldu hetkel ühegi meetme real.

¹³⁹ Finantskorraldusvahendi kaudu programmeeritavad summad (kokku 38 000 000 EUR) ei sisaldu hetkel ühegi meetme real.

Tabel 10(3): Mittejätkuvad meetmed

Meetmed	Kavandatav Liidu rahastamisosalus	Kaasrahastamise määr
-	-	-

11. Indikaatorite kava

1A Innovatsiooni ja koostöö toetamine ning teadmistebaasi arendamine maapiirkondades.		
eesmärk	% avaliku sektori kogurahastusest	
	2020	
	3,9 % (12 000 000 + 8 600 000 + 18 700 000 / 1 002 350 513)	
	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 30%; text-align: center;">planeeritud MAK-i avaliku sektori kogurahastus</td> <td style="text-align: right; vertical-align: middle;">1 002 350 513</td> </tr> </table>	planeeritud MAK-i avaliku sektori kogurahastus
planeeritud MAK-i avaliku sektori kogurahastus	1 002 350 513	

kavandatavad väljundid 2014-2020		
TEADMUSSIIRE JA TEABEMEETMED (14)	Avaliku sektori toetuse kogusumma (koolitused, põllumajandusettevõtete vahetus, tutvustustegevused) (1.1–1.3)	12 000 000
PÕLLUMAJANDUS-ETTEVÕTETE NÕUSTAMIS-, JUHTIMIS- JA ASENDUSTEENUSED (15)	Avaliku sektori toetuse kogusumma (2.1–2.3)	8 600 000
KOOSTÖÖ (35)	Avaliku sektori toetuse kogusumma (16.1–16.12)	18 700 000
teised meetmed		

1B Põllumajanduse, toidu tootmise ja metsanduse ning teadusuuringute ja innovatsiooni vaheliste sidemete tugevdamine, sealhulgas keskkonnajuhtimise ja keskkonnategevuse tulemuslikkuse parandamise eesmärgil.

eesmärk	Koostöö meetme all kavandatavate koostööalaste toimingute arv (rühmad, võrgustikud/klastrid, katseprojektid...)
	2020
	20 (5 + 15)

kavandatavad väljundid 2014-2020		
KOOSTÖÖ (35)	Toetatavate EIP tööühmade arv (loomine ja tegevus) (16.1)	5
	Teiste koostööalaste toimingute arv (rühmad, võrgustikud/klastrid, katseprojektid...) (16.2–16.10)	15

1C Elukestva õppe ja kutseõppe parandamine põllumajandussektoris ja metsandussektoris.

eesmärk	Koolitustel osalejate arv
	2020
	16 000

kavandatavad väljundid 2014-2020		
TEADMUSSIIRE JA TEABEMEETMED (14)	koolitustel osalejate arv (1.1)	16 000

2A Kõigi põllumajandusettevõtete majandustegevuse tulemuslikkuse parandamine ning põllumajandusettevõtete ümberkorraldamise ja moderniseerimise hõlbustamine, eelkõige eesmärgiga suurendada turul osalemist ja turule orienteeritust ning põllumajandusliku tegevuse mitmekesistamist.

Eesmärk	MAK-ist toetatud ümberkorraldamiseks või ajakohastamiseks investeringutoetust saanud põllumajanduslike majapidamiste %	
	Nr.	%
2020. aastaks investeringutoetust saanud põllumajanduslike majapidamiste arv	807	4,12 % (807 / 19 610)
Majapidamiste koguarv (baasaasta)	19 610 ¹⁴⁰	

kavandatavad väljundid 2014-2020			
INVESTEERINGUD MATERIAALSESSE VARASSE (17)	Põllumajanduslikku investeringutoetust saanud majapidamiste arv (4.1)		807
	Avaliku sektori toetuse kogusumma (4.1)		146 000 000
	Avaliku sektori toetuse kogusumma infrastruktuuri investeringuteks (4.3)		49 000 000
	Investeeringute kogumaht (kogu meede, avalik + erasektor)		447 280 500
	Avaliku sektori toetuse kogusumma (kogu meede)		195 000 000
PÕLLUMAJANDUS- ETTEVÕTETE JA ÄRITEGEVUSE ARENDAMINE (19)	Väikeste põllumajandusettevõtete arendamiseks tegevuse alustamise toetust saavate majapidamiste arv (6.3)		2000
	Investeeringute kogumaht (avalik + erasektor)		36 000 000
	avaliku sektori toetuse kogusumma		30 000 000
TEADMUSSIIRE JA TEABEMEETMED (14)	koolitus/oskuste omandamine (1.1)	Koolitustel osalejate arv	...
		Avaliku sektori toetuse kogusumma koolitusteks/oskuste omandamiseks	...
	Avaliku sektori toetuse kogusumma (koolitused, põllumajandusettevõtete vahetus, tutvustustegevused) (1.1–1.3)		1 600 000

¹⁴⁰ SWOT-analüüsis on vastavaks näitajaks 19 700, ent siin ja edaspidi on kasutatud Euroopa Komisjoni poolt antud väärtust.

PÕLLUMAJANDUS- ETTEVÕTETE NÕUSTAMIS- , JUHTIMIS- JA ASENDUSTEENUSED (15)	Nõustatud kasusaajate arv (2.1)	7300
	Avaliku sektori toetuse kogusumma (kogu meede - 2.1–2.3)	5 000 000
KOOSTÖÖ (35)	Avaliku sektori toetuse kogusumma	5 400 000
teised meetmed....		

2B Piisavalt kvalifitseeritud põllumajandustootjate põllumajandussektorisse sisenemise lihtsustamine ja eelkõige põlvkondadevahetuse lihtsustamine.

Eesmärk	MAK-ist toetatud noorte põllumajandustootjate majandustegevuse arendamise äriplaaniga/investeeringutoetust saanud põllumajanduslike majapidamiste %	
	Nr.	%
2020. aastaks toetust saanud põllumajanduslike majapidamiste arv	550	2,8 % (550 + 0 / 19 610)
Majapidamiste koguarv (baasaasta)	19 610	

kavandatavad väljundid 2014-2020

PÕLLUMAJANDUS-ETTEVÕTETE JA ÄRITEGEVUSE ARENDAMINE (19)	Majapidamiste arv, kes saavad	noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamise toetust (6.1)	550
		investeeringutoetust mittepõllumajanduslikeks tegevusteks maapiirkonnas	0
		üleandmise toetust (6.5)	0
	avaliku sektori toetuse kogusumma		22 000 000
TEADMUSSIIRE JA TEABEMEETMED (14)	koolitus/oskuste omandamine (1.1)	Koolitustel osalejate arv	...
		Avaliku sektori toetuse kogusumma koolitusteks/oskuste omandamiseks	...
	Avaliku sektori toetuse kogusumma (koolitused, põllumajandusettevõtete vahetus, tutvustustegevused) (1.1–1.3)		700 000
PÕLLUMAJANDUS-ETTEVÕTETE NÕUSTAMIS-, JUHTIMIS- JA ASENDUSTEENUSED (15)	Nõustatud kasusaajate arv (2.1)		600
	Avaliku sektori toetuse kogusumma (kogu meede - 2.1–2.3)		400 000
INVESTEERINGUD MATERIAALSESSE VARASSE (17)	Põllumajanduslikku investeeringutoetust saanud majapidamiste arv (noorte põllumajandustootjate äriplaani toetamiseks) (4.1)		0
	Avaliku sektori toetuse kogusumma		0
KOOSTÖÖ (35)	Avaliku sektori toetuse kogusumma		0
teised meetmed....			

3A Toormetootjate konkurentsivõime parandamine nende parema integreerimise abil põllumajanduslike toiduainete tarneahelasse kvaliteedikavade kaudu, mis annavad põllumajandustoodetele lisaväärtuse, kohalike turgude edendamise ja lühikeste tarneahelate ning tootjarühmade ja -organisatsioonide ning tootmisharudevaheliste organisatsioonide kaudu.

Eesmärk	Kvaliteedikavade, kohalike turgude ja lühikeste tarneahelate ning tootjarühmade raames toetatud põllumajanduslike majapidamiste %		
		Nr.	%
	2020. aastaks toetatud majapidamiste arv	75+100+170	1,76% (75+100+170)/19 610
	Majapidamiste koguarv (baasaasta)	19 610	

kavandatavad väljundid 2014-2020		
PÕLLUMAJANDUS- TOODETE JA TOIDU- AINETE KVALITEEDI- KAVAD (16)	Toetatud majapidamiste arv (3.1)	75
	Avaliku sektori toetuse kogusumma (3.1–3.3)	1 000 000
TOOTJARÜHMADE LOOMINE (27)	Toetatud tegevuste (loodud tootjarühmade) arv	15
	Toetatud tootjarühmades osalevate põllumajanduslike majapidamiste arv	100
	Avaliku sektori toetuse kogusumma	6 000 000
KOOSTÖÖ (35)	Tarneahela osapoolte koostöös osalevate põllumajanduslike majapidamiste arv (16.4)	170
	Avaliku sektori toetuse kogusumma	4 000 000
INVESTEERINGUD MATERIAALSESSE VARASSE (17)	Investeeringutoetust (nt. põllumajanduslikesse majapidamistesse, põllumajandustoodete töötlemiseks ja turustamiseks) saanud majapidamiste/ettevõtete arv (4.1 ja 4.2)	25
	Investeeringute kogumaht (avalik + erasektor)	79 500 000
	Avaliku sektori toetuse kogusumma	22 340 000
PÕLLUMAJANDUS- ETTEVÕTETE JA ÄRITEGEVUSE ARENDAAMINE (19)	Tegevuse alustamiseks/maapiirkondades mittepõllumajanduslikeks tegevusteks investeeringutoetust saanud toetusesaajate arv (6.2 ja 6.4)	0
	Investeeringute kogumaht (avalik + erasektor)	0
	avaliku sektori toetuse kogusumma	0

PÕHITEENUSED JA KÜLAUÜENDUS MAAPIRKONDADES (20)	Projektide arv (väikeinfrastruktuuri toetamine) (7.2)		0
	Avaliku sektori toetuse kogusumma		0
LOOMADE HEAOLU (33)	Toetusesaajate arv		2000
	Avaliku sektori toetuse kogusumma		40 644 000
TEADMUSIIRE JA TEABEMEETMED (14)	koolitus/oskuste omandamine (1.1)	Koolitustel osalejate arv	...
		Avaliku sektori toetuse kogusumma koolitusteks/oskuste omandamiseks	...
	Avaliku sektori toetuse kogusumma (koolitused, põllumajandusettevõtete vahetus, tutvustustegevused) (1.1–1.3)		3 200 000
PÕLLUMAJANDUS- ETTEVÕTETE NÕUSTAMIS- , JUHTIMIS- JA ASENDUSTEENUSED (15)	Nõustatud kasusaajate arv (2.1)		70
	Avaliku sektori toetuse kogusumma (kogu meede - 2.1–2.3)		50 000
teised meetmed....			

3B Põllumajandusettevõtte riskiennetamise ja -juhtimise toetamine.			
Eesmärk	Riskijuhtimise skeemides osalevate põllumajanduslike majapidamiste %		
		Nr.	%
	2020. aastaks toetatud majapidamiste arv	$a+b+c+d$	$(a+b+c+d)/e$
	Majapidamiste koguarv (baasaasta)	e	

kavandatavad väljundid 2014-2020			
RISKIJUHTIMINE1 (37)	Kindlustushüvitiseks toetust saanud põllumajanduslike majapidamiste arv		a
	Avaliku sektori kulutuste kogusumma (€)		
RISKIJUHTIMINE2 (38)	Ühisfondides osalevate põllumajanduslike majapidamiste arv		b
	Avaliku sektori kulutuste kogusumma (€)		
RISKIJUHTIMINE3 (39)	Sissetuleku stabiliseerimise vahendites osalevate põllumajanduslike majapidamiste arv		c
	Avaliku sektori kulutuste kogusumma (€)		
LOODUSÖNNETUSTES JA KATASTROOFIDES KAHJUSTUNUD PÕLLUMAJANDUSLIKU TOOTMISE POTENTSIAALI TAASTAMINE NING ASJAKOHASTE ENNETUSMEETMETE KASUTUSELEVÕTMINE (18)	Kasusaajate arv ennetusmeetmetes (5.1)	põllumajandusettevõtted	d
		avaliku sektori asutused	
	Avaliku sektori kulutuste kogusumma (€) (5.1–5.2)		
TEADMUSSIIRE JA TEABEMEETMED (14)	koolitus/oskuste omandamine (1.1)	Koolitustel osalejate arv	
		Avaliku sektori toetuse kogusumma koolitusteks/oskuste omandamiseks	
	Avaliku sektori toetuse kogusumma (koolitused, põllumajandusettevõtete vahetus, tutvustustegevused) (1.1–1.3)		
PÕLLUMAJANDUS-ETTEVÕTETE NÕUSTAMIS-, JUHTIMIS- JA ASENDUSTEENUSED (15)	Nõustatud kasusaajate arv (2.1)		200
	Avaliku sektori toetuse kogusumma (kogu meede - 2.1–2.3)		100 000
KOOSTÖÖ (35)	Avaliku sektori toetuse kogusumma		
teised meetmed....			

Prioriteet 4: põllumajanduse ja metsandusega seotud ökosüsteemide ennistamine, säilitamine ja parandamine

4A Euroopa maastike elurikkuse ja seisundi ennistamine, säilitamine ja parandamine, sealhulgas Natura 2000 aladel, looduslikust või muust eripärast tingitud piirangutega aladel ja suure loodusliku väärtusega aladel			4B Veemajanduse, sealhulgas väetiste ja pestitsiidide majandamise parandamine			4C Mullaerosiooni tõkestamine ja mulla majandamise parandamine		
eesmärk	Elurikkusele kaasaaitavate majandamisviiside lepingutega hõlmatud põllumajandusmaa (ha) %		eesmärk	Vee majandamist parandavate majandamisviiside lepingutega hõlmatud põllumajandusmaa (ha) %		eesmärk	Mullaharimist parandavate majandamisviiside lepingutega hõlmatud põllumajandusmaa (ha) %	
	Ha	%		Ha	%		Ha	%
Kogu füüsiline ala 2020. aastaks	661 500	69,8% (661 000 / 946 000)	Kogu füüsiline ala 2020. aastaks	601 500	63,6% (601 500 / 946 000)	Kogu füüsiline ala 2020. aastaks	20 000	2,1% (20 000 / 946 000)
Kogu põllumajandusmaa (baasaasta)	946 000 ¹⁴¹							

Kavandatavad väljundid 2014-2020 prioriteedi 4 jaoks

PÕLLUMAJANDUSE KESKKONNA- JA KLIIMAMEEDE (28)	Põllumajanduse keskkonna- ja kliimameetme alune maa (ha) (panustab a-sse, b-sse ja/või c-sse) (10.1)		528 000
	Avaliku sektori kulutused geneetiliste ressursside säilitamiseks (10.2)		0
	Avaliku sektori toetuse kogusumma		154 000 000
MAHEPÕLLUMAJANDUS (29)	Pindala (ha)	üleminek mahepõllumajandusele (panustab a-sse, b-sse ja/või c-sse) (11.1)	...
		mahepõllumajanduse säilitamine (panustab a-sse, b-sse ja/või c-sse) (11.2)	133 000

¹⁴¹ SWOT-analüüsis antud näitajat otseselt välja ei ole toodud (näitaja ligikaudseks väärtuseks on 949 000 ha), siin ja edaspidi on kasutatud Euroopa Komisjoni poolt antud väärtust.

	Avaliku sektori toetuse kogusumma		92 200 000
NATURA 2000 JA VEEPOLIITIKA RAAMDIREKTIIVI KOHASED TOETUSED (30)	Pindala (ha)	NATURA 2000 põllumajandusmaa (panustab a-sse) (12.1)	23 440
		WFD (panustab b-sse) (12.3)	0
	Avaliku sektori toetuse kogusumma		4 666 000
TEADMUSSIIRE JA TEABEMEETMED (14)	koolitus/oskuste omandamine (1.1)	Koolitustel osalejate arv	...
		Avaliku sektori toetuse kogusumma koolitusteks/oskuste omandamiseks	...
	Avaliku sektori toetuse kogusumma (koolitused, põllumajandusettevõtete vahetus, tutvustustegevused) (1.1–1.3)		4 600 000
PÕLLUMAJANDUSETTEVÕTETE NÕUSTAMIS-, JUHTIMIS- JA ASENDUSTEENUSED (15)	Nõustatud kasusaajate arv (2.1)		950
	Avaliku sektori toetuse kogusumma (2.1–2.3)		670 000
INVESTEERINGUD MATERIAALSESSE VARASSE (17)	Mittetootlikeks investeeringuteks antava toetuse projektide arv (4.4)		250
	Investeeringute kogumaht (avalik + erasektor)		2 500 000
	Avaliku sektori toetuse kogusumma		2 500 000
PÕHITEENUSED JA KÜLALUUENDUS MAAPIIRKONDADES (20)	Projektide arv	toetus külade arengukavade ja N2000/HNV alade majandamiskavade koostamiseks (7.1)	0
	Avaliku sektori toetuse kogusumma		0
KOOSTÖÖ (35)	Avaliku sektori toetuse kogusumma		1 500 000
TOETUSED LOODUSLIKUST VÕI MUUST ERI-PÄRAST TINGITUD PIIRANGUTEGA	Pindala (ha)	mägialad (13.1)	0
		olulistest looduslikest eripäradest tingitud piirangutega alad (13.2)	0
		konkreetsest eripärast tingitud piirangutega alad (13.3)	0

ALADELE (31)	Avaliku sektori toetuse kogusumma	0
teised meetmed		

Prioriteet 4: põllumajanduse ja metsandusega seotud ökosüsteemide ennistamine, säilitamine ja parandamine

4A Euroopa maastike elurikkuse ja seisundi ennistamine, säilitamine ja parandamine, sealhulgas Natura 2000 aladel, looduslikust või muust eripärasest tingitud piirangutega aladel ja suure loodusliku väärtusega aladel			4B Veemajanduse, sealhulgas väetiste ja pestitsiidide majandamise parandamine			4C Mullaerosiooni tõkestamine ja mulla majandamise parandamine		
eesmärk	Elurikkusele kaasaaitavate majandamisviiside lepingutega hõlmatud metsaala (ha) %		eesmärk	Vee majandamist parandavate majandamisviiside lepingutega hõlmatud metsaala (ha) %		eesmärk	Mullaharimist parandavate majandamisviiside lepingutega hõlmatud metsaala (ha) %	
	Ha	%		Ha	%		Ha	%
Kogu füüsiline ala 2020. aastaks	58 000	2,46% (58 000 / 2 350 000)	Kogu füüsiline ala 2020. aastaks	<i>b</i>	<i>b/d</i>	Kogu füüsiline ala 2020. aastaks	<i>c</i>	<i>c/d</i>
Kogu metsaala (baasaasta)	2 350 000 ¹⁴²							

Kavandatavad väljundid 2014-2020 prioriteedi 4 jaoks

METSASESKKONNA- JA KLIIMATEENUSED JA	Metsakeskkonna-skeemi alused maad (panustab a-sse, b-sse ja/või c-sse) (15.1)	0
	Avaliku sektori kulutused geneetiliste ressursside tegevusteks (15.2)	0

¹⁴² SWOT-analüüsis on vastavaks näitajaks 2 212 000, ent siin on kasutatud Euroopa Komisjoni poolt antud väärtust.

METSAKAITSE (34)	Avaliku sektori toetuse kogusumma		0
NATURA 2000 JA VEEPOLIITIKA RAAMDIREKTIIVI KOHASED TOETUSED (30)	Pindala (ha)	NATURA 2000 metsandus (panustab a-sse) (12.2)	58 000
	Avaliku sektori toetuse kogusumma		28 000 000
INVESTEERINGUD METSAALA ARENGUSSE JA METSADE ELUJÕULISUSE PARANDAMISSE 3 (24)	Ennetustegevuste toetusesaajate arv (8.3)		200
	Avaliku sektori toetuse kogusumma		1 000 000
INVESTEERINGUD METSAALA ARENGUSSE JA METSADE ELUJÕULISUSE PARANDAMISSE 4 (25)	Metsa ökosüsteemide vastupanuvõime ja keskkonnaväärtuse parandamise investeeringute arv (8.4)		0
	Avaliku sektori toetuse kogusumma		0
TEADMUSIIRE JA TEABEMEETMED (14)	koolitus/oskuste omandamine (1.1)	Koolitustel osalejate arv	0
		Avaliku sektori toetuse kogusumma koolitusteks/oskuste omandamiseks	0
	Avaliku sektori toetuse kogusumma (koolitused, põllumajandusettevõtete vahetus, tutvustustegevused) (1.1–1.3)		0
PÕLLUMAJANDUSETTEVÕTETE NÕUSTAMIS-, JUHTIMIS- JA ASENDUSTEENUSED (15)	Nõustatud kasusaajate arv (2.1)		0
	Avaliku sektori toetuse kogusumma (2.1–2.3)		0
KOOSTÖÖ (35)	Avaliku sektori toetuse kogusumma		0
teised meetmed			

5A Põllumajandusettevõtete veekasutuse tõhustamine.		
Eesmärk	(Läbi MAK-i toetatud investeeringute) tõhusamale niisutussüsteemile üle läinud niisutatava maa %	
	Ha	%
Kogu pindala	<i>a+b</i>	a+b/c
Kogu niisutatud ala (baasaasta)	<i>c</i>	

kavandatavad väljundid 2014-2020			
INVESTEERINGUD MATERIAALSESSE VARASSE (17)	Toetatud investeeringuprojektide arv (4.1, 4.3)		
	Niisutuse investeeringutest mõjutatud ala (ha)		a
	Avaliku sektori toetuse kogusumma		
PÕLLUMAJANDUSE KESKKONNA- JA KLIIMAMEEDE (28)	Pindala (ha) (nt. niisutatava ala vähendamine)		b
	Avaliku sektori toetuse kogusumma		
TEADMUSIIRE JA TEABEMEETMED (14)	koolitus/oskuste omandamine (1.1)	Koolitustel osalejate arv	
		Avaliku sektori toetuse kogusumma koolitusteks/oskuste omandamiseks	
	Avaliku sektori toetuse kogusumma (koolitused, põllumajandusettevõtete vahetus, tutvustustegevused) (1.1–1.3)		
PÕLLUMAJANDUS- ETTEVÕTETE NÕUSTAMIS- , JUHTIMIS- JA ASENDUSTEENUSED (15)	Nõustatud kasusaajate arv (2.1)		350
	Avaliku sektori toetuse kogusumma (kogu meede - 2.1–2.3)		250 000
KOOSTÖÖ (35)	Avaliku sektori toetuse kogusumma		
teised meetmed....			

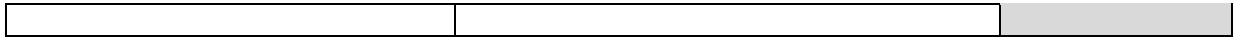
5B Põllumajandusettevõtete ja toiduainetetööstuse energiakasutuse tõhustamine.

Eesmärk	Energiasäästu ja -tõhususse tehtud investeeringute kogumaht (€)
	2020
	20 000 000

kavandatavad väljundid 2014-2020			
INVESTEERINGUD MATERIAALSESSE VARASSE (17)	Investeeringutoetust saanud projektide arv (põllumajanduslikesse majapidamistesse, põllumajandustoodete töötlemiseks ja turustamiseks) (4.1 ja 4.2)	30	
	Investeeringute kogumaht (€)	20 000 000	
	Avaliku sektori toetuse kogusumma	8 000 000	
TEADMUSIIRE JA TEABEMEETMED (14)	koolitus/oskuste omandamine (1.1)	Koolitustel osalejate arv	...
		Avaliku sektori toetuse kogusumma koolitusteks/oskuste omandamiseks	...
	Avaliku sektori toetuse kogusumma (koolitused, põllumajandusettevõtete vahetus, tutvustustegevused) (1.1–1.3)	700 000	
PÕLLUMAJANDUS- ETTEVÕTETE NÕUSTAMIS- , JUHTIMIS- JA ASENDUSTEENUSED (15)	Nõustatud kasusaajate arv (2.1)	100	
	Avaliku sektori toetuse kogusumma (kogu meede - 2.1–2.3)	100 000	
KOOSTÖÖ (35)	Avaliku sektori toetuse kogusumma	0	
teised meetmed			

5C Taastuvate energiaallikate, kõrvalsaaduste, jäätmete, jääkide ja muude toiduks mittekasutatavate toorainete pakkumise ja kasutamise hõlbustamine biomajanduse edendamise eesmärgil.	
Eesmärk	taastuenergia tootmisesse tehtud investeeringute kogumaht (€)
	2020
	a+b+c+d

kavandatavad väljundid 2014-2020			
INVESTEERINGUD MATERIAALSESSE VARASSE (17)	Investeeringutoetust saanud projektide arv (4.1, 4.3)		
	Investeeringute kogumaht (€)	a	
	Avaliku sektori toetuse kogusumma		
PÕHITEENUSED JA KÜLAUENDUS MAAPIIRKONDADES (20)	Väikeinfrastruktuuri, sh taastuenergia infrastruktuuri investeeringuprojektide arv (7.2)		
	Investeeringute kogumaht (€)	b	
	avaliku sektori toetuse kogusumma		
PÕLLUMAJANDUS- ETTEVÕTETE JA ÄRITEGEVUSE ARENDAMINE (19)	Maapiirkonnas mittepõllumajanduslikeks tegevusteks tegevuse alustamise toetust/investeeringutoetust saanud ettevõtete arv (6.2 ja 6.4)		
	investeeringute kogumaht	c	
	projektide arv		
INVESTEERINGUD METSANDUSTEHNOLOOGIATESSE NING METSASAADUSTE TÖÖTLEMISSE JA TURUSTAMISSE (26)	Metsandustehnoloogiate ning esmatöötlemise/turustamise investeeringuprojektide arv (8.5)		
	investeeringute kogumaht	d	
	Avaliku sektori toetuse kogusumma		
TEADMUSIIRE JA TEABEMEETMED (14)	koolitus/oskuste omandamine (1.1)	Koolitustel osalejate arv	
		Avaliku sektori toetuse kogusumma koolitusteks/oskuste omandamiseks	
	Avaliku sektori toetuse kogusumma (koolitused, põllumajandusettevõtete vahetus, tutvustustegevused) (1.1–1.3)		600 000
PÕLLUMAJANDUS- ETTEVÕTETE NÕUSTAMIS-, JUHTIMIS- JA ASENDUSTEENUSED (15)	Nõustatud kasusaajate arv (2.1)		10
	Avaliku sektori toetuse kogusumma (kogu meede - 2.1–2.3)		10 000
KOOSTÖÖ (35)	Avaliku sektori toetuse kogusumma		1 500 000

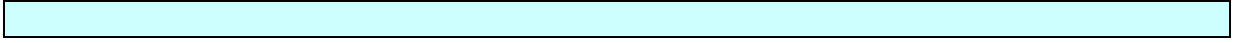

5D Põllumajandustegevusest tingitud kasvuhoonegaaside ja ammoniaagi heitkoguste vähendamine.

N ₂ O ja metaani heitkoguste vähendamiseks loomakasvatuse tehtavatest investeeringutest mõjutatud LÜ-de %			N ₂ O ja metaani heitkoguste vähendamisele suunatud majandamisviiside lepingutega hõlmatud põllumajandusmaa %		
Investeeringust mõjutatud LÜ-d	a	a/c	Kogu füüsiline ala 2020. aastaks	466 800	49,3% (466 800 / 946 000)
LÜ-d kokku (baasaasta)	c		Kogu põllumajandusmaa (baasaasta)	946 000	

kavandatavad väljundid 2014-2020

INVESTEERINGUD MATERIAALSESSE VARASSE (17)	Toetatud investeeringuprojektide arv (nt. sõnnikuhooldlad, sõnnikukäitlemine) (4.1, 4.4 ja 4.3)		0
	N ₂ O ja metaani heitkoguste vähendamiseks loomakasvatuse tehtavatest investeeringutest mõjutatud LÜ-de arv		0
	Investeeringute kogumaht (€)		0
	Avaliku sektori toetuse kogusumma		0
PÕLLUMAJAN- DUSE KESKKONNA- JA KLIIMAMEEDE (28)	Pindala (ha) (nt. talvine taimkate, püüdekultuurid, väetamise vähendamine, ekstensiivsemaks muutmine...)		466 800
	Avaliku sektori toetuse kogusumma		170 000 000
TEADMUSIIRE JA TEABEMEETMED (14)	koolitus/oskuste omandamine (1.1)	Koolitustel osalejate arv	0
		Avaliku sektori toetuse kogusumma koolitusteks/oskuste omandamiseks	0
	Avaliku sektori toetuse kogusumma (koolitused, põllumajandusettevõtete vahetus, tutvustustegevused) (1.1–1.3)		0
PÕLLUMAJAN-DUSETTEVÕTETE NÕUSTAMIS-, JUHTIMIS- JA ASENDUSTEE- NUSED (15)	Nõustatud kasusaajate arv (2.1)		10
	Avaliku sektori toetuse kogusumma (kogu meede - 2.1–2.3)		10 000
KOOSTÖÖ (35)	Avaliku sektori toetuse kogusumma		0
teised meetmed....			

5E Põllumajanduses ja metsanduses CO₂ säilitamise ja sidumise edendamine.

Eesmärk	CO ₂ sidumist edendavate majandamisviiside all oleva põllumajandus- ja metsamaa %	
	Ha	%
Kogu füüsiline ala 2020. aastaks	486 800	51,4% (486 800 / 946 000)
Kogu põllumajandus- ja metsamaa (baasaasta)	946 000	

kavandatavad väljundid 2014-2020

INVESTEERINGUD METSALA ARENGUSSE JA METSAD EELJÕULISUSE PARANDAMISSE 1 (22)	Metsastatav ala (ha) (rajamine - 8.1.1)		0
	Avaliku sektori toetuse kogusumma (8.1.1 + 8.1.2)		0
INVESTEERINGUD METSALA ARENGUSSE JA METSAD EELJÕULISUSE PARANDAMISSE 2 (23)	Ala (ha) millel luuakse agrometsandussüsteeme (8.2.1)		0
	Avaliku sektori toetuse kogusumma (8.2.1 + 8.2.2)		0
PÕLLUMAJANDUSE KESKKONNA- JA KLIIMAMEEDE (28)	CO ₂ sidumiseks põllumajanduse keskkonna- ja kliimameetme all olev ala (ha)		486 800
	Avaliku sektori toetuse kogusumma		176 000 000
INVESTEERINGUD MATERIAALSESSE VARASSE (17)	Toetatud investeeringuprojektide arv (keskkonnamäärkidel tehtavad mittetootlikud investeeringud) (4.4)		0
	Avaliku sektori toetuse kogusumma		0
INVESTEERINGUD METSALA ARENGUSSE JA METSAD EELJÕULISUSE PARANDAMISSE 4 (25)	Metsa ökosüsteemide vastupanuvõime ja väärtuse parandamiseks tehtavate investeeringute arv (8.4)		0
	Avaliku sektori toetuse kogusumma		0
INVESTEERINGUD METSALA ARENGUSSE JA METSAD EELJÕULISUSE PARANDAMISSE 5 (26)	Metsandustehnoloogiate ning esmatöötlemise/turustamise investeeringuprojektide arv (8.5)		0
	Avaliku sektori toetuse kogusumma		0
TEADMUSIIRE JA TEABEMEETMED (14)	koolitus/oskuste omandamine (1.1)	Koolitustel osalejate arv	...
		Avaliku sektori toetuse kogusumma koolitusteks/oskuste omandamiseks	...
	Avaliku sektori toetuse kogusumma (koolitused, põllumajandusettevõtete vahetus, tutvustustegevused) (1.1–1.3)		600 000
PÕLLUMAJANDUS- ETTEVÕTETE NÕUSTAMIS- , JUHTIMIS- JA ASENDUSTEENUSED (15)	Nõustatud kasusaajate arv (2.1)		10
	Avaliku sektori toetuse kogusumma (kogu meede - 2.1–2.3)		10 000

KOOSTÖÖ (35)	Avaliku sektori toetuse kogusumma	...
teised meetmed....		

6A Tegevusvaldkondade mitmekesistamise, väikeettevõtete loomise ja arendamise ning töökohtade loomise hõlbustamine.

Eesmärk	Toetust saanud projektide läbi loodud töökohtade arv
	2020
	225

kavandatavad väljundid 2014-2020			
INVESTEERINGUD MATERIAALSESSE VARASSE (17)	Investeeringutoetust saanud toetusesaajate arv (põllumajandustoodete töötlemiseks ja turustamiseks) (4.2)	50	
	Avaliku sektori toetuse kogusumma	15 000 000	
PÕLLUMAJANDUS- ETTEVÕTETE JA ÄRITEGEVUSE ARENDAMINE (19)	Maapiirkonnas mittepõllumajanduslikeks tegevusteks tegevuse alustamise toetust/investeeringutoetust saanud ettevõtete arv (6.2 ja 6.4)	380	
	Investeeringute kogumaht (avalik + erasektor)	142 500 000	
	Avaliku sektori toetuse kogusumma	57 000 000	
INVESTEERINGUD METSAMDUSTEH- NOLOOGIATESSE NING METSASAADUSTE TÖÖTLEMISSE JA TURUSTAMISSE (26)	Metsandustehnoloogiate ning esmatöötlemise/turustamise investeeringuprojektide arv (8.5)	0	
	Avaliku sektori toetuse kogusumma	0	
TEADMUSSIIRE JA TEABEMEETMED (14)	koolitus/oskuste omandamine (1.1)	Koolitustel osalejate arv	0
		Avaliku sektori toetuse kogusumma koolitusteks/oskuste omandamiseks	0
	Avaliku sektori toetuse kogusumma (koolitused, põllumajandusettevõtete vahetus, tutvustustegevused) (1.1–1.3)		0
PÕLLUMAJANDUS- ETTEVÕTETE NÕUSTAMIS- , JUHTIMIS- JA ASENDUSTEENUSED (15)	Nõustatud kasusaajate arv (2.1)	3000	
	Avaliku sektori toetuse kogusumma (kogu meede - 2.1–2.3)	2 000 000	
KOOSTÖÖ (35)	Avaliku sektori toetuse kogusumma	0	
teised meetmed			

6B Maapiirkondade kohaliku arengu soodustamine.

Eesmärk	kohaliku arengu strateegiatega hõlmatud maaelanikkonna %			Uutest või tõhustatud teenustest / infrastruktuurist kasu saav maaelanikkond
		Nr.	%	2020
	2020. aastaks hõlmatud maaelanikkond	472 730	100 %	0
	Kogu maaelanikkond (baasaasta)	472 730		
	Loodud töökohtade arv (2014-2020)			
280				

kavandatavad väljundid 2014-2020

PÕHITEENUSED JA KÜLAUENDUS MAAPIIRKONDADES (20)	Projektide arv	toetus külade arengukavade ja N2000/HNV alade majandamiskavade koostamiseks (7.1)	0
		toetus investeeringuteks väikeinfrastruktuuri, sh taastuenergia infrastruktuuri (7.2)	0
		toetus investeeringuteks maaelanikkonnale ettenähtud kohalikesse põhiteenustesse (7.4)	0
		toetus investeeringuteks puhkemajanduse/turismi infrastruktuuri (7.5)	0
		toetus uuringuteks/investeeringuteks maapiirkonna kultuuri- ja looduspärandisse, sh HNV alad (7.6)	0
		toetus investeeringuteks keskkonna-/elukvaliteedi kaalutlustel tegevuste ümberpaigutamisse (7.7)	0
	Tõhustatud teenustest/infrastruktuurist kasu saav elanikkond (7.1; 7.2; 7.4; 7.5; 7.6; 7.7)		0
	Avaliku sektori toetuse kogusumma (7.1; 7.2; 7.4; 7.5; 7.6; 7.7)		0
LEADER (42-44)	Valitud KTG-de arv		26
	KTG-dega hõlmatud elanikkond		472 730
	Avaliku sektori toetuse kogusumma	Ettevalmistav toetus (19.1)	1 700 000
		Toetus kogukonna juhitud kohaliku arengu strateegiatega raames elluviidavatele tegevustele (19.2) (panustab d-sse)	72 280 000
Kohaliku tegevusgrupi koostöö-alaste tegevuste ettevalmistamine ja elluviimine (19.3)		1 300 000	

		Toetus jooksvateks kuludeks ja elavdamiseks (19.4)	14 720 000
TEADMUSIIRE JA TEABEMEETMED (14)	koolitus/oskuste omandamine (1.1)	Koolitustel osalejate arv	0
		Avaliku sektori toetuse kogusumma koolitusteks/oskuste omandamiseks	0
	Avaliku sektori toetuse kogusumma (koolitused, põllumajandusettevõtete vahetus, tutvustustegevused) (1.1–1.3)		0
PÕLLUMAJAN- DUSETTEVÕTETE NÕUSTAMIS-, JUHTIMIS- JA ASENDUSTEENU- SED (15)	Nõustatud kasusaajate arv (2.1)		0
	Avaliku sektori toetuse kogusumma (2.1–2.3)		0
KOOSTÖÖ (35)	Avaliku sektori toetuse kogusumma		0
teised meetmed			

6C Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) kättesaadavuse, kasutamise ja kvaliteedi parandamine maapiirkondades.	
eesmärk	Uuest või parandatud IT-infrastruktuurist kasusaav elanikkond
	2020
	a

kavandatavad väljundid 2014-2020			
PÕHITEENUSED JA KÜLAUÜENDUS MAAPIIRKONDADES (20)	Lairiba-infrastruktuuri ning sellele juurdepääsu tagamise (sh e-valitsemise teenused) investeringuprojektide arv (7.3)		
	Lairiba-internetiga toetatud elanikkond		a
	Avaliku sektori toetuse kogusumma		
TEADMUSSIIRE JA TEABEMEETMED (14)	koolitus/oskuste omandamine (1.1)	Koolitustel osalejate arv	
		Avaliku sektori toetuse kogusumma koolitusteks/oskuste omandamiseks	
	Avaliku sektori toetuse kogusumma (koolitused, põllumajandusettevõtete vahetus, tutvustustegevused) (1.1–1.3)		
PÕLLUMAJANDUS-ETTEVÕTETE NÕUSTAMIS-, JUHTIMIS- JA ASENDUSTEENUSED (15)	Nõustatud kasusaajate arv (2.1)		
	Avaliku sektori toetuse kogusumma (kogu meede - 2.1–2.3)		
KOOSTÖÖ (35)	Projektide arv (nt. ...)		
	Avaliku sektori toetuse kogusumma		
teised meetmed			

12. Täiendav riiklik rahastamine

Riigi eelarvestrateegia koostamise ja heakskiitmise raames on Vabariigi Valitsusel võimalik otsustada vahendite vajaduse piisava põhjendatuse korral suunata MAKi elluviimise rahastamiseks täiendavaid riigieelarvelisi vahendeid. Sellisel juhul viiakse heakskiidu taotlemine läbi Liidu õigusaktides sätestatud korra kohaselt.

13. Riigiabi skeemid

Peatükk lisatakse pärast riigiabi reeglite täpsustumist ning asjakohaseid teavitusi/loataotlusi.

14. Täiendavus muude poliitikatega

Protsess

Partnerlusleppe ja struktuurifondide rakenduskava väljatöötamist koordineerib Rahandusministeerium, kaasates kõiki ministeeriume ja Riigikantseleid. Maaelu arengukava 2014-2020 ning Euroopa Merendus- ja Kalandusfondi (EMKF) rakenduskava koostamist koordineerib Põllumajandusministeerium, kaasates kõiki asjaomaseid ministeeriume.

Koordinatsioon ja dubleerimise vältimine erinevate instrumentide ning rakenduskavade vahel tagatakse eelkõige läbi planeerimise ning eelarvestamisega seotud erinevate riiklike protsesside ühildamise: eelarveliste otsuste tegemisel vaadatakse kõiki vahendeid (sh erinevaid EL toetusi) koos ning vajadusel harmoniseeritakse nende kasutamist. Meetmete ja erinevate instrumentide omavahelist täiendavust jälgitakse ja suunatakse riigi eelarvestrateegia ja aastaste riigieelarve seaduste väljatöötamise ja elluviimise seire raames. Vabariigi Valitsusele esitatakse regulaarselt ülevaateid kõikide Euroopa Liidu toetuste kasutamise kohta.

Nii riigi eelarvestrateegia kui ka rakenduskavade koostamise aluseks on valdkondlikud arengukavad, mis määratlevad arengusuunad ning eelisarendatavad tegevusvaldkonnad erinevate sektorite lõikes. Planeerimisel on EL vahendite kasutamise eesmärgid seotud teiste üleriigiliste ja valdkondlike strateegiliste algatustega. Selleks on paralleelselt partnerlusleppe koostamisega uuendatud valdkondlikke arengukavasid ja riigi eelarvestrateegiat.

Riiklikud alustrateegiad

Konkurentsivõimekava Eesti 2020. Konkurentsivõime kava 'Eesti 2020' kirjeldab peamisi poliitikasuundi ja meetmeid Eesti konkurentsivõime tõstmisel ning seab konkurentsivõime tõstmise eesmärgid 2015. ja 2020. aastaks. Eesti 2020 eesmärkideks on tõsta tööhõive määra vanusegrupis 20-64, tõsta tootlikkust hõivatute kohta Euroopa Liidu keskmisega võrreldes, vähendada põhihariduse või madalama haridustasemega õpinguid mittejätkavate noorte (18-24) osakaalu, suurendada kolmanda taseme haridusega 30-34-aastaste inimeste osakaalu, vähendada suhtelise vaesuse määra peale sotsiaalseid siirdeid, suurendada täiskasvanute (25-64) elukestvas õppes osalemise määra, vähendada eri- ja kutsealase hariduseta täiskasvanute (25-64) osakaalu, vähendada pikaajalise töötuse määra, vähendada noorte (15-24) töötuse määra, suurendada tööjõus osalemise määra (vanusegrupp 15-64), tõsta teadus- ja arendustegevuse investeeringute taset, suurendada Eesti ekspordi osatähtsust maailma kaubanduses, tagada, et tööjõukulude kasv ei ületa tootlikkuse kasvutempot, piirata kasvuhoonegaaside heitkoguste kasvu võrreldes 2005. aasta tasemega, tõsta taastuvenergia osakaalu 25%ni energia lõpptarbimisest, säilitada energia lõpptarbimise tase 2010. aasta tasemel, hoida valitsussektori struktuurselt tasandatud eelarveülejäaki.

Pikaajalistesse majanduspoliitilistesse eesmärkidesse (tootlikkuse tase, kõrge tööhõive) panustab Maaelu arengukava 2014-2020 ühelt poolt läbi erinevate investeeringutoetuste, mis peaks suurendama ettevõtjate konkurentsivõimet (põllumajanduses, metsanduses, toiduainetööstus, muudes maapiirkonna ettevõtlusvaldkondades), teiselt poolt läbi erinevate inimressursi arendamisele suunatud meetmete (koolitus, nõuanne). Haritud rahva ja sidusa ühiskonna eesmärke aitavad täita inimressursile suunatud meetmed, ettevõtlusmeetmed (läbi maapiirkonda töökohtade loomise) kui ka kohaliku algatusele edendamisele suunatud meetmed (LEADER). Konkurentsivõimelise ettevõtluskeskkonna eesmärki panustavad erinevad teadus- ja arendustegevusele suunatud tegevused ning investeeringutoetused. Keskkonnasõbraliku majanduse ja energeetika eesmärgile on suunatud keskkonnasõbralikud investeeringud (mh taastuv energia) ning keskkonnatoetused.

Säästev Eesti 21. Eesti säästva arengu riikliku strateegia Säästev Eesti 21 eesmärkideks on Eesti kultuuriruumi elujõulisus, heaolu kasv, sidus ühiskond, ökoloogiline tasakaal.

Eesti kultuuriruumi elujõulisuse säilimisse panustab enim Maaelu arengukava 2014-2020 meede LEADER kohalikuks arenguks, mis on mh suunatud piirkondlike eripärade, kohalike ressursside ja lahenduste ärakasutamisele kohaliku elukeskkonna parendamisel. Heaolu kasvu eesmärgi

komponentidest on Maaelu arengukava 2014-2020 meetmed seotud peamiselt majandusliku jõukuse ning võimaluste mitmekesisusega, millesse panustavad erinevad ettevõtlusmeetmed ning elukeskkonna parandamisega seotud meetmed. Põllumajanduse konkurentsivõimele suunatud meetmed on otseselt seotud heaolu eesmärgi mehhanismiga, mille kohaselt oma loodusvarade kasutamisel baseeruvad majandussektorid toimivad puhvrina. Maaelu arengukava 2014-2020 meetmed on seotud kõigi sidusa ühiskonna eesmärgi komponentidega – sotsiaalne kaasatus, regionaalne tasakaal ja tugev kodanikuühiskond. Eelkõige panustavad sellesse eesmärgi majandustegevuse mitmekesistamise ning LEADER kohalikuks arenguks meetmed. Maaelu arengukava 2014-2020 keskkonnatoetused panustavad ökoloogilise tasakaalu eesmärki ja selle komponentidesse (loodusvarade kasutamine viisil ja mahus, mis kindlustab ökoloogilise tasakaalu, saastumise vähendamine, loodusliku mitmekesisuse ja looduslike alade säilitamine).

Eesti julgeolekupoliitika alused. Eesti julgeolekupoliitika eesmärk on kindlustada Eesti riigi iseseisvus ja sõltumatus, territoriaalne terviklikkus, põhiseaduslik kord ning rahva turvalisus. Julgeolekupoliitika loob eeldused ühiskonna järjepidevaks arenguks ja rahva heaoluks. Julgeolekupoliitika hõlmab tegevust valdkondades, mis kindlustavad riigi ja rahva kestmajäämise. Eesti teostab julgeolekupoliitikat põhiõigusi ja -vabadusi järgides ning põhiseaduslikke väärtusi kaitstes.

Maaelu arengukaval 2014-2020 on enim kokkupuutepunkte julgeolekupoliitika ühiskonna toimepidevust ja sidusust käsitleva tegevussuunaga. Maaelu arengukava 2014-2020 raames toetatakse investeeringuid taastuvasse energiasse, aidates seeläbi suurendada energiapuudulikkust. Erinevad kavandatavad keskkonnatoetused ning keskkonnasõbralikud investeeringud panustavad kliimamuutusest tulenevate riskide ohjamise ja kliimamuutusega toimetulemise, suurendades seeläbi keskkonnaturvalisust. Ettevõtlusele ning kohalikule algatusele ja elukeskkonnale suunatud meetmed aitavad tagada ühtlast regionaalset arengut.

Valdkondlikud arengukavad

Eesti regionaalarengu strateegia 2020 visiooni kohaselt peaks iga piirkond oma eripäradele tuginedes panustama Eesti kui terviku konkurentsivõime kasvu, saades omakorda osa sellega kaasnevatest hüvedest ning inimestel peaks igas toimepiirkonnas olema kättesaadavad head töökohad, kvaliteetsed teenused ning mitmekesiseid tegevusi võimaldav meeldiv elukeskkond. Sellest tulenevalt keskenduvad regionaalarengu strateegia eesmärgid toimepiirkondade terviklikkust ja konkurentsivõimet soosivale elu- ja ettevõtluskeskkonnale, suuremate linnapiirkondade rahvusvahelist majanduslikku konkurentsivõimet soosivale ja keskkonnasõbralikule elukeskkonnale, piirkonnaspetsiifiliste ressursside oskuslikumale ärakasutamisele ning piirkondade tugevamale sidustatusele ja arendusvõimekusele. Maaelu arengukava 2014–2020 aitab kaasa regionaalarengu strateegia läbivate põhimõtete (lähimuse põhimõte, arengu ruumiline tasakaalustamine, valdkonnapoliitika regionaalse mõju arvestamine jmt) rakendamisele. Maaelu arengukava 2014-2020 meetmed konkurentsivõime tugevdamiseks ning maaettevõtluse mitmekesistamiseks toetavad regionaalarengu strateegia meetmeid toimepiirkondade ettevõtluse stimuleerimiseks, meetmed loodusvarade tõhusama kasutamise edendamiseks ja innovatsiooni parandamiseks ning regionaalarengu strateegia piirkonnaspetsiifiliste ressursside oskuslikuma ärakasutamise eesmärgi meetmed toetavad vastastikku arengudokumentide positiivset koostööd. Lisaks toetavad Maaelu arengukava 2014-2020 meetmed kogukondade juhitud kohaliku arengu edendamiseks regionaalarengu strateegia kohaliku ja regionaalse arendusvõimekuse tugevdamise meetme eesmärgi.

Eesti keskkonnastrateegia aastani 2030 eesmärkideks on loodusvarade säästlik kasutamine ja jäätmetekke vähendamine, maastike ja looduse mitmekesisuse säilitamine, kliimamuutuste leevendamine ja õhu kvaliteet, keskkond, tervis ja elu kvaliteet. Loodusvarade säästlikku kasutamise eesmärki panustavad Maaelu arengukava 2014-2020 erinevad keskkonnatoetused, mis on suunatud põllumajanduse mõju vähendamisele mullale ja veele. Maastike ja looduse mitmekesisuse säilitamisele aitavad kaasa erinevad liigikaitsemeetmed. Kliimamuutuste

leevendamisele aitavad kaasa erinevad investeeringutoetused, mille puhul pööratakse olulist tähelepanu ka ressursitõhususele, eelistades mh erinevaid keskkonnavalaseid ning taastuva energia investeeringuid. Samuti panustavad kliimamuutuste leevendamisse erinevad keskkonnameetmete tegevused kasvuhoonegaaside emissiooni piiramiseks. Tervise ja elukvaliteediga on seotud Maaelu arengukava 2014-2020 keskkonnameetmed, mis on suunatud väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise vähendamisele ning tarbijatele tervislikuma toidu tagamisele.

Looduskaitse arengukava aastani 2020 on strateegiline lähtedokument looduse kaitse ja kasutamise seotud valdkondade arendamiseks kuni aastani 2020, selle strateegilisteks eesmärkideks on, et inimesed tunnevad, väärtustavad ning hoiavad loodust ja oskavad oma teadmisi igapäevaelus rakendada, liikide ja elupaikade soodne seisund ja maastike mitmekesisus on tagatud ning elupaigad toimivad ühtse ökoloogilise võrgustikuna; loodusvarade pikaajaline püsimine on tagatud ning nende kasutamisel arvestatakse ökosüsteemse lähenemise põhimõtteid. Maaelu arengukava 2014-2020 üheks eesmärgiks on, et põllumajandusmaa kasutamine on keskkonnasõbralik ja piirkondlikke eripärasid arvestav, tagatud on elurikkuse, traditsiooniliste maastike ja kõrge loodusväärtusega põllumajanduse ja metsanduse säilimine. Eelkõige panustab Maaelu arengukava 2014-2020 looduse kaitsesse läbi liigi- ja elupaikade säilitamise alaste tegevuste, milleks on ette nähtud toetused Natura 2000 põllu- ja metsamaale ning poollooduslike koosluste hooldamiseks. Lisaks hõlmavad mitmed keskkonnameetmed erinevaid liigikaitse elemente ning panustavad traditsiooniliste maastike säilimisse.

Eesti metsanduse arengukava aastani 2020 põhieesmärk on metsade tootlikkuse ja elujõulisuse ning mitmekesise ja tõhusa kasutamise tagamine. Eesmärk hõlmab endas tegevusi puidu kui taastuva loodusressursi kasutamiseks, metsa tootlikkuse säilitamiseks ning kaitstavate metsade säilitamiseks. Maaelu arengukava 2014-2020 aitab nimetatud eesmarke saavutada läbi metsa majandusliku ja ökoloogilise elujõulisuse parandamise, metsandussaaduste töötlemise ja turustamise ning Natura 2000 metsa loodusväärtuste säilitamise alaste tegevuste.

Eesti ettevõtluse kasvustrateegia 2014–2020 üldeesmärk lähtuvad konkurentsivõime kavas „Eesti 2020“ seatud katuseesmärkidest – tõsta tootlikkust töötaja kohta Euroopa Liidu keskmisega võrreldes 80%-ni. Ettevõtluse kasvustrateegia keskendub tootlikkuse tõstmisel ettevõtjate ambitsioonikuse kasvatamisele, teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni investeeringute hoogustamisele ja ekspordile. Tööhõive osas keskendutakse tööturu struktuursete muutuste esilekutsumisele kõrget lisandväärtust loovate töökohtade osakaalu suurendamise abil. Ettevõtluse kasvustrateegia tegeleb laiemas ettevõtluskeskkonnaga. Maaelu arengukava 2014–2020 panustab ettevõtluse arendamisele kindlates majandussektorites (peamiselt põllumajandus, toiduainesektor ja metsandus), keskendudes vastavate tegevusalade spetsiifiliste kitsaskohtade lahendamisele. Lisaks aitab Maaelu arengukava 2014–2020 kaasa majandustegevuse mitmekesistamisele maapiirkonnas.

Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsioonistrateegia 2014–2020 „Teadmispõhine Eesti“ seab teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni arendamise üldeesmärgiks luua soodsad tingimused tootlikkuse ja elatustaseme kasvuks, heaks hariduseks ja kultuuriks, Eesti kestmiseks ja arenguks. Strateegia peamiseks ülesandeks on seatud teadussüsteemi mõju suurendamine Eestis nii ühiskonna ees seisvate ülesannete lahendamisel kui ka majanduse konkurentsivõime parandamisel. Maaelu arengukava 2014–2020 aitab strateegia eesmärkide saavutamisele kaasa läbi erinevate teadmussuure alaste tegevuste, mis keskenduvad ettevõtjate, teadlaste ja nõustajate vahelise koostöö edendamisele ning teadustulemuste praktikas kasutusele võtmisele kaasa aitamisele. Maaelu arengukava 2014–2020 tegevused vastavas valdkonnas on suunatud põllumajandus-, toiduaine- ja metsandussektoritele.

Eesti riikliku turismiarengukava 2014–2020 peamiseks eesmärgiks on tagada Eesti konkurentsivõime ja rahvusvaheline atraktiivsus turismisihtkohana. Selleks on ette nähtud erinevad tegevused Eesti kui

reisisehi tuntuks suurendamiseks, turismiatraktsioonide ja sündmuste läbi reisimotivatsiooni loomiseks, turismisihtkohtade ja –toodete konkurentsivõime suurendamiseks. Maaelu arengukava 2014–2020 omab enim kokkupuutepunkte piirkondliku turismi arendamise alaste tegevustega. Turismi toetatakse majandustegevuse mitmekesistamise meetme raames, kuid sarnaselt turismi arengukavale ei toetata voodikohtade rajamist, vaid erinevaid tooteid, teenuseid ja atraktsioone, mis aitavad piirkonda turundada. Turismi arengukavas kavandatud piirkondlike turismitoodete arendamine toimub mh koostöös Leader kohalike tegevusgruppidega, seeläbi on võimalik piirkonna turismipotentsiaali arendamisse kaasata ka kohalik kogukond.

Eesti infoühiskonna arengukava 2020 üldeesmärgiks on, et Eestis on loodud hästi toimiv keskkond IKT laialdaseks kasutamiseks ja nutikate lahenduste loomiseks, mis on seeläbi tõstnud majanduse konkurentsivõimet, inimeste heaolu ja riigivalitsemise tõhusust. Infoühiskonna arengukava raames toetatakse mh kiire lairibaühenduse baasvõrgu väljaehitamise lõpule viimist, mis parandab Interneti kättesaadavust maapiirkonnas. Maaelu arengukava 2014–2020 näeb ette võimaluse lairiba baasvõrgu ühenduste rajamiseks läbi kogukondlike algatuste (LEADER). Lisaks on Maaelu arengukava 2014–2020 investeeringutoetuste raames investeeringu osana toetatav „viimase miili“ ühenduste rajamine, samuti toetatakse erinevaid IKT lahendusi, mis aitavad parandada ettevõtete konkurentsivõimet.

Elukestva õppe strateegia 2014–2020 üldeesmärgiks on, et kõigile Eesti inimestele on loodud nende vajadustele ning võimetele vastavad õpivõimalused kogu elukaare jooksul, et tagada neile isiksusena väärika eneseteostuse võimalused ühiskonnas, töö- ja pereelus. Strateegia tegevused on suunatud õpikäsitluse muutmisele, õpetajate ja koolijuhtide pädevuse ja motivatsiooni tõstmisele, elukestva õppe võimaluste ja töömaailma vajaduste vastavusse viimisele ning digipöördele elukestvas õppes. Maaelu arengukava 2014–2020 aitab kaasa elukestva õppe ja tööturu vajaduste vastavusse viimisele, toetades põllumajandus-, toiduaine- ja metsandussektoris hõivatute koolitamist ning nõustades põllumajandusettevõtjaid.

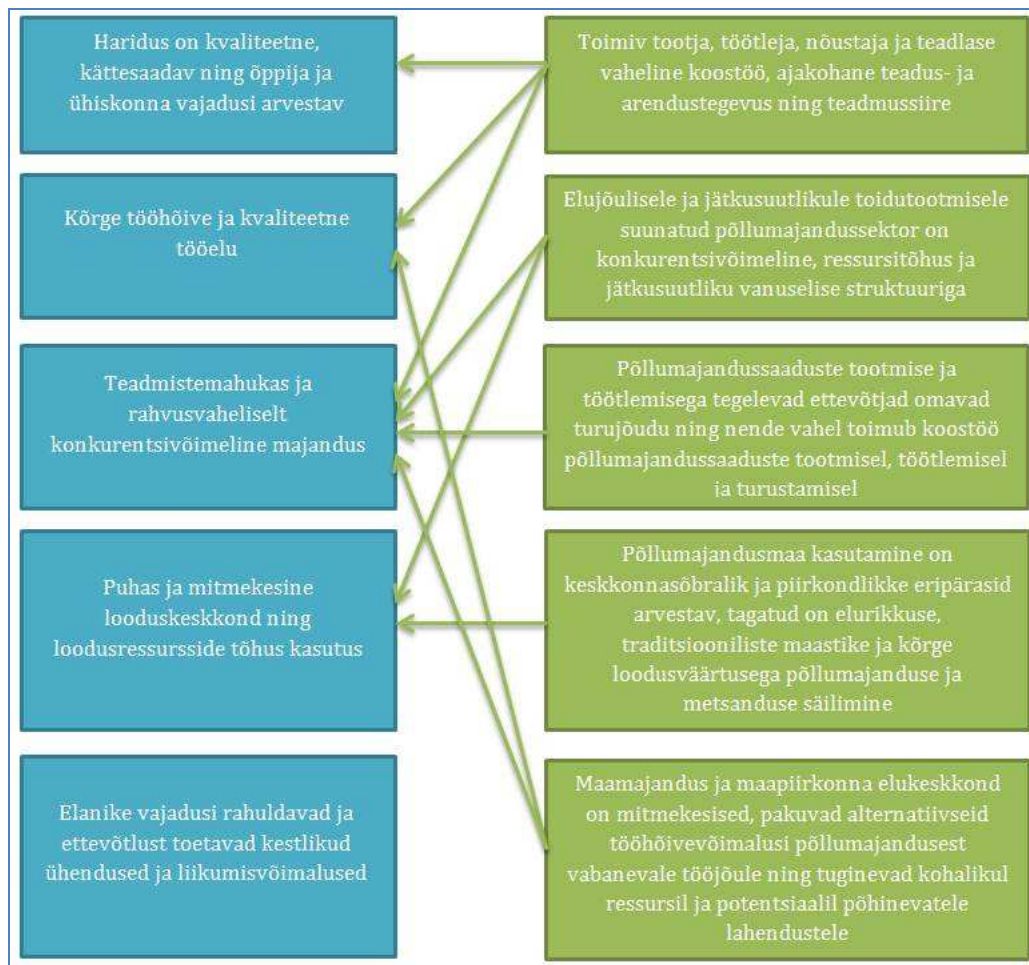
Transpordi arengukava 2014–2020 eesmärgiks on, et Eesti transpordisüsteem võimaldab inimeste ja kaupade liikumist kättesaadaval, mugaval, kiirel, ohutul ja kestval moel. Transpordi arengukava aitab läbi liikuvuse tagamise ja transpordisüsteemi kujundamise kaasa muude poliitikavaldkondade eesmärkide saavutamisele, lähtudes mh põhimõtetest, et liikuvus on oluline asustusstruktuuri säilitamisel ja regionaalse arengu tagamisel ning et liikuvus on oluline majandustegevuse võimaldaja. Transpordi arengukava kaudu toetatakse teedevõrgu seisukorra parandamist (sh kohalikel teedel), jätkatakse riigimaanteedele tolmuwabade katete ehitamist, arendatakse regionaalseid ja kohalikke ühistranspordiühendusi. Maaelu arengukava 2014–2020 raames toetatakse põllumajandus- ja metsamaale ning põllumajandushoonetele juurdepääsuteede ehitamist ja rekonstrueerimist.

ESI fondide vahelised seosed

EAFRD, EMKF ja ühtekuuluvuspoliitika fondide vahel on tihedad seosed toetatavate tegevuste osas. Kui ühtekuuluvuspoliitika vahendid on suunatud mitmetele valdkondadele, siis EAFRD ja EMKF on suunatud peamiselt põllumajanduse ja kalandussektori arengu toetamisele. Samas kavandatakse kõigi fondide vahenditest tegevusi tööhõive suurendamiseks, ettevõtluse arengu soodustamiseks, elukeskkonna parandamiseks. Samuti toetavad ühtekuuluvuspoliitika vahendite kaasabil teostatavad tegevused olukorra paranemist maa- ja rannapiirkondades ning vastupidi.

Koostöö erinevaid EL toetusi administreerivate ametkondade vahel jätkub meetmete väljatöötamisel ning elluviimisel – meetmete koostamise protsessi kaasatakse kõik seotud asutused ning olulisemad partnerid.

Joonis 14. Eesti poolt määratletud ESI fondide 2014-2020 prioriteetide ja Maaelu arengukava 2014-2020 eesmärkide vahelised seosed

Hariduse valdkonnas on Eesti seadnud eesmärgiks, et haridus on kvaliteetne, kättesaadav ning õppija ja ühiskonna vajadusi arvestav. Hariduse valdkonda panustab Maaelu arengukava 2014-2020 teadmussiirde eesmärk – toimiv tootja, töötaja, nõustaja ja teadlase vaheline koostöö, ajakohane teadus- ja arendustegevus ning teadmussiire. Teadmussiirde põhifookus on erinevate osapoolte koostööl, mille tulemusel peaks teadus- ja arendustegevuse tulemused senisest enam praktikas kasutusele võtmiseni jõudma. Mh on kavas toetada erinevaid tegevusi põllumajanduses, toiduainetööstuses ja metsandussektoris hõivatute ettevalmistuse parandamiseks.

Tööhõive puhul on Eesti ESI fondide prioriteediks seadnud kõrge tööhõive ja kvaliteetse tööelu. Maaelu arengukava 2014-2020 eesmärkidest panustab selle saavutamisse teadmussiirde eesmärk ja selle kohased tegevused põllumajanduses, toiduainetööstuses ja metsandussektoris hõivatute ettevalmistuse parandamiseks. Samuti panustavad eesmärki maaettevõtluse ja kohaliku algatuse alased tegevused, mille eesmärgiks on, et maamajandus ja maapiirkonna elukeskkond on mitmekesised, pakuvad alternatiivseid tööhõivevõimalusi põllumajandusest vabanevale tööjõule ning tuginevad kohalikul ressursil ja potentsiaalil põhinevatele lahendustele. Majandustegevuse mitmekesistamise ning LEADER kohalikuks arenguks meetmed aitavad avardada tegevusvõimalusi maapiirkonnas, kasutades selleks kohalikku ressursi.

Majanduse valdkonna eesmärgiks on teadmistemahukas ja rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline majandus. Eesmärki panustavad Maaelu arengukava 2014-2020 teadmussiirde, konkurentsivõime, toidutarneahela ning maaettevõtlusega seotud eesmärgid/tegevused. Teadmussiirde puhul kavandatakse erinevaid tegevusi, mis aitavad suurendada põllumajanduse, metsanduse ja toiduainetööstuse teadmistemahukust. Maaelu arengukava 2014-2020 üheks eesmärgiks on, et

elujõulisele ja jätkusuutlikule toidutootmisele suunatud põllumajandussektor on konkurentsivõimeline, ressursitõhus ja jätkusuutliku vanuselise struktuuriga. Põhifookus on struktuursetel muudatustel, mis peaks parandama sektori tulevikuvalmidust. Lisaks on Maaelu arengukava 2014-2020 eesmärgiks, et põllumajandussaaduste tootmise ja töötlemisega tegelevad ettevõtjad omavad turujõudu ning nende vahel toimub koostöö põllumajandussaaduste tootmisel, töötlemisel ja turustamisel. Senisest enam tähelepanu pööratakse põllumajandussaadustele lisandväärtuse andmisele ning kõrgema lisandväärtusega toodetele. Maaettevõtluse valdkonnas on üheks fookuseks kohalike ressursside senisest tõhusam kasutamine.

Keskkonna puhul on Eesti prioriteediks puhas ja mitmekesine looduskeskkond ning loodusressursside tõhus kasutus. Keskkonna valdkonnas on Maaelu arengukava 2014-2020 eesmärgiks, et põllumajandusmaa kasutamine on keskkonnasõbralik ja piirkondlikke eripärasid arvestav, tagatud on elurikkuse, traditsiooniliste maastike ja kõrge loodusväärtusega põllumajanduse ja metsanduse säilimine. Põhifookus on suunatud keskkonnameetmetele, mille tulemusel peaks põllumajanduse keskkonnamõju veele, mullale ja elurikkusele paranema. Samuti kavandatakse erinevaid tegevusi kõrge loodusväärtusega põllumajanduse ja metsanduse säilimiseks. Lisaks panustavad eesmärki Maaelu arengukava 2014-2020 konkurentsivõime valdkonna tegevused, kus mh toetatakse erinevaid keskkonnalaseid ja ressursisäästule suunatud investeeringuid.

Transpordi ja ühenduste valdkonnas on Eesti ESI fondide eesmärgiks seadnud elanike vajadusi rahuldavad ja ettevõtlust toetavad kestlikud ühendused ja liikumisvõimalused. Otseselt eesmärki panustavaid tegevusi Maaelu arengukava 2014-2020 raames kavandatud ei ole, küll aga on kaudselt sellega seotud juurdepääsuteed (põllumajandusmaale, metsamaale, tootmishoonetele) ning juurdepääs lairibale, mis on üheks abikõlblikuks kuluks muude investeeringute osana erinevates investeeringumeetmetes.

Täiendavus EMKF-iga

Kalanduse strateegia peaeesmärk aastail 2014–2020 on Eesti kalanduse kui majandusharu jätkusuutlik arendamine ning kalatoodangu konkurentsivõime tõstmine sise- ja välisurgudel.

Maaelu arengukaval 2014-2020 on enim kokkupuutepunkte ranna- ja sisevete kalandusega. Ranna- ja sisevete kalanduse arendamise eesmärk aastatel 2014-2020 on tõsta ranna- ja sisevetekalanduse majanduslikku jätkusuutlikkust, prioriteediks on toetada sadamate arendamist, säästvate ja innovaatiliste lahenduste elluviimist töötlemises ja kalapüügis, otse- ja ühisturustamisvõimalusi, tegevuste mitmekesistamist ja koostöö edendamist. Restruktureerimise eesmärk ranna- ja sisevete kalanduses on korrastatud ja toimiv terviklik tarneahel, mis võimaldab kaluritel suurendada kalapüügist saadavat sissetulekut ning leida alternatiivsed tegevused kalapüügi kõrval, mis aitaks toime tulla püügihooajavälisel ajal. Tarneahela esimesele poolele, kala toomine kvaliteetselt randa ehk sadamate ja lossimiskohtade uuendamine ja säilitamistingimuste loomine, on pööratud tähelepanu käimasoleval perioodil. Algust on tehtud väiketöötlemise ja lisandväärtuse andmisega kalale ning ühisturustamise soodustamisega, et aastaks 2020 oleks tarneahel korrastatud ja seeläbi tagatud kaluritele piisav sissetulek ja töökohad kohapeal, mis aitavad kaasa kestliku rannakalanduse kogukonna säilimisele.

Eesti on jaotatud kalanduspiirkondadeks, kus on loodud kalanduse tegevusgrupid. Territoriaalselt on tegevuspiirkondadega kaetud rannapiirkonnad, saared, Peipsi-, Pihkva ning Võrtsjärve piirkond. Territooriumi valikul on primaarne kutseliste kalurite ja teiste kalandussektori esindajate olemasolu. Piirkonnad jagunevad vastavalt piirkondlikele vajadustele ja eripäradele tagades ühe piirkonna sees ühtse geograafilise, majandusliku ja sotsiaalse ühtsuse. Selline lähenemine on oluline ka kalavarude korraldamisel ja ühise kalanduspoliitika eesmärkide elluviimisel. Eesmärgiks on tegevusgruppide jätkusuutlikkus ja eelmisel perioodil asutatud kalanduse tegevusgruppide tegevuse jätkamine. Kalanduse tegevusgruppide eesmärk on piirkonna kalandussektori arendamine, koostöö edendamine ja piirkonna jätkusuutlikule arengule kaasaaitamine.

Maaelu arengukava 2014-2020 raames on EMKF kavandatavatel tegevustel enim kokkupuutepunkte majandustegevuse mitmekesistamise ja LEADER kohalikuks arenguks meetmega. Majandustegevuse

mitmekesisdamise puhul on plaanis jätkata senist praktikat ning välistada kalapüügi ja vesiviljelusega seotud investeeringud. Kalanduse tegevusgrupid ja LEADER tegevusgrupid on territoriaalselt osaliselt kattuvad, kuid tegevusgrupid viivad ellu erinevaid eesmärke, samuti on tegevuspiirkonnad välja valitud erinevatel alustel. Selletõttu on plaanis kalanduse tegevusgruppe oluline hoida iseseisvate organisatsioonidena, et tagada kalanduse tegevusgruppide eesmärkide fookus, koondunud sektor, kus viljeletakse palju sektorisisest koostööd, samuti on väga oluline, et riik ei kaotaks olulist partnerit kalanduspoliitiliste otsuste kujundamisel ning elluviimisel ja kalanduse tegevusgruppide kogemusi ja teadmusbaasi.

Täiendavus ÜPP I sambaga

Põllumajanduse kui majandusharu üldist majandusruumi toetatakse Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist (EAGF), EAFRD raames toetatakse põllumajandusettevõtete struktuurilist kohandumist, avaliku hüve pakkumist põllumajandustootjate poolt jmt. Maaelu arengukava 2014-2020 täiendab teisi ühise põllumajanduspoliitika meetmeid ning ei ole vastuolus ühise turukorraldusega. Makseasutus (PRIA) administreerib nii ÜPP toetusskeeme kui ka Maaelu arengukava 2014-2020 toetusi, mis vähendab riski I ja II samba toetusskeemide võimalike kattuvuste osas.

Läänemere strateegia

Ühena Läänemereäärsetest riikidest keskendub ka Eesti sellele, et parandada regiooni konkurentsivõimet, luua uusi transpordi- ja energiaühendusi, kaitsta keskkonda, edendada teadusalast koostööd, tagada inimeste ja keskkonna ohutus ning panustada Läänemere kaitseks, ühendada piirkond ja suurendada heaolu, aidates seeläbi kaasa Läänemere strateegia (LMS) eesmärkide saavutamisele.

Investeeringud põllumajandusettevõtte tulemuslikkuse parandamiseks panustab LMS eesmärgi „päästa Meri“ alameetmesse „puhtam merevesi“, eesmärgi „ühendada piirkond“ alameetmesse „usaldusväärne energiaturg“ ning prioriteedi aladesse: „põllumajanduse, metsanduse ja kalanduse jätkusuutlikkuse tõhustamine“ ja „vähendada toitainete merre sattumist vastuvõetava tasemeni“. Metsa majandusliku ja ökoloogilise elujõulisuse parandamine panustab LMS eesmärki „suurendada heaolu“, alaeesmärki „kliimamuutustega kohanemine ning riskide ennetamine ja juhtimine“. Põllumajanduslikud keskkonnatoetused, mahepõllumajandus ning Natura 2000 meetmed panustavad LMS eesmärki „suurendada heaolu“, alaeesmärki „kliimamuutustega kohanemine ning riskide ennetamine ja juhtimine“, eesmärki „päästa Meri“ ning alameetmetesse „puhtam merevesi“, „mitmekesine ja terve elusloodus“, prioriteedi aladesse: „põllumajanduse, metsanduse ja kalanduse jätkusuutlikkuse tõhustamine“, „looduslike alade ja bioloogilise mitmekesisuse säilitamine“, „vähendada toitainete merre sattumist vastuvõetava tasemeni“. Koostöö meetme tegevus Euroopa Innovatsioonipartnerlus panustab LMS eesmärgi „päästa Meri“ alameetmesse „parem koostöö“ ja eesmärgi „ühendada piirkond“ alameetmesse „inimeste ühendamine piirkonnas“. LEADER ja selle koostööalased tegevused panustavad kõigisse kolme LMS eesmärki „päästa Meri“, „suurendada heaolu“ ja „ühendada piirkond“ ning eeskätt nende alameetmetesse „parem koostöö“, „inimeste ühendamine piirkonnas“.

Seega on LMS eesmärgid põimitud erinevatesse Maaelu arengukava 2014–2020 meetmetesse ja kajastuvad selles läbivald. Eraldi eelarvet strateegiale pole ette nähtud. Maaelu arengukava 2014–2020 panustab LMS eesmärkidesse saab hinnata eeskätt läbi panustavate meetmete ja projektide rahalise panuse ja indikaatorite. LMS spetsiifilisi eesmärke ega indikaatoreid pole seatud ning eelistuste seadmisel meetmete hindamiskriteeriumide väljatöötamisel on lähtutud analüüsi tulemusena selgunud erinevate valdkondade suurimate kitsaskohtade ja vajaduste lahendamise vajadusest. Strateegia elluviimist on kavas kajastada aastakoosolekutel Euroopa Komisjoniga ja Maaelu arengukava 2014–2020 seirearuannetes.

Riiklik maaelu võrgustik osaleb LMS teavitustegevuses, kaasab huvitatud sidusrühmi, kogub ja levitab MAKi parimaid praktikaid ja uuenduslikke lähenemisviise, soodustab EIP võrgustike partnerite tegevust ning teabevahetust ning territoriaalset ja rahvusvahelist koostööd.

15. Rakendamise kord

15.1 MAKi rakendamise eest vastutavad asutused

Korraldusasutus

MAKi korraldusasutus on Põllumajandusministeerium, kes vastutab Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise koordineerimise eest Eestis. Põllumajandusministeerium vastutab makseagentuuri akrediteerimise, järelevalve ja akrediteerimise tühistamise eest ning täidab muid korraldusasutuse ülesandeid.

Korraldusasutus vastutab programmi tõhusa, tulemusliku ja korrektse juhtimise ja rakendamise eest ning eriti järgneva eest:

- tagab programmi statistiliste andmete salvestamise, säilitamise, haldamise ja esitamise asjakohase turvalise elektroonilise süsteemi olemasolu ning selle süsteemi vajaliku rakendamise, et jälgida ja hinnata ning eelkõige anda nõutud teavet määratletud eesmärkide ja prioriteetide suhtes saavutatud edusammude kohta;
- esitab komisjonile kvartaalselt asjakohased andmeelemendid rahastamiseks valitud toimingute kohta, sealhulgas toetusesaaja ja projekti põhinäitajad;
- tagab, et toetusesaajad ja muud toimingute rakendamisega seotud organid:
 - o on teadlikud antavast abist tulenevatest kohustustest ja peavad kas eraldi raamatupidamissüsteemi või vastavaid raamatupidamiskoode kõikide toiminguga seotud tehingute kohta;
 - o on teadlikud nõuetest, mis käsitlevad andmete andmist korraldusasutusele ning väljundite ja tulemuste registreerimist;
- tagab, et MAKi eelhindang vastab hindamis- ja järelevalvesüsteemile, aktsepteerib seda ning edastab selle komisjonile;
- tagab, et MAKi hindamiseks programmiperioodi jooksul moodustatud hindamiskava toimib, et programmi eelhindang toimub kõnealusel määruses sätestatud ajakava piires, tagades, et selline hindang vastab hindamis- ja järelevalvesüsteemile ning edastab selle järelevalvekomiteele ja komisjonile;
- edastab seire järelevalvekomisjonile teabe ja dokumendid, mis on vajalikud programmi rakendamiseks, pidades silmas programmi erieesmärke ja prioriteete;
- koostab iga-aastase arenguaruande ja selles sisalduvad järelevalve koondtabelid ning pärast nende heakskiitmist järelevalvekomisjoni poolt esitab selle komisjonile;
- tagab, et makseasutus saab enne maksete lubamist kogu vajaliku teabe eelkõige teostatud tegevuste ning seoses rahastamiseks valitud tegevuste suhtes tehtud kõigi kontrollide kohta;
- tagab programmi avalikustamise, sealhulgas riikliku maaelu võrgustiku kaudu, teavitades võimalikke toetusesaajaid, kutseorganisatsioone, majandusja sotsiaalpartnereid, meeste ja naiste vahelise võrdõiguslikkuse edendamiseks seotud organeid ja asjaomaseid valitsusväliseid organisatsioone, sealhulgas keskkonnaorganisatsioone, programmi pakutavatest võimalustest ning programmi finantseerimisele juurdepääsu eeskirjadest ning teavitades toetusesaajaid liidu panusest ning laiemat avalikkust liidu osast programmis.

Makseasutus

MAKi makseasutus on Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet (PRIA), kes akrediteeritakse Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika ja sellega kaasnevate meetmete rakendamise eelselt Põllumajandusministeeriumi poolt.

Makseasutus kohaldab halduskorraldust ja sisekontrollisüsteemi, mis annab piisava tagatise selle kohta, et maksed on seaduslikud ja korrektsed ning nende suhtes kohaldatakse nõuetekohast arvepidamist.

Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise kontrollimiseks teostatavad iga-aastased sertifitseerimisauditid on näidanud, et makseasutuses ei ole suuri kitsaskohti, ülemääraseid süsteemseid riske ega väga madala efektiivsusega protsesse. Vastavaid puudusi ei leitud ka Eesti maaelu arengukava 2007-2013 vahehindamise käigus. Samas leidsid taotlejad vahehindamise raames, et menetlus- ja väljamaksetähtajad on liiga pikad. Seega ei ole vajadust EAFRD toetuste menetlemisel kasutatavat rakendussüsteemi oluliselt muuta, vaid pigem tuleb keskenduda selle säilitamisele ja tõhustamisele. Varasemale rakendamiskogemusele ja programmiperioodi 2007–2013 hindamiste tulemustele tuginedes võib öelda, et põhitegevused selleks on järgmised:

- järelevalve ja hindamise tõhustamiseks viiakse läbi ulatuslikud administreerimise infosüsteemi arendused;
- kulutuste mõistlikkuse kontrolli protsessi lihtsustamiseks ning läbipaistvuse suurendamiseks sätestatakse siseriiklikes õigusaktides täpsemad tingimused ja korrad;
- jätkub pidev taotlejate ja toetuse saajate teavitamine, koolitamine ja nõustamine.

Sertifitseerimisasutus

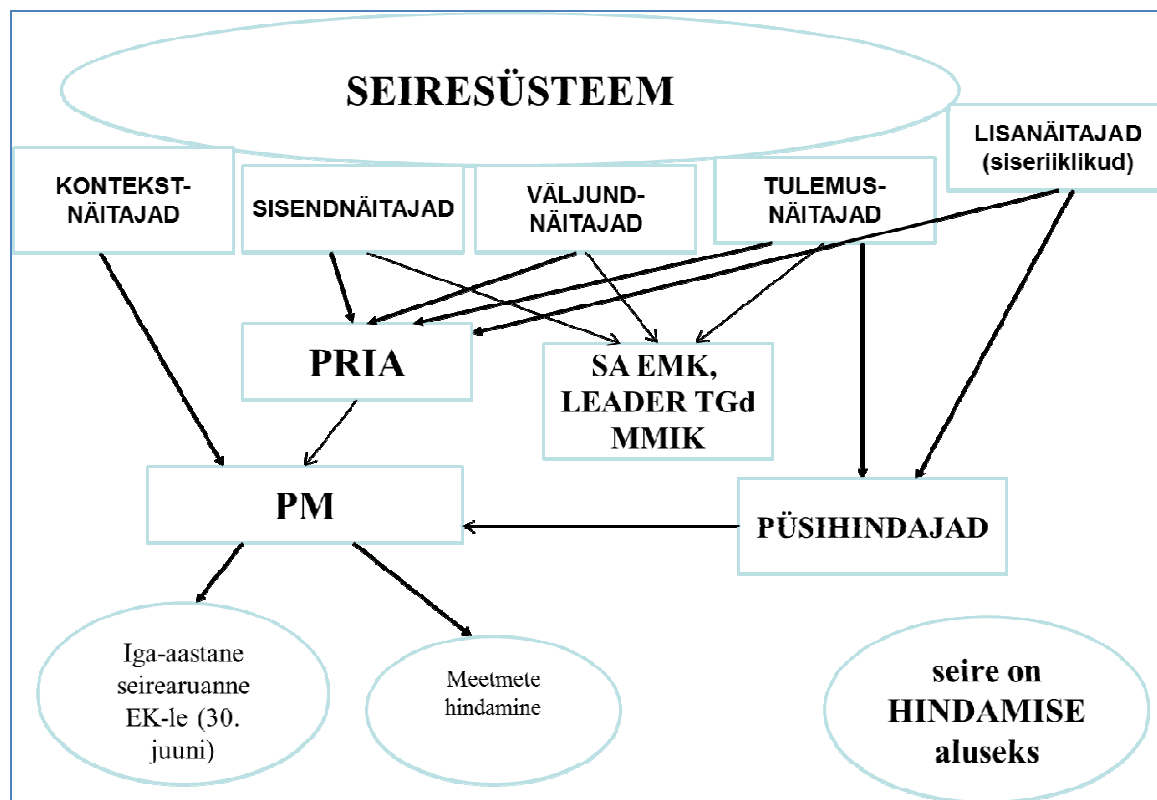
Sertifitseerimisasutus on korraldusasutuse poolt määratud avalik-õiguslik või eraõiguslik auditeerimisasutus, kes esitab kooskõlas rahvusvaheliselt aktsepteeritud auditeerimisstandarditega koostatud arvamuse, milles käsitletakse makseasutuse raamatupidamise aastaaruande täielikkust, täpsust ja õigsust, sisekontrollisüsteemide nõuetekohast toimimist ja selliste kulude seaduslikkust ja korrektsust, mille suhtes on taotletud Komisjonilt hüvitamist.

Sertifitseerimisasutus on oma tegevuses sõltumatu nii makseasutusest kui ka asjaomasest koordineerivast asutusest ning kõnealusele asutusele akrediteeringu andnud asutusest ning tal on vajalikud tehnilised eksperteadmised.

15.2 Seire

MAKi seire- ja hindamissüsteemist tervikliku pildi saamiseks tuleb käesolevat peatükki vaadata koos hindamiskava peatükiga (Ptk 9).

Seiret teostatakse eelkõige ühiste kontekst-, sisend- ja väljundnäitajate alusel, mida on kirjeldatud MAKis. Lisaks kehtestatakse ka nn lisanäitajad ehk siseriiklikud näitajad, mis lepatakse Põllumajandusministeeriumi, PRIA ja püsihindajate vahel sisemise töökorraldusel alusel eelnevalt kokku. Siseriiklikke lisanäitajaid MAKis ei kajastata. MAKi seiresüsteemi ülesehitusest annab ülevaate alljärgnev joonis (Joonis 15).

Vastavalt joonisel toodule, osalevad MAKi seiresüsteemis järgnevad asutused: Põllumajandusministeerium, PRIA, püsihindajad EMÜ ja PMK, Maamajanduse Infokeskus, SA Erametsakeskus ja Leader tegevusgrupid. Lisaks osalevad sarnaselt hindamissüsteemile ka seiresüsteemis MAKi seirekomisjon, MAKi hindamiskomisjon, toetuse saajad ja laiem avalikkus.

MAKi seiresüsteemi koordineerimise ja rakendamise eest vastutab **Põllumajandusministeerium**, kes on MAKi korraldusasutus. Peamine roll MAKi seiresüsteemi koordineerimisel on Põllumajandusministeeriumi maaelu arengu osakonnal, kes muu hulgas juhendab asjaomaseid institutsioone MAKi seire küsimustes, tagab seire vastavuse ühisele seire- ja hindamissüsteemile ja täidab MAKi seirekomisjoni ja hindamiskomisjoni sekretariaadi ülesandeid, koostab MAKi iga-aastased seirearuanded ja esitab need Euroopa Komisjonile. Toimiv seiresüsteem on aluseks hindamiste läbiviimisele (vt hindamissüsteemi kirjeldust ptk. 9).

Üldine seire- ja hindamissüsteem on üles ehitatud lähtudes iga-aastase seirearuande ning 2017. ja 2019. a esitatavate põhjalikemate seirearuannete ning 2024. aastal esitatava järelhindamise aruande koostamise vajadustest. Samuti arvestab üles ehitatud seire- ja hindamissüsteem siseriiklike vajadusi ja tagasiside vajadust MAKi rakendamise kohta, mida vajatakse iga-aastaselt poliitika suunamise ja kujundamise tarbeks.

PRIA kui makseagentuur vastutab menetlemise käigus taotlusvormidelt kogutavate ja menetluse käigus tekkivate andmete sisestamise eest ühtsesse elektroonilisse andmebaasi, kus vajalikud andmed säilitatakse. PRIA sisestab elektroonilisse andmebaasi nii sisend-, väljund- kui ka osad tulemusnäitajaid, sh kokkulepitud siseriiklikud näitajad. Keerulisemate tulemusnäitajate leidmine on püsihindajate ülesandeks. PRIA poolt taotlusvormiga kogutavate menetluseks ja seireks vajalike andmete sisestamise puhul rakendatakse nii andmete sisestuskontrolle kui ka andmete äriloogilisi kontrolle, mis tagavad andmete kvaliteedi. Taotlusvormiga ei kogu PRIA neid andmeid, mida on võimalik kätte saada teistest riiklikest registritest, nende andmete kättesaamiseks leitakse tehnilised lahendused ja andmed liiguvad PRIAsse automaatselt.

Kõik kogutud näitajad PRIA ja püsihindajate poolt edastatakse Põllumajandusministeeriumile, kellel on andmeid vaja:

- iga-aastase seirearuande koostamiseks (esitatakse Euroopa Komisjonile 30. juuni);

- põhjalikemate seirearuannete koostamiseks (2017. ja 2019. a esitatavad seirearuanded);
- meetmete saavutuste jälgimiseks ja hindamiseks (nt teada saada, kas on vaja muuta meetme tingimusi, et saavutada meetmele seatud eesmärgid).

Samuti esitab PRIA kõik vajalikud andmed teistele seire- ja hindamissüsteemis osalejatele (nt püsihindajatele). PRIA koostab ka erinevaid aruandeid, millest olulisem on PRIA aastaaruanne Põllumajandusministeeriumile, mis on sisendiks iga-aastasele seirearuandele.

Seiresüsteemis osalevad ka SA EMK, Leader tegevusgrupid ja MMIK, kes koguvad ja sisestavad andmeid elektroonilisse süsteemi neid puudutavate meetmete sisend- ja väljundnäitajate ning osaliselt ka tulemusnäitajate kohta.

Iga-aastase seirearuande koostamise protsess

Meetmete tasandil seireinfo kogumine ja aruandluse koostamine toimub makseagentuuri ja muude asjaomaste institutsioonide kaudu (sh SA EMK, Leader tegevusgrupid, MMIK). Vastava info alusel koostab makseagentuur enda aastaaruande ja esitab selle korraldusasutusele. PRIA ja muude asjaomaste institutsioonide esitatavad aruanded on korraldusasutuse poolt koostatava MAKi iga-aastase seirearuande aluseks. Sisendi seirearuandesse esitavad ka püsihindajad (eelkõige ülevaade hindamiskava täitmisest, tehtud tegevustest ja nende tulemustest). Kõigi esitatud aruannete valguses koostab Põllumajandusministeerium ühtse ja tervikliku seirearuande, mis kajastab endas eelkõige eelmisel kalendriaastal saavutatut, kuid annab ka kumulatiivse ülevaate MAKi senisest rakendamisest. Samuti lisab Põllumajandusministeerium enda hinnangud meetmete senise rakendamise kohta. Iga-aastased seirearuanded kajastavad eelkõige väljundindikaatoreid ja nende saavutusi, 2017. a esitatav seirearuanne arengukava tulemusi ja 2019. a esitatav aruanne lisaks ka arengukava mõjusid.

Vastavalt Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse (EL) nr 1305/2013 artiklile 75 lõikele 1 esitab korraldusasutus Euroopa Komisjonile MAKi iga-aastase seirearuande programmi rakendamise kohta iga aasta 30. juuniks. Sarnaselt eelmisele perioodile, sätestatakse aruannete esitamise täpsem kord siseriikliku õigusaktiga (seire ja hindamise kord). MAKi esimene seirearuanne koostatakse 2016., viimane 2024. aastal. 2016. aastal esitatav seirearuanne sisaldab endas ülevaadet nii 2014. kui ka 2015. aasta tegevuste kohta.

Seirekomisjon ja selle moodustamine

MAKi elluviimise üle seire teostamiseks ning rakendamise tulemuslikkuse ja tõhususe hindamiseks moodustab korraldusasutus kolme kuu jooksul pärast MAKi heakskiitmist seirekomisjoni. Seirekomisjon täidab muu hulgas järgmisi ülesandeid:

- peab nõu ja esitab nelja kuu jooksul alates MAKi heakskiitmisotsuse tegemisest arvamuse meetmete valikukriteeriumide kohta;
- jälgib MAKi edusamme ja eesmärkide saavutamist;
- uurib asjaolusid, mis mõjutavad MAKi täitmist, sh tulemuslikkuse analüüsi järeldusi
- tutvub MAKi rakendamise ning hindamiste tulemustega, sh kontrollib hindamiskava rakendamist;
- kontrollib eelkõige MAKi meetmeid, mis on seotud eeltingimuste täitmisega, mis kuuluvad korraldusasutuse pädevusse, ning hoiab end kursis muude eeltingimuste täitmisega seotud meetmetega;
- kiidab heaks MAKi iga-aastased seirearuanded ja lõpparuande;
- osaleb iga-aastastelt hindamisteemades kaasaráäkijana;
- teeb vajadusel korraldusasutusele ettepanekuid MAKi eesmärkide või juhtimise parandamiseks;
- võib esitada korraldusasutusele tähelepanekuid MAKi täitmise ja selle hindamise kohta;
- konsulteerib MAKi muutmise ettepanekuid ja kui peab seda asjakohaseks, siis esitab selle kohta arvamuse;
- osaleb riiklikus maaeluvõrgustikus, et vahetada teavet MAKi rakendamise kohta;

- vaatab läbi ja kiidab heaks Euroopa Komisjoni rahastamisotsuse muutmise ettepanekud.

Seirekomisjoni moodustamisel lähtutakse partnerlus- ning võrdõiguslikkuse printsiibist kaasates erinevate huvigruppide esindajad nagu põllumajandus, keskkond, metsandus, ettevõtlus, külaliikumine ja kohalik algatus. Seirekomisjoni moodustatakse MAKi ettevalmistamiseks moodustatud juhtkomisjoni baasil ning see koosneb korraldusasutuse ja partnerite esindajatest, st pädevate piirkondlike ja kohalike asutuste ning muude avaliku võimu asutuste, majandus- ja sotsiaalpartnerite, muude asjakohaste organite (sh kohalike tegevusgruppide) esindajatest ning Euroopa Komisjoni nõuandva pädevusega esindaja(te)st.

Seirekomisjoni töökorra töötab välja Põllumajandusministeerium ning selle kinnitavad seirekomisjoni liikmed komisjoni esimesel istungil.

Seirekomisjoni istungid toimuvad vähemalt üks kord aastas iga-aastase seirearuande kinnitamiseks.

15.3 Kommunikatsioonipõhimõtted ja -strateegia

Teavitamise ja avalikustamise korraldamise tagab MAKi korraldusasutus. Teavitamise ja avalikustamise korraldamine toimub käesoleva kommunikatsioonistrateegia ja -tegevuskava alusel.

Tegevuskava eesmärk on tagada Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi toetuste võimalikult läbipaistev ja eesmärgipärane kasutamine. Selle teavitustöö tegevuskava täitmisest teavitatakse ka Euroopa Komisjoni.

Põllumajandusministeerium kui korraldusasutus ning PRIA kui makseasutus teevad koostööpartneritega kõik endast oleneva, et tagada avalik juurdepääs dokumentidele ja teavitada potentsiaalseid toetuse taotlejaid ning avalikkust regulaarselt ja koordineeritult MAKi rakendamisega seotud küsimustest.

Info avalikustamise tagamiseks aitab kaasa ka avaliku teabe seadus, mille kohaselt on igasugune info, mida ei ole kuulutatud salastatuks, avalikkusele kättesaadav ning avalik.

Kommunikatsiooni eesmärgid

MAKi kommunikatsioonitegevuse eesmärk on muuta ELi põllumajanduse ja maaelu arengu toetused avalikkuses nähtavaks ja anda sihtrühmadele objektiivne ja ülevaatlik pilt MAKi eesmärkidest ja toetuse saamise põhimõtetest.

Kommunikatsiooni alameesmärgid

EAFRD toetustega seonduva kommunikatsiooniprotsessi eesmärgid on järgmised:

- avalikkuse teadlikkuse tõstmine ELi põllumajanduspoliitika (peamiselt erinevate toetuste kontekstis) eesmärkidest ja põhimõtetest;
- avalikkuse teadlikkuse tõstmine MAKist ja selle prioriteetidest, eesmärkidest, tegevustest ja tulemustest;
- potentsiaalsete toetuse taotlejate teadlikkuse tõstmine EAFRD toetusvõimalustest, põhimõtetest ja info hankimise allikatest;
- sihtrühmade teavitamine teiste maapiirkonna üldisele arengule kaasaaitavate abifondide (nt EMKF, ERF, ESF) olemasolust ja põhimõtetest – ELi seonduvate poliitikate tutvustamine EAFRD toetuste kontekstis;
- nii Eesti riigi avaliku sektori vahendite kui ka ELi panuse teadvustamine maaelu arengu edendamisel;
- info kättesaadavuse ja MAKi läbipaistvuse tagamine kõigile sihtrühmadele;
- sihtrühmadega koostöö edendamine ja neilt tagasiside saamine;
- teavitamise tagamine MAKi progressist;
- järjepideva usaldusväärse info jagamine MAKi meetmete rakendamise tulemuste ja tulemuslikkuse kohta;
- positiivsete eeskujude ja näidete esiletõstmine;

- info avalikustamine heakskiidetud ja rahastatavate projektide kohta.

Kommunikatsiooni põhimõtted

EAFRD alane teavitus- ja avalikustamistöö põhineb üldistel avalikustamise põhialustel, mis on:

- avatus ja läbipaistvus;
- objektiivsus;
- operatiivsus;
- regulaarsus;
- info sisu ja kättesaadavuse lihtsus.

Lisaks projektide rahastamisele juhitakse teavitustöös tähelepanu ka kaugemaleulatuvatele tagajärgedele, nagu tööhõive, majandus- ja elukeskkonna paranemine, elanike sissetulekute suurenemine jne.

Oluline on teha MAKi rakendamise käigus koostööd erinevate sotsiaalpartneritega, peamiselt erinevate katusorganisatsioonidega (potentsiaalseid kasusaajaid esindavate kolmanda sektori organisatsioonidega).

Kommunikatsioonikorralduse tööjaotus

MAKi korraldusasutusena koordineerib Põllumajandusministeerium info ja avalikustamisega seotud kohustuste täitmist. See ülesanne on pandud ministeeriumi avalike suhete osakonnale.

Lisaks eelnevale vastutab Põllumajandusministeerium järgmiste ülesannete täitmise eest:

- avalikkuse teavitamine Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika eesmärkidest ja selle mõjudest Eesti põllumajandusele ja maaelule;
- põllumajanduse ja maaelu arengu toetuste üldine tutvustamine;
- MAKi eesmärkide, prioriteetide, meetmete ja tulemuste avalikustamine;
- teavitustöö koordineerimine makseasutusega;
- EAFRD toetusi puudutavate materjalide ja teavitamise näitlikustamise nõuete väljatöötamine ja avalikustamine.

PRIA makseasutusena vastutab järgmiste ülesannete täitmise eest:

- potentsiaalsete taotlejate teavitamine toetuse saamise tingimustest;
- taotlusvormide ja projektide kirjutamiseks vajalike juhendmaterjalide koostamine ja levitamine;
- toetuse taotlejate teavitamine taotluste menetlemisega seonduvatest protseduuridest;
- toetuse saajate teavitamine EAFRD toetustega seonduvatest avalikustamise ja näitlikustamise nõuetest;
- toetuse saajate ning toetussummade avalikustamine Internetis.

Lisaks eelnevale peavad kõik MAKi rakendamisega seotud asutused tagama avaliku juurdepääsu asjasse puutuvatele dokumentidele ning teavitama toetuse saajaid ja avalikkust MAKi rakendamisega seotud asjaoludest.

Sihtrühmad

Kommunikatsioonistrateegias ja tegevuskavas on sihtrühmad jaotatud järgmiselt:

- Üldine avalikkus (kaudsed kasusaajad);
- Taotlejad ja toetuse saajad (potentsiaalsed kasusaajad):
 - o ettevõtjad;
 - o mittetulundusühingud (MTÜ), sihtasutused (SA) ja nende liidud;
 - o kohalikud tegevusgrupid;
 - o teised majandus- ja sotsiaalpartnerid.
- Tugistruktuurid:
 - o maakondlikud nõuande- ja teabelevikeskused;
 - o riiklik maaeluvõrgustik;
 - o maa- ja vallavalitsused;

- o Euroopa Komisjoni Eesti esindus;
- o konsulendid ja nõustajad.
- Ajakirjandus.

Teavitustöö peamised sõnumid

Teavitustöö peab kindlustama järgmiste peamiste sõnumite edastamise sihtrühmadele:

- kõik toetatavad projektid peavad olema seotud MAKi eesmärkide täitmisega;
- toetuse saamine on privileeg ja põhineb vabatahtlikkusel ning selleks on vaja üles näidata initsiatiivi;
- toetuse taotlused ja muud taotlemisega kaasas käivad dokumendid peavad olema nõuetekohaselt koostatud;
- toetuse saamisega kaasnevad ka kohustused, nt hankeprotseduuride järgimine, omafinantseeringu olemasolu, aruandlus, teavitamisnõuete järgimine jne;
- MAKi projektid peavad oma vahetute tulemuste kõrval looma püsivat uut lisandväärtust.

Avalikkust tuleb teavitada maaelu ja põllumajandustoetuste eesmärkidest ja tähtsusest. Programmiperioodi lõpus tuleb näidata, mis on muutunud ning mida on EAFRD toetuste abil saavutatud.

Taotlejatele ja toetuse saajatele tuleb EAFRDd käsitlevas teavitustöös tagada piisav ja lihtsalt arusaadav info MAKi meetmete sisust ja eesmärkidest, finantseerimisvõimalustest ja -tingimustest, taotlemisprotsessist ja -protseduuridest, finantseerimisega kaasnevatest kohustustest ning ELi panusest projektide elluviimisel.

Toetuse taotlejatele peavad olema kättesaadavad vajalikud abimaterjalid ja lahtiseletused taotlusvormide ja projektide kirjutamiseks, vajaliku dokumentatsiooni kokkupanekuks, projekti teostamiseks ja juhtimiseks ning aruannete kirjutamiseks.

Tugistruktuuride jaoks tuleb ette valmistada abi- ja juhendmaterjalid, mis on abiks toetuse taotlemisel või mis annavad ülevaate erinevatest toetusvõimalustest. Suurt rõhku tuleb panna nii parimate positiivsete kogemuste jagamisele kui ka sagedamini esinevate vigade väljatoomisele.

15.4 Teavitus- ja avalikustamistöö tegevuskava

Kommunikatsiooniplan

Igal aastal koostab korraldusasutus kommunikatsioonitegevuste aastaplaani, mis sisaldab mh:

- konkreetse aasta teavituseesmäärke;
- vastava aasta eesmärkidest tulenevate üldisele avalikkusele suunatud tegevuste aastaplaani;
- MAK seirearuannete valmimise kuupäevi ja nendest teavitamist (sisendi eest vastutavad kõik korraldusasutuse osakonnad, kes kasutavad MAK-i vahendeid);
- MAK toetusvoorude avanemiste ja kokkuvõtete pressiteadete kuupäevi (sisendi eest vastutab makseagentuur);
- infomaterjalide aastaplaani (sisendi eest vastutavad kõik korraldusasutuse osakonnad, kes kasutavad MAK-i vahendeid);
- seminaride jm teabeürituste aastaplaan (sisendi eest vastutavad kõik korraldusasutuse osakonnad, kes kasutavad MAK-i vahendeid).

Veebilehekülg

MAKi veebilehe aadress on www.agri.ee/mak. Veebilehele koondatakse värsked uudised, pressiteated, vajalikud õigusaktid ja kontaktandmed, taotluste vastuvõtu kuupäevad, info seminaride ja teabepäevade kohta, asjakohane statistika, ülevaade MAKi edenemise kohta jne.

Veebileht on eelkõige suunatud potentsiaalsetele taotlejatele, küll aga peab lehekülg pakkuma avalikkusele ülevaatlikku pilti EAFRD toetustest ja nende eesmärkidest. Veebilehel on kogu info

toetuse taotlemise võimalustest ja taotlemise üldisest korrast. Lisaks on seal ülevaade toetuse taotluste menetlemise ning meetmete väljatöötamise korrast.

Lehekülje hoolduse ja info ülespanemise eest vastutab Põllumajandusministeerium. Makseagentuur vastutab oma veebilehel oleva info aktuaalsuse, täpsuse ja asjakohasuse eest.

Teavitustöö läbi meediakanalite

Korraldusasutus ja makseagentuur seisavad selle eest, et MAKi toetustega seonduv saaks piisava tähelepanu ka meedias (trüki- ja elektrooniline meedia). Oluline rõhk on koostööl maakonnalehtedega ning erialaväljaannetega. Korraldusasutus koostab vajaduse korral ka eraldi infolehti, mida levitatakse nii trüki- kui elektroonilise meedia vahendusel.

Nii korraldusasutus kui makseagentuur vastutavad meediakanalilt tulnud infopäringute õigeaegse, täpse ja adekvaatse vastamise eest.

Infomaterjalid

Nii korraldusasutus kui makseagentuur annavad välja erinevaid infomaterjale, mis teavitavad potentsiaalseid taotlejaid toetuse taotlemisel ja taotlusdokumentide koostamisel.

MAKi rakendamise lõpupoole antakse välja ka infomaterjale, milles tutvustatakse teostatud projekte. Infomaterjalid sisaldavad infot meetmete, taotlejatele esitatavate nõuete, kriteeriumide, hanke- ja taotlusprotseduuride, hindamiskriteeriumide, taotlusvormide jne kohta. Kõik infomaterjalid tehakse kättesaadavaks Internetis.

Aastaaruanded

Iga aasta II kvartalis annab Põllumajandusministeerium välja eelneva eelarveaasta seirearuande, mis sisaldab finantsnäitajaid ja tulemusi. MAKi edenemine ja sellega seotud teavitustöö tegevused kajastuvad ka ministeeriumi aastaaruandes.

Seminarid ja teabeüritused

Nii korraldusasutus kui makseagentuur korraldavad sihtrühmade teavitamiseks seminare ja teabeüritusi. Potentsiaalsetele taotlejatele ning konsulentidele ja nõustajatele suunatud infoürituste ja koolituste puhul on rõhk suunatud eelkõige meetme- ja taotlemisspetsiifilise info edastamisele.

Koostöökojad

Toetusmeetmete tingimuste väljatöötamise käigus konsulteeritakse avalikult sotsiaalpartneritega ning selle käigus esitatud ettepanekud avaldatakse ka MAKi veebilehel.

Rakendamine

Põllumajandusministeeriumis jagavad teavitustööga seotud ülesandeid avalike suhete osakond, maaelu arengu osakond, jt MAK vahenditest teavitustööd korraldavad osakonnad.

Avalike suhete osakond vastutab igapäevase kommunikatsioonitegevuse, ja meediasuhtluse eest. Avalike suhete osakonna ülesanne on ka anda teavitustegevuse ülevaateid seirekomisjonides ning hoolitseda MAKi veebilehe täiendamise ja uuendamise eest.

Maaelu arengu osakond vastutab koostöö eest sotsiaalpartneritega toetusmeetmete väljatöötamisel ning teavitustegevuse eest seminaride ja teabeürituste korraldamise näol.

Teadus- ja arendusosakond vastutab teavitustegevusega seoses üleriigiliste infopäevade ning koostöö eest konsulentide, nõustajate ja maakondlike nõuande- ja teabekeskustega.

Lisaks vastutab teavitustöö eest makseagentuur oma tööülesannete piires.

Aruandlus ja hindamine

Teavitustöö aruandluse koostamise ja hindamise korraldamise ning läbiviimise eest vastutab Põllumajandusministeeriumi avalike suhete osakond. Kord aastas koostatakse seirekomisjonile esitamiseks aruanne peamiste teostatud teavitustegevuste kohta. Peamisi teavitustegevusi kajastatakse ka MAKi aastaaruandes.

Teavitustöö hindamisel kasutatakse mh järgmisi meetodeid ja kriteeriume:

- meediamonitooring – MAKi rakendamisega seotud asutuste poolt MAKi temaatika ning tähtsamate ürituste kajastamise jälgimine meedias;
- veebileht – veebilehe külastatavuse ja sisu analüüs;
- teavitusüritused – korraldatud seminaridel osalenute arv ning nendelt saadud tagasiside analüüs;
- infomaterjalid – väljatöötatud trükiste kasutamise ja tagasiside analüüs;
- kasusaajate informeerituse tõus – toetuse taotluste hulga ja kvaliteedi analüüs;
- maakondlike nõuande- ja teabekeskuste kaudu Põllumajandusministeeriumisse laekunud tagasiside analüüs;
- avaliku arvamuse uuringud;
- toetuste rakendamisel püstitatud teavitusalaste eesmärkide saavutamise.

15.5 Tegevused toetusesaajate halduskoormuse vähendamise saavutamiseks

Tuginedes peamiselt Eesti maaelu arengukava 2007-2013 vahehindamise käigus leitule tehakse Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika toetuse saajate halduskoormuse vähendamiseks lisaks juba tehtud lihtsustamistele järgmist:

- Võimaldatakse täielikku elektroonilist andmevahetust taotleja, toetuse saaja ja administratsiooni vahel.
- Kasutatakse maksimaalsel võimalikul määral lihtsustatud kulumeetodeid – kindlasummalise makse ja standardiseeritud ühikuhindade alusel.
- Võimaldatakse erinevate toetusliikide kombineerimist (st tagastamatu toetus ja finantsinstrumendid).
- Lihtsustatakse kulutuste mõistlikkuse kontrolli süsteemi.

16. Partnerite kaasamiseks võetud meetmed

16.1 Partnerid, kellega konsulteeriti

Institutsiooni nimi/üksus/isik	Pädevus/Ekspertiis	Kontaktisiku nimi
	Põllu- ja metsamajanduse taristu töögrupp (TG)	
Eesti Maaparandajate Selts	Töögrupi põllu- ja metsamajanduse taristu arendamine ja hoid liige	Jaanus Marrandi, Tõnu Mugra
Eesti Aiandusliit	Töögrupi põllu- ja metsamajanduse taristu arendamine ja hoid liige	Risto Villers
Eesti Põllumeeste Keskliit MTÜ	Töögrupi põllu- ja metsamajanduse taristu arendamine ja hoid liige	Andres Härm, Viktor Sartakov
SA Erametsakeskus	Töögrupi põllu- ja metsamajanduse taristu arendamine ja hoid liige	Veljo Kütt, Maris Tõnuri
Eesti Maaülikool	Töögrupi põllu- ja metsamajanduse taristu arendamine ja hoid liige	Toomas Timmusk
Eesti Keskkonnaühenduste Koda (EKO)	Töögrupi põllu- ja metsamajanduse taristu arendamine ja hoid liige	Liis Kuresoo (asendusliige Silvia Lotman)
Eesti Põllumajandus Kaubanduskoda (EPKK)	Töögrupi põllu- ja metsamajanduse taristu arendamine ja hoid liige	Olav Kreen
Keskkonnaministeerium	Töögrupi põllu- ja metsamajanduse taristu arendamine ja hoid liige	Maret Parv, Indrek Laas
Põllumajandusamet	Töögrupi põllu- ja metsamajanduse taristu arendamine ja hoid liige	Tiiu Valdmaa
Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet (PRIA)	Töögrupi põllu- ja metsamajanduse taristu arendamine ja hoid liige	Eva-Kadri Rossner, Sirje Kõur
Eesti Erametsaliit	Töögrupi põllu- ja metsamajanduse taristu arendamine ja hoid liige	Ants Erik
Kabala Maaparandusühistu	Töögrupi põllu- ja metsamajanduse taristu arendamine ja hoid liige	Kaspar Oper
Võhu-Puka Maaparandusühistu	Töögrupi põllu- ja metsamajanduse taristu arendamine ja hoid liige	Koit Kikerpuu

Eestimaa Talupidajate Keskliit (ETKL)	Töögrupi põllu- ja metsamajanduse taristu arendamine ja hoid liige	Arvo Aller
MAK 2014-2020 eelhindaja	Töögrupi põllu- ja metsamajanduse taristu arendamine ja hoid liige	Merilin Truuväärt
Rahandusministeerium	Töögrupi põllu- ja metsamajanduse taristu arendamine ja hoid liige	Margo Keerme
	Metsanduse TG:	
Eesti Maaülikool	Metsanduse töögrupi liige	Risto Sirgmetts
Eesti Põllumeeste Keskliit	Metsanduse töögrupi liige	Viktor Sartakov
SA Erametsakeskus	Metsanduse töögrupi liige	Jaanus Aun, Arpo Kullerkupp, Guido Ploompuu
Eesti Põllumajandus- Kaubanduskoda	Metsanduse töögrupi liige	Martin Vilen
Eesti Erametsaliit	Metsanduse töögrupi liige	Taavi Ehrpais, Priit Põllumäe
Eesti Metsa- ja Puidutööstuse Liit	Metsanduse töögrupi liige	Ott Otsmann
PRIA	Metsanduse töögrupi liige	Maarja Käis
Rahandusministeerium	Metsanduse töögrupi liige	Rando Härginen
Liikumine Kodukant (Eesti Erametsaliidu juhatuse liige, Kikepera Metsaühistu juhatuse liige, metsanduse tugiisik ja konsulent)	Metsanduse töögrupi liige	Kadri-Aija Viik
Eesti Keskkonnaühenduste Koda	Metsanduse töögrupi liige	Liis Kuresoo (asendusliige Silvia Lotman)
Keskkonnaministeerium	Metsanduse töögrupi liige	Maret Parv, Indrek Laas
Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium	Metsanduse töögrupi liige	Karel Lember
Siseministeerium	Metsanduse töögrupi liige	Helen Ojamaa, Madis Kaldmäe
Eestimaa talupidajate Keskliit	Metsanduse töögrupi liige	Jaak Herodes
	Leader TG	
Leader Foorum	Leader töögrupi liige	Tiiu Rüttele, Anneli Ott

EPKK	Leader töögrupi liige	Martin Vilen
MKM	Leader töögrupi liige	Piret Treiberg
Mahepõllumajanduse Koostöökogu	Leader töögrupi liige	Elen Peetsmann
ETNA	Leader töögrupi liige	Silva Anspal
NÜ Eesti 4H	Leader töögrupi liige	Kersti Kekkonen
MTÜ Kodukant	Leader töögrupi liige	Merle Adams, Eha Paas, Ene Sarapuu, Külli Volmer
Eesti Noortalunikud MTÜ	Leader töögrupi liige	Ando Adamson
Sotsiaalministeerium	Leader töögrupi liige	Maris Mälzer
Heateo SA	Leader töögrupi liige	Andrus Aljas
Eesti Põllumeeste Keskliit	Leader töögrupi liige	Jaan Bachmann, Ain Juurikas
Eesti Naisteühenduste Ümarlaud	Leader töögrupi liige	Tiiu Soans
Poliitikauuringute Keskus Praxis	Leader töögrupi liige	Anne Jürgenson
EMSL	Leader töögrupi liige	Alari Rammo
Rahandusministeerium	Leader töögrupi liige	Kadri Tali
PRIA	Leader töögrupi liige	Marek Treufeldt, Anneli Saaroja, Merlin Rehema
MMIK	Leader töögrupi liige	Krista Kõiv, Ave Bremse
Siseministeerium	Leader töögrupi liige	Madis Kaldmäe
MTÜ Maaturism	Leader töögrupi liige	Margus Timmo
EMÜ	Leader töögrupi liige	Mati Mõtte, Rando Värnik
Ernst ja Young	Leader töögrupi liige	Merilin Truuväart
EMOVL	Leader töögrupi liige	Aare Vabamägi
ETKL	Leader töögrupi liige	Jaak Herodes
Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit	Leader töögrupi liige	Alari Rammo
	Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetuse TG:	
Eesti Aiandusliit	Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetuse töögrupi liige	Väino Eskla

PRIA	Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetuse töögrupi liige	Ülle Laur, Jana Nurmetu
PMK	Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetuse töögrupi liige	Ere Ploomipuu
Sordikollektsioonaia omanik	Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetuse töögrupi liige	Raimu Aas
EPKK	Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetuse töögrupi liige	Olav Kreen
TTÜ	Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetuse töögrupi liige	Kadri Järve
PMA	Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetuse töögrupi liige	Ljudmila Kerge
Pollu Aiandusuuringute Keskus	Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetuse töögrupi liige	Krista Tiirmaa, Neeme Univer
Jõgeva Sordiareetuse Instituut	Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetuse töögrupi liige	Pille Ardel
	Tarneahela TG:	
Eestimaa Talupidajate Keskliit	Tarneahela töögrupi liige	Leho Verk
Eesti Toiduainetööstuse Liit	Tarneahela töögrupi liige	Sirje Potisepp
Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium	Tarneahela töögrupi liige	Mihkel Susi
<i>Kesk-Eesti Põllumajandusühistu</i>	Tarneahela töögrupi liige	Viktor Sartakov
MTÜ Eesti Noortalunikud	Tarneahela töögrupi liige	Martin Repinski
Eesti Keskkonnaühenduste Koda (EKO)	Tarneahela töögrupi liige	Kaia Lepik
<i>MTÜ Maitsev Lõuna-Eesti</i>	Tarneahela töögrupi liige	Katrin Noorkõiv
Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda (EPKK)	Tarneahela töögrupi liige	Roomet Sõrmus

Eesti Piimaliit	Tarneahela töögrupi liige	Tiina Saron
Eesti Aiandusliit	Tarneahela töögrupi liige	Raimond Strastin
Mahepõllumajanduse Koostöökogu	Tarneahela töögrupi liige	Merit Mikk
Eesti Väike- ja Keskliste Ettevõtjate Assotsiatsioon (EVEA)	Tarneahela töögrupi liige	Marina Kaas
Eesti Põllumeeste Keskliit	Tarneahela töögrupi liige	Üllas Hunt
Eesti Külaliikumine Kodukant	Tarneahela töögrupi liige	Margus Vain
Eesti Lihaveisekasvatajate Selts (ELKS)	Tarneahela töögrupi liige	Aldo Vaan
	Eesti maaelu arengukava 2014-2020 ettevalmistav juhtkomisjon:	
Maamajanduse Infokeskus	Eesti maaelu arengukava 2014-2020 ettevalmistava juhtkomisjoni liige	Hannes Aamisepp
Eesti Põllumeeste Keskliit	Eesti maaelu arengukava 2014-2020 ettevalmistava juhtkomisjoni liige	Üllas Hunt
Eesti Väike- ja Keskliste Ettevõtjate Assotsiatsioon	Eesti maaelu arengukava 2014-2020 ettevalmistava juhtkomisjoni liige	Marina Kaas
Siseministeerium	Eesti maaelu arengukava 2014-2020 ettevalmistava juhtkomisjoni liige	Madis Kaldmäe
Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet	Eesti maaelu arengukava 2014-2020 ettevalmistava juhtkomisjoni liige	Jaan Kallas
Haridus- ja Teadusministeerium	Eesti maaelu arengukava 2014-2020 ettevalmistava juhtkomisjoni liige	Kalle Küttis
Keskkonnaministeerium	Eesti maaelu arengukava 2014-2020 ettevalmistava juhtkomisjoni liige	Indrek Laas
Mahepõllumajanduse Koostöökogu	Eesti maaelu arengukava 2014-2020 ettevalmistava juhtkomisjoni liige	Merit Mikk
Eestimaa Talupidajate Keskliit	Eesti maaelu arengukava 2014-2020 ettevalmistava juhtkomisjoni liige	Kaul Nurm
Eesti Noortalunikud	Eesti maaelu arengukava 2014-2020 ettevalmistava	Ando Adamson

	juhtkomisjoni liige	
Eesti Keskkonnaühenduste Koda	Eesti maaelu arengukava 2014-2020 ettevalmistava juhtkomisjoni liige	Kaja Peterson
Eesti Toiduainetööstuse Liit	Eesti maaelu arengukava 2014-2020 ettevalmistava juhtkomisjoni liige	Sirje Potisepp
Leader tegevusgruppide foorum	Eesti maaelu arengukava 2014-2020 ettevalmistava juhtkomisjoni liige	Tiiu Rüütle
Eesti Piimaliit	Eesti maaelu arengukava 2014-2020 ettevalmistava juhtkomisjoni liige	Tiina Saron
Rahandusministeerium	Eesti maaelu arengukava 2014-2020 ettevalmistava juhtkomisjoni liige	Ivar Sikk
Eesti Aiandusliit	Eesti maaelu arengukava 2014-2020 ettevalmistava juhtkomisjoni liige	Raimond Strastin
Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda	Eesti maaelu arengukava 2014-2020 ettevalmistava juhtkomisjoni liige	Roomet Sõrmus
Põllumajandusuuringute Keskus	Eesti maaelu arengukava 2014-2020 ettevalmistava juhtkomisjoni liige	Kalle Talviste
Eesti Maaomavalitsuste Liit	Eesti maaelu arengukava 2014-2020 ettevalmistava juhtkomisjoni liige	Ivar Tedrema
Eesti Maaturism	Eesti maaelu arengukava 2014-2020 ettevalmistava juhtkomisjoni liige	Margus Timmo
Eesti Maaparandajate Selts	Eesti maaelu arengukava 2014-2020 ettevalmistava juhtkomisjoni liige	Jaanus Marrandi
Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium	Eesti maaelu arengukava 2014-2020 ettevalmistava juhtkomisjoni liige	Piret Treiberg
Eesti Külaliikumine Kodukant	Eesti maaelu arengukava 2014-2020 ettevalmistava juhtkomisjoni liige	Eha Paas
Eesti Erametsaliit	Eesti maaelu arengukava 2014-2020 ettevalmistava juhtkomisjoni liige	Priit Põllumäe
Eesti Maaülikool	Eesti maaelu arengukava 2014-2020 ettevalmistava juhtkomisjoni liige	Rando Värnik
Eesti Hoiu-laenuühistute Liit	Eesti maaelu arengukava 2014-2020 ettevalmistava juhtkomisjoni liige	Andrus Ristkok
Maaelu Edendamise Sihtasutus	Eesti maaelu arengukava 2014-2020 ettevalmistava	Raul Rosenberg

	juhtkomisjoni liige	
MTÜ Maitsev Lõuna-Eesti	Eesti maaelu arengukava 2014-2020 ettevalmistava juhtkomisjoni liige	Katrin Noorkõiv
	Hobumajanduse nõuandev nõukogu:	
Eesti Hobusekasvatajate Selts	Hobumajanduse nõuandva nõukogu liige	Krista Sepp, Peep Puna, Enn Rand, Aarne Lember, Aldo Vaan, Astra Nilk,
Eesti Sporthobuste Kasvatajate Selts	Hobumajanduse nõuandva nõukogu liige	Raigo Kollom, Kristi-Liis Koppel
Eesti Ratsaspordi Liit	Hobumajanduse nõuandva nõukogu liige	Siim Nõmmoja
Eesti Traaviliit	Hobumajanduse nõuandva nõukogu liige	Jaanus Mikk
Eesti Ahhal- Tekiini Assotsiatsioon	Hobumajanduse nõuandva nõukogu liige	Kätlin Leisson
Vana- Tori Hobuse Ühing	Hobumajanduse nõuandva nõukogu liige	Ute Wohlrab
MTÜ Eesti Ratsutamisteraapia Selts	Hobumajanduse nõuandva nõukogu liige	Tuuli Bürkland
Eesti Hobuse Kaitse Ühing	Hobumajanduse nõuandva nõukogu liige	Andres Tuvi
	Põllumajanduse arendamise TG:	
Eesti Maaomavalitsuste Liit	Põllumajanduse arendamise meetmete väljatöötamise töögrupi liige	Aare Vabamägi
Eesti Lihaveise kasvatajate selts	Põllumajanduse arendamise meetmete väljatöötamise töögrupi liige	Aivar Pukk
MTÜ Eesti noortalunikud	Põllumajanduse arendamise meetmete väljatöötamise töögrupi liige	Ando Adamson
Eesti Lambakasvatajate selts	Põllumajanduse arendamise meetmete väljatöötamise töögrupi liige	Ell Sellis
Eesti Keskkonnaühenduste Koda	Põllumajanduse arendamise meetmete väljatöötamise töögrupi liige	Jaak-Albert Metsoja
Mahepõllumajanduse Koostöökogu	Põllumajanduse arendamise meetmete väljatöötamise töögrupi liige	Jaan Kiider
Tartumaa Põllumeeste Liit	Põllumajanduse arendamise meetmete	Jaan Sõrra

	väljatöötamise töögrupi liige	
Eesti Maaparandajate Selts	Põllumajanduse arendamise meetmete väljatöötamise töögrupi liige	Jaanus Marrandi
Eesti Mesinike Liit	Põllumajanduse arendamise meetmete väljatöötamise töögrupi liige	Jaanus Tull
MTÜ Eesti Külaliikumine Kodukant	Põllumajanduse arendamise meetmete väljatöötamise töögrupi liige	Lea Lai
Rahandusministeerium	Põllumajanduse arendamise meetmete väljatöötamise töögrupi liige	Magnus Urb
Eestimaa Talupidajate Keskliit	Põllumajanduse arendamise meetmete väljatöötamise töögrupi liige	Olavy Sülla
Eesti Erametsaliit	Põllumajanduse arendamise meetmete väljatöötamise töögrupi liige	Priit Põllumäe
Eesti Aiandusliit	Põllumajanduse arendamise meetmete väljatöötamise töögrupi liige	Raimond Strastin
Eesti Maaülikool	Põllumajanduse arendamise meetmete väljatöötamise töögrupi liige	Mati Mõtte
EPKK	Põllumajanduse arendamise meetmete väljatöötamise töögrupi liige	Roomet Sõrmus
Viru Lihaühistu	Põllumajanduse arendamise meetmete väljatöötamise töögrupi liige	Riho Kaselo
MKM	Põllumajanduse arendamise meetmete väljatöötamise töögrupi liige	Rivo Riistop
Eesti Ratsaspordiliit	Põllumajanduse arendamise meetmete väljatöötamise töögrupi liige	Siim Nõmmoja
Eesti Töuloomakasvatajate Ühistu	Põllumajanduse	Tanel Bulitko

	arendamise meetmete väljatöötamise töögrupi liige	
Eesti Põllumeeste Keskliit	Põllumajanduse arendamise meetmete väljatöötamise töögrupi liige	Urmas Ingver
Eesti Tõusigade Aretusühistu	Põllumajanduse arendamise meetmete väljatöötamise töögrupi liige	Urmas Laht
PRIA	Põllumajanduse arendamise meetmete väljatöötamise töögrupi liige	Marje Leppik
	Maaettevõtlus TG:	
Eesti Maaomavalitsuste Liit	Maaettevõtluse meetmete väljatöötamise töögrupi liige	Aare Vabamägi
Mahepõllumajanduse Koostöökogu	Maaettevõtluse meetmete väljatöötamise töögrupi liige	Airi Vetemaa
MTÜ Eesti Külaliikumine Kodukant	Maaettevõtluse meetmete väljatöötamise töögrupi liige	Liia Lust
Rahandusministeerium	Maaettevõtluse meetmete väljatöötamise töögrupi liige	Joonas Pärenson
Eestimaa Talupidajate Keskliit	Maaettevõtluse meetmete väljatöötamise töögrupi liige	Olavy Sülla
Eesti Erametsaliit	Maaettevõtluse meetmete väljatöötamise töögrupi liige	Sven Köster
Eesti Aiandusliit	Maaettevõtluse meetmete väljatöötamise töögrupi liige	Raimond Strastin
Eesti Maaülikool	Maaettevõtluse meetmete väljatöötamise töögrupi liige	Mati Mõtte
EPKK	Maaettevõtluse meetmete väljatöötamise töögrupi liige	Urmas Ingver
Eesti Mõisate Ühendus	Maaettevõtluse meetmete väljatöötamise töögrupi liige	Karmel Jõesoo
MKM	Maaettevõtluse meetmete väljatöötamise töögrupi liige	Kadri Mats
Eesti Hobuse Kaitse Ühing	Maaettevõtluse meetmete väljatöötamise	Anu Pärison

	töörupi liige	
Siseministeerium	Maaettevõtluse meetmete väljatöötamise töörupi liige	Eedi Sepp
Eesti Põllumeeste Keskliit	Maaettevõtluse meetmete väljatöötamise töörupi liige	Mae Alviste
ETNA	Maaettevõtluse meetmete väljatöötamise töörupi liige	Sirje Vällmann
PRIA	Maaettevõtluse meetmete väljatöötamise töörupi liige	Marje Leppik, Sirje Kõur
EVEA	Maaettevõtluse meetmete väljatöötamise töörupi liige	Marina Kaas
MTÜ Eesti Maaturism	Maaettevõtluse meetmete väljatöötamise töörupi liige	Margus Timmo
Leader tegevusgruppide esindaja	Maaettevõtluse meetmete väljatöötamise töörupi liige	Deiw Rahumägi
Eesti Ratsaspordi Liit	Maaettevõtluse meetmete väljatöötamise töörupi liige	Siim Nõmmoja
	Teadmussiirde-, nõuande ja EIP TG:	
Agram OÜ	Teadmussiirde-, nõuande ja EIP töörupi liige Põllumajandustootjate esindaja	Mart Kukk
Aravete Agro OÜ	Teadmussiirde-, nõuande ja EIP töörupi liige Põllumajandustootjate esindaja	Leonid Linkov
Eesti Aiandusliit	Teadmussiirde-, nõuande ja EIP töörupi liige Aianduse teadmussiirde ekspert	Raimond Strastin
Eesti Erametsaliit	Teadmussiirde-, nõuande ja EIP töörupi liige Metsamajandajate esindaja	Priit Põllumäe
Eesti Lihaveisekasvatajate Selts	Teadmussiirde-, nõuande ja EIP töörupi liige Põllumajandustootjate esindaja	Targo Pikk mets
Eesti Maaülikool	Teadmussiirde-, nõuande ja EIP töörupi liige Teadmussiirde ekspert	Jüri Lehtsaar, Ülle Jaakma, Meelis Ots

Eesti Piimaliit	Teadmussiirde-, nõuande ja EIP töögrupi liige Põllumajandussaaduste töötajate esindaja	Tiina Saron
Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda	Teadmussiirde-, nõuande ja EIP töögrupi liige Teadmussiirde ekspert	Roomet Sõrmus
Eesti Põllumeeste Keskliit	Teadmussiirde-, nõuande ja EIP töögrupi liige Põllumajandustootjate esindaja	Ann Riisenberg
Eesti Taimekasvatuse Instituut	Teadmussiirde-, nõuande ja EIP töögrupi liige Teadmussiirde ekspert	Taavi Võsa Luule Tartlan, Margus Ess, Kalvi Tamm, Viive Rosenberg
Eesti Taimekasvatuse Instituut	Teadmussiirde-, nõuande ja EIP töögrupi liige Teaduskoostöö ekspert	Arne Raidvere
Eesti Toiduainetööstuse Liit	Teadmussiirde-, nõuande ja EIP töögrupi liige Teadmussiirde ekspert	Sirje Potisepp
Eesti Tõusigade Aretusühistu	Teadmussiirde-, nõuande ja EIP töögrupi liige Põllumajandustootjate esindaja	Aare Mölder, Raivo Laanemaa
Eestimaa Talupidajate Keskliit	Teadmussiirde-, nõuande ja EIP töögrupi liige Põllumajandustootjate esindaja	Kalle Hamburg, Kaul Nurm
Keskkonnaministeerium	Teadmussiirde-, nõuande ja EIP töögrupi liige Keskkonnateadlikkuse ekspert	Maret Parv
Libertas Instituut	Teadmussiirde-, nõuande ja EIP töögrupi liige Teadmussiirde ekspert	Aarne Toomsalu
Maaelu Edendamise Sihtasutus	Teadmussiirde-, nõuande ja EIP töögrupi liige teadmussiirde ekspert	Andres Vinni,
Maamajanduse Infokeskus	Teadmussiirde-, nõuande ja EIP töögrupi liige Teadmussiirde ekspert	Reve Lambur
Mahepõllumajanduse Koostöökogu	Teadmussiirde-, nõuande ja EIP töögrupi liige Mahetootjate esindaja	Airi Vetemaa, Anne Luik
Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium	Teadmussiirde-, nõuande ja EIP töögrupi liige Teadmussiirde ekspert	Kaie Nurmik
MTÜ Eesti Kartul	Teadmussiirde-, nõuande ja EIP töögrupi liige Põllumajandustootjate esindaja	Ly Rand

MTÜ Kodukant	Teadmussiirde-, nõuande ja EIP töögrupi liige Teadmussiirde ekspert	Mare Sikkut
MTÜ Liivimaa Lihaveis	Teadmussiirde-, nõuande ja EIP töögrupi liige Põllumajandustootjate esindaja	Airi Külvet
Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskool	Teadmussiirde-, nõuande ja EIP töögrupi liige Erialakoolituse ekspert	Riho Kala, Marika Šadeiko
OÜ Chef Foods ja OÜ SentaFarm	Teadmussiirde-, nõuande ja EIP töögrupi liige Põllumajandustootjate esindaja	Katrin Noorkõiv
OÜ Tervisliku Piima Biotehnoloogiate Arenduskeskus	Teadmussiirde-, nõuande ja EIP töögrupi liige Teadmussiirde ekspert	Ene Tammsaar
OÜ Wiru Vili	Teadmussiirde-, nõuande ja EIP töögrupi liige Põllumajandussaaduste töötajate esindaja	Mai Tooming
PRIA	Teadmussiirde-, nõuande ja EIP töögrupi liige Teadmussiirde ekspert	Marje Leppik
Põllumajandusuuringute Keskus	Teadmussiirde-, nõuande ja EIP töögrupi liige Teadmussiirde ekspert	Märt Nõges, Pille Koorberg, Livi Rooma
Rahandusministeerium	Teadmussiirde-, nõuande ja EIP töögrupi liige Teadmussiirde ja riigiabi ekspert	Joonas Pärenson
SA Erametsakeskus	Teadmussiirde-, nõuande ja EIP töögrupi liige Metsanduse teadmussiirde ekspert	osales Evelin Huul, kes nüüdseks töölt lahkus, teine kontakt Arpo Kullerkupp
SA Tark Maja	Teadmussiirde-, nõuande ja EIP töögrupi liige Teadmussiirde ekspert	Urmas Tamm
SA Virumaa Kompetentsikeskus	Teadmussiirde-, nõuande ja EIP töögrupi liige Teadmussiirde ekspert	Andres Jaadla
Toidu- ja Fermentatsioonitehnoloogia Arenduskeskus	Teadmussiirde-, nõuande ja EIP töögrupi liige Teadmussiirde ekspert	Tiia Reede
Trigon Dairy Farming	Teadmussiirde-, nõuande ja EIP töögrupi liige Põllumajandustootjate esindaja	Margus Muld

Tunnustatud nõuandekeskused	Teadmussiirde-, nõuande ja EIP töögrupi liige Teadmussiirde ekspert	Mae Alviste, Merry Aart, Targo Pikk mets, Mai Vaher, Ene Milvaste, Vello Ilves, Jaan Bachmann
	Ohustatud tõugu looma pidamise toetuse TG:	
Eesti Hobusekasvatajate Selts	Ohustatud tõugu looma pidamise toetuse töögrupi liige	Krista Sepp, (Arne Lember, Eve Haggi, Andres Kallaste, Enn Rand)
Vana-Tori Hobuse Ühing	Ohustatud tõugu looma pidamise toetuse töögrupi liige	Ute Wohlrab
Eesti Maakarja Kasvatajate Selts	Ohustatud tõugu looma pidamise toetuse töögrupi liige	Käde Kalamees, Ants Aaman, Mihkel Kalamees
Eesti Noortalunikud MTÜ	Ohustatud tõugu looma pidamise toetuse töögrupi liige	Sanna Turu
Eesti Linnukasvatajate Selts	Ohustatud tõugu looma pidamise toetuse töögrupi liige	Matti Piirsalu, Harald Tikk, Aleksander Lember
VTA	Ohustatud tõugu looma pidamise toetuse töögrupi liige	Maarja Tuimann
PRIA	Ohustatud tõugu looma pidamise toetuse töögrupi liige	Piret Hommuk
PMK	Ohustatud tõugu looma pidamise toetuse töögrupi liige	Ere Ploomipuu
	Loomade heaolu toetuse TG:	
EMÜ	Loomade heaolu toetuse töögrupi liige	Diivi Põdersoo, (Andres Aland)
Eesti Põllumeeste Keskliit	Loomade heaolu toetuse töögrupi liige	Mae Alviste, Andres Veide
ETKL	Loomade heaolu toetuse töögrupi liige	Ants Aaman, (Kaul Nurm)
Eesti Tõuloomakasvatajate Ühistu	Loomade heaolu toetuse töögrupi liige	Tanel Bulitko
MTÜ Eesti Noortalunikud	Loomade heaolu toetuse töögrupi liige	Karin Sepp
Eesti Loomakaitse Selts	Loomade heaolu toetuse töögrupi liige	Kaie Kasemets
Tartumaa Põllumeeste Keskliit	Loomade heaolu toetuse töögrupi liige	Jaan Sõrra
PRIA	Loomade heaolu toetuse töögrupi liige	Tanel Trell
VTA	Loomade heaolu toetuse töögrupi liige	Aivar Vuks

PMK	Loomade heaolu toetuse töögrupi liige	Ere Ploomipuu
Eesti Lihaveise Kasvatajate Selts	Loomade heaolu toetuse töögrupi liige	Anne Kiider
ELF	Loomade heaolu toetuse töögrupi liige	Kaia Lepik
Eesti Sealihatootjate MTÜ, EPKK, Viru Lihaühistu	Loomade heaolu toetuse töögrupi liige	Riho Kaselo
Eesti Lambakasvatajate Selts	Loomade heaolu toetuse töögrupi liige	Küllli Vikat, Ell Sellis
Eesti Linnukasvatajate Selts	Loomade heaolu toetuse töögrupi liige	Matti Piirsalu
Eesti Ahhal-Tekiini Assotsiatsioon	Loomade heaolu toetuse töögrupi liige	Kätlin Leisson, Kaido Puusepp
EHS	Loomade heaolu toetuse töögrupi liige	Krista Sepp
Eesti Loomaarstide Ühing	Loomade heaolu toetuse töögrupi liige	Katrin Kaalep
Eesti Ratsaspordi Liit	Loomade heaolu toetuse töögrupi liige	Ulrika Tuppits
	Bioenergia investeringute TG:	
Lihaveisekasvatajate Selts	Bioenergia investeringute töögrupi liige	Aivar Puhk
Aiandusliit	Bioenergia investeringute töögrupi liige	Raimond Strastin
Eesti Biogaasi Assotsiatsioon	Bioenergia investeringute töögrupi liige	Ahto Oja
TTÜ	Bioenergia investeringute töögrupi liige	Peep Pitk
KKM	Bioenergia investeringute töögrupi liige	Kai Willadsen
MKM	Bioenergia investeringute töögrupi liige	Siim Meeliste
	Mahepõllumajanduse TG:	
Rahandusministeerium	Mahepõllumajanduse töögrupi liige	Margo Keerme
Eesti Lihaveisekasvatajate Selts	Mahepõllumajanduse töögrupi liige	Targo Pikk mets, asendaja Margus Keldo
Eesti Aiandusliit	Mahepõllumajanduse töögrupi liige	Raimond Strastin Edgar Kolts
Jõgeva SAI	Mahepõllumajanduse töögrupi liige	Pille Ardel

MTÜ Eesti Noortalunikud	Mahepõllumajanduse töögrupi liige	Martin Repinski
Eesti Põllumeeste Keskliit	Mahepõllumajanduse töögrupi liige	Juhan Särgava
Põllumajandusuuringute Keskus	Mahepõllumajanduse töögrupi liige	Karli Sepp
Eesti Maaviljeluse Instituut	Mahepõllumajanduse töögrupi liige	Edvin Nugis Reijo Simsom
Liikumise Kodukant	Mahepõllumajanduse töögrupi liige	Aili Taal
Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda	Mahepõllumajanduse töögrupi liige	Mai Tooming
Tartumaa Põllumeeste Liit	Mahepõllumajanduse töögrupi liige	Margo Mansberg
Eesti Keskkonnaühenduste Koda	Mahepõllumajanduse töögrupi liige	Kaja Peterson Asendaja Silvia Lotman
Mahepõllumajanduse Koostöökogu	Mahepõllumajanduse töögrupi liige	Jaan Kiider Kaja Kesküla Merit Mikk
Põllumajandusamet	Mahepõllumajanduse töögrupi liige	Egon Palts
Eesti Maaülikool	Mahepõllumajanduse töögrupi liige	Ragnar Leming
Hendrikson&Ko	Mahepõllumajanduse töögrupi liige	Riin Kutsar
PRIA	Mahepõllumajanduse töögrupi liige	Gerli Toom Asendaja Tanel Trell
Eesti Astelpaju Liit	Mahepõllumajanduse töögrupi liige	Lauri Aaspõllu
	Elurikkuse TG:	
Keskkonnaministeerium	Elurikkuse töögrupp	Lilika Käis, Kadri Möller, Üllar Rammul
Keskkonnaamet	Elurikkuse töögrupp	Kaidi Silm, Murel Merivee, Tarvo Roose, Gunnar Sein, Tõnu Talvi, Marju Erit
PRIA	Elurikkuse töögrupp	Varje Vendla, Aivar Arik, Kadri Pärnpuu, Erle Vendla
Põllumajandusuuringute Keskus	Elurikkuse töögrupp	Iiri Raa, Eneli Viik, Pille Koorberg
Tartu Ülikooli Ökoloogia- ja Maateaduste Instituut	Elurikkuse töögrupp	Riinu Rannap
MTÜ Kodukant Läänemaa	Elurikkuse töögrupp	Ene Sarapuu
MTÜ Eesti lihase kasvatuse selts, PLK hooldaja Lõuna-Eestis	Elurikkuse töögrupp	Kalmer Visnapuu
PLK hooldaja Läänemaal	Elurikkuse töögrupp	Kulno Rehkalt

Eksperdid	Elurikkuse töögrupp	Hannes Pehlak, Andres Kuresoo, Toomas Hirse jt.
Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda	Elurikkuse töögrupp	Olav Kreen
Talupidajate keskliidu (ETKL)	Elurikkuse töögrupp	Kaul Nurm
Mittetulundusühing Ökoloogiliste Tehnoloogiate Keskus	Elurikkuse töögrupp	Merit Mikk
	Keskkonnasõbraliku aianduse TG:	
PRIA	Keskkonnasõbraliku aianduse ekspertgrupi liige	Jana Adari, Jaanus Ainso, Kairi Kaasik, Ulla Kaur, Karin Lepmets
Eesti Maaülikooli Polli Aiandusuuringute Keskus	Keskkonnasõbraliku aianduse ekspertgrupi liige	Kersti Kahu, Krista Tiirmaa, Neeme Univer
Veterinaar- ja Toiduamet	Keskkonnasõbraliku aianduse ekspertgrupi liige	Piret Rajasalu
Põllumajandusamet	Keskkonnasõbraliku aianduse ekspertgrupi liige	Jan-Roland Raukas
Põllumajandusuuringute Keskus	Keskkonnasõbraliku aianduse ekspertgrupi liige	Livi Rooma, Marje Särekanno
Aiandusliit	Keskkonnasõbraliku aianduse ekspertgrupi liige	Madis Kahu, Valdis Kaskema, Margus Kopp, Imre Kukk, Janika Lindsalu, Tarmo Loid, Harri Poom, Anneli Steinbruch, Raimond Strastin
Eesti Keskkonnaühenduste Koda	Keskkonnasõbraliku aianduse ekspertgrupi liige	Aleksei Lotman, Ivar Tamm
Eesti Maaülikool	Keskkonnasõbraliku aianduse ekspertgrupi liige	Kadri Karp, Priit Pöldma, Toomas Tõrra
	Mulla ja vee TG:	
PRIA	Mulla ja vee ekspertgrupi liige	Jaanus Ainso, Kairi Kaasik, Ulla Kaur, Liina Peetsu, Gerli Toom
Keskkonnaamet	Mulla ja vee ekspertgrupi liige	Milvi Aun
Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda	Mulla ja vee ekspertgrupi liige	Olav Kreen, Martin Vilen
Mahepõllumajanduse Koostöökogu	Mulla ja vee ekspertgrupi liige	Elen Peetsmann, Airi Vetemaa
Eesti Keskkonnaühenduste Koda	Mulla ja vee ekspertgrupi liige	Aleksei Lotman, Silvia Lotman

Tartumaa Põllumeeste Liit	Mulla ja vee ekspertgrupi liige	Margo Mansberg
MTÜ Eesti Noortalunikud	Mulla ja vee ekspertgrupi liige	Jane Mättik, Aivo Nugis, Mihkel Pullisaar, Vahur Vingisaar
Põllumajandusuuringute Keskus	Mulla ja vee ekspertgrupi liige	Pille Koorberg, Priit Penu, Livi Rooma
Põllumajanduskonsulendid	Mulla ja vee ekspertgrupi liige	Karin Hüva, Veeve Kaasik, Olavy Sülla
Eesti Põllumeeste Keskliit	Mulla ja vee ekspertgrupi liige	Margus Lepp, Andres Lindam, Jaak Läänemets, Ülo Niisuke
Keskkonnaministeerium	Mulla ja vee ekspertgrupi liige	Enn Liive
Eesti Maaülikool	Mulla ja vee ekspertgrupi liige	Toomas Tõrra
Jõgeva Sordiaretuse Instituut	Mulla ja vee ekspertgrupi liige	Mati Koppel
AS Maves	Mulla ja vee ekspertgrupi liige	Madis Metsur
Eestimaa Talupidajate Keskliit	Mulla ja vee ekspertgrupi liige	Alvar Timmi
Piira talu	Mulla ja vee ekspertgrupi liige	Kalmer Visnapuu
Elle OÜ	Mulla ja vee ekspertgrupi liige	Kaupo Heinma
Rahandusministeerium	Mulla ja vee ekspertgrupi liige	Rando Härginen
Eesti Maaviljeluse Instituut	Mulla ja vee ekspertgrupi liige	Kalvi Tamm

16.2 Konsultatsioonid

Konsultatsiooni teema	Kuupäev	Antud aeg	Konsulteritud institutsioonide/üksuste/ isikute nimed	Kokkuvõtte tulemustest
Ministeeriumidele ja Riigikantseleile saadetakse kooskõlastamiseks Eesti maaelu arengukava 2014-2020 eelnõu	5. juuni 2013	14 päeva	Haridus- ja Teadusministeerium, Justiitsministeerium, Kaitseministeerium, Keskkonnaministeerium, Kultuuriministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministerium, Rahandusministeerium, Siseministeerium, Sotsiaalministeerium, Välisministeerium, Riigikantselei.	Ettepanekuid tuli palju, neist mitmed olid omavahel vastukäivad. Saabunud tagasisidele vastati vajadusel kirja teel ning arutati Eesti maaelu arengukava 2014-2020 ettevalmistava juhtkomisjoni istungitel läbi ning lisaks detailsemalt valdkonnaspetsiifilistes töögruppides.

<p>MAK 2014-2020 juhtkomisjoni 1. istung. Teemad: EL maaelu arengu poliitika 2014-2020 programmiperioodil; Prioriteet 1: teadmussiire põllumajanduses ja metsanduses; Prioriteet 2: konkurentsivõime ja põllumajandusettevõtete elujõulisus; Prioriteet 3: toiduketid ja riskijuhtimine; Prioriteet 4: põllumajandusest ja metsandusest sõltuvad ökosüsteemid; Prioriteet 5: ressursisääst ja keskkonnasäästlik majandus; Prioriteet 6: sotsiaalne kaasamine ja maapiirkonna majanduslik areng</p>	<p>19. oktoober 2011</p>	<p>11 päeva</p>	<p>Eesti maaelu arengukava 2014-2020 ettevalmistav juhtkomisjon: Hannes Aamisepp Üllas Hunt Marina Kaas Madis Kaldmäe Jaan Kallas Kalle Küttis Indrek Laas Merit Mikk Kaul Nurm Ando Adamson Kaja Peterson Sirje Potisepp Tiiu Rüütle Tiina Saron Peeter Seestrand Ivar Sikk Raimond Strastin Roomet Sõrmus Kalle Talviste Ivar Tedrema Margus Timmo Jaanus Marrandi Piret Treiberg Eha Paas Priit Põllumäe Rando Värnik Andrus Ristkok Raul Rosenberg Katrin Noorkõiv</p>	<p>EL maaelu arengu poliitika 2014-2020 ettekande kohta tehtud ettepanekud ja kommentaarid võetakse teadmiseks. Prioriteetide puhul analüüsiti tehtud ettepanekuid ning andmete olemasolu ja ettepanekute põhjendatuse korral täiendati olukorrajeldust. PM saatis juhtkomisjoni liikmetele asjakohased EL õigusaktide eelnõud.</p>
<p>MAK 2014-2020 juhtkomisjoni 2. istung. Teemad: Ülevaade Euroopa Liidu maaelu arengu määruse aruteludest EL tasandil; Arutelu Eesti maaelu arengukava 2014-2020 eesmärkide teemal (saadetud küsimustiku põhjal).</p>	<p>21. detsember 2011</p>	<p>14 päeva</p>	<p>Eesti maaelu arengukava 2014-2020 ettevalmistav juhtkomisjon: Hannes Aamisepp Üllas Hunt Marina Kaas Madis Kaldmäe Jaan Kallas Kalle Küttis Indrek Laas Merit Mikk Kaul Nurm Ando Adamson Kaja Peterson Sirje Potisepp Tiiu Rüütle Tiina Saron Peeter Seestrand</p>	<p>Järgmiseks istungiks valmistame saadud sisendi alusel ette uuendatud hetkeolukorra analüüsi ning esitatud ettepanekutega arvestamise/mittearvestamise tabeli. Järgmisel istungil arutame ülejäänud küsimused lõpuni. Jätkame koostööd teiste ministriumide ja fondidega, mis aitaks lahendada maaelu poliitika ulatusest välja jäävad probleemid ja tagada maapiirkonna tervikliku arengu. Kõigil palume saata/täiendada oma kirjalikud ettepanekud</p>

			Ivar Sikk Raimond Strastin Roomet Sõrmus Kalle Talviste Ivar Tedrema Margus Timmo Jaanus Marrandi Piret Treiberg Eha Paas Priit Põllumäe Rando Värnik Andrus Ristkok Raul Rosenberg Katrin Noorkõiv	küsimustiku osas jaanuari esimese nädala lõpuks juhtkomisjoni sekretariaadile.
MAK 2014-2020 juhtkomisjoni 3. istung. Teemad: Arutelu Eesti maaelu arengukava 2014-2020 teadus- ja arendustegevuse eesmärkide teemal; Arutelu Eesti maaelu arengukava 2014-2020 keskkonnahoiu eesmärkide teemal; Arutelu Eesti maaelu arengukava 2014-2020 kohaliku algatuse eesmärkide teemal.	8. veebruar 2012	5 päeva	Eesti maaelu arengukava 2014-2020 ettevalmistav juhtkomisjon: Hannes Aamisepp Üllas Hunt Marina Kaas Madis Kaldmäe Jaan Kallas Kalle Küttis Indrek Laas Merit Mikk Kaul Nurm Ando Adamson Kaja Peterson Sirje Potisepp Tiiu Rüütle Tiina Saron Peeter Seestrand Ivar Sikk Raimond Strastin Roomet Sõrmus Kalle Talviste Ivar Tedrema Margus Timmo Jaanus Marrandi Piret Treiberg Eha Paas Priit Põllumäe Rando Värnik Andrus Ristkok Raul Rosenberg Katrin Noorkõiv	Eesmärkide üle vaatamisega jõuti lõpule, olukorrakirjeldust ajakohastatakse veel jooksvalt aasta jooksul ja püüame saavutada kokkulepped. Järgmistel kohtumisel alustame konkreetsete eesmärkide sõnastuse ning SWOT-analüüsi aruteludega. Ootame juhtkomisjoni liikmete ettepanekuid ka kirjalikult.
MAK 2014-2020 juhtkomisjoni 4. istung. Teemad: Eesti maaelu arengukava 2014-2020 eesmärkide taust ja	4. aprill 2012	14 päeva	Eesti maaelu arengukava 2014-2020 ettevalmistav juhtkomisjon: Hannes Aamisepp Üllas Hunt	Nii istungi käigus tehtud kui ka täiendavad ettepanekud on oodatud kirjalikult kahe nädala jooksul, s.o 18. aprilliks. Kõik ettepanekud

arutelu.			Marina Kaas Madis Kaldmäe Jaan Kallas Kalle Küttis Indrek Laas Merit Mikk Kaul Nurm Ando Adamson Kaja Peterson Sirje Potisepp Tiiu Rüütle Tiina Saron Peeter Seestrand Ivar Sikk Raimond Strastin Roomet Sõrmus Kalle Talviste Ivar Tedrema Margus Timmo Jaanus Marrandi Piret Treiberg Eha Paas Priit Põllumäe Rando Värnik Andrus Ristkok Raul Rosenberg Katrín Noorkõiv	analüüsitakse läbi, nendega arvestamist/mittearvestamist põhjendatakse ning need on tänuväärseks sisendiks uue maaelu arengukava koostamisel.
MAK 2014-2020 juhtkomisjoni 5. istung. Teemad: Tagasiside Eesti maaelu arengukava 2014-2020 eesmärkide ja SWOT-analüüsi kohta tehtud ettepanekutele; Arutelu Eesti maaelu arengukava 2014-2020 eesmärkide ja SWOT-analüüsi teemal.	16. mai 2012	5 päeva	Eesti maaelu arengukava 2014-2020 ettevalmistav juhtkomisjon: Hannes Aamisepp Üllas Hunt Marina Kaas Madis Kaldmäe Jaan Kallas Kalle Küttis Indrek Laas Merit Mikk Kaul Nurm Ando Adamson Kaja Peterson Sirje Potisepp Tiiu Rüütle Tiina Saron Peeter Seestrand Ivar Sikk Raimond Strastin Roomet Sõrmus Kalle Talviste Ivar Tedrema Margus Timmo Jaanus Marrandi	Istung andis olulise sisendi planeerimise järgmiste etappidega edasi minemiseks. Põllumajandusministeerium on kogu senise MAK 2014-2020 koostamise protsessi vältel rõhutanud, et käime kõik strateegilise planeerimise protsessi etapid läbi nende loogilises järjekorras. Eesmärgid ja SWOT-analüüs on MAK 2014-2020 strateegiline alus ning selle põhjal on kavas hakata välja töötama programmi sekkumismehhanisme/meetmeid.

			Piret Treiberg Eha Paas Priit Põllumäe Rando Värnik Andrus Ristkok Raul Rosenberg Katrín Noorkõiv	
MAK 2014-2020 juhtkomisjoni 6. istung. Teemad: Ülevaade Euroopa Liidu maaelu arengu määruse eelnõus toodud meetmetest; MAK 2014-2020 meetmete valik ja edasised tegevused; Arutelu MAK 2014-2020 meetmete valiku teemal.	4. juuli 2012	5 päeva, ettepanekute esitamise aega pikendati seoses puhkustepe rioodiga 15.08.2012 ni.	Eesti maaelu arengukava 2014-2020 ettevalmistav juhtkomisjon: Hannes Aamisepp Üllas Hunt Marina Kaas Madis Kaldmäe Jaan Kallas Kalle Küttis Indrek Laas Merit Mikk Kaul Nurm Ando Adamson Kaja Peterson Sirje Potisepp Tiiu Rüütle Tiina Saron Peeter Seestrand Ivar Sikk Raimond Strastin Roomet Sõrmus Kalle Talviste Ivar Tedrema Margus Timmo Jaanus Marrandi Piret Treiberg Eha Paas Priit Põllumäe Rando Värnik Andrus Ristkok Raul Rosenberg Katrín Noorkõiv	Alates septembrist kutsutakse kokku temaatilised töögrupid, kuhu on plaanitud kaasata lisaks eksperte ja huvigruppe, kes juhtkomisjoni koosseisu ei kuulu. Töögruppide ülesandeks saab olema detailsete meetmelehtede välja töötamine. Kui oleme saanud tagasiside meetmete kohta, siis grupeeritakse teemad ning juhtkomisjoni liikmed saavad osaleda endale huvipakkuvate töögruppide töös. Kui meetmelehed on valmis siis toome need juhtkomisjoni ette.
MAK 2014-2020 juhtkomisjoni 7. istung. Teemad: MAK 2014-2020 meetmete valiku ettepanekud; Ülevaade Euroopa Liidu vahenditest 2014-2020 perioodil rahastatavatest eesmärkide ja lahendusteedest; Finantsinstrumendid.	10. oktoober 2012	5 päeva	Eesti maaelu arengukava 2014-2020 ettevalmistav juhtkomisjon: Hannes Aamisepp Üllas Hunt Marina Kaas Madis Kaldmäe Jaan Kallas Kalle Küttis Indrek Laas Merit Mikk Kaul Nurm	Istungil käidi veelkord läbi MAK 2014-2020 meetmete valik. Samuti on juhtkomisjoni tulemusel kindlasti parem ülevaade, kuidas muud poliitikad panustavad maapiirkonna arengusse ning millised on arengud partnerlusleppe koostamisega. Finantsinstrumentide puhul sai antud üldine ülevaade, mille jätkuks on erinevate

			<p>Ando Adamson Kaja Peterson Sirje Potisepp Tiiu Rüütle Tiina Saron Peeter Seestrand Ivar Sikk Raimond Strastin Roomet Sõrmus Kalle Talviste Ivar Tedrema Margus Timmo Jaanus Marrandi Piret Treiberg Eha Paas Priit Põllumäe Rando Värnik Andrus Ristkok Raul Rosenberg Katrín Noorkõiv</p>	<p>meetmete puhul kavas eraldi analüüsida, kas ja millisel kujul nende rakendamine on vajalik. Alustanud oleme temaatiliste meetmepõhiste töögruppidega, kuhu kaasame lisaks juhtkomisjoni liikmetele ka muid organisatsioone, eksperte. Vastavalt sellele, kuidas erinevates töögruppides jõuame MAK 2014-2020 meetmelehtedeni, toome need edaspidi arutamiseks juhtkomisjoni. Natura 2000 toetuse puhul põllu- ja metsamaale otsustati välja kuulutada kirjalik protseduur, et teada saada juhtkomisjoni arvamus, kas Natura meetmed peaksid olema rahastatavad MAK 2014-2020 raames või riigieelarvelistest vahenditest.</p>
<p>MAK 2014-2020 juhtkomisjoni 8. istung. Teemad: Kvaliteedikavas osalemine ja kvaliteedikavade raames toodetud toodete promotsioon; Investeeringud põllumajandustoodete töötlemiseks ja turustamiseks; Tootjarühmade loomine; Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamine; Leader.</p>	<p>9. jaanuar 2013</p>	<p>5 päeva</p>	<p>Eesti maaelu arengukava 2014-2020 ettevalmistav juhtkomisjon: Hannes Aamisepp Üllas Hunt Marina Kaas Madis Kaldmäe Jaan Kallas Kalle Küttis Indrek Laas Merit Mikk Kaul Nurm Ando Adamson Kaja Peterson Sirje Potisepp Tiiu Rüütle Tiina Saron Peeter Seestrand Ivar Sikk Raimond Strastin Roomet Sõrmus Kalle Talviste Ivar Tedrema Margus Timmo Jaanus Marrandi Piret Treiberg Eha Paas Priit Põllumäe Rando Värnik</p>	<p>Kõigi meetme puhul võeti ettepanekud teadmiseks ja võimalusel arvestati edaspidi. Meetmelehtedega töötatakse edasi, kus võimalik seal fookuseeriti ja täpsustati esitatud ettepanekute valguses.</p>

			Andrus Ristkok Raul Rosenberg Katrín Noorkõiv	
MAK 2014-2020 juhtkomisjoni 9. istung. Teemad: Väikeste põllumajandusettevõtete arendamine; Investeeringud põllumajandusettevõtte tulemuslikkuse parandamiseks; Põllu- ja metsamajanduse taristu arendamine ja hoid; Metsa majandusliku ja ökoloogilise elujõulisuse parandamine; Metsandussaaduste töötlemine ja turustamine;	5. veebruar 2013	5 päeva	Eesti maaelu arengukava 2014-2020 ettevalmistav juhtkomisjon: Hannes Aamisepp Üllas Hunt Marina Kaas Madis Kaldmäe Jaan Kallas Kalle Küttis Indrek Laas Merit Mikk Kaul Nurm Ando Adamson Kaja Peterson Sirje Potisepp Tiiu Rüütle Tiina Saron Peeter Seestrand Ivar Sikk Raimond Strastin Roomet Sõrmus Kalle Talviste Ivar Tedrema Margus Timmo Jaanus Marrandi Piret Treiberg Eha Paas Priit Põllumäe Rando Värnik Andrus Ristkok Raul Rosenberg Katrín Noorkõiv	Väikeste põllumajandusettevõtete arendamise ja Investeeringu meetmel põllumajandusettevõtte tulemuslikkuse parandamiseks võeti kõik ettepanekud teadmiseks. Meetmega minnakse edasi ja tullakse lahtiste küsimuste juurde tagasi ja otsustatakse valukohad, kui MAKi eelarve on teada. Põllu- ja metsamajanduse taristu arendamise ja hoiu meetme tutvustamise järel jäi EKO oma 13. 02. 2013 kirjas meetme mõnede aspektide puhul eriarvamusele, kuigi nende esindaja oli kaasatud meetme ettevalmistavasse töögruppi. Metsa majandusliku ja ökoloogilise elujõulisuse parandamise meetme ja metsandussaaduste töötlemise ja turustamise puhul otsustati, et põhimõtteliselt saame meetme heaks kiita.
MAK 2014-2020 juhtkomisjoni 10. istung. Teemad: Investeeringud majandustegevuse mitmekesistamiseks maapiirkonnas mittepõllumajandusliku tegevuse suunas; Teadmussiire ja teave; Nõuandeteenuste toetamine; Loomade heaolu toetus; Mahepõllumajandus.	19. veebruar 2013	5 päeva	Eesti maaelu arengukava 2014-2020 ettevalmistav juhtkomisjon: Hannes Aamisepp Üllas Hunt Marina Kaas Madis Kaldmäe Jaan Kallas Kalle Küttis Indrek Laas Merit Mikk Kaul Nurm Ando Adamson Kaja Peterson Sirje Potisepp Tiiu Rüütle	Põhimõtteline heakskiit on majandustegevuse mitmekesistamise meetmele olemas, meede on vajalik ja olemuslikult õige. Väga vasturääkivad seisukohad on mõnedes punktides, näiteks meetme sihtgrupp, minimaalne tegutsemise aeg, maksimaalne toetuse summa ja toetuse määr ning finantsinstrumentide kasutamine. Püüame leida erinevate ettepanekute vahel konsensuse. Teadmussiire ja teabe meetmel põhimõtteline

			<p>Tiina Saron Peeter Seestrand Ivar Sikk Raimond Strastin Roomet Sõrmus Kalle Talviste Ivar Tedrema Margus Timmo Jaanus Marrandi Piret Treiberg Eha Paas Priit Põllumäe Rando Värnik Andrus Ristkok Raul Rosenberg Katrin Noorkõiv</p>	<p>heakskiit meetmega jätkamiseks olemas. Nõuandeteenuste toetamisel on meede põhimõtteliselt heaks kiidetud ja jätkame küsimustega, mis üles jäid ja kus edasine parendamine on võimalik. Karjatamise nõude juures jäi küsimus, kas lubada osalist karjatamist või nõuda 100%, mõlemal on nii plusse kui miinuseid, aga siin on vajalik edasine arutelu. Rakenduslikud aspektid vajavad edasist tööd ja nõuete arv otsa vaatamist, aga me võime meetme põhimõtteliselt heaks kiita. Mahetoetuse meetme saame põhimõtteliselt heaks kiita, kuigi mitmeid küsimusi peame edaspidi edasi arutama.</p>
<p>MAK 2014-2020 juhtkomisjoni 11. istung. Teemad: Koostöö; Põllumajanduslik keskkonnatoetuse põhitoetus; Piirkondlik mullakaitse toetus; Keskkonnasõbraliku aianduse toetus; Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus; Ohustatud tõugu looma pidamise toetus; Poolloodusliku koosluse hooldamise toetus;</p>	<p>12. märts 2013</p>	<p>5 päeva</p>	<p>Eesti maaelu arengukava 2014-2020 ettevalmistav juhtkomisjon: Hannes Aamisepp Üllas Hunt Marina Kaas Madis Kaldmäe Jaan Kallas Kalle Küttis Indrek Laas Merit Mikk Kaul Nurm Ando Adamson Kaja Peterson Sirje Potisepp Tiiu Rüütle Tiina Saron Peeter Seestrand Ivar Sikk Raimond Strastin Roomet Sõrmus Kalle Talviste Ivar Tedrema Margus Timmo Jaanus Marrandi Piret Treiberg Eha Paas Priit Põllumäe Rando Värnik Andrus Ristkok</p>	<p>Koostöö meetme ja EIP puhul võeti info ja ettepanekud teadmiseks. Põllumajandusliku keskkonnatoetuse põhitoetuse puhul jäi üles küsimusi, mida arutati edasi järgnevatel juhtkomisjoni istungitel. Lisaks ootasime ettepanekuid valitavate meetmete osas. Teiste keskkonnatoetuste puhul on enamuste ettepanekutega arvestatud. Üks juhtkomisjon läheb veel lahtiseks jäänud küsimuste lahendamiseks ning kompromisside leidmiseks. Põhi on loodud keskkonnameetmete jaoks ja olulisemad asjad on kajastatud. Rahajaotusel peame veelkord vaatama meetmeid ja ei ole välistatud, et mõned nõuded võivad ära jääda.</p>

			Raul Rosenberg Katrín Noorkõiv	
MAK 2014-2020 juhtkomisjoni 12. istung. Teemad: Nõuandeteenuste toetamine; Mahepõllumajandus; Loomade heaolu toetus; Investeeringud põllumajandustoodete töötlemiseks ja turustamiseks; Investeeringud põllumajandusettevõtte tulemuslikkuse parandamiseks; Investeeringud majandustegevuse mitmekesistamiseks maapiirkonnas mittepõllumajandusliku tegevuse suunas.	26. märts 2013	5 päeva	Eesti maaelu arengukava 2014-2020 ettevalmistav juhtkomisjon: Hannes Aamisepp Üllas Hunt Marina Kaas Madis Kaldmäe Jaan Kallas Kalle Küttis Indrek Laas Merit Mikk Kaul Nurm Ando Adamson Kaja Peterson Sirje Potisepp Tiiu Rüütle Tiina Saron Peeter Seestrand Ivar Sikk Raimond Strastin Roomet Sõrmus Kalle Talviste Ivar Tedrema Margus Timmo Jaanus Marrandi Piret Treiberg Eha Paas Priit Põllumäe Rando Värnik Andrus Ristkok Raul Rosenberg Katrín Noorkõiv	Otsus meede põhimõtteliselt heaks kiita. Põllumajandustootjale tasuta nõuande teema jätsime arutuse alla. Mahepõllumajanduse ja loomade heaolu toetus meede otsustati põhimõtteliselt heaks kiita. Meetmel investeeringud põllumajandustoodete töötlemiseks ja turustamiseks vajavad edasist arutamist maksimaalsed toetussummad. Meetmel investeeringud põllumajandusettevõtte tulemuslikkuse parandamiseks arutati meede veel korra töögrupis läbi ja tuldi juhtkomisjoni hiljem tagasi. Meede majandustegevuse mitmekesistamiseks arutati veelkord läbi, lahtiseks jäid varasem tegutsemise aeg ja maksimaalne toetussumma.
MAK 2014-2020 juhtkomisjoni 13. istung. Teemad: Finantsinstrumendid; Põllumajanduslik keskkonnatoetus; Investeeringud põllumajandusettevõtte tulemuslikkuse parandamiseks; MAK 2014-2020 eelarve.	16. aprill 2013	5 päeva	Eesti maaelu arengukava 2014-2020 ettevalmistav juhtkomisjon: Hannes Aamisepp Üllas Hunt Marina Kaas Madis Kaldmäe Jaan Kallas Kalle Küttis Indrek Laas Merit Mikk Kaul Nurm Ando Adamson Kaja Peterson Sirje Potisepp Tiiu Rüütle Tiina Saron	Finantsinstrumentide kasutamine toetuse vormina on MAK 2014-2020 raames põhimõtteliselt heaks kiidetud. Ettepanekud võtame teadmiseks, täpsemate instrumentide kirjelduse juurde tuleme tagasi pärast vastavat eelhindamist. Keskkonnatoetuse puhul jäid mõned küsimused lahtiseks, aga meede tuleb. 25% on kohustuslik keskkonna- ja kliimameetmeteks MAKis. Investeeringumeetme ettepanekud võtsime teadmiseks. Eelarve jaotuse

			Peeter Seestrand Ivar Sikk Raimond Strastin Roomet Sõrmus Kalle Talviste Ivar Tedrema Margus Timmo Jaanus Marrandi Piret Treiberg Eha Paas Priit Põllumäe Rando Värnik Andrus Ristkok Raul Rosenberg Katrin Noorkõiv	osas tehtud ettepanekud võtsime teadmiseks. Juhtkomisjonis arutatud kujul eelarvejaotus esitati Vabariigi Valitsusele.
MAK 2014-2020 juhtkomisjoni 14. istung. Teemad: Ülevaade MAK 2014–2020 kooskõlastusringil esitatud ettepanekutest; Juhtkomisjoni liikmete peamised ettepanekud eelnõule; Ülevaade MAK 2014–2020 edasistest tegevustest	3. juuli 2013	5 päeva	Eesti maaelu arengukava 2014-2020 ettevalmistav juhtkomisjon: Hannes Aamisepp Üllas Hunt Marina Kaas Madis Kaldmäe Jaan Kallas Kalle Küttis Indrek Laas Merit Mikk Kaul Nurm Ando Adamson Kaja Peterson Sirje Potisepp Tiiu Rüütle Tiina Saron Peeter Seestrand Ivar Sikk Raimond Strastin Roomet Sõrmus Kalle Talviste Ivar Tedrema Margus Timmo Jaanus Marrandi Piret Treiberg Eha Paas Priit Põllumäe Rando Värnik Andrus Ristkok Raul Rosenberg Katrin Noorkõiv	Kõik organisatsioonid on saanud oma olulisemad seisukohad välja öelda. Vastavalt arutelule pakume septembris välja täiendatud MAKi versiooni. Täiendatud MAK püüab arvestada ettepanekuid ja leida tasakaal huvirühmade ja soovide vahel.

17. Riikliku maaeluvõrgustiku tegevuskava

Riikliku maaeluvõrgustiku tegevuse aluseks on Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse 1305/2013 artikkel 54. Eesti riikliku maaeluvõrgustiku tegevusi viib ellu ning maaeluvõrgustiku üksuse ülesandeid täidab Maamajanduse Infokeskuse vastav struktuuriüksus.

Riikliku maaeluvõrgustiku tegevuste peamiseks eesmärgiks on parandada MAKi rakendamise kvaliteeti, suurendada sidusrühmade kaasatust ja teavitada laiemat üldsust ja võimalikke kasusaajaid maaelu arengu poliitikast ning aidata kaasa innovatsiooni edendamisele põllumajanduses, toidu tootmises, metsanduses ja maapiirkonnas.

Eesmärkide täitmiseks viiakse läbi vähemalt järgmisi tegevusi:

- MAKi projektinäidete kogumine ja levitamine;
- valdkondliku ja analüütilise teabe vahetamine maaelu arengu sidusrühmade vahel ning tulemuste jagamine ja levitamine;
- teabevahetuse- ja koolitustegevuse korraldamine kohalikele tegevusgruppidele, sh kohaliku arengu strateegiate koostamise, rakendamise, seire ja hindamise ning territooriumitevaheliste ja rahvusvaheliste koostööprojektide algatamise ja elluviimise hõlbustamiseks;
- meetme „Koostöö“ jaoks partnerite otsimine;
- innovatsioonialase võrgustikutöö tugiteenuse pakkumine ja osalemine nõustajate võrgustikutöös;
- osalemine MAKi seire- ja hindamistulemuste levitamisel;
- osalemine MAKi kommunikatsioonistrateegia ning teavitus- ja avalikustmistöö tegevuskava elluviimisel, vastavalt MAKi peatükkidele 15.3 ja 15.4;
- osalemine Euroopa maaelu arengu võrgustiku töös;
- riikliku maaeluvõrgustiku võrgustikutöö juhtimine ja enesehindamise teostamine.

Maaeluvõrgustiku tegevusse kaasatakse ühe sidusrühmana MAKi kasusaajaid esindavate organisatsioonide ning MAKi rakendamise ja maaelu arenguga seotud asutuste ja organisatsioonide esindajad, sh põllumajandustootjate ning talunike ühendused; toidukvaliteedi ja erinevate põllumajandustootmise valdkondade põhised ühendused ning organisatsioonid; metsaomanike ühendused; põllumajandussaadusi töötleva tööstuse ja metsatööstuste ühendused; põllumajandus- ja metsamajandusvaldkonna nõustajate ühendused; maaparandusühistute ühendused; põllumajandus- ja metsamajandusvaldkonna õppe- ja teadusasutused; keskkonnakaitse organisatsioonid; maapiirkonnas väikeettevõtluse arendamise ühendused, sh maaturismi ettevõtjate ühendused; külaliikumise, noorte ja naiste jm sotsiaalse kaasamisega tegelevad ühendused maapiirkonnas ja kultuuripärandi kaitse ühendused; maaettevõtluse ja maapiirkonna arengu valdkonna nõustamis-, koolitus-, õppe- ja teadusasutused; kohalikud tegevusgrupid ja nende vabatahtlikud võrgustikud; piirkondlikult ja riiklikult MAKi rakendamisega seotud ning teised MAKist huvitatud organid.

Maaeluvõrgustiku tegevuste rahastamine toimub Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1305/2013 artikli 51 lõike 2 alusel (MAKi tehniline abi). Maaeluvõrgustiku juhtimiseks ja tegevuskava täitmiseks kavandatav eelarve moodustab kuni 6% tehnilise abi vahenditest võrdselt iga programmiperioodi aasta kohta.

Maaeluvõrgustiku eesmärke täidetakse iga-aastaste tegevuskavade alusel. Tegevuskava koostab maaeluvõrgustiku üksus koostöös korraldusametusega. Maaeluvõrgustiku tegevuskava kinnitatakse MAKi iga-aastase tehnilise abi koondkava raames, tuues välja peamiste kululiikide kokkuvõtlik kirjeldus järgnevalt:

- juhtimine ja tegevuskava täitmine, sh maaeluvõrgustiku juhtimisega seotud tööjõu- ja halduskulu ning tegevuskava elluviimisega seotud tööjõukulu;

- teadmiste levitamine, sh küsitluste, uuringute, teadmiste ja parimate praktikate levitamiseks seotud teabematerjali ettevalmistamise, väljaandmise ja levitamise kulud;
- ürituste korraldamine, sh infopäevade, seminaride, koolituste, õppereiside korraldamise ja vajadusel nendel osalemise kulud;
- Eesti-sisese, territooriumitevahelise ja rahvusvahelise koostöö tugitegevused, sh kulud veebilehe arenduseks ja lähetuskulud.

Maaeluvõrgustiku juhtimises ja tegevuskava elluviimises osaleb nõuandva organina maaeluvõrgustiku koostöökoda. Koostöökoja liikmeteks on MAKi eesmärkide täitmisega seotud organisatsioonide ja rakendusametuste esindajad. Koostöökoja kutsub kokku maaeluvõrgustiku üksus, kes tagab ka koostöökoja nõupidamiste tehnilise teenindamise. Koostöökoja nõupidamised toimuvad vähemalt kaks korda aastas.

Koostöökoja ülesanneteks on tagada maaeluvõrgustiku tegevuse koordineeritus erinevate MAKist kasusaajaid esindavate ühenduste ja organisatsioonide ning MAKi rakendamiseks või maaelu arendamisega seotud asutuste ja organisatsioonide vahel ning nõustada maaeluvõrgustiku üksust iga-aastase tegevuskava ettevalmistamise ja elluviimise osas.

Iga-aastases aruandluses kajastatakse tegevusi, mis on seotud riikliku maaeluvõrgustiku tegevuskava elluviimisega.

Tegevuskava elluviimise näitajatena kogutakse iga-aastasesse seirearuandesse vähemalt järgmised näitajad:

		Kokku	sh millest seire ja hindamise tulemuste levitamine	sh millest nõustajaid ja/või innovatsiooni toetavad teenused	sh millest puudutab KTG-d, sh toetus koostööle
Maaeluvõrgustiku teavitustahendite arv (liikide järgi)	Maaeluvõrgustiku poolt korraldatud ürituste arv				
	Väljaannete arv: voldikute, uudiskirjade, ajakirjade... sh e-väljaannete arv				
	Muude vahendite arv (veebileht, sotsiaalmeedia...)				
	Maaeluvõrgustiku poolt kogutud ja levitatud projektinäidete arv.				
Maaeluvõrgustiku poolt rahastatud tegevuste arv, mis on seotud valdkondliku ja analüütilise teabe vahetamisega maaelu arengu sidusrühmade vahel.	Temaatilised töögrupid				
	Konsultatsioonid sidusrühmadega				
	Muu (koolitused, veebi foorumid)				
Euroopa maaeluvõrgustiku poolt korraldatud üritustel osalemise arv					
sh milles maaeluvõrgustikul on olnud aktiivne panus					
Avaliku sektori poolsed kulutused kokku (eur)	Kulud kokku tehnilisest abist				
	sh millest maaeluvõrgustiku üksuse jooksvad kulud				

Maaeluvõrgustiku tegevuste juhtimise ja tegevuskava elluviimise eest vastutab Maamajanduse Infokeskuse vastav struktuuriüksus (maaeluvõrgustiku üksus). Maaeluvõrgustiku üksuse ülesanded sätestatakse Maamajanduse Infokeskuse põhimääruses.

18. Korraldusasutuse ja makseagentuuri poolt teostatud arengukavas sisalduvate meetmete tõestatavuse, kontrollitavuse ja veariski eelhindamine

Nõue	Kontroll	Veamäär
Keskkonnasõbraliku majandamise toetus		
Toetusega hõlmatud maa peab asuma PRIA põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registris (E)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivselt taotlusandmete ja PRIA põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registri alusel, lisaks teostatakse kohapealset kontrolli.	Madal
Toetust antakse põllumajandusega tegelevale füüsilisest isikust ettevõtjale või juriidilisele isikule (E)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivselt Äriregistri ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse kohapealset kontrolli.	Madal
Toetust antakse üksnes põllumaa kohta, sh kuni 4-aastase rohumaa kohta (E)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivne kontroll taotlusandmete alusel, lisaks kohapealne kontroll põlluraamatu alusel.	Keskmine. Maandavateks tegevusteks taotlusvormil rohumaa rajamise aasta ettetrükk ning e-PRIAS taotlemine koos teavitustega võimalikust rikkumisest.
Toetust võib taotleda vähemalt 1,00 ha suuruse maa kohta (E)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivne kontroll taotlusandmete ja põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registri alusel, lisaks teostatakse kohapealsel kontrollil pindade mõõtmisi.	Madal
Toetust ei anta maa kohta, mille kohta taotletakse poolloodusliku koosluse hooldamise toetust, keskkonnasõbraliku puuvilja- ja marjakasvatuse toetust, piirkondlikku mullakaitse toetust ning mahepõllumajanduse toetust.	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivne kontroll taotlusandmete alusel ja PRIA andmebaaside alusel.	Madal
Toetust ei maksta mahepõllumajandusliku tootmise toetuse taotlejale (E)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivne kontroll taotlusandmete alusel ja PRIA andmebaaside alusel.	Madal

Toetuse taotleja võtab kohustuse tegeleda selle põllu, mille kohta toetust taotles, nõuetekohase hooldamisega taotluse esmakordse esitamise kalendriaasta algusest alates vähemalt viis järjestikust kalendriaastat (E)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivne kontroll taotlusandmete ja põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registri alusel.	Madal
Kui taotleja hoiab ettevõtte toetusõiguslikku maad mustkesas, siis sellel kohustuseaastal, kui maa on mustkesas, talle mustkesas oleva maa eest toetust ei maksta. (E)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivne kontroll taotlusandmete alusel. Kohapealne kontroll visuaalse vaatluse teel ning põlluraamatu andmete alusel.	Madal
Taotleja peab kasvatama vähemalt 3 põllumajanduskultuuri, kusjuures kolmest kasvatatavast kultuurist väikseima pindala ei tohi olla alla 5% ettevõtte toetusõiguslikust maast (C)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivne kontroll taotlusandmete alusel. Kohapealne kontroll visuaalse vaatluse teel ning põlluraamatu andmete alusel ning põldude mõõtmise teel.	Madal
Taotleja järgib viljavahelduse nõudeid: põllumaa samal põllul ei kasvatata teravilja rohkem kui 3 järjestikusel aastal (mais ja tatar katkestavad teraviljakultuuride järgnevuse) ning sama liiki põllu-, rühvel- või köögiviljakultuuri rohkem kui 2 järjestikusel aastal. Ristõielisi võib samal põllul kasvatada uuesti 4. aastal. Nimetatud nõudeid ei pea rakendama maasika ning mitmeaastaste köögivilja-, ravim- ja maitsetaimedekultuuride kasvatamisel (C)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivselt taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse kohapealset kontrolli visuaalse vaatluse teel ning põlluraamatu andmete alusel.	Keskmine. Maandavateks tegevusteks e-PRIAS taotlemine koos teavitustega võimalikust rikkumisest.
Taotleja kasutab sertifitseeritud teraviljaseemet külvisena 15%-l teraviljade külvipinnast (C)	Nõue on kontrollitav. Kohapealne kontroll etikettide või ostudokumentide alusel ning põldude mõõtmise teel.	Madal
Taotleja kasvatab vähemalt 15 %-l toetusõiguslikust maast liblikõieliste puhaskultuuri või liblikõieliste, muude haljasväetiskultuuride ja kõrreliste heintaimede segu (C)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivselt taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse kohapealset kontrolli visuaalse vaatluse teel ja põlluraamatu andmete alusel ning põldude mõõtmise teel.	Madal
Taotleja koostab või vajadusel uuendab külvikorra- või viljavaheldusplaani (B)	Nõue on kontrollitav. Kohapealne kontroll esitatud dokumentide alusel.	Madal
Taotleja peab hoidma vähemalt 30% toetusõiguslikust maast põllumajanduskultuurist koosneva talvise taimkatte all 1. novembrist 31. märtsini (C)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivselt taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse visuaalset ja dokumentatsiooni alust kohapealset kontrolli ning põldude mõõtmise teel.	Madal kuni keskmine – sõltub palju ilmastikust
Haanja, Otepää, Valgjärve, Vastseliina ja Misso vallas asuvast põllumajandusmaast, mida taotlejal on õigus kasutada, peab vähemalt 30% olema talvise taimkatte all. Talviseks taimkatteks loetakse 1. novembrist kuni 31. märtsini põllumajandusmaal olevad põllumajanduskultuurid ja	Nõue on kontrollitav. Kohapealne kontroll visuaalse vaatluse ja dokumentatsiooni alusel ning põldude mõõtmise.	Madal

kõrretüü (B)		
Taotleja ei tohi toetusõiguslikul maal kasutada glüfosaati põllu-, rühvel- ega köögiviljakultuuri kasvuperioodil (tärgamisest kuni saagi koristamiseni). Glüfosaati ei ole lubatud kasutada haljasväetiseks kasvatatavatel heintaimedel ega maal, millele taotletakse mesilaste korjealade rajamise toetust (C)	Nõue on kontrollitav. Kohapealne kontroll visuaalse vaatluse teel, vajadusel analüüside võtmine.	Madal kuni keskmine
Taotleja rajab või jätab üle 20 ha suuruse toetusõigusliku maa ja sellega piirneva sõidukite liiklemiseks avalikult kasutatava tee vahele 2-5 meetri laiuse mitmeaastase taimestikuga rohumaariba või muu maastiku joonelemendi.(C)	Nõue on kontrollitav. Kohapealne kontroll visuaalse vaatluse ja mõõtmise teostamise teel.	Madal kuni keskmine – nõue seotud suurte põldudega, mistõttu rikkujateks suuremad tootjad. Maandavaks tegevuseks taotlejate teadlikkuse tõstmine (kust saab infot avalike teede kohta) ning e-PRIAs taotlemine.
Põllumajandusmaal asuvat looduskaitseaduse § 4 lõikes 1 sätestatud kaitstavat looduse üksikobjekti ja muinsuskaitseaduse § 3 lõikes 2 sätestatud kinnismälestist ega inventeeritud pärandkultuuri objekti ei tohi rikkuda ega hävitada (B)	Nõue on kontrollitav. Kohapealne kontroll visuaalse vaatluse teel Eesti Looduse Infosüsteemi kaardikihtide andmete alusel.	Madal
Taotleja koostab igal kohustuseaastal väetusplaani (C)	Nõue on kontrollitav. Kohapealne kontroll dokumentatsiooni alusel.	Madal
Taotleja peab korraldama vähemalt üks kord kohustuseperioodi jooksul mullaproovide võtmise ja analüüsida laskmise mulla happesuse, taimetoitainete ja orgaanilise süsiniku määramiseks.	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivne kontroll läbi andmevahetuse Põllumajandusuuringute Keskusega.	Madal
Taotleja peab pidama põlluraamatut veeseaduse § 26 ¹ lõike 7 kohaselt (B)	Nõue on kontrollitav. Kohapealne kontroll dokumentatsiooni alusel.	Madal
Taotleja osaleb keskkonnasõbraliku majandamise alg- ja täiendkoolitusel (C)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivne kontroll läbi e-PRIA koolitajate poolt esitatud andmete alusel.	Madal
Taotleja peab hoidma vähemalt 50% toetusõiguslikust maast põllumajanduskultuurist koosneva talvise taimkatte all 1. novembrist kuni 31. märtsini (C). 50% talvise taimkatte lisanõue on üheaastane kohustus.	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivselt taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse visuaalset ja dokumentatsiooni alust kohapealset kontrolli ning põldude mõõtmist.	Madal kuni keskmine – sõltub palju ilmastikust
Taotleja jätab püsirohumaat vähemalt 5- aastase kohustuseperioodi jooksul üle aasta niitmata.	Nõue on kontrollitav. Teostatakse visuaalset ja dokumentatsiooni alust kohapealset kontrolli ning põldude mõõtmist.	Veamäär ei ole võimalik hinnata kuna ei ole teada, kas nõuet sanktsioneeritakse.
Taotleja peab niitmise aastal niite püsirohumaalt koristama	Nõue on kontrollitav. Kohapealne kontroll visuaalse vaatluse teel.	Veamäär ei ole võimalik hinnata, kuna puudub teadmine nõude täitmata jätmise vähenduste kohta

Üle aasta niitmata jätmise võimalus kehtib konkreetse põllu või põldude kohta ja taotleja annab nendest põldudest teada KSM kohustust võttes	Nõue on kontrollitav. Kohapealne kontroll visuaalse vaatluse teel.	Veamäära ei ole võimalik hinnata, kuna puudub teadmine nõude täitmata jätmise vähenduste kohta
Taotleja peab sõlmima nõuetekohase lepingu mesinikuga, kellel on vähemalt 10 mesilasperet, mis on registreeritud PRIA põllumajandusloomade registris või on taotlejal endal vähemalt 10 PRIA põllumajandusloomade registris registreeritud mesilasperet(E)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivselt taotlusandmete ja registri alusel.	Kuna puudub kogemus nõude kontrollimisel, siis ei ole võimalik veamäära hinnata
Iga 0,5 hektari meetaimedega rajatud põllumajandusmaa kohta peab olema vähemalt 1 mesilaspere (E)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivselt taotlusandmete ja registri alusel, lisaks kohapealne visuaalne kontroll	Kuna puudub kogemus nõude kontrollimisel, siis ei ole võimalik veamäära hinnata
Vahemaa mesilasperede grupi ja meetaimedega rajatud maa lähima serva vahel ei tohi olla rohkem kui 200 meetrit (C)	Nõue on kontrollitav. Kohapealne visuaalne kontroll ja vajadusel kauguse mõõtmine.	Kuna puudub kogemus nõude kontrollimisel, siis ei ole võimalik veamäära hinnata
Meetaimede nimekirja määrab põllumajandusminister (E)	Nõue on kontrollitav administratiivselt taotlusandmete alusel (meetaimi liik) ning kohapealne kontroll taimeliigi ja kasvutiheduse määramiseks.	Kuna puudub kogemus nõude kontrollimisel, siis ei ole võimalik veamäära hinnata
Taotleja peab kasvatama vähemalt kolme meetaimede nimekirjas olevat taimeliiki, kusjuures kolmest kasvatatavast taimeliigist väikseima osakaal ei tohi olla alla 20% meetaimede pinnast	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivselt taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse visuaalset kontrolli kohapeal.	Kuna puudub kogemus nõude kontrollimisel, siis ei ole võimalik veamäära hinnata
Taotleja peab kasvatama meetaimi kuni 15. augustini. Niitmine, karjatamine, hekseldamine on lubatud alates 16. augustist (C)	Nõue on kontrollitav. Teostatakse visuaalset kontrolli kohapeal, lisaks kontroll põlluraamatu andmete alusel	Madal
Lisaks eespool toodud nõuetele peab toetuse taotleja oma põllumajanduslikus majapidamises või tegevuses järgima nõuetele vastavuse eeskirju ning väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise miinimumnõudeid (NV C)	Nõuetele vastavuse kontroll. Sõltuvalt nõudest (neid nõudeid ei ole veel teada), kas administratiivne, kohapealne või riiklike registritega kontroll.	Madal
Piirkondlik mullakaitse toetus		
Toetust antakse põllumajandusega tegelevale füüsilisest isikust ettevõtjale või juriidilisele isikule (edaspidi <i>taotleja</i>); (E)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivne kontroll kliendiregistri ja äriregistri andmete alusel.	Madal
Taotlejal on keskkonnasõbraliku majandamise toetuse kohustus; (E)	Nõue on kontrollitav. Nõuet kontrollitakse 100% administratiivselt taotlusandmete alusel.	Madal

Toetust ei anta maa kohta, mille kohta taotletakse toetust põllumajandusliku keskkonnatoetuse teiste alameetmete (v.a kohalikku sorti taimede kasvatamise) raames või mille kohta taotletakse mahepõllumajandusliku tootmise toetust; (E)	Nõue on kontrollitav. Nõuet kontrollitakse 100% administratiivselt taotlusandmete alusel.	Madal
Toetust antakse rohumaa ja viljapuu- või marjaia kohta (E).	Nõue on kontrollitav. Nõuet kontrollitakse 100% administratiivselt taotlusandmete põhjal ja kohapealses kontrollis.	Madal
Põllumassiivi põhimullana on vähemalt 90% turvasmullad (M, S, R, AM) ja/või erodeeritud (E,e) ja deluviaalmuldade (D) kompleks; (E)	Nõue on kontrollitav. Nõuet kontrollitakse 100% administratiivselt taotlusandmete ja põllumajandustoetuste ja –massiivide registri andmete alusel.	
Minimaalse toetusõiguslikkuse pinna määrab põllumajandusminister; (E)	Nõue on kontrollitav. Nõuet kontrollitakse 100% administratiivselt taotlusandmete põhjal ja kohapealses kontrollis põlde mõõtes.	Madal
Toetusega hõlmatud maa peab asuma PRIA põllumajandustoetuste ja -massiivide registris; (E)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivselt taotlusandmete ja PRIA põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registri alusel, lisaks teostatakse kohapealset kontrolli.	Madal
Taotleja võtab kohustuse täita piirkondliku mullakaitse toetuse nõudeid taotluse esmakordse esitamise kalendriaasta algusest vähemalt viis järjestikust kalendriaastat; (E)	Nõue on kontrollitav. Nõuet kontrollitakse 100% administratiivselt PRIA registrite ja taotlusandmete alusel.	Madal
Toetuse taotleja peab oma põllumajanduslikus majapidamises või tegevuses järgima nõuetele vastavuse eeskirju ning asjakohaseid väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise miinimumnõudeid (NV C).	Nõuetele vastavuse kontroll. Sõltuvalt nõudest (neid nõudeid ei ole veel teada), kas administratiivne, kohapealne või riiklike registritega kontroll.	Madal
Toetuse saamise nõuded:		
Taotleja hoiab kohustusperioodil toetusalust maa-ala rohumaa või viljapuu- ja marjaiana (E), mis võib olla varem rajatud või rajatakse hiljemalt toetuse taotlemise esimese aasta 15. juuniks; (C)	Nõue on kontrollitav. Nõuet kontrollitakse kohapealses kontrollis põlluraamatu ja visuaalse vaatluse alusel.	Madal
Taotleja peab järgima rohumaa hooldamise tingimusi (niitmise, koristus); (C)	Enne nõude täpsustamist ei ole võimalik kontrollitavust hinnata	Enne nõude täpsustamist ei ole võimalik veamäära hinnata

Karjatamiseks kasutataval rohumaal on ülekarjatamine keelatud; (C)	Nõue on kontrollitav. Nõuet kontrollitakse kohapealses kontrollis visuaalse vaatluse alusel.	Madal
Taotleja hoiab viljapuu- ja marjaia reavahed rohukamara all, mida künni teel ei uuendata; (C)	Nõue on kontrollitav. Nõuet kontrollitakse kohapealses kontrollis põlluraamatu ja visuaalse vaatluse alusel.	Madal
Rohumaa uuendamine on lubatud ainult otsekülvi (kamarasse külvi) ja pealekülvi teel (C).	Nõue on kontrollitav. Nõuet kontrollitakse kohapealses kontrollis põlluraamatu ja visuaalse vaatluse alusel.	Madal
Lisaks on turvasmuldadel lubatud rohumaa uuendamine 1 kord kohustuseperioodi jooksul enne uue rohumaa rajamist samal aastal randaalimise ja freesimise teel. (C)	Nõue on kontrollitav. Nõuet kontrollitakse kohapealses kontrollis põlluraamatu ja visuaalse vaatluse alusel.	Madal
Püsirohumaa säilitamise kohustuse tingimuste täitmine. Aluseks "EPN määrus ühise põllumajanduspoliitika rahastamise, haldamise ja järelevalve kohta" art 93 ja "EPN määrus, millega kehtestatakse ühise põllumajanduspoliitika raames toetuskavade alusel põllumajandustootjatele makstavate otsetoetuste eeskirjad" art 31. (baasnõue)	Nõue on kontrollitav. Nõuet kontrollitakse 100% administratiivselt taotlusandmete põhjal ja kohapealses kontrollis põlluraamatu ja visuaalse vaatluse alusel.	Madal
Keskkonnasõbraliku aianduse toetus		
<i>Nõuded toetuse saajale</i>		
Toetust antakse põllumajandusega tegelevale füüsilisest isikust ettevõtjale või juriidilisele isikule. (E)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivne kontroll kliendiregistri ja äriregistri andmete alusel.	Madal
Toetuse taotleja võtab kohustuse tegeleda selle maa, mille kohta toetust taotles, nõuetekohase hooldamisega taotluse esmakordse esitamise kalendriaasta algusest alates vähemalt viis järjestikust kalendriaastat. (E)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivne kontroll põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registri ja taotlusel esitatud andmete alusel.	Madal
Toetuse taotleja peab järgima lisaks eespool toodud nõuetele kogu ettevõttes nõuetele vastavuse nõudeid, väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise miinimumnõudeid ning otsetoetuse rohestamise nõudeid.	Nõuetele vastavuse kontroll. Sõltuvalt nõudest (neid nõudeid ei ole veel teada), kas administratiivne, kohapealne või riiklike registritega kontroll.	
<i>Keskkonnasõbralik puuvilja- ja marjakasvatus, va. Maasikakasvatus</i>		
Taotleja peab pidama põlluraamatut veeseaduse § 27 ¹ lõike 7 kohaselt. (Baasnõue)	Nõue on kontrollitav. Kohapealne kontroll dokumentatsiooni alusel.	Madal
Toetust võib taotleda vähemalt 0,3 ha suuruse maa kohta. (E)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivne kontroll põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registri ja taotlusel esitatud andmete alusel. Lisaks kohapealne	Madal

	kontroll.	
Toetuse taotleja järgib puude ja põõsaste miinimumtihedusi hektari kohta. (E)	Nõue on kontrollitav. Kohapealne kontroll visuaalse vaatluse teel (vajadusel vastavalt väljatöötatud metoodikale miinimumtiheduse määramine).	Madal
Toetusega hõlmatud maa peab asuma PRIA põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registris. (E)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivne kontroll põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registri ja taotlusel esitatud andmete alusel. Lisaks kohapealne kontroll.	Madal
Toetust ei anta maa kohta, mille kohta taotletakse toetust põllumajandusliku keskkonnatoetuse teiste alameetmete eest või mille kohta taotletakse mahepõllumajandusliku tootmise toetust. (E)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivne kontroll põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registri ja taotlusel esitatud andmete alusel.	Madal
Toetuse taotleja peab osalema keskkonnasõbraliku aianduse alasel koolitusel.	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivne kontroll. Koolituse korraldajad on kohustatud sisestama koolituse tulemused e-PRIAsse.	Madal
Ajavahemikus 1. maist kuni 31. augustini peab taotleja tegema ettevõtte toetusõiguslikul maal taimekahjustajate seiret vähemalt üks kord nädalas ja selle dokumenteerima.	Nõue on kontrollitav. Kohapealne kontroll, kontrollitakse seireandmiku olemasolu ja täitmist.	Kuna puudub kogemus nõude kontrollimisel, siis ei ole võimalik veamäära hinnata. Kindlasti on mõned rikkujad, aga vähemalt Aiandusliidu jutu järgi väga paljud teevad seiret praegugi juba, seetõttu see tõenäosus ei saa vast suur olema.
Kui taotleja kasvatab õunu ja/või ploome, peab ta puuviljaaias teatud taimekahjustajate väljapüügiks või nende avastamiseks kasutama feromoonpüüniseid. Kasutama peab vähemalt ühte püünist 0,3 hektari kohta.	Nõue on kontrollitav. Kohapealne kontroll visuaalselt taotleja poolt näidatud asukohtade alusel.	Madal. Nõue 1 püünis 0,3 ha kohta on üsna tagasihoidlik, mistõttu ei tohiks vast rikkujaid väga palju olla.
Taotleja ei tohi puuvilja- ja marjaaias kasutada glüfosaate.	Nõue on kontrollitav. Kohapealne kontroll visuaalselt, vajadusel analüüside teostamine.	Madal. Puuvilja- ja marjaaias on üsna riskantne glüfosaadiga võraaluseid pritsida, ilma et kultuurtaimi ei pritsiks.
Taotleja peab puuvilja- ja marjaaedadesse rajama või asetama iga 0,3 ha põllu kohta vähemalt 2 bioloogilist mitmekesisust toetavat elementi (lindude pesakastid, röövlindude istumiskohad, putukapesad või mesitarud, milles peetakse mesilasi), millest vähemalt 1 peab olema lindude pesakast. Kõik nimetatud elemendid peavad olema kohapeal 2. kohustuseaasta algusest kuni kohustuseperioodi lõpuni.	Nõue on kontrollitav. Kohapealne kontroll visuaalselt taotleja poolt näidatud asukohtade alusel.	Kuna puudub kogemus nõude kontrollimisel, siis ei ole võimalik veamäära hinnata.
Taotleja peab korraldama vähemalt üks kord kohustuseperioodi jooksul mullaproovide võtmise ja	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivne kontroll Põllumajandusuuringute Keskuse andmetega. Vajadusel	Madal

analüüsida laskmise mulla taimetoitainete ja orgaanilise süsiniku määramiseks.	kohapealne kontroll (kui taotleja on proovid ise võtnud või need on tehtud mõnes muus laboris kui PMK).	
Taotleja peab hoidma viljapuude ja marjapõõsaste reavahed vähemalt 2/3 ulatuses rohukamaras ja niidetud või karjatatud. Uue puuviljaia rajamisel peavad reavahed 2/3 ulatuses rohukamaraga kaetud olema hiljemalt rajamisele järgnevas aastaks.	Nõue on kontrollitav. Kohapealne visuaalne kontroll, lisaks põldude mõõtmine.	Kuna puudub kogemus nõude kontrollimisel, siis ei ole võimalik veamäära hinnata. See, et reavahed rohukamas ei oleks, ei ole väga tõenäoline.
Taotleja peab kogu puuvilja- ja marjaaias (sh teenindusaladel) hoidma rohu kõrguse mitte üle 30 cm.	Nõue on kontrollitav. Kohapealne visuaalne kontroll, lisaks põldude mõõtmine.	Kuna puudub kogemus nõude kontrollimisel, siis ei ole võimalik veamäära hinnata. Siin kindlasti esineb juhtumeid, kus rohi võib olla üle 30cm kõrge.
Taotleja peab hooldama viljapuude ja marjapõõsaste võrasid.	Nõue on kontrollitav. Kohapealne visuaalne kontroll.	Kuna puudub kogemus nõude kontrollimisel, siis ei ole võimalik veamäära hinnata. Tõenäosus võiks madal olla, kuna enamus hooldab võrasid nagunii, et saaki saada.
<i>Keskkonnasõbralik köögivilja-, ravim- ja maitsetaimakasvatuse</i>		
Toetusega hõlmatud maa peab asuma PRIA põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registris. (E)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivne kontroll põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registri ja taotlusel esitatud andmete alusel. Lisaks kohapealne kontroll.	Madal
Toetust võib taotleda vähemalt 0,3 ha suuruse maa kohta. (E)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivne kontroll põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registri ja taotlusel esitatud andmete alusel. Lisaks kohapealne kontroll.	Madal
Toetust ei anta maa kohta, mille kohta taotletakse poolloodusliku koosluse hooldamise toetust, piirkondlikku mullakaitse toetust, kohalikku sorti taimede kasvatamise toetust ning mahepõllumajandusliku tootmise toetust. (E)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivne kontroll.	Madal
Taotlejal on keskkonnasõbraliku majandamise toetuse kohustus (E)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivselt taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse visuaalset ja dokumentatsiooni alust kohapealset kontrolli.	Kõrge. Kuna toetusõiguslikkuse nõue, siis jääb eksimuse korral kogu toetusest ilma.
Toetuse taotleja peab osalema keskkonnasõbraliku aianduse alasel koolitusel.	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivne kontroll. Koolituse korraldajad on kohustatud sisestama koolituse tulemused e-PRIAsse.	Madal
Ajavahemikus 1. juunist kuni 31. augustini peab taotleja	Nõue on kontrollitav. Kohapealne kontroll, kontrollitakse	Kuna puudub kogemus nõude kontrollimisel, siis ei

tegema ettevõtte toetusõiguslikul maal taimekahjustajate seiret vähemalt üks kord nädalas ja selle dokumenteerima.	seireandmiku olemasolu ja täitmist.	ole võimalik veamäära hinnata. Kindlasti on mõned rikkujad, aga vähemalt Aiandusliidu jutu järgi väga paljud teevad seiret praegugi juba, seetõttu see tõenäosus ei saa vast suur olema.
Taotleja peab korraldama vähemalt üks kord kohustuseperioodi jooksul mullaproovide võtmise ja analüüsida laskmise mulla taimetoitainete ja orgaanilise süsiniku määramiseks (täisanalüüs).	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivne kontroll Põllumajandusuuringute Keskuse andmetega. Vajadusel kohapealne kontroll (kui taotleja on proovid ise võtnud või need on tehtud mõnes muus laboris kui PMK).	Madal
Taotleja ei tohi avamaa köögivilja-, ravim- ja maitsetaimekultuuride kasvatamiseks kasutataval maal kasutada glüfosaate.	Nõue on kontrollitav. Kohapealne kontroll visuaalselt, vajadusel analüüsides teostamine.	Võiks madal olla, võib esineda sel juhul kui on pritsitud rajamise eelselt näit eelmine sügis, siis võivad proovid veel näidata. Seni on vähe proove võetud, seega proovide arvu suurenemisel võib ka vigade arv tõusta. Jääkide sisaldumine analüüsides võib probleeme tekitada.
Taotleja peab pidama põlluraamatut veeseaduse § 271 lõike 7 kohaselt. (Baasnõue)	Nõue on kontrollitav. Kohapealne kontroll dokumentatsiooni alusel.	Madal
<i>Keskkonnasõbralik maasikakasvatus</i>		
Toetusega hõlmatud maa peab asuma PRIA põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registris. (E)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivne kontroll põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registri ja taotlusel esitatud andmete alusel. Lisaks kohapealne kontroll.	Madal
Toetust võib taotleda vähemalt 0,3 ha suuruse maa kohta. (E)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivne kontroll põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registri ja taotlusel esitatud andmete alusel. Lisaks kohapealne kontroll.	Madal
Toetust ei anta maa kohta, mille kohta taotletakse poolloodusliku koosluse hooldamise toetust, piirkondlikku mullakaitse toetust, kohalikku sorti taimede kasvatamise toetust ning mahepõllumajandusliku tootmise toetust. (E)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivne kontroll põllumajandustoetuste ja –põllumassiivide registri ja taotlusel esitatud andmete alusel.	Madal
Toetuse taotleja järgib istikute miinimumtihedust hektari kohta. (E)	Nõue on kontrollitav. Kohapealne kontroll visuaalse vaatluse teel (vajadusel vastavalt väljatöötatud meetodikale tiheduse määramine).	Madal
Taotlejal on keskkonnasõbraliku majandamise toetuse kohustus (E).	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivselt taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse visuaalset ja dokumentatsiooni alust kohapealset kontrolli.	Kõrge. Kuna toetusõiguslikkuse nõue, siis jääb eksimuse korral kogu toetusest ilma.

Taotleja peab osalema keskkonnasõbraliku aianduse alasel koolitusel.	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivne kontroll. Koolituse korraldajad on kohustatud sisestama koolituse tulemused e-PRIASse.	Madal
Ajavahemikus 1. maist kuni 31. augustini peab taotleja tegema ettevõtte toetusõiguslikul maal taimekahjustajate seiret vähemalt üks kord nädalas ja selle dokumenteerima.	Nõue on kontrollitav. Kohapealne kontroll, kontrollitakse seireandmiku olemasolu ja täitmist.	Kuna puudub kogemus nõude kontrollimisel, siis ei ole võimalik veamäära hinnata. Kindlasti on mõned rikkujad, aga vähemalt Aiandusliidu jutu järgi väga paljud teevad seiret praegugi juba, seetõttu see tõenäosus ei saa vast suur olema.
Taotleja peab korraldama vähemalt üks kord kohustuseperioodi jooksul mullaproovide võtmise ja analüüsida laskmise mulla taimetoitainete ja orgaanilise süsiniku määramiseks (täisanalüüs).	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivne kontroll Põllumajandusuuringute Keskuse andmetega. Vajadusel kohapealne kontroll (kui taotleja on proovid ise võtnud või need on tehtud mõnes muus laboris kui PMK).	Madal
Taotleja peab maal, millel kasvatab maasikat (ridade peal), kasutama multši. Multši peab toetuse taotleja kasutama juba istandiku rajamisel ja see peab põllul olema kogu vegetatsiooniperioodi jooksul. Multšimaterjali valib tootja ise.	Nõue on kontrollitav. Kohapealne visuaalne kontroll.	Madal
Taotleja peab hoidma maasika reavahed multšiga kaetuna või rohukameras ja niidetud., Kogu põllul (sh teenindusaladel) ei tohi rohu kõrgus ületada 30 cm.	Nõue on kontrollitav. Kohapealne visuaalne kontroll, lisaks põldude mõõtmine.	Võiks madal olla, kui aga kontroll toimub sügise poole, siis võib seal rohi küll kõrgem olla kui 30cm.
Taotleja peab pidama põlluraamatut veeseaduse § 27 ¹ lõike 7 kohaselt. (Baasnõue)	Nõue on kontrollitav. Kohapealne kontroll dokumentatsiooni alusel.	Madal
Kohalikku sorti taimede kasvatamise toetus		
Toetust antakse põllumajandusega tegelevale füüsilisest isikust ettevõtjale või juriidilisele isikule. (E)	Nõue on kontrollitav. Nõuet kontrollitakse 100% administratiivselt Äriregistri ja taotlusandmete alusel.	Madal
Toetusega hõlmatud maa peab asuma PRIA põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registris. (E)	Nõue on kontrollitav. Nõuet kontrollitakse 100% administratiivselt PRIA põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registri ja taotlusandmete alusel.	Madal
Toetust võib taotleda meetmelehe loetelus märgitud sortide kasvatamiseks. (E)	Nõue on kontrollitav. Nõuet kontrollitakse 100% administratiivselt taotlusandmete alusel.	Madal
Taotleja võtab esmakordsel taotlemisel kohustuse kasvatada toetuse loetelus toodud sorte viis aastat. (E)	Nõue on kontrollitav. Nõuet kontrollitakse 100% administratiivselt taotlusandmete alusel.	Madal
Põllukultuuride minimaalne toetusalune pind on vastavalt: talirukis 'Sangaste' 5,0 ha, põlduba 'Jõgeva' ja põldhernes 'Mehis' 0,5 ha, kartul 'Ando' 0,3 ha ja valge ristik 'Jõgeva 4' 1,0	Nõue on kontrollitav. Nõuet kontrollitakse 100% administratiivselt PRIA põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registri ja taotlusandmete alusel, lisaks	Madal

ha. (E)	teostatakse kohapealset kontrolli.	
Põllukultuuride kasvatamisel võib taotleja kasutada üksnes sertifitseeritud seemet. (E)	Nõue on kontrollitav. Nõuet kontrollitakse 100% administratiivselt taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse kohapealset kontrolli.	Madal
Kartuli kasvatamisel peab taotleja olema kantud Taimetervise registrisse. (E)	Nõue on kontrollitav. Nõuet kontrollitakse 100% administratiivselt Taimetervise registri ja taotlusandmete alusel.	Madal
Viljapuude puhul on käesolevas meetmes loetletud erinevate kohalike sortide arv minimaalselt 10 tk ja kokku vähemalt 20 istikut (puud) sõltumata pookealusest ning ühel pookealusel üks sort. (E)	Nõue on kontrollitav. Nõuet kontrollitakse 100% administratiivselt taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse kohapealset kontrolli.	Keskmine. Taotleja võib eksida sortide märkimisega või ajada segamini, mis selgub kohapealse kontrollis.
Marjapõõsaste puhul on minimaalne kohalike sortide arv 5, istikute arv kokku on vähemalt 10 põõsast. (E)	Nõue on kontrollitav. Nõuet kontrollitakse 100% administratiivselt taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse kohapealset kontrolli.	Keskmine. Taotleja võib eksida sortide märkimisega või ajada segamini, mis selgub kohapealse kontrollis.
Viljapuude ja marjapõõsaste kasvatamisel peab taotleja istandiku rajamisel kasutama Põllumajandusameti Taimetervise registris olevast puukoolist pärit istutusmaterjali. (E)	Nõue on kontrollitav. Nõuet kontrollitakse kohapeal.	Madal
Taotleja peab pidama põlluraamatut veeseaduse § 27 ¹ lõike 7 kohaselt. Baasnõue (E)	Nõue on kontrollitav. Nõuet kontrollitakse kohapeal.	Madal
Taotleja peab hoidma viljapuude ja marjapõõsaste reavahed vähemalt 2/3 ulatuses rohukamaras ja niidetud või karjatatud, kusjuures rohu kõrgus ei tohi ületada 30 cm. Uue puuviljaia rajamisel peavad reavahed vähemalt 2/3 ulatuses rohukamaraga kaetud olema hiljemalt rajamisele järgnevas aastaks. Toetatav nõue (C)	Nõue on kontrollitav. Nõuet kontrollitakse kohapeal.	Keskmine. Nõue muutunud võrreldes varasemaga, kus oli 1-kordne niitmiskohustus suvejooksul, kohapealse kontrollis selgub, et rohi kõrgem kui lubatud 30 cm.
Taotleja peab põllukultuuride kasvatamisel järgima järgnevaid külvinorme : talirukis 'Sangaste' 140 kg/ha, põlduba 'Jõgeva' 225 kg/ha, põldhernes 'Mehis' puhaskülvis 200 kg/ha ja segus vähemalt 100 kg/ha, kartul 'Ando' 2,5 t/ha ja valge ristik 'Jõgeva 4' 4 kg/ha. Toetatav nõue (C)	Nõue on kontrollitav. Nõuet kontrollitakse 100% administratiivselt taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse kohapealset kontrolli.	Madal
Taotleja kasvatab meetmelehe loetelus märgitud põllukultuuride sorte vähemalt õitsemisfaasini. Toetatav nõue (C)	Nõue on kontrollitav. Nõuet kontrollitakse kohapeal.	Madal
Taotleja peab puuvilja- või marjakultuuride aia plaani. Toetatav nõue (C)	Nõue on kontrollitav. Nõuet kontrollitakse kohapeal.	Madal

Taotleja kasvatab meetmelehe loetelus märgitud puuvilja- ja/või marjasorte. Toetatav nõue	Nõue on kontrollitav. Nõuet kontrollitakse 100% administratiivselt taotlusandmete alusel.	Madal
Loomade heaolu toetus		
Loomad peavad olema nõuetekohaselt registreeritud- ja identifitseeritud. (Loomapõhine E)	Nõue on kontrollitav: veiste, vasikate, lammaste, kitsede ja hobuste puhul 100% administratiivselt loomade registri alusel ja lisaks teostatakse kohapealset kontrolli. Sigade puhul 100% kohapealne kontroll dokumentatsiooni ja loomade alusel. Kanade puhul pole nõudeid kehtestatud ja kontroll pole vajalik.	Madal
Toetust antakse veise, vasika, sea, lamba, kitse, munakana või hobuse kohta. 6 kuu vanuse ja vanema veise kohta ja samuti alla 6 kuu vanuse lihatõugu vasika kohta saab taotleda karjatavate veiste toetust. Alla 6 kuu vanuse piimatõugu vasika kohta saab taotleda kas karjatavate veiste toetust või piimatõugu vasikate toetust. (E)	Nõue on kontrollitav: veiste ja vasikate vanuse osas ja vasikate kuuluvust piima või lihatõugu, 100% administratiivselt loomade registri alusel ja lisaks teostatakse kohapealset kontrolli. Loomade karjatamise vasikate ruuminõudeid saab kontrollida kohapealse kontrolli raames	Madal
Taotleja kasutab veiste, vasikate, sigade, lammaste, kitsede, hobuste või munakanade pidamiseks loomakasvatushoonet, mis on registreeritud PRIA põllumajandusloomade registris. (E)	Nõue on kontrollitav: Veiste, vasikate, lammaste ja kitsede puhul 100% administratiivselt loomade registri alusel ja lisaks teostatakse kohapealset kontrolli. Kanade, sigade ja hobuste korral administratiivselt loomade registri ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse kohapealset kontrolli. Sigade ning kanade korral ka 100%-i kohapealne kontroll.	Madal
Munakanade pidamisel toetatakse ainult alternatiivseid pidamissüsteeme, st õrrekanade ja vabalt peetavate munakanade pidamist. (E)	Nõue on kontrollitav. Administratiivne kontroll loomade registri ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse kohapealset kontrolli 100%.	Madal
Toetust ei saa mahepõllumajanduslikult peetavate loomade kohta. (E)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivne kontroll PRIA andmebaasidega. Andmevahetus Põllumajandusametiga.	Madal
Toetust antakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1307/2013 artikli 9 tähenduses aktiivsele põllumajandustootjale. (E)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivne kontroll Äriregistri ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse kohapealset kontrolli.	Madal

Veiste, lammaste, kitsede ja hobuste kohta ei saa toetust taotleja, kel on MAK 2007 – 2013 raames kehtiv loomade karjatamise toetuse kohustus. (E)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivne kontroll taotlusandmete alusel ja PRIA andmebaasidega.	Madal
Loomade/lindude arv, kelle kohta toetust taotletakse, võib kohustuseperioodi jooksul aastati varieeruda, kuid ei tohi olla väiksem minimaalsest kohustuse suurusest, mille kehtestab põllumajandusminister. (E)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivne kontroll loomade registri ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse kohapealset kontrolli	Madal
Kanade arvu üle peab taotleja majapidamisesisest arvestust. (E)	Nõue on kontrollitav. 100% kohapealne dokumentatsiooni kontroll.	Madal
Tegemist on 1-aastase nõuete täitmise kohustusega, mida võib pikendada. (E)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivne kontroll menetlussüsteemiga	Madal
Veiseid karjatatakse karjatamisperioodil karjamaal. (C)	Nõue on kontrollitav. Kohapealne visuaalne ja dokumentide alune kontroll.	Madal, sest ei pea karjatama enam kõiki veiseid vaid taotleja saab ise valida, kui suurele hulgale veistele karjatamise toetust küsib.
Karjatamise üle peetakse arvestust. (Toetatav C nõue)	Nõue on kontrollitav. Kohapealne visuaalne ja dokumentide alune kontroll	Madal
Karjamaa on ümbritsetud piirdeaiaga. Piirdeaed ei ole kohustuslik rannaniidu mereäärsel küljel ja kaitstaval loodusobjektidel asuva lamminiidu jõeäärsel küljel. (Toetatav C nõue)	Nõue on kontrollitav. Kohapealne visuaalne kontroll.	Madal
Kui vasikat ei toida ammlahm, pakutakse vasikale esimesel kaheksal elunädalal piima või piimaasendajat kunstammest või lutist. Vasikas peab saama juua vabalt püstises asendis. Imemiskaitse (võõrutusrõnga) kasutamine on keelatud. (Toetatav C nõue)	Nõue on kontrollitav. Kohapealne visuaalne kontroll.	Madal
Kui vasikaid peetakse rühmana, siis peab selleks kasutatavas ühissulus olema vähemalt 2,0m ² vaba põrandapinda iga vasika kohta. Kogu põrandapind on pehme allapanuga kaetud. (Toetatav C nõue)	Nõue on kontrollitav. Kohapealne visuaalne ja mõõtmiste alune kontroll	Madal
Nudistamisel peab kasutama üldnarkoosi. (Toetatav C nõue)	Nõue on kontrollitav. Kohapealne visuaalne ja dokumentide alune kontroll.	Madal
Sigadele tagatakse sisetingimustes lamamisalal sobiv allapanu (põhk, turvast, hein, saepuru või muu sobiv materjal), lamamisala on puhas, kuiv, looma jaoks mugav ja pehme.	Nõue on kontrollitav. 100% kohapealne visuaalne kontroll.	Madal

(Toetatav C nõue)		
Sigadel on pidev juurdepääsu puhtale põhule või heinale uudishimu ja tuhnimisvajaduse rahuldamiseks ning emistel pesaehitamiseks. (Toetatav C nõue)	Nõue on kontrollitav. 100% kohapealne visuaalne kontroll.	Madal
Sigade sabade lõikamine on keelatud va erandjuhtumil meditsiiniliste näidustuste korral veterinaararsti igakordsel kirjalikul loal. Nõue kehtib sigade kohta, kes on sündinud alates taotleja esmakordse taotluse esitamise aasta 1. jaanuarist. (Toetatav C nõue)	Nõue on kontrollitav. 100% kohapealne visuaalne ja dokumentide alune kontroll.	Madal
Suveperioodil tagatakse sigadele pääs väliaedikusse. (Valitav toetatav C nõue)	Nõue on kontrollitav. 100% kohapealne visuaalne kontroll.	Madal
1 m ² lindude pidamise ruumi põrandapinna kohta peetakse kuni kaheksat kana. (Toetatav C nõue)	Nõue on kontrollitav. 100% kohapealne kontroll dokumentatsiooni ja vajadusel mõõtmiste alusel.	Madal
Allapanu katab kogu lindude pidamise ruumi põrandapinna. Allapanu võib puududa alal, mille kohale on paigaldatud õrred. (Toetatav C nõue)	Nõue on kontrollitav. 100% kohapealne visuaalne kontroll	Madal
Allapanu on kuiv, vähetolmav, võimaldab lindudel siblida ja sulgi puhastada (Toetatav C nõue)	Nõue on kontrollitav. 100% kohapealne visuaalne kontroll.	Madal
Kanadele antakse söödakive. (Toetatav C nõue)	Nõue on kontrollitav. 100% kohapealne visuaalne kontroll	Madal
Suveperioodil tagatakse kanadele pääs väli-alale. (Valitav toetatav C nõue)	Nõue on kontrollitav. 100% kohapealne visuaalne kontroll	Madal
Enne karjatamisperioodi tehakse väljaheidete analüüs loomade siseparasitide kindlakstegemiseks. (Toetatav C nõue)	Nõue on kontrollitav. Kohapealne kontroll dokumentatsiooni alusel.	Madal
Kitsi ja lambaid karjatatakse karjatamisperioodil karjamaal. Karjatama ei pea poegivaid ja haiged loomi. (Toetatav C nõue)	Nõue on kontrollitav. Kohapealne visuaalne ja dokumentide alune kontroll.	Madal
Karjatamise üle peetakse arvestust. (Toetatav C nõue)	Nõue on kontrollitav. Kohapealne kontroll dokumentatsiooni alusel	Madal
Karjamaa on ümbritsetud piirdeaia. Piirdeaed ei ole kohustuslik rannaniidu mereäärse küljel ja kaitstaval loodusobjektidel asuva lamminiidu jõeäärse küljel. (Toetatav C nõue)	Nõue on kontrollitav. Kohapealne visuaalne kontroll.	Madal
Lammastele ja kitsedele tagatakse pääs ehitisse, mis kaitseks halbade ilmastikutingimuste ja kiskjate eest. (Valitav toetatav C nõue)	Nõue on kontrollitav. Kohapealne visuaalne kontroll.	Madal
Hobuseid karjatatakse karjatamisperioodil karjamaal.	Nõue on kontrollitav. Kohapealne visuaalne ja	Madal

Karjatama ei pea poegivaid ja haiged loomi. Täkkudele tagatakse karjatamisperioodil pääs karjamaale või väliaedikusse. (Toetatav C nõue)	dokumentide alune kontroll.	
Karjatamise üle peetakse arvestust. (Toetatav C nõue)	Nõue on kontrollitav. Kohapealne kontroll dokumentatsiooni alusel	Madal
Karjamaa on ümbritsetud piirdeaiaga. Piirdeaed ei ole kohustuslik rannaniidu mereäärse küljel ja kaitstaval loodusobjektidel asuva lamminiidu jõeäärse küljel. (Toetatav C nõue)	Nõue on kontrollitav. Kohapealne visuaalne kontroll.	Madal
1-2 aastaseid märasid peetakse täkkudest eraldi (Toetatav C nõue)	Nõue on kontrollitav. Kohapealne visuaalne ja dokumentide alune kontroll.	Madal
Enne karjatamisperioodi tehakse väljaheidete analüüs loomade siseparasiitide kindlakstegemiseks. (Toetatav C nõue)	Nõue on kontrollitav. Kohapealne kontroll dokumentatsiooni alusel.	Madal
Osalemine loomade heaolu või loomateravishoiu koolitusel. (Valitav toetatav C nõue)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivne kontroll koolitajate poolt e-PRIAsse kantud andmete alusel.	Madal
LKS § 3 lg 2 punkt 1 kohaselt peab loomapidaja loomale võimaldama vastavalt looma liigile ja eale kohases koguses sööta ja joogivett. (Baasnõue C)	Nõue on kontrollitav. Kohapealne visuaalne ja dokumentide alune.	Madal
PõM 90 § 15 lg 1 kohaselt peavad väliaedik ja karjamaa olema looma tervisele ohutud. PõM 90 § 15 lg 4 kohaselt tuleb loomale mittesobivate ilmastikutingimuste korral veist nende eest kaitsta või mitte lasta teda karjamaale. (Baasnõue C)	Nõue on kontrollitav. Kohapealne visuaalne kontroll.	Madal
PõM 78 § 10 lg 1 kohaselt peavad vasikad pääsema sööma samaaegselt, kui vasikad on ühissulus ja neid ei söödeta vabalt ega automaatsel söötmise meetodil (Baasnõue C)	Nõue on kontrollitav. Kohapealne visuaalne kontroll.	Madal
Vasikaid peetakse rühmas PõM 78 § 7, § 8 lg 2, 4 kohaselt. Rühmana peetavate vasikate ühissulus peab olema vähemalt 1,5 m ² vaba põrandapinda iga alla 150 kg vasika kohta, vähemalt 1,7 m ² vaba põrandapinda iga 150 kuni 220 kg vasika kohta ning vähemalt 1,8 m ² vaba põrandapinda iga üle 220 kg vasika kohta. Vasikat ei tohi pidada üksiksulus, kui ta on üle 8 nädala vanune ja määruses lubatud erandid. (Baasnõue C)	Nõue on kontrollitav. Kohapealne visuaalne kontroll. Vajadusel mõõtmised.	Madal
Operatsioone ja muid veterinaarseid menetlusi teeb LKS § 9 lg	Nõue on kontrollitav. Kohapealne kontroll	Madal

<p>3 kohaselt veterinaararst. Loomapidaja peab PõM21 § 15 lg 1 kohaselt arvestust põllumajandusloomale manustatud ravimite ja ravimsöötade kohta. (Baasnõue C)</p>	<p>dokumentatsiooni alusel.</p>	
<p>PõM 80 § 10 lg 1 ja 3 ning § 12 lg 1 kohaselt peab sigade pidamise ruumi või ehitise põrand olema paindumatu ja sile, kuid mitte libe, et vältida sigade vigastumist. Sigade magamisala peab olema puhas ja sealt tuleb tagada vedelate väljaheidete äravool või nende imendumine kohasesse allapanusse. Sigadele peab võimaldama vaba juurdepääsu magamisalale. Magamisalal peab kõikidel sigadel olema võimalus samaaegselt lamada. (Baasnõue C)</p>	<p>Nõue on kontrollitav. 100% kohapealne visuaalne kontroll. Vajadusel mõõtmised.</p>	<p>Madal</p>
<p>PõM 80 § 7 lg 7, § 8 lg 1 ja § 10 lg 6 kohaselt peab sigade pidamise ruumis või ehitises sigadel sh nooremistel ja emistel olema pidev juurdepääs tervisele ohutule tuhnimismaterjalile, mida on piisavas koguses ja mis sobib sigade uudishimu ja tuhnimisvajaduse rahuldamiseks. Nädal enne arvatavat poegimist tuleb poegimissulgu paigutatud nooremisele või emisele anda sobivat pesamaterjali, välja arvatud juhul, kui see ei ole sõnniku eemaldamise süsteemi tõttu tehniliselt teostatav.. (Baasnõue C)</p>	<p>Nõue on kontrollitav. 100% kohapealne visuaalne kontroll.</p>	<p>Madal</p>
<p>PõM 80 § 5 lg 2 kohaselt peab iga haigestunud või vigastatud siga saama vajalikku ravi. LKS § 9 lg 2 kohaselt on põrsaste sabasid lubatud lõigata üksnes juhul, kui see on veterinaararsti otsuse kohaselt nende tervise ja heaolu tagamiseks vältimatult vajalik. PõM 80 § 19 lg 1 ja 2 kohaselt võib sabade lõikamist läbi viia veterinaararst või vastava ettevalmistusega isik. Üle seitsme päeva vanusel seal võib saba lõikamist ja kastreerimist läbi viia üksnes veterinaararst, kes peab kasutama üldnarkoosi ja lokaalanesteesi. Loomapidaja peab PõM 21 § 15 lg 1 kohaselt arvestust põllumajandusloomale manustatud ravimite ja ravimsöötade kohta. (Baasnõue C)</p>	<p>Nõue on kontrollitav. 100% Kohapealne kontroll dokumentatsiooni alusel.</p>	<p>Madal</p>
<p>PõM 80 § 15 lg 1 ja 2 kohaselt peab sigade pidamine väliaedikus olema loomade tervisele ohutu. Väljas peetavatele sigadele tuleb tagada võimalus varjuda.</p>	<p>Nõue on kontrollitav. 100% kohapealne visuaalne kontroll.</p>	<p>Madal</p>

(Baasnõue C)		
PõM 59 § 14 kohaselt munakanade paiknemistihedus alternatiivmeetodil pidamisel on kuni üheksa munakana 1 m ² kasutatava pinna kohta. (Baasnõue C)	Nõue on kontrollitav. 100% kohapealne visuaalne ja mõõtmiste alune kontroll	Madal
PõM 59 § 13 lg 3 kohaselt peab munakanadele olema tagatud vähemalt 250 cm ² allapanuga pinda kana kohta, kusjuures allapanu katab vähemalt ühe kolmandiku põrandapinnast. (Baasnõue C)	Nõue on kontrollitav. 100% kohapealne visuaalne ja mõõtmiste alune kontroll	Madal
Kui kanade pidamise ruumis või ehitises kasutatakse allapanuna põhku, siis tuleb see hoida kuivana PõM 59 § 4 lg 5 kohaselt. (Baasnõue C)	Nõue on kontrollitav. 100% kohapealne visuaalne kontroll.	Madal
PõM 59 § 8 lg 2 kohaselt peavad kanad saama nende eale ja kehakaalule kohast ning kanade füüsilisi tarbeid rahuldavat sööta, mida vajaduse korral täiendatakse mineraalainetega. (Baasnõue C)	Nõue on kontrollitav. 100% Kohapealne visuaalne ja dokumentide alune kontroll.	Madal
(Baasnõue C)	Nõue on kontrollitav. 100% kohapealne visuaalne kontroll.	Madal
PõM 59 § 16 lg 3 kohaselt peavad munakanad olema välijalal kaitstud ebasoodsate ilmastikuolude ja kiskjate eest. (Baasnõue C)	Nõue on kontrollitav. 100% kohapealne visuaalne ja mõõtmiste kontroll.	Madal
PõM 21 § 15 lg 1 kohaselt peab loomapidaja arvestust põllumajandusloomale manustatud ravimite ja ravimsöötade kohta. PõM 91 § 2 lg 4 kohaselt peab haigestunud või vigastatud loom saama asjakohast ravi. (Baasnõue C)	Nõue on kontrollitav. Kohapealne visuaalne kontroll.	Madal
PõM 91 § 11 lg 1 kohaselt tuleb karjatamisperioodil lambale ja kitsele tagada pääs karjamaale või väliaedikusse. (Baasnõue C)	Nõue on kontrollitav. Kohapealne visuaalne kontroll.	Madal
LKS § 3 lg 2 p 1 kohaselt peab loomapidaja loomale võimaldama vastavalt looma liigile ja eale kohases koguses sööta ja joogivett. (Baasnõue C)	Nõue on kontrollitav. Kohapealne visuaalne ja Dokumentide alune kontroll	Madal
PõM 91 § 11 lg 3 kohaselt peavad väliaedik ja karjamaa olema loomade tervisele ohutud. Teravad esemed tuleb eemaldada. Piirdeaed tuleb hoida korras. PõM 91 § 11 lg 5 kohaselt tuleb välitingimustes lammast ja kitse kaitsta halbade ilmastikutingimuste eest. Üleujutuse ohu korral viiakse loomad turvalisse piirkonda. (Baasnõue C)	Nõue on kontrollitav. Kohapealne visuaalne kontroll.	Madal

PõM 91 § 7 lg 5 kohaselt võtab loomapidaja meetmeid, et kaitsta looma kiskja rünnaku eest. (Baasnõue C)	Nõue on kontrollitav. Kohapealne visuaalne kontroll.	Madal
LKS § 3 lg 2 p 1 kohaselt peab loomapidaja loomale võimaldama vastavalt looma liigile ja eale kohases koguses sööta ja joogivett. (Baasnõue C)	Nõue on kontrollitav. Kohapealne visuaalne ja dokumentide alune kontroll	Madal
LKS § 3 lg 3 kohaselt on loomapidamisel keelatud kasutada vahendeid või seadmeid, mis võivad looma vigastada. (Baasnõue C)	Nõue on kontrollitav. Kohapealne visuaalne kontroll.	Madal
PõM 21 § 15 lg 1 kohaselt peab loomapidaja arvestust põllumajandusloomale manustatud ravimite ja ravimsöötade kohta. (Baasnõue C)	Nõue on kontrollitav. Kohapealne kontroll dokumentatsiooni alusel.	Madal
LKS § 3 lg 2 p 2 kohaselt peab loomapidaja loomale võimaldama vastavalt looma liigile ja eale sobiva hoolduse. (Baasnõue C)	Nõue on kontrollitav. Kohapealne visuaalne ja dokumentide alune kontroll	Madal
Lisaks eespool toodud nõuetele peab toetuse taotleja põllumajanduslikus tegevuses või majapidamises järgima nõuetele vastavuse eeskirju. (NV C)	Nõuded on kontrollitavad: NV süsteemi raames vastavalt nõudele kohapeal või administratiivselt	Madal
Natura 2000 toetus põllumajandusmaale		
Toetust võivad taotleda põllumajandustootjad: füüsiline isik, juriidiline isik, seltsing ja muu isikute juriidilise isiku staatusega ühendus (edaspidi taotleja)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivne kontroll taotlusandmete ja kliendiregistri andmete alusel.	Madal
Toetust makstakse Vabariigi Valitsuse korraldusega kinnitatud Natura 2000 alal asuva ja PRIA põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registris asuva põllumajandusmaa kohta.	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivne kontroll põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registri ja EELIS ning taotlusandmete alusel ja kohapealne kontroll.	Keskmine. Taotlejale trükitakse ette taotluskaardile maksimaalne Natura toetusõiguslik pind. Taotlemine e-PRIA-s.
Toetuse saaja täidab looduskaitsealuse alusel koostatud kaitse-eeskirjast või hoiuala kaitsekorrast tulenevaid nõudeid.	Nõue on kontrollitav. Kohapealse kontroll Keskkonnaameti poolt.	Madal
Taotleja peab järgima kogu majapidamises nõuetele vastavuse nõudeid.	Nõuetele vastavuse kontroll. Sõltuvalt nõudest (neid nõudeid ei ole veel teada), kas administratiivne, kohapealne või riiklike registritega kontroll.	Madal

Natura 2000 toetus erametsamaale		
Toetust saab taotleda füüsilisest või juriidilisest isikust erametsaomanik endale kuuluvale metsamaale, s.t toetuse taotleja saab olla ainult erametsamaa omanik.	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivne kontroll taotlusandmete, äriregistri ning kinnistusraamatu andmete alusel.	Madal
Toetusõiguslik on erametsamaa, mis asub nõukogu direktiivide 2009/147/EÜ ja 92/43/EMÜ kohaselt määratud Natura 2000 alal ja on kantud metsaalana keskkonnaregistrisse.	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivne kontroll taotlusandmete, keskkonnaregistri, EELIS andmete alusel ning kohapealne kontroll.	Madal
Taotlejal on õigus taotleda toetust nõuetele vastava piiranguvööndis, projekteeritaval alal, hoiualal ja sihtkaitsevööndis asuva vähemalt 0,30 hektari suuruse Natura 2000 erametsamaa kohta.	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivne kontroll taotlusandmete, keskkonnaregistri, EELIS andmete alusel ning kohapealne kontroll.	Madal
Taotleja peab täitma looduskaitseaduse ja metsaseaduse vastavaid nõudeid.	Nõue on kontrollitav. Kohapealne kontroll Erametsakeskuse poolt.	Madal
Taotleja peab tagama, et ala, mille kohta toetust taotletakse, on kohapeal visuaalselt tuvastatav. Taotleja peab tagama, et katastriüksuse piiripunktidega ühtivad metsaala piiripunktid on tähistatud kohapeal visuaalselt tuvastatavate katastriüksuse piiripunktidega.	Nõue on kontrollitav. Kohapealne kontroll Erametsakeskuse poolt.	Keskmine
Taotleja peab järgima kogu majapidamises nõuetele vastavuse nõudeid.	Nõuetele vastavuse kontroll. Sõltuvalt nõudest (neid nõudeid ei ole veel teada), kas administratiivne, kohapealne või riiklike registritega kontroll.	Madal
Poolloodusliku koosluse hooldamise toetus		
Toetust võib taotleda vähemalt 0,10 hektari suuruse poolloodusliku koosluse või selle osa kohta, mis on kantud keskkonnaregistrisse.	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivne kontroll taotlusandmete ja põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registri, keskkonnaregistri teostatakse	Madal

	kohapealsel kontrollil pindade mõõtmisi	
Toetust võib taotleda füüsiline isik, juriidiline isik, seltsing ja muu isikute juriidilise isiku staatusega ühendus (E)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivne kontroll taotlusandmete ja kliendiregistri andmete alusel.	
Taotleja võtab kohustuse tegeleda selle poolloodusliku koosluse, mille kohta ta toetust taotles, nõuetekohase hooldamisega taotluse esmakordse esitamise kalendriaastast vähemalt viis järjestikust kalendriaastat, välja arvatud loopealsed, kus tuleb kohustuseperioodi jooksul ala hooldada minimaalselt neli aastat - heas korras loopealse võib jätta üks kord kohustuseperioodi jooksul hooldamata, selleks tuleb luba küsida Keskkonnaametilt.	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivne kontroll taotlusandmete ja põllumajandustoetuste ja –massiivide registri alusel.	Madal
Toetusõiguslikuks loetakse hooldatav poollooduslik kooslus, sealhulgas need puisniidud ja puiskarjamaad, kus on olemas niidutaimestik ning sellised kadakatega niidualad, millel kasvavate kadakate liituvus ei ületa 0,5. Samuti loetakse toetusõiguslikuks maatüki osaks alad, kus asuvad traditsioonilised maastikuelemendid nagu näiteks kiviaiad, heinaküünid ja loomade varjualused; ajutiselt üleujutatud alad; rannaalad, kus ei domineeri puitunud roog; väikeveekogud (tiigid jne) ja taimestikuta alad, mis ei ole suuremad kui 0,05 ha va rannaalad; puude ja põõsastega osaliselt kaetud alad, mis on seotud traditsioonilise põllumajandustegevusega või keskkonnaalaste eesmärkide saavutamise ja ei ole suuremad kui 0,05 ha. Vajadusel täpsustatakse toetusõiguslikkuse nõudeid, sealhulgas erandeid, siseriiklike õigusaktidega (E)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivne kontroll taotluste kooskõlastamisel Keskkonnaametis, taotlusandmete ja põllumajandustoetuste ja –massiivide registri alusel, lisaks kohapealses kontrollis visuaalne vaatlus.	Madal
Toetust makstakse, kui toetuse taotleja hooldab nõuetekohaselt poolloodusliku kooslust. Poolloodusliku koosluse hooldamise toetuse nõuded sõltuvad hooldamise võttest –kas toetuse taotleja hooldab poolloodusliku kooslust karjatamise või niitmise teel – ning koosluse tüübist, mille kohta toetust taotletakse.	Nõue on kontrollitav. Kohapealne kontroll visuaalse vaatluse teel, lisaks põlluraamatu alusel.	Keskmine, vigade esinemise keskmine tõenäosus on tingitud PLK niitmise/karjatamise nõude rikkumise kõrgest tõenäosusest

Eelnevalt ekspertide poolt määratud rannaaladele, kus on vajalik keskmisest kõrgem hoolduskvaliteet, saab taotleja lisaks valida täiendava nõude täitmise.		
Toetust ei saa ala kohta, kuhu taotletakse samaaegselt sama tegevuse eest loodushoiutoetust ja MAK pindalatoetusi	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivne kontroll.	Madal
Poollooduslikku kooslust, mis on suurem kui 15 hektarit, on niidetud keskelt-lahku, servast-serva või Keskkonnaametiga varem kirjalikult kokku lepitud teisel meetodil, tööde alustamisest tuleb teavitada Keskkonnaametit. Nõue ei kehti puisniitude puhul.	Nõue on kontrollitav. Teavitamise osas administratiivne kontroll, kohapealne kontroll visuaalse vaatluse teel.	Madal
Niitmine on lubatud kaitse-eeskirjas, kaitsekorralduskavas või liigi kaitse ja ohjamise tegevuskavas sätestatud ajast alates. Kui niitmise alguskuupäev ei ole kaitse-eeskirjas, kaitsekorralduskavas või liigi kaitse ja ohjamise tegevuskavas sätestatud, võib poollooduslikku kooslust niita 10. juulist või ala looduskaitselisi väärtusi arvesse võttes Keskkonnaameti määratud ajast alates.	Nõue on kontrollitav. Kohapealne kontroll visuaalse vaatluse teel, lisaks põlluraamatu alusel.	Madal
Niidetav poollooduslik kooslus peab olema niidetud ja niide kokku kogutud 1. septembriks.	Nõue on kontrollitav. Kohapealne kontroll visuaalse vaatluse teel, lisaks põlluraamatu alusel.	Nõude rikkumise tõenäosus on kõrge, sest liigniisketel PLK aladel on niitmistööd raskendatud ning sõltuvad konkreetse aasta ilmastikuoludest. Varasematel kontrolliperioodidel on nõude veamäär kõrge olnud, riski maandava tegevusena on niitmise nõude tähtaeg toodud varasemaks, 1. septembriks
Niidul asuvat taimikut ei tohi hekseldada, erandjuhtudel lubatud Keskkonnaameti nõusolekul.	Nõue on kontrollitav. Kohapealne kontroll visuaalse vaatluse teel, lisaks põlluraamatu alusel.	Nõude rikkumise tõenäosus on keskmine, sest liigniisketel PLK aladel on niitmistööd raskendatud ning hekseldamine on niitmisele alternatiiviks. Määruses piiratakse hekseldamise lubamist veelgi
Puisniidul võib loomi karjatada vaid juhul, kui seda on varem niidetud ja kui niide on koristatud.	Nõue on kontrollitav. Kohapealne kontroll visuaalse vaatluse teel, lisaks põlluraamatu alusel.	Madal

Kokku kogutud niide peab olema ära veetud taotluse esitamise aastale järgneva aasta 1. aprilliks, kui Keskkonnaamet ei määra teisiti.	Nõue on kontrollitav. Kohapealne kontroll visuaalse vaatluse teel, lisaks põlluraamatu alusel.	Madal
Kui karjatamise alguskuupäev on kaitse-eeskirjas, kaitsekorralduskavas, liigi kaitse ja/või ohjamise tegevuskavas sätestatud, võib loomi karjatada kaitse-eeskirjas, kaitsekorralduskavas või liigi kaitse ja ohjamise tegevuskavas sätestatud ajast alates. Kui karjatamise alguskuupäev ei ole kaitse-eeskirjas, kaitsekorralduskavas või liigi kaitse ja/või ohjamise tegevuskavas sätestatud, tuleb rannaaladel karjatamisega alustada hiljemalt 31. mail kui Keskkonnaamet ei määra teisiti. Vajadusel määrab Keskkonnaamet karjatamise algusaja ka teiste koosluste puhul.	Nõue on kontrollitav. Kohapealne kontroll visuaalse vaatluse teel, lisaks põlluraamatu alusel.	Madal
Poollooduslikul kooslusel on keelatud anda loomale lisaööta.	Nõue on kontrollitav. Kohapealne kontroll visuaalse vaatluse teel, lisaks põlluraamatu alusel.	Madal
Rannaniidul ja loopealsel on lubatud vaid karjatamine. Niitmine lubatud põhjendatud juhtudel vaid Keskkonnaameti nõusolekul.	Nõue on kontrollitav. Kohapealne kontroll visuaalse vaatluse teel, lisaks põlluraamatu alusel.	Madal
Karjatamise tulemusena peab olema taotletav ala vähemalt 50% ulatuses madalmurune ning karjatamise tulemusena peab olema visuaalselt tuvastatav loomade viibimine ja toitumine kogu alal 1.oktoobriks.	Nõue on kontrollitav. Kohapealne kontroll visuaalse vaatluse teel, lisaks põlluraamatu alusel.	Nõude rikkumise tõenäosus on keskmine, sest liigniisketel PLK aladel on karjatamine raskendatud. Karjatamise alguskuupäev 31. mai maandab nõude rikkumise tõenäosust
Rannaaladel, kus taotleja võtab kohustuse tagada kõrgem hoolduskvaliteet, peab olema ülepinnaliselt vähemalt 75% madalmurune, vähemalt 75% ulatuses avatud merepiir, hooldatud madalamad kohad (nagu näiteks lõukad, lombid jt väikeveekogud). Tulemus peab olema visuaalselt tuvastatav kogu alal 1.oktoobriks. Täiendavalt valitav lisanõue on üheaastane kohustus.	Nõue on kontrollitav. Kohapealne kontroll visuaalse vaatluse teel, lisaks põlluraamatu alusel.	Nõude rikkumise tõenäosus on keskmine, sest liigniisketel PLK aladel karjatamine raskendatud. Karjatamise alguskuupäev 31. mai maandab nõude rikkumise tõenäosust.
Alal, kuhu toetust taotletakse, peab olema kohapeal visuaalselt tuvastatav piir.	Nõue on kontrollitav. Kohapealne kontroll visuaalse vaatluse teel.	Madal

Taotleja peab toetuse saamiseks osalema poolloodusliku koosluse hooldamise kohustuslikul koolitusel.	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivne kontroll koolitajate poolt e-PRIAsse esitatud andmete alusel.	Madal
Taotleja peab pidama põlluraamatut veeseaduse § 27 ¹ lõike 7 kohaselt.	Nõue on kontrollitav. Kohapealne kontroll dokumentatsiooni alusel.	Madal
Poolloodusliku koosluse kahjustamine on keelatud. Näiteks on keelatud taimkatte (rohukamara) hävitamine või kooslusele omase liigikoosseisu muutmine, väetamine, taimekaitsevahendite kasutamine, mullaharimine, metsa istutamine, maavara kaevandamine, loata (kooskõlastamata) ehitiste püstitamine või laiendamine, sh tiigi jm veekogu ning maaparandussüsteemi rajamine, välja arvatud juhul, kui see on kooskõlas looduskaitseadusega.	Nõue on kontrollitav. Kohapealne kontroll visuaalse vaatluse teel, lisaks põlluraamatu alusel.	Madal
Taotleja peab järgima lisaks eespool toodud nõuetele kogu majapidamises nõuetele vastavuse nõudeid, väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise miinimumnõudeid ning otsetoetuse rohestamise nõudeid.	Nõuetele vastavuse kontroll. Sõltuvalt nõudest (neid nõudeid ei ole veel teada), kas administratiivne, kohapealne või riiklike registritega kontroll.	
Ohustatud tõugu looma pidamise toetus		
Loomade/lindude arv, kelle kohta toetust taotletakse, võib kohustuseperioodi jooksul aastati varieeruda, kuid ei tohi olla väiksem minimaalsest kohustuse suuruselt, mille kehtestab põllumajandusminister (E).	Nõue on kontrollitav. Nõuet kontrollitakse 100% administratiivselt taotlusandmete alusel ja kohapealse kontrolli käigus.	Madal
Iga tõu puhul algab eraldi kohustus. Uus kohustus ei alga selle tõu kohta, mille kohta taotlejal juba on eelmise või käesoleva arengukava raames ohustatud tõugu looma pidamise kehtiv kohustus. Samal ajal ei või taotlejal olla MAK 2007-2013 ja MAK 2014-2020 ohustatud tõugu looma pidamise toetuse kohustus. MAK 2007-2013 raames võetud ohustatud tõugu loomade kohta võetud kohustuse võib asendada MAK 2014-2020 kohustusega (E).	Nõue on kontrollitav. Nõuet kontrollitakse 100% administratiivselt taotlusandmete alusel.	Madal

Taotleja võtab kohustuse täita ohustatud tõugu looma pidamise toetuse nõudeid taotluse esmakordse esitamise kalendriaastast alates viis järjestikust kalendriaastat (E).	Nõue on kontrollitav. Nõuet kontrollitakse 100% administratiivselt taotlusandmete alusel.	Madal
Toetust antakse füüsilisele isikule, juriidilisele isikule, seltsingule ja muudele isikute juriidilise isiku staatusega ühendustele. (E)	Nõue on kontrollitav. Nõuet kontrollitakse 100% administratiivselt PRIA kliendiregistri (äriregistri andmete alusel).	Madal
Eesti tõugu vuttide osas peab taotleja majapidamisesisest arvestust. Taotleja majapidamises viiakse läbi eesti tõugu vuttide jõudluskontrolli. (E)	Nõue on kontrollitav. Teostatakse 100 % kohapealset kontrolli.	Madal
Taotleja peab eesti maatõugu veist, eesti tõugu vutte, eesti tõugu, eesti raskeveo tõugu või tori tõu universaalsuuna hobust. (E)	Nõue on kontrollitav. Nõuet kontrollitakse 100% administratiivselt taotlusandmete alusel ja kohapealse kontrolli käigus.	Madal
Toetust makstakse vähemalt kuuekuuse eesti maatõugu veise pidamise eest, kui toetuse taotleja peab tõuraamatu põhiossa kantud, nõuetekohaselt identifitseeritud ja registreeritud puhtatõulist eesti maatõugu veist, kelle mõlemad vanemad ja vanavanemad on kantud eesti maatõugu veiste tõuraamatu põhiossa.	Nõue on kontrollitav. Nõuet kontrollitakse 100% administratiivselt põllumajandusloomade registri, Eesti Maakarja Kasvatajate Seltsi poolt peetava tõuraamatu ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse kohapealset kontrolli.	Madal
Toetust makstakse vähemalt kuuekuuse eesti tõugu, eesti raskeveo tõugu ja tori tõu universaalsuuna hobuse pidamise eest, kui toetuse taotleja peab nõuetekohaselt identifitseeritud ja registreeritud puhtatõulist tõuraamatu põhiosas registreeritud eesti või eesti raskeveo tõugu hobust või tori tõu universaalsuuna hobust, kes on registreeritud tori tõu tõuraamatu TA osa põhiosas.	Nõue on kontrollitav. Nõuet kontrollitakse 100% administratiivselt põllumajandusloomade registri, Eesti Hobusekasvatajate Seltsi poolt peetavate tõuraamatute alusel ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse kohapealset kontrolli.	Madal
Toetust makstakse eesti tõugu vuti pidamise eest, kui toetuse taotleja peab tõendatud päritoluga eesti tõugu vutte, kes on individuaalse jõudluskontrolli all vastavalt jõudluskontrolli läbiviijana tunnustatud aretusühingu (Eesti Linnukasvatajate Selts) eeskirjale või keda peetakse sugulinnuna (täiskasvanud emas- ja isaslinde peetakse koos) eesti tõugu vuttide jõudluskontrolli läbiviivas majapidamises.	Nõue on kontrollitav. Teostatakse 100 % kohapealset kontrolli.	Madal

Lisaks eespool toodud nõuetele peab toetuse taotleja põllumajanduslikus tegevuses või majapidamises järgima nõuetele vastavuse eeskirju ning asjakohaseid väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise miinimumnõudeid. (NV C)	Nõuetele vastavuse kontroll. Sõltuvalt nõudest (neid nõudeid ei ole veel teada), kas administratiivne, kohapealne või riiklike registritega kontroll.	Madal
Täiendavalt makstakse lisamakse jõudluskontrollis osaleva maatõugu lehma pidamise eest. (E)	Nõue on kontrollitav. Nõuet kontrollitakse 100% administratiivselt Jõudluskontrolli Keskuse andmete ja taotlusandmete alusel.	Madal
Täiendavalt makstakse lisamakse maatõugu lehma, kes on eelneval aastal andnud puhtatõulise järglase, pidamise eest. (E)	Nõue on kontrollitav. Nõuet kontrollitakse 100% administratiivselt Eesti Maakarja Kasvatajate Seltsi poolt peetava tõuraamatu ja taotlusandmete alusel.	Madal
Täiendavalt makstakse lisamakse tõuraamatusse kantud maatõugu pulli pidamise eest. (E)	Nõue on kontrollitav. Nõuet kontrollitakse 100% administratiivselt Eesti Maakarja Kasvatajate Seltsi poolt peetava tõuraamatu ja taotlusandmete alusel.	Madal
Kiviaia taastamise toetus		
Kiviaeda võib taastada vaid kohta, kus sama tüüpi põllupiirde kunagine asukoht on visuaalselt tuvastatav.	Nõue on kontrollitav. Kontrollitakse kohapealses kontrollis ja taotlusdokumentide alusel.	
Kive on keelatud võtta seadusega kaitstud objektilt.	Nõue on kontrollitav. Kontrollitakse 100% administratiivselt andmevahetuse korras MKA, KKA jm asutustega, kes annavad kinnituse, kas toetuse saajal on Looduskaitseaduse, Muinsuskaitseaduse vastava nõude osas rikkumisi.	
Kiviaia kõrgus peab olenevalt piirkonnast olema vähemalt 60 cm ning kiviaia laius peab olema piirkonnale omane ning alumise kivirea laius peab olema üldjuhul keskmiselt suurem kiviaia kõrgusest.	Nõue on kontrollitav. Kontrollitakse kohapealses kontrollis ja taotlusdokumentide alusel.	
Taotleja peab tagama kiviaia säilimise vähemalt 5 aastat alates toetuse taotlemise kalendriaasta algusest.	Nõue on kontrollitav. Kontrollitakse kohapealses kontrollis.	
Toetust võib taotleda vähemalt 5 meetri pikkuse aia taastamiseks.	Nõue on kontrollitav. Kontrollitakse kohapealses kontrollis ja taotlusdokumentide alusel.	
Toetust aia taastamiseks võib taotleda vaid piirkonnas, kus aiad on traditsiooniliselt esinenud. Täielikult metsamaal	Nõue on kontrollitav. Kontrollitakse kohapealses kontrollis ja taotlusdokumentide alusel.	

asuvate kiviaedade taastamist ei toetata.		
Toetust võib taotleda füüsiline isik, juriidiline isik, seltsing ja muu isikute juriidilise isiku staatusega ühendus.	Nõue on kontrollitav. Kontrollitakse administratiivse kontrolli käigus.	
Investeeringud põllumajandusettevõtte tulemuslikkuse parandamiseks		
<i>Nõuded põllumajandusettevõtjatele</i>		
<i>Nõuded toetuse taotlejale (eligibility conditions)</i>		
Ettevõtja on põllumajandusliku majandustegevusega tegelenud vähemalt kaks majandusaastat.	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse valimi alusel kohapealset kontrolli.	
Ettevõtja omatoodetud põllumajandustoodete või nende töötlemisel saadud toodete müügitulu on igal majandusaastal ületanud 14 000 eurot ning moodustanud üle 50% kogu müügitulust.	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse valimi alusel kohapealset kontrolli.	
Toetuse taotleja on mahepõllumajanduse valdkonnas tegutsemiseks tunnustatud ettevõtte.	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse valimi alusel kohapealset kontrolli.	
Põllumajandusettevõtja, kelle põhitegevusala on hobusekasvatuse, peab olema tegelenud hobusekasvatusega vähemalt kaks majandusaastat ning tema omatoodetud põllumajandustoodete või nende töötlemisel saadud toodete ning hobusekasvatusega seonduvate teenuste müügitulu on igal majandusaastal ületanud 4 000 eurot ning moodustanud üle 50% kogu müügitulust. Põllumajandustoodete või nende töötlemisel saadud toodete müügitulu peab moodustama vähemalt 30% kogu müügitulust.	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse valimi alusel kohapealset kontrolli.	
Ettevõtja viimase kahe majandusaasta aasta keskmine müügitulu on alla 100 000 euro.	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse valimi alusel kohapealset kontrolli.	
Põllumajandusettevõtja, kelle omatoodetud puuvilja- või marjakultuuri, kõõgivilja - või melonikasvatuse, juurvilja- või mugulviljakasvatuse või ravim- või maitsetaime- või lillekasvatuse või taimede paljundamise müügitulu	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse valimi alusel kohapealset kontrolli.	

moodustas viimasel kahel majandusaastal iga majandusaasta kohta vähemalt 70% ettevõtja omatoodetud põllumajandustoodete või nende töötlemisel saadud toodete müügitulust;		
Ettevõtja täidab keskkonna-, toiduhügieeni- ja loomade heaolu nõudeid.	Kontrollitakse administratiivselt registri andmete alusel.	
Ettevõtja on majanduslikult jätkusuutlik.	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse valimi alusel kohapealset kontrolli.	
Investeeringuobjekti kavandatavast bioenergia toodangust peab minema vähemalt ...% soojatootmiseks. Bioenergia tootmiseks vajalikele sisenditele – nagu toit ja söödakultuurid – kehtestatakse maksimaalne kasutusmäär määruse tasandil.	Kontrollitakse administratiivselt taotlusandmete alusel kui saajal on kohustus pidada arvestust kasutusmäära täitmise kohta.	
<i>Toetatavate tegevuste kontrollitavus</i>		
Kasutatud masinate ja seadmete (sh põllutöömasinate, haakeriistade) soetamine	Kontrollitakse administratiivselt taotluse dokumentide alusel ja kohapealses kontrollis.	
Statsionaarsed seadmed	Kontrollitakse administratiivselt taotluse dokumentide alusel ja kohapealses kontrollis.	
Tehtav investeering parandab toetuse saaja tulemuslikkust.	Kontrollitakse administratiivselt registrite andmete alusel ja lisaks teostatakse vajadusel kohapealset kontrolli.	
<i>Nõuded ühistutele</i>		
<i>Nõuded toetuse taotlejale - (eligibility conditions)</i>		
TÜ on tunnustatud tootjarühm	Kontrollitakse administratiivselt PRIA andmebaaside alusel.	
TÜ-l on vähemalt viis sõltumatut liiget.	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse valimi alusel kohapealset kontrolli.	
Viis liiget on põllumajandusliku majandustegevusega tegelenud vähemalt kaks majandusaastat ning kelle omatoodetud põllumajandustoodete või nende töötlemisel saadud toodete müügitulu on igal majandusaastal ületanud 2400 eurot ning moodustanud üle 50% kogu müügitulust.	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse valimi alusel kohapealset kontrolli.	
TÜ on tegutsenud vähemalt aasta ja osutab põllumajanduslikke ja saagikoristusjärgseid tegevusi	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse valimi alusel	

	kohapealset kontrolli.	
TÜ täidab keskkonna-, toiduhügieeni- ja loomade heaolu nõudeid.	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel.	
TÜ on majanduslikult jätkusuutlik.	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse valimi alusel kohapealset kontrolli.	
Tehtav investeering parandab TÜ majanduslikku tulemuslikkust.	Kontrollitakse administratiivselt registrite andmete alusel ja lisaks teostatakse vajadusel kohapealset kontrolli.	
Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamine		
<i>Nõuded taotlejale</i>		
Põllumajandustootmisega alustav füüsilisest isikust ettevõtja või ühe või mitme füüsilisest isikust osanikuga osaühing.	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel.	
Kui taotleja on alustanud tegevusega enne taotluse esitamise aastat, siis peaks tema müügitulu omatoodetud põllumajandussaadustest jääma aastas alla 4 000 euro (kõikidel tegutsemise aastatel).	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse valimi alusel kohapealset kontrolli.	
FIE või osaühingu kõik osanikud ja juhatuse liikmed on taotlemise hetkel nooremad kui 40 aastat.	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel.	
FIE või osaühingu kõik osanikud asuvad esimest korda tegutsema põllumajandusettevõtte juhina ning omavad selleks teoreetilist ja praktilist ettevalmistust.	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse valimi alusel kohapealset kontrolli.	
Nõutav on põllumajandusalane keskeri-, kutsekesk - või kõrgharidus või kutseeaduse § 4 lõikes 4 nimetatud „Kvalifikatsiooniraamistiku“ viies kutsetase.	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotluse dokumentide alusel.	
Taotlejal peab olema vähemalt 2-aastane aktiivses põllumajanduslikus ettevõttes saadud töökogemus.	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotluse dokumentide alusel.	
Kui ettevõtja on omandanud mitte rohkem kui 18 kuud enne taotluse esitamist aktiivse põllumajandustootja määratlusele vastava tegutseva põllumajandusettevõtte peab ettevõtte aastane müügitulu omatoodetud põllumajandussaadustest olema üle 4 000 euro ja põllumajandusliku käibe osakaal olema ettevõtte kogukäibest üle 50%-i.	Kontrollitakse administratiivselt registrite alusel.	

Alates toetuse andmist käsitleva otsuse langetamise kuupäevast võidakse anda aega kuni 36 kuud mille jooksul tuleb saavutada täielik vastavus ametialaste oskuste ja pädevuse nõude täitmiseks, tingimusel et äriplaaniga on selline vajadus ette nähtud.	Kontrollitakse administratiivselt toetuse saaja esitatavate dokumentide alusel.	
<i>Nõuded äriplaanile</i>		
Taotleja peab esitama oma põllumajandustegevuse arendamise äriplaani. Äriplaanis tuleb kirjeldada põllumajandusettevõtte majanduslikku seisu ning tegevusi, mis aitavad kaasa ettevõtte majandusliku jätkusuutlikkuse edendamisele, koos eesmärkide ja teostamise tähtaegadega ning üksikasjadega tegevuse arendamiseks vajalike investeeringute, koolituse, nõuande või muu tegevuse kohta.	Kontrollitakse administratiivselt taotluse dokumentide alusel.	
Äriplaani rakendamine peab algama 6 kuu jooksul alates toetuse andmist käsitleva otsuse kuupäevast.	Kontrollitakse administratiivselt taotluse dokumentide alusel.	
Maarendilepingute või eellepingute (kavatsuste protokollide) koopiad vähemalt viie aasta kohta lisatakse kui rendimaa omab tähtsust äriplaani nõuetekohase täitmise seisukohalt.	Kontrollitakse administratiivselt taotluse dokumentide alusel.	
<i>Nõuded toetuse saajale</i>		
Vähemalt 50% toetusega kavandatavatest tegevustest peab olema suunatud põllumajandusliku põhivara soetamiseks. Soetatav käibevara ja muud toetuse abil tehtavad tegevused peavad olema seotud põhitegevusega.	Kontrollitakse toetuse saaja poolt esitatavate dokumentide alusel, lisaks teostatakse vajadusel kohapealset kontrolli.	
Toetuse esimese osaga tehtavad tegevused peavad algama 6 kuu jooksul alates toetuse andmist käsitleva otsuse kuupäevast ning olema tehtud hiljemalt 12 kuu jooksul alates toetuse andmist käitleva otsuse kuupäevast.	Kontrollitakse toetuse saaja poolt esitatavate dokumentide alusel, lisaks teostatakse vajadusel kohapealset kontrolli.	
Toetuse teise osaga kavandatud tegevused peavad olema tehtud 24 kuu jooksul alates toetuse andmist käsitleva otsuse kuupäevast.	Kontrollitakse toetuse saaja poolt esitatavate dokumentide alusel, lisaks teostatakse vajadusel kohapealset kontrolli.	
Taotlemisele järgneva kalendriaasta müügitulu põllumajanduslikust tegevusest peab olema üle 4 000 euro.	Kontrollitakse registrite andmete alusel, lisaks teostatakse vajadusel kohapealset kontrolli.	
Ettevõtja peab tõestama majanduslikku jätkusuutlikkust	Kontrollitakse registrite andmete alusel, toetuse saaja poolt	

järgneval viiel aastal ning toetuse saamisele järgneva viienda kalendriaasta lõpuks peab taotleja aastamüügitulu põllumajanduslikust tegevusest moodustama vähemalt 80% saadud toetuse summast.	esitatavate dokumentide alusel, lisaks teostatakse vajadusel kohapealset kontrolli.	
Investeeringud majandustegevuse mitmekesistamiseks maapiirkonnas mittepõllumajandusliku tegevuse suunas		
<i>Nõuded taotlejale</i>		
Toetust antakse toetuse saaja tulemuslikkuse parandamiseks: mikroettevõtjast põllumajandusettevõtjale, kes on põllumajandusliku majandustegevusega tegelenud vähemalt kaks majandusaastat ning kelle omatoodetud põllumajandustoodete või nende töötlemisel saadud toodete müügitulu on mõlemal majandusaastal ületanud 4 000 eurot ning moodustanud üle 50% kogu müügitulust	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse valimi alusel kohapealset kontrolli.	
Toetust antakse toetuse saaja tulemuslikkuse parandamiseks: puiduliste metsasaaduste töötlemisega ja metsa majandamisega tegelevale ettevõttele, kes on tegutsenud vähemalt kaks majandusaastat ning kelle puiduliste metsandussaaduste töötlemise või metsa majandamise müügitulu on ületanud mõlemal taotluse esitamise aastale vahetult eelnenud kahel järjestikusel majandusaastal 10 000 eurot ning moodustanud üle 50% kogu müügitulust;	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse valimi alusel kohapealset kontrolli.	
Toetust antakse toetuse saaja tulemuslikkuse parandamiseks: mittepõllumajandusliku ettevõtlusega tegelevale mikroettevõtjale, kes on tegutsenud vähemalt kaks majandusaastat ning kelle müügitulu on mõlemal majandusaastal ületanud 4000 eurot.	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse valimi alusel kohapealset kontrolli.	
Mittepõllumajandusliku ettevõtlusega tegelev mikroettevõtja (VKE määramine (alus EK määrus nr 800/2008)).	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse valimi alusel kohapealset kontrolli.	
Ettevõtja on majanduslikult jätkusuutlik.	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse valimi alusel	

	kohapealset kontrolli.	
Ettevõtja säilitab vähemalt olemasoleva töötajate arvu.	Kontrollitakse administratiivselt taotlusandmete alusel.	
Tootjarühmade loomine		
<i>Nõuded toetuse taotlejale ja toetuse saajale (sisuliselt samad nõuded mõlemal juhul, mida kontrollitakse igal aastal)</i>		
<i>Nõuded põllumajandustootjaid ühendavale tootjarühmale</i>		
Toetuse saaja peab olema mikro-, väike- või keskmise suurusega ettevõtja (VKE).	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse valimi alusel kohapealset kontrolli.	
Toetuse saaja on tunnustatud tootjarühm.	Kontrollitakse administratiivselt PRIA andmebaasi alusel.	
<i>sh tunnustamise nõuded (on samas ka toetuse saaja nõuded)</i>		
Tootjarühma põhjakirjaline eesmärk on ühiselt turustada oma liikmete või liikmeks olevate tulundusühistute liikmete toodetud põllumajandustooteid ja nende töötlemisel saadud tooteid.	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel.	
Tootjarühm määratleb põllumajandustooted ja nende töötlemisel saadud tooted, mille ühisturustamisega ta peamiselt tegeleb (edaspidi <i>tootjarühma põhitoode</i>).	Kontrollitakse administratiivselt taotlusandmete alusel.	
Tootjarühm tegutseb tulundusühistu vormis.	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel.	
Tootjarühm on asutatud tegutsemaks tähtajatult.	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel.	
Tootjarühmal on vähemalt viis sõltumatut liiget, kes on kas: äriregistrisse kantud ettevõtjad, kes toodavad tootjarühma põhitoodet ja turustavad seda läbi tootjarühma, ning kelle omatoodetud põllumajandustoodete ja nende töötlemisel saadud toodete müügist saadud müügitulu moodustas eelneval majandusaastal vähemalt 50% selle ettevõtja kogu müügitulust ning ületas 4 000 eurot majandusaasta kohta või põllumajandustootjaid ühendavad tunnustatud tootjarühmad.	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse valimi alusel kohapealset kontrolli.	
Tootjarühma liikmetest vähemalt 80% on tootjarühma põhitoodet tootvad ja turustavad äriregistrisse kantud ettevõtjad või neid koondavad tulundusühistud. Kui tootjarühm on tõuaretusühistu, kelle põhitooteks on tõuloom,	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse valimi alusel kohapealset kontrolli.	

siis peab tõuloomade kasvatamise ja müügiga tegelema vähemalt 10% tema liikmetest.		
Tootjarühmal on äriplaani tootjarühma põhitoote tootmise, töötlemise ja ühisturustamise ning tootjarühma arengu planeerimiseks (sh kavandatakse liikmete arvu ja müügitulu kasv). Äriplaanis kavandatud tegevused on konkreetsed ja asjakohased ning tootjarühm viib äriplaanis kavandatud tegevused ellu.	Kontrollitakse administratiivselt taotlusandmete alusel.	
Tootjarühmal on liikmetele kohustuslik ühine eeskiri tootjarühma põhitoote tootmiseks, töötlemiseks ja ühisturustamiseks ning selle vastuvõtmise ja muutmise kord. Tootjarühma põhitoote osas näeb tootjarühm eeskirjas või põhikirjas ette meetmed liikmete toodangu müügi suurendamiseks läbi tootjarühma.	Kontrollitakse administratiivselt taotluse dokumentide alusel.	
Tootjarühm tagab, et nende liikmete puhul, kes on olnud tunnustatud tootjarühma liikmed kauem kui aasta, moodustab liikmete tootjarühma põhitoote summaarsest müügitulust müük tootjarühmale või tootjarühma kontrolli all olevale äriühingule igal aastal vähemalt 75%.	Kontrollitakse administratiivselt taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse valimi alusel kohapealset kontrolli.	
Tootjarühma või tootjarühma kontrolli all oleva äriühingu minimaalne aastane müügitulu tootjarühma liikmete või liikmeks olevate tulundusühistute liikmete poolt toodetud põllumajandustoodete ja nende töötlemisel saadud toodete ühisest turustamisest on üldjuhul 35 000 eurot; kui tavatootmisviisiga toodetud lehmapiima, teravilja, õliseemnete ja nimetatud toodete töötlemisel saadud toodete turustamisest saadud müügitulu kas koos või eraldi moodustab tootjarühma müügitulust 50% või enam, siis 350 000 eurot.	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse valimi alusel kohapealset kontrolli.	
Tootjarühm järgib liikmete võrdse kohtlemise põhimõtet.	Kontrollitakse administratiivselt taotluse dokumentide alusel.	
Tootjarühma liikmete hulgas ei ole põllumajandustootjaid, kes on kuulunud viimase kolme aasta jooksul mõnda teise tootjarühma põhitootele sarnase, so sama Eesti majanduse tegevusalade klassifikaator 2008 alagruppi raames toodetava, põhitootelega tunnustatud tootjarühma (va tõu- ja	Kontrollitakse administratiivselt taotluse dokumentide alusel ja PRIA andmebaaside alusel.	

sordiaretusühistud) ning nende liikmete arv, kes on kuulunud rohkem kui kolm aastat tagasi mõnda teise eelnimetatud tootjarühma ei ületa 20%.		
Tootjarühma tunnustust ei saa taotleda eelnevalt tootjaorganisatsioonina tunnustatud tulundusühistu	Nõue on kontrollitav. Kontrollitakse administratiivselt teiste registrite alusel.	
<i>Nõuded erametsaomanikke ühendavale tootjarühmale</i>		
Toetuse saaja peab olema mikro-, väike- või keskmise suurusega ettevõtja (VKE).	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse valimi alusel kohapealset kontrolli.	
Toetuse saaja on tunnustatud tootjarühm.	Kontrollitakse administratiivselt PRIA andmebaasi alusel.	
<i>sh tunnustamise nõuded (on samas ka toetuse saaja nõuded)</i>		
Tootjarühma põhikirjaline eesmärk ja peamine tegevusala on oma liikmeks olevatesse metsaühistutesse kuuluvate erametsaomanike toodetud puidu ning selle töötlemisel saadud toodete ühine turustamine.	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel.	
Tootjarühm tegutseb tulundusühistu vormis.	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel.	
Tootjarühm on asutatud tegutsemaks tähtajatult.	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel.	
Tootjarühmal on vähemalt viis sõltumatut liiget.	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel.	
Tootjarühma kõik liikmed on metsaühistud.	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel.	
Tootjarühmal on äriplaan puidu ja selle töötlemisel saadud toodete tootmise, töötlemise ja ühisturustamise planeerimiseks ning tootjarühma arendamiseks (sh kavandatakse liikmete arvu ja müügitulu kasv). Äriplaanis kavandatud tegevused on konkreetsed ja asjakohased ning tootjarühm viib äriplaanis kavandatud tegevused ellu.	Kontrollitakse administratiivselt taotluse dokumentide alusel.	
Tootjarühmal on liikmetele kohustuslik ühine eeskiri metsaraiete läbiviimiseks ja uue metsa istutamiseks ning selle vastuvõtmise ja muutmise kord. Tootjarühm näeb eeskirjas või põhikirjas ette meetmed liikmeks olevatesse metsaühistutesse kuuluvate erametsaomanike puidu müügi suurendamiseks läbi tootjarühma.	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotluse dokumentide alusel.	
Tootjarühma minimaalne aastane müügitulu liikmeks	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotluse	

olevatesse metsaühistutesse kuuluvate erametsaomanike poolt toodetud puidu ning selle töötlemisel saadud toodete ühisest turustamisest on 1 000 000 eurot.	dokumentide alusel.	
Tootjarühm järgib liikmete võrdse kohtlemise põhimõtet.	Kontrollitakse administratiivselt taotluse dokumentide alusel.	
Tootjarühma liikmete hulgas ei ole metsaühistuid, kes on kuulunud viimase 3 aasta jooksul mõnda teise erametsaomanikke ühendavasse tunnustatud tootjarühma ning nende liikmete arv, kes on kuulunud rohkem kui kolm aastat tagasi mõnda teise eelnimetatud tootjarühma ei ületa 20%.	Kontrollitakse administratiivselt taotluse dokumentide ja PRIA andmebaaside alusel.	
Tootjarühma tunnustust ei saa taotleda eelnevalt tootjaorganisatsioonina tunnustatud tulundusühistu.	Nõue on kontrollitav. Kontrollitakse administratiivselt teiste registrite alusel.	
LEADER kohalikuks arenguks		
<i>Nõuded kohalikele tegevusgrupile</i>		
Kohalik tegevusgrupp on välja töötanud kohaliku arengu strateegia.	Kontrollitakse administratiivselt kohaliku arengu strateegia alusel.	
Kohalik tegevusgrupp tegutseb mittetulundusühinguna	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel.	
Kohaliku tegevusgrupi otsustustasandil ei tohi ükski huvigrupp omada üle 49% häälteenamust.	Kontrollitakse administratiivselt esitatud dokumentide alusel, lisaks teostatakse valimi alusel kohapealset kontrolli.	
Kohaliku tegevusgrupi ülesandeks on kohalike osalejate suutlikkuse suurendamine tegevuste väljatöötamisel ja rakendamisel.	Kontrollitakse administratiivselt taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse valimi alusel kohapealset kontrolli.	
Kohaliku tegevusgrupi ülesanne on mittediskrimineeriva ja läbipaistva valikumenetluse ning toetatavatele tegevustele valikukriteeriumide koostamine, millega välditakse huvide konflikte, et valiku otsuste tegemisel tuleb vähemalt 50% häältest avaliku sektori välistelt partneritelt, jättes võimaluse valikuotsuseid vaidlustada.	Kontrollitakse administratiivselt esitatud dokumentide alusel, lisaks teostatakse valimi alusel kohapealset kontrolli.	
Kohaliku tegevusgrupi ülesanne on rahastatavate meetmete ja tegevuste valikul kohaliku arengu strateegiaga sidususe tagamine, seades tegevused prioriteetideks vastavalt nende panusele strateegiate eesmärkide ja sihtide täitmisel.	Kontrollitakse administratiivselt rakenduskava ja kohaliku arengu strateegia alusel.	

Kohaliku tegevusgrupi ülesanne on projektikonkursside või jooksva projekti esitamise korra ettevalmistamine ja avaldamine, sealhulgas valikukriteeriumide määratlemine.	Kontrollitakse administratiivselt esitatud dokumentide alusel, lisaks teostatakse valimi alusel kohapealset kontrolli.	
Kohaliku tegevusgrupi põhikirjas peab olema sätestatud strateegia rakendamise ja projektide valiku mehhanism ning valikut tegeva organi valimise põhimõtted.	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel.	
Kohalik tegevusgrupp korraldab toetusetootluste vastuvõtmise ja hindamise.	Kontrollitakse administratiivselt esitatud dokumentide alusel, lisaks teostatakse valimi alusel kohapealset kontrolli.	
Kohaliku tegevusgrupi ülesanne on toetatavate tegevuste valimine ja toetuse summa kindlaksmääramine.	Kontrollitakse administratiivselt taotlusandmete ja esitatud dokumentide alusel.	
Kohalik tegevusgrupp rakendab kohaliku arengu strateegiat ja korraldab toetust saanud tegevuste seiret ning kohaliku arengu strateegiaga seotud hindamistegevust.	Kontrollitakse administratiivselt taotlusandmete ja esitatud dokumentide alusel.	
Kohalik tegevusgrupp peab olema avatud uute liikmete vastuvõtmisele.	Kontrollitakse administratiivselt registrite alusel, lisaks teostatakse valimi alusel kohapealset kontrolli.	
Kohaliku tegevusgrupi territooriumi piirid peavad ühtima selle liikmeks olevate omavalitsusüksuste piiridega.	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel.	
Kohalik omavalitsusüksus võib kohaliku tegevusgrupi liikmena kuuluda korraga ainult ühte kohalikku tegevusgruppi.	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel.	
Kohaliku tegevusgrupi territooriumi peavad moodustama ühiste majanduslike, kultuuriliste ja sotsiaalsete huvidega vallad ja linnad, mille territooriumid kuuluvad samasse geograafilisse piirkonda.	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel.	
Kohaliku tegevusgrupi piirkonna suurus ja elanike arv peab pakkuma küllaldast kriitilist massi inim-, finants- ja majandusressursside osas, et teostada jätkusuutlikku arengustrateegiat.	Kontrollitakse administratiivselt registrite alusel.	
Kohaliku tegevuspiirkonna elanike arv peab olema vahemikus 10 000 kuni 100 000, põhjendatud erisused kohaliku tegevusgrupi elanike arvus on lubatud. Põhjendatud eranditeks on saarelisus, kultuurilis-etniline eripära või kui kohaliku tegevusgrupi asutustihendus on alla 10 elaniku ruutkilomeetril.	Kontrollitakse administratiivselt registrite alusel.	
Kohaliku tegevusgrupi moodustamiseks peab selle liikmeteks olema vähemalt kolm omavalitsusüksust ning samas	Kontrollitakse administratiivselt esitatud dokumentide alusel.	

tegevuspiirkonnas tegutsevad ettevõtjad ja mittetulundusühingud või sihtasutused.		
<i>Nõuded projektitoetuse taotlejale</i>		
Taotlejad on selle piirkonna ettevõtjad, mittetulundusühingud, sihtasutused, seltsingud, omavalitsusüksused ja kohalikud tegevusgrupid, kes tegutsevad piirkonnas, kus on moodustatud kohalik tegevusgrupp.	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel.	
Kvaliteedikavades osalemine ja kvaliteedikavade raames toodetud toodete promotsioon		
Tegevuse 1 puhul saavad toetust põllumajandustootjad kvaliteedikavades osalemise eest.	Nõue on kontrollitav. Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel.	
Tegevuse 2 puhul saavad toetust kvaliteedikavades osalevad tootjaid koondavad tulundusühistud, mittetulundusühingud ja seltsingud teavitamis- ja müügiedendustegevuste osas.	Nõue on kontrollitav. Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel.	
Investeeringud põllumajandustoodete töötlemiseks ja turustamiseks		
Majanduslikult jätkusuutlikud tootjarühmana tunnustatud tulundusühistud või nende ühistute valitseva mõju all olevad ettevõtjad on toetatavad tegevuste 1 ja 2 osas.	Nõue on kontrollitav. Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse valimi alusel kohapealset kontrolli. Kontrollitakse administratiivselt PRIA andmebaasi alusel.	
Mitu põllumajandustootjate ühistut või tootjarühmana tunnustatud tulundusühistut või nimetatud ühistute valitseva mõju all olevat ettevõtjat ühiselt (suurprojektid) on toetatavad tegevuse 3 osas, juhul kui: <ul style="list-style-type: none"> o Osalevad ettevõtjad on majanduslikult jätkusuutlikud. o Vähemalt üks osalev ettevõtja omab minimaalselt 3-e aastast eelnevat põllumajandustoodete töötlemise ja ekspordi kogemust. <ul style="list-style-type: none"> o Osalevate ühistute ja ettevõtjate töötajate arv kokku ei ületa 750 (koos partner- ja sidusettevõtjatega). 	Nõue on kontrollitav. Kontrollitakse administratiivselt PRIA andmebaasi alusel. Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse valimi alusel kohapealset kontrolli.	
Majanduslikult jätkusuutlikud mikro- ja väikeettevõtjad, kelle	Nõue on kontrollitav. Kontrollitakse administratiivselt	

taotluse esitamise aastale vahetult eelnenud majandusaasta põhitegevusala oli EMTAK C10 või 11 (toiduainete ja jookide tootmine), on toetatavad tegevuste 1 ja 2 osas.	registrite ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse valimi alusel kohapealset kontrolli.	
Majanduslikult jätkusuutlikud keskmised ja suurettevõtjad (kuni 750 töötajat koos partner- ja sidusettevõtjatega), kelle taotluse esitamise aastale vahetult eelnenud majandusaasta põhitegevusala oli EMTAK C10 või 11, on toetatavad tegevuse 1 osas.	Nõue on kontrollitav. Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse valimi alusel kohapealset kontrolli.	
Majanduslikult jätkusuutlikud mikroettevõtjad, kes on põllumajandusliku majandustegevusega tegelenud vähemalt taotluse esitamise aastale vahetult eelnenud kaks majandusaastat ning nende omatoodetud põllumajandustoodete või nende töötlemisel saadud toodete müügitulu on mõlemal majandusaastal ületanud 4000 eurot ning moodustanud üle 50% kogu müügitulust, on toetatavad tegevuste 1 ja 2 osas.	Nõue on kontrollitav. Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse valimi alusel kohapealset kontrolli.	
Põllu- ja metsamajanduse taristu arendamine ja hoid		
Toetust on õigus taotleda põllumajanduse ja erametsandusega tegelevatel ettevõtjatel, nende tulundusühistutel, maaparandusühistutel, muudel mittetulundusühingutel ning Põllumajandusamet.	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel.	
Maaparandusühistu on "Maaparandusseaduse" tähenduses maaparandusühistu.	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotluse dokumentide alusel.	
Põllumajandusamet saab toetust taotleda "Maaparandusseaduse" paragrahv 46 lõike 4 alusel kehtestatud ühiseesvoolude loetelus oleva eesvoolu või nimetatud eesvoolu rajatise uuendamiseks.	Administratiivne kontroll PMA andmete alusel.	
Niisutusinvesteeringule saab toetust taotleda kui see vastab Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1305/2013 artiklis 46 sätestatud tingimustele.	Kontrollitakse administratiivselt PMA andmete alusel. Veemajanduskava kinnitatakse 2015. a detsembris. Niisutusinvesteeringuid saab rakendada kui nende alad on veemajanduskavades toodud ja vastab 1305/2013 artiklilis 46 sätestatud tingimustele.	
Metsa majandusliku ja ökoloogilise elujõulisuse parandamine		

Füüsilised ja eraõiguslikud juriidilised isikud, sealhulgas ettevõtjatest üksnes mikroettevõtjad, kelle omandis on metsamaa (edaspidi koos erametsaomanik)	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel.	
Metsaühistud, kelle omandis või kelle liikmete omandis on metsamaa.	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel.	
Metsade elujõulisuse ja majandusliku väärtuse parandamise ning metsatulekahju ennetamise tegevuste korral saab toetust metsamaale, mille kohta koostatud inventeerimisandmed on kantud metsaressursi arvestuse riiklikkuse registrisse.	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel.	
Seadmete ja tarvikute soetamiseks võivad toetust taotleda erametsaomanik ja metsaühistu, kelle omandis või kelle liikmete omandis on metsamaad, mille inventeerimisandmed on kantud metsaregistrisse.	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel.	
Hooldusraieks saab toetust mitte vähem kui 1 ha suuruse metsamaa kohta.	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse valimi alusel kohapealset kontrolli.	
Kahjustatud metsa kahjustuste kõrvaldamiseks ja kahjustatud metsa taastamise tegevusteks saab toetust alates 0,5 ha suuruse kahjustatud metsamaa kohta.	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse valimi alusel kohapealset kontrolli. Tegevus rakendub üksnes juhul kui metsakaitsekava on Keskkonnaministeeriumi poolt koostatud.	
Metsapuude taimehaiguste ja –kahjustuste ennetamise meetmed on kooskõlas riigi metsakaitsekavaga.	Nõue on kontrollitav. Tegevus rakendub üksnes juhul kui metsakaitsekava on Keskkonnaministeeriumi poolt koostatud.	
Metsatulekahju ennetamise meetmeid kohaldatakse kõrgema ja keskmise tuleohuga maakondades asuvate metsade puhul riigi metsakaitsekava kohaselt ja toetust saavad üksnes metsaühistud.	Administratiivne kontroll. Tegevus rakendub üksnes juhul kui metsakaitsekava on Keskkonnaministeeriumi poolt koostatud.	
Koostöö		
Tegevus 1: Teadus- ja arendustegevus (art 36 (2))		
1) Põllumajandustootmise või toiduainete töötlemisega tegelev ettevõtja, kelle eelmise majandusaasta põhitegevusala oli EMTAK kood A011 (üheaastaste põllukultuuride kasvatus),	Nõue on kontrollitav. Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel.	

<p>A012 (mitmeaastaste taimede kasvatus), A013 (taimede paljundamine), A014 (loomakasvatus), A015 (segapõllumajandus), A016 (põllumajandust abistavad tegevusalad ja saagikoristusjärgsed tegevused), C10 (toiduainete tootmine), kood C11 (joogi tootmine). Erametsaomanikest taotlejate puhul ei saa taotlejaks olla eraisikud. Toetust võib taotleda ka üksik taotleja.</p>		
<p>2) Põllumajandustootmise või toiduainete töötlemisega tegelevaid ettevõtjaid ja ühendavad tulundusühistud või mittetulundusühingud. TÜ ja MTÜ koosseisus peab vähemalt 3 liiget vastama punktis 1 toodud nõuetele.</p>	<p>Nõue on kontrollitav. Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel.</p>	
<p>Taotlusega koos esitav projektiplaan peab miinimumnõudena sisaldama projekti kirjeldust, lahendusteed, metoodikat, eeldatavaid kaasatavaid osapooli ning eelarve kalkulatsiooni.</p>	<p>Hinnatakse ekspertkomisjoni poolt (vastavalt tööjuhistele).</p>	
<p>Tegevus 2: Lühikesed tarneahelad ja otseturustus (art 36 (2) (d) ja (e))</p>		
<p>Ettevõtjad, kes on põllumajandusliku majandustegevusega tegelenud vähemalt taotluse esitamise aastale vahetult eelnenud kaks majandusaastat ning kelle omatoodetud põllumajandustoodete või nende töötlemisel saadud toodete müügitulu on mõlemal majandusaastal ületanud 4 000 eurot ning moodustanud üle 30% kogu müügitulust. Projektis osaleb vähemalt kaks nõuetele vastavat ettevõtjat.</p>	<p>Nõue on kontrollitav. Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel.</p>	
<p>Lühikeste tarneahelate ja otseturustuse edendamiseks asutatud seltsingud, tulundusühistud või mittetulundusühingud, mille liikmete hulka kuulub vähemalt kaks punktis 1 nimetatud nõuetele vastavat ettevõtjat.</p>	<p>Nõue on kontrollitav. Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel.</p>	
<p>Tegevus 3: Euroopa Innovatsioonipartnerlus tööühm (EIP) (art 36 (1) (c))</p>		

Toetuse saajaks võib olla EIP eesmärke täitev EIP töörühm, mis tegutseb mittetulundusühingu (edaspidi MTÜ) vormis.	Nõue on kontrollitav. Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel.	
EIP töörühm tegutseb põllumajandus-toidu sektoris tegelevate ettevõtjate ning teisi EIP eesmärkide saavutamiseks olulisi osalejaid ühendava mittetulundusühingu vormis, mis on välja töötanud ühiste eesmärkide rakendamise jaoks tegevuskava.	Nõue on kontrollitav. Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel.	
MTÜ põhiliikmeteks on vähemalt 10 põllumajandustootjat- ja töötlejat	Nõue on kontrollitav. Kontrollitakse liikmelisust MTÜ registrist	
MTÜ otsustustasandil peab olema 80% hääleteenamus põllumajandustootjatel ja -töötlejatel, mis on sätestatud ka MTÜ põhikirjas	Nõue on kontrollitav. Kontrollitakse põhikirja alusel ja administratiivselt registrite alusel.	
MTÜ peab olema avatud uute liikmete vastuvõtmisele	Nõue on kontrollitav. Kontrollitakse administratiivselt registrite, taotlusandmete alusel ja põhikirja alusel.	
MTÜ kaastaotlejaks on finantsvastutust pakkuv Maaelu Edendamise Sihtasutus, mis samuti lisaks finantsilisele toele avalikustab MTÜ projekti tulemusi ja sektori spetsiifilisi eesmärke eelkõige nõuandesüsteemi kaudu	Nõue on kontrollitav. Kaastaotlemise leping.	
MTÜ on välja töötanud EIP eesmärkidele vastava tegevuskava ning vähemalt kahe esimese aasta detailse rakenduskava	Nõue on kontrollitav. Kontrollitakse administratiivse kontrolli käigus.	
MTÜ ülesandeks on ka läbipaistva otsustusprotsessi ning elluviidavate projektide valikukriteeriumite koostamine	Nõue on kontrollitav. Kontrollitakse administratiivselt põhikirja alusel.	
MTÜ ülesanne on rahastavate projektide sidususe tagamine, seades prioriteetideks projektid vastavalt EIP eesmärkidele	Nõue on kontrollitav. Kontrollitakse administratiivselt põhikirja alusel.	
Miinumunõuded tegevuskavale Sisaldab EIP töörühmas nimetatud sektori arengu eesmärkide ja nende saavutamiseks vajalike tegevuste kirjeldust, innovatsiooni suuna kirjeldust ning selgeid ja planeeritavaid väljundeid või tulemusi.	Hinnatakse ekspertkomisjoni poolt (vastavalt tööjuhiste).	
Võtab arvesse sektori vajadusi, potentsiaali, võrgustumist ja koostööd.	Hinnatakse ekspertkomisjoni poolt (vastavalt tööjuhiste).	
Sisaldab kirjeldust EIP töörühma planeeritavatest tegevustest EL kui ka Eesti EIP võrgustiku osana nii info andjana kui info	Hinnatakse ekspertkomisjoni poolt (vastavalt tööjuhiste).	

kogujana		
Sisaldab esialgset rahastamiskava, kus on eraldi välja toodud koordineerimis-, administreerimis-, koolitus- ja teavitustegevustega seotud kulud kogu tegevuskava jooksul ning teadus- ja arendustegevuse kulud, arvestades proportsionaalsust	Hinnatakse ekspertkomisjoni poolt (vastavalt tööjuhiste).	
Võtab arvesse põllumajanduse tootlikkuse ja jätkusuutlikkusega tegeleva EIP eesmärgi (art. 55), koostööd erinevate osapoolte vahel ning innovatiivsete lahenduste reaalsel rakendamise võimekust tootmises ja töötlemises.	Hinnatakse ekspertkomisjoni poolt (vastavalt tööjuhiste).	
<u>Miimumnõuded rakenduskavale</u> Rakenduskavas esitatud projektid peavad sisaldama projekti kirjeldust, lahendusteed, meetodikat ja eeldatavaid kaasatavaid osapooli;	Hinnatakse ekspertkomisjoni poolt (vastavalt tööjuhiste).	
Projektid esitatakse koos projekti eelarve kalkulatsiooniga;	Hinnatakse ekspertkomisjoni poolt (vastavalt tööjuhiste).	
Innovatiivseks loetakse projekt, mis on uudne vähemalt Eesti tasandil.	Hinnatakse ekspertkomisjoni poolt (vastavalt tööjuhiste).	
Teadmussiire ja teavitus		
Tegevuste 1, 2, 3 või 4 taotleja võib olla koolitusasutus, kui täiskasvanute koolitus on nende seadusest või põhikirjast (põhimäärusest) tulenev tegevus, ning füüsilisest isikust ettevõtjad. (Täksi nõuet me ei kasuta, sest kehtib ainult koolituste puhul)	Kontrollitakse administratiivselt registre ja taotlusandmete alusel.	
Tegevus 5 (pikaajalised programmid) taotlejaks võib olla teadus- ja arendusasutus, avalik-õiguslik ülikool, kutseõppeasutus või Põllumajandusministeeriumi hallatav riigiasutus või nende ühistaotlus.	Kontrollitakse administratiivselt registre ja taotlusandmete alusel.	
Taotlejal peab olema tegevuse teostamiseks piisaval arvu pädevaid inimesi	Kontrollitakse vastava komisjoni poolt.	
Toetatakse tööalast koolitust, samuti ümberõpet. Koolituse läbimist tõendab tunnistus või tõend, mitmepäevaste koolituste puhul peab vähemalt ¼ koolituse kestvusest olema praktiline	Kontrollitakse administratiivselt registre ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse valimi alusel kohapealset kontrolli.	

Toetatakse teavitustegevusi, millega teavitatakse sihtgrupe nende tööks vajalikel teemadel	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse valimi alusel kohapealset kontrolli	
Toetatakse põllumajanduse või metsa majandamisega tegelevate ettevõtete külastusi	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse valimi alusel kohapealset kontrolli.	
Toetatakse õpiringe, mille eesmärgiks on õppida teineteise praktilistest kogemustest. Õpiringi moodustavad omavahel regulaarselt kokku saavad ettevõtjad, toetatakse professionaalse juhendaja teenust ning kokkusaamiste korralduskulusid. Õpiringi juhendaja peab omama asjakohast kutsevalifikatsiooni või sellega võrreldavat pädevust.	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse valimi alusel kohapealset kontrolli	
Toetatakse esitlustegevusi, mis tutvustavad uut tehnoloogiat, tegutsemis- või tootmisviisi.	Kontrollitakse vastava komisjoni poolt ja valimi alusel kohapealse kontrolli käigus.	
Tegevuse 5 (pikaajalised programmid) raames toetatakse otseselt esitlemiseks vajalike investeeringute teostamist, sealhulgas teostatavusuuringuid, seadmete ja tehnika ostmist ning hoonete ja rajatiste ehitamist.	Kontrollitakse administratiivse ja kohapealse kontrolli käigus.	
Osa teostatavatest tegevustest või teemadest määratletakse koostöös erinevate huvigruppidega ning arvestades vastavaid Euroopa Liidu poliitikaide. Nimetatud tegevuste tellimiseks eraldatakse osa meetme eelarvest	Kontrollitakse tegevuste vastavust ministri kinnitatud tegevuste tellimise kavale, lisaks teostatakse valimi alusel kohapealset kontrolli	
Tegevus 5 (pikaajaliste programmide) hindamisel võetakse arvesse korraldusametuse poolt esitatud lähteülesannet.	Kontrollitakse administratiivse kontrolli käigus.	
Toetuse lõppkasusaajateks on põllumajandus-, toidu- ja metsandussektoris hõivatud 15-74 aasta vanused täiskasvanud.	Kontrollitakse administratiivse kontrolli käigus.	

Nõuandeteenuste toetamine		
Nõuandetoetuse osutaja võib olla juriidiline isik (sihtasutus või mittetulundusühing), mis peab olema valmis nõuandeteenuste pakkumiseks kõigis Eesti maapiirkondades ja määruse (EL) 2013 artiklis 12 nimetatud valdkondades.	Nõue on kontrollitav. Kontrollitakse administratiivselt registrite ning pakkumuses esitatud ja taotlusandmete alusel.	
<p>Miimumnõuded toetatava nõuande osutajale:</p> <ul style="list-style-type: none"> • omab nõuandeteenusega tegelevat meeskonda, kus on minimaalselt 15 konsulenti; • toetatavate nõuandeteenuste osutamisega tegelevad konsulendid osalevad regulaarselt koolitustel; • omab tugistruktuuri nõustajatele infovahetuse ja koolituste korraldamiseks; • omab finantsvõimekust konsulentidele tasu maksmiseks; • omab aastaks 2016 kvaliteedijuhtimise süsteemi 	Nõue on kontrollitav. Kontrollitakse administratiivselt registrite ning pakkumuses esitatud andmete ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse kohapealset kontrolli.	
<p>Toetatava nõuande osutaja peab tegema koostööd põllumajandustootjate, erialaliitude ning teadus- ja arendusasutustega ühel moel järgnevatest:</p> <ul style="list-style-type: none"> • partnerite esindajad kuuluvad taotleja juhtorganisse või on partnerid tema liikmeteks; • partnerite esindajad kuuluvad taotleja nõuandetegevuse nõuandvasse kogusse; • koostöö tegemiseks vormistatakse lepingulised suhted 	Nõue on kontrollitav. Kontrollitakse administratiivselt registrite ning pakkumuses esitatud andmete ja taotlusandmete alusel.	
Väikestele põllumajandusettevõtetele mõeldud toetatava nõuandeteenuse osutamisega saavad tegeleda kvalifitseeritud nõustajad või tugisikud, kes tegelevad regulaarselt enesetäiendusega.	Nõue on kontrollitav. Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse valimi alusel kohapealset kontrolli.	
Toetatava nõuandeteenuse lõppkasusaajaks võib olla põllumajandusega tegelev isik või maa valdaja.	Nõue on kontrollitav. Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse valimi alusel kohapealset kontrolli.	
Juhtimisnõuandeteenuse lõppkasusaaja peab vastama mikro- või väikeettevõtte määratlusele.	Nõue on kontrollitav. Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse valimi	

	alusel kohapealset kontrolli.	
Nõuandetoetuse lõppkasusaajast väikese põllumajandusettevõtte müügitulu võib olla vahemikus 4000 kuni 100 000 eurot	Nõue on kontrollitav. Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse valimi alusel kohapealset kontrolli.	
Nõustajate koolitus		
Nõustajate koolitamise toetust võib pakkuda avalik-õiguslik ülikool, kutsekool või nõuandeteenuse osutaja vastavalt nõuandesüsteemi arengut suunava nõuandva koguga kooskõlastatud koolitusprogrammile	Nõue on kontrollitav. Kontrollitakse administratiivselt registrite ja pakkumuses esitatud andmete või taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse valimi alusel kohapealset kontrolli.	
Koolitav nõustaja peab olema kehtiva kutsetunnistusega konsulent.	Nõue on kontrollitav. Kontrollitakse administratiivselt registrite alusel.	
Koolitav nõustaja peab olema konsulent, kelle kutsetunnistuse kehtivuse lõppemisest ei ole möödas rohkem kui 12 kuud.	Nõue on kontrollitav. Kontrollitakse administratiivselt registrite alusel.	
Koolitav nõustaja peab olema nõuandeteenuse osutajaga seotud ning põllu- või maamajandusliku nõuandetegevusega tegelev nõustaja.	Nõue on kontrollitav. Kontrollitakse administratiivselt registrite ja pakkumuses esitatud andmete või taotlusandmete alusel.	
Väikeste põllumajandusettevõtete arendamine		
Põllumajandusega tegelev ettevõtja, kelle müügitulu omatoodetud põllumajandussaadustest või nende töötlemisel saadud toodetest ületab 50% kogu müügitulust.	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse valimi alusel kohapealset kontrolli.	
Ettevõtja põllumajandustoodete või nende töötlemisel saadud toodete müügitulu on taotlemisele vahetult eelnenud kahest majandusaastast vähemalt ühel olnud vahemikus 4 000–14 000 eurot.	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse valimi alusel kohapealset kontrolli.	
Ettevõtja on põllumajandusliku tootmisega tegelenud vähemalt kaks aastat.	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel.	
Ettevõtja põllumajandustoodete või nende töötlemisel saadud toodete müügitulu ei ole kummalgi taotlemisele vahetult eelnenud kahest majandusaastast ületanud 14 000€.	Kontrollitakse administratiivselt registrite ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse valimi alusel kohapealset kontrolli.	
Ettevõtja esitab äriplaani. Äriplaani rakendamine peab algama kuue kuu jooksul alates toetuse andmist käsitleva otsuse kuupäevast.	Kontrollitakse administratiivselt taotlusandmete ja väljamaksetaotluse alusel.	

<p>Ettevõtja peab tõestama majanduslikku jätkusuutlikkust järgneval viiel aastal, sh hiljemalt toetuse taotlemisele järgneva teise aasta lõpuks:</p> <ul style="list-style-type: none"> • peab müügitulu omatoodetud põllumajandussaadustest või nende töötlemisel saadud toodete müügist olema suurenenud vähemalt 10% ; • peab müügitulu omatoodetud põllumajandussaadustest või nende töötlemisel saadud toodetest ületama 50% kogu müügitulust. 	<p>Kontrollitav ainult toetuse saaja puhul. Meetmele juurdepääsuks ehk taotlemise etapis ei ole kontrollida võimalik.</p>	
<p>Mahepõllumajandus</p>		
<p>Toetust antakse põllumajandusega tegelevale füüsilisest isikust ettevõtjale või juriidilisele isikule, kes peab olema Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 1307/2013 artikli 9 tähenduses aktiivne põllumajandusootja (E)</p>	<p>Nõue on kontrollitav. 100% administratiivselt Äriregistri ja taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse kohapealset kontrolli.</p>	<p>Madal</p>
<p>Taotleja ettevõtte peab olema mahepõllumajanduse seaduse alusel tunnustatud; (E)</p>	<p>Nõue on kontrollitav. 100% kohapealne kontroll Põllumajandusameti poolt.</p>	<p>Madal</p>
<p>Teravilja-, kaunvilja-, õli- ja kiukultuuride ning muude tehniliste kultuuride kasvatamiseks kasutatava põllumajandusmaa ja põldtunnustatud heinaseemnepõllu hektari kohta makstakse toetust 120 eurot aastas. Sertifitseeritud maheseemnega külvatud teravilja kasvatamiseks kasutatava põllumajandusmaa hektari kohta makstakse 20% kõrgemat toetust. (E)</p>	<p>Nõue on kontrollitav. 100% administratiivselt taotlusandmete ja infovahetuse alusel PMAga, lisaks teostatakse kohapealset kontrolli.</p>	<p>Madal</p>
<p>Kuni 3-aastase külvikorras oleva rohumaa hektari kohta makstakse toetust 80 eurot aastas. (E)</p>	<p>Nõue on kontrollitav. 100% administratiivselt taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse kohapealset kontrolli.</p>	<p>Madal</p>
<p>Rühvelkultuuri kasvatamiseks kasutatava põllumajandusmaa hektari kohta makstakse toetust 210 eurot aastas. Sertifitseeritud maheseemnega külvatud teravilja kasvatamiseks kasutatava põllumajandusmaa hektari kohta</p>	<p>Nõue on kontrollitav. 100% administratiivselt taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse kohapealset kontrolli.</p>	<p>Madal</p>

makstakse 20% kõrgemat toetust. (E)		
Köögilja, maasika ning ravim- ja maitsetaimede kasvatamiseks kasutatava põllumajandusmaa hektari kohta makstakse toetust 600 eurot aastas. (E)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivselt taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse kohapealset kontrolli.	Madal
Puuvilja- ja marjakultuuri kasvatamiseks kasutatava põllumajandusmaa hektari kohta makstakse toetust 300 eurot aastas. (E)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivselt taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse kohapealset kontrolli.	Madal
Rohumaa, välja arvatud kuni 3-aastane külvikorras olev rohumaa ja põldtunnustatud heinaseemnepõld, mille iga hektari kohta peetakse põllumajandusettevõttes vähemalt 0,2 LÜ vastaval hulgal mahepõllumajanduslikke karjatatavaid loomi, hektari kohta makstakse toetust 25 eurot aastas. (E)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivselt taotlusandmete, põllumajandusloomade registri ning Põllumajandusameti andmete (MAHE registri) alusel, lisaks teostatakse kohapealset kontrolli.	Madal
Täiendavalt makstakse mahepõllumajanduslikult peetava karjatatava looma (veise, lamba või kitse) ühe ühiku kohta toetust 100 eurot aastas. (E)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivselt taotlusandmete, põllumajandusloomade registri ning Põllumajandusameti andmete (MAHE registri) alusel, lisaks teostatakse kohapealset kontrolli.	Madal
Teiste mahepõllumajanduslikult peetavate loomade kohta makstakse toetust aastakeskmise looma kohta alljärgnevalt (E)	Nõue on kontrollitav. 100% kohapealne visuaalne ja dokumentatsiooni alune kontroll.	Madal
Toetust antakse, kui taotleja järgib kogu kohustusperioodi jooksul ettevõtte mahepõllumajandusmaal mahepõllumajandusliku taimekasvatuse nõudeid . (Võib olla nii toetatav C nõue kui põllu põhine E)	Nõue on kontrollitav. 100% kohapealne kontroll Põllumajandusameti poolt. 100% administratiivne kontroll PRIA andmebaasidega.	Madal
Toetust antakse, kui taotleja järgib kogu kohustusperioodi jooksul mahepõllumajanduslike loomade puhul mahepõllumajandusliku loomakasvatuse nõudeid (võib olla nii C kui loomagrupi põhine E)	Nõue on kontrollitav. 100% kohapealne kontroll Põllumajandusameti poolt. 100% administratiivne kontroll PRIA andmebaasidega.	Madal
Kui taotleja hoiab ettevõtte toetusõiguslikku maad mustkesas, siis sellel kohustuseaastal, kui maa on mustkesas, talle mustkesas oleva maa eest toetust ei maksta (E)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivselt taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse 100% kohapealset kontrolli.	Madal
Toetusega hõlmatud maa peab asuma PRIA põllumajandustoetuste ja -põllumassiivide registris. (E)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivselt taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse kohapealset kontrolli.	Madal
Toetust võib taotleda vähemalt 1,00 ha suuruse maa kohta.	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivselt	Madal

(E)	taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse kohapealset kontrolli.	
Taotleja võtab kohustuse tegeleda sellel maal, mille kohta ta toetust taotles, mahepõllumajandusliku taimekasvatusega taotluse esmakordse esitamise kalendriaasta algusest alates vähemalt viis järjestikust kalendriaastat. (E)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivselt taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse 100% kohapealset kontrolli.	Madal
Samal põllul ei kasvatata teravilja rohkem kui 3 järjestikusel aastal (mais ja tatar katkestavad teraviljakultuuride järgnevuse) ning sama liiki põllu-, rühvel- või köögiviljakultuuri rohkem kui 2 järjestikusel aastal. Ristõielisi võib samal põllul kasvatada uuesti 4. aastal. Nimetatud nõudeid ei pea rakendama maasika ning mitmeaastaste köögivilja-, ravim- ja maitsetaimedekultuuride kasvatamisel. Mustkesa, mida kasutatakse põllumajanduskultuuride vaheldusena, ei katkesta põllukultuuride järgnevust külvikorra plaanis. (Toetatav C nõue)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivselt taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse kohapealset kontrolli 100%.	Keskmine. Maandavateks tegevusteks e-PRIAS taotlemine koos teavitustega võimalikust rikkumisest.
Taotleja peab kasvatama vähemalt 20%-l põllumaal liblikõieliste puhaskultuuri või liblikõieliste, muude haljasväetiskultuuride ja kõrreliste heintaimede segu, kaasa arvatud allakülvid. (Toetatav C nõue)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivselt taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse kohapealset kontrolli visuaalse vaatluse ja põldude mõõtmise teel.	Madal
Taotleja peab hoidma vähemalt 20% põllumaast põllumajanduskultuurist koosneva talvise taimkatte all 1. novembrist kuni 31. märtsini; (Toetatav C nõue)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivselt taotlusandmete alusel, lisaks teostatakse kohapealset kontrolli visuaalse vaatluse, dokumentatsiooni ning põldude mõõtmise teel.	Madal kuni keskmine – Sõltub ilmastikust, nt KSM 2012 aastal rikkumisi 2 korda rohkem kui aastal 2011.
Taotleja peab korraldama vähemalt üks kord kohustuseperioodi jooksul mullaproovide võtmise ja analüüsida laskmise mulla happesuse, taimetoitainete ja orgaanilise süsiniku määramiseks. (Toetatav C nõue)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivne kontroll läbi e-PRIA Põllumajandusuuringute Keskuse poolt esitatud andmete alusel.	Kuna plaan on viia administratiivseks kontrolliks, siis veamäär ei mõjuta, muidu veamäär kõrge eelnevate aastate kogemuse baasil
Taotleja peab lõikamise teel hooldama marjapõõsaid ja viljapuude võrasid. (Toetatav C)	Nõue on kontrollitav. Kohapealne visuaalne kontroll.	Kuna puudub kogemus nõude kontrollimisel, siis ei ole võimalik veamäär hinnata.
Taotleja peab pidama põlluraamatut veeseaduse § 26 ¹ lõike 7 kohaselt. (Baasnõue C)	Nõue on kontrollitav. Kohapealne kontroll dokumentatsiooni alusel	Madal
Taotleja peab hoidma viljapuude ja marjapõõsaste reavahed vähemalt 2/3 ulatuses rohukamaras ja niidetud või karjatatud. Uue puuviljaia rajamisel peavad reavahed vähemalt 2/3	Nõue on kontrollitav. Kohapealne visuaalne ja mõõtmiste alune kontroll.	Kuna puudub kogemus nõude kontrollimisel, siis ei ole võimalik veamäär hinnata.

ulatuses rohukamaraga kaetud olema hiljemalt rajamisele järgnevas aastaks. (Toetatav C)		
Taotleja peab kogu puuvilja- ja marjaaias (sh teenindusaladel) hoidma rohu kõrguse mitte üle 30 cm. (Toetatav C)	Nõue on kontrollitav. Kohapealne visuaalne ja mõõtmiste alune kontroll.	Kuna puudub kogemus nõude kontrollimisel, siis ei ole võimalik veamäära hinnata.
Taotleja peab osalema mahepõllumajandusliku tootmise koolitusel. Koolitusvaldkonnad ja koolituste arv sätestatakse põllumajandusministri määruses. (Toetatav nõue C)	Nõue on kontrollitav. 100% administratiivne kontroll läbi e-PRIA koolitajate poolt esitatud andmete alusel.	Madal
Lisaks eespool toodud nõuetele peab toetuse taotleja oma põllumajanduslikus majapidamises või tegevuses järgima nõuetele vastavuse eeskirju ning väetiste ja taimekaitsevahendite kasutamise miinimumnõudeid. (NV C)	Nõuetele vastavuse kontroll. Sõltuvalt nõudest (neid nõudeid ei ole veel teada), kas administratiivne, kohapealne või riiklike registritega kontroll.	Madal

19. Üleminekukord

MAK 2007-2013 jätkuvate kohustuste rahastamine

Põllumajandusliku keskkonnatoetuse viie alameetme ning loomade heaolu toetuse kohustusi, mis võeti MAK 2007-2013 perioodil, rahastatakse nende lõppemiseni.

Samas võib taotleja soovi korral ja sarnase meetme jätkumisel asendada MAK 2007-2013 kohustuse MAK 2014-2020 kohustusega, kui võetava uue kohustusega parandatakse keskkonda või suurendatakse loomade heaolu. Samal ajal ei või taotlejal olla MAK 2007-2013 ja MAK 2014-2020 sama toetuse kohustust või MAK 2014–2020 meetmelehes nimetatud välistavat kohustust.

Nii on võimalik asendada:

MAK 2007-2013 keskkonnasõbraliku majandamise toetuse kohustus	MAK 2014-2020 keskkonnasõbraliku majandamise toetuse kohustusega või keskkonnasõbraliku aianduse toetuse kohustusega või mahepõllumajandusliku tootmise toetuse kohustusega
MAK 2007-2013 mahepõllumajandusliku tootmise toetuse kohustus	MAK 2014-2020 mahepõllumajandusliku tootmise toetuse kohustusega ja poolloodusliku koosluse hooldamise toetuse kohustusega
MAK 2007-2013 kohalikku sorti taimede kasvatamise toetuse kohustus	MAK 2014-2020 kohalikku sorti taimede kasvatamise toetuse kohustusega
MAK 2007-2013 ohustatud tõugu looma pidamise toetuse kohustus	MAK 2014-2020 ohustatud tõugu looma pidamise toetuse kohustusega
MAK 2007-2013 poolloodusliku koosluse hooldamise toetuse kohustus	MAK 2014-2020 poolloodusliku koosluse hooldamise toetuse kohustusega

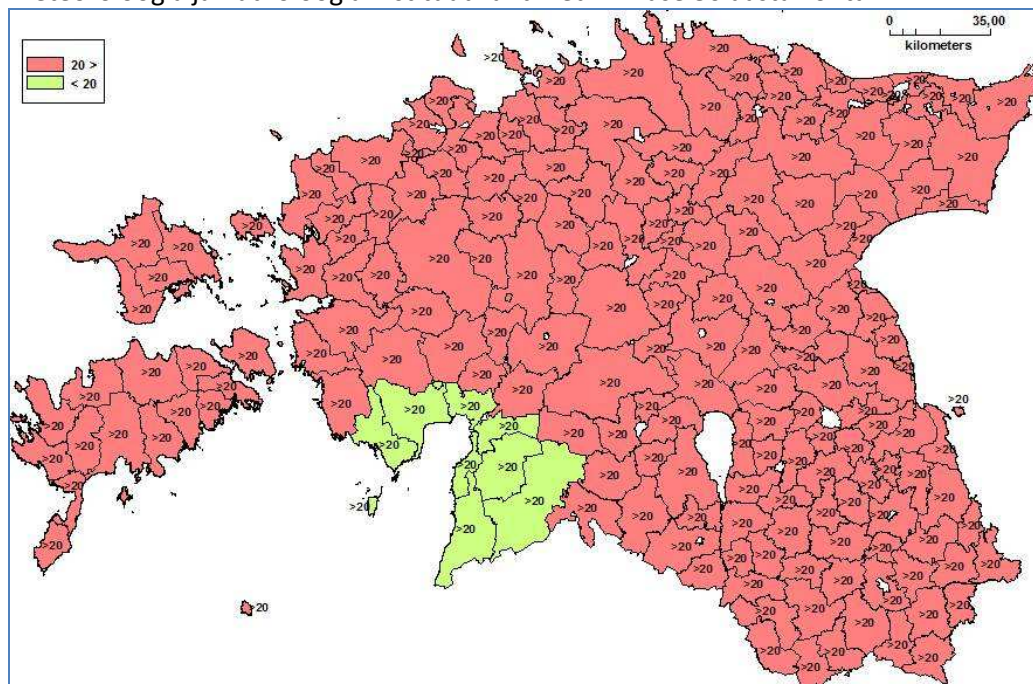
Põllumajandusministril on õigus kehtestada täpsemad kohustuste asendamist puudutavad reeglid. Kohustuse võib lõpetada vääramatu jõu või erandlike olude tõttu. Makseagentuuril on õigus põhjendatud üksikjuhtudel teha erandeid väljapoole vääramatu jõu või erandlike olude loetelus nimetatud juhtumeid.

MAK 2014–2020 vahenditest rahastatakse ka MAK 2007–2013 meetmete 2.2 „Natura 2000 toetus põllumajandusmaale“ ja 2.7 „Natura 2000 toetus erametsamaale“ ning tehnilise abi meetme 2014. aastal võetud kohustusi, samuti meetme 4 „Leader-meede“ raames enne 1.01.2014 võetud kohustusi projektitoetuse osas.

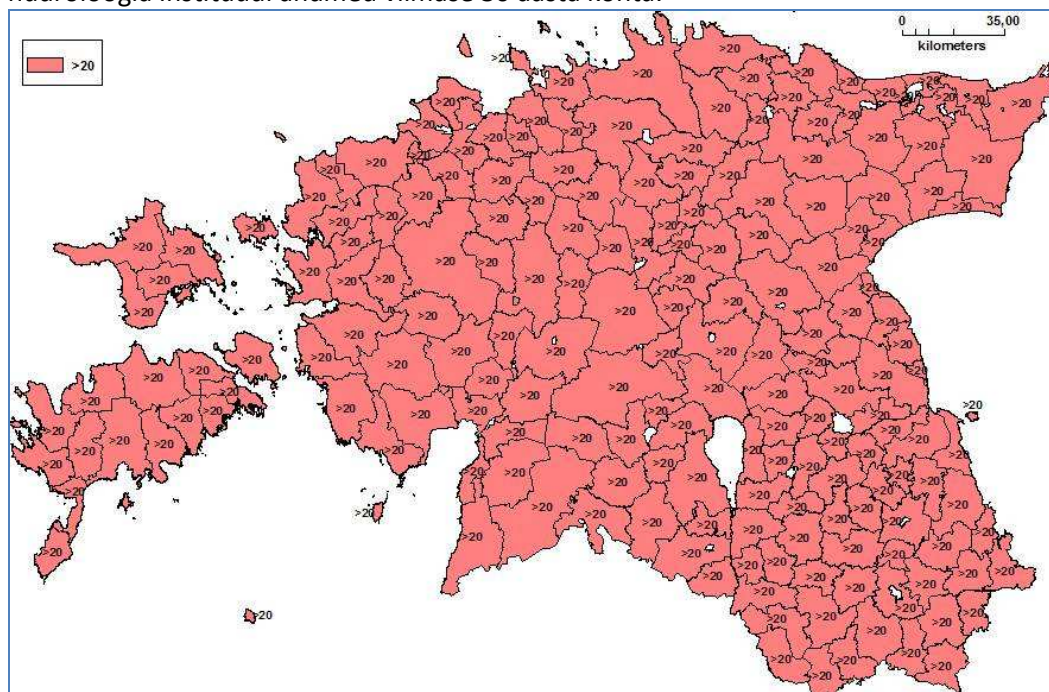
20. Looduslikust eripärast tingitud piirangutega alade määratlemine

Uued ebasoodsate alade määratlemise kriteeriumid hõlmavad erinevaid kliima ja muldade ebasoodsaid omadusi. Kliimanäitajateks olid vegetatsiooniperioodi temperatuurisumma ja vegetatsiooniperioodi pikkus. Vegetatsiooniperioodi temperatuurisumma alusel paikneb enamus Eesti territooriumist ebasoodsas piirkonnas (vt joonis 16) ning vegetatsiooniperioodi pikkuse alusel paikneb kogu Eesti ebasoodsas piirkonnas (vt joonis 17).

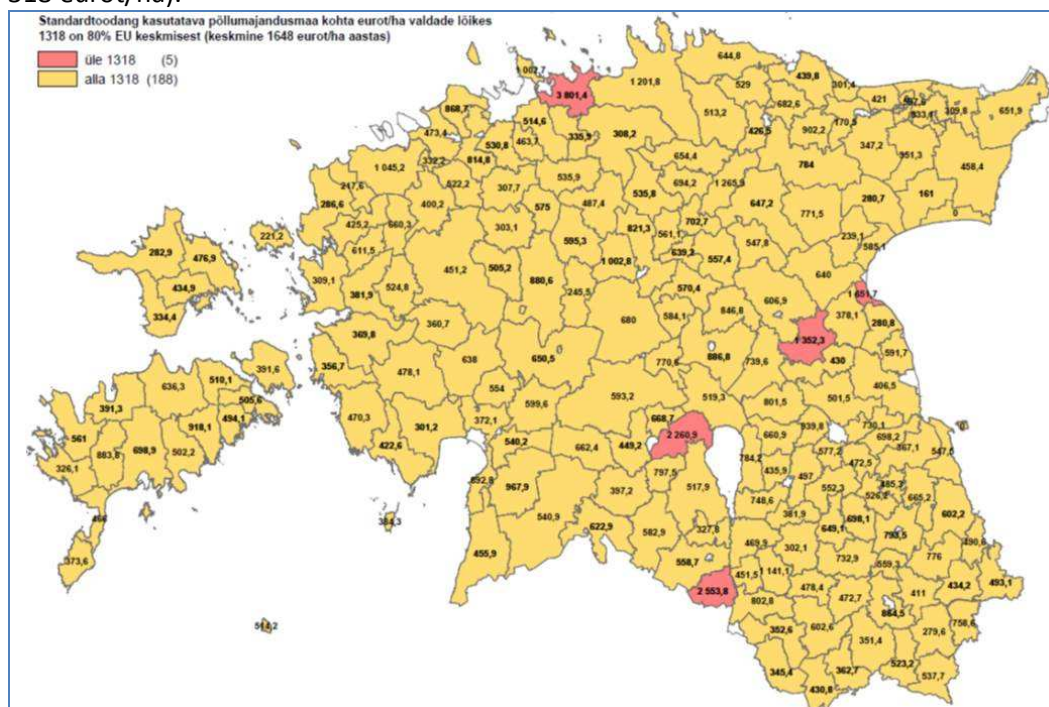
Joonis 16. Vegetatsiooniperioodi temperatuurisumma ≤ 1500 kraadipäeva tõenäosusega 20%. Eesti Meteoroloogia ja hüdroloogia Instituudi andmed viimase 30 aasta kohta.

Joonis 17. Vegetatsiooniperioodi pikkus ≤ 180 päeva tõenäosusega 20%. Eesti Meteoroloogia ja hüdroloogia Instituudi andmed viimase 30 aasta kohta.

Joonis 19. Võrdlus Euroopa Liidu keskmise standardtoodanguga (1 648 eurot/ha) ning sellest 80% (1 318 eurot/ha).

Standardtoodangu kasutamisel on probleemiks see, et kui mingis vallas on üks suur tootmiskeskus (näiteks sigala või kanafarm), siis standardtoodang selles vallas on suhteliselt suur, samas ei pruugi seal põllumajandustootmine isenesest väga heal järjel olla.